

Енциклопедія Української діаспори

110° на схід від Грінвіча

115°

120°

125°

130°

АВСТРАЛІЯ. АДМІНІСТРАТИВНА КАРТА

Масштаб 1:15 000 000

в 1 сантиметрі 150 кілометрів

150 0 150 300 450 600 750 км

10°

15°

20°

25°

30°

35°

40°

И
Д
И
С
Б
И
О
К
Е
А
Н

ТИМОРСЬКЕ
МОРЕ

остр. Мелвіл
остр. Батерст

риф Ашфор
остр. Картьє

архіпелаг Боніарт

затока
Жозеф-
Бонапарт

Вікторія

мис Левек
Брум

рифи Роулі

Парк Гедленд

мис Північно-Західний

ПІВН
ТЕРИ

ЗАХІДНЯ

оз. Манна

оз. Дісальпінмент

оз. Мак-Лаод

Ашбертон

остр. Дерн-Гарто

Мерчисон

Мікатарра

оз. Карнегі

ПІВД
АВС

оз. Остін

Леонора

Джералдтон

оз. Барлі

оз. Мур

Каргурлі

Гейг

оз. Каван

Велика
Австралійська

ПЕРТ

Есперано

мис Натураліста

Банбері

Албан

Населені пункти

- понад 1 000 000 мешканців
- від 500 000 до 1 000 000 мешканців
- від 100 000 до 500 000 мешканців
- менше 100 000 мешканців

КАНБЕРРА Столиця Австралії

ПЕРТ Центри штатів

Шляхи сполучення

- Головні залізниці
- Головні автомобільні шляхи
- ↓ Морські порти
- Межі штатів
- Коралові рифи
- Озера
- - - - - Річки, що пересихають
- Піски

Примітка. На карті цифрою 1 позначено Австралійську Столичну Територію

100° 105° 110° 115° 120° 125° 130°

Знаходимо
керівників,
яким не вдалося
смаквати життя
у світі; - Певіку
Біг Дерисовичу
Комітету з
успішних
набачань
України

Третьою Комітету
Мелітою Рубко.

[Signature]
4/12-88.

Shevchenko Scientific Society, Inc. USA
National Academy of Sciences of Ukraine, Kiev

ENCYCLOPEDIA OF UKRAINIAN DIASPORA

Vol. 4 (Australia – Asia – Africa)

VASYL MARKUS, EDITOR
MARKO PAVLYSHYN, ASSOCIATE EDITOR
VOLODYMYR TROSHCHYNSKY, ASSOCIATE EDITOR

SPONSORED BY
SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY IN USA
AND THE FOUNDATION OF FRIENDS OF ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE

Kiev – New York – Chicago – Melbourne

1995

Наукове Товариство ім. Шевченка
Національна Академія Наук України

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ

том 4 (Австралія – Азія – Африка)

ГОЛОВНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

ВАСИЛЬ МАРКУСЬ (головний редактор, співголова ради)

ПЕТРО ТОЛОЧКО (співголова ради), ВОЛОДИМИР ЄВТУХ (заступник головного редактора), ВОЛОДИМИР БАРАНЕЦЬКИЙ, ІВАН ДЗЮБА, ІВАН ДРАЧ, АРКАДІЙ ЖУКОВСЬКИЙ, МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ, ЯРОСЛАВ ІСАЄВИЧ, ДАРІЯ МАРКУСЬ, МИКОЛА МУШИНКА, ЛАРИСА ОНИШКЕВИЧ, ЯРОСЛАВ ПАДОХ, ОМЕЛЯН ПРИЦАК, ОЛЕГ РОМАНІВ, ОЛЕКСАНДЕР РУДЕНКО-ДЕСНЯК, ЛЕОНІД РУДНИЦЬКИЙ, ВАЛЕРІЙ СМОЛІЙ, ВОЛОДИМИР ТРОЩИНСЬКИЙ, ВІТАЛІЙ ЧИШКО

СПОНСОРИ ВИДАННЯ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В АМЕРИЦІ
ТА ФУНДАЦІЯ ПРИЯТЕЛІВ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Київ – Нью-Йорк – Чікаго – Мельборн

1995

ББК ТЗ(4Австр)я2

Том видано коштами Фундації приятелів Енциклопедії Українознавства
в Австралії

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ТОМУ

ВАСИЛЬ МАРКУСЬ (редактор), МИРОСЛАВ БОЛЮХ, ОМЕЛЯН БУЧАЦЬКИЙ, ІВАН ВАЩИШИН, ІГОР ГОРДІЄВ, РОМАН МИКИТОВИЧ, ДМИТРО НИТЧЕНКО, МАРКО ПАВЛИШИН (заступник редактора), РОМАН ПАВЛИШИН, ДМИТРО ПИРОГІВ, преосв. ІВАН ПРАШКО, СТЕПАН РАДІОН, СТЕФАН РОМАНІВ, ЗЕНОН РОСТЕК, ЛІДІЯ РОСТЕК, ЮРІЙ СЕМКІВ, ЄВГЕН СЕНЕТА, ТЕТЯНА СЛІПЕЦЬКА, ТЕОФІЛЬ СУДОМЛЯК, ОКСАНА ТАРНАВСЬКА, НАТАЛКА ТИРАВСЬКА, ВОЛОДИМИР ТРОЦІНСЬКИЙ (заступник редактора), ДАРІЯ ФЕДЕВИЧ, о. ІВАН ШЕВЦІВ

РЕДАКЦІЙНІ СПІВРОБІТНИКИ

ЧІКАГО – ГАЛИНА ЗАЯЦЬ (секретар редакції), ДАРІЯ МАРКУСЬ (каталогізування), ОКСАНА РОЗДОЛЬСЬКА (підбір матеріалів)

МЕЛЬБОРН – ТАЇСІЯ ВЕРЕЩАКА (секретар австралійського бюро редакції), ЛІДІЯ СИДОР-ПЕТКОВІЧ (художній редактор)

КИЇВ – НІНА БАБЮК (технічний редактор), КИРИЛО КЕЙДАНСЬКИЙ (менеджер), ЛЮДМИЛА КОНСТАНТИНЕСКУ (коректор), ОКСАНА ЛЮБАРЕЦЬ (картограф), ЯРОСЛАВА СОБКО (мовно-літературний редактор), КАТЕРИНА ЧЕРНОВА (секретар київського бюро редакції)

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ

ЮРІЙ СЕМКІВ (голова), МИРОСЛАВ БОЛЮХ, ВАСИЛЬ МАРКУСЬ, МАРКО ПАВЛИШИН, ДМИТРО ПИРОГІВ

ПЕРЕДМОВА

Енциклопедія Української Діаспори (ЕУД) є галузевим енциклопедичним довідником про одну ділянку українознавства, а саме – минуле й сучасне українського етносу поза межами України. Тим самим, за своїм характером, вона перегукується з подібними галузевими енциклопедіями, виданими останнім часом в Україні (Радянська Енциклопедія Історії України, Українська Літературна Енциклопедія, Географічна Енциклопедія України та ін.).

Але генетично та ідеологічно ЕУД виходить з іншого джерела. Йдеться про відоме діаспорне видання – Енциклопедію Українознавства (ЕУ), започатковану наприкінці 1940-их рр. у Німеччині й продовжувану вже понад 40 років у Франції. Зачинателем і промотором цього монументального видання (21 том) був видатний учений-географ Володимир Кубійович. Ідейну ж спонуку розпочати цей твір у складних умовах еміграції надала та обставина, що українознавство в Україні з 1930-их рр. було занедбане. Будь-які дослідження у цій галузі підпорядковувались тезам національної політики КПРС. Існувала нагальна потреба представити у правдивому світлі увесь комплекс знань про Україну, заповнити прогалини (так звані "білі плями") й включити в контекст українознавства заборонені ділянки про українську діаспору.

ЕУ це завдання виконала задовільно у своїх трьох томах статтейного варіанту за галузями-дисциплінами, у десяти томах абеткової ЕУ та у їх доповнених і перероблених англомовних версіях. Робота над ЕУ за межами України якоюсь мірою стимулювала появу Української Радянської Енциклопедії та її галузевих видань й, не виключено, внесла до неї деякі корективи.

Місце діаспори у загальній ЕУ, зрозуміло, знайшло належне віддзеркалення. Можливо, воно було й не пропорційно перенаголошене, на що були свої причини. По-перше, ця "книга знань" (ЕУ), перша у своєму жанрі, готувалася ученими, редакторами та авторами поза Україною й призначалась, насамперед, для читачів у діаспорі. Для них вона була джерелом самопізнання та інформацій про себе. Керувались вони також думкою зберегти відомості про українських людей поза межами батьківщини, їхній стан посідання, сліди і зв'язки з неукраїнським світом. Такі відомості в силу мінливого становища діаспорних спільнот дуже швидко губляться. Їх потрібно було десь зафіксувати – задокументувати факти, людей, події і джерела (навіть дрібнішого значення), щоб вони не згубилися.

Тому, природно, що феномен української діаспори відбито в ЕУ порівняно повніше, аніж життя-буття усєї України. Головний редактор ЕУ був свідомий того, що діаспора зобов'язана зберегти якнай докладнішу і якнайвичерпнішу інформацію про себе. Це можна було зробити тільки у спеціалізованій енциклопедії-довіднику про діаспору. В.Кубійович неодноразово про це говорив, але складна праця над ЕУ в українському й англійському варіантах не дала йому змоги цим зайнятись.

Отже, ідея ЕУД, як можливого продовження загальної ЕУ, належить В.Кубійовичу. На жаль, не залишив він якихось перспектив задуманого ним твору чи якогось детального плану. Сама концепція і енциклопедичний жанр виходять з ЕУ. Це той модель, який себе виправдав і який потрібно було застосувати і в праці над діяспорною енциклопедією, відповідно його модифікуючи. І в цьому сенсі простежується тісний зв'язок між ЕУ та ЕУД.

Українська діаспора є поняттям водночас складним і простим. Це сукупність людей українського роду, що упродовж довшого чи коротшого часу перебувають поза межами сьогоденної державної території України і там утвердили свою присутність. У більшості випадків вони створили свої спільноти-громади, але іноді в тих чи інших місцях лише відбилися сліди одиниць, які деколи були досить помітними; подекуди ця діяспорна спільнота була тільки етнічною масою, що мінімально характеризувалася суспільною самоорганізацією і національною свідомістю.

Існує ще одне визначення цього умовного поняття – "діаспора". Це не тільки вихідці з українських земель та їхні нащадки, розпорошені по різних країнах і континентах в результаті еміграції, але й етнічні українці, що живуть вже довший час на корінних українських землях (тепер поза Українською державою). В сусідніх з Україною державах вони становлять українську меншість. З практичних причин їх також зараховуємо до діаспори. Сьогодні цей термін чужого походження набув "права громадянства" у світі й українському контексті і тому вважаємо доцільним його вживати замість понять – "зарубіжні українці", "емігранти", "втікачі" тощо. Тим більше, що цей термін уже добре апробований стосовно єврейської, вірменської та інших діаспор.

Таким чином, до української діаспори зараховуємо як емігрантів з України, так й етнічних українців поза Українською державою, себто українські меншості у суміжних з Україною державах. Подібно на Україні живуть іншонаціональні діаспори.

В діаспорі проживає четвертина світового українства. Найбільше діяспорних українців мешкає в державах колишнього СРСР; їх називаємо східною діаспорою. Доля цієї діаспори на території великої імперії склалася так, що вона не створила суцільної діяспорної спільноти та типового діяспорного життя і структури. Щойно у 1990-их рр. покладено початки в цьому напрямі. Проте низка етнічних властивостей українців (побут, деякою мірою мова, етнографічна культура, а головне – елементи духовності) в державах колишнього СРСР збереглася. Більше чи менше засимільована, східна діаспора надається до її вивчення та енциклопедичного охоплення.

Самобутність і національно-етнічну свідомість більшою мірою зберігають люди українського роду, що знайшлися в західних країнах з визнаними правами людини й практикованою чи тільки декларованою політикою охорони прав меншостей і багатокультурності. Саме завдяки їм розвинулося багатогранне етнокультурне життя української діаспори поза межами колишньої Російської імперії, а пізніше – Радянського Союзу. Це самобутне життя специфічно плекала та частина діаспори, яку доповнювали свідомі вихідці з України, політичні емігранти різних періодів.

У висліді процесів еміграції (соціально-економічної і політичної у 19-20 ст.) зформувалася чисельна західна діаспора, яка вже включає 3-4 покоління осіб українського роду (у випадку колишньої Югославії – 10 поколінь). Там розвинулися різні форми суспільного життя, виникли організовані структури (релігійні, освітні, культурні тощо), окремі одиниці відзначилися фаховими, науковими і мистецькими досягненнями, зберігаючи свою ідентичність та сприяючи престижеві українства серед свого оточення. Цю присутність українських людей у світі та їхню творчість бажано задокументувати, що і є головною метою ЕУД.

Отже, головним складником цієї енциклопедії будуть біографії з найрізноманітніших царин життя і людської творчості. Сюди, насамперед, увійдуть українці в діяспорі або люди українського роду, що підпадають під категорію енциклопедичних постатей. Разом з тим, і неукраїнці, які мали позитивне чи навіть негативне відношення до України та української діяспори, але були пов'язані з регіонами діяспори, повинні знайти своє місце в ЕУД.

Наступною категорією статей-гасел будуть географічні поняття – країни, провінції, стейти, області, міста поселення української діяспори, так звані українські осередки-громади чи колонії. Зокрема, слід подати відомості і про малі села та місцевості, де століттями жили українці, навіть якщо сьогодні їх там немає, бо були звідти виселені або засимільовані. Це стосується, передовсім, деяких суміжних з Україною регіонів. Варто зафіксувати присутність українців скрізь на земній кулі, щоб вклад української людини та її присутність у світі були відомими і своїм, і чужим.

Так само організоване життя українських громад у кожній країні має знайти своє відображення в ЕУД. Є установи та організації, які проіснували десятки років, інші – тільки одне покоління, а, можливо, навіть протягом меншого періоду. Але якщо вони чимось помітним себе виявили, то про них будуть розміщені короткі відомості в ЕУД. До цієї категорії належать різні організації – громадські, культурні, наукові, освітні, мистецькі, творчі, харитативно-допомогові, професійні тощо. Водночас в ЕУД мають бути зафіксовані й видимі вияви (продукти) праці організованого діяспорного суспільства – школи, видавництва, бібліотеки, музеї, пресові органи, створені українцями, як і чужі установи, що мали і мають відношення до українства.

Велику групу гасел складатимуть статті, присвячені цілим ділянкам суспільного та культурного життя (театр, музична творчість, шкільництво, спорт тощо), а також поняттям соціологічного, політичного, економічного і демографічного характеру (наприклад, переписи населення, асиміляція, натуралізація, мовна практика). Майже усі ділянки знання-дисципліни будуть застосовані у відношенні до діяспори: географія, історія, релігія, етнографія, мовознавство, література, політологія, соціологія, економіка, право, освіта, наука, мистецтво, спорт і фізкультура, видавництва та преса й інші.

У редакційній практиці користуємося саме цим галузевим принципом; є особи в мережі співробітників, відповідальні за окремі ділянки знання. А другий підхід – регіональний: з певного регіону чи великого міського осередку знавці даного терену доповнюють наші матеріали відомостями з усіх ділянок. Це подвійне охоплення людей, місць та установ-організацій сприяє тому, щоб перевірка й селекція гасел та матеріалу були, по можливості, найповнішими та об'єктивними.

Метода анкетування людей, установ-організацій, осередків діяспори та преси-видавництв дає змогу зібрати точні відомості, які ще перевіряються шляхом рецензування. Ілюстрації та карти унаочнюють поміщений матеріал. Щоб уникнути повторень, широко застосовується техніка посилання. В деяких збірних статтях, очевидно, неминуче траплятимуться окремі повторення, але дуже свідомо редакція прагне їх вистерігатися. Стиль ЕУД – стандартизований, максимально сконденсований; вживаємо певну кількість скорочень, список яких подається окремо. В необхідних випадках для кращого розуміння тексту визначені скорочення вживаються як ціле слово. Гасла редагуються за нормами українського правопису Всеукраїнської Академії Наук, виданого у Харкові 1929 р. (Правописний словник Г.Голоскевича).

Прізвища, яким в ЕУД присвячуються окремі гасла, подаються лише за ініціалами хресного імені. В разі, коли ім'я і прізвище в статті вже згадані, то після першої згадки вживається тільки ініціал або й без нього, якщо з контексту ясно, про кого йдеться. Ніяких титулів при прізвищах у тексті не вжи-

вається; іноді (рідко) є визначення лише церковних титулів чи посад. Подекуди подаємо тільки ініціали навіть тих осіб, про кого в ЕУД немає спеціального гасла (статті); це у тих випадках, коли нам не вдалося розкрити ініціали.

Ілюстрації підбирались відповідно до ваги гасла-сюжету, проте цей критерій не міг бути повністю застосований. Нам бракувало певних фотографій та ілюстрацій, однак, щоб зберегти рівновагу між енциклопедичним текстом й ілюстративним матеріалом, змушені були вміщувати інші (хоча вони могли б бути пропущені).

Коротші замітки подаємо без підписів або підписуємо ініціалами автора, більші статті (понад 35 рядків) – ініціалом і прізвищем автора. Ряд заміток і статей спільного авторства підписуємо знаками р.м. (редакційний матеріал).

Без самовиправдання за недоліки, необхідно сказати, що якась частина матеріалів може бути доповнена й уточнена, але при всіх зусиллях редакція здохула тільки ці відомості. Тому будь-які поправки до надрукованих тут даних були б дуже побажані. Все це може придатися в майбутньому. Зокрема, в пляні редакції є видати зведену ЕУД, де матеріали поділятимуться абетково з усіх континентів, а деякі гасла й статті будуть об'єднані й відповідно перероблені. Саме під цим кутом зауваження, доповнення й уточнення слід надсилати до головної редакції. Не виключене й видання регіональних томів у перекладі на мову панівного суспільства для даної діаспори (англійську, еспанську, німецьку, французьку, польську і російську). Але це стане можливим тільки тоді, коли окремі томи появляться українською мовою.

В підсумку цей амбітний проєкт, що складатиметься з семи томів – 1-Сполучені Штати Америки, 2-Канада, 3-Південна Америка, 4-Австралія, Азія, Африка, 5-Західня Європа, 6-Середньо-Східня Європа і 7-країни колишнього СРСР – розпочинаємо так званим "австралійським" томом. Інші будуть виходити в міру їх редакційного завершення. Працю над ними вже розпочато, а окремі томи навіть заавансовані.

Проєкт видання ЕУД реалізується в результаті домовлення між Науковим Товариством ім. Шевченка в Америці та Фундацією ЕУ в США у 1987; з 1988 до праці приступила редакція ЕУД в Чикаго, США, а в окремих країнах створено редакційні групи. 1993 проєкт поширено на східню діаспору, у зв'язку з чим організовано редакційне відділення у Києві при Інституті Соціології Національної Академії Наук України. Керівні особи з НТШ, вказаної Фундації, НАН України, а також авторитетні громадські діячі в Україні творять Головну Редакційну Раду ЕУД. Слід згадати вклад і тих осіб з Фундації ЕУ, які належали до зачинателів проєкту, зокрема, її скарбника Володимира Пушкаря, а також блаженної пам'яті першого голови Фундації Атанаса Фіголя і секретаря Ярослави Олесницької.

ЕУД твориться спільними зусиллями установ та людей в Україні і діаспорі. Таким чином здійснюється на практиці програма співпраці світового українства, інтеграція українознавчої науки в Україні та діаспорі. А провідна ідея цього енциклопедичного проєкту полягає в тому, щоб Україна була і займала гідне місце у "народів вольних колі".

Василь Маркусь
головний редактор ЕУД

ВІД РЕДАКЦІЇ 4 ТОМУ ЕУД

Хронологічно першим появляється 4 том ЕУД, присвячений минулому і сучасному українського поселення в Австралії; частково йдеться тут й про два інші континенти – Азію та Африку, де коротше чи довше перебували люди з України й утворили окремі поселення-громади або залишили індивідуальні сліди своєї творчої праці та присутності.

Все ж, основою цього тому є статті і замітки про українську етнічну спільноту в Австралії (понад 95% матеріалу). Українське поселення в Австралії являє собою дуже оригінальну й цікаву діаспорну спільноту. Вона наймолодша, бо як організована громада заявила про себе, у порівнянні з іншими діаспорами, пізно – з кінця 1940-их рр., часу організованого переселення українців в Австралію з таборів переміщених осіб у Західній Німеччині й Австрії.

Будучи нечисельною (25-30 тисяч осіб), ця громада людей різних прошарків та територіяльного походження створила унікальне поселення і складну організовану структуру, що дає підстави визначати її як повноцінну малу спільноту (міні-спільноту) у рамках великого австралійського суспільного організму. Українська спільнота інтегрувалася економічно, соціально та культурно в австралійське середовище й загальний процес життя австралійської нації. Проте, у найвищій мірі вона зберегла свою українську ідентичність як австралійських українців або українських австралійців. Рівночасно вона органічно включена в різні прояви життя та структури світової української діаспори.

Динаміка і специфіка життєдіяльності цієї діаспори зумовили те, що в багатокультурному австралійському суспільстві вона стала однією з найсамотніших і найбільш відпорною до асиміляції. Головними виявами окремого етнонаціонального обличчя українців Австралії є релігійна ідентичність, а також українська культура в її різних формах. В Австралії знайшлося винятково багато культурних діячів з різних частин України і тому деякі ділянки культури (театр, література, хорове мистецтво, танок, образотворче мистецтво, народне прикладне мистецтво) розвинулися тут порівняно ширше, ніж в інших регіонах поселення української діаспори. Цій культурній діяльності, окремим її творцям, праці яких стали відомими і поза українською спільнотою, установам, ансамблям, присвячено доволі багато місця в даній праці. Загалом релігійна і культурна ідентичність української спільноти найповніше представлена в 4 томі ЕУД. Менше вдалося редакції й авторам представити економічний аспект життя українських поселенців в Австралії, які прибули сюди більш ніж 45 років тому без засобів, тільки з робочими руками, освітою й готовністю працювати і внести свій вклад у розбудову цієї країни. Сьогодні вони загосподарені й професійно влаштовані, належать до відносно заможних громадян і в жодному разі не є тягарем для держави.

Вже дві генерації українських австралійців народилися на п'ятому континенті. Хоча вони зберігають багато елементів із своєї етнічної самобутності й у своїй масі ідентифікують себе як особи українського походження, проте ці люди стали повноцінними австралійцями, а деякі (у більшій чи меншій мірі) асимілюються культурно і втрачають мову батьків. Різнопляновий вклад українців усіх поколінь в австралійське життя знайшов своє відображення у цьому томі.

Одним з визначальних чинників їхньої самоідентифікації як українців є сучасна незалежна Українська держава, що, безперечно, дасть змогу продовжити існування українства в Австралії, дітей і внуків перших поселенців, навіть якщо не буде свіжого припливу емігрантів. Але і це останнє можливе як спонтанний процес або як свідомо еміграційна політика. Одне і друге забезпечить існування української діаспори в Австралії не як феномену тимчасового й ефемерного, але тривалого. Тимчасовим явищем була українська діаспора в Китаї, яка, у зв'язку з радикальними змінами та у висліді повної ізоляції від батьківщини (шляхом виселення та асиміляції), перестала існувати. Про неї та інші перехідні громади в Азії й Африці пишемо тут радше в історичному плані.

В цілому цей том ЕУД якоюсь мірою визначає концепцію, жанр, структуру і характер наступних томів задуманого твору.

ПРИЗВИЩА АВТОРІВ СТАТЕЙ І ЗАМІТОК,
ПІДПИСАНИХ ІНІЦІЯЛАМИ

М.Б. – Мирослав Болюх
О.Б. – Омелян Буцацький
А.Г. – Андрій Глуханич
І.Г. – Ігор Гордіїв
А.Ж. – Анатолій Жуківський
Г.К. – Григорій Комишан
М.Л. – Мирон Лапка
В.М. – Василь Маркусь
М.М. – Марія Менцінська
Р.М. – Роман Микитович
Д.Н. – Дмитро Нитченко
М.П. – Марко Павлишин
Р.П. – Роман Павлишин
р.м. – редакційний матеріал
С.Р. – Степан Радіон
Л.Р. – Лідія Ростек
С.С. – Стефанія Строкон
Т.С. – Теофіль Судомляк
О.Т. – Оксана Тарнавська
В.Т. – Володимир Трощинський
о. І.Ш. – отець Іван Шевців
Т.Я. – Тарас Яськевич

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АБН – Антибольшевицький Блок Народів
 австр. – австрійський
 австрал. – австралійський
 агрон. – агрономічний
 адміністр. – адміністративний
 амер. – американський
 АН – Академія Наук
 англ. – англійський
 архиеп. – архієпископ
 АСТ – Австралійська Столична Територія
 б. – біля
 більш. – більшовицький
 бл. – близько
 бріт. – брітійський
 вел. – великий
 вид. – видання
 вид-во – видавництво
 вип. – випуск
 візант. – візантійський
 військ. – військовий
 Вік. – Вікторія
 внутр. – внутрішній
 в.о. – виконуючий обов'язки
 вол. – волинський
 вул. – вулиця
 газ. – газета
 гал. – галицький
 ген. – генерал, генеральний
 геогр. – географічний
 год. – година
 гол. – голова, головний, головно
 госп. – господарський
 госп-во – господарство
 гром. – громадський
 губ. – губернія
 дем. – демократичний
 держ. – державний
 дир. – директор
 дол. – долари
 ДП – переміщені особи (з англ. D.P. – Displaced Persons)
 д-р – доктор
 драм. – драматичний

д. чл. – дійсний член
 европ. – європейський
 екон. – економічний
 ЕУ – Енциклопедія Українознавства
 ЕУД – Енциклопедія Української Діаспори
 єп. – єпископ
 журн. – журнал
 ЗА – Західня Австралія
 закорд. – закордонний
 запор. – запорозький
 засн. – засновано, заснований
 зах. – західний, захід
 зб. – збірка, збірник
 звич. – звичайно, звичайний
 зовн. – зовнішній
 ЗУНР – Західньо-Українська Народна Республіка
 ЗЧ ОУН – Закордонні Частини Організації Українських Націоналістів
 ім. – імени
 ін. – інший
 інд. – індійський
 інж. – інженер
 ІРО – Міжнародна Організація для справ Втікачів (з англ. – International
 Refugee Organization)
 істор. – історичний
 італ. – італійський
 канад. – канадський
 кард. – кардинал
 карп. – карпатський
 кат. – католицький
 кв. км, км – квадратний кілометр, кілометр
 Квінс. – Квінсленд
 кит. – китайський
 кін. – кінець, кінцем
 кн. – князь, княгиня
 коз. – козацький
 кол. – колишній
 ком. – комуністичний
 кооп. – кооперативний
 культ. – культурний
 лат. – латинський
 літ. – літературний
 м. – місто
 мед. – медичний
 мист. – мистецький
 митр. – митрополит
 міжнар. – міжнародний
 м.ін. – між іншим
 мін. – міністер
 м-ко – містечко
 млн – мільйон
 млрд – мільярд
 мол. – молодший
 муз. – музичний
 н. – народився
 напр. – наприклад
 нар. – народний

нас. – населення
наук. – науковий
наук.-досл. – науково-дослідний
нац. – національний
нім. – німецький
НПВ – Новий Південний Велс
НТШ – Наукове Товариство ім. Шевченка
о., оо. – отець, отці
обл. – область
ООН – Організація Об'єднаних Націй
осв. – освітній
остр. – острів
ОУН – Організація Українських Націоналістів
п. – помер
ПА – Південна Австралія
пед. – педагогічний
перев. – переважно
п.з. – під заголовком
письм. – письменник
півд. – південний, південь
півн. – північний, північ
півостр. – півострів
пов. – повіт
пол. – половина
політ. – політичний
полк. – полковник
поль. – польський
поч. – початок
правос. – православний
прибл. – приблизно, приблизний
прим. – примірник
пров. – провінція
пром. – промисловий
пром-сть – промисловість
проф. – професор
псевд. – псевдонім
р., рр. – річка, рік, роки
рад. – радянський
ред. – редактор
рел. – релігійний
р-н – район
рос. – російський
с. – село
СГД – Союз Гетьманців Державників
св. – святий
світ. – світовий
свящ. – священик
сер. – середина, середній
сіль.-госп. – сільсько-господарський
СКВУ – Світовий Конгрес Вільних Українців
сотн. – сотник
співред. – співредактор
співроб. – співробітник
ст. – стаття, століття
СУА – Союз Українок Австралії
СУМ – Спілка Української Молоді

СУОА – Союз Українських Організацій Австралії
 сх. – східний, схід
 США – Сполучені Штати Америки
 т., тт. – том, томи
 танц. – танцювальний
 Тасм. – Тасманія
 татар. – татарський
 т-во – товариство
 театр. – театральний
 техн. – технічний
 т.зв. – так званий
 тис. – тисяча
 торг. – торговельний, торговий
 тур. – турецький
 в. т.ч. – в тому числі
 УАПЦ – Українська Автокефальна Православна Церква
 УАПЦ (Соборноправна) – Українська Автокефальна Православна Церква
 (Соборноправна)
 УВАН – Українська Вільна Академія Наук
 УВУ – Український Вільний Університет
 УГ – Українська Громада
 УГА – Українська Галицька Армія
 УГВ – Українська Громада Вікторії
 УГВР – Українська Головна Визвольна Рада
 УГ ЗА – Українська Громада Західньої Австралії
 УГ Квінс. – Українська Громада Квінсленду
 УГ НПВ – Українська Громада Нового Південного Велсу
 УГ ПА – Українська Громада Південної Австралії
 укр. – український
 УКЦ – Українська Католицька Церква
 УНДО – Українське Національно-Демократичне Об'єднання
 УНР – Українська Народна Республіка
 УНРада – Українська Національна Рада
 УПА – Українська Повстанська Армія
 УПЦА – Українська Православна Церква Австралії
 УРДП – Українська Революційна (Республіканська) Демократична Партія
 УТГІ – Український Технічно-Господарський Інститут
 УЦРада – Українська Центральна Рада
 фед. – федеральний
 фіз. – фізичний
 філолог. – філологічний
 філософ. – філософічний
 фін. – фінансовий
 франц. – французький
 хем. – хемічний
 христ. – християнський
 центр. – центральний
 церк. – церковний
 ч., чч. – число, числа
 чесь. – чеський
 чл. – член, члени
 чл.-кор. – член-кореспондент
 ЧСВВ – Чин св. Василія Великого
 швед. – шведський
 ЮНЕСКО – Міжнародна Організація в справах освіти, науки і культури
 япон. – японський

СКОРОЧЕННЯ,
ПРИЙНЯТІ В БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВКАЗІВКАХ

- Альм. А. – Альманах-Літопис українського життя в Австралії. Сідней, 1994.
Альм. УАПЦ – Альманах 40-ліття УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії,
1948-1988. Сідней, 1990.
"В.Д." – газета "Вільна Думка" (Сідней).
Зб. Іст. укр. пос. А. – серія збірників: Історія українського поселення в Австралії
(Мельборн чи Сідней).
Зб. Укр. А. – збірник: Українці в Австралії. Мельборн, 1966.
Зб. Укр. кооп. діаспори – збірник: Українська кооперація діаспори.
Чікаго-Торонто-Мельборн, 1994.
К. – Київ.
М. – Мельборн, Melbourne.
"Н.О." – альманах "Новий Обрій" (Мельборн).
С., S. – Сідней, Sydney.
Ukr. Settl. A. – series: Ukrainian Settlement in Australia (Melbourne or Sydney).
"Ц.Ж." – газета "Церква і Життя" (Мельборн).

A

АВСТРАЛІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (Australianisms in Ukrainian language), мовні явища, запозичені з англ. мови у її австрал. варіанті. До наслідків уживання А. належить збагачення укр. лексики словами, які пов'язані з австрал. побутом та культурою, напр., *коала* (koala), *ему* (emu), *білабонг* (billabong), *евкаліпт* (eucalyptus), *бумеранг* (boomerang). Негативний вплив А. проявляється у мовній інтерференції, яка пов'язана з двомовністю молодших поколінь. Мовна інтерференція виявляється у фонології, морфології, синтаксисі й лексиці.

Фонетична інтерференція помітна в недостатній диференціації укр. фонем і в невмінні відрізнити укр. фонему від англ. Наслідком інтерференції є вживання англ. фонем у випадках, де вимовляння англ. фонем відрізняється від вживання укр. фонем, або де укр. фонема не існує в англ. фонетичній системі. Наступні заміни відбуваються в укр. твердих приголосних: англ. недрижачий *r* замінює укр. дрижачий *r*; англ. шиплячі (м'якші по вимові ніж укр.) заміняють укр. шиплячі *ш*, *ч*, *ж* і *щ*; англ. *j* (м'якший по вимові) замінює укр. *дж*. Англ. придихові приголосні *t* і *d* заміняють укр. непридихові зубні *т* і *д*. Наслідком фонетичної інтерференції є також невміння розрізнявати укр. глухий *x* і укр. дзвінкий *г* (та англ. *h*), що проявляється у вживанні дзвінкого *г* для обох приголосних. Значніше поширена фонетична інтерференція у вимові укр. м'яких приголосних: *ть*, *дь*, *сь*, *зь*, *ць* та *зв*, які не існують у фонетичній системі англ. мови. М'які приголосні набувають нових замін, які відрізняються від твердих *т*, *д*, *с*, *з*, *ц* і *дз*, але не наближаються до м'якої вимови. Наслідком у вимові є: (*ц*)ітка (тітка), (*дж*)якую (дякую), (*ш*)яду (сяду), (*ж*)ілля (зілля), (*ч*)я (ця), (*дж*)об (дзьоб).

Грамматична (морфологічна й синтаксична) інтерференція проявляється у відсутності відчуття граматичних явищ, які не існують в англ. мові. У граматиці помітні брак відчуття роду, відмінка

й виду. Брак відчуття роду проявляється в неправильних узгодженнях, як: (*гарний*) авто замість гарне авто; вона (*було*) замість вона була.

Брак відчуття відмінка також проявляється в неправильних узгодженнях, напр.: він знає (*моя*) маму замість мою маму (знахідний відмінок). Ще більш поширеним є вживання відмінків у невластивих для них функціях, напр.: я стою в (*кімнату*) замість в кімнаті (місцевий відмінок); він пішов у (*хаті*) замість у хату (знахідний відмінок). Брак відчуття виду помітний, зокрема, у відношенні до дієслів руху, які не існують в англ. мові. Напр.: Він часто (*їхав* або *їхав*) замість він часто їздив.

Грамматична інтерференція виникає також у синтаксисі. Помітний буквальний переклад англ. порядку слів і словосполучень, напр.: (*воно є*) тепло замість тепло (*It is warm*), я (*є*) тут замість я тут (*I am here*), (*там є*) молоко тут замість молоко тут (*There is milk here*).

Лексична інтерференція виникає в неологізмах, які приймають укр. граматичну форму, напр.: *паркувати* авто (*to park a car*). Деякі укр. слова набувають значення подібних англ. слів, напр.: *партія* (політична) отримує додаткове значення *вечірка* (англ. party). Запозичення англ. слів або значень часто розцінюється негативно. Однак, деякі запозичені слова з часом входять у лексику літ. мови, що вказує на творчу роль інтерференції у лексиці. Натомість фонетична та граматична інтерференція є явищем безумовно негативним.

Лит.: Dackiw-Rosalion O. Phonic Interference in the Pronunciation of Ukrainian Students in Australia. Ukr. Settl. A. M., 1986; Koscharskij H. First Language Retention in Unfavourable Circumstances. Зб. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Cherkaluk W.P. Australianisms in Ukrainian Authors. Ukrainian Studies Foundation in Australia. Canberra, S., 1979.

О. Дацків-Розаліон

АВСТРАЛІЙСЬКА ФУНДАЦІЯ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ЧОРНОБИЛЯ (Australian Chernobyl Children's Relief

Foundation, Inc.), гуманітарна організація, засн. 1990 в Мельборні австрал.-укр. активістами молодшої та сер. генерацій за участю також неукраїнців. Мета Фондації – всебічно допомагати жертвам і потенційно загроженим внаслідок Чорнобильської катастрофи, головно дітям. Практична допомога зводиться до висилки в Україну ліків, харчів, одягу, мед. інструментів (навіть дуже софістикованих), експертної допомоги в ділянці подолання наслідків трагедії, сприяння відвідин австрал. експертами і філантропами України та виїзду людей з України на стажування в Австралію. А.Ф.Д.Д.Ч. збирає засоби і речеву допомогу серед приватних австрал. підприємців та інституцій. Заангажувалися в допомогову дію чл. австрал. клубів "Ротарі", які збудували літні хати-"колиби" в Карпатах для відпочинку дітей з Чорнобильської зони. Фондація співпрацює також з харитативною установою Caritas Christi. В Україні Фондація

спілкується з урядовими й неурядовими колами, Чорнобильською Комісією Верховної Ради, Київським Фондом Дітей Чорнобиля та Г-вом "Братство Колиска". Багато праці вклала перша гол. Фондації З.Ботте, з 1992 почесний консул України в Австралії, яку відзначено в Україні званням "Мати Чорнобиля". Ін. діячі А.Ф.Д.Д.Ч. – гол. з 1992 Богдан Бриндзя, заступник гол. Наталка Макогон, Роман Маклок, Галина і Роланд Кармоді, Олеса Вотерфол, Андрій Ляхович. Фондація збирає фонди шляхом телемаратону, продажу мист. творів, влаштуванням добродійних концертів тощо.

В.Маркус

АВСТРАЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО в Південній Австралії (Australian-Ukrainian Association), зорганізоване за допомогою Добросусідської Ради (Good Neighbour Council) 1957. Завданням А.-У.Т., яке мало 50-60 чл., було пізнати культуру та істор. і політ. проблематику укр. і австрал. народів й ширити приязні зв'язки між укр. і австрал. членами т-ва. Воно організовувало художні вечори, доповіді та дискусії. Після дворічної жвавої діяльності т-во занепало й згодом було розв'язане, гол. через опір австрал. чл. проти введення політ. моментів до його програми. Гол. діячі з українців: Ю.Гавришкевич, О.Голубович, З. і Л.Ростеки, І.Ващишин, С.Григорієв.

АВСТРАЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ОГЛЯД, див. *Australian Ukrainian Review*.

АВСТРАЛІЯ (Commonwealth of Australia), країна, розташована на остр.-континенті півд. півкулі того ж імені та прибережних островах (в тому ч. Тасм.). Австрал. остр.-материк омивається на сх. Тихим океаном з його морями – Тасманським і Кораловим, на півд. і зах. – Індійським океаном, на півн. – Тиморським і Арафурським морями. Популярно називають А. "п'ятим континентом". Площа

7 млн 682 тис. кв. км, нас. 17 млн 730 тис. (1993). Багата тропікальна і субтропікальна природа (фльора і фауна), пустелі, евкаліптові ліси. На півд.-сх. і сх. країни – гори, що складають Великий Вододільний Хребет. Найгустіше заселене півд.-сх. побережжя, частково сх. і зах., де знаходяться гол. екон. і демографічні центри та ресурси країни. Нар. господарство А. різноманітне: сіль. госп-во (збіжжя, садівництво, городина) покриває потреби населення і працює на експорт, високопродуктивне тваринництво, рибальство та лісництво. Багаті копалини (залізна руда, вугілля, боксити, цинк, оливо, нікель), нафта з морського шельфу, газ тощо є основою австрал. промисловости. Добре розвинені залізничний, автомобільний, морський та повітряний види транспорту. Економіка А. спрямована на експорт, в чому австралійцям конкурують США, Зах. Європа та сусідні країни Сх. Азії. Нац. продукт – 300 млрд амер. дол. (1992).

Корінні жителі А. – австрал. аборигени. А. відкрито європейцями (голландськими й англ. мореплавцями) в 17 ст.; 1788 засн. перше бріт. поселення. Спочатку в А. осідали засланці з Англії. Згодом (в 19 ст.) поселилися імігранти, гол. чином

англосакси. Окремі бріт. колонії А. стали автономними в 2-ій пол. 19 ст., а 1901 були об'єднані у федеративний союз, що складається з 6 стейтів і 2 адміністр. територій. Сьогодні А. – суверенна держава у складі Співдружності націй (Commonwealth of Nations) з бріт. монархом на чолі, якого заступає ген.-губернатор; законодавча влада належить фед. парламентам, що складається з палати представників і сенату; виконавчу владу здійснює кабінет міністрів. Шість стейтів (Вік., НПВ, ПА, ЗА, Квінс. і Тасм.) творять федерацію або Коммонвелт А. Столиця Канберра на території АСТ є анклавом НПВ. Австрал. стейти мають своїх губернаторів, парламенти й уряди.

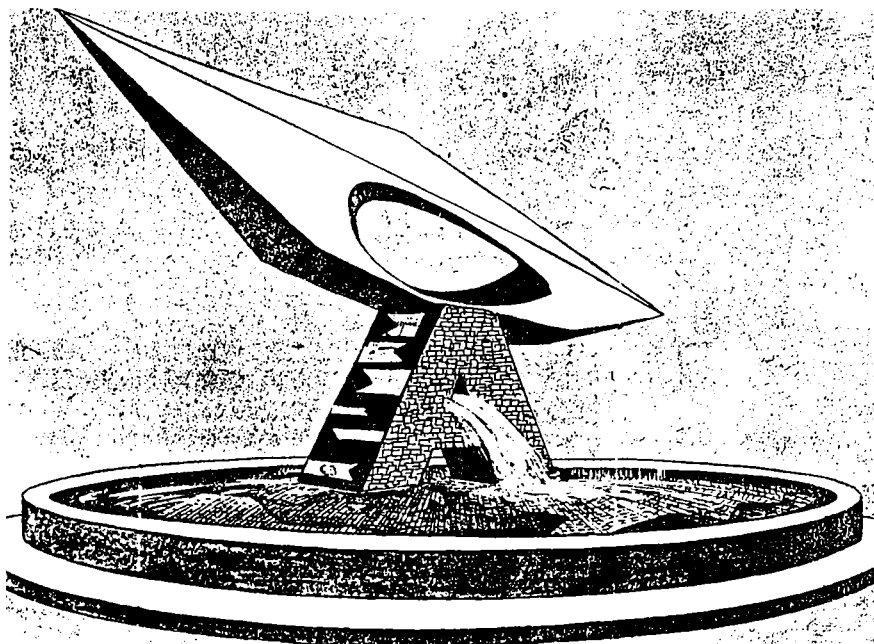
У внутр. і зовн. політиці А. поступово усамостійнювалася від Великобританії. Сьогодні підкреслюється й культ. самотність та свідомо формується австрал. нац. ідеологія.

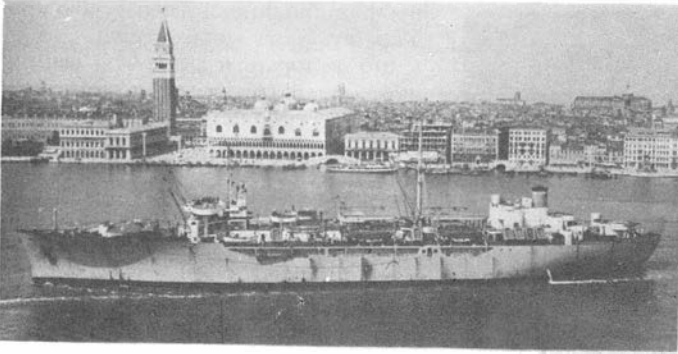
Австрал.-укр. зв'язки і перші укр. поселенці

А. як країна імігрантів, насамперед, була такою для мешканців Великобританії та Ірландії, згодом колоній і домінії імперії. Із Зах. Європи лише частково (і то нечисельно) прибували з кін. 19 ст. нім., франц., пізніше італ. та грец. імігранти. Серед них було чимало євреїв. З українців приїжджали тільки одиниці. Про цих перших поселенців або тимчасових відвідувачів маємо деякі скуті відомості. Дехто з українців був серед рос. чи поль. подорожників і поселенців. 1820 до Сіднею прибув рос. корабель "Открытие"; з цієї експедиції залишився тут хворий матрос Федір Зубенко, уродженець Полтавщини, подальші сліди якого губляться. За деякими даними, українцями були емігранти зі Львова: лікар Джон Луцький (або Лоцький), що прибув до А. 1832 і займав посаду держ. ботаніка; також в Тасм. проживали Казимир Кабат та Володимир Коссака, які працювали згодом у поліції. 1854 осів у Джелонгу, Вік., 16-річний юнак із Шотландії, син спольнізованого українця, Юрко Горещький.

У 1850-их рр. до А. приїхав укр. вояк Михайло Гриб з австр. армії, поселився в Квінс. і тут доробився значного майна на фермі; до нього приїхав 1860 селянин Яцко Пелесвський, який успадкував майно Гриба. Ін. укр. юнак І.Займак прибув 1869 до Брізбану, а потім поселився в НПВ, де займався вирощуванням устриць.

Пам'ятник імігрантам у Ферфілді, Сідней, роботи Л. і Ю. Денисенків

Корабель General Sturgis, яким прибули перші поселенці до Австралії, 1948 р.

Посадження пам'ятного дуба в Сентеніел Парку у Сідней на відзнаку 50-річчя голодомору в Україні, 1983 р.

Перед 1 світ. війною прибули вже більші групи емігрантів з Росії, які працювали в її далекосхідних регіонах та в Китаї. Серед них були й українці, перев. робітники залізничних та корабельних компаній. Вони поселилися в Квінс., зокрема в столиці стейту Брізбані, і працювали в промисловості та сіль. госп-ві. Ці емігранти зан. рос. клуби, навіть виходила газ. "Австралійское Эхо". Саме в такому спільному культ. клубі у Брізбані на поч. 20 ст. виник етнічний конфлікт між українцями і росіянами (рос. керівництво клубу відмовилося передплатити укр. пресу з Європи й Америки). Тоді створено окрему організацію – Укр. Робітничий Клуб в Квінс. Є відомості, що один з діячів клубу, В.Харченко, організував театр. труп, яка поставила першу укр. виставу в А. – "Назар Стодоля". Виглядає, що це було нечисельне земляцьке об'єднання, яке згодом знову влилося в рос. культ. і рел. життя, бо окремих укр. організацій вже не зареєстровано. Більша частина їх швидко асимілювалася. Про цих українців у Квінс. пише журналіст Григорій Піддубний з Полтавщини (чи не єдиний інтелігент серед цих укр. емігрантів) в журн. "Зах. Україна" (1930). Сам Піддубний перебував в А. у 1913-17, потім повернувся в Україну й помер на засланні. У 1911-17 в А. жив відомий більш. діяч Артем (Ф.Сергеев).

1912 до А. прибув лікар і журналіст, подорожник і любитель пригод С.Барчинський. Він тричі повертався до А., найдовше жив і працював у Сідней і помер у ЗА. Барчинський популяризував відомості про А. в галицькій пресі між двома війнами, а по 2 світ. війні був одним з небагатьох, хто ділився досвідом і порадами з новими

емігрантами. Після закінчення подій 1917-20 в Росії до А. прибув українець із Сибіру Іван Іванець, який став власником та розбудував велику ферму в околиці м. Дарвін, Півн. Територія. Серед міжвоєнних емігрантів був і Є.Антонішин, що 1932 приїхав до Сіднею, а згодом поселився в Квінс. У 1920-их рр. прибуло ще кілька українців з Далекого Сходу й Китаю; їх значно більше втекло з Китаю перед комуністами у 1940-их рр. Вони були активними в укр. культ. і гром. житті (М.Мережаній, Микола Пирогів, Григорій Дончак й ін.). Разом з тим, чимало українців, що перебували серед рос. білої еміграції в Китаї й Японії, після 2 світ. війни приєдналися до рос. церкви й рос. нац. еміграції в А.

Видатною постаттю в укр.-австрал. взаєминах залишається М.Миклухо-Маклай, визначний мандрівник, океаніст та етнолог, що у 1870-их рр. досліджував Нову Гвінею, острови Малайського архіпелагу, перебував у Сідней, де одружився з австралійкою, й вніс великий вклад у вивчення тубільних культур та географії А.

Шойно в 1940-их рр., з прибуттям нової еміграції із таборів ДП в Європі, А. зустрілася з суспільними проблемами українців та укр. культурою (див. *Іміграція, Міграційні Процеси і Переселенці Табори*).

Укр.-австрал. взаємини після 1948-50

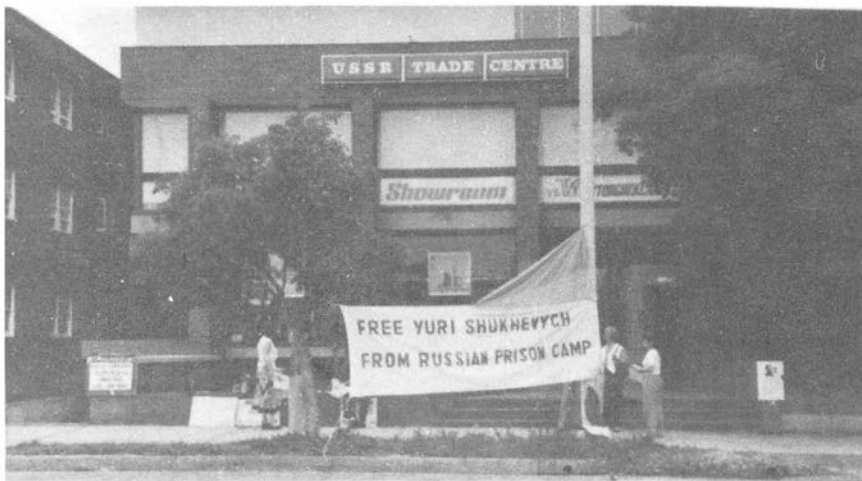
Стаття "Іміграція, Міграційні Процеси" з'ясовує умови, за яких укр. втікачі в Європі емігрували до А. і тут поселилися. В очах австрал. уряду та суспільства це були імігранти, що з людських (екон. і суспільних) міркувань шукали нової країни поселення, щоб почати нормальне соц.-екон. жит-

тя. А. (разом з ін. зах. країнами) з гуманітарних мотивів, а також власного екон. і політ. інтересу відкрила ворота емігрантам зі Сх. Європи. Їх прийняли в основному індиферентно, як ще одну хвилю імігрантів, й трактовано як кандидатів на "новоавстралійців". Про кількість українців А. див. *Переписи Населення*.

Більшість політ. втікачів зі Сх. Європи, хоч технічно і юридично вважали себе за таких, проте не були схильні швидко позбуватися своєї нац. ідентичності, а значна частина і своєї місії політ. (антиком.) еміграції. Це характеризувало всіх емігрантів зі Сх. Європи, а особливо балтійців та українців, які не лише політично, але й нац.-культ. були загрожені на території, підвладній більшовикам. Вони вбачали одну із своїх місій в тому, щоб зберегти й розвивати культ. життя своєї етнічної групи як сурогат загроженої нац. культури в батьківщині. Друга місія полягала в ширенні правдивих відомостей про свої країни, тому що панівні ком. режими й СРСР застосували до них тактику промовчування та дезінформації. Шляхом розповсюдження знань про свої народи вони сподівалися здобути приятелів визвольної справи своїх країн серед австрал. суспільства та його

Прес-конференція на оборону укр. імени: журналіст Орест Питляр, лідер опозиції А.Колвел і М.Болюк

Демонстрація за звільнення Юрія Шухевича, Сідней, 1982 р.

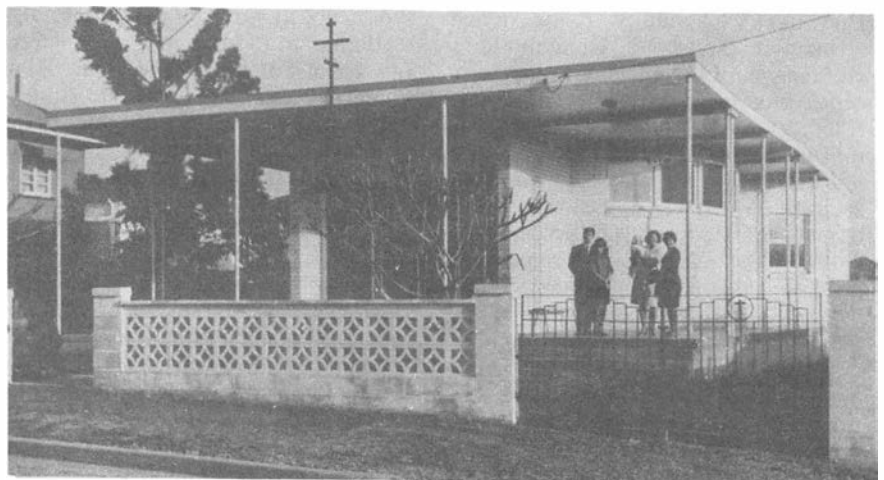
впливових чпників. Такою була ідеологія імігрантських спільнот і цьому імперативу вони підпорядкували свою суспільну діяльність на різних відтинках.

Австрал. кола неохоче сприймали таку настанову імігрантів. Вони воліли бачити їх "новоавстралійцями" і схильні були допомогти в їхньому соціально-економ. та професійному інтегруванні в австрал. суспільство. Але скоро переконалися, що ця маса імігрантів не асимілюється швидко. З огляду на зовнішньополіт. міркування частина австралійців радше симпатизувала антирад. наставленню емігрантів. У холодній війні емігранти зі Сх. Європи виявилися корисним ідеологічним союзником, в тому ч. і в боротьбі з австрал. проком. групами. Такі симпатії були помітними гол. в кат. і деяких лейбористських колах та в частині преси (журналіст Б.А.Сантамарія).

Окремі австрал. кола підтримували такі антирад. ініціативи як Тиждень Поневолених Націй. Слідом за ін. країнами, зокрема Канадою, А. ввела політику багатокультурності. Українці намагалися впливати на австрал. політиків, політ. партії, здобуваючи приятелів у фед. уряді й парламенті (ліберальні сенатори А.Міссен і Дж.Шорт, лейбористський депутат А.Геофанос). Але зважаючи на свою малочисельність, вони здобули тільки незначні осяги. Мало хто з українців (частково через етноцентризм) вибився в австрал. політ. житті на рівень нац. політика; ніде вони не мали вирішального виборчого голосу. Дещо активізувалися в австрал. партіях О.Присташевський, Т.Яськевич,

О.Булка, З.Яськевич, І.Контек та ін. Участь австрал. політиків в укр. заходах відносно незначна. Проте укр. організовані сили не припиняли своїх зусиль здобути прихильність – протестували, спростовували й доносили до свідомости австралійців свої погляди. Найбільшої підтримки і прихильности зазнавали укр. рел. дезидерати від своїх австрал. одновірців. Також висилалися різні меморіяли, відбувалися візити, інтерв'ю укр. політ. лідерів з діаспори; дещо з цього пробивалося на сторінки преси. Українці подавали інформації англ. мовою про укр. життя, гол. про змагання укр. народу до визволення з-під контролю Москви (Australian-Ukrainian Review, Ukrainian Issues). Деякі видання мали пропагандивне значення, інші – наук.-публіцистичне. З цією ж метою доповнювалися

Правос. церква св. Миколая в Брізбані

публічні бібліотеки літературою про Україну, а на вищому рівні – відкрито лекторати й академічні центри укр. студій (Університети Макворі в Сідней та Монаша в Мельборні).

Але поступово укр. імігранти інтегрувалися в австрал. суспільство; процес *натуралізації* народжених поза А. на 1990 охопив майже 90% українців. При цьому українці намагалися зберігати культ. спадщину, в тому ч. і мову, шляхом творення власного *шкільництва* для молоді, активністю молодечих організацій, сприянням укр. пресі та радіомовленню.

Українці цікавилися А. й поза укр. поселеннями. Кілька прикладів: в травні 1954 зорганізувалася з ново-прибулих молодих людей експедиція подорожників, які вийшли з Сіднею вглиб континенту з метою вивчити Півн. Територію (околиці Арнгем Ленду) й відзняти фільм про життя аборигенів. Експедиція не вдалася, зокрема й з огляду на те, що учасники мріяли піти слідами "шукачів золота". Серед них був українець Іван Стоцький, який описав цю експедицію в "Н.О." (чч. 1, 2). Мистець В.Савчак перебував у 1956-58 в Аліс Спрінгс, де працював у міській школі для аборигенів і створив ряд картин з місцевих краєвидів. Ін. українець Аркадій Вовчок з Донеччини також жив у 1970-их рр. серед аборигенів в околиці Аліс Спрінгс; він вивчив кілька їхніх діалектів та пізнав організацію й систему землеводіння. Вовчок захопився світоглядом і культурою тубільців та став речником їхніх прав. Брус Четвін (Chatwin) написав про це свою популярну книгу *The Songlines*.

Культ. діяльність

Основні зусилля й засоби укр. діячів у А. за майже півстоліття віддала культ. праці, плеканню та поширенню нар. культури, українознавства, а то й оригінальній творчості в галузях мови, літератури, театру, образотворчого мистецтва, музики, науки, тощо. До А. прибули культ. діячі у відносно великому ч. Були це люди – педагоги, артисти, літератори, мистці, – які вже в Україні брали участь у культ. процесі, продовжили цю діяльність у таборах ДП, а потім вважали своїм суспільним обов'язком та особистим переконанням залишитися в статусі культ. діячів, незважаючи на те, що на поч. майже всі були приречені на фіз. працю. Знову ж, за невеликими винятками, це була гром. безкорислива, що виконувалась з ідейних спонук, праця, хоча між діячами були й професіонали. Укр. громада, через свою нечисельність, не мала змоги утримувати цих культ. працівників. Тому вони для прожитку займалися нефаховою заробітчанською працею.

Зокрема, протягом перших десятиліть (у 1950-60-их рр.) на високий рівень піднесено театр. діяльність шляхом заснування театр. труп в усіх більших осередках (див. *Театр*); спонтанно і масово поширилися муз. ансамблі, гол. хорове мистецтво (див. *Музичне Життя, Хори*). Великої популярності, зокрема в молодечих організаціях, набули укр. нар. танці.

В укр. громаді діяло понад два десятки малярів, графіків, скульпторів (див. *Образотворче Мистецтво*); деякі стали відомими в загальноавстрал. середовищі. Останнім часом вибивається друга генерація мистців, вже народжених в А. З України прийшли тільки деякі визнані літератори, ін. стали ними в А., в тому ч. й серед народжених на континенті; дехто пробує перо англ. мовою (див. *Література*). Дуже професійно організовано українознавче *шкільництво*, включно з виданням підручників в А. Своєю культ. працею укр. діаспора в А. конкурує з усіма ін. громадами в діаспорі, часто значно чисельнішими.

Стрижнем укр. життя в А. є укр. Церкви. Будучи юридично нац. рел. об'єднаннями з власною ієрархічною владою, вони висуналися на провідне місце в укр. громаді. *Українська Католицька Церква* лише на вершках пов'язувалася з римо-католицькою

Делегація СУОА в Канберрі з нагоди Мист. фестивалю; промовляє лідер опозиції Сир Біл Снеден, біля нього спікер парламенту та М.Болух і С.Місько (гол. святкового комітету)

(участь у спільних єпископських конференціях); загалом залишлася вповні автономною, хоча користувалася допомогою римо-кат. більшості в А. Укр. правос. юрисдикції (в певний час аж три) так само розвивалися незалежно від іншоетнічних церк. організацій й користувалися прихильністю деяких протестантських і кат. спільнот. Міжюрисдикційна і міжперсональна боротьба в рамках Укр. Правос. Церкви (див. окремі церк. об'єднання), хоч в сутності була прикрою, але включила більше ч. активістів в організоване рел. життя.

Екон. відносини

Найлегше і найповніше українці інтегрувалися в австрал. госп. структуру. До приїзду нових імігрантів 1948-50 не було якогось укр. поселення й укр. підприємців. Укр. імігранти прибули без жодного капіталу. Треба було відпрацювати контрактіві зобов'язання на найчорніших і низькооплачуваних роботах, зокрема на заводах, будівництві шляхів та в різних службах. Тому на початках ніхто не міг думати про підприємництво. Насамперед скромний заробіток вкладено в житлове будівництво. Загальним явищем серед повоєнних імігрантів було те, що вони купували дешеві приміські земельні ділянки і на них будували самотужки доволі скромні житла, а згодом і нормальні будинки. Сьгодні українці володіють на 80-85% власними будинками з гарнимигородами, а деякі ще мають позаміські садиби-дачі. Симптоматично, що навіть

літні (овдовілі) люди воліють жити у власній хаті, аніж у винаймленій квартирі чи в будинку для старших осіб. Народжені в А. й ті, що вже тут здобули освіту і кваліфікацію, скоро оформилися на престижніших роботах та у вільних професіях, придбали кращі будинки і в кращих дільницях міста. Вони, за заробітком й соціально-екон. статусом, зараховують себе до середньо-вищої класи австрал. суспільства. Але гро українців належить до сер. і нижчої сер. класи (lower middle class). Живуть скрізь розпорошено, не творять ніде компактно заселеної частини міста. Це пояснюється великими просторами австрал. міст, малим ч. укр. поселенців, а можливо й природним по-тягом українців до індивідуалізму (відоме "хуторянство").

За рівнем заробітку українці належать до середніх груп з-поміж усіх повоєнних новоприбулих імігрантів. Українці назагал люблять щадити, але менше інвестувати в незалежні підприємства. Серед них відносно мало акціонерів або тих, що оперують на біржах. Порівняно небагато українців створили власні малі, а вже поготів великі підприємства. Є кілька десятків малих агенцій продажу реальностей, асекураційних, бл. 30 малих торг. та інж.-ремонтних і понад 20 інж.-техн. й будівельних підприємств. Понад 60 укр. лікарів та мед. персоналу зареєстровані в *Ukrainian Professional & Business Directory (1991)*. Існують професійні т-ва лікарів, інженерів, юристів.

Чимало бізнесменів та професійних людей належать до стейтових т-в укр. професіоналістів і підприємців, які спільно видають неперіодичне вид. *Ukrainian Professional & Business Directory of Australia* (1987-91, 6 випусків).

Організована екон. діяльність виявилася гол. у кредитових спілках (див. *Кредитові Кооперативи*), які розвинулися щойно з кін. 1950-их рр. В 1959-62 постало в А. 6 укр. кредитових спілок, 1 торг. і 1 будівельна кооперативи з бл. 10 тис. чл. в 1987, 54 млн активів, 50 млн депозитів та 37,7 млн позичок. У 1992 7 укр. кооператив мали 12,9 тис. чл., 63,5 млн оборотного капіталу, 55,8 млн ощадностей, видали 37,8 млн позик і мали резерв 6,2 млн (9,8% з капіталу). Цікаво ще зазначити, що пересічна ощадність на 1 чл. виносила 4,3 тис. дол.; ця цифра значно нижча в порівнянні з ощадністю серед членів укр. кредитових кооператив в ін. країнах діаспори (50% відносно до США). Проте членство в кредитових кооперативах А. високе (прибл. 1/3 усіх українців, в той час як в США – прибл. 1/10, а в Канаді – 1/15). Зі своїх прибутків ці кредитові спілки жертвували на гром., культ. і рел. цілі бл. 160 тис. дол. річно. Відносно високе ч. членів (30% усіх українців) перевищує відповідну цифру загальноавстрал. членства у кредитових спілках. Слабше розвивалися некредитові кооп. організації. Укр. кооп. спілки об'єднані в *Раді Українських Кооператив Австралії*. Не розвинулися харчові кооп. крамниці, що

мало велику традицію в Україні до 1939; відкрито лише кілька приватних харчових крамниць. На кооп. основах (акціях) створено деякі укр. нар. доми. Вся гром. і церк. власність українців А. становила 1966 800 тис. фунтів, а в 1990-их рр. – 30-40 млн дол.

Організована суспільна структура

Укр. організоване життя А. формувалося протягом 45 рр. самотужки й оригінально. Новоприбулі імігранти принесли з собою досвід з рідного краю та організовані зразки із таборів ДП. Проте життя і нові умови вимагали пристосувати ці форми до австрал. реалій.

Першими в перехідних таборах постали культ. одиниці (хори, ансамблі); вони довго не проіснували. Згодом виникли подібні культ.-мист. одиниці при громадах. Укр. громади (місцеві і стейтові) виявилися тривалими утвореннями. Вони об'єднують членів індивідуально, а на рівні стейтів – також ін. організації. Стейтові громади та крайові організації різного типу завершуються в централі – *Союзі Українських Організацій Австралії*.

Важливим елементом організованого життя українців А. є Церква – укр. кат. та правос. в її кількох юрисдикціях. При них існують релігійно-зорієнтовані організації і установи. Укр. Церкви мають у своїх реєстрах найбільше українців, створили доволі сильну матеріальну базу та організаційну структуру (див. *Релігійне Життя*).

Виявляють тенденцію до продов-

ження свого існування організації й установи, що володіють фіз.-матеріальною базою (будинки, посілість і апарат). Це – нар. доми (як правило, осідки громад), школи, організації молоді – Пласт і СУМ (зі своїми домітками й оселями-таборами), кредитові спілки, деякі спортові клуби. Але ч. їх зменшується до кількох активних осередків у місцях більшого скупчення українців. Йдеться, передовсім, про столичні міста трьох більших стейтів (Мельборн, Сідней, Аделаїда), двох менших (Брізбан, Перт) та столицю А. (Канберра); в трьох останніх суспільне життя з недавніх пір послабло. Різко зменшилося ч. укр. суботніх шкіл та дітей, які у них навчаються.

Об'єднання молоді зазнають аналогічного скорочення організованих одиниць-осередків та членства. Слабо було зорганізоване укр. студентство, бо це мобільна і переходова категорія населення. Натомість не виявляє якогось поважного зменшення членство СУА; ця жіноча організація має широкий засяг праці (від культ. до харитативної) і дуже яскраво визначену клієнтелю. Єдиним типом організації, що виказує зріст членства, є різні т-ва літніх людей (пенсіонерів). Виникли ці т-ва останнім часом, бо люди, що приїхали до А. молодими, доходять пенсійного віку. Однак представники цієї генерації залишаються далі суспільно активними. Це відбивається на провідниках гром. організацій, серед яких дуже мало людей сер. і молодшого віку, а переважують літні особи, які в більшості виконують гром. працю без матеріальної винагороди. Помітно занепадають, а то й зникають, організації політ. характеру (див. *Політичні Партії*); така ж доля комбатантських організацій ветеранів укр. військових формацій. Українці, що служили чи служать в австрал. збройних силах, не організуються на етнічній основі.

Загалом укр. етнічна група А. виявила значну суспільну організованість і спаяність своїх організованих структур. Але водночас укр. організоване життя є етноцентричним. Австрал. соціолог Джін Мартін відзначає, що укр. організації, як правило, не належать до споріднених загальноавстрал. централей, хоч існувала певна співпраця з організаціями ін. еміграцій із Сх. і Сер. Європи (Тиждень Поневоленних Націй, АБН, скавтінг) на основі спільних політ. цілей. Про насиченість укр. життя свідчить хоча б те, що,

Маніфестація українців у Сідней з приводу річниці Чорнобильської катастрофи, 1987 р.

Перше приміщення почесного Ген. Консульства України у Мельборні

напр., в Аделаїді 75% українців у 1960-70-их рр. були гром. активними (за цим показником вони займали друге місце серед іммігрантських спільнот); в тій же Аделаїді, подає Мартін, 67% дітей укр. походження вчилися в укр. суботній школі (найвищий відсоток серед усіх етнічних груп).

Важливим чинником гром. організованості й динаміки є преса. Укр. преса в А. ніколи не була професійною, а базувалася на добровільній праці та фін. підтримці різних установ. Перев. існували газети і видання-ефемериди, які через обмежену клієнтелю і брак фін. засобів перестали з'являтися. На 1994 у двох найбільших осередках залишилися два тижневики з відносно малим тиражем: "Церква і Життя", що утримується добре організованою УКЦ, і "Вільна Думка", яка виходить завдяки ентузіязмові видавців та авторів. Обидві газети запровадили англомовні сторінки, але і в такий спосіб вони не знаходять бажаного читача.

Важливу роль в організації укр. діаспори А. виконує живе слово, подане на радіохвилях. Цю форму діяльності можна визнати задовільною, тим більше, що вона мала фін. підтримку уряду в рамках австрал. політики *багатокультурності* (див. *Радіомовлення*). Подібно до того, як у минулому укр. громадянство активізувалось на політ. відтинку (визвольна справа) і для цього творило окремі ад гок організації та комітети дій, так доля незалежної України сьогодні викликає інтерес до зміцнення з нею практичних зв'язків (Фонд Допомоги Дипломатичній Службі України, Нац. Фонд СУОА,

Австрал. Фундація Допомоги Дітям Чорнобиля, туризм, культ. обмін, спільні підприємства тощо). Укр. державу А. визнала після того, як її визнали ін. зах. країни (26.12.1991), але прямих дипломатичних зв'язків не встановлено. Австрал. посол у Москві за сумісництвом представляє А. в Україні. У Києві діє австрал. консульство на чолі з почесним консулом Сергієм Березовенком. Почесним ген. консулом України в А. є громадянка А. З.Ботте з Мельборну. У 1993-94 в А. перебувало кілька укр. політ. і госп.-торг. делегацій.

Лит.: Мельників Ф. До історії укр. еміграції в Австралії. 36. Українці у вільному світі. Нью-Йорк, 1954; Плянко Б. Матеріальні здобутки українців в Австралії. "Укр. Самостійник" (Мюнхен), ч. 2, 1961; Zubrzycki J. Settlers of the Latrobe Valley. Canberra, 1964; Буткевич М. Історія організованого гром. життя українців ЗА. 36. Укр. А.; Рибчин І. Психосоціальне обличчя укр. поселення в Австралії. 36. Укр. А.; Martin J. Community and Identity. Refugee Groups in Adelaide. Canberra, 1972; Болюх М. Українська громада в Австралії. "Сучасність" (Мюнхен), ч. 4, 1973; Smolicz J.J. Migrant or Ethnic Education. Journal of South Australian Education, vol. 2, no. 3, 1975; Воловина О., Гордіїв І., Гордіїв Л. Українці в Австралії. Укр. поселення. Довідник. Нью-Йорк, 1980; Chub Dmytro. So This is Australia: The Adventures of a Ukrainian Migrant in Australia. M., 1980; Boshyk Y., Balan B. Political Refugees and Displaced Persons, 1945-54. A Select Bibliography and Guide to Research with Special Reference to Ukrainians. Edmonton, 1982; Radion S. Dictionary of Ukrainian Graduates in Australia. M., 1983; Australia: Terra Incognita. Dacdalus, Spring 1985;

Zachariak T., Lawriwsky M. A Sociological Profile and Need: Survey of Aged Migrants in Australia. Ukr. Settl. A. M., 1986; Маркусь В. Українці на п'ятому континенті. "Свобода" (Джерсі Сіті), 7-13.5.1986; Питляр О. Етнічна політика уряду і можливості тривання укр. еміграції в Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Seneta E. On the Number of Ukrainians in Australia. Journal of Ukrainian Studies (Edmonton), vol. 21, no. 2, 1986; Умриш І. Успіхи та проблеми укр. поселення в Австралії 1947-84. 36. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Lawriwsky M. The Ukrainian Community Needs: Problems and Prospects. Ukr. Settl. A. S., 1989; Matiasz S. Ukrainians and Welfare. Ukr. Settl. A. S., 1989; Сенета Е. До питання числа українців в Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Зернецька О., Трощинський В. Австралія. Українці в зарубіжному світі. К., 1991; Михайленко А. "Заки море перелечу". К., 1992; Пожоджук Д. З України на чужину діти розійшлися. "Гомін Карпат" (Коломия), ч. 8-9, 1992; Маркусь В. Повонні відвідни укр. Австралії. "Ц.Ж.", 28.7. - 1.8.1993; 36. Укр. кооп. діяспори.

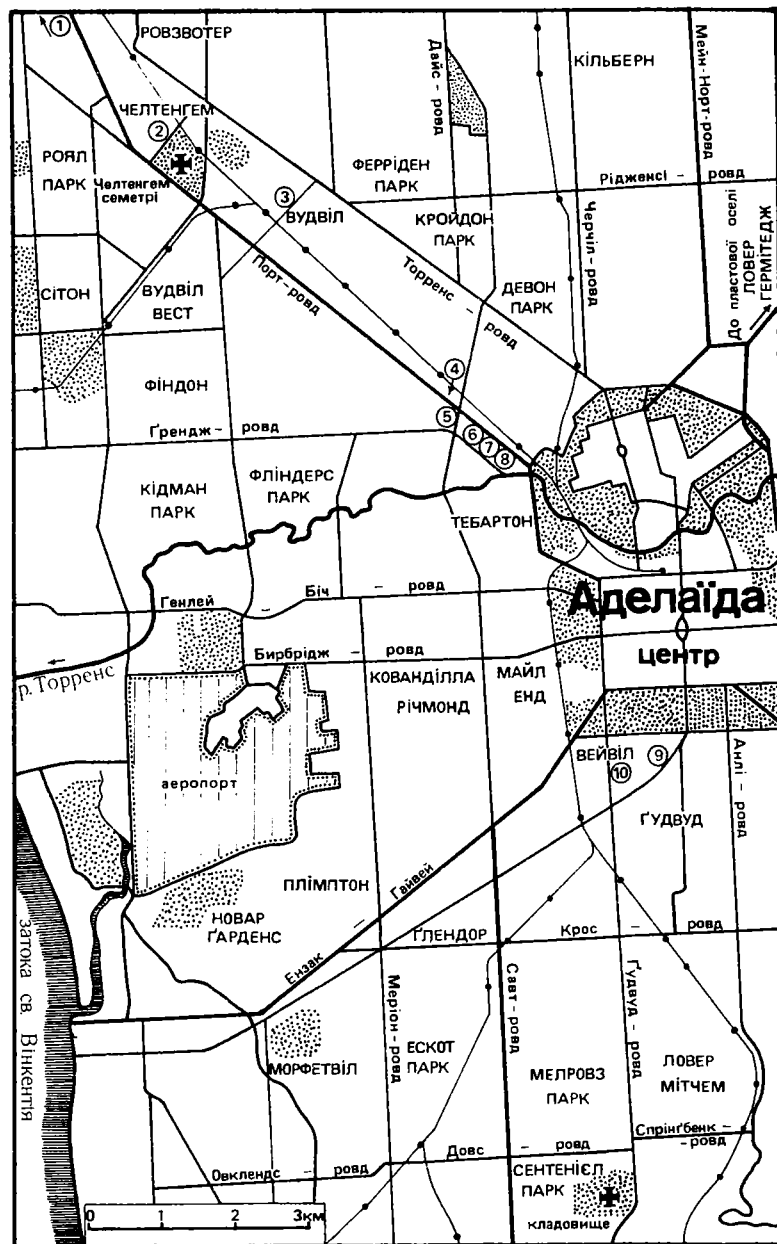
В.Маркусь

АДЕЛАІДА (Adelaide), портове м. на півд. побережжі Австралії, столиця стейту ПА, один із культ. і пром. центрів країни. Нас. понад 1 млн (1990).

Перші українці приїхали до А. в липні 1948 з іммігрантських таборів у Бонерілля (Bonergilla), Вік., і Баттерст (Bathurst), НІПВ. Відробляючи дворічні контракти, чоловіки працювали, як правило, на залізницях, жінки в лікарнях і ресторанах. Пізніше більшість чоловіків знайшли працю в залізничних майстернях, автомобільній промисловості (фірми Голден і Крайслер) і в будівництві, жінки на елек-

Правос. церква св. Михаїла в Аделаїді

Плян Аделаїди з околицями:

1. Спортовий клуб "Лев";
2. Церква УАПЦ св.Трійці;
3. Церква УКЦ св. Володимира й Ольги;
4. Церква УАПЦ св.Михаїла;
5. Церква УПЦА св. Михаїла;
6. Музей Укр. Мистецтва;
7. Укр. Нар. Дім;
8. Кооператива "Говерля";
9. Церква УКЦ св.Покрови;
10. Укр. кат. монастир Сестер Василянок

тротехн. заводах (Філіпс), у виробництві домашнього обладнання. З поч. 1949 на працю до А., звільнившись з контрактів, почали напливати українці з долини річки Маррі (Беррі, Локстон), з міст Порт Августа, Порт Пірі, Мавнт Гембіер. Більшість поселювалася на півн. захід від центру А., купуючи ділянки й ставлячи намети або гаражі, де жили до побудови хати.

Плянунання укр. організованого життя почалося навесні 1949. 15.5.1949 загальні збори українців А. засн. *Українську Громаду Південної Австралії* (УГ ПА), першу укр. громаду в Австралії, яка в 1957-62 побудувала, а потім тричі побільшувала нар. дім (див. *Український Народний Дім ім. Т. Шевченка в Аделаїді*).

З 1949 в А. почав діяти хор "Гомін", друкувався тиждень "Єдність" (1950-55). З 1950 запровадив *Український Театр Малих Форм* і створено *Союз Українок Південної Австралії*. 1-ий крайовий з'їзд пластунів сеньйорів відбувся 1951 і після цього оформлено організацію Пласт в А. У 1951 створилася також організація молоді СУМ, організовано укр. спортове т-во "Лев". Тоді ж зорганізовано укр. школу (керівник Т. Пасичинський), яка в 1950-их рр. мала філії в дільницях А. – Отгovej, Енфілд і Роял Парк. Школа в 1962 мала 360 учнів і була найбільшою укр. школою в Австралії. При школі 1975 введено матуральні курси. У 1954 студентська молодь організувала *Українську Студентську Громаду Південної Австралії*. В А. діє НТШ, при якому існував мовно-літ. гурток. 1955 засн. *Товариство Приятелів Творчості і Зерва* в Австралії. 1960 постала танц. група молоді "Коломийка". Роком пізніше засн. кредитову кооперативу "Говерля".

Регулярні богослужіння УКЦ відбуваються від 1949 (о. Д. Качмар), правос. – від 1950 (о. П. Грушецький). А. – осідок парафії УКЦ, проголошеної 1958; 2 церкви – св. Володимира й Ольги у Вудвіл (Woodville, збудована в 1964) і св. Покрови у Вейвіл (Wayville, 1975). Крім цього, у Вейвіл є монастир Сестер Василянок (з 1977). При церквах діють церк. братства і сестрицтва. Одна правос. парафія св. Михаїла була створена 1950 в юрисдикції УАПЦ в районі А. – Гебартон, а церкву збудовано 1975 в Кройдоні. 1952 постала парафія св. Трійці УАПЦ (Соборноправної) в передмісті Челтенгем. 1957 виникла ще одна правос. парафія – Святопокровська (об'єднаної епархії); в останній активні сестрицтво, братство і церк. хор.

На основі даних укр. парафій і статистики на весь стейт (див. *Південна Австралія*), можна стверджувати, що в А. 1990 проживало прибіл. 4 тис. осіб укр. походження; в 1960-их рр. в м. жило понад 2,5 тис. українців. Третя за величиною в Австралії укр. громада в А. загалом вважається добре організованою. Хоча за кількістю українці А. не є найбільшою сх.-европ. етнічною групою, проте організаційно вони найбільш здиференційовані та мають найбільше установ (в 1960-их рр. понад 30). Гром. організації фін. забезпечені, але культ. життя за 40 рр. змінилося. Колись активний театр не діє, зате активні чотири аматорські хори: гром. – "Гомін", Союзу Українок – "Ластівка",

молоді – "Каштани", старших – "Калина", Ансамбль Бандуристів ім. Г. Кітастого і танц. групи "Євшан" та "Гонак". Створено Товариство Українсько-Австралійських Градуатів, Музей Українського Мистецтва і Пластовий Музей-Архів; виходить місячний журн. "Наша Громада", діє друкарня М.Щюрака. Пласт і СУМ тепер менш активні, ніж у минулому, хоча обидві організації мають власні великі площі (бл. 20 га) для таборів з будівлями за містом. Молодша генерація мовно асимілюється, до чого багато спричиняються мішані подружжя. В Аделаїдському Університеті Л.Ростек провадила 1990 курси укр. мови.

Лит.: Ващишин І. УГ ПА – найстарша укр. громада в Австралії. 3б. Укр. А. І.Ващишин

АЗІЯ (Asia), найбільший континент світу; площа бл. 44 млн кв. км, нас. понад 3 млрд (1992). Майже вся А. знаходиться в півн. півкулі. Її омивають три океани: з півн. – Півн. Льодовитий, зі сх. – Тихий, з півд. – Індійський, а також їх окраїнні моря. На зах. А. межує з Європою, з якою складає фактично єдиний материк, й омивається Середземним та Чорним морями. Через останнє з А. стикається Україна.

А. була колыскою стародавньої цивілізації. Зокрема, народи, що населяли Китай, Індію, Сер. Азію, басейн Тігра і Евфрата, ще задовго до нашої ери мали розвинуту економіку, науку й культуру. Починаючи з 16-17 ст., переважна більшість країн А. поступово опинилась в колоніальній або напівколоніальній залежності від європ. держав. Для багатьох з них колоніальний період скінчився лише в другій пол. 20 ст. На території сучасної А. розташовано понад 50 країн, в яких загальному живє 56% населення земної кулі.

Перші зв'язки між Україною-Руссю й азійським континентом

Укр., а перед тим давньоруські сліди в А. мають свою історію. Одними з перших їх проклали давньоруські прочани до Палестини: Варлаам-ігумен і Данило-ігумен. Варлаам жив у 11 ст. і був ігуменом Печерської Лаври в Києві, а згодом монастиря св. Димитрія; із "Житія Теодосія Печерського" давньоруського письм. і літописця Нестора (бл. 1101) довідуємося, що в останній період життя Варлаам пішов до св. м. Єрусалиму, а потім повер-

нувся до свого монастиря. Наслідком мандрівки до Палестини Данила-ігумена на поч. 12 ст. став його твір "Паломник", в якому містились цінні культ.-істор. інформації про цей знаменитий край у півд. частині Передньої Азії. Львів'янин Петро Бойма (1612-59) відбув мандрівку до Сіаму. Подорожі до Палестини продовжувались і в наступних століттях. Напр., 1764 одну з таких подорожей відбув ієромонах Хрестовоздвиженського полтавського монастиря Л.Яценко.

З ін. боку, азійські мандрівники неодноразово відвідували Україну. В арабських істориків є відомості про Русь-Україну. Так, уродженець Сирії Павло Халебський або Алепський (арабською Булос-аль-Халебі) двічі побував на Україні у 1654 й 1656. Він докладно описав свої особисті зустрічі та розмови з Б. Хмельницьким, подав важливі відомості про політ. становище, економіку й побут України, особливо відзначивши високий рівень її культ. розвитку.

Геогр. наближеність укр. земель до кордонів кол. Османської імперії позначилась на тривалій й неоднозначній історії укр.-тур. взаємин (див. *Туреччина*). Боронячись від постійних тур.-татарських набігів (з кін. 15 ст.), українці у період Коз. Гетьманської Держави (17-18 ст.) прагнули в ряді випадків опертися на Туреччину з метою протидії натискові з боку Польщі і Росії. У числі перших українців у Туреччині були полонені, які потім нерідко продавалися на невеличких ринках. Запор. козаки через Чорне море робили відплатні напади на Туреччину. Є свідчення, що з укр. полонених вибилися два паші, котрі правили в Йємені у кін. 17-го – першій пол. 18-го ст. А укр. козак на оттоманській службі Яків Малік став у 18-му ст. великим везіром князівства Гуджрат у зах. Індії.

Ще в 17-18 ст. українці у складі рос. дипломатичних, рел. і торг. місій (нерідко на чолі їх) побували в Китаї, а згодом і в Японії. У 1820-21 відбув мандрівку до Китаю через Монголію укр. синолог і подорожник Юрій Тимківський, залишивши її опис у своєму щоденнику ("Путешествия в Китай через Монголію 1820 и 1821 гг.", 3 тт., Петербург, 1824). Більше десяти років (з 1819) провів у Китаї в боротьбі з епідеміями холери укр. лікар, родом з Черкащини, Йосип Войцехівський. У 1840 і 1851 здійснив подорож по Монголії укр. інж. і мандрівник Є.Ковалевський. У міжчасі

він побував у Палестині і Сирії (1848) й очолював велику експедицію з Кяхти до Пекина (1848-50). певний час рос. консулом у япон. м. Гокодаге був дипломат укр. роду Й.Гашкевич, який 1857 видав перший рос.-япон. словник. До революції 1917 пост імператорського посла в Пекіні займав уродженець Чернігівщини Іван Коростовець. У 1870-80-их рр. Нову Гвінею – найбільший остр. меланезійської островної групи в Океанії, досліджував (передовсім з етнографічного погляду) видатний укр. вчений М.Миклухо-Маклай. Учасником наук. експедицій до Центр. А. (1905-08) та Індії (1929) був видатний укр. архітект і завзятий подорожник В. Городецький, який тривалий час жив у Тегерані, де й помер.

Укр. поселення в А.

Виникнення більших укр. поселень в А. припадає на останню чверть 19 ст. Їх заснування було пов'язане з еміграцією українців із Лівобережної України в азійську частину Рос. імперії. Цей процес розпочався у 1870-их й особливо посилювався у 1890-их рр. Його зумовили аграрне перенаселення ряду губерній Лівобережжя (насамперед – Полтавської, Чернігівської, Київської й Харківської) та тяжкі соціально-екон. умови життя селянства. Українці осідали гол. на Далекому Сході, в півд.-зах. Сибіру й півн. Туркестані. Із врахуванням часткового повернення емігрантів на рідні землі загалом ч. тих, хто до 1914 напостійно оселився в азійській частині Росії, становило бл. 2 млн осіб. (Цим поселенням буде приділена спеціальна увага в сьомому томі ЕУД, присвяченому укр. східній діаспорі в державах кол. РСР). Поза азійською частиною Росії, єдиною країною в А., де у висліді цілеспрямованої укр. еміграції дійшло до заснування укр. поселень, став Китай. В самому ж Китаї центром більших укр. скупчень була його півн.-сх. частина – *Манджурія*, а головно м. *Харбін*. Українці почали прибувати до Манджурії в кін. 19 ст. з тих же причин, що і в азійські регіони Рос. імперії. Будівництво сх.-кит. залізниці, яке провадила тут за згодою кит. влади Росія, давало їм можливість праці й доброго, як на ті часи, заробітку. Згодом значна частина українців в

Р.Турянський на шляху до Сайгона, 1968 р.

Манджурії, зокрема у Харбіні, влаштувалася службовцями цієї залізниці. Після поразки в Україні визвольних змагань 1917-20 та укр. нац. руху в Сибіру й на Далекому Сході на поч. 1920-их рр. укр. колонія в Манджурії поповнилася політ. емігрантами. В цій колонії було налагоджене гром., рел. й культ.-осв. життя, з'явилися укр. часописи, радіопередачі тощо.

Крім Манджурії, менше укр. поселення в Китаї виникло у Шанхаї, а невеличкі громади були засновані в Тяньцзіні і Циндао. Загальне ч. українців у Китаї у 1920-40-их рр. обраховується у межах 35-50 тис. осіб. З них переважна більшість проживала у Манджурії. З поступовим встановленням ком. влади організоване укр. життя в Китаї до кінця 1940-их рр. перестало існувати. Переходовими місцями осідку груп українців, що перебували в Китаї і на поч. 1949 евакуювались, зокрема із Шанхаю, стали остр. Формоза (Тайвань) і Філіппіни. Невдовзі вони переїхали звідти до Австралії, Півд. й Півн. Америки. У 1950-60-их рр. на Формозі діяла станція АБН, до складу якої належали Володимир Косик (гол.), Юліян Жаблоцький та ін.

Укр. сліди в ін. країнах А.

Окремі українці побували в багатьох країнах А. як подорожники і науковці, літератори і журналісти, комерсанти і перекладачі, спортсмени, туристи, шукачі пригод або просто поселенці в силу тих чи ін. життєвих обставин. Так, гарний слід залишив по собі в Японії талановитий письменник і

музикант, знавець мови есперанто В.Єрошенко, що перебував у цій країні з 1914 до 1921. Потім він на кілька років замешкав у Китаї, відбув також подорожі до Сіаму (Тайлянд), Індії, Бірми. Дружиною престолонаслідника Сіаму князя Чакрабонга була киянка К.Десницька.

Протягом 15 рр. (у 1930-40-их рр.) в Китаї жила укр. журналістка й мандрівниця Софія Яблонська-Уден. Перед тим (1927) вона виїхала з Парижу до Африки, а потім через Порт-Саїд, Джібуті, Цейлон дісталась до франц. Індокитаю; відвідала Ляос, Камбоджу, Ангкор і Юнан, Сіам, Малайські остр., Яву і Балі, остр. Таїті, Австралію й Нову Зеландію. Її репортажі з подорожей друкувались як в часописах Зах. України, так і виходили окремими вид. ("З країни рижу та опію", 1936; "Далекі обрії", 1939 та ін.). Від 1936 у польськ. консульстві в Харбіні працював укр. письменник і подорожник С.Левинський. Згодом він коротко мешкав у Шанхаї й Пекіні, побував у Японії, а у 1942-46 займав посаду перекладача з япон. мови у Сайгоні при правлінні губернатора франц. Індокитаю. Деякий час у 1920-1930-их рр. (з перервами) працював комерційним агентом, подорожуючи по Китаю та навідуючись до Японії, Олександр Божко. З 1929 він жив у Харбіні, де по закінченню пед. інституту був перекладачем з укр., рос. та англ. мов на кит. й вчителював у кит. гімназії.

Майже легендарним стало ім'я уродженця Одещини Б.Лісаневича. Відбувши на поч. 1930-их рр. як балетмайстер турне по Індії, Цейлону,

Сінгапуру, Індонезії, В'єтнаму, він осів на стале замешкання спочатку в Калькутті, а потім у столиці Непалу м. Катманду, де й помер. Тут Лісаневич проявив себе не тільки вмільним підприємцем, але й відважним тигроловом та ризиковним шукачем пригод. Видатний укр. альпініст Михайло Погребельський у 1926-36 очолював 20 вперше здійснених сходжень на безіменні вершини Тянь-Шаню, в 1935 керував переходом з півночі на південь центр. Тянь-Шаню; у 1938 організував Укр. альпініаду. Його ім'ям названо дві вершини в Тянь-Шані і одну на Памірі. У 1992 харків'янин Ігор Сверхун підкорив найвищу вершину світу Еверест в Гімалаях.

Певне ч. українців побувало в ряді країн А. як вояки різних чужоземних армій. Так, у лавах амер. армії українці зі США під час 2 світ. війни були в Японії і на Філіппінах, в 1940-50-их рр. – у Кореї, в 1960-70-их рр. – у В'єтнамі (один з учасників війни у В'єтнамі Р.Купчинський опублікував в Альманасі Укр. Нар. Союзу на 1971 уривок зі свого "В'єтнамського щоденника"). В складі амер. армії у в'єтнамській війні брали участь українці-амер. громадяни, серед яких високі старшини: гол. лікар 7 повітряної дивізії Володимир Ткач, пізніше ген. Микола Кравців, майор Петро Содоль, полк. Степан Домашевський, підполк. Тарас Новаківський, майор Орест Гаврилюк, сотник Мирон Дідурик (згинув у В'єтнамі), майор-пілот Володимир Заверуха та ін. Загалом з-поміж загиблих у війні було кількадесят амер. українців. Також полягли два українці в австрал. експедиційному корпусі. Ю.Венгльовський, мол., з Австралії брав участь у в'єтнамській війні в ранзі полк.; пізніше був австрал. дипломатом в Півд. Кореї. У складі франц. Чужоземного Легіону деякі українці воювали в Індокитаї, зокрема у В'єтнамі, у 1940-50-их рр. Серед рад. вояків в Ірані у 1940-их рр., військ. радників у В'єтнамі та Ляосі в 1960-80-их рр., у рад. збройних силах під час війни в Афганістані у 1970-80-их рр., у з'єднаннях дисльокованих у Монголії (до поч. 1990-их рр.) були українці з кол. СРСР. В афганській війні (1979-89) загинуло понад 3 тис. осіб з України, а кількадесят попало в полон до моджахедів (повстанців).

Дипломати укр. роду Микола Світуха та Михайло Метрінко у 1970-их рр. працювали в посольствах, відпо-

відно Канади в Японії й США в Ірані. Останній був у групі заложників, яких іранці деякий час утримували після захоплення в листопаді 1979 амер. посольства в Тегерані. В числі рад. дипломатичних співробітників українців в різних країнах А. Так, після 1945 на рад. дипломатичній службі в азійських країнах перебували: консул СРСР в Сапоро, Японія (1969-72), Микола Бандура; посол у Сирії (1961-68) та Іраку (1973-82) Анатолій Барковський; посол в Афганістані (1953-60) та Пакистані (1965-71) Михайло Дігтяр; посол в Непалі (1965-70) Григорій Дзюбенко; посол в Тайланді (1950-56) Федір Доля; радник посольства в Індії (1972-75) Віктор Кривда; посол в Малайзії (1978-89) Борис Кулик; посол в Японії (1976-82) Дмитро Полянський; посол в Сінгапурі (1980-84), а згодом по чергово в Малайзії та Індонезії Станіслав Семиволос; посол в Йорданії (1965-70) Петро Слосаренко; посол в Пакистані (1950-56) Олександр Стеценко; посол в Індонезії (1965-69) Михайло Ситенко; посол в Японії (1958-62) Микола Федоренко; посол в Монголії (з 1985) Костянтин Фомиченко; посол в Кит. Нар. Республіці (1959-65) Степан Червоненко; посол в Пакистані (1956-60) та Індонезії (1976-85) Іван Шпедько.

Незалежна Україна навязала дипломатичні відносини з рядом азійських країн. Такі держави А. (поза кол. СРСР) мають свої посольства в Києві: В'єтнам, Індія, Іран, Ізраїль, Китай, Півд. Корея, Півн. Корея, Монголія, Туреччина, Японія. Укр. посольства і представництва діють в Китаї (посол Анатолій Плюшко), Ізраїлі (перший посол Юрій Шербак), Туреччині (Ігор Турянський), Індії (Георгій Ходоровський), Ірані (Іван Майдан).

Лікар Степан Зошук з Австрії бл. 10 рр. працював у Сирії (з 1956), а лікарі Б. та І. Сірки з Австралії майже 17 рр. у Новій Гвінеї (з 1950). Инж. Роман Шехович та його брат Володимир з родинами у 1950-60-их рр. працювали на Цейлоні (тепер – Срі-Ланка). Загалом на цьому остр. в той час проживало 8 українців, в тому ч. Ася Левицька (вдова по видатному політ. діячеві в Галичині Д. Левицькому). По закінченню контракту на Цейлоні Р. Шехович був інж. на керівних посадах у Пакистані та Індонезії (до 1973).

Невеличка укр. громада існувала в сер. 1970-их рр. у *Савдійській Арабії*.

Вона складалася з амер. фахівців укр. роду (родин Богдана Неганова, Остапа Олесницького, А. Гром'яка), що працювали тоді в цій країні.

Десятки й сотні українців працювали у повоєнний період в ряді країн А. (Китаї, В'єтнам, Ляосі, Камбоджі, Монголії, Індії, Пакистані, Афганістані, Сирії, Іраку та ін.) як рад. спеціалісти, передовсім, інж., лікарі та викладачі сер. і високих шкіл. Водночас чимало громадян із цих країн одержали фахову освіту у різних вищих навчальних закладах України.

У 1945-47 у Палестині перебувала невелика група українців (до 30 осіб), що складалась із втікачів з поль. армії ген. Владіслава Андерса. Ця група на чолі з полк. Павлом Базилевським була зорганізована як відділ Союзу Українців Британії. По створенню (1948) держави *Ізраїль* більше ч. українців переїхало сюди у складі змішаних подруж з кол. СРСР. Ізраїль неодноразово відвідували українці з діаспори, зокрема, мистці Василь Авраменко, Володимир Луців, учені і гром. діячі, відбувалися рел. прощі тощо. До кін. 1950-их рр. проіснувала невеличка *Українська Громада в Туреччині*.

Деякі українці перебували в 1940-их рр. як втікачі з СРСР в Ірані. У липні 1959 укр. пластова делегація в складі Ігоря Осідача, Євгена Барановського, Богдана Білінського, Юрія Нестора-Легіня (Австралія) та М. Світухи (Канада) брала участь у десятому Всесвітньому скавтському злеті (Джемборі), що проходив у столиці Філіппін – Манілі. Укр. футбольний клуб "Київ" з Перту (Австралія) в 1977 змагався з командами Сінгапуру, Малайзії та Індонезії.

З кін. 1960-их рр. в Японії постійно проживає журналіст, завзятий та відважний мандрівник *Р. Турянський*, який відбудув кілька довколосвітніх і континентальних подорожей; відвідав понад 150 країн, в тому ч. майже всі держави А., написав про свої враження низку репортажів, статей і книг, що здобули широку міжнар. популярність; його репортажі друкувалися також в укр. журн. "Овид" (Чикаго, США).

Загалом укр. присутність в країнах А., хоча й була здебільшого спорадичною, спричинилася до певного пізнання народами цих країн феномену українства, його самобутньої культури, психології і способу життя. З другого боку, значний вклад у вивчен-

ня суспільного й культ. розвитку народів А. внесли укр. вчені: тюркологи Агатангел Кримський, Омелян Прицак, Ігор Черніков; синологи Василь Волковинський і Роман Бродський; арабісти Костянтин Жолковський та Віктор Нагайчук. З відновленням незалежності України відкриваються кращі перспективи її безпосередніх екон. і культ. зв'язків з країнами А.

Лит.: Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924; Шехович Р. Українці на Цейлоні. Зб. Українці у вільному світі. Нью-Йорк, 1954; Шпитковський І. Довкола світу. Вінніпег, 1967; Рудницький Я. З подорожі довкола світу 1970-1971. Вінніпег, 1972; Світ І. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972; Драган М. Амбасада України в Савдійській Арабії. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1979; Світ І. Втікачі-українці в Манджурії. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1980.

В. Троциньський

АНДРІЯ СВ. ХРАМ, (Ukrainian Catholic Church of St. Andrew), укр. кат. церква в Сіднеї, збудована в кін. 1950-их рр. при вул. Чирч-стріт в *Лідкомбі* (частина Сіднею) для постійно зростаючої громади укр. католиків. Храм споруджено за проектом австрал. фірми Кевин Кертин, враховуючи пропозиції укр. дорадників, у модернізованому сх. стилі. Простору церкву благословив єп. І. Прашко в 1961, розмалював у 1979-80 у неовізант. стилі Мирон Левицький (Канада); він же автор прозорого іконостасу. Першим парохом був о. *П. Дячишин* (до трагічної смерті 1962, похоронений у притворі храму). Наступні парохі: о. М. Мельник (до 1967) і з того часу о. *І. Шевців*. З 1959 при А. св. Х. є свящ.-помічник. За душпастирювання о. Шевціва побудовано приходство ("Андріївку") в 1968, будинок для укр. школи й церк. залі (1970), манастир Сестер Василянко (1975-76), ювілейний пам'ятник 1000-ліття Хрещення України (1988) та будинок пенсіонера (1990). Всі ці будівлі творять гармонійний архітектурний ансамбль і є важливим осередком укр. життя для м. Сіднею й околиці. Парафія св. Андрія має зареєстрованих 1500 родин, що становить бл. 6 тис. душ (1990). При церкві діють *Братство св. Андрія, Сестрицтво Покрова Матері Божої, Братська Рідна Школа*, манастир Сестер Василянко, дім пенсіонера, церк. хори, бібліотека та ін. До 1982 священики А. св. Х. обслуговували осередки в Канберрі і Квінбінені.

Лит.: Пам'ятка посвячення Храму св. Андрія. Лідкомб-С., 1971.

о. *І.Шевців*

АНДРУХОВИЧ Євгенія (Eugenia Andrichowycz), з роду Сорочак, дружина *Андруховича Ярослава*, хореограф, акторка, педагог; н.6.12.1913 в с. Явірник Руський Добромільського пов., Лемківщина. У Перемишлі закінчила учительський семінар (1932), режисерські курси та курси танку. Від 1925 чл. Пласту, від 1930 чл. ОУН. На Лемківщині вела дитячі садки, вчителювала (1930-44), збирала зразки нар. мистецтва для О.Кульчицької, ставила п'єси, зокрема, для дітей. З чоловіком Я.Андруховичем (постановник, хореограф, актор) діячка театру при Укр. Допомоговому Комітеті в Перемишлі (1941-44). У таборі ДП Зомерказерне в Авґсбурзі (Німеччина) керувала танц. групою "Коломийка". До Австралії приїхала 1949 і поселилася в Аделаїді. Виступала в Укр. Театрі Малих Форм (1951-65) і вела його танц. гру-

Є.Андрухович

пу. Організатор і керівник танц. групи "Коломийка" при УГ ПА (1959-63). 1959 переїхала в Порт Ноарланґа (Port Noarlunga), ПА; повернулася до Аделаїди 1977.

р.м.

АНДРУХОВИЧ Ярослав Сергій (Jaroslav Andrichowycz), актор, режисер; н. 8.4.1907 у Станіславові, Галичина, п. 1.2.1975 у Порт Ноарланзі (Port Noarlunga), ПА. Учтельську і торг. освіту одержав у Станіславові, де до 1935 був актором драм. гуртка "Сфінкс". Належав до Укр. Військ. Організації, а від 1929 – до ОУН; чл. Пласту від 1923. Переїхавши до Перемишля, став режисером у драм. гуртку ім. Л.Українки. У 1939-41 управитель Маслосоюзу в Ярославі, а 1941-44 дир. Маслосоюзу в Перемишлі. Тут А. був дир.

та актором театру при Укр. Допомоговому Комітеті. Емігрував з дружиною Є.Андрухович до Авґсбурґу, Ні-

Я.Андрухович

меччина (1944-49), а 1949 приїхав до Аделаїди, ПА. Засновник, адміністратор і актор *Українського Театру Малих Форм ім.В.Блавацького* (1950-65) та режисер постановок "Миколай для старших" (1951), "Скампольо-Жевчик" (1953) і "Старі гріхководники" (1959). Переїхав 1959 в Порт Ноарланґа, ПА.

р.м.

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. ГНАТА ХОТКЕВИЧА в Сідней (Ukrainian Bandurist Ensemble of Sydney) був організований у червні 1964 бандуристом Григорієм Бажулом (учнем Г.Хоткевича) з метою плекати кобзарське мистецтво в Австралії і, зокрема, вдосконалювати харківський спосіб гри на бандурі, що його винайшов Хоткевич. 1972 ансамбль нараховував 12 чл., 1988 – 9. До 1971 ансамбль очолював Г.Бажул, а потім П.Деряжний. Від 1978 заступником керівників був Петро Чокула. Ансамбль має членів у Сідней (більшість), у Мельборні (місцевий керівник – Григорій Березняк) і в Аделаїді. Репертуар включає коз. і нар., а також істор. й сучасні ліричні пісні. Перший самостійний концерт колектив дав у березні 1970 у м. Воллонґонг, НПВ. Турне по Австралії в 1978 охопило Перт, Аделаїду, Джілонґ, Мельборн, Брізбан і Воллонґонґ. Того ж року в Австралії вийшла перша кобзарська платівка "Кобза і пісня". Ансамбль виступав на Здвізі українців Австралії, на фольклорному фестивалі в Сіднейській Опері, на сіднейському радіо й телебаченні. В 1972 засн. при ансамблі школу гри на бандурі на чолі з Деряжним. Школа згодом перейшла до Центр. Рідної Школи в Сідней, а її адміністратором став Іван Жестовський.

Під керівництвом Деряжного ансамбль 1985 влаштував у Сідней крайовий кобзарський семінар (26 учасників).

О.Тарнавська

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. ГРИГОРІЯ КИТАСТОГО (Kytasty Bandura Ensemble), засн. 1974 при пластовій станції в Аделаїді. Керівниками були: Богдан Жолкевич, Леся Гавришкевич, Андрій Ростек та Юрій Полішко. 1978 ансамбль перейшов під патронат УГ ПА й доповнив свій склад вокальною секцією. 1979 А.Б.К. відбув турне з ін. укр. мист. одиницями Півд. Австралії в сх. степах країни. Згодом праця ансамблю зосередилася виключно на кобзарстві. Композитор Г.Китастий зі США, на честь якого названо ансамбль, присвятив йому свою композицію "Вперед до щастя і мети" (слова К.Рошко).

р.м.

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. ЛЕСІ УКРАЇНКИ в Мельборні (Lesia Ukrainka Bandura Ensemble) постав при школі гри на бандурі, яку заснував 1978 і постійно веде Ігор Якубович. 1984 він організував кращих учнів школи в ансамбль. Першими чл. ансамблю і школи стали учні Рідної Школи ім. Л.Українки в Нобл Парку, Вік. Школа, а потім ансамбль брали участь в укр. концертах і академіях, часто виступаючи з Молодечим Капеланським Хором у Мельборні і з хором "Черемош". Чл. ансамблю були учасниками фольклорних фестивалів компанії Шел (щорічно від 1982), а також крайових семінарів бандуристів у Сідней (1981, 1985) і Мельборні (1983, 1984). Завдяки старанням І.Якубовича, гри на бандурі прийнято в Мельборнській Міській Консерваторії як матуральний предмет; першим матурантом з бандури став Генрі Батницький.

О.Т.

АНТАРКТИКА (Antarctica), півд. полярна територія довкола півд. геогр. полюсу (включає материк Антарктиду), оточена Атлантийським, Тихим та Індійським океанами, покрита льодовиками; лише вузькі смуги на бережжі А. та півостр. Пальмера короткочасно звільняються від льодовиків. Площа А. сягає бл. 52,5 млн кв. км. Надра А. багаті на різні мінеральні родовища, а континентальний шельф – на нафту; покищо їх не використовують у зв'язку з недосконалою технологією і високими коштами. Проте екон. можливості А. перспективні; між-

нар. рибальський промисел уже широко практикується. Частина бережжя А. були відкриті ще у кін. 18 ст. До найвидатніших дослідників належать брітієць Роберт Скотт та норвежець Роалд Амундсен. В експедиції Р.Скотта (1891) брав участь українець з Полтавщини А.Омельченко. З 20 ст. в експедиціях та антарктичних дослідках беруть участь різні країни, зокрема, США та кол. СРСР. Серед дослідників А. було чимало укр. мореплавців та учених. 1956 на рад. станції "Мирний" загинув українець Іван Хмара. Укр. техніка (всюдихід "Харків'янка", літак АН-74, флагман, збудований на Херсонському суднобудівельному заводі, тощо) широко використовувалася рад. полярниками. Українці брали участь у складанні "Атласу А.", а також "Атласу сніжно-льодових ресурсів світу" (за програмою ЮНЕСКО). СРСР відкрив після 1956 8 станцій та кілька баз, серед них найважливіші: "Восток", "Радянська", "Комсомольська", "Поліс недоступності".

Правовий режим А. Незважаючи на "титул відкриття" й односторонні претенсії різних країн стосовно територіяльного суверенітету над А. (сумнівна теорія "секторів"), ця територія залишається нейтральною, демілітаризованою і доступною для дослідження всіх. Такий стан закріплено Вашингтонською міжнар. конвенцією 1958. Цей договір підписали бл. 40 країн (1993). Українська держава, як частковий правонаступник СРСР, є стороною цього договору, хоча Рос. Федерація прагне заперечити такий стан справ. Україна має всі підстави домогатися статусу чл.-засновника Договору про А., бути постійним чл. консультативних нарад та вимагати від Росії передачі кількох станцій і баз кол. СРСР. В Україні створено при Нац. Академії Наук Центр антарктичних досліджень (дир. П.Гожник), а восени 1994 відправлена перша укр. антарктична експедиція. Великобританія передала свою антарктичну станцію "Фарадей" у користування Україні для наук. дослідів. Це не перерішує правової та політ. проблеми про розподіл майна кол. СРСР в А.

Літ.: Колодко М. Антарктика: суворя екзотика і жорстока політика. "Універсум" (К.), ч. 1-2, 1994.

В.Маркусь

АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО БЛЬОКУ НАРОДІВ УКРАЇНСЬКА ДЕЛЕГАТУРА на Австралію, див. Ук-

раїнська Антибольшевицька Ліга в Австралії і Новій Зеландії.

АНТОНІШИН Євстахій (Ewstachy Antoniszyn), піонер укр. поселення в Австралії; н. 3.8.1896 в м. Стрий, Га-

Є.Антонишин

лична, п. 2.2.1946 в м. Макай (MacKay), півн. Квінс. Після закінчення торг. школи був співроб. податкового уряду в Бориславі. 1928 приїхав до Сіднею. Працював комерційним агентом і продавцем, вивчив м'ясарський фах. З 1932 жив у Квінс., спочатку в Рокгамптоні (Rockhampton), потім у Макаї. Передплачував укр. пресу з Галіччини й США і ширив нац. свідомість серед поселенців укр. роду, які прибули раніше з України через Китай. 1937 одружився з Анною Чушак, яка емігрувала з Борислава і живе досі (1994) в Брізбані.

Р.П.

Ансамбль бандуристів ім. Г.Хоткевича, Сідней, 1973 р.

АНТОНОВИЧ Богдан (Bohdan Antopowycz), інж.-агроном; н. 18.1.1906 в м. Сколе Стрийського пов., Галічина, п. 7.2.1986 в Сідней. Навчався в Університеті м. Вільно та у Львівській Політехніці, де залишився асистентом і працював у дослідному відділі агр. факультету в Дублянах б. Львова. Містив наук.-популярні статті в часописі "Сіль.Господар" та наук. праці в поль. вид. Під час війни працював у Рільничій Палаті у Львові. З 1943 у Регенсбурзі, Німеччина; з 1945 викладач на агр. факультеті УТГІ. По приїзді до Австралії працював у Комісії збереження води (Water Conservation & Irrigation Commission). Чл. Інституту Агрономів (Institute of Agriculture Science), чл. управи Укр. Т-ва Інженерів Австралії та його довіленої секретар.

В.М.

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЕКЗАРХАТ (Apostolic Exarchate), у кат. Церкві представництво папи на території, що не становить канонічно завершеної дієцезії чи єпархії, або для вірних іншого, як латинський, обряду на визначеній території. Екзарх, звич. єп., має повновласті єпископа. Такий А.Е. для українців католиків в Австралії, Новій Зеландії та Океанії створив папа Пій XII 10.5.1958, а першим екзархом призначив о. І.Прашка, душпастиря Мельборну, якого хіротонізовано на єп. 19.10.1958. А.Е. в Австралії підніс до статусу єпархії папа Іван Павло II 24.6.1982 (див. *Єпархія св. Петра і Павла в Мельборні*).

о. І.Ш.

АРДІР-САНШАЙН (Ardeer-Sunshine), приміське поселення в Мельборну, створене після 2 світ. війни, розташоване на відстані 16 км на зах. від центру м. Сьогодні окремих муніципалітет, частина великого Мельборну. Нас. 96 тис. (1990), у тому ч. українців бл. 150 родин. Перші укр. імігранти поселилися на незалюднених полях й збудували власні будинки на поч. 1950-их рр. 1954 тут вже проживало 120-130 укр. родин. 1952 засн. філію УГВ з власною домівкою. 1956 збудовано великий нар. дім, в якому знаходилася укр. школа (з 1963 в окремому приміщенні). При філії діяв драм. гурток ім. Володимира Блавацького. Існує відділ СУА та філія кооперативи "Дністер". Гол. філії УГВ в А.-С. були: Василь Левинський, Теодор Кривуляк, Лев Томин (всі по кілька років), а також Микола Давидюк й Микола Павліш (кількакратно). Ін. гром. і культ. діячі в А.-С.: Дмитро Носяра, Л.Гаєвська-Денес, Іван Слинько, Віктор Пікач, Іван Деркач. Рел. обслуговували кат. і правос. священники з Мельборну. Греко-кат. церкву Успення Пресв. Богородиці збудовано 1963. Суспільно-гром. життя досьогодні розвивається при Громаді, школі та при відділі СУА.

В.М.

АРХІВИ (Archives). Укр. організації та установи в Австралії у процесі своєї діяльності накопичували різного роду архівні матеріали: протоколи, касові книги, кореспонденцію, програмки виставок чи виступів мист. одиниць (хорів, танц. груп, драм. гуртків), альбоми фотографій тощо. У більшості випадків ці архівні матеріали знаходяться в руках окремих осіб, часом через те, що відповідна організація перестала існувати, іноді тому, що не має центр. приміщення. А. зберігають цінні джерела для досліджень історії українців в Австралії. Одним з найбільших А. володіє Епархія св. Петра і Павла для українців католиків в Австралії, Новій Зеландії та Океанії. В ньому зберігаються матеріали, що стосуються заснування УКЦ в Австралії і Новій Зеландії та діяльності різних церк. установ й організацій за увесь час укр. поселення. Тут відкладалася також переписка з центром УКЦ в Римі та з різними ватиканськими декастеріями.

Подібний А. існує при *Українському Православному Центрі-Пам'ятнику 1000-ліття Хрещення України-Руси* в Канберрі, яка є осідком УАПЦ. В

цьому А., щоправда, знаходяться не всі матеріали, оскільки діяли різні правос. юрисдикції. Частина А. УПЦА зберігається в катедральному Соборі св. Покрови в Мельборні.

Добре впорядкованим є А. при *Лектораті Україністики ім. М.Зерова* в Університеті Монаша. Зокрема, тут зберігаються матеріали проекту "Укр. Театр в Австралії 1948-1989", що включають комп'ютерний реєстр відомих постановок укр. театр. одиниць від 1948, зб. фотокопій рецензій та оголошень про театр. виступи, окремі фотографії, програмки тощо. Тут же знаходиться частина особистого А. І.Залецької; зб. вирізок з преси про сам лекторат та зб. його видань, а також книг і журналів, де публікувалися праці чл. лекторату та ряду ін. українців. Аналогічний А. функціонує в *Центрі Українознавчих Студій* при Університеті Макворті, в якому зберігаються, зокрема, цінні матеріали *Фундації Українознавчих Студій в Австралії*.

В *Пластовому Музеї-Архіві* в Австралії (Аделаїда) накопичено багатий матеріал з історії Пласту в Австралії. Куратором та архіваром цього А. є Омелян Слободян. Архівні матеріали *Української Центральної Шкільної Ради* в Австралії зберігаються в М. і Т.Сліпецьких (укр. школа в Нобл Парку, Вік.). Документи про розвиток укр. кооперації знаходяться в канцелярії Ради Укр. Кооператив Австралії в Мельборні (Український Кооперативний Центр).

Цінний А. має *крайова управа СУА*. Окремі стейтови УГ та їхні філії, парафії, нар. доми, різні гром. й осв. організації упорядкували свої А., де зберігаються протоколи, звіти, фін. книги, хроніка, кореспонденція цих установ, що є підставним матеріалом для дослідження укр. життя в Австралії.

З приватних архівних зб. найбільшою є А. С.Радіона в Мельборні. Крім значного ч. документів (програмок, каталогів, листівок), видрукованих з нагоди різних укр. імпрез від 1951, у приватному А. Радіона зберігались й ін. важливі матеріали, які він передав до Нац. Бібліотеки (National Library of Australia) в Канберрі. Це різні джерела, які документують історію укр. поселення в Австралії. Серед них: бібліографія укр. видань та словник укр. прізвищ в Австралії, покажчик укр. градуатів у цій країні, огляд історії НТШ в Австралії. Ці матеріали появились друком в опрацюванні Радіона.

В різних фед. урядових установах зберігаються документальні матеріали стосовно приїзду укр. емігрантів до Австралії. Особливу цінність з-поміж них складають, зокрема, матеріали (papers) кол. міністра А.А.Колвела.

Д.Федевич

АРХІТЕКТУРА ЦЕРКОВНА (Church Architecture) належить до важливих досягнень укр. спільноти в Австралії, зумовлюючи водночас істотну частину її суспільних зусиль і ресурсів. Її належить розцінювати у парі з організацією церк. життя усіх укр. церк. об'єднань.

Істор. огляд

Поряд із зусиллями в розбудові гром. життя українців, які прибули до Австралії в 1948-52, йшли їхні намагання організувати церк. громади на місцях поселення і забезпечити їх рел. обслугову. Усі новоприбулі були зобов'язані контрактом до дворічної праці робітниками за призначенням. Правос. священники, які приїхали як робітники, почали вже з кінця 1949 організувати церк. життя і творити правос. парафії. Укр. кат. священники, призначені для рел. обслугову вірних відповідними церк. чинниками, стали прибувати від 1950.

Укр. кат. церк. громади могли відносно легко користуватися позиченими місцевими римо-кат. церквами, а правос. таких можливостей не мали і тому одразу ж спрямували зусилля на придбання власних церк. приміщень. Тому перші 8 укр. храмів, придбаних в Австралії у 1953-60, належали правос. парафіям. У наступному періоді, 1961-64, побудовано 6 кат. церков. На 2 рр. (1965-67) припадає

Правос. церква св.Афанасія Лубенського у Гренвілі, НПВ.

спорудження ще 3 кат. і 3 правос. храмів. Коли не рахувати укр. кат. церкви – Пам'ятника св. Володимира в Канберрі і Укр. Правос. Центру в Канберрі, приурочених ювілеєві Хрещення України-Руси, період будівництва укр. церков закінчився в Австралії у 1978.

За небагатьма винятками, церкви будувалися добровільною працею парафіян; окремі роботи виконувалися за контрактом. Як правило, професійні архітекти не були zatrudнені, хоча для більших церков використовувались послуги місцевих архітектурних фірм, при цьому вони не були пов'язані певними вимогами щодо вигляду церкви. Тільки в окремих випадках архітекти-українці відповідали за повні архітектурні послуги. Часто відповідальність за будову церков, зокрема малих, була в руках професійно некваліфікованих осіб.

Архітектурні впливи

Можна вести мову про три гол. джерела впливів на А.Ц.:

1. Місцевий спосіб будівництва і місцеві матеріяли та традиційні місцеві конструкційні методи: двоххилий дах, відкрита цегла ззовні і всередні, черепичний дах, рифлена бляха, гіпсові аркуші для обшивки нутра і т.п. Ці впливи помітні, зокрема, в малих церквах;

2. Сучасні архітектурні форми, часто пов'язані з сучасними конструкційними розв'язками;

3. Укр. традиційні стилі: візант.-романський княжої доби XI-XIII ст. і з часу від XVII ст., зокрема, укр. барокко. Ці впливи проявляються як в певних елементах – банях, фронтонах, у трактуванні нутра, зокрема в іконостасах, так і в загальному характері цілості. Вони поєднуються з сучасними архітектурними впливами і створюють гібридні, естетично більш або менш вдалі, архітектурні форми.

Класифікація церков

Тут застосовано класифікацію церков за величиною й архітектурною формою. За величиною церкви поділено на три групи; в дужках подається ч. церков у групі: 1) малі, які вміщують до 250 осіб (16); 2) сер., від 250 до 500 (10); 3) більші, понад 500 (4).

За архітектурною формою виділено 7 категорій; в дужках подається ч. церков даної категорії:

а) існуючі церк. будівлі, закуплені та пристосовані до власних потреб (4); б) дерев'яної конструкції, місцево-

Укр. кат. церква св.Покрови у Брізбані

го типу з двоххилим дахом і рифленою бляхою (3); в) загальноприйнятого місцевого характеру – відкрита цегла, двоххилий дах, звич. з доданими банями (9); г) в сучасній архітектурній манері з центр. копулою сучасного стилю (2); г) в сучасній архітектурній манері зі стилізованими банями (9); д) сучасна інтерпретація архітектурних форм княжої доби (2); е) сучасна інтерпретація форм церк. архітектури XVII-XVIII ст. (4).

Хронологічний список церков

У списку подаються місцевість (в дужках англійською), юрисдикція і назва церкви, рік відкриття, класифікація за критеріями, визначеними вище. Тут же вказуються відповідальні особи за таким принципом: свящ. або особа відповідальна від церкви у часі відкриття – наст.(оятель); гол. парафіяльної ради (братства) і будівельного комітету – гпр, гбк; особи відповідальні за проект, плани, нагляд – ппн; за будову або координацію будівельних робіт – буд; за іконопис і стінний розпис – ікп, стр; гол. працівники і фахівці – гпф.

1. Тебартон-Аделаїда, ПА. (Thebarton); УАПЦ св. Михаїла; закуплено від англійської церкви 1953;

1; 6; о. П.Грушецький – наст.; від 1975 парафія користується новою церквою (див. 26); площу закупила міська рада для дороги.

2. Челтенгем-Аделаїда, ПА. (Cheltenham); УАПЦ св. Трійці; закуплено від англійської церкви 1954; 1; а; о. О.Зелінський – наст.; М.Словачевський – гпр; В.Біловол – ікп.

3. Блектаун-Сідней, НПВ. (Blacktown); УАПЦ св. Преображення; 1956; 1; 6; архиеп. С.Гаєвський – наст.; С.Домазар – ппн; А.Аксе – ікп; А.Тисячний, В.Гордієнко, О.Волошин – гпф.

4. Карлтон-Мельборн, Вік. (Carlton); УПЦА св. Трійці; закуплено від баптистської громади 1954; 2; а; о. В.Пиндзора – наст.; В.Марпиленко – гпр; В.Цибильський і М.Радченко – ікп; Я.Петренко, М.Левидький – гпф.

5. Гомбуш Вест-Сідней, НПВ. (Homebush West); УАПЦ св. Покрови; 1958; 2; е; о. А.Теодорович – наст.; А.Дейнека – ппн; В.Кулик – буд.; О.Мишук – ікп.

6. Мейлендс-Перт, ЗА. (Maylands); УАПЦ св. Миколая; 1959; 1; в; о. І.Перелазний – наст.; В.Шнейдер – гбк; Ю.Дідусь – ппн; В.Марченко – ікп; Т.Безік – дереворізьба; О.Редько, П.Шліхта, Т.Бершак, С.Ушко – гпф.

Іконостас укр. кат. церкви Івана Хрестителя в Перті

7. Іслінгтон-Ньюкастель, НПВ. (Islington); УПЦА св. Василя Вел. Київського; 1960; 1; 6; о. М. Мурза – наст.; В. Мурза, М. Сімановський – ппн; о. Г. В. Голокіз – ікп; О. Тарнавський – дереворізьба; А. Вострел, С. Костирко – гпф.

8. Гренвіл-Сідней, НПВ. (Granville); УАПЦ св. Афанасія Лубенського; 1960; 2; в; о. І. Манько – наст.; Ф. Скаржевський – ппн; Ф. Налуковий, Л. Бажул і Л. Міщук – ікп; Д. Любчик, П. Стеценко – гпф.

9. Лідкомб-Сідней, НПВ. (Lidcombe); УКЦ св. Андрія; 1961; 3; г; о. П. Дячишин – наст.; Кевін Дж. Киртін, Є. Пеленський – ппн; контрактова фірма – буд.; М. Левицький – ікп, стр.

10. Вуллунгабба-Брізбан, Квінс. (Woolloongabba); УКЦ св. Покрови; 1961; 2; е; о. С. Масло – наст.; С. Слободян – гпр; Р. Павлишин – ппн; контрактова фірма Л. А. Стівенс (L. A. Stevens) – буд.; М. Левицький – ікп, стр.

11. Водонга, Вік. (Wodonga); УКЦ св. Ольги; куплена у методистської громади; 1962; 1; а; І. Береза та В. Різник – гпр; І. Сорока – буд.; Я. Вовк, І. Лазурко – гпф.

12. Півн. Мельборн, Вік. (North Melbourne); УКЦ катедра св. апостолів Петра і Павла; 1963; 3; д; еп. І. Прашко – наст.; Я. Волощук – гбк; О. Венгринович – преліминарний проект; архітектурна фірма Сміт і Трейсі, відповідальний архітектор Сальвадор Брасіро (Salvatore Brasero c/o Smith & Tracey) – ппн; С. Гординський – ікп, запрестольна мозаїка; Б. Макаренко – стр.

13. Вудвіл-Аделаїда, ПА. (Woodville); УКЦ св. Володимира і Ольги; 1963; 2; г; о. Є. Лацик – наст.; О. Серета – гбк; Я. Воевідка і С. Ваврик – ппн; М. Левицький – ікп, стр.

14. Ардір-Мельборн, Вік. (Ardeer); УКЦ Успення Пресв. Богородиці; 1963; 2; 6; О. Ярка і Й. Поточний – гпр; Й. Сютрик – гбк; І. Слинько – ппн; Дж. Піраліс – ікп; В. Савчак – стр; Р. Слинько, В. Ярем'як – гпф.

15. Водонга, Вік. (Wodonga); УАПЦ св. Володимира; 1964; 1; 6; еп. В. Соловій – наст.; І. Фурс, Ф. Шаповаленко, В. Товсто'ят, Я. Якубовський, М. Чередниченко – гпф.

16. Аннерлей-Брізбан, Квінс. (Annerley); УПЦА св. Миколая; 1966; 1; г; о. М. Сердюк – наст.; М. Панченко – гпр, буд.; П. Приступа – ппн; М. Івашенко, М. Печений, І. Семко – гпф.

17. Мейлендс-Перт, ЗА. (Maylands); УКЦ св. Івана Хрестителя; 1966; 2; г; о. І. Шевців, о. І. Шпитковський, о. Д. Сенів – наст.; М. Яковина – гпр; архітектурна фірма Й. Томпсон (J. Thompson & Co.) – ппн; С. Гординський – ікп, стр; П. Гутей, В. Поповський, І. Годьо, А. Везденко – гпф.

18. Белл Парк-Джілонг, Вік. (Bell Park); УКЦ св. Покрови; 1966; 2; е; о. З. Хоркавий – наст.; С. Береза – гбк; В. Кюлмар – ппн; о. З. Хоркавий – ікп, стр; Є. Стахів – дереворізьба; б. церкви дзвіниця, Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні.

19. Ессендон-Мельборн, Вік. (Essendon); УПЦА катедра св. Покрови; 1966; 3; е; о. Б. Сташишин – наст.; І. Слинько – гбк,

ппн; іконопис та іконостас – грец. фірма.

20. Квінбієн, НПВ. (Queenbeyan); УКЦ св. Михаїла; 1967; 1; в; о. П. Дячишин і о. М. Іванчо – наст.; М. Грабовський – гбк, буд.; А. Ляхета – ппн; Л. Денисенко – ікп; С. Ставицький, Б. Кашицький – гпф.

21. Гобарт, Тасм. (Hobart); УАПЦ св. Володимира; закуплена від австрал. Христової Церкви (Church of Christ); 1969; 1; а; о. Б. Сташишин і о. В. Подригуля – наст.; Л. Ягередський – гпр; В. Туневич – гбк; В. Цибульський – ікп; П. Черкаський, П. Красноруський, В. Шевченко – гпф.

22. Адамставн-Ньюкастель, НПВ. (Adamstown); УКЦ св. Покрови; 1969; 1; в; о. Я. Креспо – наст.; І. Савка – гбк; архітектурна фірма П. Геннон (P. Gannon) – ппн; фірма Дж. Морріс (J. N. Morris Ltd.) – буд.; О. Тарнавський – дереворізьба.

23А. Тирнер-Канберра, АСТ. (Turner); УАПЦ катедра св. Миколая; 1972; 2; г; о. А. Теодорович – наст.; І. Гордієнко – гбк; архітектурна фірма М. Вілловбі-Томас (M. Willoughby-Thomas) – ппн; В. Цибульський – ікп.

23Б. Там же; Укр. Правос. Центр – Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні, комплекс з церквою св. Миколая; 1988; Я. Соловій – гбк; Ю. Денисенко і Я. Соловій – проект; Л. Тризна – нагляд; фірма Раджа Гомс (Raja Homes Ltd.) – буд.; Л. Денисенко – мозаїка.

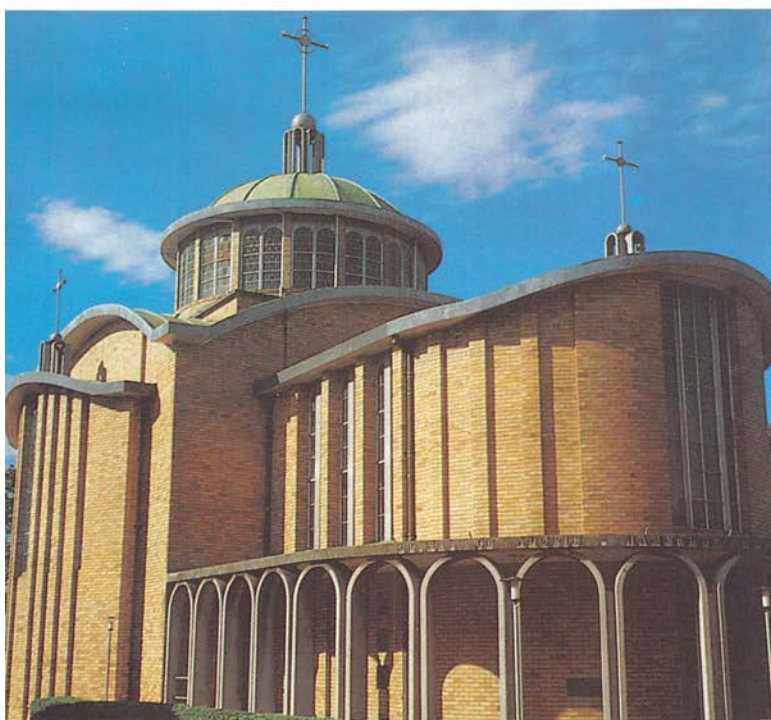
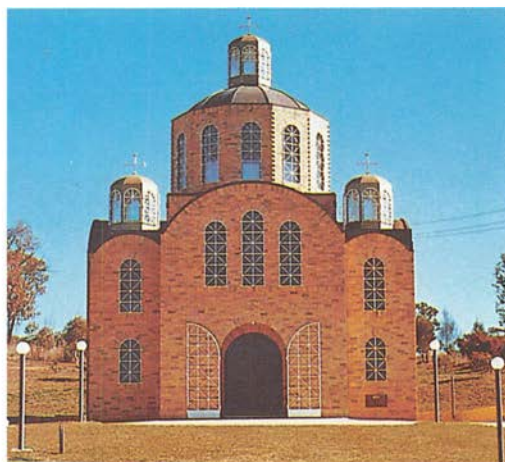
24. Вуллунгабба-Брізбан, Квінс. (Woolloongabba); УАПЦ св. Покрови; 1972; 1; в; о. С. Шумський – наст.; Г. Самійленко – гбк; Р. Павлишин – проект; В. Лапа – ікп; І. Лантух – гпф.

25. Вейвіл-Аделаїда, ПА. (Wayville); УКЦ св. Покрови; 1973; 3; г; о. Є. Лацик – наст.; архітектурна фірма Сміт і Трейсі (Smith & Tracey) – ппн; Б. Макаренко – ікп; М. Цюрак, В. Іванів, П. Двудят, М. Лесів, В. Лабаз, Б. Лапка – гпф.

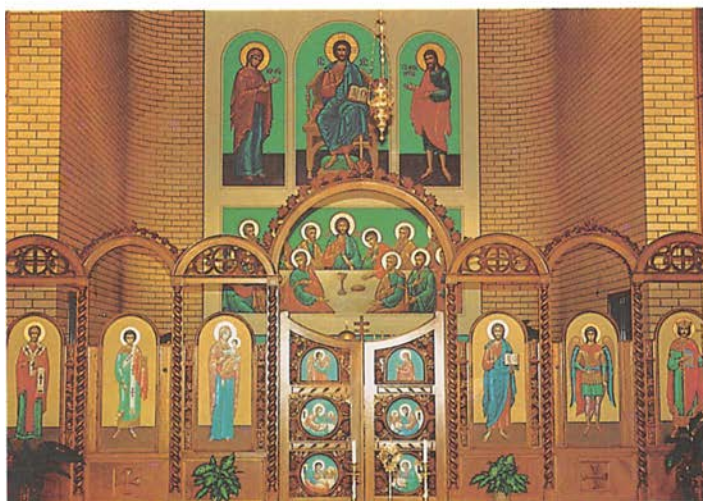
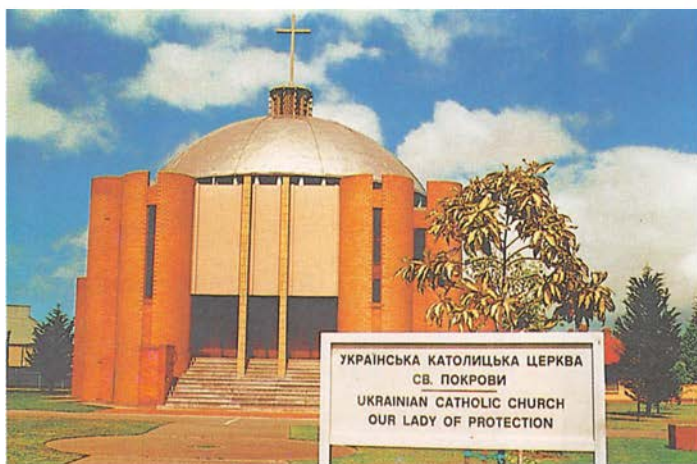
26. Кройдон-Аделаїда, ПА. (Croydon); УПЦА св. Михаїла; 1975; 2; г; о. П. Грушецький – наст.; Я. Довбня – гбк; Й. Стрільчук і Я. Довбня – ппн; Т. Мисак – ікп; Т. Прадун, М. і Б. Борисевичі – гпф.

27. Нортгам, ЗА. (Northam); УКЦ Різдва Матері Божої; 1975; 1; в; о. І. Шпитковський – наст.; Й. Котляр – ппн, буд.; С. Гординський – ікп; І. Сокіл, М. Яремович – гпф.

28. Джілонг, Вік. (Geelong); УАПЦ Різдва Пресв. Богородиці (перебудована зала Армії Спасіння);

1. Укр. правос. катедральний собор св. Покрови, Ессендон-Мельборн. 2. Укр. кат. церква св. Андрія, Лідкомб-Сідней. 3. Укр. кат. церква св. Володимира, Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні, Лайнгем-Капберра. 4. Укр. кат. церква св. Покрови, Вуллунгабба-Брізбан. 5. Укр. правос. церква св. Михаїла, Кройдон-Аделаїда.

1. Укр. кат. церква св. Покрови, Вейвіл-Аделаїда. 2. Інтер'єр Святопокровської церкви у Вейвілі. 3. Укр. кат. церква св. Івана Хрестителя, Мейлендс-Перт. 4. Укр. кат. церква св. Михаїла, Квінбієн. 5. Інтер'єр укр. правос. церкви св. Миколая, Мейлендс-Перт. 6. Укр. кат. катедра св. апостолів Петра і Павла, Півл. Мельборн.

1976; 1; 6; о. Д.Лащук – наст.; М.Лисенко і Г.Кулик – ппн; В.Цибульський – ікп; В.Панченко, І.Повзик, С.Ставицький, С.Мороз – гпф.

29. Балаклава-Мельборн, Вік. (Balacava); УАПЦ св. Успення, закуплена в Армії Спасіння; 1976; 1; а; о. С.Дзібій – наст.; С.Радіон – гпр; М.Скиба – гбк, буд.; В.Цибульський – ікп; І.Гура, О.Мартиненко, Кузьма Косенко, П.Олійник – гпф.

30. Воллонгонг, НПВ. (Wollongong); УКЦ св. Володимира; 1978; 1; в; о. Б.Шемечко – наст.; Б.Томашек – гпр; Д.Майкович – гбк; о. З.Хоркавий – проєкт; фірма Темпо – буд.; М.Чорній – запрестольна ікона; Л.Денисенко – ікп; Дж.Сангвінетті, В.Марушенко, С.Віра – гпф.

31. Лайнгам-Канберра, АСТ. (Lyneham); УКЦ св.Володимира, Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні; 1984; 1; д; о. І.Шевців – наст.; архітектурна фірма Маннс-Слай (Munns-Sly) – ппн; фірма Гюз Бродерс (Hughes Bros.) – буд.; М.Левницький – ікп, стр; Б.Лапка – гпф.

32. Вінчелсі, Вік. (Winchelsea); пластова оселя "Сокил"; каплиця св. Юрія; 1988; в стилі дерев'яного церк. будівництва, відкрита; О.Венгрінович – ппн, буд.; А.Дроздовський, П.Цюпак, Т.Венгрінович – гпф.

Церкви окремих категорій (стилів)

Категорія а. Із 6 церков цієї категорії, закуплених і пристосованих до власних потреб, 5 правос. (у списку під чч.: 1, 2, 4, 21, 29) і 1 кат. (11). Коли не рахувати першої, це церк. будівлі з цегли, виконані в місцевій архітектурній манері часу їх будівництва (1920–30-ті рр.). Їх зовн. вигляд залишився незмінним, хібащо у двох випадках було додано малі декоративні бані. В усіх церквах цієї категорії значно змінено інтер'єр, зокрема, додано іконостаси і традиційне церк. обладнання.

Категорія б. Сюди належать 4 правос. церкви – закуплена (1) і збудовані (3, 7, 15) – найменші і найскромніші з усіх. Вони не відрізняються ззовні від утилітарних місцевих гром. заль, хібащо у двох випадках додано бані. Водночас найстаріша з усіх новозбудованих церков, УАПЦ св. Трійці у Блектаві, Сідней (3), несподівано вдало поєднує свої спрощені форми із типовою укр. банею.

Категорія в. Ця група найчисленніша. Із 9 церков – 4 правос. (6, 8, 24, 28) і 5 кат. (14, 20, 22, 27, 30).

Їхньою спільною характерною рисою є те, що своєю архітектурною формою вони, в основному, мало відрізняються від австрал. церков, хібащо додані бані часто вносять чужий елемент у загальний вигляд церкви. У групі вирізняються своєю величиною і характером дві церкви: УАПЦ св. Афанасія в Гренвіл, Сідней (8) – проєкт Федора Скаржевського і УКЦ Успення Пресв. Богородиці в Ардірі, Мельборн (14) – проєкт Івана Сльняка. У них чимало спільного, хоч різняться вони формою бань. Перша має дві бані форми укр. барокко. Більш конвенційна півсферична копула другої гармонізує з цілістю композиції.

Категорія г. До найбільших за розміром і архітектурно найвіддаліших зразків А.Ц. належить витримана в сучасній архітектурній манері церква св. Андрія в Сідней (9) – архітект Кевін Дж. Киртін при співучасті, у концепційній стадії, Є. Пеленського. Незважаючи на сучасне трактування як зовн. елементів, так й інтер'єру, в усіх архітектурних розв'язках відчувається певний вплив візант. духу. Копула значних розмірів з оскленим барабаном, що завершує центр. частину будівлі, колонада, яка півколом обводить передню частину церкви, цікаве просторове розташування корпусу – все це дає в результаті послідовно виважену архітектурну композицію. З нею поєднується гармонійно підібраний інтер'єр (див. *Андрія св.Храм*).

Ін. характерним прикладом цієї групи є церква св. Покрови у Вейвіл, Аделаїда (25) – проєкт архітектурної фірми Сміт і Трейсі. Центр. плян церкви обводять стінні елементи циліндричної форми, а завершує її плоска копула на повну ширину будівлі з низьким оскленим барабаном. Будівля, не без архітектурного інтересу і певних орієнтальних асоціацій, відходить від традиційних форм укр. церков.

До цієї групи належить ще мала церква, витримана у сучасній архітектурній манері, св. Миколая в Аннерлей, Брісбан (16) – архітект Петро Приступа.

Категорія г. Сюди належать 2 кат. церкви (13, 17) та 2 правос. (23А, 26). І тут бані є гол. елементом, який визначає характер церков. Оскільки трактування пляну й архітектурних елементів цілком сучасне, намагання стилізувати бані під традиційну форму рідко коли дає в результаті гармонійну цілість. Визначальною в цій групі є УПЦА св. Михаїла у Кройдоні, Аделаїда (26)

Інтер'єр Святопокровського правос. храму в Ессендоні, Мельборн

– архітект Йосиф Стрільчук. Окрім центр. і 4 малих бань, характер церкви визначають тридільні арки фронтона і бічних стін.

Категорія д. Найбільшою й архітектурно найдовершенішою церквою цієї групи треба вважати укр. кат. св. Петра і Павла Верховних Апостолів Собор в Мельборні (12) – архітект Сальвадор Брасіро з фірми Сміт і Трейсі при співучасті, у концепційному вирішенні пляну, архітекта О.Венгріновича. Плян у формі хреста. Трисклепінні, поздовжня і поперечна, нави завершуються у схрещенні центр. півсферичною копулою, яка домінує в гармонійній архітектурній композиції будівлі. Бічні колонади, формою струнких колон і поперечних циліндричних склепінь, перекликаються з тридільними арками фронтонів. У залізобетонній будівлі застосовано безкомпромисно сучасні методи конструкції та вирішення архітектурних деталей. В архітектурній композиції, зокрема в розчленуванні корпусу і в формі копули, помітно проявляється вплив романсько-візант. стилю А.Ц. княжого Чернігова і Галицько-Вол. землі.

Більш пряме наслідування форм середньовічної А.Ц. помітне в св. Володимира Храм-Пам'ятнику в Канберрі (31), проєкт архітектурної фірми Маннс-Слай. Церква малих розмірів.

Категорія е. У цій групі – 2 правос. церкви (7, 19) і 2 кат. (10, 19).

Належить сюди також Укр. Правос. Центр (23Б) – єдина будівля в списку, яка не є церквою з уваги на її характер і архітектурний стиль.

Наведемо два приклади будівель в стилі коз. барокко із сучасною інтерпретацією деталей. Перший з них – св. Покрови церква УАПЦ в Сідней (5), проєкт Антона Дейнеки; це однонавна церква, характерна своїм стилем вишуканим фронтоном і чітким трактуванням архітектурної композиції. Копула, уміщена в передній частині двосхилого даху, гармонізує з цілістю архітектурної композиції. Другий – Правос. Центр-Пам'ятник Тисячоліття Хрещення України в Канберрі (23Б), розташований поруч катедрі св. Миколая, займає помітне місце бл. центру міста. На розі площі стоїть триярусний восьмигранний будинок музею, який своєю формою перекликається з моделлю церк. дзвіниць. З боку площі розташовані під прямим кутом одне до одного два крила будинку центру з двома фронтонами до перехресних вулиць. Стіни тиньковані, дах музею з мідної бляхи, а його яруси і фронтони центру оздоблені мозаїками. Цілість, включно з деталями, витримана в стилі.

Церквою, яка своїм виглядом і розв'язкою інтер'єра додержується основних рис укр. А.Ц. від часу барокко, є Святопокровський Собор УПЦА в Мельборні (19), проєкт І.Слинька. Центр і дві менші бані обабіч фронтона витримані стилем і творять гармонійну цілість з корпусом церкви.

Інтер'єр з колонами і арками надає будівлі традиційного, але своєрідного характеру. Подібно церква УКЦ св. Покрови в Джілонгу (18), проєкт В.Кюльмара, своїм центром і банею масивних розмірів становить архітектурно характерний, хоч не зовсім в деталях виражений, приклад сучасної інтерпретації істор. впливів. Менша баня над притвором і дзвіниця відповідної форми доповнюють цілість. На особливу увагу заслуговує унікальний розпис інтер'єру.

Укр. кат. церква св. Покрови у Брізбані (10), архітект Р.Павлишин, є прикладом застосування істор. форм у сучасній їх інтерпретації. Трибанний фронтон церкви під стиль укр. барокко, однональний корпус з двоххилим дахом та святилище з плоскою копулою творять своєрідну цілість, обумовлену обставинами площі. Послідовність у розв'язанні архітектурних деталей ззовні та всередині визначає естетичне обличчя церкви.

Інтер'єри

Подана вгорі класифікація церков за архітектурними властивостями базувалася в основному на їх зовн. вигляді. Коли ж мова йде про інтер'єр, то правос. і кат. церкви творять дві окремі групи із припам'ятованими їм особливостями. Якщо просторове розв'язання проєкту визначає основний характер інтер'єру, тоді церк. обладнання, форма іконостасу, іконопис, викинення і оздоблення відіграють важливу роль, і саме в цьому помітні

розбіжності між церквами обох віровизнань. Правос. церкви всередині, як правило, більш традиційні і однорідні. У церквах немає лавок, хібащо довкола стін. Іконостас – це суцільна стіна з іконами і царськими та дияконськими дверима, яка візуально відділяє святилище від церк. нави. Стіни храму звич. штукатурені, без стінопису, зате оздоблені численними іконами в рамках і вишиваних рушниках. Підлога дерев'яна, застелена килимом. Як правило, у церкві один, а то й більше скляних традиційних канделябрів.

Інтер'єри кат. церков звич. менш традиційні, більш під впливом архітектурного характеру церкви. В усіх випадках у церк. наві вживаються лавки. Іконостаси – різної конструкції і з різного матеріалу – так загляновані, щоб зменшити зорове відмежування святилища від церк. нави. Стіни церков часто з відкритої цегли – нетиньковані. Стінопис зустрічається в усіх більших церквах, при цьому тиньк вжитий тільки під стінописом.

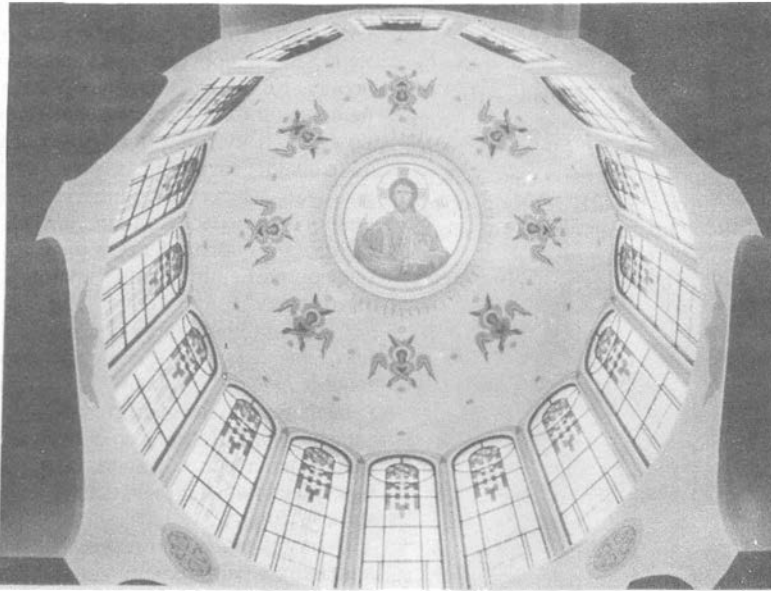
Мист. засоби

Іконостас церкви визначає у великій мірі характер її інтер'єру. Між мистцями церк. розпису є троє з-поза Австралії: Мирон Левицький з Канади, виготовив іконостаси і стінопис для укр. кат. церков у Сідней (9), Брізбані (10), Аделаїді – Вудвіл (13) і Канберрі (31); Святослав Гординський, США, виготовив іконостаси для кат. катедр в Мельборні (12) і церков у Перті – Мейленд (17) та Нортгемі (27), стінопис у Нортгемі; Борис Макаренко, також зі США, виготовив іконостас для церкви УАПЦ у Мейленд (6), катедрі УКЦ в Мельборні (12) і церкви в Аделаїді – Вейвіл (25). Із місцевих мистців В.Цибульський розписав іконостаси для чотирьох церков (4, 21, 28, 29), а Л.Денисенко для двох (20, 30). Шість ін. мистців розписали по одному іконостасові (5, 7, 8, 18, 24, 26).

Увесь церк. іконопис, як і мозаїка (12, 23Б), демонструють більший або менший вплив візант. стилю. В окремих випадках цей стиль, доповнений укр. істор. впливами, дає в результаті своєрідний і усучаснений візант.-укр. іконопис. Його представниками в першу чергу є С.Гординський та Б.Макаренко, автори розписів у катедрі св. апостолів Петра і Павла в Мельборні. Іконопис М.Левицького, хоч не без помітних візант. впливів

Інтер'єр укр. кат. церкви св.Андрія у Сідней

Христос-Пантократор у куполі кат. катедрі-храму св. Петра і Павла у Мельборні

і певних рис, притаманних укр. малярству, підходить найбільш індивідуально та сучасно до трактування рисунку, композиції і кольорів. Характер іконопису в цих випадках збігається з характером церков, при цьому у канберрській церкві св. Володимира значно більш помітне наближення до візант. стилю. Новаторськими треба вважати ікони Левицького в сіднейській церкві св. Андрія, мальовані на склі і розміщені у металевій рамі іконостасу.

Незважаючи на подібності в стилі та виконанні іконопису, кожен із мистців вносить щось індивідуальне і своєрідне. В.Цибульський виказує найбільш реалістичний підхід у трактуванні ікон, а о. З.Хоржавий у своєму розписі церкви св. Покрови в Джілонгу, яким суцільно покриті всі стіни копули, створює дещо схематизований, але стилістично послідовний неовізант. характер іконопису. Останній також розмалював домашні каплиці Сестер Василіянок в Мельборні і Лідкомбі.

Різьба по дереву зустрічається в іконостасах та різних предметах церков. обладнання. У своїх працях Осип Тарнавський (7, 22) та Євген Стахів (18) вживають нар. різьбу гуцульського стилю. В деяких церквах (9, 17, 18, 31) вжито для оздоби іконостасів геометричні та рослинні мотиви в нар. техніці виконання. В ін. (8, 12, 14, 20, 25, 28) застосовано традиційну форму в сучасній інтерпретації. У двох церквах (6, 19) іконос-

таси оздоблені багатою різьбою традиційного барокового стилю.

Вишивані речі, як, напр., рушники і хоругви, вживаються в усіх церквах, особливо правос., надаючи їм всередині своєрідного укр. характеру.

Місце А.Ц. в істор. і культ. процесі

Одним із завдань укр. церкви в діаспорі є зберегти укр. церк. і нац. традиції. За таких обставин А.Ц. в Австралії відіграла значну роль. Незважаючи на відмінність архітектурних розв'язок укр. церков в Австралії, їх єднає по-різному виявлений зв'язок з традиційними формами укр. А.Ц.

Шукаючи синтезу нових форм з традиційними вартостями минулого, укр. А.Ц. в Австралії не дала визначних мист. зразків. Але, беручи до уваги нечисленність укр. громад та обмеженість фін. і людських ресурсів, не можна не визнати великих досягнень не тільки у придбанні (за короткий час) власних церков, але й у стандарті їх побудови, устаткування й оздоблення. А.Ц. в Австралії внесла гідний вклад не лише у скарбницю культ. здобутків укр. спільноти, але й австрал. культури.

Лит.: Павлишин Р. Укр. церкви в Австралії. М., 1993.

Р.Павлишин

АСИМІЛЯЦІЯ (Assimilation), соціологічно-психологічний і культ. процес, у якому етнічна меншість, зокрема новоприбулі люди, пристосовуються до більшості суспільства, переймаючи

спільноту, культуру, мову цієї більшості. Укр. спільнота в Австралії доклала надзвичайних зусиль, щоб затримати мову, культуру та ідентичність. Соціолог Джейн Маргін оцінила укр. спільноту як найкраще організовану та відпорну до А. серед усіх імігрантських спільнот зі Сх. Європи, а проф. Ежи Зубжицький давно передбачав, що укр. імігранти у Вік. не будуть асимільовані так швидко як, напр., голляндці.

Гол. причина збереження укр. ідентичності полягає в тому, що ті ж голляндці та ін. групи із Зах. Європи приїхали до Австралії як екон. імігранти, а українці як політ. еміграція. До того ж укр. настанова реагувати проти насильної русифікації на рідних землях сприяла їх власному плеканню ідентичності. Українці мали сильнішу антиасиміляційну настанову, ніж, напр., угорці, котрі також були політ. емігрантами. Найближча аналогія може бути між українцями й литовськими емігрантами.

В порівнянні з балтійцями, які так само не мали допливу нових імігрантів, українці краще зберегли рідну мову; навіть у порівнянні з чехами, словаками, угорцями і поляками, що мали новий доплив еміграції в 1950-их, 60-их і 80-их рр., українці краще стоять у питанні збереження мови. З другого боку, кількість рідномовних українців у 1990-их рр. становить тільки половину усіх осіб укр. походження. Припускаючи, що більшість народжених в Україні користується і далі укр. мовою, можна гадати, що прибіл. четвертина народжених не в Україні вживають вдома укр. мову. Найбільше вживається укр. мова у Вік., тоді як НІВ і ПА мають менше рідномовних австрал. українців. Однак, у всіх стейтах загальне ч. україномовних осіб зменшилося протягом 1967-77. Ситуація в Аделаїді, третьому найбільшому україномовному м. після Мельборну і Сіднею, викликає стурбованість серед українців. У 1986 там було тільки 59 дітей у віці до 4 рр., яких батьки навчали укр. мови вдома. Це може становити лише 10-20% загального ч. дітей укр. походження такого ж віку. Аналогічна цифра і в ін. осередках; в Мельборні і Сіднеї, мабуть, 30-40%.

Одна з гол. причин мовної А. – мішані подружжя, які зростають з часом до 70-80% у відношенні до соціально-екон. стану батьків. Досліди показують, що діти технічно кваліфі-

кованих батьків вступають пропорційно менше в мішані подружжя. Випадок мішаних подружжя також зменшується з мірою активності батьків у суспільному житті. Але найбільший вплив на пропорцію мішаних подружжя має сама кількість та геогр. концентрація укр. спільноти. Тому менший відсоток мішаних подружжя знаходимо в Мельборні, а найвищий в ізольованих містечках як, напр., Водонга, де понад 85% другого покоління одружувалися поза укр. спільнотою. З цього погляду цікаво порівняти геогр. розміщення укр. спільноти з поль. та єврейською. Укр. спільнота розкинена, як і поль., коли єврейська у висліді довгої історії життя у діаспорі багато більше сконцентрована у двох гол. містах – Мельборні і Сідней. Але відсоток мішаних подружжя у всіх групах однаковий.

Лит.: Feather N.T. & Wasylyk G. Subjective Assimilation among Ukrainian Migrants: Value Similarity and Parent-Child Differences. Australian and New Zealand Journal of Sociology, vol.9, 1973.

Л.Лаврівський

АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНІСТІВ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Studies Association of Australia) створена в Мельборні 16.2.1990. Об'єднує вчених, аспірантів з різних галузей українознавства та ін. зацікавлених осіб з метою сприяти розвитку україністики в австрал. університетах. З 1990 А.У.А. входить до Міжнар. Асоціації Українознавців, з 1991 підтримує зв'язок з Асоціацією Славистів Австралії та Нової Зеландії. Гол. А.У.А. – М.Павлишин. 1992 вона нараховувала 16 чл. У січні 1992 під егідою А.У.А. відбулася міжнар. конференція "Україна в 1990-их рр." Одноійменну книгу випустив Університет ім. Монаша (1992). Видається бюлетень А.У.А.

р.м.

AUSTRALIAN UKRAINIAN REVIEW (Австрал.-укр. огляд), кварталний бюлетень Укр. Дослідно-Інформаційного Центру в Мельборні. У 1982 вид. започаткував Л.Лаврівський, постійний гол. ред. Співред. були: Л.Гаврилів, А.Мандичевський, Андрій Пирч, Таня Кутна, Наталія Сікора; співроб. – Роман Новосільський. Журн. виходив англ. мовою, подавав інформації і коментарі про події в Україні і в укр. житті Австралії. Спрямований на неукр. читача, він розсилався безкоштовно діячам австрал. політ. і культ. життя та фінансувався пожертвами читачів й укр.

спільноти. Тираж – 2 тис. прим. Виходив до 1989; усього з'явилося 26 чч.

С.Р.

АФІНЕЦЬ Марія (Maria Afines), монахиня Чину Василіянок; н. 11.1.1919 в м. Апостолес, пров. Міссіонес, Аргентина. Здобула учительську освіту в Буенос-Айресе (1942). Монаші обіти склала 1945; працювала учителькою,

М.Афінець

дир. нар. шкіл і настоятелькою монастирів в Аргентині. У 1956-66 – провінційна настоятелька Василіянок. 1967 приїхала до Сіднею, де стала настоятелькою монастиря св. Йосифа в Лідкомбі і гол. Делегатури Сестер Василіянок в Австралії (від 1967). Завдяки її старанням побудовано новий монастир (1975-76). Діяльна у шкільництві, рел. вихованні дітей і молоді, керуванні Марійською і вівтарною дружинами, церк. молодечим хором та в харитативній праці.

В.М.

АФРИКА (Africa), другий за величиною (після Азії) континент. Площа понад 30,3 млн кв. км. Протяжність А. з півн. на півд. становить бл. 8 тис. км, з зах. на сх. – бл. 7,5 тис. км. Від Європи А. відокремлена Середземним морем та Гібралтарською протокою, від Азії – Сузьким каналом, Червоним морем, Баб-ель-Мандебською протокою, Аденською затокою; на сх. вона омивається Індійським, а на зах. – Атлантийським океанами. Майже посередині А. перетинає екватор. На території А. нині розташовано понад 60 країн із загальною кількістю нас. 795 млн (1990). В основному це кол. колонії европ. держав, що здобули незалежність в 1950-1970-их рр. До европ. колонізації народи А. стояли на різних шаблях суспільного розвитку. Поряд з державами

давньої високої культури (Єгипет, Етіопія та ін.), жили численні племена, що зберігали риси первісного побуту. Колоніальний період не тільки не спричинився до піднесення соціально-екоп. й культ. рівня цих племен, а, навпаки, затримав їх розвиток. За роки незалежності країни А. досягли певного прогресу, однак значна частина їх і сьогодні перебуває на периферії світ. цивілізації (країни "Третього світу").

А. не стала осідком постійних укр. поселень, оскільки у своїх початкових плянах ні екоп., ні політ. укр. еміграція не виявляла до неї якогось спеціального зацікавлення. Проте, в силу різних причин та життєвих обставин, спорадична укр. присутність позначилась і на цьому континенті.

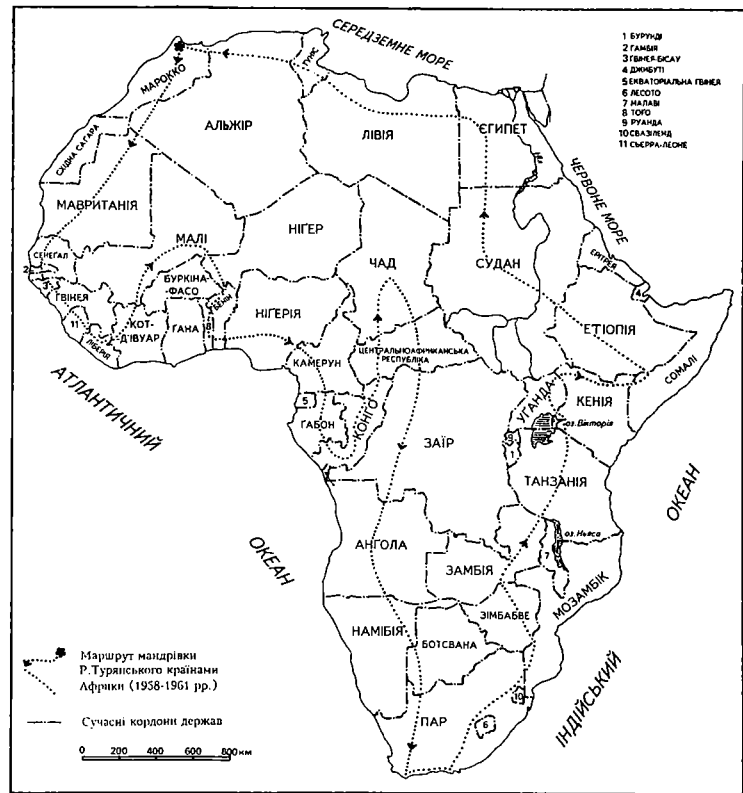
Пrawdopodobно, що серед усіх африканських країн окремі українці найперше побували в *Єгипті*. Так, лікар укр. роду О.Уманець у складі рос. мед. урядової комісії у 1842-43 відвідав Близький Схід, в тому ч. Єгипет, де лікував хворих на чуму. Інший укр. лікар А.Рафалович провадив епідеміологічні дослідження в Єгипті, а також у Тунісі й Альжирі у 1846-48. Укр. інж. й мандрівник *Є.Ковалевський* у 1847-48 займався пошуком і розробкою покладів золота в Судані, вивчив й описав побут та звичаї місцевих жителів, а також населення Єгипту та Етіопії. У 1880-их рр. в Єгипті поселився й зайнявся аптекарською справою фармацевт з Галичини *Й.Білинський*, який організував невелику укр. громаду в Каїрі. Кілька разів до Єгипту на лікування приїздила Л.Українка (1909-13). У 1911-12 учасником однієї з наук. рос. експедицій до А. був архітект *В.Гордецький*. Наслідком цієї його мандрівки стала книга про джунглі А., проілюстрована самим автором.

На поч. 1920-их рр. в Єгипті і Тунісі коротко перебувало більше ч. українців, що з'явилися тут у складі решток рос. армії ген. Денікіна і Врангеля. Зокрема, серед 6 тис. врангелівців, що 1921 на 34 кораблях дісталися до Тунісу, було бл. 2 тис. українців, але, як правило, зросійщених та малосвідомих. Їх було розміщено по таборах в околицях Бізerti. У таборі Садібішр (б. Олександрії) в Єгипті, де перебували інтерновані денікінці, свідоміші українці засн. навіть Укр. громаду. По ліквідації таборів більшість їхніх мешканців повернулася до Європи; частина за-

лишилась в Єгипті й Тунісі; інші, записавшись до франц. *Чужоземного Легіону*, були відправлені на службу до Марокко та Альжіру; дехто дістався до італ. Триполітанії, Киренайки, бельгійського Конго і т.д.

У 1921-22 в єгипетському м. Порт-Саїд діяла укр. студентська громада, що нараховувала до 30 чл. Після цього довший час організованого укр. життя в А. не існувало. Певна кількість українців, в тому ч. з-поміж укр. емігрантів в Європі, продовжувала воювати у складі франц. *Чужоземного Легіону* в Альжирі і Марокко. З воєнними пригодами пов'язаний цікавий епізод участі українця в бурській війні. Юрій Будяк з Полтавщини (1878-1942), майбутній письменник (псевд. Ю.Покос), зголосився добровольцем на війну бурів проти брітійців. Незабаром командував невеликим загonom бурів, який після однієї з битв стеріг англ. полонених. Тоді Будяк допоміг втекти з полону майбутньому бріт. політикові Вінстону Черчелеві, що був у той час воєнним кореспондентом. Є також відомості, що окремі українці з Галичини в другій пол. 1930-их рр. перебували в італ. окупаційній армії в Етіопії. В той же час прагнення екзильного уряду УНР знайти прихильність серед різних держав світу відбилось у символічному жесті – призначенні у червні 1925 своїм представником при імператорському уряді в Аддіс-Абебі Є.Бачинського (він туди не поїхав). В кін. 1920-их рр. в А., зокрема в Марокко, побувала укр. журналістка й мандрівниця Софія Яблонська-Уден, що дісталася сюди з Парижа. Її враження про цю поїздку були описані у спогадах "Чар Марокко" (Львів, 1932). В 1928-32 у тодішньому франц. Судані працював відомий фізіолог і бактеріолог, проф. УВУ в Празі й Бактеріологічного (Пастерівського) Інституту в Парижі Петро Андрієвський. Він займався гол. досліддами з метою виготовлення протичумної вакцини. У міжвоєнний період в Єгипті певний час жив укр. мистець Василь Масютин.

По 2 світ. війні невеликі групи українців тимчасово переїхали до окремих країн А. з таборів ДП в Німеччині й Австрії. Так, б. 60 українців переселилось до франц. Марокко. Ще одна група укр. скитальців у складі поль. переселенців з СРСР ненадовго осіла в Тангері на території Танга-

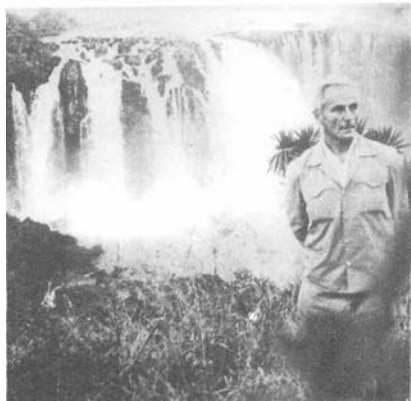
Африканський маршрут Р.Турянського, 1948-1961 рр.

найки (нині – Танзанія) у Сх. А., як також в ін. таборах поль. біженців. Невелика ч. укр. колонія (до 300 осіб) з вересня 1947 до літа 1953 проживала в с. *Бен Метір* (Туніс), де було налагоджене повнокровне громад. життя. Згодом чл. цих колоній у своїй більшості переїхали до Канади і США або повернулися до Зах. Європи.

Серед поодиноких українців з діаспори, котрі в післявоєнний період з тих чи ін. країн прибували до А., найчисельнішу категорію склали лікарі. В їх ч. був, зокрема, укр. лікар з Австрії Степан Зошук, який 16 рр. працював в Етіопії й коротко у Кенії в 1960-70-их рр. В Етіопії Зошук був провідним хірургом прибічних військ. з'єднав імператора Гайле Селасіє I; він консультував імператора і його сім'ю. У цій же країні, а також в Тунісі, Єгипті і Сомалі довший час працював ветеринарний лікар Клавдій Коваленко, котрий приїхав до Етіопії з таборів ДП в Німеччині й навіть набув етіопське громадянство. У Танганяї й Кенії в 1960-их рр. займався лікарською практикою Роман Могильницький (родом з Волині, помер у Лондоні); у бельгійському Конго (нині – Заїр) в 1947-54 працював

лікар Іван Белей (помер у США), а пізніше – українка Ціховляс; абсолют-вент медицини в Кракові Роман Кичун довгі роки працював у Республіці Берег Слонової Кістки (Cote d'Ivoire), де й помер; в Марокко працював випускник Лювєнського Університету (Бельгія), геолог Володимир Беренфельд, звідки переїхав до Рванда-Бурунді, де керував держ. адміністрацією водного господарства. У 1960-70-их рр. Борис Витязь мав клініку в Маракеші (Марокко), а з 1990-их рр. працює як лікар у Каптавні (Півд. Африка). У 1978-79 лікар з Австралії В.Сакало був консультантом із загальної хірургії в Півд. Африканській Республіці, опублікувавши згодом у Бріт. Мед. Журн. спогади про своє відрядження. На остр. Мадагаскар в 1950-60-их рр. працював лікар з Франції Ігор Кодельський.

Ряд українців з діаспори тимчасово перебували в А. на становищі університетських викладачів або співроб. наук.-дослідних установ, урядовців або інженерів. Напр., археолог Юрій Шумовський у 1951-56 працював у Франц. Інституті Чорної А. в Судані; якийсь час він був дир. істор. музею в Бамако. В 1950-их рр. провадив геологічні дослідження в Ма-

Лікар і мандрівник Степан Зошук біля водопаду Голубого Ніла, 1970 р.

роцко проф. Григорій Махів, що працював низку геологічних і геодезійних карт цієї країни. У 1950-60-их рр. у Нац. Університеті в Заїрі викладав відомий спеціаліст міжнар. права з Бельгії Роман Якемчук. У 1977-82 в Альжирському Інституті Нафти працював Іван Лобай зі США. Випускники Лювєнського Університету працювали в бельгійському Конго (Заїр): Анатоль Романюк провадив демографічні дослідження; Федір Сметанко був інж. у фірмі SYMETAIN (1952-61); Іван Левицький працював у Конго інж.-хеміком. У 1970-80-их рр. співроб. амер. посольств в Альжирі і Верхній Вольті (нині – Буркіна Фасо) були українці зі США, відповідно Євген Скоцко та Ігор Нестерчук.

У 1958-61 сміливий експеримент – обійти одинцем пішки довкола А. успішно здійснив укр. подорожник з Японії Р.Турянський. В 1978-80 він разом з дружиною відбув ще одну мандрівку довкола цього континенту. Книга подорожніх вражень Турянського про А. користується популярністю серед япон. дипломатів. По 2 світ. війні у Півд. Африканській Республіці ще жив племянник митр. А.Шептицького,

син брата Лева, граф Іван Л.Шептицький, що попав туди із Сибіру в кін. 1940-их рр. з поль. армією. Мешкав у Преторії, де й помер у 1980.

Чимало українців побувало в різних країнах А. в складі рад. фахівців – інженерів, лікарів, геологів тощо, а також як військ. консультанти, зокрема в Сомалі, Альжирі, Анголі, Мозамбіку, Етіопії та ін. У Єгипті укр. спеціалісти будували Асванський гідротехнічний комплекс, Гелуанський металургійний та коксохем. комбінати, Олександрійську суднобудівну верф, в Тунісі – греблю на р. Кассаб, у Гвінеї – комплекс для видобутку бокситів, у Зімбабве – електростанцію в Гараре. Як рад. дипломати в А. працювали: Євген Афанасенко, посол СРСР у Руанді (1966-72), у Конго (1972-78) та в Сан Томе і Принсіпе (за сумісництвом); Микола Бандура, посол в Маврикії (1973-76); Дмитро Білоколос, посол в Замбії та за сумісництвом у Ботсвані (1970-76); Микола Білоус, посол в Екваторіальній Гвінеї (1977-80); Дмитро Дігтяр, посол в Гвінеї (1962-64); Федір Доля, посол в Нігерії (1961-64); Всеволод Кізіченко, посол в Тунісі у 1980-их рр.; Іван Мельник, посол в Малі (1962-65) та Камеруні (1968-72); Борис Мірошніченко, посол в Кенії (1973-83); Євген Мусійко, посол в Уганді (1976-79) та в Судані у 1980-их рр.; Лука Паламарчук, посол в Марокко (1965-72); Василь Сафрончук, посол в Гані (1967-71); Сергій Сліпченко, посол в Замбії (1965-70) і Танзанії (1977-80); Петро Слюсаренко, посол в Того (1970-78); Данило Солод, посол в Єгипті (1953-56) та Гвінеї (1959-62); Михайло Ситенко, посол в Гані (1959-62); Василь Таратута, посол в Альжирі у 1980-их рр.; Костянтин Фомиченко, посол в Етіопії (1958-62).

У вузах, технікумах та фахових училищах України здобули освіту тисячі громадян з багатьох африканських

країн. А. зайняла певне місце в істор., екон., геогр., природознавчих та ін. дослідженнях укр. вчених. Серед африканістів-дослідників й авторів праць про А. слід згадати українців – Дмитра Філіпенка, Романа Міхньова, Андрія Озадовського, Віктора Гуру, Миколу Несука, Володимира Плачипду, Василя Чумака та ін.

Після відновлення незалежності Укр. держави почали налагоджуватись її прямі й різнобічні відносини

Р.Турянський з королем Абомею в Дагомеї, 1959 р.

з африканськими країнами; у Єгипті відкрилось укр. посольство (очолює Віктор Нагайчук). У Києві діють посольства Альжирі, Єгипту, Лівії, Півд. Африканської Республіки і Тунісу (1994). Невелике ч. осіб з України прибуло на поч. 1990-их рр. в деякі країни А., зокрема в Півд. Африканську Республіку, Мозамбік та ін., в складі новітньої заробітчанської і шлюбної еміграції.

Лит.: Божок Г. Українці в Єгипті. Регенсбург, 1946; Шумовський Ю. По слідах давньоминулого Африки. Нью-Йорк, 1976; Варварич А. 25 фунтів за голову Черчіля. "Літ. Україна" (К.), ч. 29, 1993.

В.Троциньський

Б

БАБІЙ Тетяна (Tatiana Babij), педагог, гром. діячка; н. 20.12.1910 у Києві. Закінчила студії зах. мов і літератур у Київському Університеті. До Австралії приїхала з родиною 1949 і поселилася в Сіднеї. Від 1960-их рр. репрезентувала США при Австрал. Жіночій Раді Сіднею, була делегаткою від укр. жінок на міжнар. з'їзді університетських жінок у Брізбані (1965). У Сіднеї вчителювала в школі українознавства та була керівником пед. курсів, де викладала укр. літературу й педагогіку (1963-79). У 1965-67 – співред. жіночого журн. "Наше Слово". Автор конспектів двох курсів з педагогіки для укр. пед. шкіл (1980).

І.Г.

БАБІЙ Тома (Тома Babij), син *Бабій Тетяни*, біохемік, гром. діяч; н. 5.9.1932 в Києві, п. 24.3.1983 в Сіднеї. На еміграції з 1944 в Австрії; в Австралії з 1949. Сер. освіту розпочав в Австрії, а закінчив в Ольбурі, Вік. 1964 здобув бакалярат фіз. наук в Університеті НПВ, а 1979 там же докторат з біохемії, захистивши дисертацію на тему *Studies of Methanol, Utilizing Microorganisms*. Працював як біохемік при факультеті біотехнології в Університеті НПВ. Виступав на фахових австрал. і міжнар. конференціях, друкувався в наук. журналах. Б. був обраний д. чл. Австрал. Королівського Хемічного Т-ва, звич. чл. НТШ Австралії, гол. академічної ради Фондації Українознавчих Студій в Австралії, гол. Т-ва Укр. Градуатів в Сіднеї.

І.Г.

БАГАТОКУЛЬТУРНІСТЬ (Multiculturalism), явище і політика в Австралії, пов'язані з наявністю еміграції й етнічних груп з різних країн Європи та Азії. Б. була сформульована як політика міністерством іміграції в 1973 у рапорті "Багатокультурне суспільство майбутнього" (A Multicultural Society for the Future) під впливом вже практикованої політики Б. в Канаді. Статусу ж узаконеної урядової політики Б. набула щойно 1985, з одного боку, у відповідь на все-

бічні зусилля повоєнної еміграції з півд. і сх. Європи зберегти свою етнічну культуру в новій країні поселення, а з другого, в обличчі ще більш масового припливу в 1970-80-их рр. імігрантів з півд.-сх. Азії.

До того часу австрал. політика щодо імігрантів змагала до їх асиміляції в англосаксонському горнилі. З послабленням залежності Австралії від Великобританії та у висліді свіжих хвиль імігрантів, які не піддавалися швидкій асиміляції, австрал. уряд і суспільство мовчазно прийняли факт етнічного розвитку різних нац. груп. Згодом толерування змінилося позитивним ставленням і наголошуванням радше інтеграції, аніж асиміляції емігрантів. Австралійці дійшли переконання, що важко зберегти монопольний статус англосаксонської культури і що культ. плюралізм не буде шкідливим для австрал. нації. Відбувалася публічна дискусія, чи толерування багатоетнічності не викличе структурну диференціацію і не призведе до визнання етнічних груп як легітимних груп інтересу (якими, напр., стали аборигени).

Політиці Б. передували закони, що підкреслювали рівність громадян, людські права та вимогу усувати дискримінаційну практику супроти емігрантів в галузі працевлаштування й освіти. Засобами досягнення цієї рівності служили рудиментарні групи й інфраструктури серед самих етнічних спільнот; тому їм треба було сприяти. Це – етнічні школи, радіомовлення та ін. засоби комунікації, розвагово-товариські заходи та інституції суспільної опіки. Стейтові, а згодом фед. уряди запровадили етнічні радіослужби (спочатку в Мельборні і Сіднеї), створюючи Австрал. Радіомовну Комісію (Australian Broadcasting Commission). Відповідно до кількості етнічного населення, окремі групи одержували фінансовані державою редакторські штати та оплачувані радіопрограми (див. *Радіомовлення*). До 1974 необхідні для всіх імігрантів служби і потреби задовольняв відділ іміграції, згодом це перейняли відділи освіти, здоров'я

і суспільної опіки. При них створено різні дорадчі групи, у яких брали участь й речники етнічних спільнот.

Зокрема, етнічні суботні школи отримували допомогу в пропорції до ч. учнів у них, як також установи суспільної опіки, будинки для літніх осіб та т-ва пенсіонерів. Нац. мови стали визнаними матрикуляційними предметами. На фед. рівні у 1979-85 існував Австрал. Інститут для справ Б., як дорадче тіло, а потім створено Бюро Б. (Office of Multicultural Affairs) при уряді прем'єр-міністра. Подібні установи засн. і на рівні стейтів. Першим у 1977 стейтові Комісію етнічних справ (State Ethnic Affairs Commission) створив НПВ. З укр. боку в цьому стейті на відтинку Б. значний вклад внесла серед ін. Марта Зибачинська. За НПВ пішли ін. стейти: Вік. (1983), ЗА (1984), згодом Тасм., Квінс. і Півн. Територія.

Українці Австралії найбільше скористали з цих переваг Б. у тому, що укр. мова була визнана матрикуляційною (як предмет до вступного іспиту у високі школи) й що отримали часткову допомогу дві українознавчі програми в університетах Мельборну (*Лекторат Україністики ім. М.Зерова* та *Центр Українознавчих Студій при Університеті Макворті*). Окремих українців призначено до різних дорадчих груп, а також zatrudнено як службовців у певних бюрох, зокрема на становищі працівників суспільної опіки (Grant in Aid Workers та Aged Care Workers); деякі департаменти освіти спонсорували обмін науковців та студентів між Австралією й Україною. Укр. громади в Ньюкастелі, Мельборні та Аделаїді скористали з допомоги для побудови будинків для старших.

У 1970-80-их рр. австрал. політика Б. мала підтримку головних політ. партій. Вона, однак, проводиться з метою пришвидшення процесу асиміляції, що передбачає включення етнічних спільнот у загальноавстрал. суспільство та їх поступове зникнення. Деякі автори (напр., Дж.Джуп) все ж відзначають намагання окремих груп, зокрема українців, зберегти на довше

свою культ. спадщину та ідентичність. Постання незалежної України та можливі хвилі нових емігрантів можуть вплинути на ін. трактування ситуації й перспектив Б. серед українців Австралії.

Лит.: Australian Government Publishing Service: Report of the Committee on the Teaching of Migrant Languages in Schools. Canberra, 1976; Committee of Review of the Australian Institute of Multicultural Affairs: Report to the Minister for Immigration and Ethnic Affairs. Vol. 1. Canberra, 1983; Chekaluk E. Some Perspectives on Bicultural Development. 36. Іст. укр. нос. А. М., 1986; Galbally F. Migrant Services and Programs: Report of the Review of Post-Arrival Programs and Services to Migrants. Vol. 1, 2. Canberra, 1988; Australian Government Publishing Service: A National Agenda for a Multicultural Australia. Sharing our Future. Canberra, 1989; Lo Bianco J. The role of ethnic communities in the implementation of National Policy on languages. Ukr. Settl. A. S., 1989; Jupp J. Immigration. S., 1991.

С. Матіяш

БАЗАЛИЦЬКИЙ Григорій (Hryhorii Bazalytsky), гром., церк. і комбатантський діяч; н. 17.11.1898 у Вінниці, п. 17.9.1982 в Сідней. Учасник визвольних змагань 1917-20, підпоручник Армії УНР. На еміграції в Польщі, у Варшаві працював бухгалтером і техн. будівельником. В кін. 2 світ. війни перебував у нім. армії, 1945 полонений у Ліхтенштайні; згодом у таборі ДП в Регенсбурзі, Німеччина. З 1949 проживав у Сідней. 10 рр. виконував функцію секретаря крайової управи Союзу Укр. Комбатантів Австралії. Був секретарем консисторії УАПЦ (1965-82), співред. журн. "Праця і Життя" й деякий час гол. Об'єднання кол. Вояків Українців у НПВ.

р.м.

Ансамбль бандуристів "Кольорит" у Мельборні, 1978; керівник Г.Корінь

"БАЙДА" (Bayda Books), вид-во і книгарня в Мельборні, засн. 1978 Ю.Ткачем з метою видавати укр. літературу в перекладі на англ. мову та твори укр. авторів діаспори. До 1990 вийшло 12 книг англ. мовою в перекладах Ткача, серед них: Across the Bridge А.Дімарова (1977), Because Deserters Are Immortal І.Кацуровського (1979), Behind the Curtain Б.Антоненка-Давидовича (1980), Blood Brothers Василя Шевчука (1980), So This is Australia Д.Чуба (1980), Apostle of Immortality О.Бердника (1984), Hard Times О.Вишні (1981). Укр. мовою вийшло 5 книг: Л.Богуславець – "Якнай Сава, така й слава" (1979), "На прощу до рідної землі" (1984) і "Від Находки до Чернівців" (1988), твори Л.Костенко та В.Симоненка. Випущено 8 книг на замовлення ін. вид-в. Вид-во "Б." розповсюджує свої видання в Австралії, Україні, США, Канаді й Європі. Книгарня "Б." видає щорічні каталоги з двомісячними додатками і пропагує українку укр., англ. та ін. мовами. Секретарем "Б." є О.Ткач.

М.П.

БАЙДА КОЗАКИ, див. *Козаки Байда*.

БАЛЕТ, див. *Танці*.

БАЛЛАРАТ (Ballarat), м. у стеїт Вік., положене бл. 120 км на півн. захід від Мельборну. Нас. 80 тис. (1990). Б. відомий з копални золота в околиці, а пізніше як туристичний центр (ботанічний сад, "фестиваль бегоній"). Українці стали поселюватися в Б. на поч. 1950-их рр. (у 1955 їх було бл. 150, у 1991 – 50 осіб). Філію УТВ засн. 1952. Існувала укр. суботня

школа (1962-72), пластовий гурток, відділ США та активна танц. група під проводом Ганни Овчаренко. Серед діячів: Юрій Овчаренко, Касіян Косенко, Іван Бурбан, Я.Гвоздецький, О.Пона, Ярослав Николок, Річард і Віра Жилани, Василь Івасів. Громада активна й досі.

М.Б.

"БАНДУРА" (Bandura Choir), хор УГ ЗА, засн. 1951 у Перті. Він зріс від початкових 18 чл. до 30 в 1965, а 1988 нараховував 24 хористи. Диригентами були: О.Менцінський, Петро Шпигмага, Ксаверій Уласевич і М.Менцінська. Хор брав участь у гром. імпрезах, давав концерти в провінційних містах Колі (Collie), Албани (Albany) і Нортгатамі (Northam), виступав і перед загальноавстрал. публікою ("Коляди при свічках", фольклорний фестиваль компанії Shell). До солістів хору належали З.Дошак, Мірко Гутей і Богдан Гавриляк.

БАНДУРИСТИ (Bandura players). Від середини 1950-их рр. бандура здобула широку популярність серед укр. спільноти в Австралії, зокрема, серед молоді. Спочатку в Сідней, потім у Мельборні й Аделаїді створилися групи з метою навчання гри на бандурі та ансамблі Б., які самостійно або в поєднанні з ін. мист. одиницями виступали на укр. святах і репрезентували укр. музику перед ширшою австрал. публікою. У Сідней кобзарське мистецтво популяризував Г.Бажул, учень славного кобзаря Гната Хоткевича. Підготовча група, зформована 1954, розвинулася в ансамбль, який виступав з хором "Боян". Група самоліквідувалася 1964, але того самого року з ініціативи Пласту Г.Бажул створив і вів до 1971 *Ансамбль Бандуристів ім.Г.Хоткевича*, доки його не очолив П.Держаний. При ансамблі 1972 була зорганізована сіднейська школа юних бандуристів, яка поєднувалася з Укр. Центр. Школою. Школу бандуристів згодом очолював її кол. учень В.Мішалов, який у 1980-их рр. побував в Україні з метою удосконалення свого кобзарського мистецтва, а також виступав з концертами у Півн. Америці. Після Мішалова керівництво школи перебрали Є.Кульчицький та Михайлина Кенцало. 1974 постав в Аделаїді *Ансамбль Бандуристів ім. Г.Китастого*.

У Мельборні кобзарське мистецтво започаткував Дмитро Носяра, який виступав як соліст на гром. концертах. 1978 Ігор Якубович створив Школу

гри на бандурі ім. Л.Українки в Публ Парку, Мельборн, а в 1984 однойменний ансамбль. Ансамбль бандуристів "Кольорит" був засн. у Мельборні 1978 при УГВ під керівництвом Г.Коринь. В Аделаїді діяв пластовий ансамбль Б. під керівництвом Лесі Гавришкевич. В Перті створено групу Б. "Відгомін" (керівник Сузанна Прушинська). У Сіднеї (1981, 1985) і Мельборні (1983, 1984) відбулися крайові семінари Б. В стейті Вік. гра на бандурі прийнята як предмет до матуральних іспитів. З 1976 появлявся неперіодично журн. "Бандурист" (ред. М. Мішалов і його влук Віктор М.). У жовтні 1980 турне по Австралії здійснила Укр. Капеля Бандуристів ім. Т.Шевченка із США під керівництвом Г.Китастого.

О.Тарнавська

БАПТИСТИ, див. *Об'єднання Українських Євангельсько-Баттистських Церков в Австралії.*

БАРАНОВСЬКИЙ Євген (Eugene Baranowsky), ветеринар, гром. діяч; н. 11.2.1914 в Бучачі, Галичина, п. 4.2.1985 в Каямі (Кіама), НПВ. Гімназію закінчив у Бучачі (1934), студіював ветеринарію у Варшаві, Відні, Львові і Ляйпцігу, докторат здобув у Ганновері (1946). До Австралії приїхав 1950 і поселився в Каямі б. Сіднею, де провадив клініку малих тварин. Був одним з ініціаторів Укр. Лікарського Т-ва Австралії та довголітнім чл. його управи. Активний у Пласті, м.ін. очолював укр. делегацію на сквартському Джемборі на Філіппінах; діяльний в Ліберальній партії Австралії, Австрал. Ветеринарній Асоціації (її гол. у районі Іллявора) і в клубі "Ротарі". Автор статей на ветеринарні теми в "Інформативному листку Об'єднання Укр. Ветеринарних Лікарів".

Р.М.

БАРЧЕНКО Дмитро (Dmytro Barchenko), лікар, гром. діяч; дати та місця народження і смерті невідомі. Брав участь у визвольних змаганнях 1917-20, на еміграції в Польщі. Б. був одним з найактивніших діячів укр. емігрантських організацій в Манджурії, куди приїхав 1931 з Волині. Продовжував тут лікарську практику, а ще більше зусиль докладав до розбудови укр. гром. життя в Харбіні, спираючись на підтримку групи політ. одностудців, що називалася "чвіркою" (Д.Б., Петро Марчишин, Іван Світ,

Павло Яхно). Деякий час обіймав посаду гол. правління *Українського Національного Дому*, в 1935 був обраний гол. ради *Української Національної Колонії* в Манджурії. Після відміни япон. військ. місією в жовтні 1936 принципу виборності ради колонії Б. зрезигнував з посади її гол. й перейшов в опозицію. Його діяльність була пов'язана передовсім з очолюваним ним Союзом Укр. Емігрантів в Манджурії, який об'єднував у своїх лавах представників молодшої генерації емігрантів й політ. орієнтувався на екзильний уряд УНР в Європі. Перекладав кит. поезії на укр. мову.

В.Т.

БАРЧИНСЬКА Євгенія-Елеонора (Eugenia-Eleonora Barchynsky), дівоче прізвище Фрайт, дружина *Барчинського Ореста*, педагог, гром. діячка; н. 25.4.1926 в Дрогобичі, Галичина. На еміграції в Німеччині з 1944, студіювала природознавчі науки у Франкфурті. З 1950 в Австралії, в 1953 поселилася у Сіднеї. Активна в СУА, з 1969 учителька в Братській Рідній Школі св. Андрія в Лідкомбі, з 1980 дир. школи, а з 1981 гол. Укр. Шкільної Ради НПВ.

БАРЧИНСЬКИЙ Орест (Orest Barchynsky), небіж *Барчинського Степана*, письмен.; н. 17.8.1923 в Золочеві, Галичина. До гімназії ходив у Золочеві, іспит зрілості склав у холмській укр. гімназії (1941). До Австралії прибув 1950. Перші літ. спроби з 1938 в жанрі поезії. Деякі вірші

О.Барчинський

з'явилися у львівських виданнях. В Австралії почав писати фейлетони до місцевої укр. преси, а згодом і до заокеанських газет. 1980 появилася його перша зб. гуморесок і фейлетонів

п.з. "І таке буває". З 1986 пише оповідання із життя українців Австралії. Окремі з них друкувались в "Укр. Голосі" (Вінніпег) та "Сучасності" (Мюнхен). Повна зб. оповідань "Самотність" вийшла 1988 в Сіднеї. Автор радіодрами "Останній вивоз на літак 486 в Сінгапур", що передавалася по укр. радіопрограмах в Австралії, а також на радіохвилях Києва, Львова і Варшави.

І.Г.

БАРЧИНСЬКИЙ Степан (Stepan Barchynsky), ветеринар, ранній поселенець в Австралії; н. 6.12.1885 у Золочеві, Галичина, п. 15.6.1961 у

С.Барчинський

Перті; перепохований на цвинтарі Руквуд у Сіднеї. В 1910 закінчив Ветеринарний Інститут ім. Кайзера Вільгельма в Берліні зі ступенем доктора. У 1912 приїхав до Австралії і поселився в Перті. Перед 1 світ. війною повернувся до Галичини, з 1918 служив як старшина в Укр. Галицькій Армії. Згодом працював міським ветеринаром в Золочеві. Вдруге до Австралії прибув у 1936 і поселився в Сіднеї. Його статті про Австралію появлялися в газ. "Діло" (Львів). В 1939 знову повертається до Галичини; 2 світ. війну пережив в Югославії, Італії та Швейцарії. 1946 остаточно (втретє) переїхав до Австралії. У 1946-49 дописував до укр. преси в Німеччині про можливість еміграції й професійної праці в Австралії. В час приїзду укр. післявоєнних поселенців був дорадником і помічником в гром. організаційних заходах.

І.Г.

БАТТЕРСТ (Bathurst), м. в НПВ, прил. 130 км на півн. захід від Сіднею, нас. 25 тис. (1990). В 1948-51 тут містився перехідний табір для новоприбулих емігрантів з Європи, серед яких перебувало й багато укр.

Бен Метір у 1950-их рр. Гол. вулиця

родин. Б. став великим міжнар. табором з кількома сотнями українців. Перша група, складена з кільканадцятьох українців, прибула в листопаді 1948. У червні 1949 прибув другий великий транспорт з Європи; при цьому жінки і діти роз'їхалися по різних родинних таборах, а чоловіки лишилися в Б., доїжджаючи на різні роботи, гол. до Сіднею. На поч. 1950 постала філія УГ в Б., яка співпрацювала з Радою УГ НІПВ. Активним був відділ Об'єднання Українок Австралії. В таборовій адміністрації цього міжнар. табору працювали й українці С. Барчинський та В. Савчак. На поч. 1950-их рр. українці роз'їхалися з табору в Б. до ін. місцевостей, гол. до Сіднею. Організоване життя припинилося.

В.М.

БЕНКСТАВН (Bankstown), передмістя-муніципалітет *Сіднею*, 20 км на півд. захід від центру м.; нас. бл. 155 тис. (1991). Тут поселилися в 1950-их рр. українці з переселенчих таборів і працювали в індустрії. 1953 постала УГ з понад 100 чл. (1956), яка згодом влилася в укр. організоване життя у *Сефтоні*, *Бас Гіл* та *Честерфілд*.

БЕН МЕТІР (арабською Beni Metir), селище б. м-ка Аїн Драгам у півн.-зах. частині *Тунісу* бл. альжирського кордону. В Б. М. існувала у 1947-56 укр. громада, що складалась із поселенців з таборів ДП в Австрії

та Німеччині. В цьому часі Туніс був під протекторатом Франції. Инж.-будівельник Сидір Тим'як уклав у червні 1947 угоду з франц. фірмою Кампенон-Бернар про виїзд укр. фахівців і робітників, які перебували в таборах ДП, на будову греблі в Тунісі. Для них передбачалось створити окрему оселю.

В 1947-48 до Б. М. прибуло кількома транспортами 285 українців, у тому ч. жінки і діти. Спочатку укр. групою керувала техн. рада в складі С. Ти-

м'яка (гол.), Миколи Маслова, Володимира Петрачека і Йосифа Роніша, а згодом оформилася УГ в Тунісі з управою, що обиралась. Її гол.: С. Тим'як, Прокіп Татарчук, Ігор Федів, Петро Гордійчук, Анатолій Пашковський. Громада проіснувала до 1956, але окремі мешканці почали виїжджати, перев. за океан, вже на поч. 1950-их рр.

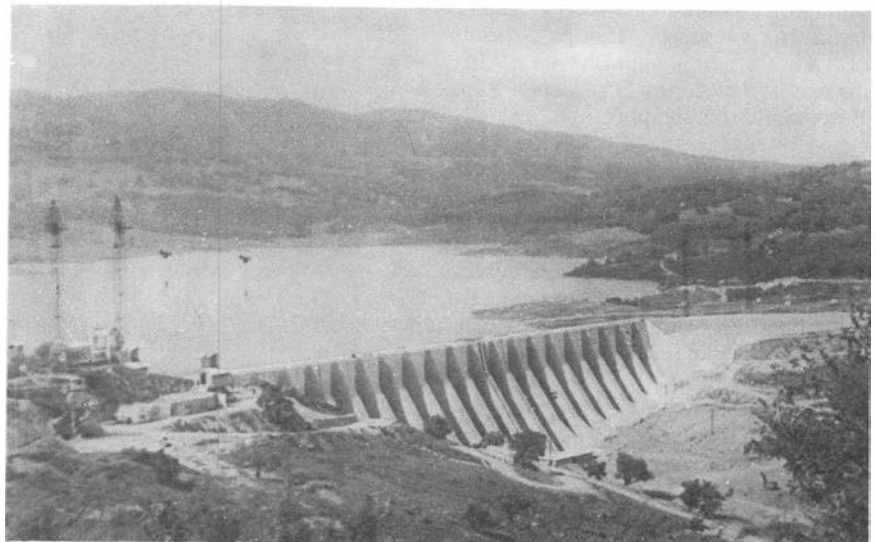
У Б. М. розвинулося укр. рел. і культ. життя. 1949 тут коротко перебував укр. кат. свящ. о. Степан Чеховський, пізніше приїжджали укр. свящ. з Риму і Франції. Діяли церк. рада, культ.-осв. комісія, чоловічий і мішаний хори, танц. група, оркестра, драм. гурток, нар. школа і дитячий садок (1948 налічувалось 50 дітей до 16 років), Пласт, СУМ, Спілка Визволення України, жіноча секція, кооператива "Взаємна поміч" (коротко) та допомогивий "Суспільний фонд", який спільно з фірмою утримував укр. лікаря Івана Мусійчука і укр. медсестру. Добре зорганізована укр. громада в Б. М., крім задоволення власних потреб, популяризувала укр. культуру та укр. справу серед населення Тунісу.

Греблю на річці Уед-ель-Ліль й штучне озеро для постачання води до м. Тунісу закінчено 1954. Внаслідок виїзду українців за океан і до Європи укр. громада в Б. М. зліквідувалася в 1956.

Лит.: Савчак В. Три роки на чорному континенті. "Ми і світ" (Міттенвальд), ч.5, 1950; Гладилевич А. Укр. громада у Бен Метірі. "Укр. Діаспора" (К.-Чикаго), ч. 1, 1992.

А.Гладилевич

Закінчення будови греблі на річці Уед-ель-Ліль

БЕРЕЗОВСЬКА Марина (Marina Berezowsky), дочка мистця-графіка Юрія Нарбути, класична танцівниця, хореограф, учпгель танку; н. 14.2.1914 у Санкт-Петербурзі. Вчилася класичного танку в Києві, була танцюристкою Київського Держ. Театру Муз. Комедії (1935-36) й балету Оперного Театру в м. Горькому, Росія (1937-38). Під час 2 світ. війни стала чл. Укр. Муз. Театру, з яким 1943 виїхала на Зах. Україну, а потім до Берліну. У таборі ДП 6. Гамбургу навчала танку. 1949 емігрувала до

М.Березовська

Австралії і поселилась в Перті, де почала вчити класичного балету. У 1950 стала співзасновницею Балетної Компанії Зах. Австралії (West Australian Ballet Company), для якої створила хореографію балетів *Le Parasolle* (музика Ф.Шуберта, обробка Дж.Пемберті), *Romaine* (муз. обробка Тамарченка) і "Половецькі танці" (музика О.Бородіна).

1956 Б. переїхала до Мельборну. Була вчителькою, зокрема виразу характеру танцю, в різних балетних школах, у тому ч. в Балетній Академії Борованського (Borovansky Ballet Company, 1957-59), Австрал. Балетній Школі (1969-75) та Вікторіанському Колежі Мистецтва (1979-84). Працювала мист. керівником танц. групи "Соняшний промінь" при УГВ (1960-66), аматорської, а згодом професійної танц. компанії "Колобок" (1970-80). З 1988 проводила семінари з класичного й характерного танцю в університетах США; з 1989 є хореографом укр. ансамблю "Байда Козаки". За заслуги в розвитку балетного мистецтва австрал. уряд надав Б. звання чл. Ордену Австралії (А.М.).

М.Павлишин

"БЕСКИД" (Beskyd Campsite), пластова оселя станиці в Аделаїді у Ло-

вер Гермітедж (Lower Hermitage), 27 км на півн. схід від Аделаїди. 1966 Пластпрят (Приятелі Пласту) придбав терен над річкою, який упорядковано, збудовано необхідні для таборування приміщення, купальний басейн, дерев'яні будинки (колиби) для новачтва (див. *Пласт*) тощо. Тут відбуваються щорічні пластові табори, ювілейні зустрічі, з'їзди. Найбільші з них – ювілейні міжкрайові зустрічі з нагод 60-річчя Пласту (1971-72) та 75-річчя Пласту (1986-87). У грудні 1988 було проведено зустріч у зв'язку з ювілеєм Тисячоліття Хрещення України-Руси. Тоді ж посвячено оселю за участю архієп. УАПЦ Володимира Дідовича, правос. та кат. духовенства. Частина площі названо "Парком св. Володимира". Відзначився у придбанні і впорядкуванні оселі "Б." пластовий діяч Я.Воевідка. Власником "Б." є пластова станиця в Аделаїді. Оселю користуються також ін. організації.

М.Л.

БІБЛІОТЕКИ (Libraries). З часу першого масового поселення українців в Австралії у 1949 укр. спільнота надбала значні зб. друкованих матеріалів стосовно укр. тематики. Дещо з укр. книг емігранти привезли з собою, а згодом книжкова продукція надходила з країн, де існували укр. вид-ва та кнпгарні. В основному, ці зб. можна поділити на приватні та інституційні (організаційні). Тоді як приватні зб. віддзеркалюють специфічні зацікавлення власників і доступ до них обмежений, організаційні зб.-бібліотеки, що належать церквам, громадам, школам, установам чи університетам, звич., створені з наміром охопити ширші галузі знання, зокрема, українознавства (історія, література, мовознавство, політика тощо). Доступ до них в більшості відкритий усім.

До помітніших зб.-бібліотек (тобто таких, що нараховують понад 2 тис. книжок) можна віднести у стосунку до власників такі:

Церковні. Епархіяльна Б. в Мельборні, яка мала в 1993 понад 14 тис. книжок, – богословських, з історії України, передовсім, з історії укр. Церков, літературо- і мовознавчих, а також рідкісних стародруків. Крім цього, тут знаходиться великий відділ укр. мистецтва, етнографії, поважна зб. укр. дитячої літератури, шкільних підручників, відділ словників. Цінним є також відділ періодики. Посаду бібліотекарки займає О.Тарнав-

ська; Б. відкрита для дослідників. Б. УКЦ в Сідней нараховує бл. 5 тис. книжок (українознавчих, істор., рел. та белетристичних). Святопокровська парафія УКЦ в Аделаїді має Б. з-понад 2 тис. книжок (художня література, спогади та істор. оповідання, історія, церк. література, філософія).

Університетські. Головна Б. (Main Library) Університету ім. Монаша в Мельборні, де знаходиться Лекторат Україністики ім. М.Зерова, включає поважну зб. укр. матеріалів, розміщених в загальних збірках (дослідній і навчальній). Ці матеріали стосуються укр. літератури і літературознавства, лінгвістики, історії, політики і фольклору. Є також понад 30 назв укр. періодики. В цілому укр. зб. в Б. Університету ім. Монаша нараховує прибл. 2,5 тис. книжок і постійно зростає. Б. Центру Українознавчих Студій при Університеті ім. Маквора у Сідней включає понад 2 тис. книг з історії, мовознавства, літератури й культури.

Приватні. Б. Д.Нігченка в Ньюпорті 6. Мельборну налічує бл. 6 тис. книжок (белетристика, історія України та укр. літератури, літературознавство, мовознавство, мистецтвознавство). Серед них рідкісні видання з минулого століття та раннього рад. періоду. Є також значна зб. Шевченкіани. Б. свящ. І.Шевців в Лідкомбі, НПВ, нараховує бл. 2 тис. книжок. Тематика здебільшого істор., рел. та загальноукраїнознавча. Б. П.Кравченка, також в Лідкомбі, складається з 4 тис. книжок, передовсім, мистецтвознавчих (балет, театр, музика, малярство) та історичних.

Менші зб. знаходяться майже при кожній УГ, нар. домах, школах, церквах і в багатьох інтелігентів.

Д.Федешин

БІЛИК Меланія (Melania Bilyk), діячка жіночого руху, правник; н. 18.11.1911 в Чернівцях, п. 4.4.1988 в Аделаїді. Юридичні студії закінчила в Букарешті; працювала правником у Румунії. 1943 переїхала до Німеччини, а 1949 прибула до Австралії і поселилася в Аделаїді. Чл. багатьох управ СУ ПА та його гол. (1952, 1961-63, 1968-73). Була промотором ідеї заснування *Музею Українського Мистецтва* в Аделаїді.

БІЛИНСЬКИЙ Андрій (Andrii Bilynsky), син *Білинського Клавдія*, інж.-електрик; н. 24.5.1943 в Німеччи-

ні. Приїхав з батьками до Австралії 1949. Закінчив Сіднейський Університет. Працював у відділі телекомунікації в Телеком Австралії на становищі старш. інж. та керівника секції техн.- комунікаційних операцій. Був відповідальним за торг. трансакції Телекому. Від 1986 має власну фірму Tele-Communication Consultants. Його замовниками є приватні і держ. фірми; співпрацював з ним. фірмою Wandel und Holtermann та франц. центр. телекомунікаційною лабораторією. Чл. Інституту Інженерів Австралії та чл. управи Укр. Т-ва Інженерів Австралії.

В.М.

БІЛИНСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Bilynsky), юрист, журналіст, гром. діяч; н. 27.5.1910 у Чернівцях, п. 22.12.1967 в м. Туреку, Вік. Правничі студії закінчив у Чернівецькому Університеті. Активний у студентському житті, чл. багатьох суспільних організацій Буковини. З 1944 на еміграції в Австрії; гол. укр. делегатури суспільної служби у франц. окупаційній зоні у Форальбергу. З 1949 в Мельборні; брав участь в укр. культ. житті, зокрема, як керівник культ.-осв. відділу СУОА в 1960-67. Співроб. зб. "Українці в Австралії" (1966), автор довгої статті про укр. культ.-мист. сили у цій країні.

В.М.

БІЛИНСЬКИЙ Йосип (Josyp Bilynsky), фармацевт, гром. діяч; н. 1859 або 1860 в с. Козівка, Галичина, п. 1925 або 1926 у Швейцарії. По закінченні Самбірської гімназії студіював на фармацевтичному відділенні Львівського Університету. У 1880-их рр. прибув до Єгипту, де поселився й зайнявся аптекарською справою та опанував арабську медицину. На поч. 1890-их рр. став власником невеликої аптеки по вул. Мускі в Каїрі; згодом значно розширив її, відкривши дослідні лабораторії і склади готових ліків. Тоді ж був прийнятий на службу до хедива (намісника султана Оттоманської імперії в Єгипті) придворним аптекарем. Супроводжував єгипетського правителя у мандрах на верблюдах по Сінаю. 1904 одержав від хедива звання бея (полк.), а Віденська Академія надрукувала наук. працю з методик лікування, успішно заспосованої Б. Починаючи з кін. 19 ст. навколо нього гуртувалася невелика укр. колонія.

Святопреображенська правос. церква у Блектавні

Б. піклувався про лікування і побут приїжджих земляків, зокрема Лесі Українки, Д.Яворницького, Б.Грінченка. Сприяв виступам у Каїрі та Олександрії краяннина, молодого оперного співака, А.Дідюра. Приятелював з С.Крушельницькою, яка приїздила на гастролі до Єгипту. Передавав великі кошти на видання у рідному краї творів укр. письменників, періодиків, розбудову освіти й суспільних рухів в Галичині. Вийшовши на емеритуру і продавши свій маєток, на поч. 1 світ. війни повернувся в Європу. У Відні займався забезпеченням укр. полків мед. персоналом і медикаментами. Останні роки свого життя провів у швейцарському м-ку Монтус.

Лит.: Горак Р. Загадковий Йосип Білинський. "Культура і Життя" (К.), 22.10. 1989.

М.Варварцев

БІЛИНСЬКИЙ Клавдій (Klavdii Bilynsky), урядовець, гром.-політ. діяч; н. 16.6.1918 в Чернівцях. Гімназію закінчив 1935 у Бережанах, Галичина. Студіював економіку і право в Академії Закорд. Торгівлі у Львові (1935-38) та Екон. Інституті (Wirtschaftshochschule) в Берліні (1940-43). В Інсбруцькому Університеті (Австрія) промувався на доктора політ. наук (1948); пізніше доповнював правничі студії у Сідней. В Австрії працював в адміністрації ІРО, а по прибутті 1949 до Австралії – у переселенчому таборі в Чулорі, НПВ, та в стейтовій адміністрації. В час студій активний у студентському житті. Останній гол. Союзу Укр. Студентських Організацій під Польщею (1939), гол. Центр. Союзу Укр. Студентства (ЦеСУС) в

1940-47. Політ. в'язень у Польщі (1939) та Німеччині (1943-44). Організатор укр. гром. життя в Австралії: гол. УГ в Сідней (1950-52), 1-ий заступник гол. Об'єднання Українців Австралії (1950-51), 1974-76 чл. фед. комісії австрал. уряду для впровадження навчання мов імігрантських груп (Committee on the Teaching of Migrant Languages in Schools), в 1990 засновник та гол. "Форуму" (студійної групи) у Сідней.

В.М.

БЛАВАЦЬКОГО В. ім. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР МАЛИХ ФОРМ, див. Український Театр Малих Форм ім. В.Блавацького.

БЛЕКТАВН (Blacktown), місцевість у НПВ, окремий муніципалітет – частина метрополітального Сіднею, 30 км на зах. від центру м.; нас. 140 тис., в тому ч. бл. 100 українців. 1952 постав відділ УГ НПВ, а в грудні того ж року засн. місцева УГ; чл. на поч. 72, в 1956 – 375, у 1988 – 75, у 1993 – 30 (усі пенсіонери). Гол. були: Андрій Тисячний, С.Клочко, В.Нога, І.Зінченко, С.Мазур, Й.Гриневич, М.Володимирів, Іван Верчик, М.Максименко, Т.Мироненко. Святопреображенська парафія УАПЦ з власною церквою (найстаршою з усіх новозбудованих укр. церков в Австралії; споруджена 1954-56, церк. зала 1960-62). Школи: ім. Шевченка (засн. 1954, у 1965 – 43 учні) та ім. В.Липківського (засн. 1962, 12 учнів).

В.М.

БОВДЕН Іван Франціск (John Francis Bowden), укр. кат. свящ., австралієць за національністю; н. 6.7.1916 у м. Доналд (Donald), Вік., п.17.6.1986 у Мельборні. Сер. і тео-

о.І.Бовден

логічну освіту здобув у Баллараті, Вік. (1939-46). Прийняв чернечий сан

у Чині Редемптористів (1939), став свящ. (1944) і був магістром новиків у Ньюкастелі, НПВ (1947-53). 1952 прийняв укр. обряд, вивчив укр. мову і душпастирював серед українців, спочатку в Ньюкастелі, де допомагав о. М.Коп'яківському, а потім у Мельборні (1958-86). Канцлер укр. апостольського екзархату, а потім єпархії св. Петра і Павла (1960-86). Зарєстрований як "муж довір'я" УКЦ в Австралії. Був приятелем і оборонцем українців, з якими себе ототожнював. Здобув велику популярність в укр. спільноті й був прозваний "Бовденком". За ревну працю для українців Патріарх Мирослав Іван Любачівський іменував його архимандритом (1986).

о. І.ІІІ.

БОГАЦЬКИЙ Павло (Pavlo Bohatsky), літературознавець, редактор, видавець, письмен., бібліограф, громад., політ. і пластовий діяч; н. 17.3.1883 в м. Купівні Подільської губ., п. 23.12.1962 в Тірулі (Thirroul), НПВ. Після навчання в духовній семінарії у Кам'янці

П.Богацький

Подільському та закінчення офіцерської юнацької школи у Вільні (1906) вчився на агроп. відділі Київської Політехніки (1907-08). Літ. діяльність розпочав у 1906, пишучи оповідання та повісті. Видавав і редагував у Києві журн. "Хрін" (1908) та "Укр. Хата" (1909-14), брав участь у виданні літ. альманаха "Терновий вінок" (1908). Повернувшись із заслання в Наримському краю на Сибіру (1914-17) до Києва, працював на різних посадах в міліції та столичним отаманом Коша охорони республіки.

В часі гетьманської влади арештований. У складі Січових Стрільців брав участь у боях за Київ, Радивилів, Чорнострів, Кам'янець Подільський. В 1917-19 співпрацював з редакціями журн. "Книгар", "Україна", "Шляхи", "Слово", "Подільський Шлях" та працював як архівар у Кам'янець Подільському Університеті. В 1920 емігрував до Польщі, де співпрацював в газ. "Укр. Трибуна" (Варшава, 1920), потім до Чехії (Прага, 1922), де редагував "Нову Україну" (1922-23) та був чл. Комітету й Укр. Гром. Видавничого Фонду. В 1940 виїхав до Німеччини. Працював в "Укр. Віснику" (Берлін, 1943-45), навчав історії укр. літератури в гімназії й учительській семінарії в таборі Міттенвальд, Баварія (1945-49).

До Австралії приїхав у 1949, поселившись в Тірулі, НПВ, де працював на фабриці і продовжував літ. діяльність, публікуючись в газ. "Вільна Думка" (Сідней). Друковані твори Б.: зб. оповідань "Камелії" (1919), "На шляху до освіти" (1941), повіля "Під баштою слонової кості", есей "Сучасний стан світ. мистецтва" (1923), "Нове про Шевченка" (зб. "Громадянство", I-III, 1929), хронологічний показчик творів у зредатованій Б. книзі Григорія Чупринки "Твори" (1926), ред. "Вибраних творів М. Драгоманова" (1932), "Кобзар Т.Шевченка за сто років. 1840-1940" (1942) та ін. За активну діяльність у Пласті (Україна, Чехія, Німеччина) нагороджений Орденом св. Юрія в золоті; був д. чл. Філологічної Секції НТШ (з 1953) та одержав у 1930-их рр. докторат гоноріс кавза від Укр. Соціологічного Інституту в Празі; д. чл. Укр. Істор.-Філолог. Т-ва в Празі.

Лит.: Mykutowycz R. Pavlo Bohatsky: a Founding Member of the Shevchenko Scientific Society in Australia. Ukr. Sett. A. M., 1986.

Р.Микитович

БОГУСЛАВЕЦЬ Леся, див. *Ткач Олександра (Леся)*.

БОЖОК Григорій (Hryhorii Boshok), інж.-технолог, громад.; н. 4.8.1890 в с. Холопків б. Глухова Чернігівської губ., п. 8.8.1993 в Аделаїді. В 1919 перебував у більш. тюрмі; 1920 з Криму разом з армією Денікіна попав до Єгипту, де організував українців у таборі інтернованих. У 1922 переїхав до Чехії і в Подєбрадах закінчив Укр. Госп. Академію (1931). В 1930-их рр. працював на Закарпатті, коротко виступав у театрі "Нова Сцена" в Хусті, 1939 арештований угорцями.

До 1944 вчив у сіль.-госп. сер. школі на Лемківщині; з 1945 в Регенсбурзі викладав в УТГІ, 1948 емігрував до Австралії. Живе в Аделаїді, чл. багатьох організацій. Автор спогадів "Українці в Єгипті" (Регенсбург, 1946).

БОЙКО Роман (Roman Wojko), громад.; н. 12.2.1924 в с. Ремезівці Золочівського пов., Галичина, п. 7.6.1991 в Аделаїді. З юних років чл. ОУН; вояк УПА, поранений в битві з партизанами С. Ковпака (1943). Служив в Укр. Дівізії "Галичина", у 1945-46 полонений в Ріміні, Італія. До Австралії прибув у 1949. Після дворічного контракту в пустині НПВ поселився в Аделаїді (1952). Тут був чл. управи кооперативи "Говерля", чл. управ УГ ПА (1967-87) і 19 рр. адміністратором нар. дому. Гол. місцевого братства укр. кат. церкви (1982-88), активний у Братстві УПА і СУМ, зокрема при розбудові сумівської оселі на остр. Гайндмарш.

БОЛЕСТА Михайло (Michael Bolesta), інж.-будівельник; н. 24.11.1918 в Стрию, Галичина. Закінчив Берлінську Політехніку, в 1947 емігрував до Канади, з 1962 в Австралії. Працював інж.-конструктором у департаменті публічних робіт стейту Вік. Визначний спеціаліст, одержав за будову держ. будівель у стейті ряд урядових відзначень. Чл. Укр. Т-ва Інженерів Австралії.

БОЛЮХ Василь (Wasył Boluch), громад., військ., політ. і госп. діяч; н. 12.1.1889 в Тернополі, Галичина,

В.Болюх

п. 17.10.1953 в Мельборні. 1918 як капітан австр. армії перейшов з українцями своєї військ. частини до УГА. Як сотник УГА був військ. комендантом спершу Тернополя і Теревовлі, а з переходом УГА за Збруч – Житомира і Проскурова. Б. належав

до УНДО і був чл. його повітової екекутивни в Тернополі, обраний послом до поль. сейму з округи Тернопіль-Збараж-Золочів (1935-39). Особистий приятель провідних діячів УНДО Василя Мудрого і Степана Барана. В сеймі Б. був відомий своїми виступами проти поселювання поляків на зах. укр. землях, заступав інтереси укр. населення Галичини проти поль. колоністів, захищав перед владою переслідуваних членів підпілля ОУН та здобував для них паспорти на виїзд за кордон. В Тернополі був гол. Ук. райбанку та почесним гол. Т-ва укр. купців і промисловців. За нім. окупації, разом з В.Мудрим, співпрацював з укр. підпіллям. В 1945 емігрував до Австрії, де був гол. Укр. Центр. Комітету Австрії. Потім очолював Контрольну комісію і Раду зонального представництва укр. еміграції франц. окупаційної зони Німеччини. З рани УНДО брав активну участь у створенні УНРади і був чл. її контрольного органу.

В 1949 переїхав до Австралії, спершу до Перту, де був одним з ініціаторів створення УГ. В 1950 перебував у Мельборні і тут брав участь в організації гром. життя, особливо в підготованні 1-го з'їзду делегатів укр. організацій Австралії (1950). Його обрано першим гол. Об'єднання Українців Австралії. Був також гол. управи УГВ (1951-52) та почесним чл. Союзу Укр. Комбатантів Вік.

М.Павлишин

БОЛЮХ Мирослав (Myrosław Woluch), інж.-агроном, гром., політ. і кооп. діяч; н. 12.1.1921 в Тернополі.

М.Болюх

Син *Болюха Василя*. Гімназію закінчив 1940 в Холмі. Студії, розпочаті у Відні (1940-44), завершив 1945 в Мюнхені, отримавши диплом інж.-агронома в УТГІ. До Австралії

приїхав 1949 і поселився в Мельборні. Тут став одним із найвпливовіших діячів укр. спільноти, зокрема її центр. гром. та кооп. установ. Б. був найдовше діючим гол. *Союзу Українських Організацій Австралії* (1959-71), гол. контрольної комісії СУОА (1956-58, 1971-74 і 1984-92), одним із заступників президента Секретаріату СКВУ (1967-72). Активний в допомозі визвольним процесам на батьківщині, Б. очолював Комітет Оборони Нац. і Людських Прав в Україні (від 1972), був організатором і мужем довір'я Фонду Допомоги Україні (від 1989). Як кооп. діяч обіймав посаду гол. дирекції укр. кредитової кооперативи "Дністер" (від 1976); чл. Ради Укр. Кооператив Австралії (1976-80) і від 1980 її гол., заступник гол. Укр. Світової Кооп. Ради (від 1982), чл. Міжнар. кооп. комісії для відродження кооп. руху в Україні (від 1991). В НТШ Австралії Б. організував фонди на ЕУ, був довголітнім гол. організаційного комітету та промотором "Акції Сарсель". Тепер чл. цього комітету і дирекції Фондації Приятелів ЕУ в Нью-Йорку; чл. дирекції Нац. Фонду СУОА (1972-93), меценат Укр. Народного Дому УГВ, українознавчих студій Університету Монаша, почесний чл. УГВ (1983). Б. – журналіст, автор низки популярних статей на гром.-політ., кооп. теми та про події в Україні; ред. місячника "Кооперативне Слово" (Мельборн, 1975-78), зб. документів Укр. Гельсінкської Групи "За права народу" (1980), "Кооп. Альманаха" (1984), англомовного зб. СУОА Human Courage and Dignity (1968), співред. книги "Українці в Австралії" (1966), ред. тижневика "Церква і Життя" (1988-94). 1935 Б. став чл. ОУН. Провідник юнацтва в Тернопільській гімназії, за що арештований поляками і суджений на процесі Василя Охримовича та ін. у Тернополі (1937), активний чл. підпілля за нім. окупації на Холмщині (1939-40), згодом у Відні (1940-44), учасник Дружини Укр. Націоналістів "Ролянд". Діяч ОУН в Австралії і середовища УГВР; чл. його президії (від 1984).

М.Павлишин

БОЛЮХ Ярослава (Yaroslava Woluch), пластова і гром. діячка; н. 13.2.1925 у с. Грушівичі Яворівського пов., Галичина. Закінчила гімназію в Тернополі (1942). Емігрувала до Австрії, де в Граці студіювала германістику (1943-45), потім до Німеччини. 1949 приїхала до Австралії і поселилася

в Мельборні, а пізніше в Мавнт Еджертоні (Mount Edgerton) б. Балларату, Вік. Відома як енергійна організаторка Пласту; гол. Пластприятю (1959-62), комендантка обласної (1962-64) і станичної (1973-75, 1981-83) старшин на Вік., гол. станичної ради (від 1987). Відзначена Орденом св. Юрія в золоті (1986). Референт преси СУОА у 1984-86. Ініціаторка й особа довір'я Фундації О. і Є.Понів, яка допомагає українознавчим студіям в Університеті Монаша.

М.П.

БОМБА Іван (Ivan Bomba), інж.; н. 4.11.1917 в с. Терпилівка Збарзького пов., Галичина. 1939-44 студіював у Львівському Університеті і Політехніці; 1943 в'язень гестапо у Львові. Пізніше жив у Граці, Австрія (1944-45), та в Мюнхені (1945-48), де закінчив місцеву Політехніку зі званням інж.-машинобудівельника. 1948 приїхав до Австралії і поселився в Сідней. У держ. службі НПВ проектував водні електростанції, сталеві та залізобетонні конструкції для електричної мережі і радіостанцій (1949-82). Співзасновник Укр. Т-ва Інженерів Австралії, 1954-73 чл. управи т-ва, а від 1973 його гол. Від 1988 заступник гол. Світ. Федерації Укр. Інженерних Т-в. Автор ряду статей і матеріалів до історії укр. інженерів. Чл. Інституту Інженерів Австралії (Institution of Engineers) та його кваліфікаційного комітету (1975-79); чл. Професійної Спільки Інженерів Австралії (Association of Professional Engineers); консультант

І.Бомба

будівельного комітету УКЦ в Лідкомбі, Сідней.

І.Г.

БОРЕЦЬ Юрій (Jurij Borec, до 1947 прізвище Ю.Пашковський), під-

приємець, учасник УПА, гром. діяч; н. 26.3.1922 у с. Лубна, пов. Ланьцут, Зах. Галичина. З кін. 1930-их рр. займався торгівлею в м. Днів, Пе-

Ю. Борець

ремщина. Від 1939 чл. ОУН, 1944-47 булавний в УПА під псевд. Чумак. Учасник боїв та рейду УПА на Захід, які описав у спогадах "У вирі боротьби" (1971), "Рейд без зброї" (1982) і "З найкращими" (1986). До Австралії приїхав 1949 і поселився в Сідней. Заснував фірму будівельних матеріялів Баро і став успішним будівельником-підприємцем на зах. периферіях Сіднею. Тут завдяки старанням Б. міська рада м. Пенріт (Penrith) надала вулицям назви "Мазепа", "Бандера" і "Лемко". Одну вул. названо "Борець" на його честь. Гол. Станції Вояків УПА в Австралії (1972-82). Довголітній чл. теренового і обласного проводів ОУН (С.Бандери) в Австралії. Під псевд. Юрій Чумак автор контроверсійної книжки Why Is One Holocaust Worth More Than Others (С., 1986) та брошури In Defence of Captive Nations. Діяльний в СУМ, фін. референт осередку в Сідней (1960-75) і крайової управи (1963-69).

М.Б., І.Г.

БОТТЕ Валерій (Larry Botte), підприємець, співак; н. 1.1.1940 в Сумах (з родини українізованих бельгійців). Емігрувавши разом з сім'єю до Австралії 1949, поселився в Мельборні; студював на інженерному факультеті Королівського Мельборнського Технологічного Інституту і працював проєкт-інж. 1969 збудував власний мотель і заснував сімейне підприємство мотелів-готелів (Red Carpet Inns). Довголітній чл. та соліст-

баритон хору "Чайка". Перший гол. Допомогового фонду українознавчих студій (1986). Чл. бізнесменської організації "Ротарі", жертводавець на укр. гром. цілі.

М.П.

БОТТЕ Зіна (Zina Botte), з роду Чуйко; вчителька, гром. діячка, почесний ген. консул України в Австралії; н. 5.10.1940 в м. Глобину Полтавської обл. Вивезена дитиною в Німеччину; 1949 емігрувала разом з батьками до Австралії і поселилася в Мельборні. У Мельборнському Університеті отримала диплом бакаляра гуманітарних наук (1963). В австрал. сер. школах викладала англ., нім. та франц. мови; була вчителькою укр. суботніх шкіль, у 1989-91 – екзамінатор укр. мови на матуральних іспитах міністерства освіти Вік. Чл. Пласту, СУА, укр. студентського т-ва, хору "Чайка", Театру ім. Л.Курбаса, Літ.-мист. клубу ім. В.Симоненка. Разом з чоловіком В.Ботте заснувала підприємство мотелів. Б. активізувалася, зокрема, в допомозі жертвам Чорнобильської аварії. 1990 стала співзасновником та першим гол. Австрал. Фондації Допомоги Дітям Чорнобиля; разом з членами комісії Верховної Ради України з питань Чорнобильської катастрофи та у спра-

З. Ботте

вах жінки, сім'ї і дитини Б. брала участь у першій офіційній подорожі до Чорнобильської АЕС. За працю для дітей Чорнобиля вшанована Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України званням "Чорнобильська мати" (1991). Тоді ж відзначена пластовим Орденом "Вічного вогню". Від 1992 Б. – перший почесний ген. консул України в Австралії з осідком у Мельборні.

М.П.

"БОЯН", укр. співоче т-во в Сідней (Boyan, Ukrainian Musical Society), засн. 15.9.1951 за ініціативою П.Лопати з метою пропагувати укр., зокрема хорову, музику в Австралії та обслуговувати укр. спільноту Сіднею. Перший укр. хор у Сідней зорганізували в другій пол. 1949 Маркіян Струк (диригент) і Петро Харів. Після відходу М.Струка хор переорганізовано під назвою "Боян" уже з виборною управою. При заснуванні "Б." нараховував 22 чл.; до 1989 через нього пройшло 219 осіб. У 1966 т-во мало два хори – мішаний і чоловічий (31 чоловік і 30 жінок). Гол. т-ва були: П.Лопата (1951-53, 1955-58), Б.Островський (1953-55), Я.Микитович (1958-59), Ростислав Теодорович (1959-72), Степан Крук (1972-74), Павло Чудакевич (1974-79 і від 1989), Сергій Цимбалюк (1979-84) і Юрій Сивак (1984-89). Диригенти хору – Т.Фіголь (1951-52), Володимир Майковський (1952-53), В.Матіяш (1953-82), П.Держак (1982-86) і Т.Тарас (від 1989). Зокрема, за довголітнього мист. проводу В.Матіяша хор став однією з найшанованіших укр. муз. одиниць в Австралії. В час його диригування хором діяв "Ювілій Б.", складений гол. з пластунів. До 1989 хор дав 82 власні концерти, мав загалом 325 виступів, випустив 13 платівок, був записаний австрал. кіноновинами (1955) та (разом з Укр. Народним Балетом Н.Тиравської) телевізійною станцією Ей Бі Сі (ABC). Хор виступав на концертах під егідою уряду НПВ на користь жертв повені (1955), фонду будови Оперного Театру в Сідней (1957), брав участь в офіційному відкритті Опері (1973). Концертував з малою симфонічною оркестрою у будинках Міських рад в Сідней (1961) і Мельборні (1963). Визначними серед солістів були З.Мороз (сопрано), В.Матіяш та Семен Мойсієнко. Фортеп'яновий супровід хору вели Ерна Джіованеллі-Матіяш, К.Скрипченко, Віктор Терпак і Віктор Буряк. У квітні 1992 скоординовано працю та обрано спільне керівництво з двох управ т-ва "Б." і нац. хору "Сурма".

О.Тарнавська

БРАТСТВА, див. *Церковні Братства і Сестрицтва*.

БРАТСТВО СВ. АНДРІЯ (Saint Andrew Brotherhood), приєдк. мирянська організація, засн. 1957 при парафії св. Андрія (Храм) в Сідней (Лідкомб). Метою Б.А. є допомагати церкві, організувати різні приєдк. заходи,

Управа Братства св. Андрія в Сідней;
опікун о. І.Шевців, праворуч гол. І.Кобрин

сприяти рел. життю громади, вести харитативну діяльність, відновляти братські традиції в діаспорі. Спочатку було 50 чл., в 1990 понад 60. Гол. Б. А.: Я.Микитович (1957-67), Микола Винарчук (1967-68), М.Німців (1968-75), Юрій Сивак (1975-77), Ярослав Хіцяк (1977-82), Володимир Драбина (1982-90). Духовним опікуном Б. А. постійно є о. І.Шевців. З 1968 Б.А. веде *Братську Рідну Школу*; у 1971-80 при ньому діяла кредитова кооператива "Карпати". Б. А. було співорганізатором й функціонує в рамках Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії.

о.І.Шевців

БРАТСТВО кол. ВОЯКІВ 1-ої УКР. ДИВІЗІЇ УКР. НАЦ. АРМІЇ в Австралії – Б.У.Д.У.Н.А., комбатантська організація учасників укр. нац. військ. формації в системі нім. армії під час 2 світ. війни(1943-45). Серед повоєнних укр. емігрантів з Європи до Австралії прибули і кол. вояки Дивізії, що початково називалась "Галичина". Частина їх приїхала з Англії, де вони опинилися 1947 після перебування в таборі полонених у Ріміні (Італія). Вони організувалися в окреме Братство, яке має кілька станиць в Австралії – у Мельборні (засн. 1951), в Аделаїді (1952), Сідней (1953) та в Перті (1985). На з'їзді у грудні 1954 оформлено крайову управу Б.У.Д.У.Н.А. Діяльними її гол. були: Осип Швайлик, Михайло Проць, М.Кіналь, Б.Тарнавський (з 1988). Станицю в Аделаїді очолювали: Юліан Юринець, Василь Шепетюк, М.Кіналь, Микола Висоцький, Мирослав Котис, П.Вакуленко,

Михайло Добриденко, Степан Трушкевич (з 1990); гол. станиці в Мельборні: Борис Курдієнко, Любомир Білик, Євген Стахів, Роман Гіжовський, Маріян Куцьіль, О.Швайлик, Тарас Гут, Володимир Климків, М.Проць, Я.Ліщинський, Володимир Каспенкович (з 1992); гол. станиці в Сідней: В.Клос, Т.Гут, Степан Добровний, О.Майка, М.Кулик, Володимир Фігурка, П.Хоптій, Микола Мик, Ярослав Хіцяк (з 1987). Станцією в Перті з 1986 керує Корніло Медвідь. Діяльність Б.У.Д.У.Н.А. полягає у плеканні укр. військ. традицій, товариського співжиття, захисті честі і гом. патріотизму вояків Дивізії "Галичина", участі в загальногромад. акціях, харитативній допомозі кол. воякам, гол. інвалідам та їхнім родинам, збереженні могил ветеранів війни тощо. Станиці Братства та окремі чл. співпрацюють з ін. комбатантськими організаціями. Крайова управа видає неперіодичний "Бюлетень"; зусиллями окремих станиць споруджено пропам'ятні плити "поляглим за волю України", створено "фонд доброго імени дивізійників". В Мельборні деякий час діяв хор чл. Б.У.Д.У.Н.А. Загалом Братство налічувало у 1990 бл. 50 осіб.

Лит.: Кіналь М. (ред.). За свій рідний край. Аделаїда-М.-С., 1984.

Б.Тарнавський

БРАТСЬКА РІДНА ШКОЛА ім. СВ. Андрія (St. Andrew's Ukrainian Ethnic School) в Лідкомбі (Сідней), одна з найбільших українознавчих шкіл в Австралії, пов'язана з парафією св. Андрія. Спочатку в Лідкомбі була єдина укр. школа (ім. св. Ольги), яка в 1962-67 містилася у приміщеннях

церкви св. Андрія. Від 1968 школою заопікувалося *Братство св. Андрія*. 1969 біля церкви збудовано новий шкільний будинок, тоді ж школа прийняла теперішню назву, а частина учнів кол. Школи ім. св. Ольги перейшла до окремої школи при Укр. Народному Домі; у Б.Р.Ш. залишилося понад 65 дітей з-поміж українців католиків. Б.Р.Ш. має десять клас, а іноді влаштовує й пед. курси; діє також дитячий садок, який провадять Сестри Василіянки. Дир. школи були: М.Німців (1969-75), С.Сивеняка (початкові класи, 1975-79), Я.Масляк (вищі класи і пед. курси, 1975-79), Є.Барчинська (з 1980 в обох відділеннях). У 1979 навчалось 150 учнів, у 1989 – 172. За весь час існування Б.Р.Ш. (1969-93) через неї перейшло бл. 1200 учнів, працювало 58 учителів. Школа входить у мережу Укр. Центр. Шкільної Ради в Австралії і користується її програмами. У 1974-80 Б.Р.Ш. видавала річний учнівський журн. "Перо". З 1971 діє молодечий хор, а з 1974 драм. гурток "Летюча естрада".

Лит.: Шевців І. Братська Рідна Школа ім. св. Андрія в Сідней, Н.П.В. "Ц.Ж.", 22.7.1979.

о. І.Шевців

БРІНЗА Іван (Ivan Brynza), вчитель, працівник сцени, гом. діяч; н. 9.10.1924 в Харкові. На еміграції в Мюнхені (1945-49), Аделаїді (1949-51) і Брізбані (від 1951). Чл. управи УГ Квінс. від 1953 на постах культ.-осв. референта, секретаря і гол. (1985-87); сприяв гостинним виступам на місцевій сцені укр. артистів і мист. ансамблів з ін. стейтів і з-поза Австралії. Від 1966 працює вчителем укр. суботньої школи в Брізбані, а від 1982 її керівником. Виступав на сценах театрів ім. М.Садовського в Мюнхені, Малих Форм в Аделаїді і аматорського в Брізбані. Діяч УРДП від 1948, чл. її крайового комітету.(1971-88) і його гол. (1978-79).

Р.П.

БРІЗБАН (Brisbane), портове м. на сх. побережжі Австралії, столиця стейту Квінс. Нас. 1 млн 325 тис. (1991). Б. транспортний і пром. (важке і легке машинобудування, харчова і хем. пром-сть, нафтові продукти, цемент, дерево), а також наук.-культ. й адміністр. (три університети, англійська й кат. катедри, парламент, верховний суд, міська рада, галерія мистецтва, оперний театр, концертна зала, музей, стейтова бібліотека – комплекс реалізовано 1973-87 за провідною участю українця Р.Павлишина) центр.

Перші українці з'явилися в Б. на поч. 20 ст. (див. *Квінсленд*). Більша група поселилася в 1948-51. Основи організованого гром. і церк. життя закладено 1949, коли постала *Українська Громада Квінсленду*, яка 1954 придбала нар. дім у дільниці Савт Брізбан. УГ Квінс. створила філію в передмісті Окслей, яка з 1963 є окремою громадою. При УГ існував драм. гурток та оркестра "Смерічки", діють хор, т-во старших громадян, станиця Пласту, танц. ансамбль "Каліна", радіот-во "Дніпро" з укр. програмою на станції 4ЕБ. Суботні школи, в Окслей з 1954 (в 1960-их рр. 50-60 учнів) і в Савт Брізбані (в 1960-их рр. бл.70-80 учнів). 1982 засн. кредитову кооперативу "Єдність".

Рел. життя українців Б. забезпечують від поч. 1950-их рр. кілька церков. Б. є осідком парафій УКЦ (св. Покрови, проголошена 1958, першу укр. кат. церкву в Австралії збудовано 1961), УПЦА (св. Миколая, від 1954, церква - 1972) і УАПЦ (св. Покрови, від 1951, церква - 1966). Від 1951 існує євангеліцько-баптистська громада. В укр. організованому житті бере участь прибіл. 500 осіб (1990).

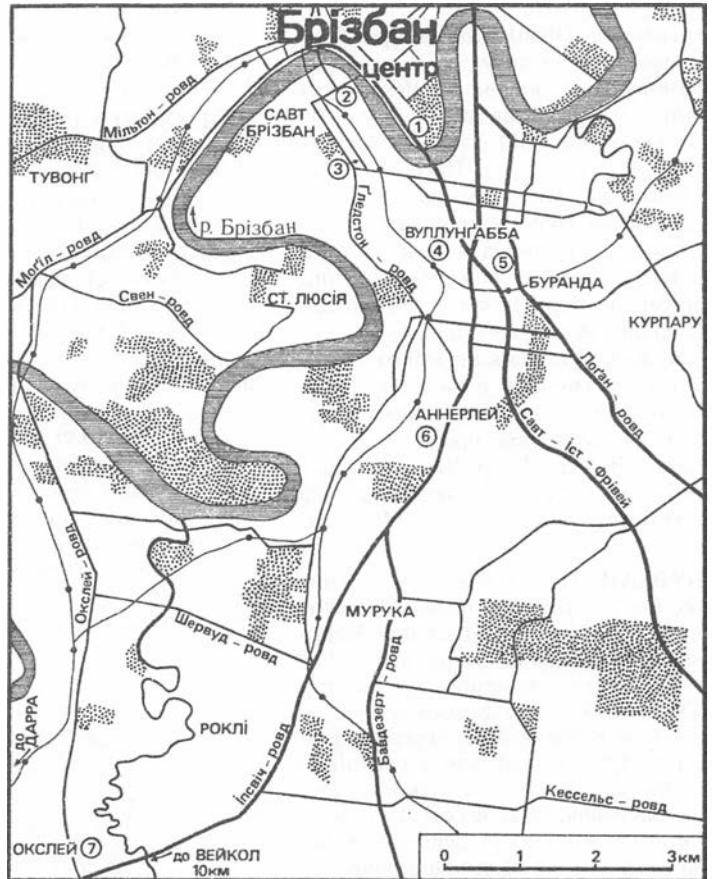
Р.Павлишин

БРОЗНИЦЬКИЙ Іван (Iwan Brozny-sky), педагог, гром. діяч; н. 6.9.1909 в с.Рудка Смотрицького пов. Подільської губ., п. у жовтні 1991 в Мельборні. Вчився в Кам'янець Подільському Інституті Нар. Освіти, закінчив Всеукр. заочний Інститут Нар. Освіти. Вчителював на Луганщині. 1930 був арештований і засуджений на 7 рр. Гулагу; перебував у таборах Явас та

І.Брозницький

на Біломорсько-Балтійському каналі. По звільненню жив за межами України, 1942 попав у нім. полон на Півн.

Плян Брізбана з околицями:

1. Парлямент; 2. Культурний центр; 3. Укр. Нар.Дім.; 4. Церква св.Покрови УАПЦ (Вуллунгабба); 5. Церква св. Покрови УКЦ (Вуллунгабба); 6. Церква св. Миколая УПЦА (Аннерлей); 7. УГ Квінс. з обмеженою порукою

Кавказі. З 1944 перебував у Німеччині; в 1945-52 служив у франц. Чужоземному Легіоні в Африці, Індокитаї та Німеччині. 1952 виїхав до Австралії, брав активну участь в діяльності гром. організацій, особливо УГВ, навчав у суботніх укр. школах. Керівник Школи ім. Т.Шевченка при Святопокровській катедрі УПЦА в Ессендоні (Мельборн), учитель на курсах українознавства в Саншайні (1970-80). Чл. Укр. Центр. Шкільної Ради і її гол. (1965-68); чл. управи СУОА (1964-70). Редагував Бюлетень Укр. Центр. Шкільної Ради та місячник "Дитяче Слово" (1964-65); довголітній співроб. "Вільної Думки", автор низки статей на гром. і осв. теми.

М.Б.

БУЛКА Олег Роман (Oleh Roman Bulka), правник, гром. і кооп. діяч, син *Булки Ярослава*; н. 21.4.1936 в м-ку Угнів, пов. Рава Руська, Га-

личина. До Австралії приїхав 1950. Студії права в Мельборнському Університеті закінчив 1960; веде власну адвокатську практику в Ессендоні, Мельборн, є адвокатом і нотарем Верховного Суду Вік. Правний дорадник та гол. гром. судів при СУОА та УГВ. Чл. дирекції кредитової кооперативи "Дністер" (1960-72) і її гол. (1964-66), активний в багатьох гром. організаційних комітетах. У 1965-75 відповідальний за юридичне оформлення кооп. життя в Мельборні. 1976 був співініціатором 1-го укр. кооп. з'їзду й став правним референтом Ради Укр. Кооператив Австралії; чл. управи укр. дому старших в Мельборні та її правний дорадник.

М.Б.

БУЛКА Ярослав (Jaroslav Bulka), інж., культ.-гром. діяч; н. 16.6.1906 в с. Григорів Рогатинського пов., Галичина, п. 9.9.1973 в Мельборні.

Фах інж.-хеміка здобув у Львівській Політехніці (1940). Жив у Дрогобичі; емігрував спочатку до Бромбергу, Німеччина, а згодом до Чехословаччини, де працював як хемік у лабораторії нафти. 1949 виїхав до Австрії, 1950 – до Австралії. Поселившись у Мельборні, активно включився в організоване гром. життя, зокрема, в культ. діяльні серед молоді. Б. організував пластові та сумівські танц. ансамблі, гастролював з ними по Вік. й влаштував виступи перед неукраїнцями. Вславився щорічною участю зі своїми групами в парадах фестивалю "Мумба". Був чл. багатьох управ СУОА (1955-66, реф. преси та інформації), УГВ, Укр. Центр. Шкільної Ради і НТШ в Австралії. Дописував до укр. преси Австралії під псевд. "Мелькор".

М.Б.

БУРТАН Донат (світське ім'я Дмитро, Dmytro Burtan), правос. архієп.; н. 8.11.1894 в с. Петрашівці Кагарлицького пов. на Київщині, п. 15.3.1971 у Мельборні, похований на цвинтарі Фовкнер. Закінчив духовну семінарію, а також Київський Комерційний Інститут (1931); працював у споживчій кооперації в системі Вукоопспілки на Вінничині. 1943 виїхав до Галичини, 1944 у Самборі рукоположений на свящ. УАПЦ. Через Німеччину (табір ДП Ельванген) 1950 приїхав до Австралії і був правос. душпастирем переселених таборів у Вік., згодом у Джілонгу. Тимчасовий перехід Б. до УАПЦ (Соборноправної) 1953 та ппання канонічності єпископської хіротонії (його висвятив 1955 архієп. Григорій Огійчук у Чикаго) сприяли розділам в Укр. Правос. Церкві в Австралії. Заснував соборноправну парафію св. Трійці в Мельборні. 1960 його хіротонію доповнили архієп. Сергій Охотенко і С.Гаєвський в Перті. 1962 Б. замість архієп. Гаєвського очолив т.зв. об'єднану єпархію УАПЦ. Від 1965 Б. в системі УАПЦ митр. Ніканора Абрамовича, спочатку вікарій при архієп. В.Солов'єві, згодом правлячий еп. УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії з титулом архієп.

С.Р.

БУРЯК Василь (Vasyl Buriak), підприємець, гром. діяч; н. 23.3.1915 в с. Машівка Чернігівської губ. Вчився на вечірньому відділенні Донецького Політехн. Інституту в Макіївці. Співпрацював з похідними групами ОУН в 1941-43, перебував у таборі ДП в Австрії; з 1949 в Австралії.

Діяч СУМ і Спілки Визволення України в Сідней. Гол. Укр. Вільного Козацтва і з 1986 Спілки Визволення України в Австралії.

БУЧАЦЬКИЙ Омелян (Omelan Butchatsky), спортсмен, журналіст; н. 20.3.1918 у Львові. Там же закінчив Академічну гімназію (1936), вчився в Університеті Яна Казимира до 1939 (право), пізніше в Інституті Рад. Торгівлі (1939-41). На еміграції у Словаччині (1944-45), в Міттенвальді, Німеччина (1945-50), і в Сідней (від 1950). Відомий спортсмен, зокрема в хокеї на льоду; був гравцем і тренером у Львові (репрезентував збірну цього міста, 1939-41), Братиславі, в Австрії та Німеччині (1948-50); згодом у Сідней (команда Bombers, 1951-69). Займався також волейболом, баскетболом і футболом. Спортивний організатор у таборах ДП, чл. Укр. Ради Фіз. Культури в Німеччині. 1948 отримав другу нагороду газ. "Час" в конкурсі за звання "найкращого

О.Буцацький

укр. спортсмена на еміграції". Від 1938 дописував до преси на спортивні, гром., екон. й політ. теми. Від 1951 співроб. "Вільної Думки" (Сідней), в якій у 1960-63 з'являлася його сатирична колонка "В країні коалля бер", згодом також "Церкви і Життя" (Мельборн). Гол. укр. т-ва старших громадян у Сідней (1985-86), Декади укр. родини, чл. управ багатьох гром. і церк. організацій, активіст в обороні укр. політв'язнів та І.Дем'янюка. Автор гумористичних скетчів та одноактів (тематика – з укр. еміграційних буднів). Співред. "Альманаха Фіз. Культури" (Мюнхен, 1950) та Альманаха СТ "Україна" (Філядельфія, 1981).

І.Г.

БУШТЕДТ Володимир (Wolodymyr Bushtedt), гром., церк. і політ. діяч; н. 10.9.1922 в Бересті над Бугом (Полісся). На еміграції у Білефельді, Німеччина (1944-49). До Австралії прибув у 1949 і поселився в Мельборні. Від 1960 активний в УАПЦ як секретар і фін. діловод консисторії та довголітній заступник гол. парафіяльної ради; гол. братства при Святопокровській катедрі в Ессендоні. Чл. багатьох управ УГВ, 1970-71 заступник її гол.; фін. референт нар. дому (1964-70 і 1977-85), чл. контрольної комісії і почесний чл. УГВ (1990-93). Фін. референт СУОА (1985-86), чл. Комітету оборони нац. і людських прав в Україні, а від 1992 один з організаторів і фін. референт Фонду Допомоги Україні. Засновник дому старших в Мельборні, його гол., а потім довголітній фін. референт. Діяч ОУН полк. А.Мельника.

М.Б.

"БЮЛЕТЕНЬ ОУКОА", неперіодичне вид. президії Ради Об'єднання Укр. Кат. Організацій в Австралії (ОУКОА). Почав виходити у грудні 1964 в Сідней за ініціативою гол. ОУКОА Я.Микитовича з метою підтримувати зв'язок між Радою та клітинами ОУКОА – братствами і сестрицтвами. Від квітня 1968 замість "Б." виходить "Обіжник ОУКОА". До 1989 з'явилося 50 чч.

"БЮЛЕТЕНЬ ОУН", місячник, орган теренового проводу ОУН А.Мельника. Засн. 1968 як "Б. ОУН", 1971 перейменованний на "Боротьбу"; виходить під нинішньою назвою з 1973. Видається пресовою референтурою теренового проводу ОУН в Австралії (Сідней). Ред.: А.Жуківський (до 1982), Святослав Книш (1982-88), Богдан Гузій. Ксероксне вид. з публіцистичним змістом. Тираж 300 прим.

"БЮЛЕТЕНЬ ОУНз", див. *Політичні Партії*.

"БЮЛЕТЕНЬ СУОА", періодичне вид. управи СУОА в 1962-63, задумане спочатку як кварталник. У ньому подавався огляд праці управи та членських організацій, а також обговорювались проблеми організованого гром. життя українців Австралії. Вийшло 5 чч. По довшій перерві, 1984 управа почала видавати неперіодично "Інформативний листок СУОА" з продовженням змісту "Б. СУОА". До кін. 1992 появилось 15 чч.

В

ВАВРИК Софія (Sofija Wawryk), учителька, діячка укр. жіночого руху; н. 27.10.1902 в с. Бубніще Долинського пов., Галичина. Вищі учительські курси закінчила у Львові. Виїхала до Німеччини у 1944; до Австралії прибула 1949 і поселилася в Аделаїді. Була першим гол. СУ ПА (1950-51, 1953) та довголітнім чл. його управ; гол. крайової управи СУА (1972-73). Як фундатор СУ ПА нагороджена грамотою СУА. Постійно працювала учителькою в Укр. Школі ім. І.Франка в Аделаїді від її заснування 1949.

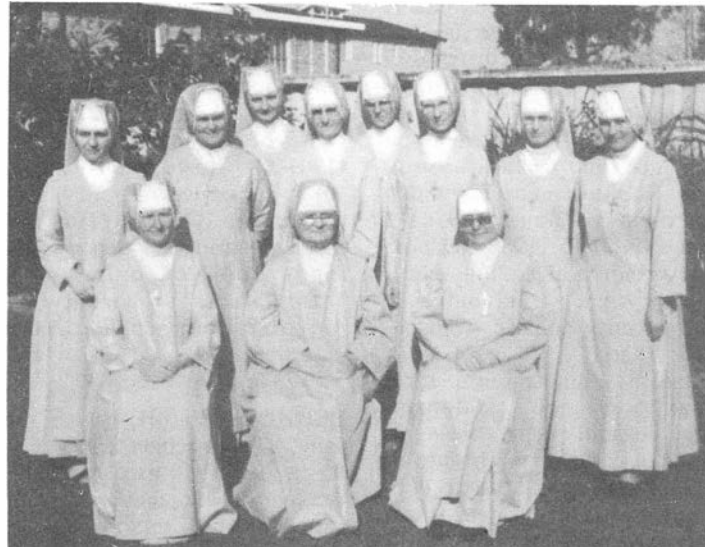
ВАКУЛЕНКО Пилип (Philip Waku- lenko), учитель, журналіст, поліграфіст; н. 21.7.1923 в с. Ново-Софіївка б. Богодухова на Харківщині. Закінчив сер. школу в Богодухові, вчительські курси у Вовчанську. Перед 2 світ. війною був учителем в Україні, 1942 вивезений на примусові роботи до Німеччини. Після війни студював у Регенсбурзі, Німеччина. У 1948 при- був до Австралії, відпрацював контракт у залізничному депо в Порт Августі, ПА, й поселився згодом в Аделаїді. 1950 закінчив заочний курс Мель- борнського Інституту Прикладного Мистецтва й розпочав працю в полі-

П.Вакулєнко

графічній індустрії в Аделаїді. 1962 заснував власне підприємство фотона- бору (вид-во Australiana). Оповідання В., зокрема для дітей, друкувалися

в Австралії в укр. газетах і журна- лах, часто з його власними ілюст- раціями. Окремими книжками вийш- ли репортажі з подорожей "В джун-

Сестри Василіянки в час духовних вправ у Сіднеї, 1992 р.

глях Нової Гвінеї" (1952), "У царстві коралів" (1977), "Папуа Нова Гвінея" (1979), "Романтика і дикі квіти" (1987) та твори для дітей – "Весела кука- бара" і "Мої австрал. сороки". В. є гол. Т-ва укр. мови в Аделаїді.

М.П.

ВАНЧИЦЬКИЙ Степан Юліян (Ste- pan Wanchyuskyi), правник, гром. діяч; н. 14.10.1888 у с. Красне Скалат- ського пов., Галичина, п. 18.11.1969 в Сіднеї. Закінчив гімназію у Тер- нополі та юридичний факультет Львів- ського Університету. Був учасником визвольних змагань у лавах Укр. Січ- ових Стрільців. Працював адвокатом у Сяноці до 1944. Діяльний в т-вах "Просвіта" і "Сіль. Господар"; в Га- личині співпрацював у газ. "Діло" та "Укр. Слово". На еміграції з 1944, до Австралії прибув 1952. Активіст укр. гром. життя у Сіднеї; заступник гол. УГ НПВ (1957 і 1959), діючий гол. осередку праці НТШ (1957).

о. І.Ш.

ВАСИЛІЯНИ (Basilian Fathers), чл. чернечого Чину св. Василя Вел. (ЧСВВ) в УКЦ. Чин засн. у 4 ст. на засадах вчення св. Василя про пере-

вагу спільного життя над пустельним як віддзеркалення євангельської науки про досконалість. На укр. землях чернецтво розвивалося в такому дусі від 11 ст. Скриплені як кат. чин після Берестейської Унії (1596), В. у 17-18 ст. відіграли важливу ролю в її поширенні на Правобережжі, Гали- чині і Закарпатті, а так само в житті УКЦ у діаспорі – Канаді (з 1902), США (з 1911), Бразилії (з 1897) і Аргентині (з 1909). До Австралії 1962 прибули з грец. монастиря в Гротта- фераті б. Риму 2 укр. священники В. – о. Є.Ладик і о. Спиридон Мигаль, які тут провадили душпастирську працю.

о. І.Ш.

ВАСИЛІЯНКИ (Sisters of St. Basil the Great), чин монахинь сх. обряду, засн. у 4 ст. згідно з правилами св. Василя Вел. про чистоту, убогість і послух, які проявляються контем- плативно і активно (працею в спіль- ноті). Жіноче монаше життя розви- валося в Україні за Київської Русі

та по укладку Києва на Зах. Україні. Після Добромильської реформи чоловічого чину св. Василя Вел. (1882) наступила також реформа кат. монастирів Сестер В. і поширення їхньої праці в спільноті, зокрема у вихованні дівчат. Від поч. 20 ст. монастирі укр. Сестер В. засн. поза Україною – в США, Югославії, Чехословаччині, Румунії, Аргентині, Польщі.

На прохання єп. І.Прашка 1967 приїхали з Аргентини до Сіднею і відкрили монастир ігумені *М.Афінець* та сестри А.Шевчук, Константина Запай і Лукія Ангелюк. З приїздом ін. монахинь В. створено ще два монастирі: в Мельборні (1970, настоятелька А.Шевчук) та Аделаїді (1977). 1989 в Сіднеї було 6 сестер, у Мельборні – 4, в Аделаїді – 2. Делегатуру в Австралії постійно очолює ігуменія *М.Афінець*. Побудовано нові будинки для монастирів у Сіднеї (1976) і Мельборні (1987). У 1988 першою українкою з Австралії до чину вступила Марія Гугляк з Джілонгу. В. відіграють важливу роль в катехизації дітей і молоді в укр. дитячих садках і школах, вихованні дівчат у Марійських, а хлопців у вівтарних дружинах, веденні церк. молодечих хорів і в харитативній праці. У Мельборні В. керують комп'ютерною єпархіяльною друкарнею, яка видає, м.ін., тижневик "Церква і Життя".

Лит.: Срібний ювілей праці Сестер Василянок, 28.3.1967-28.3.1992. М., 1992.

о. І.Шевців

ВАЦЦИШИН (також Ваццин) Матвій Іван (Matheus John Washchyslyn,

М.Ващишин

також Washyn), гром. діяч, педагог; н. 23.7.1913 в с. Куличків Сокаль-

ського пов., Галичина. Закінчивши 1940 студії гуманістики у Львівському Університеті, досліджував проблеми шкільної освіти в княжій Україні під керівництвом проф. І.Крип'якевича. Д-р філософії УВУ в Мюнхені з ділянки історії освіти (1947). На еміграцію виїхав 1944. Працював учителем таборових гімназій в Бамбергу і Дінкельсбюлі (Dinkelsbühl) у Німеччині та референтом суспільної опіки для полонених в Укр. Червоному Хресті. До Австралії приїхав 1949 і поселився в Аделаїді, де вчителював у держ. сер. школах та в українознавчій школі. Чл. держ. іспитової комісії матуральних іспитів в ПА. Звич. чл. і гол. НТШ в ПА, гол. НТШ Австралії (1977-88). Заступник гол. СУОА (1969-72). Довголітній чл. управ. УГ ПА та з 1984 гол. укр. клубу старших громадян в ПА. Гол. Т-ва приятелів творчості Миколи Зерова (1959-84); гол. стейтового Комітету 1000-ліття Християнства в Україні (1987-89). Автор статей, дописів і рецензій в укр. пресі.

р.м.

ВЕЙКОЛ (Wacol), передмістя Брізбану, 23 км на півд. захід від центру м. В кін. 1940-их і в 1950-их рр. тут був перехідний табір для імігрантів небріт. походження. Багато українців проходило через цей табір, а частина з них закупила землю у В. й сусідніх передмістях Брізбану – Окслей (Oxley), Дарра (Darra), Куперс Плейнс (Coopers Plains) та ін. – і там поселилася (прибл. 100 родин).

ВЕЛЛІНГТОН (Wellington), столиця *Нової Зеландії*, розташована на півд.-зах. побережжі Півн. Острова. Нас. 140 тис. (1990). Укр. емігранти поселилися на поч. 1950-их рр. в незначній кількості (бл. 60 осіб). 1951 створено Укр. Клуб у В. (перший гол. Василь Федорко). Існували хор (диригент М.Харитоненко), група танцюристів, коротко діяла укр. школа; відбуваються різні культ.-мист. зустрічі. З 1950-их рр. перебував у В. свящ. УАПЦ для обслуговування правос. українців. Ін. перші гром. діячі: Є.Стецюренко, М.Ілляшенко, З.Демченко. Невелика громада існує досьогодні.

В.М.

ВЕНГРИНОВИЧ Оріон (Orion Wengrowycz), архітект, кооп. і пластований діяч; н. 24.7.1922 в Дрогобичі, Галичина. Студії архітектури роз-

почав у Львівській Політехніці у 1942-44, продовжував у 1946-48 у Високій Техн. Школі у Браншвайгу, Німеччина, закінчив у Технологічному

О.Венгринович

Інституті в Мельборні 1958. До Австралії приїхав 1948 і поселився в Мельборні. Працював у держ. банку Вік. Активний в організації кооп. руху; чл. дирекції кооперативи "Дністер" у Мельборні (1959-62, 1969-73), а згодом гол. (1961-62, 1970-72); співорганізатор торг. кооперативи "Поступ", чл. її дирекції (1959-84) та гол. (1973-82); чл. ексекютиви Ради Укр. Кооператив Австралії (1978-84) і від 1990 її секретар. В. був чл. пластової старшини (1963-81) й особливо проявив себе як проєктодавець каплиці на оселі "Сокіл". Чл. комітетів будови укр. кат. катедр св. ап. Петра і Павла в Мельборні (1961-63) та автор проєкту іконостасу (1969). Там же чл. дирекції Музею Укр. Мистецтва (від 1977). Від 1988 в управі клубу старших громадян. Оформив низку жетонів, поштівок, обкладинок (бл. 200 проєктів), упорядкував і видав твори батька Степана В. у зб. "Добровільно" (Аделаїда, 1989), матеріали "Моя рідня" (1992) та "Церкви Лемківщини" (1992).

М.Б.

ВЕНГЛОВСЬКИЙ Юрій (Jurij Wenglowskyj), церк., політ. і гром. діяч; н. 5.11.1921 в с. Берештів Львівського пов., Галичина, п. 5.11.1989 в Мельборні. Сер. освіту здобув в укр. гімназії у Львові. У 1939-41 за дорученням ОУН працював в укр. шкільництві і в акції повернення укр. правос. церков до УАПЦ на Холмщині. 1941 повернувся до Львова, а 1945 емігрував до Нового Ульму, Німеччина. До Мельборна прибув 1949, де відразу активізувався в гром.,

церк., а згодом і політ. житті. Близько співпрацював з єп. І.Прашком. Був довголітнім гол. церк. братства в Мельборні (1957-84), гол. Об'єднання Укр. Кат. Організації (від 1984) і заступником гол. Укр. Світ. Патріархального Об'єднання. Від 1967 ред. тижневика "Церква і Життя" і гол. вид-ва "Просвіта". Діяльний також в укр. кооперації; належав до засновників кредитової кооперативи "Дністер" в Мельборні, був гол. Ради Укр. Кооператив Австралії (1976-80) і її контрольної комісії. Співзасновник і піонер УГВ, був чл. її управи

Ю. Венгльовський

(1949-55), заступником гол. СУОА (1968-71), організаційним референтом та чл. контрольної комісії СКВУ. Один з визначних діячів Визвольного Фронту, займав провідні пости в Закорд. Частинах ОУН; 1981-89 гол. теренового проводу ОУН С.Бандери на Австралію.

М.Б.

ВЕНГЛОВСЬКИЙ Юрій, мол. (Jurij Wenglowskyj), австрал. військовик і дипломат; н. 13.10.1945 у Новому Ульмі (Neu Ulm), Німеччина. 1949 прибув з батьками до Австралії. Вчився у Військ. Академії (Military College). Від 1969 залишився в армії як професійний старшина; з 1986 має рангу полк. Відзначений військ. орденом (Military Cross) за участь у воєнних операціях у В'єтнамі. Перебував на австрал. дипломатичній службі у Півд. Корей (воєнний аташе); нині — аналітик у міністерстві оборони в Канберрі. Нагороджений Хрестом відваги в золоті і сріблі. Активний в Пласті.

В.М.

ВЕРЕЩАКА Панас (Panas Wereschaka), інж.-електрик, гром. діяч; н. 29.10.1903 на хуторі Веселому б.

Сосниці Чернігівської губ., п. 16.6.1972 в Мельборні. Вчився у гімназії в Сосниці. Брав участь у Червоному Козацтві в 1920. 1929 закінчив Київський Енерго-Техн. Інститут. Працював дир. та гол. інженером в "Доненерго" на Донбасі, згодом в "Дніпроенерго" у Запоріжжі. 1938-39 арештований більшовиками. 1944 емігрував до Праги, пізніше до Німеччини; жив у таборах ДП в Майнц Кастелі й Еттлінгені. Працюючи в адміністрації ІРО, зблизився з центром екзильного уряду УНР й брав участь у його діяльності. До Австралії приїхав 1949; спочатку поселився в м. Беналля, а потім у Мельборні, де активізувався в гром. і політ. житті. Довголітній крайовий гол. партії Укр. Нац. Держ. Союз, чл.-засновник Т-ва Сприяння УН-Раді в Австралії, чл. управи і заступник гол. СУОА (1964-65), гол. Політ. ради СУОА (1959-61), чл. управ УГВ та Укр. Центр. Шкільної Ради. Діяльний в церк. житті УАПЦ.

Д.Н.

"ВЕРХОВИНА" (Verhovyna), аматорська танц. група СУМ у Мельборні. Засн. на базі танц. колективу, що його організував у 1950 Я.Булка. Після кільколітньої перерви, 1966 група відновила діяльність і згодом прийняла назву "В." В її репертуарі — традиційні нар. та обрядові танці різних регіонів України. Група виступала з власними концертами у Мельборні, Аделаїді, Сідней, Канберрі, Джілонгу, Мое, Олборі і Водонзі, Шпертоні і в Тасм. Брала участь у фестивалях Shell Folkloric та Moomba. Мист. керівниками "В." були: А. і Г.Цибульські (1966-69), С.Худяк (1969-75), Н.Моравська (з 1975). Ч. танцюристів зросло з 50 у 1966 до 150 в 1991. Група приймає дітей та молодь, що бажають навчатися укр. танцю. "В." ділиться на 5 вікових груп і має свою оркестру.

М.П.

"ВЕСЕЛКА", укр. нар. танц. ансамбль у Сідней (Ukrainian Dance Ensemble Veselka – Rainbow), створений 1965 на основі існуючого ансамблю Укр. Нар. Балет під керівництвом Н.Тиравської. Під тим же керівництвом і за допомогою адміністратора Івана Жестовського "В." продовжує традиції плекання укр. нар. хореографічного мистецтва. 1985, разом з хором "Чайка" із Мельборну, "В." відбула турне по

США і Канаді й виступала в будинку Об'єднаних Націй у Нью-Йорку на відзначення 40-ліття ООН. 1990 відбула турне по Україні, концертуючи в Києві, Луцьку, Тернополі, Івано-Франківську та Львові.

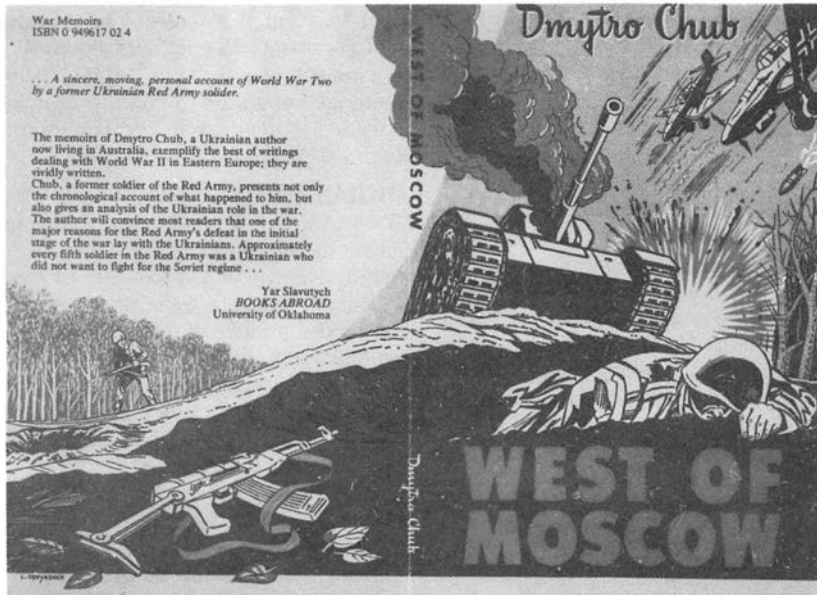
ВИДАВНИЦТВА (Publishing). Укр. В. в Австралії з'явилися з огляду на те, що потрібно було задовольняти культ. запити укр. громади. Оскільки ж ця громада була невеликою й ще не зміцнілою матеріально, видавничі заходи та ініціативи не розвинулися у нормальні В., а радше були дрібними, ефемерними й аматорськими. На це впливав і факт відсутності достатнього книжкового ринку.

Повноцінних укр. В. з усіма атрибутами — поліграфічною базою, редакцією, мережею розповсюдження видань — в Австралії не було і немає. Автори або зацікавлені установи та організації самі видають свої публікації дуже обмеженим накладом і розповсюджують їх власними засобами, здебільшого у ближчому середовищі. Книжковий ринок обмежується самою Австралією і лише 10-15% накладу видань поширюється поза нею. Укр. книгарень, за винятком малих кіосків в укр. установах, майже немає.

Першими почали видавати книги редакції газет просто тому, що мали мінімальні друкарські засоби. В газ. "Єдність" (Аделаїда) та "Вільна Думка" (Сідней) видали в 1950-их рр. кілька невеликих книг укр. австрал. авторів. Спеціальне В. "Ластівка" створив у Мельборні 1953 письм. Д.Нитченко. "Ластівка" видає гол. белетристику та альманах "Новий Обрій". Приватне В. намагався створити в кін. 1950-их рр. ред. Б.Ігнатів у Мельборні, спромігшись випустити кілька книжечок. Ще була спроба друкування книжок і брошур під фірмою Укр. висилкової книгарні в Мельборні.

Заходами В. "Рідна Мова" появлялися в Мельборні у 1960-70-их рр. шкільні читанки, гол. М.Дейко, які мали деякий збут і поза Австралією; видано 6 читанок для нижчих клас українознавчих шкіл, а також в 1979 укр.-англ. та англ.-укр. словники у двох частинах. Програми навчання та шкільні підручні матеріали друкувала й Укр. Центр. Шкільна Рада, подаючи місцем своїх видань різні міста.

Найбільшим досі укр. В. в Австралії є "Просвіта", засн. 1969 в Мельборні (власник УКЦ). Крім рел. літера-

Обкладинка спогадів Д. Чуба (Нитченка) англ. мовою, виконана Л. Денисенком

тури, "Просвіта" видає літ. твори та поточні інформаційні матеріали. Укр. Правос. Церква друкує свої рел. вид. у різних В., останньо (з кін. 1980-их рр.) у Канберрі при журн. "Праця і Життя". В Аделаїді створено 1982 приватне В. "Книга" (керівник і власник М. Цюрак), яке опублікувало кілька передруків та оригінальних творів.

Під фірмою НТШ Австралії випущено кілька книг різного характеру – від дитячих до белетристики і наук.-документальних. До останніх належить зб. "Українці в Австралії" (М., 1966) та бібліографічні зб. С. Радіона. Цей автор видав частину ним зредагованих та написаних у 1984-89 праць циклостильним способом під егідою представництва Укр. Могилансько-Маєпинської Академії в Мельборні.

Деякі автори видавали свої твори власним коштом, користуючись різними фірмами. Мабуть, першою виданою в Австралії укр. книгою стала зб. новель В. Русальського (Аделаїда, 1951) під одноразовою етикеткою В. "Світ"; М. Лазорський видав 1973 зб. нар. оповідань та спогадів "Світлотіні" (філія літ. об'єднання "Слово"); у 1988 О. Барчинський опублікував у Сідней зб. оповідань "Самотність" (під маркою В. "Світ").

Пласт, СУМ та ін. організації видають власними засобами виховні і пропам'ятні матеріали. Деякі австрал. укр. автори друкують свої твори

поза Австралією у більших укр. В. Німеччини, Англії, Америки, Канади, останньо в Україні.

Спробу поставити справу на професійну основу виявив Ю. Ткач у Мельборні, заснувавши 1978 В. "Байда", яке спеціалізується в англomовних вид. (переклади з укр.) та в передруках творів з України. З 1991 Ю. Ткач бере участь у видавничій справі в Києві. В активі "Байди" бл. 10 книг англ. мовою, низка оригінальних укр. творів. П. Кардаш почав випускати репрезентативні ілюстративні книги-альбоми про Україну і діаспору у своєму В. "Фортуна" також у Мельборні, але його продукція друкується в Гонконгу.

Кілька фахових праць укр. авторів, в тому ч. і зредагованих зб. (конференцій, симпозій), появилося в австрал. університетських В.

За 45 рр. існування укр. організованої громади видано в Австралії понад 130 книжкових назв, збірний тираж яких не перевищив 200 тис. прим. Ці вид. були розраховані пер. на укр. читача в Австралії. Проте українці Австралії купували і читали книги, що видавались й в ін. країнах діаспори, гол. в Німеччині і Півн. Америці, та (від початку) на Україні. Останнім часом кількість імпортованих книг з України зростає. Укр. видавнича справа в Австралії не є прибутковою. Але видавнича продукція українців Австралії свідчить

про значний вклад цього поселення в збереження укр. культури та ідентичності.

Лит.: Радіон С. Бібліографічний огляд. Зб. Укр. А.; Радіон С. Бібліографія. Україніка Австраліяна. Вип. 2-4, 6-7. М., 1978-90; Сірко S. Bibliography of Ukrainians in Australia and New Zealand. Ukrainian Studies Center. S., 1988.

В. Маркусь, С. Радіон

ВИНАРЧИК Микола (Mykola Wyparczyk), робітник-нафтовик, гром. і церк. діяч; н. 30.11.1893 в с. Рогізно Яворівського пов., Галичина, п. 17.6.1985 в Сідней. Учасник 1 світ. війни в складі австр. армії, згодом чотовий в УГА. Працював у Бориславі як нафтовий вертач. На еміграції з 1944 в Німеччині; з 1949 в Австралії. Гол. братства св. Андрія в Лідкомбі (1967-68) та Об'єднання Укр. Організацій Австралії (1967).

ВИТЯЗЬ Борис (Borys Witjas), лікар; н. 2.4.1928 у Харкові. На еміграції з 1943; 1958 закінчив мед. факультет Лювєнського Університету в Бельгії, стажувався у Філядельфії, США, та в Парижі і Ліоні, Франція. Працював як хірург та адміністратор у різних лікарнях Марракешу, Марокко (1959-86); згодом у Півд. Африканській Республіці. Писав про

Б. Витязь

питання гігієни в Марокко та видав короткий курс легальної медицини для офіцерів марокканської жандармерії.

ВИШНЕВИЙ Григорій (Gregory Vyshnevuy), педагог, публіцист, поет; н. 1.1.1919 на хуторі Займищі Блотноцької волости на Чернігівщині. Диплом учителя укр. мови й літератури одержав у Києві (1940). В час війни вивезений на роботи до Німеччини; учителював у таборі ДП в Ганновері. До Австралії прибув

1949; доповнив студії журналістики в Мельборні 1970, славістики – в Університеті ім. Монаша 1979. Вчив укр., рос., нім. та англ. мов в Україні, Німеччині і в Австралії. Був учителем і керівником укр. суботніх шкіл у Мельборні (1953-73), вчителем в австрал. сер. школах (1963-81), координатором укр. програми в держ. Школі Модерних Мов (University High School) у Мельборні від її засн. 1975 до 1992. В Німеччині вийшли його "Фонетика укр. мови" (1946) і "Морфологія укр. мови" (1947); в Австралії – дві антології укр. літератури для шкіл (циклостилем). Перекладав укр. мовою твори з нім., польс., рос. та англ. літератур. Поезії В., часто істор. змісту, появлялися в укр. періодиці Австралії та ін. країн діаспори. В Україні вийшла його зб. поезій "Моя любов порання і вечорова" (Дніпропетровськ, 1992).

Д.Н.

ВИЩЕ ЦЕРКОВНЕ УПРАВЛІННЯ УАПЦ в Австралії (Higher Church Administration of Ukrainian Autocephalous Orthodox Church), встановлене декретом митр. УАПЦ Полікарпа Сікорського 17.1.1950 для допомоги адміністраторові УАПЦ в Австралії свящ. А.Теодоровичу. В.Ц.У. працювало у такому складі: о. А.Теодорович (гол.), Є.Тираський (секретар), диякон О.Пігулевський і В.Соловій. Воно мало свій осідок у Сідней і керувало розвитком УАПЦ в Австралії до 1 Церк. Собору, який відбувся 26-29.12.1953. В.Ц.У. перестало існувати, коли на Соборі обрано на правлячого єп. УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії С.Гаєвського та єпархіяльну раду. Остання з-поміж своїх чл. обрала консисторію як постійно діючий виконавчий орган УАПЦ в Австралії (див. *Українська Автокефальна Православна Церква в Австралії*).

С.Р.

"ВІДРОДЖЕННЯ", укр. т-во "В." (Ukrainian Rebirth Society), створене 1977 у Сідней в дусі т-в тверезости в Україні. Його мета – відвертати укр. людей від вживання алкоголю та ін. наркотиків. "В." об'єднує укр. прихильників абстиненції з різних країн, котрі готові популяризувати антиалкогольні ідеї. Ініціаторами т-ва були Л.Денисенко (його постійний керівник та ідеолог), Степан Смеречук, В.Магіяш, П. і Ніля Деряжні, пастори Г.Лутан та Леонід Семенець. "В." має 7 осередків в Австралії з бл. 60 чл. та окремих представників

за кордоном. В США "В." репрезентує Микола Ценко, а в Європі Ярослав Рудницький. Деякі укр. правос. та кат. свящ. активно підтримують діяльність "В.", яка має перев. виховний характер (статті в пресі, листівки, заклики, карикатури, фільми, доповіді, радіопрोगрами). Газ. "Церква і Життя" та "Вільна Думка" щотижня вміщують матеріяли "В." (заклики п.з. "Голос сумління"). Секретаріат "В." знаходиться в Лідкомбі, НПВ.

В.М.

ВІКТОРИЯ (Victoria), стейт Австралії на півд. сході континенту, положений над Тасманським морем. Площа 227,6 тис. кв. км, нас. 4 млн 450 тис. (1992). В., спочатку бріт. колонія, 1855 здобула самоврядування з власним парламентом. З 1901 стейт Австрал. Коммонвелту з високо розвиненою пром-стю, сіль. госп-вом та гірництвом. Великі поклади вугілля, золота і гіпсу, металообробна пром-сть (на імпортованих металах), суднобудівництво, хем. та текстильна пром-сть, будівельні матеріяли, електроенергія, тваринництво та інтенсивна харчова пром-сть. Столиця В. – Мельборн, де живе 70% нас. стейту.

Українці у В. (бл. 12 тис.) почали поселюватися з 1949. Крім Мельборну з передмістями – Норт Мельборн, Ессендон, Нобл Парк, Ардир-Саншайн, Ньюпорт, Сейнт Албанс,

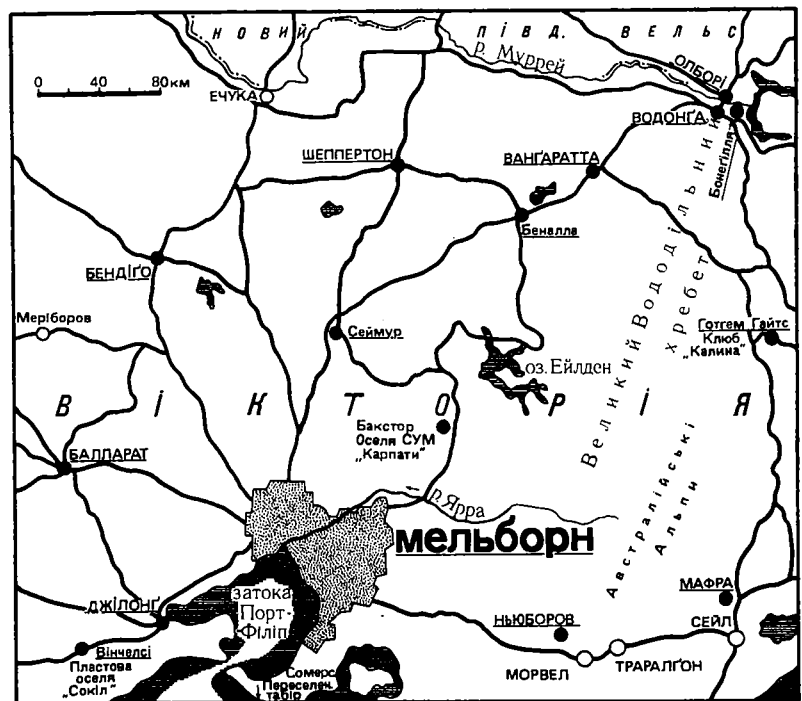
вони живуть також у містах поза Мельборном – Джілонг, Водонга-Альбур, Балларат, Ньюборов, Лятроб-Вейл і Сеймур, де діють філії Української Громади Вікторії (УГВ) і є організовані укр. осередки. Укр. організоване життя у В. має свої структури, в тому ч. центральні на рівні стейту. Діє УГВ, що є чл. СУОА. При УГВ 1952 постала Шкільна Рада В. Існують СУ В., Пласт (обласна пластова старшина на В. створена 1962 для координації пластових осередків), СУМ (осередок в Мельборні фактично керує діяльністю СУМ в ін. місцевостях стейту). Деякі професійні, культ., осв. та мист. установи також зорганізовані на рівні стейту. СУМ придбав в 1963 оселютабір під назвою "Карпати" в околиці Гілсвіл над річкою Акерон. Подібну оселю, що має назву "Сокіл" і положена на півд. схід від Джілонгу, має Пласт. У Вікторіянських Альпах (Mt. Hotham) укр. лешатарський клуб "Калина" володіє своїм будинком (Kalyna lodge).

На території В. діють 4 парафії УКЦ (катедральна в Півн. Мельборні, в Ардирі, Водонзі і Джілонгу). Так само є 4 правос. парафії – в Ессендоні, Балаклаві, Карлстоні і Джілонгу.

Лит.: Зб. Укр. А.

В.Маркусь, М.Моравський, Т.Яськевич

Карта стейту Вікторія

УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЧАСОПИС В АВСТРАЛІЇ • THE UKRAINIAN INDEPENDENT NEWSPAPER IN AUSTRALIA

"ВІЛЬНА ДУМКА" (Free Thought), тижневик, найстарша укр. газ. в Австралії, засн. 1949 в м. Беррі, НПВ. Засновник, довголітній власник і ред. *В.Шумський*. Перше ч. надруковане 10.7.1949. У 1950 редакцію перенесено до Сіднею; з 1962 вона знаходилася у власному приміщенні з друкарнею у передмісті Панчбowl, а згодом придбано нове приміщення у Лідкомбі при 67-69 Джозеф стріт. Газ. нормально появлялася тижнево, але були періоди, коли через різні труднощі виходила двічі на місяць.

"В.Д." спочатку редагувала колеґія (*В.Шумський, Б.Подольняк, О.Питляр, О.Сіверський*), хоча основний тягар праці ніс *В.Шумський*, який понад 40 рр. був ред., адміністратором, лінотипістом і друкарем. Все-таки чимало людей співпрацювало як автори, кореспонденти, представники газ. в різних містах. Склад редколегії часто мінявся; крім згаданих, до неї належали у різні роки: *О.Бучацький, Є.Гаран, Р.Драган, І.Дубровський, І.Дурбак, А.Жуківський, Я.Масляк, В.Онуфрієнко, Є.Ю.Пеленський, І.Пеленська, Л.Слепкович, І.Стоцький, В.Ступницький, М.Чигрин* та ін. "В.Д." стоїть на позапартійних позиціях. У ній публікуються автори різних політ. переконань та регіонального походження. Газ. вела, коротше чи довше, постійні сторінки – літ. (довголітній ред. *Є.Гаран*), сумівську, пластову, жіночу, для дітей тощо. Окремі співроб. мали свої рубрики – *О.Бучацький, А.Жуківський, В.Онуфрієнко, Т.Пасічинський, М.Строкон* та ін. Увесь час, а зокрема в останні роки, "В.Д." присвячує велику увагу Україні, в тому ч. містить матеріали материкових укр. авторів. Журналіст *Анатолій Михайленко* з Києва став 1994 постійним кореспондентом "В.Д."

Газ. видається тижнево на 10-12 ст., з чого 1 ст. англ. мовою. Ч. пе-

редплатників у 1960-их рр. досягало 2,5 тис.; нині їх 1,5 тис., хоч газ. має 3-4 тис. читачів. З 1989 бл. 100 прим. висилається тижнево в Україну. З нагоди ювілеїв "В.Д." видано спеціальні підсумкові чч., які мають джерельну вартість (1959, 1969, 1974, 1989). До 45-ліття (1994) появилася "Альманах В.Д. та Фондації Українознавчих Студій в Австралії". З вересня 1990 ред. і керівником газ. став син її засновника – *Марко Шумський*, який працює у вид-ві від 1978. Він продовжує видавати "В.Д." в душі батька і тримає її на високому техн. рівні.

Загалом, "В.Д." є цінним джерелом інформації до історії укр. діаспори в Австралії.

Лит.: Подольняк Б. З історії газ. "Вільна Думка". "Н.О.", ч. 2, 1960; "В.Д.", 21-28.7.1974 (ювілейне ч.).

р.м.

"ВІСНИК УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ ВІКТОРІЇ" (Ukrainian Community Herald), кварталник, офіційоз УГВ, почав виходити в Мельборні у квітні 1984; засновник і ред. *Петро*

Ленкавський. Інформує про діяльність УГВ, її філій, окремих секцій та комітетів, а також про ситуацію в Україні і діаспорі. Співроб.: *Петро Малиновський, Михайло Дякун* та *Остап Матіяш*. Журнальний формат, неілюстрований, пересічно 56 ст. кожне ч. Наклад 1200 прим.; до кін. 1992 з'явилося 34 чч.

ВІТКОВСЬКИЙ *Олександр* (Olexander Witkowsky), інж., гром. і політ. діяч; н. 6.2.1886 в Ямполі Подільської губ. Брав участь у визвольних змаганнях, на еміграції в Польщі. 1932 переїхав з Польщі через Шанхай до Харбіну, Китай, де одержав контракти на будови у місті. Активно включився у розбудову укр. гром. життя у *Манджурії*. Підтримував контакти з укр. політ. чинниками в Європі, зокрема листуючись довгий час з президентом УНР в екзилі *Андрієм Лівницьким*. Двічі обраний на посаду гол. *Української Національної Колонії* у Манджурії (1940 і 1944). Після вступу в Манджурію рад. військ (1945) вивезений в СРСР, подальша доля його невідома.

В.Т.

ВОДОНГА (Wodonga), пром. м. у стейті Вік., 320 км на півн. від Мельборну; нас. разом із сусіднім м. Обирн (Auburn), НПВ, 60 тис. (1989), в тому ч. понад 100 українців (1990). Укр. імігранти поселялися тут з кін. 1940-их та поч. 1950-их рр., гол. з переходового табору в Бонегіллі (Bonegilla). 1951 створено філію УГВ, 1960 збудовано нар. дім, діяли Рідна Школа (до 1991), відділ СУА, гром. хор, танц. група та осередок

Члени філії УГ у Водонзі, 1965 р.

СУМ. 1958 постала укр. кат. парафія св. Ольги (бл. 100 парафіян; 1962 відкрито церкву), а також церква УАПЦ св. Володимира (від 1964 об'єднана з двох юрисдикцій; 1965 збудовано власний храм). До громади у Вік. тяжіють малі групи українців в Олборі (Albury), Вангаратті (Wangaratta), Беналлі (Benalla) та Шепертоні (Shepparton). Серед діячів: Ераст Бурчинський, Іван Береза, Василь Товстоп'ят, О.Черкаський, Ярема Якубовський, Леонід Ревкун, Ярослав Вовк, Юрій Павловський. У 1990-их рр. мером В. стала українка Валентина Онішко-Гілард.

А.Г.

ВОЄВІДКА Ярослав (Jaroslav E.O.Woewidka), інж.-будівельник, гром. діяч; н. 12.5.1919 у Львові, п. 1.7.1973 в Аделаїді. Закінчив Львівську Політехніку; 1944 виїхав до Німеччини. У 1947 в Мюнхені одержав диплом інж. В Күфштайні, Австрія, проєктував і будував укр. кат. церкву та різьблений іконостас, який сьогодні знаходиться в держ. музеї цього м. До Австралії прибув 1949, де працював будівельним інж. у відділі конструкцій міністерства держ. будівель ПА, був чл. професійних організацій. В Аделаїді проєктував і вів будову Укр. Нар. Дому ім. Т.Шевченка (1956) та укр. кат. церкви св. Володимира і Ольги (1953-63), займався перебудовою пластової оселі "Бескид" у ПА. Нагороджений пластовим Орденом Вічного вогню в золоті (1974).

р.м.

ВОЛОДИМИРА СВ. ХРАМ у Канберрі (Church of St. Volodymyr – A Memorial of the Millenium of Christianity in Ukraine), церква-пам'ятник з нагоди 1000-ліття укр. християнства, побудований з ініціативи Патріярха Йосифа Сліпого за рахунок пожертв укр. католиків усєї Австралії (950 тис. дол.), зокрема сіднейської парафії (480 тис. дол.). Храм споруджено в стилі укр. цер-

ков 12 ст., архітект Ерік Маннс. Будову виконала фірма Брати Гюс у 1983-85 під проводом о. І.Шевціва, пароха Сіднею. Мист. оформлення нутра храму виконав Мирон Левицький з Торонто в українізованому неовізант. стилі. Біля храму окремі будинки: школа з залом, яка служить як культ. осередок спільноти, та парафіяльний дім. Всі три будівлі розташовані б. підніжжя горбка у дільниці Лайнгам (Lyneham), 5 км від центру м. Канберри.

В.Х., осідок парафії св. Володимира, відкрито у грудні 1983, посвячено 28.7.1991. Свящ. парафії були: П.Дячишин (1952-62), І.Шевців (1959-61), М.Іванчо (1962-67), Д.Сенів (1967-78, 1984-89), Володимир Волочій (від 1989).
о. І.Ш.

ВОЛЛОНГОНГ (Wollongong), портове м. в НПВ на побережжі Тихого океану, 75 км на півд. від Сіднею. Нас. 175 тис. (1992), в тому ч. українців (разом з укр. поселенцями навколишніх місцевостей) бл. 600 осіб у 1950-их рр.; в 1980-90-их рр. це ч. значно зменшилось. Спочатку імігранти жили в переходових таборах (1948), згодом придбали власні хати. Працювали здебільшого в копальнях, на сталеливарних та ін. заводах. Першу організацію (культ.-осв. т-во) створено 1950; пізніше вона прийняла назву Укр. Громада-Кооператива та придбала власну домівку. 1954 засн. укр. школу, діяли самодіяльні гуртки, хор; 1962 постав відділ СУМ. 1974 збудовано нар. дім та відкрито в ньому клуб. Першим гол. Громади-Кооперативи був І.Баран. Пізніше її очолювали: Ю.Шилкевич (1964-66), В.Олендер (1967-73), О.Колопельник (1974-77), В.Островський (1978-81), Д.Майкович (1982-84) та І.Колопельник (з 1985). Ін. діячі організованого укр. життя у В.: П.Богачький, Михайло Олендер, Зенон Новосільський, Іванка Пойдинець, Петро Грох, укр. кат. свящ. З.Хоркавий, Б.Томашек.

Рел. обслугову українцям католикам подавали спочатку свящ. в Сіднеї, потім створено окрему парафію. 1979 збудовано церкву св. Володимира (1985 – бл. 100 родин). Правос. українці належать до парафій УАПЦ в Сіднеї. У 1980-их рр. активність громади зменшилася; школа припинила існування, молоді люди залишають В., а мішані подружжя сприяють асиміляції. Півмільйонне майно українців В. під загрозою, бо до керівництва нар. дому-клубу увійшло багато неукраїнців.

р.м.

"ВОЛОШКИ" (Woloshky, Ukrainian-Australian singing group), укр.-австрал. жіноча вокальна група з фортепіяновим супроводом, засн. 1962 в Канберрі Філонідою Габелко. Виступала з укр. репертуаром в австрал. церк. домівках, клубах, шпиталях, будинках для літніх людей та на етнічних імпрезах в АСТ, Сіднеї й Мельборні. Чл.: Ф.Габелко, Лариса Тризна, а також неукраїнки – Ліоні Мур (Leonie Moore), Джанет Віден (Janet Weeden), Анне Віден (Anne Weeden). На базі групи "В." 1977 постало *Українсько-Австралійське Мистецьке Товариство ім. М.Лисенка*.

р.м.

ВОЛЬФ Юхим (Yukhym Wolf), укр.-єврейський діяч, літератор; н. 13.4.1932 в м-ку Джурич Винницької обл. В час 2 світ. війни врятований з гетто укр. жінкою. Засуджений за участь в єврейському підпіллі проти рад. влади, 1949-54 відбував покарання в Мордовії. 1961 закінчив Уманський Пед. Інститут, працював учителем математики в сер. школах України; з 1973 живе в Ізраїлі. Автор кількох творів на їдиш, а також рос. й укр. мовами (вірші, проза), спогадів про таборове життя та праць про єврейство в Україні і Росії у 1917-20. Активний чл. правління Т-ва єврейсько-укр. зв'язків в Єрусалимі.

р.м.

Г

ГАБЕЛКО Федір (Fedir Habelko, він же Ілля Малетич), фотограф, видавець, культ.-громад. діяч; н. 1.3.1918 в с. Березоточа Полтавської губ. Сер. освіту здобув в Лубнах, згодом навчався у Харківському Кіноінституті. Під час 2 світ. війни служив у Червоній Армії, попав в нім. полон. З 1945 активний у громад. житті в Регенсбурзі, Німеччина. 1949 виїхав до Австралії, де в Аделаїді заснував вид-во "Дніпро". Брав участь у діяльності Театру ім. Л.Курбаса в Мельборні, драм. гуртка ім. В.Блавацького. Діяч УРДП, очолював її крайовий комітет (з 1987); від 1987 гол. Легіону ім. С.Петлюри. Активний в австрал. Ліберальній партії. Співзасновник Укр.-Австрал. Мист. Т-ва ім. М.Лисенка в Канберрі та 1988 – Мист. Об'єднання Вік. в Мельборні.

р.м.

ГАВРИЛІВ Лев (Lev Havryliv), лікар, громад. діяч; н. 5.10.1949 в Новому Ульмі, Німеччина. Закінчив мед. факультет Сіднейського Університету (1974). Гол. Т-ва Студентів ім. Міхновського (1970-71) і Т-ва Укр. Градуатів у Сідней (1982); гол. осв. комісії при СУОА (1984-87), чл. Комітету оборони Юрія Шухевича (1979-83), виховник СУМ (1968-69). Співроб. журн. *Australian-Ukrainian Review* (Мельборн), автор багатьох листів і статей, опублікованих в австрал. періодиці на укр. теми.

ГАВРИШКЕВИЧ Ігор (Igor Hawgyskiewicz), син *Гавришкевича Юрія*, науковець в галузі комп'ютерів, проф., громад. діяч; н. 1.1.1939 в с. Чернява б. Долини, Галичина. Прибув до Австралії 1949. В Аделаїдському Університеті одержав ступені бакаляра (1961) і магістра (1965) інженерних наук. Докторат з кібернетики здобув у Массачусетському Інституті Технології, США (1973). Инж.-дослідник в Телекомунікаційній Комісії (1973-75), гол. лектор у відділі інформаційних систем Канберського Колежу Ви-

щої Освіти (1975-86), дир. (1986-88), а згодом проф. відділу інформаційних систем та центру

І.Гавришкевич

комп'ютерних наук в Технологічному Університеті у Сідней. Проф. гість в університетах Мерленду (Балтимор), США (1978-79), та Сіднею (1988). Автор книг *Database Analysis and Design* (Чикаго, 1984) та *Introduction to Systems Analysis and Design* (Сідней, 1987), а також 30 ін. публікацій. В Аделаїді був гол. Студентської Громади та чл. балетної групи "Коломийка", в Канберрі – гол. станиці Пласту, дир. Рідної Школи й чл. управи укр. кат. братства, в Сідней – одним із дир. Фондації Укр. Студій в Австралії. Д. чл. НТШ в Математично-Фіз. Секції. З 1981 чл. крайової управи НТШ Австралії.

Р.М.

ГАВРИШКЕВИЧ Юрій Євген (Jurij Hawgyskiewicz), правник, працівник суспільної опіки; н. 14.11.1909 в с. Угерці Незабитовські на Львівщині. Юридичні студії закінчив у Львівському Університеті (1931). Працював адвокатом у Рудках б. Самбора (1932-37) й входив до складу дирекції місцевого Повітового Союзу Кооператив; в Турції б. Стрию – гол. Рідної Школи (1937-38). Чл. львівської палати адвокатів (з 1937). На еміграції в Геттінгені, Німеччина

(з 1945), і в Австралії (з 1949). Поселився в Аделаїді, де спочатку був робітником на фабриці. Одержавши диплом суспільної опіки в Аделаїдському Університеті (1969), працював за фахом як дорадник для імігрантів. Гол. УГ ПА (1956); дописував до газ. "Вільна Думка" (Сідней) і "Наша Громада" (Аделаїда).

р.м.

ГАЄВСЬКА-ДЕНЕС Лідія (Lydia Hajevskij-Denes), дочка *Гаєвського Сильвестра*, учителька, громад. і культ. діячка; н. 22.7.1909 у Києві, п. 15.8.1989 у Мельборні. В Києві навчалася у держ. гімназії, кооп. професійній школі, Муз. Інституті ім. Лисенка, на пед. факультеті Київського Інституту Нар. Освіти і в театр. студії. 1931 виїхала заміж за Віктора Дубровського і через нього увійшла в товариство М.Павлушкової, Б.Матушевського, І.Багряного, О.Вишні, П.Тичини, В.Сосюри, М.Рильського і Б.Антоненка-Давидовича, що мало значний вплив на формування її світогляду. У зв'язку з арештом, засланням і розстрілом чоловіка, Г.-Д. зазнала переслідувань і змушена була змінювати місця проживання. Під час 2 світ. війни вона опинилася в Зах. Україні, а

Л.Гаєвська-Денес

згодом у Німеччині й Австрії. Тут активізувалася в жіночих і шкільницьких організаціях укр. еміграції.

1949 Г.-Д. приїхала до Австралії і поселилася в Сідней, потім у Мельборні, де стала визначною діячкою укр. гром. життя. По одній каденції була гол. СУОА (1956-57) і УГВ (1955-56); довголітній гол. крайової управи СУА, чл. управи СУОА. Як досвідчений педагог Г.-Д. діяльно проявила себе в праці Укр. Центр. Шкільної Ради та її комісії, постійно навчала у Братській та ін. школах Мельборну, викладала на пед. та українознавчих курсах. Г.-Д. автор оповідань, сенок та інсценізацій для дітей, численних статей, нарисів і репортажів в укр. пресі.

М.Болюх

ГАЄВСЬКИЙ Сильвестр, у мирі Степан (Sylvester Hajejskyj), правос. архиеп., мовознавець; н. 9.1.1876 в с. Михиринці Базалійської волости Волинської губ., п. 9.9.1975 в Мельборні. Вчився у духовному училищі в Почаївській Лаврі та Житомирській духовній семінарії. Вчителював на Горохівщині. 1908-12 студював на філолог. факультеті Київського Університету, де захистив дисертацію про середньовічну повість "Александрія". В час 1 світ. війни був у рос. армії на гал. фронті. 1917 працював у ген. секретаріаті УЦРади; 1920 став проф. Укр. Держ. Університету в Кам'янці Подільському. За рад. влади викладав у різних вузах України й Сер. Азії, останньо в Пед. Інституті у Кременчуці; був репресований. 1942 обраний еп. УАПЦ і хіротонізований як еп. Лубенський. 1943 виїхав до Німеччини; з 1949 в Австралії. Жив спочатку у Сідней, де мав окрему парафію св. Афанасія Лубенського. 1953 став еп.-вікарієм архиеп. І.Данилюка, а на соборі УАПЦ 25.12.1953 обраний правлячим еп. з титулом архиеп. Мельборнського та Австрал.-Новозеландського. Г. був прихильником об'єднання УАПЦ і її Соборноправної вітки в одній епархії. Хоча 1962 він виїшов на пенсію, проте очолив групу вірних, невдоволених станом у митрополічій епархії, й 1965 приєднався до УПЦА в юрисдикції канад. митрополії. Г. був ученим філологом і літературознавцем, д. чл. НТШ й УВАН. У Києві співпрацював над "Словником укр. мови"; автор праць "Теорія поезії" (1924), "Літ. діяльність О.Кобилянської" (1928), "Александрія в давній

укр. літературі" (1929), "Церк. устрій в Україні" (1946), "Заповіт митр. П.Могили" (1947), "Франків Мойсей" (1948), "Берестейська Унія 1596" (1963) та ін. Видав кілька чисел "Церк. Вісника" в Сідней, друкувався у "Рідній Церкві" та укр. періодиці Австралії.

Лит.: Владика Сильвестер. Альм. УАПЦ. В.Маркусь

ГАЛАБУРДА-ЧИГРИН Марія (Maria Halaburda-Czyhryn), співачка, радіожурналістка; н. 31.8.1950 в Генті, Бельгія. Вчилася співу у Консерваторії в Антверпені, у співака Міро Скаля-Старицького і в Римі. До Австралії приїхала у 1970-их рр.; виступала з концертами в Сідней, Мельборні та ін. містах. Активна в СУМ, дописувала до журн. "Крилаті" та "Авангард". З 1977 працювала в Сідней як диктор і автор скриптів для укр. програми на держ. радіостанції SBS 2EA. Співзасновниця хору ім. В.Івасюка. Організовує візити діячів з України, часто перебуває в Україні як закорд. кореспондентка.

В.М.

ГАРАН Євген (Eugene Haran), письмен., журналіст, педагог; н. 26.3.1926 на Запоріжжі. Вчився у сер. школі в Харкові, де почав писати оповідання. 1943 емігрував до Німеччини, студював чужі мови в Геттінгені. Прибувши до Австралії, поселився у Сідней, де 1963 закінчив Пед. Інститут, а 1966 Сіднейський Університет. Викладав у сер. школах нім., франц., індонезійську та укр. мови. Друкував статті, рецензії і фантастичні оповідання (т. зв. "євгеніки") в журн. "На Дозвіллі" (М. Пляуен), "Арка" (Мюнхен) і "Нові Дні" (Торонто), в газ. "Вільна Думка" і в альманасі "Новий Обрій". Переклав "Історію Карла XII" Вольтера, низку оповідань з індонезійської мови. Чл. сіднейського осередку ПЕН-Клубу; ред. сторінки "Література, мистецтво" в газ. "Вільна Думка".

р.м.

ГВОЗДЕЦЬКИЙ Яків (Jakiw Hvozdeskyj), інж., гром. діяч; н. 22.10.1911 в Лохвиці на Полтавщині, п. 20.12.1985 в Мельборні. Закінчив Залізничний Інститут, спеціалізуючись на будівництві залізничних мостів; працював на лінії Курськ-Вороніж. 1937 репресований і засуджений до ув'язнення. В час війни перебував у нім. полоні, потім у таборах ДП в

Німеччині, де став активістом гром. організації на пряму УРДП. В Австралії з 1949. У 1979-81 в Мельборні видавав циклостильний журн. "Укр. Демократ". Належав до крайового керівництва УРДП в Австралії й очолював його у 1970-72.

В.М.

ГЕВЕЛЕНКО Іван, див. *Русальський Володимир*.

ГЕВКО Ярослав (Jaroslaw Hewko), артист, театр. і гром. діяч; н. 27.10.1908 у Львові, п. 24.3.1987 у Мельборні. Організатор театр. груп у 1930-их рр.,

Я.Гевко

актор в театрі Йосипа Стадника, співроб. Володимира Блавацького у Львівській Опері (1941-44). На еміграції в Німеччині з 1944, співпрацював з театром Блавацького. Від 1949 в Австралії; співорганізатор, адміністратор і актор *Театру ім. Л.Курбаса* в Мельборні (1950-63). Одночасно був мист. керівником аматорських гуртків СУМ в Ньюпорті, гуртка "Заграва" в Мельборні (режисер п'єс: "Ліс шумить" В. Нечича, 1962; "Епілог прийде" М.Кошуна, 1964), а згодом драм. гуртка "Червоні маки" при філії УГВ в Сейнт Албансі. Відомий як конференсь-гуморист. В 1966 Г. був режисером комедії "Мина Мазайло" М.Куліша у Мельборні. Займав низку гром. постів у філії УГВ в Ньюпорті, чл. управ УГВ і СУОА (культ.-осв. і фін. референт). Як культ.-осв. референт СУОА (1952-59) організував Місяці укр. культури, конкурси на постановку театр. п'єс, фестивалі укр. театру тощо. Останні роки працював у редакції газ. "Церква і Життя" та у вид-ві "Просвіта". Активний у середовищі УГВР, а згодом в ОУН за кордоном.

М.Б.

Будинок кооперативи "Говерля" в Аделаїді

ГИММЕЛЬРАЙХ Єлизавета (Elizabeth Himmelreich), з роду Попова, лікар-гінеколог; н. 1890 в Луганську, п. 1955 в Мельборні, дружина Гиммельрайха Павла. 1913 закінчила Вищі жіночі курси в Санкт-Петербурзі, а 1918 мед. студії в Харківському Університеті. Була лікарем у Каневі (1919-23), співроб. наук.-дослідних інститутів у Вірменії і Туркменії, а в 1932-41 викладала у Ветеринарно-Зоотехн. Інституті в Білій Церкві. Готувала кандидатську і докторську дисертації в Олександрі Богомольця. 1942-44 працювала за фахом у Зах. Україні, з 1945 – у Мюнхені. В 1952 емігрувала до Австралії.

М.П.

ГИММЕЛЬРАЙХ Константин (Konstantyn Himmelreich), син Гиммельрайха Павла, іхтіолог, гром. і політ. діяч; н. 22.12.1912 в Івангороді на Чернігівщині, п. 6.9.1991 в Мельборні. Закінчив аспірантуру в Гідробіологічному Інституті при АН УРСР (1940) і тут займав посаду старш. наук. співроб. Від 1941 співпрацював у Києві з ОУН А. Мельника. У 1943-46 учасник УПА і начальник штабу Р. Шухевича (повстанські псевд. Кий, Шелест), нагороджений відзнакою УПА та Золотим хрестом заслуги. На еміграції спочатку в Мюнхені, з 1951 – в Австралії. Поселившись в Мельборні, Г. активізувався як провідний чл. УРДП. У 1950-60-их рр. висунувся на одного з чільних діячів укр. гром. життя в Австралії; займав пости в управах СУОА та УГВ, був засновником газ. "Українець в Австралії" (1956). Автор мемуарів "Річка обіточна" (1941)

та "Спомини командира відділу особливого призначення УПА-Схід" (1987) в серії Літопису УПА.

М.Б.

ГИММЕЛЬРАЙХ Павло (Pavlo Himmelreich), ветеринар; н. 19.1.1883 в Івангороді на Чернігівщині, п. 1961 у Львові. Закінчив Київський Ветеринарний Інститут (1908) і спеціалізувався спочатку в патології, а від 1924 в терапії. Проф. Сіль.-Госп. Інституту у Білій Церкві (1934-41) і Київського Ветеринарного Інституту (від 1942). На еміграції в Мюнхені, де викладав в УТГП й очолював Укр. Наук. Асоціацію (1948-52). 1952 переїхав до Мельборну, а 1959 повернувся в Україну. Автор друкованих праць з ветеринарії.

ГЛУХАНИЧ Андрій (Andriy Hluchanics), гром. і політ. діяч; н. 20.3.1921

А.Глуханіч

в с. Мирча Велико-Березнянської округи на Закарпатті. Закінчив

Укр. Торг. Академію в Братиславі, Словаччина (1940). З 1937 чл. підпілля ОУН. У квітні 1941 був одним із трьох представників Закарпаття на 2-ому зборі ОУН С.Бандери в Кракові. Повернувся на Закарпаття, де увійшов до крайової екікутивки ОУН. У квітні 1942 арештований угорцями в Мукачеві, звідки втік із слідчої тюрми на Словаччину. З 1948 на еміграції у Зах. Німеччині. 1950 переселився до Австралії. Жив у Перті, а від 1951 в Мельборні, де одразу ж включився в гром. і культ. життя. Виродив 30 рр. чл. управи УГВ, її гол. (1964-67) і перший заступник гол. (від 1967). У початковий період перебування в Австралії відомий з культ.-мист. праці; співорганізатор і чл. проводу хору "Чайка". Засновник і перший гол. Комітету оборони прав людини при УГВ (1970-72); гол. Карп. Союзу Австралії. Відзначився при розбудові нар. дому і дому молоді УГВ. Діяч ОУН за кордоном, чл. і гол. (від 1970) її Політ. Ради в Австралії.

М.Б.

ГОБАРТ (Hobart), столиця стейту Тасм., нас. 184 тис. (1990). Портове м., центр туристичної індустрії; пром. центр (рафінування металів, виробництво паперу, тканин, меблів, переробка садовини). Стейтовий парламент, університет, видатне казино. Українці почали поселятися в околицях Г. з 1948 (див. *Тасманія*); за купували землю й будували хати, гол. в новій дільниці – Спрінгфільд (Springfield). Г. є осідком парафії УАПЦ св. Володимира (без постійного свящ.). Від 1963 діє парафіальна рада з власною церквою (1976) і залогом. Осередок УКЦ належить до Мельборнської парафії. 1954 у Г. засн. *Українську Громаду Тасманії*, яку найдовше очолював Г.Комишан. У 1955 відкрито Укр. Школу ім. Лесі Українки (у 60-их рр. – пересічно 20 учнів), Союз Укр. Комбатантів Тасм. (діячі: І.Павленко, П.Черкаський, Л.Лагєревський; Союз проіснував до 1971) та спортове т-во "Дніпро". В дільниці Муна (Moona) 1963 побудовано нар. дім. У 1960-их рр. в Г. проживало 70 укр. родин, у 1989 – бл. 50 укр. поселенців.

Г.К., М.П.

"**ГОВЕРЛЯ**", укр. кредитова кооператива в Аделаїді, ПА. (Hoverla – Ukrainian Credit Co-op Ltd.),

засн. 22.2.1962. Чл.-організаторами були Тарас Чубатий, Ярослав Кривов'яз, М.Кіналь, Василь Слобо-

дян, Ярослав Лавришко та Іван Полатайко. 1989 кооператива нараховувала 840 чл. Її активи 1963 склали 5 тис. дол., а на 1993

Дирекція "Говерлі", 1987 р.

зросли до 7 млн дол. "Г." є власником двох приміщень при 60-62 Ормонд стріт в Гайдмарші, Аделаїда, б. нар. дому – старого будинку вартістю 180 тис. дол. і нового кількаповерхового вартістю 700 тис. дол. Вона належить до Ради Укр. Кооператив Австралії. Гол. дирекції (до 1990) в хронологічному порядку були: Я. Кривов'яз, Л.Зозуля, В.Слободян, Мирон Микита, Ярослав Довбня, Володимир Ткачук, Степан Ваврик, І.Полатайко, Михайло Іванів і Теодосій Андрушко. Особливе піднесення кооперативи спостерігалось в 1984-88, коли її виконавчим дир. був М.Кіналь. З 1990 у "Г." працюють управитель Анна Дацків, 2 повночасні і 2 неповночасні співробіт.

Лит.: Полатайко І. Укр. кредитова кооператива "Говерля" в Аделаїді. Зб. Укр. кооп. діячів.

М.Б.

ГОЛОКІЗ Генадій (Henry Holokiz), хемік, винахідник, правос. свящ.; н. 25.12.1917 на Херсонщині. Закінчив Дніпропетровський Хем.-Техно-

логічний Інститут (1936-41); 1942 вивезений до Німеччини. До Австралії приїхав 1950 і відробляв держ. контракт у таборі Грета, НПВ. Працював на металургійному заводі (1952-55). У 1955-56 і 1958-79 був керівником хем. дослідної лабораторії фірми Мейсонайт (Masonite Corporation) у Реймонд Террас (Raymond Terrace) б. Ньюкастелю, НПВ; тут винайшов і в 1979 запатентував будівельну дошку Ветертекс (Weathertex). У 1956-58 був викладачем хем. інженерії Університету НПВ в Сідней. Публікував статті в техн. періодичі. 1965 висвячений на свящ. УАПЦ (Соборноправної), став настоятелем парафії св. Василя в Ньюкастелі, НПВ.

С.Р.

ГОЛУБОВИЧ Олег (Oleh Holubowycz), гом. і пластовий діяч; н. 21.11.1915 в Чернівцях. Юридичні студії розпочав у Львові (1934-37), продовжив у Відні (1942-44), а закінчив в УВУ у Мюнхені (1948). В 1947-49 працював у Тюбінгені у правничому відділі військ. влади франц. окупаційної зони Німеччини. До Австралії прибув 1949, жив спочатку у Воллангарі, Вік., а від 1951 в Аделаїді. Співзасновник і гол. укр. спортивного т-ва "Лев" в Аделаїді (1951-54), гол. УГ ПА (1955-56), двічі гол. її контрольної комісії та одноразово гол. аделаїдського осередку НТШ. Пластовий виховник, 2 рр. гол. стації в Аделаїді, гол. крайової пластової старшини (1982-84); відзначений Орденом св. Юрія в золоті.

р.м.

"ГОМІН", хор УГ ПА (Homin, Ukrainian Choir), спочатку чоловічий, згодом мішаний, засн. 8.6.1949 в

Аделаїді. Нараховував 28 чл., 1963 – 55, 1988 – 72. Упродовж 39 рр. диригентом "Г." був Й.Кліш, а від 1989 ним диригує Андрій Ситник. До 1989 хор мав 72 виступи на укр. гом. імпрезах, 49 перед загальною публікою і 28 самостійних концертів. "Г." 5 разів брав участь в укр. фестивалях, відбув турне до Сіднею, Мельборну і Джіллонгу, Вік., співав в університетах Аделаїди, мав 12 виступів по радіо і записав одну платівку (1987). Солісти: О.Дубовська, Рома Нестор, Олена Соловій, Христя Ярова, Я. Ліщинський, Стефан Місяйло, Іван Полатайко, Андрій Теплий, Петро Яровий та ін.

О.Т.

"ГОПАК" (Hopak, Ukrainian Folk Dancing Group), танц. група при Укр. Школі ім. І.Франка в Аделаїді, засн. 1965 за ініціативою дир. школи Т.Пасічинського. Керівники групи – Антін Кривецький (1965-66) та В.Лабаз (від 1966). "Г." виступає майже на всіх укр. імпрезах в Аделаїді. У складі 76 танцюристів та музикантів група відбула турне до Мельборну 1965 і 1966 з танц. ансамблем "Коломийка" (разом 204 виконавці). У 1965-84 "Г." брав участь у кожному аделаїдському фестивалі мистецтв (Adelaide Festival of Arts), в трьох Здвигах Українців Австралії (1971, 1974 та 1985) і в міжнар. фестивалях ПА (1973 і 1978).

р.м.

"ГОПАК" (Hopak, Ukrainian Cossack Dance Ensemble), танц. ансамбль в Мельборні, засн. у січні 1992; мист. керівник Тарас Галас. "Г." виступає також на неукр. сценах поза Мельборном; у травні 1993 здобув перше

Мішаний хор "Гомін", 1984 р.

У першому ряду посередині диригент Й.Кліш

місце на етнічному фестивалі Вік. (Ethnofest). У серпні 1994 ансамбль представляв Австралію на фольклорамі Канади у Вінніпегу та на Флориді, США (Walt Disney World). Репертуар – укр. нар. танці, в тому ч. оброблені в стилі Павла Вірського. Частиною "Г." є власна чотиричленна оркестра.

ГОРДІВ Ігор (Ihor Hordijew), економіст, педагог і гром. діяч; н. 2.11.1933 в Полтаві. Диплом бакаляра екон.

І.Гордіїв

наук здобув у Сіднейському Університеті 1957, доктора – в Університеті НІВ 1975 за дисертацію "Джерела фінансування капіталовкладень в рад. промисловості між 1960 і 1970". Викладав в університетах: Сіднейському (1959-60), Нового Півд. Велсу (1960-75) та ім. Макворі (від 1975). Відіграв провідну роль в плануванні академічної структури – *Центру Українознавчих Студій в Університеті ім. Макворі*. Гол. Академічної Ради Фондації Укр. Студій Австралії (ФУСА) з 1980, гол. дирекції ФУСА з 1981 до 1990, дир. Центру Українознавчих Студій (1985-90). Д. чл. НТШ в Істор.-Філософ. Секції (з 1988), гол. крайової управи НТШ в Австралії (1975) та осередку праці в Сіднеї (з 1972). З 1976 чл. правління Етнічної Ради НІВ (Ethnic Communities Council of NSW). Автор праць про економіку рад. України (у співавторстві з Іваном Коропецьким) і рад. Молдавії в книзі *Economics of Soviet Regions* (ред. І.Коропецький й Ф.Шредер, Нью-Йорк, 1981), розвідки *Recent Plans for Restructuring the Soviet Union* в книзі *Market Reform in the Changing Socialist World* (С., 1992) та ін.

Р.М.

ГОРДІВА Любов (Lubov Hordiewa), з дому Юхимець, мати *Гордіва Ігоря*, метеоролог, гром. діячка; н. 22.6.1907 в Полтаві, п. 23.11.1989 в Сіднеї. Вчилася в Полтавському Сіль.-Госп. Інституті, переїхала в Сер. Азію, де в Ташкенті закінчила курси метеорологів-синоптиків. До Австралії прибула 1951 й поселилась в Сіднеї. Активіст суспільної опіки, пресова референтка СУА (1961-64), ред. і видавець жіночого журн. *"Наше Слово"* (1965-67); вела жіночу сторінку в газ. *"Вільна Думка"* (Сіднеї).

ГОРНСБІ (Hornsby), передмістя (муниципалітет) Сіднею, 25 км на півн. захід від центру, де в 1950-их рр. поселилась нечисельна група укр. імігрантів (бл. 25 родин). Нас. в Г. 130 тис. (1992), у тому ч. бл. 80 українців. 1954 засн. філію УГ НІВ, а також Укр. Школу ім. Тараса Чупринки, яка проіснувала коротко (1965 – 18 учнів). Активними гол. філії були: Н.Турцевич, І.Зраїтель та ін. З кін. 1960-их рр. УГ перестала діяти.

ГОРОВИЙ Петро (Petro Horovy), кооператор, активний гром.-політ. діяч на Приамурщині і в Манджурії; н. 1890 на Полтавщині, п. 3.1.1939 в Харбіні, Китай. У 1921-22 очолював Укр. Нац. Комітет у Микольську Уссурійському та Далекосх. крайову кооперативу "Чумак" у Владивостоці. Як один із лідерів укр. руху спротиву рад. владі на Далекому Сході, у 1924 на судовому процесі в Читі був засуджений на кару смерті, замінену потім на

10 рр. ув'язнення. Після втечі 1930 продовжував гром. роботу в Харбіні. По смерті Г. значна частина його майна, яку він заповів *Українській Національній Колонії* в Манджурії, була використана на гром. потреби. Зокрема, на ці кошти був підготовлений і виданий "Укр.-япон. словник" (Харбін, 1944).

Лит.: Зелений П. П. І.Горовий. Наук.-Дослідний Інститут Зеленої України. Нью-Йорк – Шанхай, 1949.

В.Т.

ГОРОДЕЦЬКИЙ Володислав (Wladislaw Horodecki), видатний архітект.; н. 23.5.1863 в с.Шолудьки Подільської губ., п. 3.1.1930 в Тегерані, Іран. Фах здобув у Петербурзькій Академії Мистецтв (архітектурний відділ), яку закінчив 1890 з срібною медаллю. Працював у різних містах України. Довший час жив у Києві, де збудував низку споруд: будинок кол. Художньо-істор. музею (1897-1900), нині Держ. музей укр. мистецтва, розташований на вул. М.Грушевського; Миколаївський костюм, витриманий у готицькому стилі (1898-1909) на вул. Червоноармійській; караїмську кенасу, зроблену в мавританському стилі (1899-1900) на вул. Ярославів Вал; житловий будинок на вул. Банківській, 10, із скульптурним оздобленням на мітологічні та мисливські теми (1902-03). Г. розробив архітектурні проекти й для ін. міст України (напр., в Умані і Черкасах він збудував гімназії, а в с.Печора на Вінничині – мавзолей Потоцького).

1920-23 Г. працював у Польщі, де за його проектами були побудовані

Учасники танц. групи "Гопак"

м'ясокомбінати в Люблині і Радомі, касино в Отвоцьку, купальні в Згежі тощо. З 1928 жив у Тегерані, прийнявши запрошення на посаду гол. будівничого залізниць Ірану. У Тегерані Г. збудував театр і готель, а також палац шаха. Г. був завзятим подорожником, брав участь у наук. експедиціях до Центр. Азії (1905-08), Африки (1911-12) та Індії (1929). Написав і видав книгу спогадів із мандрівки по Африці, яку сам і проілюстрував.

В.Троциньський

ГОРСЬКИЙ Сергій (Sergei Gorsky), гром. і осв. діяч, учасник визвольної боротьби; н. 22.10.1893 в Катеринославі, п. 11.12.1979 в Брізбані. Закінчив юридичний факультет Московського Університету (1914) і студії соціології докторською дисертацією в Карловому Університеті у Празі (1929). Випускник військ. старшинської школи в Москві, у ранзі капітана брав участь у боях укр. Богучарського полку і був двічі ранений. За Директорії УНР служив у Херсонській та Вол. дивізії і старшиною окремих доручень у штабі ген. Михайла Омеляновича-Павленка. Інтернований в Польщі; 1921 перейшов нелегально до Чехословаччини. Працював асистентом при кафедрі психології в Карловому Університеті і в УВУ у Празі, де брав участь в укр. культ. й політ. житті. В 1930-их рр. був учителем на Закарпатті. Один із організаторів Карп. Січі та учасник боротьби з диверсантами в Берез-

С.Горський

нянській і Воловецькій округах. У таборі ДП в Ерлянгені, Німеччина, працював у культ.-осв. ділянці та вчителем і дир. укр. гімназії.

Від 1949 в Австралії, був робітником у Брізбані. Відіграв провідну

ролю в організації місцевого укр. життя, зокрема, як співзасновник УГ Квінс. та фундатор укр. шкільництва в Брізбані.

Р.П.

ГРИГОРОВИЧ-БАРСЬКИЙ Василь (Vasyl Hryhorovych-Barsky), видатний укр. подорожник і письмен.; н. 1701 у Києві, п. 7.10.1747 там же. Навчався в Києво-Могилянській Академії та у Львівській Єзуїтській Академії, з якої був виключений за підміну справжнього прізвища (Григорович) на вигадане (Барський). Г.-Б. разом із супутником вирушає у вимріяну ним ще з дитинства мандрівку до італ. м. Барі. За кілька місяців (з квітня по серпень 1724) вони, пройшовши Кошиці, Егер, Пешт, Відень, Венецію, Падую, Болонью, Феррару, прибули в Рим, а невдовзі добрались і до Барі. У 1726, після ще важчої подорожі, що супроводжувалась вкрай небезпечними пригодами, Г.-Б. досягає Єрусалиму. Понад 17 рр. провів він на Близькому Сході – у Палестині, Сирії, Арабії та Єгипті. Г.-Б. викладав тут у школах грец. і лат. мови, лікував хворих, допомагав бідним. А водночас вів докладні записи про історію, економіку, традиції та держ. устрій країн, в яких побував; склав детальні маршрути своїх подорожей. Відомості про видатного мандрівника завдяки графові О.Розумовському дійшли до імператриці Єлизавети. Але навіть її покровительство не врятувало Г.-Б. від переслідувань з боку впливових недругів. Ледве уникнувши арешту, Г.-Б. через 24 рр. скитань по чужині, знову пішки, через Салоніки, Пловдив, Букарешт й Могилів (на Дністрі), у вересні 1747 невиліковно хворий повертається до Києва. Похований у Києво-Троїцькому Богоявленському монастирі.

Залишений Г.-Б. щоденник (560 сторінок) зі зробленими ним же ілюстраціями ще в рукописному вигляді у багатьох копіях ходив по Україні й користувався величезною популярністю. Згодом він витримав сім видань (перше – 1778; останнє, найновіше, що має назву "Странствования Василя Григоровича-Барского по святым местам Востока с 1723 по 1747 г.", ред. М.Барсуков, Петербург, 1885-87). Праці про Г.-Б. писали В.Аскоченський (1854) та І.Родиченко (1967).

Лит.: Гресько М. З України в світ. Укр. календар 1985. Варшава, 1984.

В.Троциньський

ГРИГОРЦІВ Северин (Severyn Hryhorciw), інж.-хемік, учитель, гром. діяч; н. 8.3.1918 у с.Мишин Коломийського пов., Галичина. Студії хемії закінчив у Львівській Політехніці (1944). Емігрував 1944 до Братіслави, Словаччина, 1945 – до Вассербургу (Wasserburg), Німеччина, 1949 – до Аделаїди. Працю-

С.Григорців

вав хеміком на фабриці фарб (1955-61) і у Фед. Інституті Оборони в Солсбурі (Salisbury), ПА (1961-84). Від 1954, з перервами, був чл. управ УГ ПА і її гол. (від 1985). Гол. австрал. крайової управи АБН, пізніше Ліги Визволення України (1971-80). Учитель укр. школи в Аделаїді (1963-88), гол. мовно-літ. гуртка (1965-75), співроб. журн. "Наша Громада".

р.м.

ГРИНЕВИЧ Володимир Тарас (Volodymyr Hrynevych), юрист, гром. діяч; н. 26.3.1896 у Львові, п. 8.4.1958 в Мельборні. У 1918-20 як чотовий воював у складі УГА та Січових Стрільців, попав у полон і перебував у рад. таборі на Волзі. Закінчив юридичні студії і працював суддею у Львові, Городенці, Перемишлі, а згодом адвокатом у Бережанах. У 1939-44 на еміграції в Кракові; з 1944 в Німеччині. 1949 переїхав до Австралії, де брав активну участь у гром. житті; гол. суду СУОА (1954-57) та контрольної комісії УГВ.

ГРИНКЕВИЧ Осип (Osyp Hrynkevych), адвокат, гром. діяч; н. 13.11.1892 в Тернополі, п. 10.7.1973 в Мельборні. Під час 1 світ. війни був старшиною в австр. армії, потім поручником УГА. Після війни включився в гром.-екон. працю у Тернополі, займав посаду секретаря місцевої

повітової ежекутиви УНДО. Закінчив правничі студії у Львівському Університеті (ступінь магістра 1927, доктора 1932). Згодом провадив адвокатську канцелярію в Тернополі (до 1939) і виступав оборонцем укр. політ. в'язнів в польс. судах. В роки нім. окупації був посадником Тернополя. 1944 емігрував до Німеччини, а пізніше до Австрії, де активізувався в зональному представництві укр. еміграції франц. зони. Працюючи при ІРО в Тюбінгені, Німеччина (1948-50), допомагав українцям правними порадами при виїзді на еміграцію. 1950 прибув до Австралії і поселився в Мельборні. Включився у початкові заходи організації гром. життя, був діяльним в УГВ і Союзі Укр. Комбатантів; гол. суду СУОА (1960-63).

М.Б.

ГРІН Филип (Phillip Green), інж.-архітект, письм., гром. діяч; за походженням з Полтавщини, п. 2.5.1994 в Канберрі. Одержав диплом Інженерно-будівельного Інституту (відділ архітектури) в Україні. До Австралії прибув 1950. Працював проєктувальником у різних будівельних фірмах й викладав у Колежі Вищої Освіти у Канберрі. Згодом був архітектором-консультантом та співроб. гол. інженера Австрал. Військ. Академії. Належав до Спілки Архітектів, Інженерів та Мірників (Association of Architects, Engineers, Surveyors and Draftsmen) і Укр. Т-ва Інженерів Австралії. Займав становище секретаря управи філії УГ НПВ у Блектавні.

В.М.

ГРОМАДИ, традиційна назва укр. гром. організацій. Розрізняють Г. місцеві (за осередками), професійні (напр., учительська Г.), студентські тощо. В Австралії ціла гром. структура прийняла форму і назву Г. Основними одиницями є стейтові Г., які складаються з місцевих філій. Стейтові Г. разом з ін. організаціями (культ., рел., мист. тощо) завершуються крайовою централею – СУОА. Провідними стейтовими Г. є: *Українська Громада Вікторії, Українська Громада Західної Австралії, Українська Громада Квінсленду, Українська Громада Нового Південного Велсу, Українська Громада Південної Австралії та Українська Громада Тасманії.*

В.М.

ГРОМАДСЬКИЙ ХОР УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ КВІНСЛЕНДУ (Ukrainian Choir of Queensland).

Хор діяв у Брізбані від 14.5.1950 як складова частина УГ; у 1950-60-их рр. брав участь в усіх гром. імпрезах і нац. святах, виступав на публічних концертах з мист. одиницями ін. нац. груп. Ч. хористів коливалося між 20 і 35. Диригентами були: Василь Голояд, М.Мережаний, Я.Піріжок (найдовше), І.Джуфер та свящ. М.Сердюк.

ГРОМ'ЯК Адріян (Adrian Hromiak), військ. інж.-будівельник; н. 31.1.1938 в с. Плазів Любачівського пов., Галичина, п. 10.8.1994 в Чикаго, куди перебрався з Єгипту вже смертельно хворим. З родиною 1944 прибув до Німеччини, а 1950 переїхав до США. В юнацьких роках активний у Пласті та спортовому т-ві "Леви" в Чикаго. Інженерний фах здобув 1963 в Іллінойському Університеті, згодом навчався на курсах менеджменту і права. 1964-66 служив в амер. інженерному корпусі в Азії й Африці: у м. Адана, Туреччина, наглядав і керував будівництвом кількох тур. військ. об'єктів, продовжував ту саму інженерно-будівельну працю з рамени амер. армії в Італії (база в Ліворно), Пакистані, Ірані, Савдійській Арабії та Малайзії. Здійснював будівельний проєкт військ. міста савдійського короля Халіда (вартістю 10 млрд дол.), приміщення радіостудії в Рїаді.

А.Гром'як

З 1980 в Каїрі наглядав за будівництвом біохем. дослідної лабораторії. Від 1985 працював як регіональний інж. амер. збройних сил з осідком в Каїрі.

В.М.

ГРУДКА Мая (Maja Hrudka), медсестра-адміністратор і гром. діячка; н. 18.1.1925 в Краснограді Харківської обл. Через Австрію (1943-45) і

М.Грудка

Німеччину (1945-49) емігрувала до Австралії, де поселилася в Аделаїді, потім у Баллараті, Вік., а згодом у Мельборні (від 1956). Тут закінчила колеж, здобувши диплом медсестри-адміністратора (1976). Від 1964 Г. працювала у шпитальній адміністрації, у 1981-88 на посаді старш. медсестри у бюрі психіатричних послуг департаменту здоров'я стейту Вік. Г. авторка статей у фаховій періодиці, рапортів до фед. уряду у справах багатокультурності, співред. журн. "Наше Слово" (1968-79). Активна в укр. жіночому русі, зокрема в зовн. репрезентації та харитативній роботі. Чл. управи (1950-80) і заступниця гол. (1967-70, 1973-80) СУА, чл. управи (1966-89) і гол. (1966-68) СУ Вік., чл. Комітету оборони нац. і людських прав при УГВ, представник УГВ в Раді Етнічних Спільнот Вік. (Ethnic Community Council). Перший гол. (1968-71 та від 1985) комітету дому для старших у Вік.; з 1993 дир. цього дому.

М.Б.

ГРУШЕЦЬКИЙ Іван (Iwan Hruszeczky), економіст і політ. діяч, автор статей і дописів у пресі; н. 25.9.1901 у Києві, п. 31.12.1976 в Мельборні. Був поручником Армії УНР до її розв'язання. 1922 емігрував до Чехословаччини, де на поч. 1930-их рр. студіював у Празькій Політехніці. В час голоду на Україні 1932-33 видав у Празі чесь. мовою кілька чисел інформативної газ. Ukrajina. 1938-39 на Закарпатті працював у Підкарп. банку в Хусті, потім в'я-

зень угор. тюрми. 1945 переїхав до Німеччини, а 1948 до Австралії. Поселившись у Мельборні, Г. став одним із фундаторів укр. громад. життя. Був організатором першого з'їзду Об'єднання Українців Австралії (1950) і першим гол. УГВ (1949-51). Активний у проводі Союзу Укр. Комбатантів і в УАПЦ, провідний чл. Укр. Соціалістичної Партії (Павла Феденка) і Держ. Центру УНР.

М.Б.

ГРУШЕЦЬКИЙ Неван Нікандер (Nevan Nicander Hruszecky), син *Грушецького Івана*, економіст, учитель шкіл українознавства, громад. діяч, письмен.-гуморист; н. 20.11.1930 в Празі. 1945 виїхав до Німеччини, а 1948 до Австралії. Поселившись в Мельборні, закінчив у місцевому Університеті студії торгівлі (1956). Працював економістом у газовій корпорації стейту Вік. Учителював в укр. суботній школі у Нобл Парку (1967-90) і був фін. референтом Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1975). Гол. першого комітету укр. радіомовлення і впродовж 1975-88 укладач програм та диктор. Як один із організаторів Пласту в Мельборні очолював пластову станицю (1954). Чл. управ УГВ (1960-61, 1964-65) і СУОА (1968-71), діяльний в УПЦА. З 1986 секретар Допомогового Фонду Українознавчих Студій. Його гумо-

рески і статті друкувалися в укр. пресі Австралії й Півн. Америки. Твори Г. багаті на гру слів, підкреслюють гротескне й абсурдне в емігрантському побуті. П'єса на 3 дії "Незнані герої" була відзначена 1956 в конкурсі СУОА на кращий драм. твір.

М.П.

ГРУШЕЦЬКИЙ Петро (Petro Hruschekyj), правос. свящ.; н. 11.5.1900 в м-ку Дружкополі Горохівського пов. Вол. губ., п. 6.2.1992 в Аделаїді. Вчився у Житомирській духовній семінарії; у 1918 в Армії УНР (учасник Юнацької Школи). З 1944 в Німеччині, 1949 приїхав до Австралії; настоятель і засновник Святомихайлівської парафії УАПЦ в Кройдоні (Croydon), Аделаїда (до 1964), чл. епархіяльної ради (1960-64). Заборонений у священослужінні еп. В.Соловієм, перейшов до УПЦА, яка відзначила його протопресвітерством.

ГУПАЛО Петро (Peter Hupalo), громад. діяч; н. 29.1.1925 в с. Фільварки Золочівського пов., Галичина. На еміграції в Кілі, Німеччина (1945-48), Деррі, Англія (1948-60), і в Брізбані з 1960. Належачи до управи УГ Квінс. і будучи її гол. (1970-72, 1983-85), присвятив особливу увагу справам молоді та зовн. зв'язків, зокрема як чл. комітету популярного щорічного фестивалю "Варана" (Warana). Від 1960 активний

у Пласті, новацький виховник, гол. пластової станиці (1961-67, 1988-89). Працював у парафіяльній раді місцевої укр. кат. церкви Покрова Пресв. Богородиці на постах секретаря і гол. (1974-77, 1980-84). Співзасновник кредитової спілки "Єдність" і чл. її дирекції від 1982. За заслуги перед укр. спільнотою був нагороджений австрал. урядом медалею Ордена Австралії (1988).

Р.П.

ГУРТOK КНИГОЛЮБІВ ім. Л.СТАРИЦЬКОЇ-ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ діє від 1976 у Лідкомбі, Сідней (1990 – 24 чл.). Засновники: Валя Кравченко, Олена Борис, Софія Цуньовська. Керівництво у 1978-89 здійснювала О.Борис, від 1989 О.Льків. Гурток, який працює при управі СУА стейту НПВ, влаштовує літ. вечори, дискусії, прилюдні доповіді для громадськості та щорічні "Дні власної творчості".

ГУЦАЛО Григорій (Hryhorij Hucalo), церк. і громад. діяч; н. 1925 на Сумщині, п. 28.7.1991 в Брізбані, куди прибув через Німеччину 1949. Займав посади гол. контрольної комісії при епархіяльному правлінні УАПЦ в Австралії, диктора (від 1967) і координатора укр. програми радіостанції 4ЕВ у Брізбані (від 1985), гол. радіот-ва "Дніпро" (від 1986), гол. т-ва старших членів УГ Квінс. (від 1988).

Г

ГОЛЬДЕЛЬМАН Соломон (Solomon I. Goldelman), економіст, соціолог, педагог, єврейсько-укр. громад.-політ. діяч; н. 17.12.1885 у м. Сороки, Басарабія, п. 3.1.1974 в Єрусалимі. Закінчив реальну школу в Кишиневі. Вищу освіту здобув у Київському Комерційному Інституті (1907-13). В 1913 призначений на посаду асистента екон. факультету цього ж інституту. Одночасно включається в політ. діяльність як активіст єврейської соціал-дем. партії "Поалей Ціон" (у 1905 організатор партійного гуртка в Кишиневі, потім, до 1907, секретар комітету партії Басарабії, Поділля та Херсонщини).

У 1917-18 – чл. УЦРади та Малої Ради від "Поалей Ціон". За Директорії у 1918-19 – секретар праці, в.о. секретаря в справах нац. меншостей, товариш (заступник) мін. торгівлі і пром-сти, товариш мін. праці в урядах УНР.

З липня 1920 на еміграції у Відні, від грудня 1920 – у Празі, від 1922 – у Подєбрадах (Чехословаччина). Г. був одним із фундаторів Укр. Госп. Академії (УГА) у Подєбрадах, в 1922 обраний її доцентом, а в 1925 – проф. У 1923-24 був продеканом екон.-кооп. факультету УГА. Викладав економіку пром-сти, міжнар. екон. політику (зовн. торгівлю), транспортну політику тощо. По ліквідації УГА 1935 став проф. УТГП позаочного навчання, з проектом організації якого виступав ще 1931. Паралельно з працею в УГА та УТГП (до 1939) брав активну участь у діяльності низки ін. укр. наук. інституцій, що існували у 1920-30-их рр. в Чехословаччині. Від 1933 Г. був організатором Інституту сіоністської освіти й проф. Сіоністської високої школи у Празі.

З 1939 жив у Палестині, від 1948 – в Ізраїлі. У 1940-60-их рр. очолював створений ним Інститут позаочної сіоністської освіти в Єрусалимі. 1959 був обраний чл.-кор. Інституту вивчення СРСР у Мюнхені, 1961 – почесний доктор УТГП, 1964 – д.чл. УВАН. Г. до кінця життя був активним

речником єврейсько-укр. порозуміння та співпраці. Від політ. життя Ізраїля був ізольований, гол. через свої проукр. та виразно антиком. погляди.

Г. – автор численних публікацій різними мовами із проблем економіки та соціології (підручників "Економія пром-сти" та "Зовн. торг. політика", 1924; "Міжнар. госп. політика", 1924; "Теорія акційного підприємства", 1925; "Населення і ком. партія на рад. Україні у нац. та соціальному розрізі", 1930; *Lost der Kommunismus die Judenfrage?*, 1937; та ін.), а також стосовно укр.-єврейських взаємин найвизначніша праця "Жидівська нац. автономія на Україні, 1917-20 рр." (1961 – ідиш, 1963 і 1967 – укр. мовою, 1968 – англ. мовою).

Лит.: Гольдельман С. Спомини з моєї укр. доби. УТП. 1932-1952. Нью-Йорк, 1962; Биковський Л. Соломон Ізраїлевич Гольдельман. "Нові Дні" (Торонто), липень-серпень, 1974; *Vukovsky L. Solomon I. Goldelman: A Portrait of a Politician and Educator (1885-1974).* New York-Toronto-Munich, 1980.

В.Троцинський

ГОРЧИНСЬКИЙ Йосиф (Iosyf Gorchynsky), кат. свящ.; н. 16.7.1897 у Чернівцях, п. 23.1.1969 у Сідней. Сер. освіту здобув у гімназії в Чернівцях. Розпочав вивчати теологію у духовній семінарії в Станиславові, а закінчив у Блажі, Румунія, де 1923 був висвячений. До 1940 душпастирював у різних місцевостях на Буковині, потім серед українців у Румунії (Мармарошина, Банат). Залишився підпільним греко-кат. свящ. в Румунії. 1959 приїхав до сина в Сідней, де став свящ.-помічником у парафії св. Андрія й обслуговував, зокрема, громаду в Кабраматті. Верховний архієп. Йосиф Сліпий іменував його титулярним митрополітичним радником.

р.м.

ГРЕНВІЛ (Granville), район метрополітального Сіднею, 22 км на зах. від центру м. Нас. 110 тис. (1991), в тому ч. прибіл. 80-100 українців.

Укр. емігранти почали поселятися на поч. 1950-их рр. з переходових таборів (бл. 100 родин). Правос. парафія УАПЦ під юрисдикцією еп. С.Гаєвського, перенесена з Редферну (Redfern), 1956 побудувала тут церкву св. Афанасія Лубенського та 1988 нову церк. залю. Членів парафії спочатку 45, в 1988 – бл. 300 з різних передмість. При парафії діяла укр. школа. Серед діячів парафії: В.Оловаренко, Л.Спесивий, П.Стеценко та ін. Українці Г. належать до організованої громади в Меріленді й беруть участь в укр. культ. і громад. житті м. Сіднею. В Г. існує також мала укр. баптистська громада.

О.Б.

ГРЕТА (Greta), пром. місцевість в НПВ, 130 км на півн. від Сіднею; українців бл. 80. Укр. поселенці з'явилися тут 1949. В околиці був табір новоімігрантів з бл. 200 укр. родинами. Чоловіки працювали в сталеварнях, копальнях, текстильних фабриках. 1950 постала філія УГ НПВ з власним нар. домом. 1962 укр. кат. парафія відкрила каплицю Покрова Богородиці, яку обслуговують свящ. з Ньюкастелю. З кін. 1960-их рр. українці переселяються з Г. до ін. міст, гол. до *Ньюкастелю*.

ГРІН Пилип, див. *Грін Пилип*.

ГУТ Богдан (Bohdan Goot), громад. діяч; н. 26.11.1915 у Відні, п. 21.10.1992 в Сідней. Закінчив гімназію у Перемишлі (1936) і торг. курси у Львові (1938); 1940-44 працював учителем на Холмщині, в 1944 виїхав до Німеччини. Перебував у таборі ДП в Цуфенгазени; гол. Санітарно-Харитативної Служби у Баден-Вюртемберзі (1946-48). 1949 приїхав до Австралії і поселився в Ліверпулі (Liverpool), передмісті Сіднею. Гол. УГ в Кабраматті (1959), гол. осередку СУМ в Сідней (1962-70), гол. збірщик на будову Дому Укр. Молоді в Лідкомбі та (від 1968) завідувач Укр. Культ.-Товариського Клубу. Займав також пости секретаря Об'єднання Укр. Громад НПВ

(1975-80) і чл. управи СУОА (1976). Відіграв ключову роль у збиранні фондів для Центру Українознавчих Студій в Університеті ім. Макворі, Сідней. Співроб. укр. газет в Австралії.

Г.Г.

ГУТЕЙ Павло (Paul Gutej), гром. і церк. діяч; н. 23.6.1921 у с. Ямна Горішня Добромільського пов., Галичина, п. 22.9.1992 в Перті. У рідному селі закінчив початкову школу; у 1942-52 жив в Австрії, опісля емі-

грував до Австралії. Активний в укр. гром. житті Перту. Був гол. УГ ЗА і постійно чл. її управи (38 рр.); скарбник укр. кат. братства. Спричинився до побудови нар. дому, утримував зв'язки з Добросусідською Радою ЗА.

Д

ДАЛЕКА Лідія, див. *Чорнобривець Олена*.

ДАНИЛО ігумен (Danylo Hegumen), давньоруський подорожник і письменник; жив приблизно в кінці 11 – першій половині 12 ст. Автор "Хождения Даниила Руськия Земли Игумена", найпопулярнішого твору, що належить до т. зв. паломничої літератури давньоруської доби. В цьому творі, проїнятому духом нації, гідності і патріотизму, подано детальний опис подорожі автора до Палестини, із зазначенням її часу і тривалості, за панування короля єрусалимського Бальдуїна I і його походу на Дамаск, де між 1106 і 1108, "во княженіє руськое великого князя Святополка Из'яславича". З деяких наведених автором відомостей можна здогадатися, що він походив, можливо,

Архiep. І. Данилюк і протопреpсвітер А. Теодорович, 1953 р.

з-над р. Снови на Чернігівщині. "Хождение", відоме також як "Паломник", містить цінні культ.-істор. інформації про Святу Землю, її пам'ятки і традиції, зокрема про Єрусалим, Назарет, Єрихон, Віфлеєм. Як видатний апокрифічний твір він є важливим доповненням до канонічної історії Христа, Богородиці, Апостолів тощо. В опісi знаходимо також цікаві подорожні розповіді про Константинополь, Ефес, острови Кіпр, Лерос,

Патмос, Кос та ін. міста й місцевості, котрі відвідав Д. на шляху до Палестини. Дослідникам відомі бл. сотні списків (найдавніші з 15 ст.) "Паломника", в тому ч. під назвами "Путешествіє", "Житіє і хождение" Д. та ін. Цей твір перекладено також на європ. мови.

Лит.: Грушевський М. Історія України-Руси. Т. 3. Львів, 1905; Грушевський М. Історія укр. літератури. Т. 2. К.-Львів, 1923; Данилов В. К характеристике "Хождения" игумена Даниила. Труды отдела древнерусской литературы. Т. 10. Москва-Ленинград, 1954.

В.Троциньський

ДАНИЛЮК Іван (Ivan Danyliuk), церк. і громад. діяч, архiep. УАПЦ; н. 1.8.1896 в Чернівцях на Буковині, п. 7.11.1953 у Сідней, там же похований на правос. секції цвинтаря Руквуд. Закінчив теологічний факультет Чернівецького Університету зі ступенем магістра теології (1925). Активний в укр. студентському житті; гол. Комітету Укр. Студентства Буковини (1922). Був рукоположений на правос. свящ. і душпастирював у селах Шептиці й Оршівка. Настоятель парафій у с. Луки над Дністром (1935-40) і в с. Шістка на Холмщині (1940); іменованний протоєреєм. Виїхавши до Зах. Німеччини, обслуговував парафії УАПЦ і став канцлером еп. Мстислава Скрипника в Гросгесенській епархії. 1949 емігрував до Канади, де обслуговував парафії Укр. Греко-Правос. Церкви у Веревіллі, Калгарі й Оттаві. У 1950 прийняв від архiep. Скрипника чернечий постриг і став архимандритом. 7.9.1952 у Парижі був хіротонізований з титулом архiep. УАПЦ Сіднейського та Австрал.-Новозеландського. Д. прибув до Сіднею 1953, осягнув порозуміння з еп. С.Гаєвським, відбув візитацію усіх австрал. парафій УАПЦ та розпочав підготовку до 1 собору УАПЦ в Австралії. Того ж року несподівано помер, здобувши загальну пошану спільноти й зробивши чимало для об'єднання правос. громади.

С.Р.

ДАНЬКО Галина (Helen Danko), громад. діячка; н. 10.12.1922 у Квілл Лейк (Quill Lake), Саскачеван, Канада. У Канаді закінчила сер. школу (1939), торг. колеж (1940-42), студії археології та антропології у Торонтському Університеті (1970-73). Активна в укр. молодіжних організаціях Канади на поч. 1940-их рр. Приїхавши до Австралії, жила в Мельборні (1976-79), потім у Сідней. Тут діяльна в крайовій управі СЧА як гол. референтури зовн. зв'язків (від 1983) і заступниця гол. СЧА (від 1986). З 1984 Д. займає також пост заступника гол. Крайової Ради Жінок НПВ (National Council of Women), а в 1990 обрана міжнар. секретарем Нац. Ради Жінок Австралії. Свою участь у Світ. Жіночому З'їзді (Centennial Conference of the International Council of Women) у Вашингтоні 1988

Г. Данько

використала для інформації про вплив Чорнобиля на жінок України.

С.С.

ДАЮК Стефанія (Stephania Dajuk), економіст, педагог, консультант; н. 20.6.1947 в м. Ценг Варден (Zeng Warden), Німеччина. До Австралії приїхала з батьками 1949. В Університеті НПВ 1969 одержала ступінь бакаляра гуманітарних наук за екон. спеціалізацією. Працювала як економіст у Резервному Банку Австралії (1969-83); чл. парламентарного комі-

тету НПВ у справах кінцевого середньошкільного іспиту з модерних мов (1978-81), з 1983 чл. дорадчого

С. Даюк

комітету уряду НПВ в ділянці навчальних програм початкових шкіл, організатор курсів підвищення кваліфікації для учителів укр. суботніх шкіл в НПВ (1978-84). Консультант держ. радіостанції 2ЕА (Сідней) у справах персоналу укр. програм (1980-85), відома також як консультант з проблем багатокультурності. Викладала економіку у школах вищої техн. освіти, була референтом зовн. зв'язків Укр. Шкільної Ради НПВ (від 1976). Автор підручника для початкових клас "Моя абетка" (С., 1988). Нагороджена медалею Ордену Австралії за працю в шкільній та суспільній ділянках (1983).

І.Г.

ДВОМІСЯЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ І ПРЕСИ в Австралії. Від 1958 за ініціативою тодішнього гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (УЦШР) в Австралії *Д. Нитченко* щороку з рамени УЦШР та за підтримкою СУОА відбуваються Д.У.К.П. Двомісячники супроводжуються закликами, звідомленнями та підсумковими інформаціями в пресі, в ході яких відзначаються всі, хто придбав або розповсюдив книгу не менше, ніж на суму 100 дол. Гол. рушіями Д.У.К.П. є шкільна мережа, книжкові крамниці, кольпортери та окремі книголюби. Кількість таких відзначених сягає бл. 50 осіб. Упродовж 1958-93 під час проведення Д.У.К.П. в Австралії продано книг на загальну суму 400 тис. дол.

Лит.: Нитченко Д. Укр. книжка в Австралії, 1949-83. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Д.Н.

ДЕЙКО Марія (Maria Dejko), мовознавець, педагог, осв. діячка; н. 14.10.1889 в м-ку Паричі Вол. губ., п. 30.4.1969 в Мельборні. Високу освіту здобула на Вищих жіночих курсах в Петербурзі та на філософ. факультеті Сорбонни у Парижі. Керувала катедрою методики навчання у Пед. Інституті в Харкові. Від 1944 на еміграції у таборах ДП в Німеччині; з 1949 в Австралії. Діячка Рідної Школи, почесний чл. Укр. Центр. Шкільної Ради в Австралії. Уклала низку читанок для укр. шкіл: "Буквар", "Рідне слово", "Волошки" (1963), "Рідний край" і "Євшан зівля" (1965), "Про що тирса шелестіла" (1969). Ці читанки вживалися також в укр. школах поза Австралією. Автор п'єси для дітей і юнацтва "Оля Перевіз-

М. Дейко

никівна"; укладач укр.-англ. та англ.-укр. словників, виданих посмертно (1979).

С.Р.

ДЕЙНЕКА Антін (Anton Deyneka), інж.-механік, гром. діяч; н. 4.5.1904, п. 4.11.1964 в Сідней. Закінчив Харківський Механіко-Машинобудівний Інститут (1932). З 1944 на еміграції в Німеччині; від 1949 в Австралії. Працював при проектуванні конвейєрів для вуглевидобувної пром-сти. Співзасновник і перший гол. Укр. Т-ва Інженерів Австралії (1954); брав участь у проектуванні укр. правос. церкви в Гомбуші 6. Сіднею.

ДЕКАДА УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ (Decade of Ukrainian Family), акція СУА, започаткована під головуванням О.Шевчик; з 1982 стала частиною Декади родини при Світ. Федерації Укр. Жіночих Організацій (СФУЖО). Гром. комітет Декади у складі М.Свідерського, Я.Масляка,

В.Нечипорук, С.Строкон метою акції визначив піклування про здорову укр. родину. Під час Д.У.Р. було

ДЕКАДА УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ

проведено дискусії під проводом О.Бучацького, заслухано доповіді фахівців про нац. виховання в умовах двомовності та переглянуто кінематографічні й драм. постановки з традиційного родинного життя в Україні.

С.С.

ДЕКАНАТИ, днів. *Протопресвітерати, Деканати.*

ДЕМОКРАТИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ РЕПРЕСОВАНИХ УКРАЇНЦІВ СОВЕТАМИ (ДОБРУС) в Австралії, крайове відділення гром.-політ. організації емігрантів з підрад. України, засн. 1948 у Німеччині. В Австралії постали осередки в кількох стейтах: в Аделаїді 1952 на ПА, гол. Василь Матіяшевський (до 1957); у Сідней – Терентій Мироненко. 1957 у Мельборні відбувся загальноавстрал. з'їзд ДОБРУС, на якому гол. управи обрано Івана Кириленка. Особливу активність в цій організації проявляли чл. і прихильники УРДП. Серед діячів: Б.Григорович, Григорій Дворцовий, А.Кривченко та ін. З кін. 1960-их рр. діяльність ДОБРУС припинилася. В.М.

ДЕМ'ЯНЮКА ПРОЦЕС (Demjanjuk's Trial), голосний процес в Єрусалимі у 1988-93 над українцем Іваном Дем'янюком, жителем США, висланим з Америки і переданим правосуддю Ізраїля за підозрою і

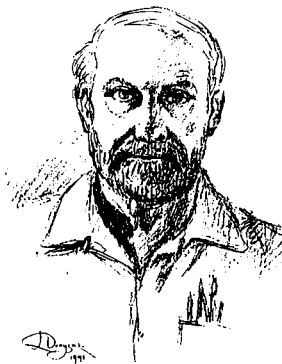
звинуваченням у тому, що він начебто був відомим катом "Іваном Грозним" (Лютим), причетним до масових вбивств єврейських в'язнів у концтаборі Тремблінка (Польща).

Як громадянин СРСР Д. (н. 3.4.1920 в с. Дубовій Махарівці Запорізької обл.) служив у Червоній Армії і під час 2 світ. війни опинився у нім. полоні. Перебував у таборах ДП в Німеччині, звідки 1952 переїхав до США; працював в автомобільній індустрії у м. Клівленді. Тут попав у поле зору дослідного центру Симона Візенталя, який стежить за воєнними злочинцями і намагається їх звинувачувати перед судами на Заході. У США при міністерстві юстиції створено спеціальне слідче бюро (Office of Special Investigation), яке розшукувало таких людей серед сх.-європ. емігрантів та мало право їх депортувати до країн походження або до Ізраїля. 1978 амер. прокуратура почала процес за позбавлення Д. громадянства США та видалення з країни. 1981 його було позбавлено громадянства, а 1986 депортовано в Ізраїль. 1988 ізраїльський суд першої інстанції на підставі вищевказаного звинувачення засудив Д. до смертної кари.

Оборона Д. твердила, що в його випадку йдеться про "помилкову особу" і що він не був "Іваном Лютим". Неправомірність вироку обґрунтовувалась тим, що він базувався на основі переданої рад. КГБ довідки та емоційних свідчень уцілілих в'язнів табору в Тремблінці. Відклик Д. до Верховного Суду Ізраїля тривав 5 рр. Суд в останній інстанції виніс вирок 29.7.1993, звільняючи Д. від вини за браком доказів "поза всяким сумнівом" щодо ідентичності підсудного. В час апеляції прийшли свідчення (самих учасників каральних нім. відділів у Тремблінці) з рад. архівів про те, що справжній "Іван Лютим" – це Іван Марченко, сліди якого губляться після війни. Ці свідчення прийнято судом за основу концепції про "помилкову ідентичність". На тій підставі Верховний Суд Ізраїля звільнив Д. від інкримінованої йому вини, не входячи в ін. підозріння, зокрема відносно того, що Д. міг бути наглядачем в ін. концтаборах. Оборонцем Д. перед ізраїльським судом в останній його фазі був місцевий адвокат Йорам Шефтель.

Після звільнення Д. амер. прокуратура доводила, що постанова про його денатуралізацію та видалення

були виправдані, оскільки він подав неправдиві відомості про себе в час еміграції, і тому не має права на повернення до США. Водночас амер. суди розглядали правосильність рішення ген. прокуратури США про позбавлення Д. громадянства та його видалення до Ізраїля. Апеляційний суд 6-го дистрикту визнав ці акти неправосильними, що дало змогу Д. повернутися до США. Справа відновлення його громадянства не вирішена. Верховний Суд США ствердив 3.10.1994, що амер. прокуратура

Л.Денисенко. Автопортрет

поступила неправильно, приховуючи певні інформації, які під час процедури денатуралізації і депортації Д. могли б послужити матеріалом на його користь.

Д.П. змобілізував ізраїльську опінію, щоб використати цю справу для утривалення пам'яті про жертви Голокосту. Укр. опінія в діаспорі та в Україні трактувала ці зусилля деяких єврейських кіл як антиукр. акцію (також підтримувану рад. органами) з метою компромітації укр. незалежницького руху. У діаспорі постали комітети захисту Д. та збиралися фонди на покриття коштів Д.П.

Лит.: Rullman H.P. Der Fall Demjanjuk. Unschuldiger oder Massenmoerderer? Sonnenbuehl, 1987; Gollancz V. The Demjanjuk Affair: The Rise and Fall of a Schow-Trial. London, 1994.

В.Маркусь

ДЕНИС Іван (Ivan Denys), гром. діяч, організатор й учитель українознавчих шкіл, меценат; н. 28.9.1900 у Жовкві, Галичина; п. 18.7.1989 у Сідней. Після закінчення гімназії у Жовкві служив як старшина австр. армії на італ. фронті, згодом в УГА. Закінчив студії права у Львівському Університеті. Учитель

нар. шкіл на Равщині (Рава Руська) до 1939, у 1939-44 – на Лемківщині. Після 1944 в Німеччині, у таборі ДП в Карльсруге; з 1949 в Австралії, учитель Рідної Школи у Ферфільді, НПВ. Меценат Центру Українознавчих Студій в Австралії (бл. 30 тис. дол.) та ряду ін. культ. інституцій і заходів.

О.Б.

ДЕНИСЕНКО Леонід (Leonid Denysenko), графік, педагог, гром. діяч; н. 25.7.1926 у Варшаві. Студіював у Варшаві (Академія Графічних Мистецтв, 1943, та Правос. духовна семінарія, 1944) і в Німеччині (вчительський диплом, 1948). Прибувши до Австралії, поселився в Сідней, де працював у міністерстві імміграції, потім професійним мистцем, учителем мистецтва в сіднейських школах (1961-69), ілюстратором підручників міністерства техн. освіти НПВ (1976-86). Організатор укр. і білоруського відділів об'їздної виставки образотворчого та нар. мистецтва, що її влаштував австрал. фед. уряд 1951. Д. розробив власну графічну техніку "літерографії" (образ витворюється виключно з тексту), за допомогою якої виконав, м. ін., відому ікону "Бог-Любов". Автор мозаїки на фасадах Укр. Правос. Центру в Канберрі (1988). Відомий як ілюстратор, карикатурист, оформлювач святочних листівок. Діяч Світ. Місії "Бог – це любов" (God is Love, World Mission), співзасновник і гол. протиалькогольного т-ва "Відродження" (1977).

М.П.

ДЕНИСЕНКО Ніна (Nina Denysenko), мати *Денисенків Леоніда і Юрія*, балетмайстер, культ.-осв. діячка; н. 15.1.1906 на Запоріжжі, п. 30.6.1978 у Сідней. На еміграції у Варшаві. У 1920-их рр. вивчала танок у В.Авраменка та в Балетній Академії Т.Висоцької; спеціалізувалася в укр. танку. Працювала в поль. фільмовому підприємстві та в Укр. Театрі у Варшаві. Під час війни опікувалася українцями в нім. таборі полонених. З 1950 в Австралії; організатор культ.-осв. життя, учителька українознавчих шкіл, керівник укр. балетної школи та ансамблю "Дніпро" в Сідней і Ньюкастелі, НПВ. Створила нар. балети "Довбуш" і "Причинна".

В.М.

ДЕНИСЕНКО Юрій (Jurij Denysenko), інж.-архітект, гром. діяч, брат *Денисенка Л.*; н. 10.7.1929 у Варшаві.

Закінчив матуру в укр. гімназії в Діллінгені, Німеччина. До Австралії емігрував 1949 і поселився в Сідней. Згодом вчився у Лондоні (1953-54), де одержав диплом інж. конструкції і шляхів; 1989 в Університеті Сомерсет, Англія, здобув ступінь магістра архітектури. Студіював також у духовній семінарії в Бавнд Бруку, США (1986-89). В Сідней вчив мистецтва і архітектури у різних установах (1957-63), вів власну школу малярства і скульптури (1959-63), працював у кількох приватних і держ. будівельних фірмах. Автор низки архітектурних та скульптурних проєктів, у тому ч. *Українського Православного Центру-Пам'ятника 1000-ліття Хрещення України-Руси* в Канберрі, будинку сіль.-госп. колежу на остр. Тонга і пам'ятника емігрантам у Ферфільді, Сідней. Активний в укр. громад. житті; гол. СУОА (1977-84) і чл. президії СКВУ, співзасновник і чл. управи Т-ва Укр. Інженерів в Австралії, доволітній танцівник та адміністратор Укр. Нар. Балету "Дніпро" в Сідней, отаман паланки Укр. Вільного Козацтва в Австралії (1979-92). Діяльний у Пласті. З 1986 працює у власній студії у Вайонгу (Wyong), НПВ.

І.Г., М.П.

ДЕРЯЖНИЙ Петро (Peter Deriashnyj), диригент, бандурист; н. 2.7.1946 у Кальдені (Kalden), Німеччина. Приїхав до Австралії 1950, жив у Ньюкастелі (1951-66), опісля в Сідней. Закінчив Сіднейський Інститут Тех-

П. Деряжний

нології за спеціальністю інж.-електрика (1972), згодом отримав кваліфікації вчителя співу (1978) та співака-виконавця Австрал. правління муз. іспитів (1980). В Едмонтоні, Канада,

Укр. кат. церква св.Покрови в Джілонгу, Вік.

вивчав хорову диригентуру (у Володимира Колесника) та церк. музику (1983-84). Керівник Ансамблю бандуристів ім. Г.Хоткевича (від 1972), диригент хору "Боян" (1982-86), жіночого хору "Суцвіття" (від 1986), Ансамблю ім. В.Івасюка (від часу його заснування 1984) та хору укр. правос. парафії св. Покрови в Гомбуші (Homebush), Сідней (1984-85, 1987-88). Музично оформив "Думу про С.Петлюру" на слова Кучугура-Кучеренка та ліричні пісні на слова укр. поетів Австралії й Канади; аранжував нар. пісні для мішаного хору в різних інструментальних супроводах; укладав вокально-хореографічні монтажі на тему укр. нар. звичаїв. Д. плекає т. зв. полтавську техніку гри на бандурі, випустив платівку "Кобза і пісня". Був культ.-осв. референтом СУОА (1980-83), УГ Сіднею (1984-88) та УГ в Пенріт-Сейнт Меріс (1978-80).

О.Т.

ДЕСНИЦЬКА Катерина (Katharine Desnytski), дружина кн. Чакрабонга, престолонаслідника Сіяму (Тайланду); н. 1885 у Києві, п. 1960 у Парижі. По закінченні у Петербурзі курсів сестер-жалібниць служила в санітарному поїзді під час рос.-япон. війни 1904-05. Потім повернулася до Петербургу, де познайомилася з сином сіямського короля кн. Чакрабонгом, котрий вчився там у Пажеському корпусі. Одружившись з Чакрабонгом, переїхала з ним до Бангкоку.

Дістала титул Сомденс Шауфа (Королівська Величність), ім'я Герцогніні Пітсанульокської, два палаци – зимовий і літній – та окремий власний двір, влаштований на азіяський зразок. Як друга дама у країні Д. в церемоніях, коли королева була відсутня, заступала її, сидячи поруч з королем на золотому троні. Разом з чоловіком, котрий виконував дипломатичні доручення батька, об'їхала майже всю Азію, Європу й Америку. По смерті Чакрабонга виїхала до Англії, де після навчання залишилася жити

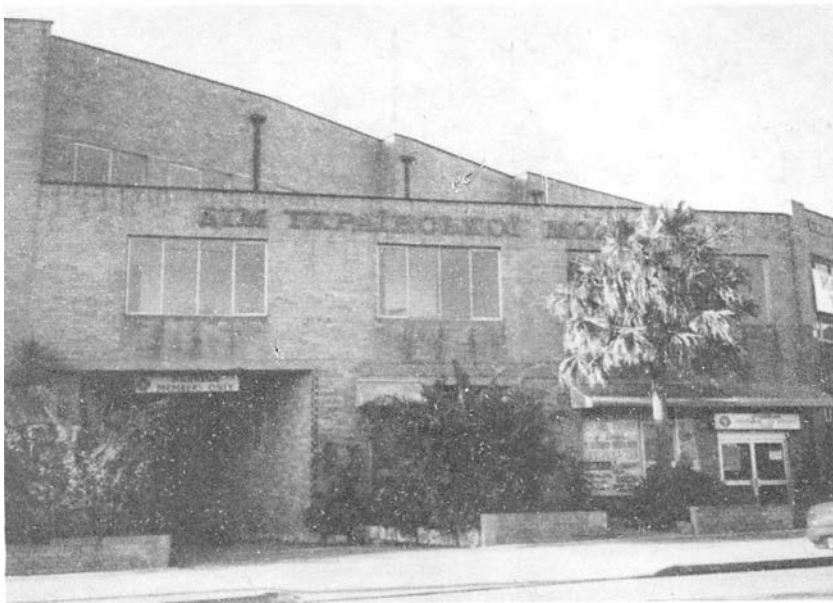

К. Десницька

Її син – кн. Чула. Останні роки життя провела у Парижі.

Лім.: Єремійв М. Катя II-Киянка – королевою Сіяму. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1972 (Джерзі Сіті – Нью-Йорк).

В.Т.

Дім Укр. Молоді в Лідкомбі, Сідней

ДЖЕЗАЛЕНКО Олександр, див. *Есавленко Олександр*.

ДЖІЛОНГ (Geelong), пром. м. у стейті Вік., важливий порт у затоці Порт-Філіп, розташоване на півд. захід від Мельборну (76 км віддалі). Українців бл. 1 тис. Укр. емігранти прибули в Дж. після 2 світ. війни з таборів ДП в Зах. Європі; майже всі вони початково скупчилися у передмісті Белл Парк. 1952 засн. філію УГВ. 1959 збудовано великий нар. дім, у якому гуртувалося все культ. і гром. життя. З 1952 діє укр. суботня школа. Постали осередки Пласту і СУМ (з власним будинком). Укр. кат. парафію створено 1977, тоді ж парохом став о. З.Хоржавий; церкву Покрова Богородиці збудовано 1966, а дзвіницю 1988. Правос. парафія Різдва Пресв. Богородиці (УАПЦ) організована 1967, а церкву споруджено 1976; свящ. М.Майно, І.Винницький, Ф.Фомічевський та ін. При обох парафіях активні братства і сестрицтва. У 1968-73 до Дж. й околиць переселилося прибіл. 50 укр. родин з Югославії. Провідні гром. і культ. діячі в Дж.: Богдан Хамчук, Іван Стефанів, Артим Кричок, В.Цибульський, Дмитро Сем'янів, Василь Піскун, Б.Назар.

Т.Я.

ДЖУФЕР Іван (Ivan Dzufer), диригент, вчитель музики; н. 7.7.1912 в с. Підгородді Стрийського пов., Галичина, п. 4.2.1991 в м. Александра

Гедленд (Alexandra Headland), Квінс. Закінчив Вищий Муз. Інститут ім. М.Лисенка у Львові (1934-38) у класі скрипки і фортепіано. Працював скрипалем у Театрі ім. І.Франка в Тернополі (1939), а згодом у Театрі-Студії Йосифа Гіньяка в Австрії та у Баварії (1945-48). Прибув до Австралії і зорганізував перший хор у Перті. 1949 переїхав до Сіднею і того ж року до Мельборну, де заснував муз. школу, учні якої постійно виступали на імпрезах УГВ (1950-72). З 1973 жив у м-ку Ворбуртоні (Warburton), Вік., а з 1981 на остр. Брайбі (Bribie Island) б. Брізбану. Тут зорганізував оркестру "Смерічки" (1983-88), диригував гром. хором (1986-88) і, разом з дружиною Любою (солістка-сопрано), брав участь у гром. концертах. Д. аранжував муз. репертуар для хору й оркестри і komponував музику легкого жанру на власні слова. Від 1988 жив в Александра Гедленд.

Р.П.

ДІМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (Ukrainian Youth Center), великий культ.-гром. центр СУМ (власником є осередок ім. Т.Чупринки-Шухевича), збудований 1967-69 в Лідкомбі, Сідней; розташований на Черч стріт (11-15 Church St.) поблизу Свято-андріївського церк. осередку. Ініціатором і гол. меценатом Д.У.М. був Ю.Борець, за чийми планами дім збудовано. Він має 1200 кв. м площі,

в тому ч. велику залу на 1000 осіб. Частина кімнат відведена для СУМ; розміщені також бібліотека, канцелярія Укр. Центр. Інформаційної Служби, домівки ін. організацій, зокрема Культ.-товариського клубу, та кіоск-крамниця. Тут відбуваються гром. зустрічі і культ. імпрези. Д.У.М. – гол. центр укр. суспільного життя Сіднею.

О.Б.

"ДІЯЛОГИ-ДИАЛОГИ", неперіодичний журн. *Товариства Єврейсько-Українських Зв'язків* в Єрусалимі, засн. 1983; присвячений взаєминам між українцями та євреями. До 1988 з'явилося 20 чч. на 200-300 ст. кожне 1992 вийшов спеціальний вип. з матеріалами Форуму єврейсько-укр. громадянськості, що відбувся 1-8 вересня того ж року. Ред. Я.Сусленський, гол. співроб. – Юхим Вольф, Юрій Мандрик, Яків Сорочер, Михайло Френкін, Юхим Майданик, а також українці з-поза Ізраїля – Василь Михальчук, Валеріян Ревуцький,

Магдалена Ласло-Куцюк, Ілля Демиденко, Любов Білик та ін. "Д.-Д." видається укр. і рос. мовами; наклад 500 прим.

р.м.

"ДНПРО", укр. балетний ансамбль в Сіднеї (Dnipro, Ukrainian-Australian Ballet Group of N.Denysenko), танц. група, створена балетмайстром Н.Денисенко 1955. Спочатку існувала тільки школа нар. танків, яка згодом перетворилася в ансамбль "Д." Він виступав у Сіднеї та в ін. містах, у тому ч. і перед загальноавстрал. публікою, а також на телебаченні. Серед

оригінальних постановок у репертуарі ансамблю слід відзначити балети "Причинна" (за Т. Шевченком) й "Довбуш" хореографії Н.Денисенко. В "Д.", крім мист. керівника, активно виявили себе В.Проць (муз. керівник), М.Садовський (вокальний керівник), О.Дейнека (оперний співак), Л.Денисенко (режисер), В.Поважук (диригент балетного хору і бандури). У різний час в ансамблі брало участь бл. 120 виконавців; діяв відділ у Ньюкастелі, НПВ (60 чл.). 1977 "Д." розв'язався, а окремі танцюристи з його складу започаткували свої школи укр. танку й хореографії або вклилися до існуючих ансамблів.

р.м.

"ДНІПРО", укр. футбольне т-во (Dnipro, Ukrainian Soccer Club) у Брізбані. Засн. 1953 на базі баскетбольної команди юнаків-українців, які гуртувалися на поч. 1950-их рр. довкруги поліцейського спортивного клубу молоді в дільниці Педдінгтон. Коли 1976 квінслендська футбольна федерація відмовилася визнавати членство т-в з етнічними назвами, "Д." прийняло назву – футбольне т-во "Тризуб" (Soccer Club Trident). Із зростанням неукр. частини членства, т-во стало називатися у 1984 "Тризуб Велей" (Trident Valley – за назвою передмістя), а з 1988 цілком втратило свій первісний характер і назву.

Перша команда "Д." перейшла 1965 до 2-ої, а 1979 до 1-ої дивізії футбольних команд стейту. У 1981 "Тризуб" виграв чемпіонат 1-ої дивізії, перейшов до стейтової ліги і того ж року здобув престижний у стейті Кубок Амполі (Ampol Cup), що трапилось тільки один раз в історії стейтової футбольної федерації.

Гол. т-ва у 1953-88 були: Степан Савчин, Володимир Гагун, Михайло Матула, Яків Багайлук, Юрій Шумський, Петро Іуляк, Михайло Матула (мол.), Ігор Сташишин. У 1981 чл. "Тризуба" М.Гречка кількакратно репрезентував футбольну федерацію як менеджер стейтової команди. У той час в "Тризубі" діяли команди у 5 сеньйорських і 3 юньйорських дивізіях, а членство доходило до 200, включаючи прибіл. четвертину чл. неукр. походження.

Р.П.

"ДНІПРО", спортове т-во (Dnipro, Soccer Club) в Гобарті, Тасм.; засн. 1962 з ініціативи постійного гол. т-ва Л.Лагеревського. При створенні

Балетна група "Дніпро" в Ньюкастелі, 1970 р.

нараховувало бл. 50 чл. Найактивнішою була футбольна ланка, яка мала 1 лігову дружину, 1 резервну та 2 молодечі; діяла також 1 жіноча дружина "нет бол" та 1 волейбольна. У січні 1981 через брак фінансових засобів т-во "Д." розв'язалося.

"ДНІПРО", волейбольне т-во (Dnipro, Volleyball Club), засн. 1984 у Канберрі за ініціативою Степана Гошовського. Чоловіча команда успішно виступала у змаганнях в АСТ і в крайових річних чемпіонатах Всеавстрал. Волейбольної Укр. Ліги. Чл. (1989) – 20 чоловіків і 9 жінок.

"ДНІПРО", укр. кредитова спілка (Dnipro, Ukrainian Credit Union), одна з найстарших кредитівок, що була засн. ще 1952 і діяла упродовж 42 рр. Ініціатива її створення вийшла з кіл УГ Лідкомбу (Сідней), але в процесі своєї діяльності кооператива не зуміла стати сильною фін. установою. Деяке поживлення спостерігалось в останній період її існування за головівства П.Чудакевича. На поч. 1993 у важких екон. умовах, через неможливість утриматися самостійно, вона влилася в ін. укр. кооперативу "Карпати". Це було виправдано, бо в одній місцевості не було місця на дві кредитівки. У той час кооператива "Д." мала ще понад 250 чл., 620 тис. дол. активів, 590 тис. дол. ощадностей і 360 тис. дол. позичок. Про-

відними чл. дирекції були: Б.Шехович, Ю.Голобродський, П.Середюк, В.Рихтовський, Ю.Терпак, Ю.Дехніч і С.Балко.

М.Б.

"ДНІПРО", укр. радіот-во станції 4 ЕБ (Dnipro, Ukrainian Broadcasters Group of Radio Station 4EB) в Брізбані, засн. 1985 за ініціативою його першого гол. Анатолія Жуківського (мол.). 1987 посаду гол. зайняв Г.Гуцало; диктори – Галина Симонів, Людмила Сердюк-Горосов, Олександр Шептун, Микола та Марійка Дмитерки. У 1990 т-во нараховувало 163 чл. і подавало три 45- і одну 60-хвилинну програми на день.

"ДНІСТЕР", укр. кредитова кооператива у Вік. (Dnister, Ukrainian Cooperative Credit Society), найстарша і найбагатша укр. кооператива в Австралії. Її передвісником була позичкова каса укр. кат. братства, що постала у 1951. 1959 касу переорганізовано на кредитову кооперативу; ініціатор та доволітній гол. М.Ліщинський. Кредитівка "Д." відіграла ключову роллю в організації укр. кооп. життя Австралії, заініціювала і спочатку фінансувала Раду Українських Кооперативів Австралії (РУКА). Хоча перші роки були важкими, а ріст повільний, кооператива "Д." вже 1966 придбала власне приміщення при вул. Мавнт Алексан-

Дирекція кооперативи "Дністер", 1993 р.
Сидять: М.Болюх (гол.), еп. І.Прашко (спонсор), М.Когут та Д.Моравський

дер (Mt. Alexander Rd.) в Ессендоні, Мельборн. 1983 побудовано імпозантний Кооп. Центр з модерним облаштуванням. "Д." служить членам асекураційною агенцією, чековими контами, кредитними картками тощо. Кооператива має допомогивий фонд, з якого виплачується членам допомога або безвідсоткова позичка у випадку тяжких особистих чи фін. умов. Крім гол. бюро, де постійно zatrudнено 14 працівників, діє відділ у Джілонгу з 2 постійними співроб. Агенції "Д." функціонують у передмістях Мельборну (Нобл Парк, Саншайн, Марібірнонг) і по неділях при укр. кат. і правос. церквах. Спонсором кооперативи є еп. І.Прашко. Гол. дирекції: М.Ліщинський (1959-60, 1962-64, 1973-77), О.Венгрінович (1961-62, 1970-72), О.Булка (1964-70), М.Болюх (1977-92). "Д." займає в укр. світ. кооперації третє місце щодо розміру пожертв на гром.-нац. цілі, виплативши до 1988 120 тис. дол.; фактично, через винятковий зиск і особливі гром. вимоги, "Д." виплатив до 1990 бл. 240 тис. дол., в тому ч. 8 тис. на ЕУД. Українознавчі студії в Університеті ім. Монаша стали дійсністю завдяки дотаціям "Д." (до 1990 – 60 тис. дол.). "Д." є чл. РУКА і Вікторіанської централі кооператив (Victorian Credit Cooperative Association); став єдиною укр. кооперативною в Австралії з власним кварталним бюлетенем "Кооп. Слово". У 1990 "Д." мав 3870 чл. і 38,3 млн дол. активів. Крім згаданого модер-

ного будинку, "Д." є власником ін. п'яти будинків. Винайм приміщень приносить кооперативі щорічно бл. 600 тис. дол. доходу. Це дозволяє надавати членам "Д." послуги на вигідних умовах.

Лит.: Болюх М. Кредитова кооператива "Дністер" в Мельборні. Зб. Укр. кооп. діяспори.

М.Болюх

ДОБРОСУСІДСЬКІ РАДИ (Good Neighbour Councils), заініційований 1949 фед. урядом Австралії рух сприяння імігрантам зі Сх. Європи з метою кращої інтеграції в австрал. життя. Спочатку це була суто австрал. організація з відділами у більшості стейтів, але з 1951 включила представників східноєвроп. імігрантів, в тому ч. українців, які творили Дорадчий Комітет Національностей (Nationality Advisory Committee). Д.Р. сприяли деяким харитативним заходам серед імігрантів (новоавстралійців), як також ініціювали деяку культ. діяльність та спільні імпрези (мист. фестивалі тощо). Окремі етнічні групи, а насамперед українці, ставилися критично до асиміляторських тенденцій Д.Р., тому співпраця в них не була щирою. З 1970-их рр. Д.Р. занепали і припинили діяльність.

р.м.

ДОМАЗАР Сергій (Serhij Domazar), журналіст, письм., гром. діяч; н. 29.8.1900 у Пирятині на Полтавщині, п. 18.7.1987 у Сіднеї. Широки

знання набув самоосвітою. Закінчив школу старшин УГА у Гуті Чуговської; був учасником визвольної боротьби 1918-20. В Україні працював коректором у вид-вах. 1942 емігрував до Німеччини; 1949 переїхав до Австралії, поселившись в Сіднеї. Автор публіцистичної праці "Великі питання" (Мюнхен, 1948), що вийшла під псевд. "Іван Сагайда", роману "Замок над Водаєм" (Мюнхен, 1964; англ. переклад Castle on the Voday, С., 1971), а також численних статей ("Кордонні володаря сімох морів", "Реставратори голубих мрій", "Знаряддя мови" та ін.). Д. був дописувачем газ. "Вільна Думка", друкувався у журн. "Сучасність" (Мюнхен) та "Нові Дні" (Торонто).

Д.Н.

ДОМБРОВСЬКИЙ Маркіян (Markian Dombrowski), інж.-електрик; н. 9.11.1911 в с. Ворона Товмацького пов., Галичина. Сер. освіту здобув в Укр. Гімназії у Ржевничах, Чехія. 1937 закінчив Львівську Політехніку. До 1945 працював інж. у Варшаві, Львові і Празі. Співроб. УТП в Регенсбурзі, Німеччина (1945-49). Видав укр. мовою "Підручник шоферів" (1946). В Австралії з 1949; працював до пенсійного віку у стейтовій комісії електрифікації м. Сіднею. Чл.-засновник Укр. Т-ва Інженерів в Австралії і його гол. (1959-61). Від 1975 живе у Сирфес Парадайс (Surfers Paradise), Квінс.

Р.П.

ДОПОМОГОВИЙ ФОНД УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ – ДОФУС (Ukrainian Studies Support Fund), засн. 14.6.1986 у Мельборні при УГВ з метою фінансування укр. студій в Університеті ім. Монаша чи якомусь ін. університеті Австралії. УГВ, яка від 1983 під головуванням С.Лисенка безпосередньо фінансувала укр. програму в Університеті ім. Монаша, 1986 створила окремий фонд (мужі довір'я – В.Ботте, перший гол. ДОФУС, Я.Болюх і Ярослав Михайлишин). Комітет цього фонду став підкомітетом управи УГВ. Від 1987 його очолює С.Лисенко, а чл. є Я.Михайлишин (скарбник), М.Сліпецький, Н. і Настя Грушецькі та О.Тарнавська. ДОФУС розгорнув широку інформаційну і збіркову акцію по всій Австралії і до червня 1988 зібрав 500 тис. дол., суму, потрібну для підписання тривалого договору з Університетом. Важливу

ролю для збірки фондів відіграли дар землі О. і Євгенії Понів 1986 й постійна підтримка з боку укр. кооперативи "Дністер" (Мельборн). До 1990 ДОФУС приєднав 725 жертводавців, у тому ч. меценатів Олену Іванну Куцик, Василя Голойду, Степана Салдата (посмертно), Василя та Стефанію Фокшанів і Степана Демиду. Від 1989 ДОФУС спільно з Лекторатом Україністики у Монаші двічі на рік видає бюлетень "Монашська Україністика".

М.П.

ДОЩАК Зірка (Zirka Doszczak), дочка *Менцінського Осипа*, співачка-сопрано і гром. діячка; н. 18.9.1940 в с. Літовищі, пов. Турка, Галичина. З 1944 у Німеччині; з 1949 в Австралії, поселилася у Перті. 1978 одержала диплом опікуна над дітьми, вчилася співу у приватних викладачів. Солостка Західно-Австрал. Оперної Компанії (1971-77). Відбула сольо-турне по Австралії (1978), виступає на різних укр. концертах. Гол. сестрицтва при парафії св. Івана Хрестителя в Перті (1985-89).

ДРАГАН Роман (Roman Dragan), журналіст, гром.-культ. діяч; н. 13.3.1907 у Тустановичах Бориславського пов., Галичина. По закінченні гімназії у Бориславі студював мови і філософію у Львівському Університеті. 1928 виїхав на рад. Україну, де був учителем чужоземних мов. У 1930-их рр. арештований і засланий до Сибіру. В час війни виїхав з поляками до Ірану, а потім до Палестини. Служив у франц. Чужоземному Легіоні, звідки дезертував. 1945 опинився у таборі ДП в Карлсфельді (Німеччина), згодом емігрував до Австралії, поселившись в Сідней. Активний в організаціях Визвольного Фронту і Пласті; чл. управи і гол. стейтової Ради Громад НПВ (1954, 1957), ініціатор придбання нар. дому в Редферні, НПВ. Автор статей філософ. змісту в пресі (псевд. Ярослав Орїон), виданих у Гамільтоні (Канада) праць "В блудному колі" (1976), "Природне і надприродне" (1978), "Бог і релігія" (1984) та ін. Під власним прізвиськом випустив працю "Велика сім'я" (1978). Його погляди перегукуються з докторною *Рідної Української Національної Віри*, якої був симпатиком. Великий меценат Фонду Українознавчих Студій в Австралії; високоосвічена, хоч і контроверсійна постать.

О.Б.

ДРАМАТИЧНА СЕКЦІЯ ім. М.ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ при Об'єднанні Укр. Громад НПВ (M.Zankovetska Drama Section at the Ukrainian Council of NSW), драм. група, створена 1962 у Сідней на базі трьох попередніх драм. гуртків (Укр. Мист. Т-ва, Мист. Об'єднання Зах. Сіднею і драм. гуртка при УТ Сефтону, Бас Гіл, Честер Гіл). Постійний режисер – К.Фольц, мист. керівники – Л. Дорошенко (1962-66) та К.Фольц (1966-76). Гол. секції – Іван Лясківський і, згодом, Олександр Якубовський. Крім названих, діяльними в драм. секції були: П., Р., Б. і Т. Гузі, А. й І.Василіюки, Г. і М. Свідерські, Г. Домазар, Р.Шока, Т. і С.Базалцькі, Г. Станько, Г.Сохань. Д.С.З. поставила такі п'єси: "Безталанна" І.Тобілевича (1962), "За двома зайцями" М.Старицького (1963), "Степовий гість" Б.Грінченка (1964), "Тітка" амер. автора В. Брендон-Томаса (1966), "Заморські гості" В.Онфрієнка (1967-70), "Ясні зорі" Б.Грінченка (1969-70), "Воскресіння" В.Чубатого (1971), "Одруження Льолі" (1973) і "Зрада" автора Г.К. (1976). Найбільше схвалення критики отримали постановки "Заморські гості" і "Ясні зорі". Чл. секції гастролювали в Канберрі і Мельборні. Д.С.З. мала свій осідок в Укр. Нар. Домі у Лідкомбі. Остання постановка у 1976.

М.П.

ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ім. ЛЕСІ УКРАЇНКИ (Lesia Ukrainka Drama Club), засн. при СУМ у Перті 1956. Ініціатори – М.Малетин і М.Бойчук, перший режисер – Мирослав Лібер. 1958 гурток виділився як окрема мист. одиниця. Поставлено (гол. під режисурою О.Менцінського) п'єси: "Десятник Люлька", "Сон матері", "Мати-наймичка", "Мартин Боруля", "Сто тисяч" І.Карпенка-Карого, "Старі тріховодники", "Назар Стодоля" Т.Шевченка, "Чий злочин", "По ревізії" М. Кропивницького, "Ваші знайомі" Діми, "За двома зайцями" та "Ой, не ходи, Грицю" М.Старицького, "Батькова казка", "Пересажені квіти" М.Понеділка, "Епілог прийде" М.Ковшина, "Степовий гість" Б.Грінченка. Більшість п'єс було показано також у Нортгамі, ЗА. Найактивніші чл.: Л.Шнайдер, М.Бойчук, М.Малетин, Я.Кучма (адміністратор) та ін. Гурток діяв до 1969 і в 1985-88.

М.П.

ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ КВІН-СЛЕНДУ в Брізбані (Ukrainian Drama Group of Queensland), діяльний у 1951-69. Ініціатори – Іван Осмоловський (режисер) та І.Бринза (адміністратор). Гурток поставив п'єси: "Мартин Боруля" (1951 і 1964), "Безталанна" й "Сто тисяч" І.Тобілевича, "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1952), "Бояриня" Л.Українки (англ. мовою, режисери Ф.О'Дваєр і А.Новицький), "Назар Стодоля" Т.Шевченка (1961), "Пошились у дурні" М.Кропивницького (1968) та "Ох, та не кохай двох" (обробка С.Горського, 1969).

М.П.

ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ В СЕФТОНІ, БАС ГІЛ, ЧЕСТЕР ГІЛ (Drama Group of the Ukrainian Association in Sefton, Bass Hill and Chester Hill), засн. у Сідней 1954. Постійним режисером був Андрій Шевченко, управу очолювали Петро Козел (1954-56) та Юрій Матвієнко (1956-61). Гурток поставив п'єси: "Назар Стодоля" Т.Шевченка (1956), "Сотниківна" Б.Лепкого (1956), "Сватання на Гончарівці" Г.Квітки-Осноряненка (1957), "Наймичка" І.Тобілевича (1958), "Галя" Д.Тягнигора (1959), "Зрада" автора Г.К. (1960), "По ревізії" М.Кропивницького та "На перші гулі" С.Васильченка (1961). Найактивніші чл.: Є.Гривка, О.Козел, М.Лебідь, Т.Тима, А.Білик, Ю.Клоків, В.Стрикайло, Й.Гурба, М.Горбунов, Л.Тима, П.Цимбалок (декорації), Т.Гривка (музика) та ін. 1961 гурток об'єднався з *Драматичною Секцією ім. М.Заньковецької*, але більшість акторів вирішила не входити до нової одиниці.

М.П.

ДУБИК Гліб Орест (Hlib Orest Dubyk), дантист, гром. і пластовий діяч; н. 26.6.1926 у м-ку Вашківці на Буковині. Служив у 1 Дивізії Укр. Нац. Армії. Сер. освіту, розпочату на Закарпатті і в Модржанах б. Праги, завершив 1946 у Мюнхені. До Австралії прибув 1948; працював на будові водосховища Рокландс, Вік. 1964 закінчив дантистичний факультет Сіднейського Університету. Чл. австрал. фахових дантистичних об'єднань, співзасновник Укр. Лікарського Т-ва Австралії і його секретар від 1976. Від 1936 чл. Пласту, станичної старшини Сіднею (1951-

-52), крайової пластової старшини Австралії (1954-55, 1975-79). Меценат Фондації Українознавчих Студій Австралії і чл. її першої дирекції та дирекції кооперативи "Дніпро".

І.Г.

ДУБІВ Володимир (Wolodymyr Dubiv), економіст, гром. і політ. діяч; н. 27.7.1890 на Полтавщині, п. 23.2.1973 в Мельборні. Професійну освіту інж.-економіста здобув у Київському Торг. Інституті. 1916 захистив дисертацію на тему "Дрібно-власницький сектор і його роля в нар. госп-ві України", одержавши ступінь кандидата наук та звання доцента. Працював у Полтавській кооп. централі, де навчав інструкторів і був керівником організаційно-інструкторського відділу. Автор підручників з нар. госп-ва. З приходом армії Денікіна переїхав до Харкова і там влаштувався інструктором в кооперативах "Сільський господар" і "Буряктрест". Зазнав рад. арешту і звільнення з роботи. Пізніше, до вивезення його родини 1942 на примусові роботи до Німеччини, працював на харчовому підприємстві. У таборі ДП в Ашафенбурзі Д. став чл. дирекції кооперативи "Самопоміч" і заступником гол. надзірної ради укр. кооператив. У 1949 переїхав до Австралії і поселився в Мельборні. З перших днів включився в гром. життя; чл. контрольної комісії СУОА, звич. чл. НТШ Австралії, УВАН, ряду гром. комітетів для відзначення нац. річниць. Дописував до укр. газ. "Єдність", "Вільна Думка", "Українець в Австралії", журн. "Визвольний Шлях", "Укр. Селянин", "Наш Світ", "Наук. Записки УТГГ". Навчав в укр. школі у Ньюпорті та був інспектором шкіл Укр. Шкільної Ради

Вік. Почесний чл. УГВ; політ. активний у Союзі Соборних Земель України (Володимира Доленка). Автор зб. поезій "Струни вічностей" (М., 1984).

М.Болюх

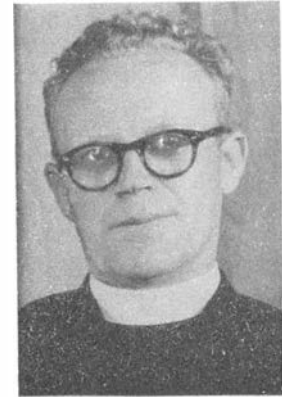
ДУБОВСЬКА Оксана (Oksana Dubowska), співачка-сопрано; н. 24.1.1900 в Києві, п. 2.3.1973 в Аделаїді. Закінчила студії вокалу у Київській Консерваторії; співала в Опері та на радіо в Алма-Аті, Казахстан (1931-33), брала участь в концертах на Україні. З 1944 на еміграції у Німеччині, працювала у таборах ДП в театрі Григорія Манька-Ярошевича. До Австралії прибула 1951 і поселилася в Аделаїді. Співала у театрах, гром. і церк. хорах. У 1950-их рр. організатор і керівник вокально-муз. студії в Аделаїді, солістка хору "Гомін"; учасниця майже всіх гром. концертів та імпрез.

р.м.

ДУМА Марія, див. *Сенькович-Дума Марія*.

ДЯЧИШИН Петро (Petro Diachyshyn), кат. свящ., церк. і гром. діяч; н. 12.3.1910 в с. Оброшин, пов. Городок, Галичина, п. 4.8.1962 в Гундагай (Gundagai), НПВ. Закінчив у Львові Академічну Гімназію і розпочав студії у Богословській Академії. У 1932-38 студював теологію в Римі, свящ. став 1937. Тут же 1942 здобув докторати – з богословія в Урбаніянському і церк. права в Лятеранському Університетах. В час 2 світ. війни побував в Україні у ролі перекладача і капеляна італ. армії. Після війни працював у Римі в Укр. Допомоговому Комітеті. Як представник Папської Допомогової Комісії відвідував укр. поселенців у таборах в Німеччині. Був почесним

консулом Республіки Парагвай у Римі (до 1947). В уніформі полоненого 1 Укр. Дивізії виїхав з її учасниками до Англії 1947, де в Лондоні працював як заступник ген. вікарія апостольського візгатора. Там купив церкву на Саффон Гіл і пристосував її до укр. обряду. 1952 прибув до Сіднею і став душпастирем укр. католиків в НПВ. Тут розгорнув активну рел. й організаційну діяльність. Допомогавав вірним і в побутових справах, зокрема при купівлі домів. Придбав площу під будову церкви і спорудив храм св. Андрія в Лідкомбі, Сідней (1959-61). Діяльний в гром. житті; як чл. НТШ в Авст-

о. П. Дячишин

ралії виголошував доповіді, дописував до преси. 1958, після створення апостольського екзархату в Австралії, став радником і ген. вікарієм екзарха, а в 1962 папським шамбеляном.

Загинув в автомобільній аварії під час душпастирської подорожі. Похований у притворі церкви св. Андрія в Лідкомбі, НПВ.

о.І.Шевців

Е

ЕКЗАРХ, див. *Апостольський Екзархат*.

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ українців в Австралії, див. *Австралія*.

ЕПАРХІЯ СВ. ПЕТРА І ПАВЛА для українців католиків в Австралії, Новій Зеландії та Океанії (Eparchy of SS. Peter and Paul of Melbourne for Ukrainian Catholics in Australia, New Zealand and Oceania), канонічна назва УКЦ в Австралії з осідком у Мельборні. Епархія – тривала організаційна одиниця в Церкві, очолена еп.-епархом, у протиставленні до екзархату – тимчасової одиниці, створеної на бажання папи чи патріярха у відповідь на спеціальні чи тимчасові потреби. На поч. укр. по-

селення в Австралії укр. католики були підпорядковані місцевим єпископам. лат. обряду. 10.5.1958, після звідомлення митр. Максима Германюка (Канада) з його апостольської візитації укр. католиків в Австралії, папа Пій XII створив *Апостольський Екзархат* для українців католиків візант. обряду в Австралії. Єп. і апостольським екзархом був призначений свящ. *Іван Прашко*. 19.10.1983 папа Іван Павло II підніс екзархат до статусу епархії на чолі з еп. І.Прашком. Епархія ділиться на два деканати – *протопресвітерати*. Юрисдикція епарха поширюється на українців католиків в Австралії, Новій Зеландії та Океанії.

(Детальніше див. *Українська Католицька Церква*).

о. І.Ш.

ЕССЕНДОН (Essendon), передмістя, окремий муніципалітет в півн. частині Мельборну. В самому Е. проживає не більше 40 укр. родин, проте, з огляду на зручне розташування і зв'язок з ін. передмістями, тут знаходиться суспільно-громад. центр українців Мельборну. В Е. споруджено правос. катедральний собор св. Покрови (1966), *Український Народний Дім* (1977), Дім Молоді, яким користуються Пласт і СУМ, *Український Кооперативний Центр* (1984), де розміщуються кооп. та ін. громад. установи, а з 1993 почесне Ген. Консульство України.

Є

ЄВАНГЕЛИКИ, див. *Об'єднання Українських Євангельсько-Баттистських Церков*.

"ЄВШАН" (Song and Dance Ensemble Yevshan), ансамбль пісні і танцю в ПА, засн. 1987 в Аделаїді з ініціативи Віктора Бовкуна й Ростислава Бекера. Плекає укр. вокальне і танц. мистецтво серед молоді. Брав участь в укр. і багатокульт. мист. заходах, давав самостійні концерти (1987, 1990); 1988 відбув турне до Перту. 1990 "Є." поділився на дві групи: танц. (хореографи – Ірина і Дем'ян Гнатюки, В.Бовкун) і вокальну (очолює Р.Бекер). Вокальна група "Є." разом з танц. ансамблем "Веселка" із Сіднею відбули 1990 концертне турне по Україні під патронатом Нар. Руху України (перше таке турне укр. мист. одиниць з Австралії). Танц. група 1990 нараховувала 34 чл. Муз. керівник "Є." – Марко Кандибко, техн. керівник – Петро Словачевський.

р.м.

ЄГИПЕТ, Арабська Республіка Єгипет (по-арабськи Jumhuriyah Misr-al-Aghabiya), держава на півн. сх. Африки; площа 995 тис. кв. км, нас. 54,2 млн (1990). Є. – країна найдавнішої із відомих цивілізацій з цінними залишками культурн. Столиця Каїр (Al-Quahirah) на р. Ніл, нас. 6,3 млн.

Зв'язки Є. з Україною вивчені недостатньо. Окремі українці могли перебувати в Є. раніше, але відомо, що у 1842-43 тут провадив дослідження наслідків зараження чумою лікар Олександр Уманець разом з одеськими лікарями М.Врачком і М.Черниковим. У 1850 О.Уманець видав подорожні записки зі свого перебування на Близькому Сході (Єгипет, Арабія, Палестина) й описав карантени в Ізмаїлі та Теодозії. В наступній епідеміологічній експедиції лікарів з Росії 1846-48 брав участь українець Артем Рафалович з Одеси, так само автор опису подорожей по нижньому Є. та внутр. областях дельти (1850). У 1847-48 на

запрошення тодішнього правителя Є. паші Мухаммеда-Алі пошуками золота в районі притоки Голубого Ніла – р.Тумат займався укр. інж., письмен. і мандрівник Є.Ковалевський. Свої враження з цієї подорожі він описав окремою книгою. В кін. 19 ст. невелику укр. громаду в Каїрі згуртував фармацевт з Галичини Й.Білінський, який був довголітнім придворним аптекарем у хедива (намісника султана Оттоманської імперії в Є.). Й.Білінський, м. ін., опікувався перебуванням в м.Гелуан б. Каїра Лесі Українки, яка тут тричі лікувалася (1909-10, 1911-12, 1912-13). Відомо, що Л.Українка відвідувала Каїрський Музей і була ним дуже захоплена. Відгомін її перебування в Є. знаходимо у циклі віршів "Весна в Єгипті" (1910). У 1904 в Каїрській Опері співала славна оперна солістка Соломія Крушельницька.

Під кін. 1 світ. війни група українців опинилася в Є. у складі рос. армії ген. Денікіна і на поч. 1920-их рр. коротко була інтернована в брит. таборях. Жили спочатку в таборі Тель-ель-Кібір б.Каїру, а потім в таборі Сідібішр б. Александрії (комендант табору – ген. рос. армії, українець Цвітанович). Переважна більшість українців у таборі Сідібішр виявилася несвідомою; активних було лише бл. 60 осіб. Цими останніми було засн. УГ, яка утримувала зв'язок з укр. організаціями в Туреччині та Центр. і Зах. Європі. Найдіяльніші чл.: Микола Косюра, просвітницький діяч Гриць Пустовар, Григорій Радченко, Василенко, Федір Ільченко, Г.Божок та ін.

Поволі зростала нац. свідомість серед кол. рос. вояків і старшин укр. роду. Рос. військ. командування намагалось тут вишколювати вояків і висилати їх проти більшовиків у тил та для підтримки ген. Врангеля. Українці назагал відмовлялися від такої місії. На цьому тлі виникали конфлікти. Дехто з українців вписався до франц. *Чужоземного Легіону*, ін. від'їхали до Європи, перев.

до Чехословаччини, дехто залишився в Є. і тут влаштувався. Серед тих, що залишилися, були Василь Жиленко, Ф.Льченко, Круглий та ін. Але організованого укр. життя в Є. у міжвоєнний період не було. Серед інтернованих вояків спостерігались спроби виїхати кудись спільно, напр., до Етіопії, але вони не увінчалися успіхом. Ген. Армії УНР Сергій Дельвіг, гол. укр. місії в Румунії на поч. 1920-их рр., 1944 емігрував до Є., де й помер. На поч. 1950-их рр. прибула до Є. невелика група укр. втікачів з Китаю. У 1970-их рр. тут жив і працював викладачем англ. мови правос. укр. св'ящ. Михайло Губ'як. У 1980-90-их рр. в Каїрі керівником регіонального будівельного бюро армії США працював амер. українець А.Гром'як.

Після 1956 серед рад. спеціалістів, що допомагали у спорудженні Асванської греблі, були й українці, як також серед рад. дипломатів був посол СРСР Данило Солод (1953-56). Україна репрезентована в Є. з 1993 послом Віктором Нагайчуком, а Є. в Україні послом Хусейном Камаль – Ельдін Шалашем.

Єгипетська історія й культура стали предметом деякого зацікавлення учених в Україні; серед них були відомі єгиптологи В.Авдієв та В.Бузескул. Видатний укр. візантолог Ігор Шевченко з Гарвардського Університету у 1970-80-их рр. побував кілька разів на Сінайському півостр. в монастирі св. Катерини з метою дослідження манускриптів, що там зберігаються.

Лит.: Божок Г. Українці в Єгипті. Регенсбург, 1946; Авдієв В. Історія стародавнього Сходу. К., 1954.

В.Маркусь

"ЄДНІСТЬ" (The Concord), газ.-тижневик. Виходила в Аделаїді від жовтня 1949 до вересня 1956 (318 чч.); засновник, видавець і ред. Я.Логин. Газ. містила матеріали на гром., гром.-політ. та культ. теми, заступаючи позиції ексильного уря-

ЄДНІСТЬ

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДУМКИ В АВСТРАЛІЇ

Registered at the General Post Office, Adelaide, for transmission through the post as a newspaper.

Ч. 26 (309.)

МЕЛЬБОРН, НЕДІЛЯ 15. ЛИПНЯ 1956.

ду УНР. Деякий час "Є." мала додаток англ. мовою The Flag. Наклад 500 прим.

"ЄДНІСТЬ", укр. кредитова спілка з обмеженою порукою (Concord, Ukrainian Credit Union Ltd.) у Брізбані, чл. Ради Укр. Кооператив Австралії, засн. 1982. Бюро спілки розміщується в Укр. Нар. Домі Брізбану. Ініціаторами були Р.Павлишин, О.Сухарський і С.Піскор. 1992 "Є." мала 215 чл.; активи вносили 2,8 млн дол., позички членам – 1,3 млн дол., резерва – 81 тис. дол., зиск – 12 тис. дол., жертви укр. спільноті – 5 тис. дол. Склад дирекції від 1986: Р.Павлишин (гол.), С.Піскор (від 1987 – управитель), Антін Столяр, Анатолій Жуківський, Ніл Томкінс, П.Гупало, Ольга Кравченко, О.Сухарський і Роман Тринів. 1992 гол. "Є." став Антін Столяр, новим чл. Мирослава Квік.

Лит.: Павлишин Р. Кредитова спілка "Єдність" в Брізбані. 36. Укр. кооп. діяспори.

Р.П.

ЄРОШЕНКО Василь (япон. вимова Айлосомяке), визначний письменник, поліглот, музикант, подорожник; н. 31.12.1890 в с. Обухівка Білгородської губ., Росія, п. 25.12.1952 там же. Сліпий від дитинства, Є. 1908 закінчив школу-інтернат для сліпих дітей у Москві й став професійним музикантом. Завдяки меценатській підтримці й знанню мови есперанто здобув вищу освіту в Лондонській Муз. Академії для сліпих. Водночас у коледжі в Лондоні вивчав англ., а самотужки – япон., нім., швед., франц. та ін. мови. Коротко відвідав Францію й повернувся в Росію.

1914 Є. виїхав до Токіо, де викладав в одному з університетів есперанто. Поглиблено вивчав япон. мову, літературу, філософію й мистецтво; викладацьку діяльність в університеті поєднував з працею у

школі для сліпих. У Токіо Є. проявив себе як талановитий письменник. (перші літ. твори – казки – він опублікував англ. мовою ще під час перебування в Лондоні). Його літ. дебютом в Японії стало автобіографічне "Оповідання про ліхтарик" (1916). Пізніше, у 1920-их рр., (Є. перебував в Японії з 1914 по 1921) тут були видані три його зб.: "Пісні досвітньої зорі", "Останнє зітхання" і "Заради людства". У 1959-61 в Японії двічі перевидавався тритомник творів Є., а 1956 була опублікована монографія Т.Ігіро "Сліпий поет Єрошенко". За свідченням очевидців, портрет Є. висить у палаці імператора в Токіо.

Полишивши Японію, Є. прибув до Китаю, де короткий час жив у Шанхаї, а в лютому 1922 переїхав до Пекіна. Тут він за рекомендацією кит. письмен. Лу Сіня, з яким дружив, викладав есперанто у Пекінському Університеті. В тому часі Є. відбув також короткі поїздки в Сіям (Тайланд), Індію та Бірму, де вивчав мови, традиції і побут народів цих країн.

З 1924 Є. працював перекладачем у Ком. Університеті Трудящих Сходу у Москві. Як визначний знавець есперанто брав участь у роботі багатьох наук. міжнар. конгресів. 1929 кілька місяців перебував на Чукотському півостр. (півн.-сх. Сибір), знайомлячись з побутом народів Півночі; потім працював викладачем різних предметів у сер. школах та коректором у друкарні в Москві. У 1934-45 був дир. дитячого будинку-інтернату для сліпих у Туркменії. В 1945-49 викладав англ. мову для сліпих у Москві, а 1949-51 в Ташкенті. Будучи вже тяжко хворим, Є. 1952 повернувся в рідне село, де й помер. 1969 у Києві була видана укр. мовою його книжка "Квітка справедливості".

Лит.: Єрмоленко В. Про нашого земляка, сліпого письменника В.Єрошенка. "Америка" (Філадельфія), 13-15.11.1985.

В.Троциньський

ЕРУСАЛИМ (Jerusalem, на івриті – Єрушалаїм), старовинне м., яке держава Ізраїль вважає своєю столицею, а монотеїстичні релігії – юдаїзм, християнство та мусулманство – за святе місто і свій духовний центр. Веде початок з 11 ст. до Христа; Є. був столицею Юдейського царства до 70-го р. по Христі, а потім знаходився під різними окупаціями – римлян, Візантії, арабів, Персії, хрестоносців, Османської імперії, брітійців.

Як місце життя, діяльності і смерті Христа, Є. притягував упродовж усієї христ. ери паломників з усього світу, в тому ч. і з України. Чимало з них залишили описи своїх подорожей. Ігумен Чернігівського монастиря Данило описав своє паломництво 1106-08. Пізніше залишив спогади про свою подорож (опубліковані 1906) Данило Корсунський, ігумен монастиря в м-ку Гродно ("Пeregrинація или путь до Иерусалиму"). Більше укр. прочан подорожувало до Є. в коз. добу: монахи Новгород-Сіверського монастиря Макарій і Сильвестер 1704; І.Вишенський залишив спогади "Путешествіе іеромонаха Іпполита Вишенського в Єрусалим, на Синай і Афон" в 1707-09 (опубліковані 1914); Варлаам Ліницький з Києво-Печерського монастиря відвідав Є. 1712-14.

Відомий подорожник В.Григорович-Барський у 1723-47 відбув мандрівки по країнах Сходу й детально описав своє п'ятимісячне перебування в Є. із власними зарисовками міста. Монах Мотронинського Святотроїцького монастиря з Чигирини Серапіон описав своє паломництво до Є. 1749 у творі "Путник или путешествие во Святую Землю" (опублікованому 1873). Продовжувалися паломництва до Святої Землі і в 19 ст., а описи цих подорожей залишили: уродженець Волині Іпполит Терлецький ("Записки второго поклоннического путешествия с Рима в Єрусалим", 2 тт., 1861), галичанин Л.Турянський ("Опис з уст паломника", 1886). Маємо також подорожні враження про Є. свящ. А.Полянського, Т.Дуткевича та Б.Кирчева.

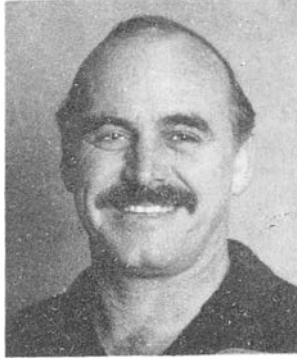
Велике паломництво з Галичини до Є. і Палестини організував 1904 і 1906 митр. А.Шептицький, про що повідав свящ. Юрій Дзерович у "Пропам'ятній книзі першого русько-народного паломництва в Святу Землю

від 5 до 28 вересня 1906". 1935 побачила світ праця "Паломництво до Святої Землі" ректора Духовної Академії у Львові Йосифа Сліпого, а в новітні часи написали свої мемуари свящ. Юрій Федорів та М.Жишка.

Укр. паломники, рел. та світські діячі залишали меморабілії в церквах Є. Гетьман І.Мазепа подарував велику срібну тарілку-плащаницю з гравюрою погребення Христа церкви Воскресіння або Святого Гробу. Так само кошовий отаман Петро Кальнишевський був щедрим меценатом цієї церкви. А.Олесницький, проф. Київської Духовної Академії, спеціаліст з біблійної археології, написав працю "Святая Земля" (2 тт., 1875-76). В Є. перебувала невелика укр. громада під час і після 2 світ. війни (див. *Ізраїль*). Прощі до Святої Землі і Є. продовжувалися і по війні, гол. з діаспори. Частим провідником прощ був студентський ермонах Євтимій Волянський з Канади.

В Є. живе чисельна група євреїв, іммігрантів з України. Активніші з-поміж них зорганізовані в *Товаристві Єврейсько-Українських Зв'язків*, що

має свій осідок в цьому м. З 1977 діє катедра українознавства в Єврейському Університеті в Є. У 1950-их рр. в м. побудовано меморіал єврейського голокосту "Яд ва-Шем",

О.Єсавленко

де посаджено дерева на пошану представників тих народів, які рятували життя євреям у час гітлерівського геноциду. Серед цих "праведників світу" є бл. 300 українців. 1985 завдяки українцеві Юрієві Дибі

зі США було відкрито скромний пам'ятник укр. і єврейським жертвам нацизму і білшовизму поблизу могили короля Давида. Кількома місяцями пізніше невідома рука його знищила; цей акт приписують антиукр. екстремістам.

1988-93 у тюрмі в Є. перебував українець Іван Дем'янюк, запідозрений у воєнних злочинах проти євреїв під час нім. окупації; тут же відбувався *Дем'янюка Процес*. Верховний суд Ізраїля звільнив його 1993 (див. також *Ізраїль*).

А.Жуковський

ЄСАВЛЕНКО Олександр (Alexander Yesawlenko), відомий з англ. вимови як Джекзленко, визначний австрал. футболіст і тренер футбольної команди (за австрал. правилами – Australian rules) Карлтона в Мельборні; н. 1945 в Зальцбургу, Австрія. До Австралії приїхав 1949, вчився в коледжі Сейнт Едмундса в Канберрі. Крім футболу, працював як керівник курортних готелів і мотелів у Сирфес Парадайс (Surface Paradise), Квінс.

Ж

ЖОВНІРУК Тарас (Taras Shovniuk), економіст, підприємець; н. 9.8.1922 у с. Хлібичин Пільний Снятинського пов., Галичина. Під час 2 світ. війни був старшиною Дивізії "Галичина". 1951 одержав звання магістра політ. наук в ділянці економіки в Ерлангенському Університеті, Німеччина. 1954 приїхав до Австралії і поселився в Аделаїді, де спочатку був урядником харчової фірми, а з 1962 її дир. У 1963 переїхав до Мельборну, займав посаду гол. управителя фабрики харчових виробів з курятини (1964-67); 1967-73 – дир. такої ж фабрики у Сідней. З 1973 працював дорадником у різних фірмах, а в 1984 заснував власне підприємство Universal Poultry Equipment. Бере участь в укр. гром., зокрема спортивному, житті Австралії; гол. мельборнської футбольної команди "Леви", меценат на церк. і гром. цілі.

о. І.Ш.

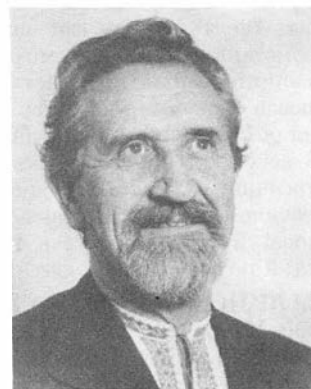
ЖОЛКЕВИЧ Богдан (Bohdan Sholkewych), культ. діяч; н. 14.8.1912 в с. Серафінка Городенського пов., Галичина, п. 22.9.1983 в Аделаїді. Вийшов до Німеччини 1945, переселився до Австралії 1949; жив спочатку в Мельборні, а від 1951 в Аделаїді. Муз. обдарований, 1952 організував церк. хор при укр. кат. парафії Аделаїди, яким дирижував до кінця життя. У 1950-их рр. активний в Укр. Театрі Малих Форм ім. В.Блавацького. Диригував хором СУ ПА "Ластівка" (1961-83). Заснував і вів Капелю Бандуристів ім. Г.Китастого (1974-80).

ЖУК Вадим (Vadym Shuk), інж., діяч культури; н. 22.6.1911 в с. Перегуби б. Києва, п. 24.3.1980 в Аделаїді. Закінчив Політехн. Інститут у Києві зі званням інж. хем.-технолога. Після 2 світ. війни був учителем хемії та фізики, у таборових школах Майнц-Кастелю та Етлінгену (Німеччина). До Австралії прибув 1949 і поселився в Сідней, де працював гол. лаборантом у відділі хемії Університету НПВ. Гол. Укр. Т-ва Інженерів Австралії (1961-63, 1969-72). Проектував іконостас і внутр. оформлення Покровського храму в Сідней. 1974 переїхав до Аделаїди, де підготував дві великі виставки фотографій та ін. документів: 1978 з нагоди 60-ліття укр. державности і 1979 на тему архітектури укр. церков. Остання демонструвалася в держ. бібліотеці ПА та в ряді міст Австралії.

р.м.

ЖУКІВСЬКИЙ Анатолій (Anatolij Zukiwskyj), журналіст, військ., гром., політ. і пластовий діяч; н. 13.10.1912 в с. Пигарівка Новгород-Сіверського пов. Чернігівської губ. З батьками виїхав на еміграцію до Польщі, жив на зах. Волині. Закінчив гімназію у Луцьку. Студіював на факультеті архітектури в Політехніці у Данцігу (1933-37). З 1929 чл. ОУН, 1941 учасник похідних груп ОУН (А.Мельника) на Сх. Україну, провідник ОУН в Луцьку. Призначений до штабу "Поліської Січі – УПА", зв'язковий у Києві. 1945 старшина для доручень у штабі Укр. Нац. Армії в ген. Павла Шандрука. Нагороджений екзильним урядом УНР Воєн-

ним Хрестом та Хрестом Укр. Армії і піднесений до ранги майора. Емігрувавши до Австралії, Ж. поселився спочатку в Сідней (1949), потім у Канберрі (1961). Тут працював у відділі планування фед. міністерства будівництва. Провідний діяч Пласту, чл. (1954-56) і гол. (1956-61, 1975-77) крайової пластової старшини; отримав пластовий Орден св. Юрія в золоті. Чл. управ УГ АСТ (від 1979), головно як секретар і її гол. (1981-

А.Жуківський

82). Активний у комбатантських організаціях; 1951 співзасновник Союзу Укр. Комбатантів Австралії. Як коментатор поточних подій і проблем Ж. співпрацює з періодиками "Вільна Думка" (Сідней), "Новий Шлях" (Торонто), "Самостійна Україна" (Чикаго) і "Укр. Слово" (Париж). Видавець і ред. журн. "Праця і Життя" та ін. правос. церк. літератури, а також зб. церк. співу.

Р.М.

З

ЗАБІЛЛО Катерина, з роду Бабич, дружина *Забілла Миколи*, учасниця визвольних змагань, гром. діячка; н. 1900 в Заславі на Житомирщині, п. 1943 в Істамбулі. У 1917-18 бундужна полку кінноти Армії УНР. На еміграції в Істамбулі. З 1928 – активний чл. УГ в Туреччині.

ЗАБІЛЛО Микола (також Забелло), військ. і гром. діяч, родом з Кам'яця Подільського (дати народження і смерті невідомі). В Армії УНР – сотник. Після поразки нац.-визвольних змагань 1917-20 на еміграції в Туреччині. Спочатку в Істамбулі очолював Укр. Сполучене Земляцтво Поділля та Волині. З об'єднанням 1928 всіх укр. округових земляцтв у Туреччині в *Українську Громаду Туреччини* став її ген. писарем, а невдовзі й гол. Перебував на цій посаді й по закінченні 2 світ. війни.

ЗАВАЛИНСЬКИЙ Євген (Jewhen Zawalinski), орієнталіст, наук. і церк. діяч; н. 15.8.1911 у Львові. Студії у Львівському Університеті завершив докторатом (1936). До Австралії прибув 1949, поселився в Мельборні. Публікації про використання тур. джерел у вивченні історії України й Польщі. Чл. Поль. Сходознавчого Т-ва (1938), співроб. Інституту Орієнтальних Живих Мов (Institut des Langues Orientales Vivantes) у Парижі (1948), д. чл. НТШ у Філолог. Секції з 1975.

ЗАЙМАК Іван Зиновій (John Zanovi Zymask), один з перших відомих укр. імігрантів в Австралії; н. 30 або 31.10. (1852 або 1853) в Херсоні, п. 25.2.1923 у Вейверлі (Waverley), НПВ. Син Василя Займака й Елени Шрайбер; підлітком утік до морської флотії, прибув до Брізбану. Відмовився від порад власти оцадності (6. 100 фунтів стерлінгів) в акції фірми Mount Morgan Mines, а натомість купив перегонового коня. До НПВ переїхав з Квінс. прибув 1880; 1899 прийняв бріт. громадянство. Працюючи робітником в Окслей (Oxley), НПВ, одружився з вдовою Варварою Гілл

(1895). У подружжя народилася дочка Ольга Еллен (1896). При кін. життя займався розведенням устриць у Нелсон Бей (Nelson Bay), НПВ. За кілька днів перед смертю став католиком.

о.І.Ш.

ЗАКРЕВСЬКИЙ Яків (Yakiw Zakrevskij), гром. і військ. діяч; н. 23.10. 1893 в с. Рубань під Неми-

Я.Закревський

ровом Подільської губ., п. 19.6.1965 в Аделаїді. В час 1 світ. війни служив у рос. армії. Як підполк. Армії УНР брав участь у боях та операціях визвольних змагань 1917-20. Нагороджений Орденом Залізного Хреста, Хрестом С.Петлюри та Воєнним Хрестом. У 1920-44 жив у Володимирі-Вол. До Австралії приїхав 1950 і поселився в Аделаїді. Активний у гром. і комбатантському житті; гол. УГ ПА (1951-53), довголітній гол. Союзу Укр. Комбатантів ПА (1950-65), гол. суду чести Союзу та почесний гол. УГ ПА.

В.М.

ЗАЛЕСЬКА Ірина (Irene Zaleskij), з роду Кобзар, дружина *Залеського Степана*, акторка, хореограф; н. 26.1.1918 у Львові, п. 25.1.1988 у Мельборні. В юнацьких роках активна спортсменка. Навчалася у школі ритмо-плястики в Оксани Суховерської; 1941 стала чл. студії художнього слова Івана Бендерського, закінчила драм. студію при НТШ у Львові у класі Йосипа Гірняка. На поч. 1940-их рр. виступала в Театрі

Опери й Балету у драмах: "Камінний господар", "Оргія" Л.Українки, "Пошилися у дурні" М.Кропивницького, "Слуга двох панів" Гольдони та ін. На еміграції в Німеччині входила до складу балетної групи Дмитра Саєнка (1945), а пізніше – Театру-Студії Й.Гірняка (1946-49). Вела ритмо-плястичну студію в Міттенвальді (1946). 1949 приїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. Тут виступала у провідних ролях в *Театрі ім. Курбаса*, зокрема в п'єсах: "Тайна доктора Горошка" І.Керницького (1956), "Ой, не ходи, Грицю" М.Старицького (1957), "Украдене щастя" І.Франка (1957), "Маруся Богуславка" М.Старицького (1958), "Химерне щастя" М.Люсі (1959), "Лісова пісня" Л.Українки (1960), "Актори" Л.Полтави (1963). Заснувала і вела ритмо-плястичну

Подружжя С. та І.Залеських у п'єсі Л.Полтави "Актори"

студію при укр. школі в Нобл Парку (1962-88), з якою поставила дитячу п'єсу "В чужім пір'ї" М.Підгір'янки (1963). Разом з поетесою З.Когут гастролювала по США й Канаді (1973). Активна в США.

М.П.

ЗАЛЕСЬКИЙ Степан (Stephen Zalesky), актор, чоловік *Залеської Ірини*; н. 16.12.1915 у Львові, п. 1.11.1970 у Мельборні. Почав виступати 1931 в драм. гуртку при читальні "Просвіта" на Личакові. 1939 вступив на вокальний факультет Муз. Інституту ім. М. Лисенка, опісля до драм. студії при Театрі ім. Л. Українки. 1941 влився у склад драм. ансамблю Львівського Оперного Театру. Рівночасно підвищував кваліфікації в театр. школі, у класі Й. Гірняка. Від 1944 на еміграції в Німеччині. Чл. Театру-Студії Й. Гірняка в Міттенвальді (1945-48). Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Від 1951 виступав у провідних ролях *Театру ім. Л. Курбаса* й був його мист. керівником (1958-63). Режисер-постановник п'єс: "Маруся Богуславка" М. Старицького (1958), "Химерне щастя" М. Люсі (1959), "Лісова пісня" Л. Українки (1960), "Актори" Л. Полтави (1963).

М.П.

ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ М. ім. ДРАМАТИЧНА СЕКЦІЯ, див. *Драматична Секція ім. М. Заньковецької*.

ЗАХІДНЯ АВСТРАЛІЯ (Western Australia), найбільший степ Австрал. Коммонвелту; площа 2 525 тис. кв. км, нас. 1,2 млн. Столиця Перт на півд.-зах. побережжі. Українці почали поселятися після 2 світ. війни як імігранти з таборів ДП у Німеччині й Австрії; всіх укр. імігрантів прибуло до ЗА бл. 1500 осіб. За переписом 1986 у цьому степі проживало 2150 українців, гол. в столиці Перті та у м. Нортгам. Організоване укр. рел. і культ. життя в ЗА було започатковане ще в перехідних таборах – Грейланд (Greyland), Кандердін (Cunderdin) та Голден (Holden), – а потім зосередилося у двох названих містах. Постали правос. і кат. церкви, громада евангеліків-баптистів, а також відділи й осередки різних гром., культ. і виховних організацій. З

огляду на геогр. віддалення від великих осередків, укр. життя розвивалося більш відокремлено. Проте, завдяки зусиллям активістів, воно у 1950-70-их рр. було досить динамічним. У 1990-их рр., внаслідок зменшення кількості активніших українців та недостатнього суспільного зацікавлення сер. і молодшої генерації, укр. діяльність послабла.

Р.М.

ЗЕРОВА М. ім. ЛЕКТОРАТ УКРАЇНІСТИКИ, див. *Лекторат Українистики ім. М. Зерова*.

ЗИБАЧИНСЬКИЙ Орест (Orest Sybaczynsky), псевд. Орлан, політ. діяч, провідний чл. ОУН (А. Мельника), журналіст; н. 15.5.1912 в Чернівцях, п. 13.9.1993 у Сіднеї. Студіював у Чернівецькому Університеті, згодом у Празі і Букарешті; активний в укр. студентському русі на Буковині. Співзасновник Лерії Укр. Революціонерів; крайовий провідник ОУН Буковини, Басарабії й Мармароцини (1934-40), ініціатор протигібільш. повстання на Буковині (1941), учасник похідних груп ОУН, провідник ОУН (А. Мельника) Донбасу (1941), Волині і Полісся (1942-43), чл. Проводу Укр. Націоналістів (1947-49); ініціатор і ген. секретар міжнар. організації "Інтернаціонал Свободи" (1946-49), чл. УНРади з фракції ОУН (1948-49). У 1930-их рр. співпрацював у чернівецьких часописах "Самостійність" і "Самостійна Думка", ред. кварталника "Інтернаціонал Свободи" в Мюнхені (1946-49). З 1949 в Австралії, поселився у Сіднеї. Автор брошур "До питання укр.-поль. взаємин" (1948), "Конфедерація Народів Інтерконтиненту" (1948), "Свободарність" (1954), "Інтегральна революція" (1956) та ін. Ред. "Нового Шляху" в Торонто, Канада (1978-79).

А.Ж.

ЗИМНИЦЬКИЙ Михайло (Mychaylo Zimnytsky), інж.-агроном, гром. і

політ. діяч; н. 12.10.1892 в слободі Липці на Харківщині, п. 25.10.1965 у Мельборні. Сер. освіту здобув у Харкові. Під час 1 світ. війни служив у рос. армії і потрапив в австр. полон. В таборі у Йозефштадті (Австрія) став вояком "Сірої Дивізії", з якою переїхав 1918 на Україну і включився у визвольну боротьбу. 1920 інтернований у Польщі, де згодом закінчив школу хорунжих (1923). 1925 переїхав до Чехії і в Укр. Госп. Академії у Подєбрадах одержав звання інж. (1932). У Празі закінчив школу садівництва. В роки 2 світ. війни був керівником хліборобської школи в Сяноку, Галичина. По приїзді в Австралію (1949) поселився у Мельборні. Чл. СГД від 1930, у 1959-65 очолював його відділ в Мельборні.

М.П.

ЗОЗЕ Євген (Eugene Zoze, справжнє прізвище Є. Шведченко), поет; н. 1917 на Полтавщині, де здобув техн. освіту. Під час 2 світ. війни був вивезений на примусову працю до Німеччини. 1948 переїхав до Франції, а 1951 до Австралії. Тут поселився в Аделаїді. Почав писати вірші в Україні, друкувався в укр. часописах Австралії, Франції та Німеччини. Для його поезій характерні довільність форми, фрагментарність, зосередження на суб'єктивних враженнях.

ЗОЗУЛЯ Ляро (Largo Sosula), інж.-лісівник, учасник визвольних змагань 1917-20, гром. діяч; н. 21.6.1903 в с. Стружки Ново-Ущицького пов. Подільської губ., п. у Сіднеї. Хорунжий в 3-ій Залізній Дивізії Армії УНР. На еміграції з 1921 в Польщі, Чехословаччині й Німеччині. 1950 переїхав до Австралії. Вчив у суботніх школах в Аделаїді й брав участь у діяльності багатьох гром. організацій; довголітній секретар УГ ПА, гол. Союзу Укр. Комбатантів. Лицар Ордену С. Петлюри, відзначений Воєнним Хрестом УНР.

I

ІВАН, правос. св.; н. у кін. 17 ст. в Україні у селянській родині, п. 27.5.1730 в Туреччині. Служив у війську, 1711 попав у татар. полон. Був проданий татарами в тур. неволю. Зазнав знущань від господаря-турка за те, що не хотів відступити від христ. віри. І. вдень працював, а вночі молився у печері. Ще за життя про нього оповідали як про св. людину. По смерті Грець. Правос. Церква канонізувала І. Його мощі знаходяться на остр. Євбеї.

ІВАНЧО Василь (Vasyl Ivancho), кат. свящ., брат *Іванчо Миколи*; н. 1.2.1926 в с. Веряця на Закарпатті. Сер. освіту здобув у Хусті і Пряшеві. Прибув до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Спочатку працював на залізниці. Був чл. хору "Чайка", співав у церк. хорі; чл.-засновник УГВ. Після приватної підготовки у еп. І. Прашка став свящ.-помічником (1984). Від 1986 адміністратор катедральної парафії св. Апостолів Петра і Павла в Мельборні; заступник гол. Карп. Союзу в Австралії.

ІВАНЧО Микола (Mykola Ivancho), кат. свящ.; н. 8.12.1927 у с. Веряця, Закарпаття, п. 5.1.1982 в Ньюкастелі, НПВ, похований у Мельборні. Сер. освіту здобув у Хусті і Пряшеві; богословські студії розпочав у Пряшеві, а закінчив в Урбанському Університеті у Римі (1948-53), де одержав бакалярат з філософії і ліценціят теології. Свячений у Римі архиеп. Іваном Бучком. 1955 приїхав до Австралії; був свящ.-помічником у Мельборні (1955-57), душпастирем у Перті (1958-62), знову свящ.-помічником у Сідней і Канберрі (1962-72), Мельборні (1972-78) та парохом у Ньюкастелі (1978-82). Здобув пошану мирян як відданий духовний наставник.

о. І. Ш.

ІГНАТІВ Борис (Boris Ihnativ), видавець, друкар; н. 1921 у Сх. Україні, п. 2.6.1979 в Мельборні. Закінчив Київський поліграфічний технікум, одержавши спеціальність друкаря.

Був складачем у провінційних газ. Київщини. Під час 2 світ. війни попав у нім. полон, перебував на примусовій роботі у Німеччині. Після розвалу останньої займав посаду друкаря в укр. газ. і вид-вах; видав зб. поезій Олега Зуєвського "Золоті ворота" (1947). Був керівником друкарні тижневика "Неділя" в Ашафенбурзі. 1949 приїхав до Австралії, де спочатку працював у друкарнях газ. "Єдність" (Аделаїда) та "Вільна Думка" (Сідней). Згодом у Мельборні організував власну друкарню. Крім комерційних робіт, видавав сатиричний журн. "Перець" (1950-52) і газ. "Українець в Австралії" (від 1957). Друкарня І. виконувала численні замовлення укр. організацій, зокрема, у Вік. Найбільшим її досягненням став друк вид. СУОА "Українці в Австралії" (1966, 862 ст.).

М. Б.

ІЗРАЇЛЬ (єврейською Medinat Yisra'el), держава єврейського народу на території кол. брит. мандатної посілости Палестина; виникла 1948 у висліді визвольної війни євреїв з британцями та боротьби з палестинськими арабами. Площа 20 700 кв. км, не включаючи окупованої 1967 Палестини та Голанської височини. Нас. (5 млн 450 тис. – 1993) постійно зростає, гол. за рахунок еміграції, в тому ч. із укр. земель. Євреї складають бл. 82% населення, решта – араби, друзи, бедуїни та ін. На окупованих територіях проживає бл. 1,5 млн арабів. Офіційно столицею є істор. м. Єрусалим, хоча ряд центр. держ. установ та іноземних дипломатичних місій знаходиться в Тель-Авіві.

Істор. зв'язки між Палестиною та Україною розвивалися на рел. основі. Це була для гол. релігій – юдаїзму, мусулманства і християнства – Свята Земля, куди вже з 11 ст. прибували паломники з Руси (див. *Єрусалим*). Крім паломника *Данила* ігумена, що перебував у Святій Землі в 11-12 ст., відомий також ігумен Варлаам, який, на думку Івана Франка, був першим давньоруським паломником

до Святої Землі; він не залишив опису своєї подорожі, але згадується в "Повісті временних літ". Мандрували до Палестини й рел. діячі коз. періоду. Гетьман Іван Мазепа щедро обдаровував через своїх емісарів церкви і монастирі Святої Землі. Серед правос. монахів і монахинь з Росії були й українці у кількох монастирях, що знаходилися під юрисдикцією Рос. Синоду (церкви Вознесення, Марії Магдалини, рос. правос. подвір'я з церквою св. Трійці). По революційних подіях 1917-20 сюди (у монастир Олександра Невського) попали деякі рос. білі емігранти, а між ними й деякі українці. Перша велика проща укр. греко-католиків відбулася у вересні 1906, яку провадив митр. Андрей Шептицький.

В час 2 світ. війни і одразу ж після неї на території теперішнього І. перебували окремі українці (військові або цивільні), що були пов'язані з поль. військ. формуваннями. У 1942-48 існувала Громада українців, що знаходилися у Палестині. До цієї громади входило кілька десятків осіб з різних місцевостей Палестини: полк. П. Базилевський (гол.), Ростислав Глукко, Теодор Ковальський, Василь Луців, Олександр Пожар, Мирон Лядек та ін. З ініціативи громади, а особливо завдяки зусиллям В. Луціва, 6.10.1947 посвячено в Єрусалимі на Оливній Горі у соборі "Патер Ностер" плиту з україномовним текстом молитви "Отче наш". УГ в Палестині у 1946-48 утримувала тісний контакт з Союзом Українців у Великій Британії та уважалася його філією. В кін. 1940-их рр. громада перестала існувати, а українці в більшості виїхали з І. На поч. 1940-их рр. знаходився в екзилі у Палестині українець із Закарпаття Віктор Бараній, що був високим чехословацьким урядовцем (помер в Єрусалимі 1943). З 1950-их рр. нав'язалася деяка співпраця між укр. діаспорою та діячами й установами І., що виявляли прихильність до укр. справи (контакти між науковцями, журналістами тощо).

1988 І. відвідала група укр. журналістів зі США і Канади (бл. 30), яка мала на меті підготувати більші паломництва українців до Святої Землі з нагоди Ювілею Тисячоліття Хрещення Руси-України. У квітні 1988 розпочався відомий процес *І. Дем'янюка* в Єрусалимі, який мав великий розголос не лише в І., але й у світі та на Україні. Цей процес, проте, не підважив нормалізацію укр.-єврейських відносин, яка стала фактом ще раніше на Україні та в діаспорі.

У творенні та в розбудові держави І. відігравали визначну роль євреї з України. Серед лідерів світ. сіоністського руху були відомі єврейські діячі: провідник Гітбат Сіону Іеху-Лейб Пінкнер (1821-91), виходець з м. Томашів на Холмщині, який здобув освіту в Одесі; ідеолог соціалістичного сіонізму Б.Горохов також походив з України. З Україною пов'язаний і теоретик антисоціалістичного сіонізму Володимир Жаботинський; на Україні народився і жив (до 1921) видатний єврейський поет Хаїм-Нахман Бялик (1873-1934), потім він переїхав на працю до Палестини. З України веде своє походження ряд політ. і суспільних діячів І.: 2-ий президент цієї держави Іцак Бен-Зві (1884-1963), прем'єр уряду Голда Меїр (1898-1978), міністер закорд. справ Моше Шарет, гол. кнессету Шевах Вайс, засновник індустрії І. А.Шенкар та ін.

Перманентна еміграція до І. зростала у висліді дискримінаційної політики супроти євреїв в СРСР. До 1985 виїхало з України понад 100 тис. євреїв, але тільки половина з них поселилася в І., решта осіла в США, Канаді та Зах. Європі. Маємо деяку статистику цієї еміграції з більших міських скупчень єврейського населення у 1968-81:

Місто	Усього виїхало з даного міста за вказаний період (в тис.)	Серед них до І. (в тис. і в процентах від загальної кількості тих, що виїхали)
Київ	23,6	4 (20%)
Харків	4	0,6 (14,5%)
Одеса	24,8	4,25 (17,1%)
Львів	8,2	3,5 (42,3%)
Чернівці	17,8	16,3 (91,6%)
Мукачєво	1,1	1 (94,4%)

Такі тенденції процесу єврейської еміграції простежувалися і в наступних

роках, будучи характерними й для ряду ін. міст у відповідних регіонах України. З цього випливає висновок, що євреї із Зах. України в пропорційно більшій кількості емігрували до І., аніж із Центр. та Сх. України. Серед єврейських емігрантів є деяке ч. й етнічних українців, особливо у випадку мішаних подруж; усіх етнічних українців в І. налічується бл. 3-4 тис. За оцінками фахівців, на 1994 в І. жило бл. 300 тис. євреїв, котрі мають своє коріння в Україні (сюди зараховуються також діти, батьки яких прибули з України). Останнім часом вже дедалі більше громадян визначають себе як "укр. євреї", хоча самовизначення "рос. євреї" ще дуже популярне. Укр. мову зберігають євреї із Зах. України, а закарп. євреї користуються нею навіть у домашньому побуті, оскільки молодша генерація не навчилася ідиш. Серед укр. євреїв популярна укр. музика, фольклор, страви. Транслюються по одній годині тижнево програми київського телебачення. Найбільша концентрація укр. євреїв припадає на міста Тель-Авів, Беер-Шева, Єрусалим (бл. 30 тис.) та Гайфа. У деяких сіль.-госп. кооперативах (кіббуцах) взагалі переважають євреї з України (напр., кіббуц Мерхавія був засн. 1929 вихідцями з Галичини). В м. Назарет кілька років діяла укр. місійна станиця, яка працювала гол. з арабськими християнами (керівник о. Ярослав Свищук).

1979 створено *Товариство Єврейсько-Українських Зв'язків*, у якому гуртуються євреї з України, що залишилися більш прив'язаними до країни походження та укр. культури. Його засновником і лідером є *Я.Сусленський*. Т-во видавало неперіодичний журн. "*Діалоги-Диалоги*" зі статтями укр., рос. мовами та на мові іврит. Євреї з України згуртовані також в окремих укр. земляцтвах (Київському, Львівському, Чернівецькому, Одеському, Миколаївському, Коломийському, Закарпатському та ін). Серед них найактивніше *Київсько-Українське Єврейське Земляцтво*. У листопаді 1992 постала Ізраїльська Асоціація Укр. Студій (засновник і гол. *В.Москович*), яка провела в березні 1993 перші Шевченківські читання. Укр. науковці та публіцисти і раніше брали участь у групових та індивідуальних поїздках до І. 1977 запроваджено курси українознавства в Єврейському Університеті в Єру-

салимі; відбуваються семінари на укр. теми. У червні 1993 на конференції, присвяченій Святому Письму в слов'янському світі, виголошено доповідь про Біблію в укр. культурі. На тему укр.-єврейських взаємин в Єрусалимі 1993 відбувся окремий форум (наук. конференція) за участю бл. 70 українців із України та діаспори.

Зв'язки між І. й Україною поживилися після проголошення останньою незалежності. Між обома державами встановлено дипломатичні відносини. Першим послом України в І. був Юрій Щербак, а І. в Україні Цві Маген. У Києві 1991 постало т-во "Україна-Ізраїль", гол. якого обрано В.Крижанівського. У січні 1993 президент України Леонід Кравчук відвідав І., а в Україні з держ. візитами побувало кілька керівників І., в тому ч. прем'єр-міністр Іцак Рабін.

Лит.: Чечва В. Мандрівка паломника по Святій Землі. "Дзвони" (Рим-Детроїт), ч. 1, 1978; Gitelman Z. Becoming Israelis: Political Resocialization of Soviet and American Immigrants. New York, 1982; Михаєли М. Израиль, географический справочник. Єрусалим, 1989; Проблеми укр.-єврейських відносин. Матеріали міжнар. наук. конференції. К., 1991; Сусленський Я. Справжні герої. К., 1993.

І.Клейнер, В.Маркусь, В.Москович

ІЛИК Петро Микола (Peter Michael Ilyk), правник, держ. урядовець, культ. діяч; н. 11.11.1949 у Канберрі. Бакаляр гуманітарних (1970) та юридичних (1977) наук Австрал. Нац. Університету. Займав посади заступника адміністратора остр. Норфолк (Norfolk Island) і правного дорадника австрал. парламенту; від 1989 є заступником секретаря Відомства Цивільної Авіації (Civil Aviation Authority). Неповночасний викладач в Канберрському Колежі Вищої Освіти (Canberra College of Advanced Education), вчитель Рідної Школи у Канберрі (1988) та учасник муз. ансамблів Канберри і Квінбієну.

Р.М.

ІЛЬКІВ Ольга (Olha Ilkiw), з роду Гарасименко, гром. діячка; н. 10.10.1923 в с. Кулеші Житомирської обл. З 1944 на еміграції в Німеччині; 1949 прибула до Австралії, живе в Меррілендс, НПВ. Активна в жіночих організаціях: гол. стейтової управи СУА (1977-89), заступник гол. крайової управи СУА (1983-92); чл. дирекції Фундації Українознавчих Студій в

Австралії, організатор багатьох гром. і культ. заходів (Рік дитини, Декада укр. роднини тощо). Авторка статей в жіночих журналах, гол. в "Нашому Слові" та в альманаху "Новий Обрій".

ІМІГРАЦІЯ, МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ (Immigration, Migration). Укр. діаспора в Австралії – вислід цілеспрямованої І. частини українців як переміщених осіб (ДП) із Зах. Європи по 2 світ. війні. Деяка І. українців мала місце і раніше, перед 1 світ. війною в рамках загальної І. з Далекого Сходу, а в другій пол. 1940-их рр. з Китаю. Але вона не була чисельною. До того ж, за винятком одиниць, ці імігранти не створили або не приєдналися до укр. гром. структур.

Повоєнна східноєвроп. І. змінила природу й статус І. до Австралії взагалі. До того часу в Австралію прибували гол. чином піддані Бріт. корони, які не уважалися юридично чужинцями. Першу виразну групу чужинців (aliens) склали бл. 170 тис. ДП, до яких стосувався ін. режим, ніж до англосаксонських поселенців. Серед них була 21 тис. українців різного підданства, але які наповняли на тому, щоб їх вважати етнічно українцями, а з юридичного погляду – бездержавними.

Укр. імігранти, як і політ. втікачі з ін. держав Сх. Європи, прибули до Австралії на підставі угоди 1947 між ІРО та австрал. урядом. Фед. урядовою установою, що відала справами І., був однойменний відділ (департамент), який, з одного боку, застосовував чинне законодавство щодо імігрантів ("обмежена іміграція" стосовно білих, гол. англосаксонців), а з другого, в силу нових міжнар. і внутр. умов в Австралії, впливав на його еволюцію. В стейтах та регіонах діяли представники (директори) департаменту І. Як небріт. громадяни укр. імігранти були спочатку позбавлені не лише політ., але й деяких соціально-екон. прав, навіть таких, які підпадали під загальні права людини. Зокрема, імігранти-чужинці зазнавали легальної дискримінації в справах зайнятості й професії та соціального забезпечення.

Хоча Австралія погодилася в кін. 1940-их рр. прийняти відносно велику масу східноєвроп. імігрантів, проте не було достатньої підготовки, щоб нормально забезпечити й інтегрувати їх в австрал. суспільство. Після

приїзду людей (у більшості чоловіків мол. віку) розміщено їх в робочих готелях (гуртожитках) і трудовлаштовано у пром-сті або на будівництві, що перебували у віданні уряду. Термін обов'язкової визначеної праці для цих імігрантів складав 2 рр. Жінок і дітей поселено в спеціальних таборах, окремо від чоловіків і батьків (див. *Переселенчі Табору*). Життєві умови були нижче сер. стандарту, хоча у порівнянні до таборів ДП, можливо, і кращі. Спочатку було важко одержати дозвіл на приватне помешкання; деякі стейти законом обмежували оренду житла імігрантами. Це спонукало багатьох будувати власні мешкання, хоча спочатку дуже примітивні. Дешевої землі для будівництва було вдосталь. По 1964 держава надавала деякі пільги для спорудження будинків (кредити на вигідних умовах). З-поміж австрал. політиків найбільше причинився до східноєвроп. І. перший фед. мін. іміграції А.А.Колвел, м. ін., великий приятель українців.

Після спаду основної хвилі укр. І. (1948-51) лише незначне число українців прибуло до Австралії; були це головно кол. військові з Англії, деякі переселенці з Польщі та Югославії. Разом з тим, спостерігався невеликий відплив українців з Австралії, особливо до США і Канади. Деякі укр. імігранти знаходили кращі професійні умови поза Австралією або бажали поєднатися з родичами, друзями чи односельчанами. Загалом, кількість українців, яка виїхала з Австралії упродовж 1950-70-их рр., компенсувалася тими, які в той же період прибували. Останнім часом (протягом 1980-90-их рр.) додалося незначне число людей з України (прибл. 1 тис.), які знову ж таки приїхали здебільшого до родичів, але на індивідуальній основі. Лише євреї з України імігрували до Австралії у висліді певної іміграційної політики урядів СРСР (пізніше Росії) та Австралії. Але ці імігранти стоять окремо від укр. спільноти. На сьогодні 90% укр. імігрантів прийняли австрал. громадянство і суспільно та юридично прирівняні до австралійців. (Див. *Натуралізація*).

Слід згадати ще про міграційні рухи укр. імігрантів всередині країни. По розв'язанню переселенчих таборів лише частина українців залишилася жити у відповідних місцевостях. Справа в тому, що ці табори, як правило,

знаходилися поза великими містами. Більшість же укр. імігрантів переїхала на помешкання до великих, зокрема пром., центрів. Також між цими містами відбувався рух імігрантів на індивідуальній основі (пошуки кращої праці, бажання жити в більшій укр. громаді тощо). В результаті з 1980-их рр. понад 85% українців Австралії живе в метрополітальній околиці п'ятих найбільших міст (Сідней, Мельборн, Аделаїда, Брізбан, Перт). Але ніде не виникло компактного району (дільниці) поселення українців в якому-небудь австрал. місті. Лише подекуди сконцентровано важливі укр. установи: Ессендон в Мельборні, Лідкомб в Сідней, Вудвіл в Аделаїді. З 1960-их рр. внутр. рух укр. поселенців в Австралії майже припинився (див. також *Перетисі Населення*).

Лит.: Jupp J. Immigration. Sydney University Press. M., 1991.

С.Матіяш

ІНДІЯ (Union of Indian States), друга найбільша держава в азійсько-тихоокеанському регіоні (після Китаю) за територією та кількістю нас.; розташована на півд. Азії, в основному на півостр. Гіндустан. Площа понад 3,28 млн кв. км, нас. бл. 900 млн (1994), що складає майже 15,5% загальної кількості нас. земної кулі. В І. проживає понад двісті націй, народностей, племінних і мовних груп (найчисельнішими серед них є гіндустанці, біхарці, бенгальці та деякі ін.). Столиця І. – Нью-Делі (New Delhi).

З далекої давнини між Україною та І. традиційно існують відносини обопільного інтересу й співпраці. Ще до відважної мандрівки росіянина Афанасія Никітіна і його славновісного твору "Хоження за три моря" (15 ст.), освічене нас. Київської Русі знайомилося з життям І. за працями, що діставалися з Візантії та балканських держав. Історія не зберегла свідчень про те, хто першим з українців відвідав І. Але відомі імена тих, хто довший час мешкав в І. і своєю працею допоміг зближенню та порозумінню двох народів. На особливу увагу заслуговує Яків Попов (1844-1918) – перекладач і видавець творів інд. філософа Свами Вівекананди. Виходець з дворянської сім'ї у Чернігівській губ., військовик і всебічно освічена людина, Я.Попов на поч. 20 ст. здійснив подорож до І., де зустрічався з С.Вівеканандою,

вивчав інд. філософію та релігію. Після повернення в Україну він почав перекладати філософ. праці інд. мислителя. Завдяки його зусиллям упродовж 1906-14 були перекладені й видані "Практична Веданта", "Карма-йога", "Бхагата-йога", "Джаяна-йога", "Раджа-йога".

В кін. 19 – на поч. 20 ст. гуманістичну традицію у розвитку укр.-інд. зв'язків в галузі науки і культури продовжив видатний учений-епідеміолог Володимир Хавкін (1866-1930), що також походив з України. Понад 20 рр. свого життя (1893-1915) присвятив він праці в І. Випускник Одеського (Новоросійського) Університету, співроб. Інституту Пастера в Парижі В.Хавкін 1893 був призначений держ. бактеріологом інд. уряду. В І. він організував і налагодив працю першої інд. лябораторії по виготовленню протихолерної вакцини, здійснив величезну роботу з вакцинації інд. нас. 1897 до І. прибула нова група рос. та укр. епідеміологів, серед них – Данило Заболотний, майбутній президент АН України, і проф. Київського Університету Володимир Високович. Вони співпрацювали з В.Хавкіним в ділянці поборювання чуми. Заслуги укр. вченого перед інд. народом високо оцінив Махатма Ганді, який неодноразово зустрічався з В.Хавкіним; 1925 Бомбейська бактеріологічна лябораторія була перейменована на Інститут ім. В.Хавкіна.

У наш час велику роботу в І. провели співроб. Київського наук.-дослідного інституту епідеміології та інфекційних захворювань – учасники міжнар. програми ліквідації віспи в цій країні.

Добрий слід залишив по собі в І. визначний укр. танцюрист, підприємець і подорожник *Б.Лісаневич*, який тут проживав в 1930-40-их рр. 1929 у наук. експедиції до І. брав участь видатний укр. архітект *В.Городецький*. Великий внесок у поширення наук. знань про інд. культуру зробили Іван Франко, Леся Українка, а також низка укр. індологів – І.Срезневський, М.Луїнін, О.Баранников, Д.Овсянніко-Куліковський, П.Ріттер та ін.

Із здобуттям І. незалежності (січень 1947) розпочинається цілеспрямована співпраця і наук.-техн. допомога І. з боку укр. учених і фахівців. Протягом 1960-75 при сприянні СРСР,

зокрема рад. України, в І. було відкрито понад 20 нафтових і газових родовищ пром. значення. У 1980 уряд І. запросив групу укр. спеціалістів для розробки глобальної концепції розвитку нафтової і газової промсти. Серед них були такі відомі фахівці як С.Білик, Р.Вінярський, В.Кравець, М.Козій, Б.Шемеляк, А.Шпренк. Значний вклад у становлення нафтової і газової промсти І. вніс академік Ю.Балакіров. Розроблена за участю укр. учених і фахівців концепція розвитку цієї галузі до 2005 була прийнята індійською стороною.

Великі групи укр. інженерів і робітників працювали в І. на спорудженні різних пром. та ін. госп. об'єктів. Найважливіші серед них – металургійні комбінати в Бхїлаї, Бокаро, Візакхапатнамі, машинобудівельні заводи в Ранчі, Дургапурі, Хардварі, нафтопереробні заводи в Барауні та Матурі, ряд гідро- і теплоелектростанцій тощо. У 1970-80-их рр. багато наук.-дослідних закладів України підтримували тісні контакти з подібними центрами та інститутами І. Найуспішніше працювали у цьому напрямку укр. геофізики. Геофіз. дослідження дали можливість визначити райони, яким загрожує землетрус. Загалом, починаючи з 1972, АН України направляла в І. щорічно понад 50 осіб для проведення спільних наук. досліджень. З-поміж таких укр. посланців слід назвати академіків С.Субботіна, О.Немця, О.Городиського, П.Костюка. З 1980-их рр. успішно розвиваються контакти між Інститутом Електрозварювання ім. Є.Патона АН України та відповідними інд. наук.-дослідними установами.

Україна відіграла помітну роль у підготовці кадрів та удосконаленні системи нац. освіти І. Серед фахівців-експертів ЮНЕСКО з природничо-математичних дисциплін, які приїхали в І. для практичної реалізації проекту реформи освіти, були й українці. Разом з інд. колегами вони зробили підручники, методичні вказівки тощо. Керівником групи експертів ЮНЕСКО по створенню матеріально-техн. бази вищої освіти в І. був ректор Одеського Технологічного Інституту В.Мартиновський. Роль укр. вчених у наданні наук.-методичної допомоги при реорганізації вищої школи І. особливо виразно проявилася у здійсненні Варангальського

проекту ЮНЕСКО. Протягом 1965-70 у його виконанні брали участь викладачі Київського Автомобільно-Дорожного, Одеського і Харківського Політехн. Інститутів. В результаті в І. було створено 13 фахових регіональних коледжів.

Свою історію мають і укр.-інд. мист. зв'язки. Зокрема, сучасник М.Реріха, харківський художник Микола Каразін (1842-1908) відвідав І. в кін. 19 ст. й створив цикл картин з інд. життя. Чимало укр. мистців вивчали інд. культуру і в новітні часи. Серед них – художник М.Кривенко, який в І. замальовував стародавні пам'ятники архітектури, художниця В.Цвєткова неодноразово експонувала в Україні та в європ. країнах свої пейзажі, створені в І. та на Цейлоні, скульптор І.Шевцов опанував інд. техніку лиття з бронзи, вивчав досвід художньої освіти в І. Виявом творчого діалогу інд. та укр. культур стали ілюстрації художника М.Пшінки до видань інд. казок, а також книги "Міфи давньої Індії" (1992). Вже кілька років в І. працює київська художниця Тетяна Євсейчик, опановує мистецтво інд. танцю Михайло Кривчук.

Республіка І. однією з перших визнала незалежну Україну (26.12.1991). Протокол про встановлення дипломатичних відносин між двома державами підписано у Києві 17.1.1992. З літа того ж року у Києві діє посольство І., очолюване послом С.Т.Деваре; з лютого 1993 в Нью-Делі розпочало діяльність укр. посольство на чолі з Г.Ходоровським. Підписано двосторонні документи – договір про дружбу та співробітництво між Україною й І. (27.3.1992), угоди про торг. співпрацю та обміни в галузі культури, мистецтва, освіти, туризму, спорту, засобів масової інформації й ін.

Лит.: Лукаш О. Укр. ССР в зв'язках Сов. Союзу с розвиваючимися странами (60-80-е гг.). К., 1990; Рубель К. Укр.-інд. культ. контакти: історія і перспективи розвитку. Вісник Київського Університету. Міжнар. відносини. Вип. 2. К., 1994.

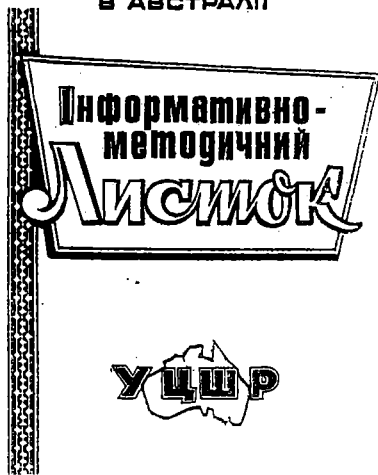
О.Лукаш, К.Рубель

"ІНФОРМАТИВНИЙ ЛИСТОК СУОА" (Australian Federation of Ukrainian Organizations Newsletter), кварталне вид. СУОА, що виходить у Мельборні. Засн. як "Бюлетень СУОА". У 1962-63 опубліковано 5 чч. 1984 поява "Бюлетеня" відновилося, 1985 змінено назву на "І.Л."

До кін. 1993 вийшло 20 ч. Ред.: Я.Болюх (1984-85), Б.Коваленко й Т.Сліпецька (1986-92). Співроб.: М.Моравський, С.Лисенко, Л.Лаврівський, М.Павлишин та ін. Вид. містить статті загальногромадського характеру і хроніку; частина матеріалів англ. мовою. Тираж 150 прим.

"ІНФОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ ЛИСТОК", неперіодичне вид. Української Центральної Шкільної Ради в Австралії (УЦШР), що появляється з 1964 двічі або тричі на рік в

УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА
ШКІЛЬНА РАДА
В АВСТРАЛІЇ

Мельборні. Ухвалу щодо випуску "І.-М.Л." прийнято на з'їзді учителів укр. рідних шкіл. Уміщуються матеріали та методичні вказівки стосовно навчання українознавчих предметів, зокрема історії України, географії, літератури і мови, а також інформація про діяльність УЦШР і рідних шкіл. Спочатку появлявся частіше, згодом як двомісячник, а потім як піврічник (але зі збільшеним обсягом, 30-60 ст.). Редагували: з 1964 І.Бронницький, від 1974 і дотепер Т. Сліпецька у співпраці з Б.Коваленко (1976-90) та Вірою Шевченко (з 1991). До кін. 1993 вийшло 85 ч. "Листок" друкується циклостильною технікою; одноразовий тираж 170-180 прим. (1992).

В.М.

ІРАН (Iran), до 1935 – Персія, держава у півд.-зах. Азії. На півн. межує з Азербайджаном і Туркменістаном та омивається Каспійським морем, на сх. – з Афганістаном і Пакістаном, на зах. – з Іраком і Туреччиною, на півд. – омивається водами Перської та Оманської заток. Площа 1 648 тис.

кв. км, нас. бл. 60 млн (1992). Живуть перси, азербайджанці, курди, лури, белуджі, туркмени та представники ряду ін. націй і народностей. Столиця – Тегеран. Відносини між Україною та І. мають свою давню історію. Зокрема, про коз.-перські зв'язки довідуємося з писань італ. подорожника Піетро делла Валле, який був дорадником шаха Аббаса Вел. Італієць пропонував шахові заангажувати у протитур. війну 1618-19 запор. козаків, що мали б вести кампанію на Чорному морі. Винагородою стало б створення для козаків постійної фортеці на півд. березі Чорного моря б. Трапезунду. У цій цілі їздив до Персії коз. емісар Степан. Шах бажав запевнитися підтримкою поль. короля щодо участі козаків у протитур. поході. До цього не дійшло, бо 1620 турки закінчили війну з Персією перемир'ям.

З різних причин окремі українці попадали в І., досягаючи тут іноді досить високого становища. Так сталося, напр., з нащадком запорожців, укр. козаком Самсоном Макінцевим, який 1802 у молодому віці опинився у цій країні. Майже 50 рр. прожив С.Макінцев в І., пройшовши шлях від наїба (мол. старшини) перської армії до хана в Азербайджані, що був у той час складовою частиною Перської імперії. Самсон-хан, як величали С.Макінцева в І., виріс на видатного полководця (створив із утікачів з Росії полк, який відзначався особливою військ. майстерністю й використовувався персами у найнебезпечніших операціях), став довіреною особою шаха, заслужив пошану мусулман. С.Макінцев організував свій військ. хор і оркестру, в походах його постійно супроводжував правос. свящ. Помер у 1851, маючи 73 рр. Помітною постаттю в І. був і син С.Макінцева – Гаврило (Джебраїл-хан), якого шах призначив своїм особистим ад'ютантом.

Внаслідок людських переміщень в ході 1 світ. війни й особливо після перемоги рад. влади на теренах кол. Рос. імперії певна кількість укр. політ. емігрантів попала в І. із Сер. Азії. У міжвоєнний період також мали місце переходи кордону окремими українцями. У 1928-30 в Тегерані жив, де й помер, видатний укр. архітект *В.Городецький*, за проектом якого споруджено шахський палац. В роки 2 світ. війни група українців перебувала в І. у складі рад. військ,

введених туди у серпні 1941 на основі рад.-іранського договору від 26.02.1921. Водночас деякі українці попали в І. як втікачі з СРСР. Декому з таких втікачів згодом вдалося виїхати до Америки, Австралії чи ін. країн, а сліди решти губляться. У 1970-их рр. в амер. посольстві в І. працював українець зі США Михайло Метрінко. Він був у групі заложників, утримуваних короткий час іранцями після захоплення в листопаді 1979 посольства США в Тегерані. Певне ч. українців побувало в І. як рад. дипломати і фахівці. Значний вклад у розвиток іраністики – системи гуманітарних наук про І. – вніс видатний укр. вчений Агатангел Кримський.

Після встановлення дипломатичних відносин між Україною та І. (укр. посольство в Тегерані очолює Іван Майдан) відбувся обмін візитами держ.-урядових делегацій, в тому ч. на найвищому рівні, налагоджується взаємовігодна екон. і культ. співпраця двох країн. Така співпраця має добрі перспективи. Адже, на думку деяких фахівців, укр. та іранська культури мають прадавню духовно-госп. спорідненість, що базується, зокрема, на спільному орійському (праіндоевропейському) генотипі укр. та іранського етносів.

Лит.: Баран О. Коз.-перські взаємини в творах Піетра делла Валле. Вінніпег, 1985; Джеджула Ю. Українець в Персії. "Дума" (К.), ч. 1, 1992; Бенч О., Шокало О. Україна – Іран. "Вісті з України" (К.), ч. 15, 1994.

В.Трощинський

ІСТАМБУЛ, Стамбул (тур. Istanbul), найбільше м. Туреччини, кол. Константинопіль (Царгород), розташоване на европ. побережжі Босфору і Мармурового моря, що відділяє европ. частину Туреччини від азійської; передмістя Скутар (Uskudar) в Азії належить до великого І. Нас. 5,8 млн (1988). Істор. столиця Візант. імперії, осідок Вселенської правос. патріархії, з якими княжа Русь-Україна і Правос. Церква на Україні тривалий час мали тісні зв'язки. Укр. купці з найдавніших часів перебували в І. і, згідно з візант.-руськими угодами, користувалися окремими правами (руське поселення).

До зайняття Константинополя турками і навіть після того в І. виконували свої місії окремі церк. послы з України. В час тур. володіння І. став плацдармом для нападів на півн.

Чорноморське побережжя і Україну. В ході тур.-коз. війн сюди привозили бранців з України, яких на ринках І. продавали до різних країн Зах. Європи. Окремі діячі мазепинської еміграції коротко перебували зі своїми делегаціями в І., багато з полонених козаків залишалися назавжди й тут асимілювалися.

Організованої укр. громади в І. не було до 1918. Після встановлення дипломатичних зв'язків між Туреччиною й Україною в І., столиці Оттоманської імперії, а згодом і Тур. Республіки (до 1923), зорганізовано укр. посольство, яке очолювали: Михайло Суковкін (1918, за гетьманського уряду), Олександр Лотоцький (1919-20, за уряду Директорії) та Ян Токаржевський-Карашевич (1920-21). До складу посольства входили: Л.Кобилянський, П.Чикаленко, Вовченко, В.Пріходько, Остафій, М.Ковальський та ін. Посол О.Лотоцький провадив тут активні переговори про автокефалію Укр. Правос. Церкви в патріаршому осідку Фонарі (правос. центр в І.). Чимало українців з рос. армій Денікіна і Врангеля переходово перебували в І. серед "білої" емігрантської колонії, яка швидко роз'їхалася до Югославії, Болгарії та Зах. Європи. З-поміж ін. укр. емігрантів в І. 1919-21 жив і творив видатний мистець Олекса Грищенко.

У 1920-их рр. в І. коротко існувала Укр. Студентська Спілка. Активним у пропаганді укр. справи був представник екзильного уряду УНР *В.Мурський*, котрий прибув сюди в пол. 1920-их рр. У 1930-их рр. певну активність в І. проявляла *Українська Громада в Туреччині*, яка проіснувала до 1950-их рр.

Група учасників 2 конференції "Історія укр. поселення в Австралії", Мельборн, 1985 р.

В архівах І., гол. в султанському палаці (Торкарі Sarayı), зберігаються цінні матеріали до історії України, що їх досліджували співроб. Укр. Наук. Інституту Гарвардського Університету Омелян Пріцак і Віктор Остапчук, а також історик з України Ігор Черніков.

Лит.: Лотоцький О. В Царгороді. Варшава, 1939; Грищенко О. Мої роки в Царгороді. Мюнхен, 1961; Черніков І. Рад.-тур. відносини в 1923-1935 рр. К., 1962.

В.Маркусь

"ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ В АВСТРАЛІЇ" (Ukrainian Settlement in Australia), серія конференцій, організованих НТШ в Австралії спільно з лекторатами українознавства в Мельборні і Сідней та при участі австрал. політиків і науковців. Конференції проводилися в Сідней

(1983,1988), Мельборні (1985, 1990) і Канберрі (1986). Конференцію 1988, яка була приурочена ювілею 1000-ліття Хрещення України і 200-ліття европ. поселення в Австралії, відкрив прем'єр НПВ Нік Грайнер.

Матеріали конференцій опубліковані: Pavlyshyn M. (ed.). Ukrainian Settlement in Australia: 2-nd Conference. 5-7 April 1985. М., 1986; Історія укр. поселення в Австралії. Доповіді з другої конференції. М., 5-7 квітня 1985. М., 1986; Gordiew I., Kosharsky H. (eds.). Ukrainian Settlement in Australia: 4th Conference. S., 1989; Кошарська Г. (ред.). Історія укр. поселення в Австралії: 1 і 4 конференції. С., 1990; Pavlyshyn M. (ed.). Ukrainian Settlement in Australia: 5th Conference. М., 1990. М., 1993.

Р.М.

К

КАБРАМАТТА-ФЕРФІЛЬД (Cabramatta-Fairfield), міські райони великого Сіднею, де у 1950-их рр. були засн. укр. осередки. Українці (понад 500 осіб) поселилися тут після відпрацювання контрактів у переходових таборах. 1952 постала перша громада в К., а 1953 у Ф. Обидві громади стали основними осередками багатогранного гром. і культ. життя українців. У К. були організовані укр. школа, СУМ, Пласт, танц. ансамбль; 1958 придбано власну домівку. Посаду гол. громади в К. займали: М. Майно (1952-53), В. Гуль (1954), Д. Хіцяк (1955), В. Кулик (1956-58, 1960-62), Б. Гут (1959). Гол. громади в сусідньому Ф. були: Г. Дворцевий (1953), Д. Осіюк (1954), М. Сов'як (1955), В. Бальяк (1956), Н. Вовк (1957), Н. Сторощук (1958-62).

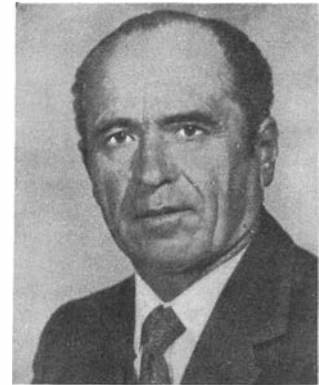
1962 на основі об'єднання двох громад виникла єдина громада К.-Ф. (разом 240 чл.; 1988 – 170 чл.). Гол. об'єднаної громади: О. Ференц (1963, 1973-74), М. Ковальчук (1964-66, 1977-85), Б. Андрусів (1967-68), Василь Марущенко (1969-72), Т. Кулик (1975-76), Й. Прендецький (1986-88), Ф. Водяницький (з 1988). УГ К.-Ф. належить до *Об'єднання Українських*

Громад Нового Південного Велсу. На поч. 1960-их рр. збудовано велику залу в Укр. Нар. Домі. При громаді К.-Ф. діяли СУА, Пласт, СУМ, Т-во Укр. Студентів, спортові т-ва "Сокіл" і "Київ", бібліотека. Тут також щонедільно правилися укр. кат. та правос. літургії. Крім названих, активними діячами, зокрема в культ. ділянці, були: Н. Тиравська (учителька й керівник танц. групи), Л. Ігнатів (організатор спорту), А. Гут (гол. СУА) та ін.

р.м.

КАЗДОБА Кузьма (Kusma Kasdoba), гром. діяч, мемуарист; н. 20.10.1907 на хуторі Новий Ставок Арбузинської волости на Херсонщині, п. 11.4.1984 в Аделаїді. У 1930-их рр. під час колективізації К. був вивезений з батьком в Архангельську обл., 1937 звільнений і повернувся на Україну. 1943 виїхав до Німеччини. До Австралії прибув 1948 й активно включився в розбудову укр. гром. життя, спочатку як чл. управи УГ ПА (референт суспільної опіки і допомоги українцям в Німеччині та Австралії, а також організаційний референт), а потім як її гол. (1959-64). 1955 став фундатором, а згодом довголіт-

нім організаційним і фін. референтом *Товариства Приятелів Творчості М. Зерова* з осідком в Аделаїді. Видав спогади "Заметений шлях" (Мюнхен-Аделаїда, 1974) про обезвласнених (т. зв. "розкуркулених") селян та їхній

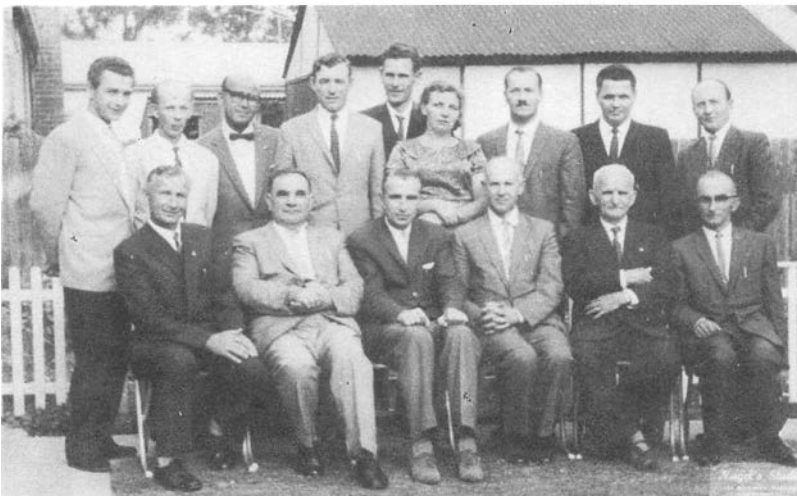
К. Каздоба

шлях і долю на засланні. Автор багатьох статей та коротких мемуарів в укр. пресі Австралії ("Вільна Думка", "Українець в Австралії", "Новий Обрій", "Батьківщина") та Німеччині ("Укр. Самостійник") на тему колективізації і селянства у 1920-30-их рр. У 1973 К. став співорганізатором і довголітнім гол. першого в Австралії Клубу Укр. Старших Громадян.

Л.Р.

"КАЛИНА", ансамбль укр. танцю (Kalyna, Ukrainian Dance Ensemble) в Брізбані. Історія цього колективу така: від 1950 при УГ Квінс. діяв гурток укр. нар. танцю. Серед чл. (дорослі і старша молодь) провідними були Іван Ковтан, Іван Биків, А. Новицький і Роман Синенко, який від 1955 до 1969 вчив нар. танців й очолював гурток. У 1970-их рр. гурток працював гол. під проводом Євгенії Осташ-Бобешко, а 1981 зорганізувався як окрема мист. одиниця під назвою "К.". Громада спонсорувала періодичні відвідини майстра нар. балету Н. Тиравської з Сіднею; під її керівництвом "К." підвищила свій рівень. Інструкторами в ансамблі пра-

Управа УГ у Кабраматті, 1961 р.

цвали Є.Бобешко, Алла Бринза, Наталка Шост, Микола та Марія Дмитерки. "К.", кількість учасників якої складає в середньому 20 осіб, виступає на всіх укр. імпрезах, а також перед австрал. публікою, зокрема, на щорічних фестивалях Спадщини (Heritage Festivals) в м. Долбі (Dalby), Квінс. Найуспішнішим став виступ на концерті світ. виставки у Брізбані 1988 (World Expo 88).

Р.П.

"КАЛИНА", укр. кредитова спілка (Kalyna, Ukrainian Credit Union Society Ltd.) в Перті, організована 27.4.1977 (28 чл.-засновників), зареєстрована в лютому 1978 і того ж року розпочала працю. "К." має приміщення у будинку укр. школи при укр. кат. церкві. Число чл. постійно збільшувалося – з 125 (1979) до 225 (1984) і 340 (1992). На вересень 1992 активи "К." сягали 1 млн 82 тис. дол. При спілці діє асекураційна агенція. Від заснування "К." є чл. Ради Укр. Кооператив Австралії. Гол.: М.Яремович (1978-86), Степан Петровський (1986-91), Ігор Шорш (1991-92), Петро Мовчан (з 1992). Активні діячі: Б.Микитюк, П.Гутей, Юрко Коцюмбас, О.Менцінська, В.Поповський, Едвард Росовський та ін.

Літ.: Яремович М. Кредитова спілка "Калина" в Перті. Альм. Ради Укр. Кооператив Австралії, 1984.

М.Б.

"КАЛИНА", лещатарський клуб (Kalyna, Ski Club), засн. 1979 у Ме-

База лижного спорту "Калина"

льборні за ініціативою Степана Нестеровича, Петра Демедюка, Романа Капка, Леоніда Харуцького, Романа Стельмахова, Дарії Буштедт і Галі Покусай. Усього у той час клуб мав 25 чл., а 1990 – 82. Його очолювали Л.Харуцький, Р.Стельмахів і Юрій Бобурко. 1981 клуб побудував власний будинок (на 40 осіб) для лещатарів у Мавнт Готам (Mt. Hotham), Вік., одному з центрів зимових видів спорту у Вікторіанських Альпах.

КАНБЕРРА (Canberra), столиця Австрал. Коммонвелту, головне м. Австралії на території АСТ, осідок фед. уряду, адміністр., туристичний, наук. центр. Столиця розбудована за планами амер. архітекта В.Бірлі Гріффіна (Walter Burley Griffin) у 1911-27. Модерністичний Парлямент (збудований 1987), Австрал. Нац. Університет, Університет К., Академія Наук, Військ. Академія, Наук.-Пром. Дослідна Організація Коммонвелту, Верховний Суд, Нац. Бібліотека, Нац. Галерія Мистецтв, Військ. Музей та ін. Нас. 310 тис. (1990), у тому ч. припл. 650 українців (1993).

Перші укр. імігранти поселилися в К. 1948. Українську Громаду Австралійської Столивної Території засн. 1950. Діють осередки Ліги Визволення України, НТШ в Австралії, Пласту, СУМ, СУА, а також Рідна Школа ім. Лесі Українки (засн. 1953, бл. 25 учнів), співочий гурток "Волошки", спортове т-во "Дніпро", школа гри на бандурі та укр. радіомовлення на радіостанції 2XX. Церква-пам'ятник 1000-ліття Хрещення України (Володимира св. Храм) обслуговує бл. 100 укр. кат. родин в австрал. столиці. В залі при церкві розміщується Рідна Школа та бібліотека. Діють укр. кат. братство й сестрицтво. При церкві св. Миколая УАПЦ збудовано церковну залу, резиденцію укр. правос. єпископа, пам'ятник жертвам голоду 1932-33, що творить будівельний комплекс – Укр. Правос. Центр-Пам'ятник 1000-ліття Хрещення України. В К. виходив бюлетень "Голос Громади". Від 1985 появляється правос. журн. "Праця і Життя". Перед фед. парламентом відбувалися укр. демонстрації проти репресій в Україні. В рамках святкувань 1000-ліття Хрещення України проведено наук. конференцію в Австрал. Нац. Університеті. К. відвідували найвищі церк. достойники Укр. Церков (Патріярх Йосиф Сліпий 1968,

1973; Митр. Мстислав Скрипник), представники уряду незалежної України, політ. і культ. діячі з України та діаспори.

Літ.: Malek y J. Ukrainians in Canberra and Queanbeyan. Ukr. Settl. A. M., 1986.

Р.Микитюк

КАНДИБКО Василь (Vasyl Kandybko), інж.-електрик, гром. і церк. діяч; н. 30.9.1920 в с. Сергіївка Грищинського пов. на Донеччині. На еміграції в Німеччині (з 1944) та в Австралії (з 1948). Закінчив техн. колег у Мельборні. Працював перекладачем з рос. та укр. мов; учитель укр. мови в Школі мов у Вік. Гол. Т-ва Сприяння УНРаді (1985-90), чл. управи УГВ. Активний в церк. житті УАПЦ: чл. епархіяльної ради (1953-60) та скарбник консисторії (1956-60).

КАРДАШ Петро (Peter Kardash), кінооператор, видавець, гром. діяч; н. 19.1.1927 в с. Теляче Підгаєцького

П.Кардаш

пов., Галичина. Вчився в гімназії у Бережанах, був арештований гестапо. Емігрував до Чехословаччини (1944), з 1945 в Німеччині; студіював економіку в УВУ у Мюнхені. 1948 переїхав до Австралії і в Перті став співорганізатором і чл. управи УГ ЗА (1949). 1951 переселився до Мельборну, де працював культ.-осв. референтом УГВ (1954-55, 1958-60, 1961-64). У 1954, як гол. осередку СУМ у Мельборні, почав видавати молодіжний журн. "Промінь". Постановник двох повнометражних фільмів ("Українці в Австралії" і "Церкви народу") та кількох коротких документальних. Демонстрував укр. фільми в різних місцевостях Австралії. Упорядкував і видав англ. мовою кольоровий альбом Ukraine and Ukrainians (М.,

Працівники кредитової кооперативи "Карпати"

1988, тираж 10 тис.; 2 вид. 1991) та Ukraine, its History and its Art (М., 1992). Випускав журн. "Укр. Екран". З 1991 видає, гол. для масового експорту в Україну, молитовники і святкові картки.

Д.Н.

КАРМАЗИН Анна (Anna Karmazyn), з роду Микитович, гром. і церк. діячка; н. 16.4.1911 у Львові, п. 25.12.1983 в Канберрі. Закінчила гімназію у Сестер Василіянок у Львові. До Австралії приїхала 1949 з Голенемсу (Hohenems), Австрія. Від 1950 жила в Сіднеї, де стала співзасновницею СУА і гол. його стейтової управи (1967-77). Секретар СУОА (1974-76) та Об'єднання Укр. Громад НПВ (1982-83). З братом Я.Микитовичем була співорганізатором братства св. Андрія і Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії (ОУКОА); постійно працювала секретарем братства (1964-83) та ОУКОА (1964-80). Співала в хорах Оперного Театру і Преображенської церкви у Львові, а також в церк. хорі св. Андрія і в "Бояні" у Сіднеї від їхнього заснування у 1950-их рр.

о. І.Ш.

КАРМАЗИН Василь (Wasył Karmazyn), педагог, церк. діяч; н. 12.4.1914 в м. Сасів Золочівського пов., Галичина, п. 14.10.1966 у Сіднеї. Студював у Богословській Академії у Львові (1935-39). До Австралії приїхав 1949. Працював учителем і керівником

Рідної Школи в Кабраматті-Ферфільді НПВ; чл. управ Об'єднання Укр. Громад НПВ, Укр. Шкільної Ради, Комітету будови і техн.-мист. комісії укр. кат. церкви св. Андрія в Сіднеї, братства св. Андрія, церк. хору і т-ва "Боян".

КАРМЕЛЮК-КАМЕНСЬКИЙ Костянтин (Kostiantyn Karmeliuk-Kamensky), актор, режисер; н. 1858, п. 1932 в Китаї. Організував театр. трупу, з якою об'їздив від 1904 Кавказ, Туркестан, Сибір і Далекій Схід; з 1916 гастролював у Японії. У 1920-их рр. перебував у Манджурії та Шанхаї.

"КАРПАТИ", укр. кредитова спілка (Karpaty, Ukrainian Credit Union), засн. 1970 в Лідкомбі, НПВ. Одна з найбільших укр. кредитівок, що базується на кооп. засадах. Спочатку об'єднувала 63 чл., в 1982 – 2260, а в 1992 – понад 2660. Серед ініціаторів: о. І.Шевців, Іван Ільків, Степан

Мицак, Роман Менцінський. В стейті НПВ "К." має три філії – у Волонгонгу (засн. 1974, гол. Роман Модзі-йовський), в Ньюкастелі (1976, гол. Тарас Поважук) та в Квінбїєні (1977,

гол. Б.Бастик). 1976 спілка "К." стала співзасновником Ради Українських Кооператив в Австралії з осідком у Мельборні.

Бюро "К." спочатку містилося при Укр. Школі св. Андрія, а з 1979 працює у власних приміщеннях в Лідкомбі, де закуплено (1976), а згодом розбудовано окремий будинок. Спілка обслуговує укр. членів метрополітального Сіднею, провадить аскураційні операції. Будучи щадничою та позичковою касою, спілка мала у 1990-91 в депозитах бл. 17 млн дол., видала понад 14 млн позичок та виплатила чл. дивіденди у розмірі бл. 2 млн дол. Із власних фондів видавала в тому ж часі щорічно 15-25 тис. дол. на гром. і культ. цілі; за весь період – понад 260 тис. дол. Гол. "К." від засн. є І.Ільків, а чл. дирекції у різні роки були: Віра Боднарук-Меклявд, Богдан Володимирів, Василь Гладкий, Богдан Глушка, Роман Гузій, Марія Гоян, Л.Денисенко, Мирон Івасик, Ю.Кошарський, Ярослав Лисович, Степан Мицак, Богдан Матвісик, Р. і Ю.Менцінські, Олег Островський, Євген Полохач, Андрій Прудник, Юрій Сивак, М.Строкон, Ростислав Теодорович, Анна Фільварків-Стеценко, о.І.Шевців, Ярослав і Богдан Шияни. Посаду керівника бюро "К." займали В.Гладкий, В.Мельниченко та Ю.Сивак. 1993 у спілці 8 повночасних співроб.

Лит.: Ільків І. Укр. кредитова спілка "Карпати" в Сіднею. 36. Укр. кооп. діяспорн.

М.Болюх

КАРПАТСЬКИЙ СОЮЗ в Австралії (Carpathian Alliance), філія одноім'яної організації в США; земляцьке об'єднання вихідців із Закарпаття, що пропагує єдність Закарпаття з Україною та звертає увагу на плекання зв'язків із вужчою батьківщиною. К.С. постав 1968 в Мельборні, але гуртує усіх закарпатців Австралії; чл. бл. 30. Гол. від поч. є А.Глуханіч; активні діячі – оо. М. і В.Іванчо, Йосиф Павук, Василь Попадок, Іван Кенез. К.С. співпрацює з Комісією зв'язку та інформації закарп. українців у діяспорі (осідок у США).

КАРТАШЕВСЬКИЙ Анатоль (Anatolij Kartaszewskyj), інж.-лісівник, гром. і церк. діяч; н. 3.12.1897 у Полтаві, п. 7.2.1986 у Сіднеї. У 1917-20 старшина Армії УНР, поранений та удостоєний відзнаки. На еміграції в Чехословаччині, де закінчив Укр.

Госп. Академію у Подебрадах (1926); потім працював за фахом у Польщі (1927-44). 1945-49 у таборі ДП в Авсбурзі (Німеччина), викладав на лісовому факультеті УТП. По приїзді в Австралію був гол. УГ ПА (1954-55), гол. укр. кооперативи в Аделаїді, чл. епархіяльної ради УАПЦ (1960-64). Активний при розбудові Свято-михайлівської церкви УАПЦ в Аделаїді. З 1980 жив у Сіднеї.

Т.С.

КАЧАН Ольга (Olha Katchan), з роду Свідерська, психолог, культ.-осв. діячка; н. 23.7.1928 у Почаєві на Волині. Сер. освіту здобула у Польщі й Чехословаччині. До Австралії прибула 1950. Бакаляр гуманітарних наук Сіднейського Університету (1966); викладач, старш. викладач (від 1988) психології у цьому ж університеті. Автор статей про білінгвізм. Перший гол. Академічної Ради Фундації Українознавчих Студій в Австралії,

О. Качан

звич. чл. НТШ в Австралії. Гол. Об'єднання Правос. Сестрицтв Австралії і Нової Зеландії (1975-77).

Р.М.

КАЧМАР Дмитро (Dmytro Kachmar), кат. свящ.; н. 13.10.1897 у с. Кульчиці Самбірського пов., Галичина, п. 7.4.1977 у Мельборні. Сер. освіту здобув у Самборі. У 1918-20 служив в УГА. Закінчив богословські студії у Перемишлі й там був висвячений в одруженому стані еп. Й. Коциловським (1925). Свящ.-помічник у Самборі (1925-27), парох у с. Сілець (1927-30) і в с. Старява Синявська (1930-39). 1944 емігрував, у 1947-49 жив у Фрайбурзі (Німеччина). До Австралії приїхав 1949 і працював контрактним робітником. Як перший укр. кат. свящ. в Австралії, 26.9.1949 від-

правив, з дозволу Мельборнського архиеп. Д. Манніса, перше богослуд-

о. Д. Качмар

жіння в укр. обряді в Аделаїді. Був душпастирем Аделаїди і ПА (1949-62), де закупив дві площі для церков, а потім протопресвітером і радником апостольського екзарха та адміністратором катедральної парафії в Мельборні (1963-77). Відомий як добрий проповідник.

о. І.Ш.

"КАШТАН", укр. нар. хор (Kashtan, Ukrainian Folk Ensemble), засн. в Аделаїді у січні 1989. За 2 рр. ч. хористів зросло з 12 до 42, в основному за рахунок представників мол. генерації УГ ПА (чоловіків і жінок). Репертуар складається з укр. нар. пісень, гол. а capella, перев. у супроводі нар. інструментів, найчастіше бандур. З 1990 "К." постійно бере участь у концертах та імпрезах, що відбуваються у ПА та в ін. стейтах Австралії, іноді разом з одноіменною танц. групою та ансамблем бандуристів "Водограй". У 1990 концерт хору "К." транслювало київське радіо. Засновник і художній керівник колективу – Степан Місяйло, гол. хору – Юрій Соболю.

Т.С.

КВІНБІЄН (Queanbeyan), м. в НПВ, 300 км від Сіднею і 12 км від Канберри; нас. 24 тис., у тому ч. прибіл. 250 українців (1989). Перші укр. імігранти поселилися у К. 1948. Працює УГ, яка має власну домівку; діяли школа українознавства (у 1960-их рр. бл. 100 дітей), СУМ ім. Є. Коновальця, Ліга Визволення України, хор "Ластівка". При укр. кат. церкві Архистратига Михаїла (збудована 1967) працюють церк. братство і Сестрицтво Матері Божої Неустанної Помочі.

Активісти гром. життя: Осип і Марія Петрівські, Ольга Домітріак, Михайло Надурак та ін. З 1970-их рр. доросла молодь залишає К.

Р.М.

КВІНСЛЕНД (Queensland), стейт у півн.-сх. частині Австралії. Площа 1 727 тис. кв. км, нас. 2 млн 743 тис. (1988). Столиця – *Брізбан* (Brisbane). Поблизу побережжя Тихого океану простягається з півн. на півд. Великий Вододільний Хребет (Great Dividing Range), верхи якого сягають 1600 м. На зах. великі низинні простори. Опаци між 4 500 мм на півн. сході і 125 мм на півд. заході. У півн. частині переважають вологі тропічні ліси, на сх. схилах гір – евкаліптові ліси, а в центр.-зах. частині – савана, місце випасу великої рогатої худоби й овець. Гол. сіль.-госп. культури – цукрова тростина, пшениця, бавовна, тютюн і земляни горіхи.

Більшість нас. скупчена у півд.-сх. частині стейту, на просторі прибіл. 200 км уздовж побережжя і вглиб від

нього, що обіймає багатий сіль.-госп. район Дарлінг Давнс (Darling Downs) з містами Тувумба (Toowoomba) і

Рокгамптон (Rockhampton) у центр. К. разом з портом Гледстон (Gladstone). Останній є гол. пунктом експорту м'яса, вовни, вугілля та алюмінієвої руди, які добуваються у центр. К. Півн. К. славиться вирощуванням цукрової тростини. Торг. центром тут є портове м. Тавнсвіл (Townsville).

Виробнича пром-сть, яка за обсягом продукції дещо перевищує сіль.-госп.-во, зосереджується в околиці Брізбану і базується, в основному, на переробці сирівців. Продукція гірничої пром-сти значно зросла у 1960-их рр. Окрім вугілля і бокситів, добуваються мідь, свинець, цинк, золото, уранова руда, нафта й газ. Туристична індустрія зосереджена навколо Великого бар'єрного рифу та приморських курортів.

У 1770 англ. мореплавець Джеймс Кук (James Cook) проплив уздовж побережжя К., а згодом Джон Окслей (John Oxley) відкрив гирло ріки і визначив місце для поселення каторжників. Тут 1824 постало м. Брізбан. У 1859 К. відділився від НПВ і став окремою бріт. колонією. 1901, коли оформився Коммонвелт Австралії, К. увійшов у його склад як окремий стейт з власною парламентарною системою, спочатку двокамерною, а від 1922 – однокамерною.

Між емігрантами з Рос. імперії, які прибували до К. через Китай на поч. 20 ст. й у 1920-их рр., були люди з України, сліди яких залишилися в іміграційних архівах та списках корабельних пасажирів. На поч. 20 ст. у Брізбані існував Укр. робітничий клуб з бібліотекою. У 1920-их рр. у К. поселився Григорій Дончак, кол. провідник Укр. Нац. Ради на Далекому Сході. 1938 через Манджурію прибув *М.Мережаній*, який у Китаї належав до Укр. Комітету. Ще 1932 до Рокгамптону переїхав з Сіднею *Є.Антонишин*, вірогідно, перший укр. поселенець з Галичини.

Між 1949 і 1952 у К. поселилася відносно невелика група українців з таборів ДП в Європі (не більше 2 тис. осіб). Вони опинилися спочатку в переселенчих таборах у брізбанських передмістях *Вейкол*, *Еногера* (Enoggera) і *Колмслі* (Colmslie). Відробляючи дворічний кон-

тракт, багато чоловіків рубали цукрову тростину в півн. К., ін. працювали на фабриках і в транспорті. Згодом більшість поселення в Брізбані, зокрема, у його півд. дільницях і в півд.-зах. передмістях (Окслей, Дарра, Вейкол, Куперс Плейнс, пізніше Мурука – Moogooka). Тільки одиниці чи невеликі групи залишились у Тувумбі, Тавнсвілі, Керсі (Cairns) і Мавнт Айза (Mount Isa). Від 1960-их рр. невелике ч. українців переселилося з півд. Австралії до Брізбану та недалеких приморських туристичних міст.

Організоване укр. гром. життя розвинулося тільки в Брізбані і його передмістях. Тут 1949 постала *Українська Громада Квінсленду*, від якої 1963 відділилася менша громада в Окслей. Укр. спільнота зазнала асиміляційних впливів, однак зуміла передати провід більшості своїх організацій членам другого покоління, яке майже суцільно увійшло в сер. класу суспільства. У 1976 в К. жило 1044 особи, які в переписі населення ствердили, що вживають укр. мову. Згідно з переписом 1986, 2467 осіб назвали себе українцями за етнічною приналежністю чи походженням.

Лит.: Павлишин Р. Укр. Громада Квінсленду. Зб. Укр. А.; Pavlyshyn R. Ukrainians in Queensland. Multicultural Queensland (ed. M.Brandle and Steve Karas). Brisbane, 1988.

Р.Павлишин

КЕРИК Іван (Iwan Keryk), гром. діяч; н. 8.12.1919 в с. Підбуж Дрогобицького пов., Галичина, п. 22.10.1972 в Брізбані. Один із організаторів УГ Квінс., в управі якої займав посади організаційного референта та референта преси й інформації (від 1956). Автор статей в укр. періодиці; у Брізбані співпрацював з місцевою організацією Citizens for Freedom, зокрема у щорічному відзначенні "Тижня поневоєних народів". Активний у батьківському комітеті Рідної Школи і в Пластприяті, діяч ОУН (за кордоном).

"**КИЇВ**", укр. спортове т-во (Kyiv, Ukrainian Sports Club, від 1971 USC Inglewood-Kiev), засн. в Перті у березні 1951. Гол. ініціатори: Ігор Шорш, Тома Штоник, Є.Темник, Мирон Барановський, Володимир Пономаренко і Анатолій Дудник.

До управи, яка виявилась надзвичайно стабільною, належали: І.Шорш (постійно від 1953), Р.Сименишин (1962-85), Петро Мовчан (1973-89), Петро Добрянський (1979-89), Герман Крамер (1962-72), Олесь Мінько (1951-55) та ін. Гол. "К.": О.Мінько (1951-56), Є.Темник (1956-59), І.Мороз (1959-63), Г.Крамер (1963-76), І.Шорш (дотепер). При заснуванні до т-ва входило 30 чл.-українців; поволі його членство зростало, включаючи дедалі більше осіб ін. етнічного походження. Склад футбольної команди 1990-их рр. інтернац. 1992 "К." мав бл. 400 чл. і був найбільшим та найбагатшим укр. спортовим т-вом Австралії.

1971 "К." взяв у 25-річну оренду стадіон з трибунами та повним освітленням в Інглвуді, де споруджено найбільший в ЗА клубовий будинок (заля 50 x 112 м). Т-во одержує поважні фін. прибутки і видає субсидії укр. громаді, церквам та ін. організаціям. Діють секції чоловічого футболу (одна команда в 1-ій дивізії, дві – у 2-ій, вісім – у дорості), жіночого футболу (3 команди), аеробіки (200 чл.), круглів; 1960-66 працювала секція жіночого баскетболу. Чоловіча футбольна команда 1968 і 1977 зайняла 2-ге місце в стейтових змаганнях; в тому ж 1977 і 1983 виграла чашу ЗА. Ця ж футбольна команда змагалася в Сінгапурі, Малайзії, Індонезії (1977) і в Новій Зеландії (1983) з нац. командами названих країн. Серед чл. т-ва, які репрезентували ЗА у чоловічому футболі, були: П.Барчинський, В.Пonomаренко, Г.Клімак, В.Жиленко, Ю.Темник. 1981 жіноча футбольна команда здобула першість стейту, а 5 її чл. увійшли до австрал. нац. команди, яка виграла світ. першість (гравець Анна Синюшенко була відзначена золотою медалею). При клубі діє гурток укр. книжки.

О.Буцацький

"**КИЇВ**", укр. спортовий клуб (Kyiv, Ukrainian Sports Club) у Кабраматті, Сідней, засн. 1962 з ініціятиви Л.Ігнатіва (довголітній гол.), Я.Роде, Я.Батуринаського, О.Гулика, П.Гузія, Л.Лазаря, В.Москаля, М.Гураля, В.Хіцяка, М.Гощовського і Т.Суховерського. Членство зросло від 50 до 150. 1963 клуб став чл. Австрал. Футбольної Асоціації

(Australian Football Association) і грав у її 1-ій дивізії. З переходом 1966 до більш престижної Австрал. Футбольної Федерації (Australian Soccer Federation) з'явилися фін. проблеми, пов'язані з потребою платити професійним гравцям, які в більшості не були українцями. Завдяки заходам П. Чудакевича, клуб став фінансуватися з доходів від азартних (покерних) машин, розміщених у клубі УГ Кабраматти-Ферфільду. Однак клубові не вдалось піднести футбол на високий рівень, хоч його команда 1985 здобула першість у турнірі представництв 12-ти етнічних груп НПВ. 1981 "К." доповнився секціями чоловічого і жіночого волейболу з Пласту; діє секція шахів.

О.Б.

КИЇВСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ЄВРЕЙСЬКЕ ЗЕМЛЯЦТВО, створене на поч. 1970-их рр. в Ізраїлі кол. мешканцями Києва і області та їхніми нащадками. В Ізраїлі проживає бл. 26 тис. кол. киян-євреїв, гол. в Єрусалимі, Тель-Авіві, Гаїфі, Натанії, Тіватаїмі та ін. містах. У більших скупченнях укр. євреї проводять свої культ. і мист. зустрічі, концерти, відбувається культ. обмін (напр., приїзд з Києва дитячого ансамблю "Сімхеї") тощо. К.-У.Є.З. спонсорувало співпрацю на мед. відтинку, зокрема, зустрічі випускників Київського Мед. Інституту в Ізраїлі та контакти з укр. мед. світом. 1993 величаво проходили святкування 135-річчя від дня народження Шолом-Алейхема. Гол. й ініціатором земляцтва є Моше Лайнер.

р.м.

КИТАЙ, з 1949 Кит. Нар. Республіка – КНР (кит. Zhonghua Rentin Gonghe Guo), держава у сх. та центр. Азії. Площа 9 597 тис. кв. км, нас. 1130 млн (1990). Поза КНР залишились остр. Тайвань (кол. Формоза) і Гонконг (бріт. самоврядна територія).

Укр.-кит. зв'язки

Тривалий час укр.-кит. взаємини мали опосередкований характер і здійснювались в рамках відносин Росії з К., які були започатковані у першій чверті 17 ст. Українці входили до складу рос. посольства, рел. і торг. місії тощо. Напр., згідно з Нерчинським договором 1689, Росія одержала право на відкриття у Пекіні постійної духовної правос. місії. Українці не тільки стало перебували серед персоналу цієї місії, а й нерідко

очолювали її. Зокрема, першим гол. місії був архимандрит І. Лежайський (з 1716), 2-гим – архимандрит А. Платковський (з 1729), 3-тим – архимандрит І. Трусов (з 1735), 4-тим – архимандрит Г. Лищевський (з 1743), 7-мим – архимандрит М. Цвіт (з 1768), 8-мим – архимандрит С. Грибовський (з 1794), 11-тим – архимандрит В. Морачевич. Важливий вклад у вивчення К. внесли укр. історик та археограф М. Бантши-Каменський (укладач зб. документів "Дипломатическое собрание дел между Российским и Китайским Государствами с 1619 по 1792 год" – 1882), укр. синолог і мандрівник Юрій Тимківський (автор "Путешествия в Китай через Монголию 1820 и 1821 гг." – 1824) та ін. Довший час імператорським послом у Пекіні був талановитий дипломат Іван Коростовець, родом з Чернігівщини, який, м. ін., лишив кілька праць про К. З 1819 по 1832 у Пекіні працював укр. лікар, випускник Петербурзької Медико-Хірургічної Академії, Йосип Войцехівський, що особливо відзначився у боротьбі з епідеміями холери та ін. недуг. Ще за його життя у Пекіні китайці поставили йому пам'ятник (1829). Після повернення з К. він був проф. першої в Росії катедри кит. і манджурського письменства в Казанському Університеті. Тайпінським повстанням у К. (1850-64) цікавився Т. Шевченко, про що свідчить запис у його щоденнику.

Після революції 1917 значна частина китайців з числа тих, хто перебував у Росії та в Україні, стала по боці більшовиків. У січні 1918 вони, зокрема, брали участь у боях проти УЦ Ради у складі муравйовських військ. У 1920-их рр. на Україні проживало бл. 1 тис. китайців; в Києві виходив часопис "Гуангун-Бао" ("Кит. Робітнич. Газ."). В рамках діяльності Всеукр. Наук. Асоціації Сходознавства (1926-30) велися китаєзнавчі дослідж. Українці були серед рад. добровольців у К., котрі воювали з японцями (напр., летун Г. Кулішенко, що загинув 1939, похований у м. Ваньсяні, де йому встановлено пам'ятник).

У зв'язку з політикою зближення між СРСР та К. після проголошення КНР (1949), участь у ній УРСР стає системною та цілеспрямованою. Навчання у вищих школах України кит. студентів, обмін наук., письменницькими та мист. делегаціями, допомога Україні в розбудові економі-

ки К. – лише деякі прояви цієї участі. У 1958, напр., Україна постачала устаткування для будівництва майже 100 пром. підприємств у КНР. 1957 в Києві було відкрито інтернат з кит. мовою навчання; 1958 започатковано відповідну спеціалізацію у Львівському Університеті. У той час і пізніше в кит. перекладах з'явилися поезії Т. Шевченка (ще 1912 в газ. "Мінсін Жибао" письм. Чжоу Цзюжень розповів про життя і творчість великого Кобзаря; 1934 в К. вперше були опубліковані твори Т. Шевченка), І. Франка, Л. Українки (перший раз 1921, другий 1948 – до 35-ліття від дня смерті славетної поетки), П. Тичини, М. Рильського, прозові твори А. Головка, О. Гончара, М. Коцюбинського, П. Панча, В. Собка, В. Стефаніка, Ю. Яновського, двотомник п'єс О. Корнійчука. Книжки про К. написали В. Василевська, О. Гончар, Ю. Збанацький та ін. 1956 у К. широко відзначалось 100-річчя з дня народження І. Франка, а 1961 – 100-річчя з дня смерті Т. Шевченка. Ряд творів кит. літераторів видано у перекладі укр. мовою. У К. виходив кит. мовою журн. "Культура й Освіта в Рад. Україні".

У період різкого погіршення рад.-кит. відносин (кінець 1960-их – сер. 1980-их рр.) в К. були перекладені й опубліковані праця І. Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?" (1972) та книга П. Шелеста "Україно наша Радянська" (1974). 1979, після візиту в К. трьох укр. вчених із зах. діаспори – Богдана Боцюркова, Бориса Левицького та Петра Потічного, зав'язалися контакти кит. вчених з українознавцями Заходу. З проголошенням держ. незалежності України (1991) та встановленням укр.-кит. дипломатичних стосунків у К. помітно зросло зацікавлення до українознавчих студій. Вони провадяться, зокрема, в університетах Харбіна, Пекіна, Нанкіна, Шанхаю та деяких академічних інститутах. Після перерви відновив працю Центр для вивчення України Уханського Університету (створений ще в 1960-их рр.). Останнім часом він виконав п'ять українознавчих робіт. Дир. центру Хе Жунчан 1990 був на першому конгресі Міжнар. Асоціації Україністів у Києві, а 1991 виступав з доповіддю на міжнар. конференції у Луцьку "Л. Українка і світ. культура". Інститут лексикографії Гейлюндзянського Університету в Харбіні з допомогою Канад. Інституту Укр. Студій Альбер-

тського Університету підготував і видав у вид-ві Шан-у в Пекіні укр.-кит. словник. У дальших планах Гейлтондзянського Університету – випуск кит.-укр. навчального словника, граматики укр. мови, самовчителя укр. мови для китаїців, книги про визначних діячів укр. культури тощо. 1992 в Києві у міжнар. наук.-практичній конференції українознавців взяв участь кит. вчений Лі Мінбін. Спеціалізацію з кит. мови відкрито в Київському Пед. Інституті Іноземних Мов. 1993 відбулася в Києві укр.-кит. наук. конференція. Укр. послом в Пекіні з 1992 є Анатолій Плюшко, а К. відкрив у Києві своє посольство, очолов Чжан Чженем.

Українці в К.

Після тривалого періоду відвідування К. в складі рос. місії українці почали більшими чи меншими групами прибувати у його півн.-сх. частину – *Манджурію* наприкінці 19 ст. Тут вони ставали будівельниками, а потім службовцями сх.-кит. залізниці, яку прокладала й котрою управляла Росія. Найбільша кількість укр. поселенців осіла в Харбіні, місті, засн. щойно 1898, але яке невдовзі стало центром усієї півн. Манджурії. За непрямыми підрахунками, у 1920-30-их рр. в Харбіні проживало понад 15 тис. українців, а всього в Манджурії (Харбін, Мукден, Дайрен, Кірін тощо) – від 30 до 45 тис.

Укр. нац. життя в Манджурії розвивалося нерівномірно. До 1917 воно мало виключно культ.-просвітницьку спрямованість і концентрувалось в Укр. Клубі (засн. 1907) в Харбіні та драм. гуртках, що виникали в укр. скупченнях, розташованих вздовж залізниці. У 1917-21 культ.-осв. праця (відкриття укр. початкової школи, укр. гімназії, укр. правос. парафії, спорудження Укр. Нац. Дому) поєднувалась з політ. (створення і діяльність *Манджурської Окружної Ради та Українського Консульства в Харбіні* тощо). Період 1920-их рр. був вкрай несприятливим для укр. гром. діяльності. Після створення 1932 в результаті збройної япон. інтервенції буферної держави Манджу-Го, укр. нац. життя тут знову поживалося. Але 1937 укр. організації були закриті, а функції централі для всіх українців в Манджурії перебрала на себе підлегла япон. військ. місії *Українська Національна Колонія* (засн. 1935).

Українці в Манджурії вельми різнилися, з одного боку – за рівнем нац. свідомості, з другого – матеріального забезпечення. Перше покоління емігрантів через 2-3 десятиліття рр. вже значною мірою зденаціоналізувалося, що майже не стосувалось політ. емігрантів, які покинули Україну і Зелений Клин після остаточної перемоги більшовиків. Більша частина старш. емігрантів в 1930-их рр. вже міцно стояла на ногах і зміцнювала таке своє становище купівлею землі та будівлею власних домів (перев. в Харбіні). До цієї категорії українців належали також комерсанти, які зуміли поважно поставити свої підприємства, витримати кит. конкуренцію та пережити тяжкі часи частих змін влади. Сюди ж можна зарахувати й т.зв. "пенсіонерів" сх.-кит. залізниці, що мали своє збереження та добре забезпечення.

Значно чисельнішою була ін. категорія українців в Манджурії, до якої належали службовці різних комерційних та пром. підприємств, закордонтор, фірм і банків, а також власники невеликих крамниць, продавці в магазинах тощо. З цієї категорії людей було мало матеріально добре забезпечених, проте, загалом і ці люди давали собі раду. Досить часто залишалась безробітною й попадала у важкі життєві умови укр. молодь, що народилась і виросла вже в Манджурії. Серед найменш забезпечених у матеріальному відношенні знаходились політ. емігранти.

Матеріальне становище великої частини українців в Манджурії було значно кращим не тільки в порівнянні з місцевими політ. емігрантами, а й відповідно до укр. політ. еміграції в різних європ. осередках. Воно суттєво різнилося також від становища українців у Канаді і США. У Півн. Америці українцям потрібно було пристосовуватись до порядків та народів, що мали досить відмінну культуру й стояли на вищому соціально-культур. щаблі. У Манджурії ж перші укр. поселенці самі були піонерами культ. та екон. розбудови краю, а це дуже впливало як на психологію, так і на стосунки між народами. З цього погляду українці в Манджурії довгий час займали цілком окреме місце. Разом з тим постійна домінація в цій частині К. (особливо до створення держави Манджу-Го) росіян, їхній контроль над сх.-кит. залізницею, а відтак й над усім міс-

цевим життям – все це призвело з часом до того, що багато тамтешніх українців, щоб мати добре місце праці на залізниці або в різних сферах її обслуги, переставали називати себе українцями, вживати рідну мову й взагалі відстоювати свою нац. ідентичність.

Поза Манджурією укр. громади в К. у 1920-40-их рр. існували в *Шанхаї, Тяньцзіні* і *Ціндао*, а в Ганькоу діяла філія харбінської "*Просвіти*". Найчисельніша серед них – Шанхайська Громада – нараховувала 1938 майже 250 чл. Всього ж українців у Шанхаї (неорганізованих) було до 4 тис. осіб. Таким чином, загальну кількість українців в К. у 1920-40-их рр. можна оцінювати цифрою в межах 35 – 50 тис. душ.

Важливим здобутком укр. гром. життя в К. була власна преса. Зокрема, у різні роки тут виходили такі часописи як "*Українське Життя*", "*Манджурський Вістник*", "*Вісті Укр. Нац. Колонії в Манджу-Го*" (всі у Харбіні); "*Шанхайська Громада*", "*Український Голос на Далекому Сході*", *The Call of the Ukraine* (всі у Шанхаї); "*На Далекому Сході*" (Ціндао). В Харбіні і Шанхаї українці мали свої радіопрограми. Найдіяльнішими в укр. гром. житті в К. були: *Д.Барченко*, *Р.Бариллович*, *О.Вітковський*, *П.Горовий*, *О.Дроб'язко*, *Р.Корда-Федорів*, *С.Кукуруза*, *В.Кулябко-Корецький*, *П.Марчишин*, *В.Мигулін*, *М.Мілько*, *І.Мозольський*, *І.Паславський*, *К.Рибка*, *І.Світ*, *П.Твердовський*, *Г.Тощий*, *М.Хмелєвський*, *І.Шлендик*, *М.Юрченко*, *П.Яхно* та ін. Гарний слід залишив по собі перекладач і знавець кит. мови *О.Божко*, котрий тривалий час жив і працював у Харбіні, а 1938 переїхав до США.

Організоване укр. життя в Манджурії перестало існувати 1945 із вступом рад. армії, а в ін. частинах К. – на поч. 1949, перед приходом ком. кит. військ. Більшість українців у Манджурії була заарештована й вивезена в СРСР; люди, що належали до Укр. Громад в Тяньцзіні, Ціндао і Шанхаї, а також деякі неорганізовані шанхайські українці були евакуйовані трьома групами на Філіппіни з пляном дальшого переїзду до Австралії, Аргентини, Канади і США. На поч. 1990-их рр., за даними кит. проф. Хе Жунчана, в К. проживало 20 тис. українців та їхніх нащадків, очевидно, цілком засими-

льованих та інтегрованих в суспільне життя цієї країни.

Літ.: Далекий Схід. Зб., присвячений справам Укр. Далекого Сходу. Харбін, 1936; Світ І. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972; Україна-Китай: шляхи співробітництва. Матеріали конференції (К., серпень-вересень 1993). К., 1994.

В.Трощинський

КІНАЛЬ Мипрослав (Myrosław Kinal), підприємець, гром. діяч; н. 10.10.1925 в с. Золота Слобода Бережанського пов., Галичина. На еміграції в Німеччині, де у Байройті, Баварія, закінчив учительську семінарію. 1949 приїхав до Австралії; поселився в Аделаїді, заснувавши власну будівельну фірму. Активний в місцевому укр. гром. житті: скарбник комітету будови Укр. Нар. Дому (1953-56), організатор і гол. Укр. Шахового Клубу ПА (1962-89), який 1963 здобув першість стейту, гол. аделаїдської станиці Братства кол. Вояків 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії (1965-66, 1975-77) і гол. його крайової управи (1984-86), чл. дирекції укр. кредитової кооперативи "Говерля" (1967-69, 1974-78, 1980-83), її екзекутивний дир. (1984-88) та керівник будови її нового дому (1988-89).

р.м.

КЛІОНОВСЬКИЙ Михайло (Michael Klionowskyj), піаніст, організатор муз. життя; н. 16.4.1922 в Києві, п. 12.3.1987 у Мельборні. Муз. освіту одержав у Київській Консерваторії та у Вищій Муз. Школі "Моцартеум" у Зальцбурзі, Австрія. У цьому ж австр. місті 1945 був концертмайстром в Укр. Муз.-Драм. Театрі, згодом організував Театр Малих Форм. 1949 приїхав до Мельборну. Від 1950 був муз. керівником Театру ім. Л.Курбаса ("Жайворонок" Легара, 1955; "Ой, не ходи, Грицю" Старицького, 1957; "Химерне щастя" М.Люсі, 1959; та ін.). З 1961 працював мист. керівником Укр. Муз. Театру ім. М.Лисенка, який під його керівництвом поставив оперу "Катерина" М.Аркаса (1962), "Сільву" І.Кальмана (1964), а також у власній обробці К. "Ідемо до Румбураю" В.Волосянського (1969) та "На хвилях кохання" С.Гаврилюка (1971). У 1977 К. відбув з Укр. Муз. Театром турне по Англії й Шотландії.

О.Т.

КЛІШ Йосафат (Josafat Klisch), бухгалтер, диригент, гром. діяч; н. 21.6.1918 в с. Сеняня Ярославського пов., Галичина, п. 28.12.1990 в Аде-

лаїді. Після здобуття сер. освіти закінчив Муз. Інститут ім. Лисенка в Перемишлі (1936) і Львівську Консерваторію (1939) і Високу Школу Світ. Торгівлі у Відні (1945). Жив у Німеччині (1945-49), потім переїхав до Австралії і поселився в Аделаїді. Тут одержав диплом Аделаїдського Університету за торг.-екон. спеціалізацією (1956), працював бухгалтером, а згодом секретарем великої будівельної фірми. 1949 заснував хор "Гомін", яким диригував до 1989 (відзначений за це грамотами СУОА). Активний у секції волейболу укр. спортивного т-ва "Лев". Був фін. до радником УГ ПА.

р.м.

КМІТ Михайло (Michael Kmit), видатний маляр, н. 25.7.1910 у Стрию, Галичина, п. 22.5.1981 у Сіднеї. У Львові закінчив техн. гімназію. Вчився малярства в Краківській Академії Мистецтв у В.Яроцького (1932-35) і Ф.Пауча (1935-39). Одержавши диплом, вчив рисунку в Білій Підляській, Польща (1939-41), і в пром. школі у Львові (1942-44). Емігрував до Австрії, в Брегенці (Bregenz) малював постімпресіоністичні краєвиди. 1948 разом з дружиною Еддою, австрійкою за національністю, приїхав до Австралії. Працював на виробництві цементу у Віллауді (тодішня периферія Сіднею), потім як прибиральник залізничних вагонів. Увійшовши в контакт з мистцями й критиками

М.Кміт

Сіднейської групи, зокрема Полом Гефлігером та Джеймсом Ілісоном, К. приєднався до колонії мистців у будинку "Меріула", Вулару (Woollahra), Сідней. Виставляв свої твори у збірних виставках з відомими авст-

рал. мистцями (Р.Балсон, А.Бойд, Р.Драйздел, Д.Френд, Дж.О'Браєн та ін.); від 1951 мав власні виставки, виграв престижну нагороду Блейка за рел. мистецтво (1953) – картина

"Приятельки",
олія М.Кміта, 1957 р.

"Євангелист Йоан Марко" (тепер в Галерії Мистецтва НІВ у Сіднеї), потім нагороду м.Перта (1954), нагороду критиків за сучасне мистецтво (1955), нагороду ім. Дарсі Моріса (1956) і Сулмана (1957). У 1950-их рр. критика зараховувала його до провідних малярів, називаючи, зокрема, найвизначнішим кольористом Австралії, підкреслювала поєднання візант. та модерністичних елементів у його творчості. У цей час К. малював майже виключно людські фігури.

1958 К. виїхав до Сан-Франціско, США, де його спіткала низка невдач. Після психологічної кризи він опинився на лікуванні в Стоктоні, Каліфорнія, і тут 1960 знову почав малювати. Його популярність в Австралії не зменшувалася, і 1965 К. повернувся до Сіднею, де вдруге одружився з австралійкою Нормою. Спочатку мав нові мист. успіхи: виграв нагороду Мелроза (1967) та знову Сулмана (1970). Але впродовж 1970-их рр. оцінка малярів Сіднейської групи, і К. серед них, дещо знизилася. В останні роки життя К. відійшов від свого попереднього динамічного і барвистого стилю, малював монохромні. Творчість К. представлена у

Нац. Галерії у Канберрі та у всіх стейт-тових галеріях мистецтва й у багатьох приватних колекціях.

Лит.: Ладизинський В. Михайло Кміт (1910-1981). "Нотатки з Мистецтва" (Філадельфія), ч. 23, 1983; Попович В. Михайло Кміт (1910-1981). "Сучасність" (Мюнхен), ч. 7-8, 1986; Gates Merryn. Body and Soul (каталог виставки галерії Університету ім. Монаша). М., 1988.

М.Павлишин

КОВАЛЕВСЬКИЙ Єгор (Jehor Kovalevskyi), інж., мандрівник-дослідник, письмен.; н. 6.2.1809 в с. Ярошівка Харківського пов. Слобідсько-Укр. губ., п. 20.9.1868, похований на узбережжі Фінської затоки б. Санкт-Петербурга (могила не збереглася). По закінченні 1828 Харківського Університету К. у 1830-их рр. працював інж. та адміністратором на золотодобувних промислах Алтаю і заводах Уралу, де, зокрема, навчав прибулих туди єгиптян гірничій справі. 1847 дістав запрошення від правителя Єгипту паші Мухаммеда-Алі провести пошуки та розробку золота в Судані. У листопаді того ж року відбув пароплавом до Александрії. Після зустрічей та розмов з пашею Єгипту відправився пароплавом по Нілу до Куруску, далі у складі загону бедуїнів зробив виснажливий перехід через Нубійську пустелю до Бербера. На поч. 1848 досяг місця злиття Білого Нілу з Голубим. Об'єктом спеціального дослідження К. стала ліва притока Голубого Нілу – Тумат. У Кезані, розташованому на кордоні Судану та Етіопії, розпочав розвідувальні роботи, які увінчалися успіхом. Там же склав план розробок золотоносних покладів, креслення фабрики, організував її будівництво. Під час поїздок вивчав також життя і побут населення Судану й Етіопії, численні племена негрів, студії про яких стали поважним внеском у світ. етнографічну науку.

Подальшій праці вченого в Африці перешкодила тяжка хвороба. У червні 1848 К. повернувся в Александрію, звідки виїхав до Палестини та Сирії. Подорож по Єгипту, Судану й Етіопії і пов'язану з нею свою багатогранну працю описав у книзі "Путешествие во внутреннюю Африку" (Санкт-Петербург, 1849, 1-2 частини) та в окремих дослідженнях, опублікованих в наук. періодиках Парижа і Берліна – *Nouvelles annales des Voyages* (1849), *Archiv fur Wis-*

senschaftliche Kunde von Russland (1850). К. належить також значний вклад у вивчення азійського континенту. У 1840 і 1851 він здійснив дослідницькі подорожі по Монголії, а в 1848-50 очолював велику експедицію з Кяхти до Пекіна. Геогр., геологічні та екон. описи цих країн подав у своїй праці "Путешествие в Китай" (Санкт-Петербург, 1853, 1-2 частини). Як літератор виступав з віршами, повістями, нарисами; особисто знав Т.Шевченка, був палким прихильником і пропагатором його Кобзаря.

Лит.: Вальская Б. Путешествия Егора Петровича Ковалевского. Москва, 1956.

М.Варварцев

КОВАЛЕНКО Боженна (Bozenna Kowalenko), з роду Радзівєвська, псевд. Олена Рябченко, поетеса, педагог і гром. діячка; н. 22.1.1924 в Києві. Навчалась у Київському Університеті. Емігрувала через Польщу (1944) та Німеччину (Ерлянген, 1945-50) до Австралії (1950) і поселилася в Мельборні. Учителька укр. мови в Нобл Парку, Вік. (з 1959), гол. місцевого відділу СУА (від 1973), чл. управ Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1974), СУОА (від 1986), філії УГВ в Нобл Парку (культ.-осв. референт від 1978), Літ.-мист. клубу ім. В.Симоненка (від 1970). Працювала в укр. радіомовленні (1975-78). Автор оповідань, репор-

Б.Коваленко

тажів і ліричних віршів. Вийшла її зб. "Гомін Дніпра" (М., 1983), окремі поезії друкуються з 1970 в "Новому Обрії" (М.), "Нових Днях" (Торонто), у зб. Об'єднання Укр. Письменників "Слово" (Едмонтон) та в укр. газетах Австралії.

М.П.

КОВШИК Марія (Maria Kovshyk), учителька, гром. діячка; н. 23.3.1907 в Лубнах на Полтавщині. 1928 закінчила Харківський Держ. Пед. Інститут і до 1932 працювала у різних школах. Приїхавши 1949 до Австралії, вчителювала, була керівником школи в Ардірі, Вік. (1963-75), чл. Укр. Центр. Шкільної Ради (1975-84). Зорганізувала в Саншайні молодечий відділ СУА ім. А.Горської, входила до складу крайової управи СУА та редагувала його орган "Наше Слово". Уклала зб. віршів для дітей і молоді "Декляматор" (1980).

КОГУТ Зоя (Zoya Kohut), з роду Ніконенко, поетеса; н. 21.5.1925 в Сумах. Батька, адвоката, було репресовано (1931). К. жила разом з матір'ю в містах поблизу таборів, куди перевозили батька: Новосибірську, Барнаулі (Алтай), Чимкенті та Алма-Аті (Казахстан), Намангані,

З.Когут

Самарканді, Ташкенті (Узбекістан). 1939 К. повернулась до Сум, а 1943 емігрувала до Німеччини. Навчалась на філософ. факультеті Фрайбурзького Університету, Німеччина (від 1946). 1949 переїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. Друкується з сер. 1960-их рр.; відома із сатиричних зб. поезій "Культ. арабески" (М., 1969) та "Кучерявий дим" (Нью-Йорк, 1974). У "Культ. арабесках" (доповнене вид. – Полтава, 1992) в іронічно-гротескній формі зображено деталі емігрантського життя. Її твори з'являються в альманахах "Новий Обрій" (М.), "Слово" і "Північне Сяйво" (Едмонтон), в журн. "Лис Микита" (Детройт), "Дзвони" (Рим), "Україна" (К.), в ін. часописах діаспори. Відбула два турне по США й Канаді (одне спільно з артисткою І.Залеською), а також по Англії й Іспанії. На запрошення Патріярха

Йосифа Сліпого тричі їздила до Риму на виступи з власними поезіями.

Лит.: Савчак П. Укр. емігрантська сатира: поезія З.Когут. 36. Іст.укр. пос. А. С., 1990.

Д.Нитченко

КОГУТ Михайло (Mykhailo Kohut), промисловець, гром. і кооп. діяч; н. 29.4.1943 в м. Айхендорф, Німеччина. До Австралії прибув 1949, сер. освіти здобув у Мельборні 1962, а диплом інж. 1972. К. є власником будівельної фірми. Гол. СУМ у Вік. (1984-88), гол. Ліги Визволення України Вік. (1989-92) та її контрольної комісії від 1992. Чл. дирекції укр. кооператив "Одеса" (1984-90), "Поступ" (1984-93) та "Дністер" (1984, а від 1988 заступник гол.). Відомий у мист. житті зі сценічного оформлення та декоративної підготовки гром. імпрез. Меценат гром. і церк. установ.

М.Б.

"КОЗАКИ БАЙДА" (Bayda Cossacks, Ukrainian Dance Ensemble), танц. ансамбль, створений в листопаді 1983 у Мельборні з ініціативи його постійного хореографа й мист. керівника Валентина Василенка. При заснуванні ансамбль включав 4 танцюристи, у 1989 – 9. В репертуарі укр. нар. танці. Виступає на концертах і в кабаре перед укр. і загальною публікою. 1985 визнаний найкращим фолкльорним ансамблем Мельборнського фестивалю "Сполето" (Spoleto).

"Козаки Байда"

"Коломийка" в 1967 р.; керівник Олег Сенчук

Відбув ряд турне по Австралії і США, мав виступ перед прем'єр-міністром Австралії Р.Гокком (1990).

THE CALL OF THE UKRAINE ("Клич України"), англомовне непериодичне вид. в Шанхаї. Появлялося

з липня до грудня 1942; усього вийшло 7 чч. Ред.: спочатку С.Василів, потім Іван Світ.

КОЛВЕЛ Артур Август (Arthur Augustus Calwell), політик, один з провідних діячів австрал. Лейбористської партії; н. 28.8.1896 в Мельборні, п. 8.7.1973 там же. За походженням ірландський католик. З молодих років активний у лейбористському і профспілковому русі. 1940 був обраний чл. фед. парламенту. Займав пост мін. інформації в австрал. уряді (1944-49) і водночас, як перший австрал. мін. іміграції (1945-49), виробив нову іміграційну політику лейбористського уряду. За його урядування відбувся масовий приїзд нових поселенців з Європи до Австралії після 2 світ. війни. 1951 обраний президентом Лейбористської партії у Вік. Був заступником лідера опозиції (1951-60), а згодом її лідером (1960-67). Під час розколу Лейбористської партії через закиди ком. впливів (1955) не став на антиком. позиції, хоча й був проти цих впливів у партії. 1964, коли сенатор Лейбористської партії Коген назвав укр. спільноту "фашистською", що викликало гострий протест управи СУОА, дійшло до особистої зустрічі з К. На пресовій конференції в Укр. Нар. Домі УГВ 25.11.1964

К. спростував свого сенатора. Він прихильно ставився до українців і був добре обізнаний з укр. історією.

М.Б.

"КОЛОМІЙКА" (Kolomyika, Ukrainian Folk Dancing Group), тащ. група при УГ ПА, засн. у грудні 1959 в Аделаїді з ініціативи управи Громади під головуванням К.Каздоби. Спочатку група складалася з 13 пар танцюристів. Її першим мист. керівником стала С.Андрухович (1959-63), яка навчала, крім техніки, історії та стилів укр. нар. танців. "К." з великим успіхом виступала на першому Аделаїдському фестивалі (1960), а відтак часто перед укр. та загальноавстрал. публікою, давала самостійні концерти, записувалась на телебаченні. У зв'язку з виїздом Є.Андрухович у провінцію, мист. керівництвом на короткий час перебрав Антін Кривецький. У березні 1963 переорганізовану групу очолив Олег Сенчук, а чл. управи стали Катерина Захарчук і Марійка Голіян. Муз. супроводом керував Володимир Крицький. 1971 групу "К." розв'язано.

р.м.

КОМБАТАНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ (Veterans' Organizations). До Австралії із Зах. Європи прибуло у 1948-51 понад сто учасників визвольних змагань 1917-21 та дещо більше вояків Дивізії "Галичина", УПА, а також деяких ін. військ. формацій.

Першими почали організовуватися кол. вояки Армії УНР. Вже у січні

1950 в Мельборні постав Союз Укр. Ветеранів у Вік. (гол.: А.Козачинський, С.Горячко, М.Олійник). Число чл. у 1965 дійшло до 70, включаючи й вояків ін. формацій. В Аделаїді Союз Укр. Ветеранів (гол. Я.Закревський), який підпорядкувався безпосередньо гол. управі в Німеччині, засн. у березні 1950. В Сідней Союз Укр. Комбатантів НПВ створено в лютому 1951; 1965 він нараховував бл. 50 чл. (гол.: Зав'яський, І.Любчик, Д.Денисенко, Ю.Голобродський, С.Ванчицький). Так само і в Тасм. створено гурток Союзу Укр. Комбатантів (гол.: І.Павленко, Г.Мирвода, П.Черкаський, Л.Лагеревський, Микитенко). В Перті комбатанти зорганізувалися щойно 1962; гол. Я.Різнюк.

Деякі відділи Союзу Укр. Комбатантів працювали в системі військ. ресорту екзильного уряду УНР; були спроби об'єднання різних комбатантських організацій чи то на місцевому рівні, чи то в загальноавстрал. масштабі. 1956 в Сідней постало Об'єднання кол. Вояків-Українців НПВ (гол. Г.Базалицький), а 1958 виникло Об'єднання Союзів Укр. Комбатантів Австралії як координаційне тіло, яке очолила спільна управа: С.Горячко – гол., В.Буштетт – секретар, Г.Брозницький – чл. Згодом управу Об'єднання очолив І.Грушецький, а в 1963 – Іван Любчик; тоді приєднався до спільного Об'єднання, назву якого змінено на Союз Укр. Комбатантів Австралії, також Союз в ПА.

Група членів Союзу Укр. Комбатантів Вік.

Активність цих К.О. зменшувалася, як зменшувалося і число чл., що відходили з життя, і в 1970-80-их рр. вони практично припинили свою діяльність. Окремо діють Братство кол. Вояків 1-ої Укр. Дивізії Укр. Нац. Армії та Станція Вояків УПА.

Лім.: Любчик І. Союз Укр. Комбатантів. 36. Укр. А.

В.Маркусь

КОМИШАН Григорій (Gregory Komushan), геолог, географ, кліматолог, гром. діяч; н. 27.12.1910 в с. Веремівка на Полтавщині. Закінчив геолого-геогр. факультет Воронізького Університету 1941 і відразу був мобілізований до саперних частин Червоної Армії. Полонений 1942 на Дону. До Австралії прибув 1949 і поселився в Тасм. Працював оператором на паперовій фабриці (1949-77). Один з організаторів УГ Тасм. та постійно її гол., секретар або гол. контрольної комісії (1954-86). Брав активну участь у будові Укр. Нар. Дому в Гобарті.

КОМІСІЯ ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКОМУ СТУДЕНТСТВУ – КоДУС (Ukrainian Students Relief Committee), засн. в Кракові 1940, а з 1945 діяла в Німеччині, згодом у Франції. Австрал. представництво, створене 1952, очолювали Володимир Білик в Аделаїді (1957-79) та Я.Микитюк в Нортгамі, ЗА (від 1980). Представництво упродовж 1952-82 проводило збірки грошей і відсылало їх до централі в Сарселі, Франція, а пізніше в Мюнхені. Від 1983 австрал. представництво безпосередньо допомагає укр. студентам у Польщі, куди висилає прибл. 2 тис. дол. річно. Праці КоДУС в Австралії сприяли еп. І.Прашко, о. І.Шевців, Р.Олесницький, В.Фокшан, Г.Міняйлук та ін.

М.П.

КОМІТЕТ ОБОРОНИ НАЦІОНАЛЬНИХ І ЛЮДСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ (Committee for the Defence of National and Human Rights in Ukraine), створений 1967 в Мельборні з ініціативи УГВ після першої хвилі арештів інтелігенції в Україні 1965. Початкову назву – Комітет Оборони Прав Люднин – змінено 1980 на К.О.Н.Л.П.У. До основних напрямів його діяльності належали: моральна і фін. допомога політ'язням та їхнім родинам, плекання зв'язків з чл. австрал. парламенту та уряду, підготовка меморіалів на конференції людських прав у Гельсінках, Бео-

граді і Мадриді, співпраця з Міжнар. Амністією та Міжнар. Червоним Хрестом, здійснення організаційних заходів щодо масового висилання листів і посилок укр. політв'язням в СРСР. Комітет інформував про події в Україні, влаштовуючи "Дні солідарності" 12 січня, маніфестації, доповіді. В укр. і австрал. пресі публікувались відповідні матеріали;

Члени Комітету Оброни Нац. і Людських Прав в Україні, Мельборн

видано зб. документів Укр. Гельсінської Групи "За права народу" (1980). Організовано приїзд кол. дисидентів та політв'язнів на зустрічі з укр. спільнотою й урядовими колами в Австралії. Найуспішнішою акцією Комітету стало спроведження 1977 Леоніда Плюща та Надії Світличної як свідків в австрал. парламентарній комісії, що досліджувала порушення прав людини в СРСР. Комісія розглянула також свідчення еп. І.Прашка та меморіал М.Боллоха і Т.Яськевича. Ці матеріали були опубліковані в зб. Human Rights in the Soviet Union (Канберра, 1979). Від 1987 праця Комітету, крім допомоги кол. політв'язням, включає також допомогу самостійницьким формаціям в Україні фінансами й модерною технікою друку і зв'язку. 1989 оформлено окремий Фонд Допомоги Україні, яким керують 5 "мужів довір'я" (гол. обох церков, гол. УГВ та 2 чл. Комітету). 1988 Комітет влаштував приїзд Оксани Мешко з Києва на лікування в Мельборні, а 1990 відвідини Левка Лук'яненка. За час свого існування Комітет вислав в Україну допомогу (грошима, посилками і технологією) на суму 150 тис. дол. У 1968-72 Комітет очолював А.Глуханич, від 1972 М.Боллох. Активними в управі були: В.Буштедт, М.Грудка, Володимир Ковалик, Роман Лазорко,

Роман Хамула і, згодом, Вадим Стельмахів та Роман Стельмахів. 1993 Комітет фінансував видання у Києві мед. книги з дитячих недуг.

Подібний К.О.Н.Л.П.У. існує у Сідней. Його засн. з ініціативи Об'єднання УГ НПВ 11.10.1978. До складу першої управи входили: Сергій Цимбалюк (гол.), Василь Буряк, Стефан Семків, Ярослав Хіцяк, Галя Яськевич, Оля Менцінська, Марійка Лютак, Оксана Завада. Від 22.2.1981 головування в Комітеті перебрала Г.Яськевич, яка очолює його дотепер. Активістами К.О.Н.Л.П.У. в Сідней були: С.Семків, І.Шехович, Юрій Дехніч, Ірина Круцько, Роман Круцько, Таня Шухевич. Заходами сіднейського Комітету в Україну було передано бл. 20 тис. дол. на допомогу переслідуваним. Комітет здійснював також в Австралії оборонну акцію у справі ув'язненого в Ізраїлі І.Дем'янюка, зібравши на його захист 86 тис. дол.

М.Боллох

КОНОНЕНКО ХАРИТІ ім. СУСПІЛЬНА ОПІКА СУА, див. *Суспільна Опіка Союзу Українок Австралії ім. Хариті Кононенко*.

КОНСТАНТИНОПЛЬ, див. *Істамбул*.

КОНТЕК Іван (John Kontek), підприємець, гом. і політ. діяч; н. 10.12.1927 в с. Маковисько Ярославського пов., Галичина. З молодих років активний в укр. підпіллі (псевд. Грізний) на Лемківщині. 1947 в рейді УПА дістався на Захід, у Німеччину. До Австралії прибув 1951, поселившись у Мельборні. Почав як самостійний агент працювати в ділянці продажу будинків і землі. 1957 організував власну фірму, яка невдовзі стала однією з найбільших у Мельборні. Фірма К. у 1988-89 мала 24 відділи, 130 працівників та 30 млн дол. активу. При фірмі діяли аскураційні і фін. відділи. Фірма К. перепроводжує будівельні проєкти, видає позики та здійснює експертизу оцінки майна. Сам К. відіграє активну роль в австрал. Ліберальній партії Вік., є чл. дорадчого комітету прем'єра стейту Вік. та стейтової Ліберальної Ради. К. меценат на укр., зокрема церк., цілі. Його дружина Наталія (з дому Когут) є екезекутивним дир. фірми К. і також діяльна в Ліберальній партії.

М.Б.

КОРДОВСЬКИЙ Анатоль (Anatol Kordowskyj), інж.-електрик, гом. і

політ. діяч; н. 26.12.1916 в Ніжені на Чернігівщині, п. 9.12.1991 в Сідней. Закінчив Харківський Електротехн. Інститут (1939). Емігрував до Німеччини (1945), жив у Бельгії (1947-48); до Австралії приїхав 1950 і поселився в Сідней. Працював інж.-проектувальником у Комісії електрифікації НПВ (Electricity Commission of NSW) в галузях автоматизації електростанцій та програмування енергосистем (1967-82). Гол. стейтової ради УГ НПВ (1953-54), чл. представництва Виконавчого Органу УНРади на Австралію (1961-65), співтворець-гол. Т-ва Сприяння УНРади в Сідней (1967-69), чл.-засновник і чл. управи Т-ва Укр. Інженерів в Австралії. Допишував до укр. часописів у Німеччині й Австралії. Автор праці "Огляд конституційного законодавства УНР" (Новий Ульм, Німеччина, 1959) під псевд. П.Баский та публіцистичних статей.

І.Г.

КОРДУБА Роман (Roman Korduba), підприємець, меценат; н. 20.6.1920 в с. Гаї Великі б. Тернополя, Галичина. З 1944 на еміграції в Німеччині, 1948 переїхав до Австралії. Працював культ.-осв. референтом в переходовому таборі Бонегілля. У Сідней заснував фірму по продажу лісових матеріалів. Вніс поважну суму на Фонд Українознавчих Студій в Австралії.

КОРІНЬ Галина Анна (Halyna Korin), співачка, муз. діячка, дружина *Кореня Степана*; н. 12.5.1926 в с. Климівка Карлівського р-ну, Полтавська обл. Була актрисою в укр. театрі м. Краснограда на Харківщині. З 1944 на еміграції в Німеччині; 1949 переїхала в Австралію, до Аделаїди. З 1951 живе в Мельборні. Солістка (сопрано) чоловічого хору "Чайка". 1978 заснувала і постійно веде ансамбль бандуристок "Кольорит". Брала участь у багатьох концертах, видала дві платівки сольоспіву; скомпонувала 150 пісень, авторка віршів, скечів і п'єс, що друкувалися в укр. періодиці Австралії і Півн. Америки. Вийшла її зб. "З творчости Г. Корінь" (М., 1989). Виступала як акомпаньйорка на фортепіано, бандурі, гітарі і як декляматор.

О.Т.

КОРІНЬ Степан (Stefan Korin), хоровий диригент; н. 30.7.1914 в с. Дунаїв Перемишлянського пов., Галичина. Закінчив учительську семінарію в Заліщиках (1934) та Варшавську

Консерваторію (1939). Диригував церк. хором оо. Василян у Варшаві (1942-44), студентським хором "Січ" у Граці, Австрія, церк. хором у м. Кресброн (Kressbronn), Німеччина (1948-49). Водночас заснував у Кресброні і став диригентом мішаного хору "Чайка" (1945-49). 1949 переїхав до Австралії і поселився в Мельборні, де 1951 відновив "Чайку". Постійно керував хором і його мист. одиницями, які належали до найповажніших укр. мист. сил Австралії; ініціював концертне турне "Чайки" по США і Канаді (1985). 1966 був муз. дир. австрал. телевізійної передачі "Укр. сюїта". Діяльний також як учитель нар. шкіл і муз. педагог, зокрема, в класі гри на скрипці. Народжений, м. ін., чотирма грамотами СУОА і трьома УГВ.

О.Т.

КОСТЮК Маріян (Marian Kostyuk), диригент хорів; н. 1.1.1926 у с. Волиця Бариллова Радехівського пов., Галичина. Вояк 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії в Німеччині, Австрії і Словенії (1944-45). У 1945-47 перебував у таборі полонених в Італії; потім жив в Англії, де в м. Ковентрі був диригентом чоловічого хору "Верховина" (1953-74) та хору СУМ "Юна Верховина" (1968-73). 1974 переїхав до Мельборну; тут очолював сумівський хор "Черемош" (від 1975) і хор кол. дивізійників місцевої станиці (1983-89). З 1982 працює в укр. кооперативі "Дністер".

КОХАНОВСЬКИЙ Олександр (Alexander Kochanowsky), інж.-електрик; н. 25.5.1904 у Вінниці, п. 1.12.1975 в Нортмід (Northmead) б. Сіднею. Закінчив Харківський Технологічний Інститут (1931). На еміграції в Німеччині з 1944 (співроб. Амер. Червоного Хреста у Гайдельберзі) і в Австралії з 1949, де працював у Комісії електрифікації НПВ (Electricity Commission of NSW) як інж.-консультант. Чл. Інституту Інженерів Австралії (Institution of Engineers). Активний чл. Укр. Т-ва Інженерів Австралії. Його праці друкувалися в австрал. фахових журналах.

КОШАРСЬКА Галина (Halyna Koscharsky), з роду Нитченко, дружина Кошарського Юрія, викладач укр. літератури; н. 5.8.1944 в м. Форст, Німеччина. Приїхала до Австралії 1949 і жила в Мельборні, від 1968 у Сіднеї. Закінчила Університет ім. Монаша зі ступенем бакаляра гуманітарних наук (1966); магістер гумані-

тарних наук (спеціалізація з лінгвістики) Університету ім. Макворті (1987) і д-р філології (1994). Докторську дисертацію присвятила творчості Ліни Костенко. Від 1984 працює в Центрі Укр. Студій Університету ім. Макворті (з 1987 є керівником пед. відділу

Г.Кошарська (Нитченко)

цього Центру). Гол. слов'янської секції Школи Модерних Мов Університету ім. Макворті (від 1989), чл. комісії середньошкільного іспиту з укр. мови (від 1978), вчений секретар Асоціації Українців Австралії (від 1990), звич. чл. НТШ, австрал. літературознавчих та славістичних організацій. Співред. зб. *Ukrainian Settlement in Australia, Fourth Conference* (С., 1989), автор літературознавчих праць, м. ін., книги "Творчість Ліни Костенко з погляду поетики експресивності" (К., 1994).

р.м.

КОШАРСЬКИЙ Омелян (Omelan Koscharsky), гром. і політ. діяч;

О.Кошарський

н. 28.2.1915 в м-ку Кам'янка Бузька, Галичина, п. 22.9.1988 в Сіднеї. З 1944 на еміграції в Ляндсгуті (Lands-

gut), Німеччина. До Австралії прибув 1949 і поселився в Сіднеї. Гол. УГ в Сефтоні, Бас Гіл, Честер Гіл, НПВ (1954-55), фін. референт осередку СУМ, фундатор Укр. Дому Молоді в Лідкомбі, гол. Укр. Культ.-Товариського Клубу у Лідкомбі (1967-74) та гол. контрольної комісії СУОА (1979-84). Як діяч ОУН (С.Бандери) був обласним провідником на НПВ (1955-59), крайовим провідником на Австралію (1959-69) і чл. гол. контролю ОУН на Австралію (1969-84). Також гол. контролер Укр. Делегатури АБН на Австралію (1957-65) і її гол. на НПВ (1965-77).

р.м.

КОШАРСЬКИЙ Юрій (Jurij Koscharsky), інж.-електрик, гром. діяч, син Кошарського Омеляна; н. 20.05.1942 у Кам'янці Бузькій, Галичина. Студіював у Сіднейському Університеті. Працював в австрал. поштової системі в галузі удосконалення комунікації; керівник інженерських поштових проєктів НПВ. Д. чл. Інституту Інженерів Австралії. Діяч Пласту, дир. кредитової спілки "Карпати" та заступник гол. Укр. Т-ва Інженерів Австралії.

КРАВЧЕНКО Петро (Peter Kravchenko), маляр; н. 21.6.1921 у Києві. З 1941 на еміграції у Німеччині, 1949 переїхав до Австралії. Студіював у Київській художній школі ім. Шевченка (1940) та в Інституті Комерційного Мистецтва у Мельборні (1958). Працює в галузі станкового живопису, а також як художник-декоратор і художник-бутафорник у телевізійній студії. Виконував мист. оформлення укр. імпрез в Сіднеї. Його картини виставлялися на щорічних виставках Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії (1967-76).

КРАЄВСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Kravetskyj), кат. свящ. і місіонер; н. 7.7.1902 у с. Березка Лиського пов., Галичина, п. 4.4.1979 у Ньюкастелі, НПВ. Закінчив гімназію у Перемишлі. 1924 вступив до монашого Чину Редемптористів. Богословські студії продовжив у Боплато, Бельгія, і 1929 став свящ. Учителював у малій семінарії Отців Редемптористів у Збоїськах, Галичина (1929-35). 1936 виїхав на душпастирську й місіонерську працю до м. Йорктон, Канада. У 1937-46 був місіонером у США, потім парохом у Ньюарку (1947-57), де збудував цілоденну школу, і в Торонто (1958-61). Став провінційним настоятелем

Чину Редемптористів у Канаді (1961-64), служив парохом у Вашингтоні (1967-68). До Австралії приїхав як місіонер і залишився душпастирювати. Упродовж 1969-71 провів місії в усіх парафіях, навіть у найменших громадах з 5-10 родинами. Був парохом у Ньюкастелі (1971-78). Відомий як знаменитий проповідник.

Лит.: Бахталовський С. Пам'яті Отця Володимира Краєвського. "Нова Зоря" (Чикаго), 30.9.-7.10.1979.

о. І.Ш.

КРЕДИТОВІ КООПЕРАТИВИ (Credit Unions), фін. установи, створені для надання кращих і догідних об'єктів та підвищення прибутків своїх членів. Розвиток укр. К.К. в Австралії був запізнений на 10 рр. через незвичність кооп. принципу в загальному екон. житті країни. Кооп. закони появилися пізно, спочатку в НПВ 1923, а у Вік. шойно 1954, вже після приїзду післявоєнних іммігрантів. У Вік. перші кредитівки постали при укр. кат. церквах. Згодом виникли К.К., що позичали гроші на будинки й землю. Від 1960-их рр. К.К. стали популярними й відтягнули поважний капітал від банків та ін. фін. установ. Стійтові уряди тоді почали встановлювати контроль, спочатку через т.зв. реєстрарів, а потім і через "резервні ради". Коли, через надужиття чи невідрадли екон. умови, деякі К.К. стали занепадати, уряди зробили кооп. закон суворішим й створили із щорічних виплат К.К. резервний фонд, який забезпечує членські депозити перед банкрутством установ. Щоправда, проблемою є відсутність фед. кооп. закону. 1989 в Австралії нараховувалось 426 кредитівок, які разом мали 7 млрд дол. активів і 2,5 млн членства. Упродовж 1980-их рр. 40% К.К. зникло, тому уряди заохочують менші й слабші кредитівки до об'єднання.

У такому кліматі постали й укр. К.К. Перша ініціатива появилася в Сідней при УГ НПВ (кооператива "Дніпро"), але вона не розвинулася належним чином. З ініціативи укр. кат. братства в Мельборні 1951 була створена позичкова каса "Самопоміч", але й вона не виявила протягом наступних 7 рр. особливої діяльності. Щойно в дальших роках відбулися установчі збори кооператив "Дністер" в Мельборні (1959), "Наша Майбутність" (тепер "Говерля") в Аделаїді (1961), "Карпати" в Сідней (1970). Значно пізніше оформилися "Кали-

Пам'ятний знак "Тисячоліття Хрещення Руси"; автор П.Кравченко

на" в Перті (1977) і "Єдність" у Брізбані (1982). 1989 7 укр. К.К. мали 10 тис. чл. і 58 млн дол. капіталу, тобто 5 800 дол. на 1 чл.; найкраще йдуть справи у брізбанської "Єдності" – 11 700 дол. на 1 чл. Укр. К.К. жертвують щорічно бл. 170 тис. дол. на гром. цілі. До кін. 1980-их рр. укр. К.К. в Австралії не мали особливих труднощів. Навіть малі кооперативи Австралії були стабільними і життєздатними.

У 1989-90 за лейбористського уряду в Австралії витворилася невідрадна екон. ситуація, яка спричинила упадок багатьох фін. компаній і банків, що, у свою чергу, призвело до ліквідації чи злуки слабших К.К. Уряд запровадив суворий контроль (через непрактичну бюрократію) схваленням нових законів, які мають на меті контролювати оборот великої готівки і виявляти джерела доходів готівки та витрат. Упадок фін. компаній допоміг утримати довіру до К.К., які мають запоруку Резервного Держ. Фонду, але кредитовий рух зустрівся з могутнім наступом великих банків, що дуже обмежило фін. діяльність К.К. Укр. К.К. витримали цю незвичну ситуацію, за винятком кооперативи "Дніпро" в Сідней, яку через внутр. труднощі перебрала К.К. "Карпати".

Укр. К.К. належать до Ради Українських Кооператив Австралії, яка, в свою чергу, входить до Укр. Світ. Кооперативної Ради.

Лит.: Альманах РУКА. М., 1984; 36. Укр. кооп. діяпорі.

М.Болюх

КРИВЕЦЬКИЙ Антін (Antin Kryweckyj), актор, танцюрист; н. 15.6.1911 у Мельниці Борщівського пов., Галичина. Закінчив гімназію Рідної Школи в Чорткові (1928), був актором укр. мандрівних театрів (1933-39), театру в Коломиї (1939-41) та Театру ім. Франка у Станиславові (1941-44). На еміграції в Австрії працював у Театрі-Студії Йосипа Гірняка в м. Ляндек. Прибувши 1949 до Австралії, К. став в Аделаїді актором Укр. Театру Малих Форм та режисером п'єс "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1950), "Дует утрюх" Л.Ленца (1952), "Вечорниці" П.Ніщинського (1956) і "Пошилися в дурні" М.Кропивницького (1960). 1973-79 був режисером драм. гуртка СУМ в Аделаїді. Діяльний у навчанні укр. нар. танців, К. займав також становище керівника танц. групи "Гопак" (1965-66).

М.П.

"КУБАНСЬКІ КОЗАКИ" (Kuban Cossaks), професійний танц. ансамбль, створений 1956 у Мельборні з ініціативи Василя Коваленка, постійного гол. ансамблю. При створенні було 4 танцюристи: В.Коваленко, Олександр і Микола Кумпани (1956-73), Леонід Ященко (1956-59); від 1973 складається з В. і Лілі Коваленків. До 1989 "К.К." мали понад 13 тис. виступів, гол. в казино, клубах та готелях і майже 160 на телебаченні в Австралії, США, Канаді, Англії, Франції, Німеччині, Швейцарії, Еспанії, Ізраїлі та ін. країнах. Виступали у лондонському "Палладіюмі", "Палаці Голлівуд", тричі брали

участь у концертах для англ. королівської родини (Royal Command Performances). Мали довгі сезони в Лас Вегас, США (Лідо, Тропікана, Сендс, Рів'єра), у Монте-Карло, Монако. Здійснили турне на користь Укр. Наук. Інституту Гарвардського Університету. Хореографічну програму в пізніших роках збагатили інструментальними та вокальними елементами. Муз. керівник – Дмитро Мошняга. Концертували з укр. тематикою в кабарежному жанрі.

М.П.

КУЖІЛЬ Ярослав (Yaroslav Kuzhil), правник, гром., особливо пластовий, діяч; н. 16.10.1912 в Рогатині, Галичина, п. 13.8.1991 в Сідней. Після закінчення Рогатинської гімназії студював право у Віленському (1932-35) та Варшавському (1935-38) Університетах. Під час 2 світ. війни виїхав з Польщі через Чехію до Регенсбургу, Німеччина; 1949 прибув до Австралії і поселився в Сідней. Учителював в укр. школі у Чулорі, Сідней, згодом на курсах українознавства в Лідкомбі; чл. управ. Об'єднання Укр. Громад НПВ та СУОА в 1960-их рр. Організатор Пласту, чл. його крайової старшини (1952-75) та клітини ОУН (А.Мельника) у Сідней. Належав до стейтового і теренового проводів ОУН, управи НТШ в Австралії. Підтримував Т-во Сприяння Держ. Центру УНР та Фондацію ім. Ольжича. 1977 наго-

роджений пластовим Орденом св. Юрія в золоті. Автор статей в укр. пресі.

р.м.

КУЛІНАРІЯ (Foods). Страви українців в Австралії мають деякі властивості, що їх не знають українці в ін. країнах діаспори. На форму і зміст харчування, безперечно, мають вплив традиції та види страв, що вживаються на укр. землях, але також місцева харчова пром-сть та їстівні продукти. Австралія славиться багатством сіль.-госп. продукції, різними сортами городини та фруктів. Деякі з них подібні до тих, що їх плекають в Україні і Сх. Європі. Поширені також субтропічні рослини; є й унікальні, суто австрал. харчові сирівці.

В Австралії вирощуються овочі, необхідні для приготування типово укр. страв, напр., буряки для борщу, хрін, часник. Типово укр. страви (борщ, голубці, вареники, налісники, картопляники) готуються в укр. хатах, але рідше, ніж в Україні. Частіше їх заступають страви загальноавстрал. кухні, що готуються простіше і з деякою модифікацією, продиктованою кліматичними умовами та наявністю дешевих і смачних харчових продуктів. Навіть у традиційні укр. страви потрібно було внести певні зміни. Значно зменшена місткість товщів у харчах. Жаркий

клімат вплинув також на зміну способу приготування та подавання страв. Їдять більше різних зелених салатів, фруктів; м'ясо нерідко подають холодним, а також у вигляді печені чи тушеного м'яса, шинки. Навчилися від австралійців як готувати стейк на барбек'ю або рожні (гріл).

Австралія багата на різні м'яси, зокрема яловичину, свинину, баранину, що є дуже популярними в різних м'ясних стравах, а також на рибні продукти. Хоча ці види м'яса і риби користувалися меншою популярністю серед українців, але, з огляду на дешевизну й зручність у приготуванні, вони витіснили більш традиційні в Україні м'ясні продукти – телятину, м'ясо домашньої птиці та суто укр. м'ясні продукти – ковбасу, копчену шинку, сало. Типові австрал. м'яси замариновані та підправлені часником і цитриною набувають специфічного смаку, втрачаючи первісний запах, до якого українці менш звиклі; їх подають у вигляді печених шашликів (chops, chopsi); тепер це популярна страва серед емігрантів. Зокрема, молоді люди з другої генерації залюбки практикують приготування м'яса у формі барбек'ю на свіжому повітрі. Це обов'язкове заняття чоловіків, у той час як жінки готують салати.

Щоденна їжа

Традиційне укр. меню на обід чи вечерю, що складається з 3-4 страв – закуска, суп (юшка) або борщ, м'ясо з городиною та ще десерт (солодке) й кава, – подається вже рідше в укр. домах, бо вимагає довшої підготовки. Такий порядок страв радше практикують на гостинах і під час прийомів. Нормальний полуденок включає просту їжу – сендвіч-"каналку" і каву чи соки. Також спрощена вечеря, але з однією вареною стравою. Подібний сніданок, хоча за вибором і кількістю їжі повніший, ніж т.зв. континентальний сніданок, що його практикували в Україні. Іноді їдять яйця й шинку, п'ють каву, чай, а також різні соки. Популярні каші. Всі ці продукти купуються готовими і вимагають мінімального часу та праці на їхнє приготування.

Традиційні укр. страви подають рідко на обід чи вечерю, хіба в родинних, де зберігаються старі смаки і господиня любить варити та пекти. В неділю чи свята їх ще готують у багатьох родинних, але найчастіше мож-

на все це дістати в їдальнях при церквах, клябах, де працюють старші і продають їжу на добродійні цілі. Там закуповують укр. страви й для дому. Дітям у літніх таборах господині радо готують укр. страви – вареники і голубці.

Характерно, що українці не пішли в професію ведення ресторанів; за увесь час в Австралії не було більше 4-5 малих ресторанів з укр. стравами. Разом з тим, за останні 20-30 рр. відкрито багато "етнічних" ресторанів, зокрема, італ., грец. та орієнтальних. Вони стають дедалі більше популярними серед укр. молодшої генерації. Серед першої ж генерації українців ресторани є мало популярними. Для старших людей харчування в ресторани видається зайвим локсусом та й задорогим. Адже власноруч приготовані харчі дешевші, а для деякого виглядають і здоровішими. Багато працюючих купують готову їжу, повертаючись з роботи (take away). У численних крамницях делікатесів (delicatessen) є широкий вибір харчів (напів або й зовсім готових), в тому ч. й чимало продуктів та гарячих страв європ. походження і присмаків. У крамницях можна купити, зокрема, різні види м'ясив та хлібів.

Спочатку в Австралії був тільки білий, до того ж м'який хліб, якого укр. та ін. європ. іммігранти недолюблювали й вживали хіба на грінку (тост). Згодом з'явилися різні хліби – нім., франц., італ., поль., литовський, єврейський, грец. палянички; чорний, сірий, білий чи й "разовий" (з натвердо змеленої пшениці або жита). Не поширено, як в Півн. Америці, укр. видів хліба, бо мало хто з українців пішов у професію пекарів.

Обрядові страви

Спостерігається дуже свідоме і плідне намагання зберігати традиційні страви з нагоди великих щорічних свят. Це стосується насамперед Різдва і Свят-Вечері, а також Великодня. В багатьох укр. хатах ще є на Свят-Вечір 12 традиційних страв, в тому ч. рибних, які готуються з морських продуктів – лосося, креветок, навіть раків. Узвар і кисіль готують зі свіжих, а не сушених фруктів. У деякого з'являються й імпортовані або "подаровані" карп. чи поліські гриби.

Обід в час Різдва серед українців дуже багатий і традиційно включає, де тільки господиня вміє все підготувати, ряд укр. страв: домашню ков-

басу, паштети, печені, холодець, курятину (тушену), київські котлети, а часто й гуску чи запеченого індика, австрал. шинку (ham), прикрашену свіжими або маринованими фруктами (овочами). Серед різного роду салаток не бракує й типового хрону з бурячками. На гаряче подають хіба індика або київську курку, бо Різдво в Австралії – найжаркіша пора року. На десерт готують різні печива: від традиційних укр. маківників, сирників, медівників до дріжджевої роляди зі сливками, франц. рогаликів тощо. Включено до меню і австрал. Christmas cake, який звичайно готується десь за місяць до Різдва, зберігається в сухому місці, декорується білою склизею і подається до кави. Очевидно, популярні на великі свята чи під час ін. роду прийомів укр. тортів, які вже готують господині-спеціалісти. До напоїв на святкових обідах чи гостинах належать горілка та зах. вишукані гарячі напої, а з їжею – вино чи пиво. Зокрема, стає популярним добре австрал. вино різних сортів. Ще подекуди відзначають обрядовими стравами Голодну кутю або Щедрий вечір, але здебільшого в церк. залі на спільних вечерях; меню скромніше ніж на Свят-Вечір і, як правило, складене з пісних страв. Ще рідше відзначають "запусти" з традиційними хрустами або пампушками. В час посту зрідка печуть млинці з гарними пісними додатками у формі налисників з грибами, рибними або фруктовими начинками.

Великодній сніданок (обід) є ще однією обрядовою нагодою для традиційних страв. Основу цього сніданку складає те, що було "посвячене" в церкві. Кошик не багатий, але в ньому повинні бути паска, яєчка, сир, ковбаса і неодмінно хрін. Проте вдома стіл далеко багатий. До меню входять яйця, ковбаса, паштет, печеня зі свинини, а подекуди й запечене порося (з хроном у зубах), начинені кури та різні салатки і фрукти (овочі). Гарячий обід складається із печені з телятини або свинини, київських котлет з рижом або гречаною кашею, подекуди й бігосу (квашена капуста, тушена з м'ясом і грибами). Сирну паску, що заступає десерт, споживають з паскою-бабкою. Слід зазначити, що великодній стіл має деякі регіональні відміни – галицькі, східноукр. та вол. Їх ще дуже дотримуються старші господині. Назагал, підготовка свят-вечірнього і

великоднього столів вимагає багато часу, терпіння і знань господині.

Прийоми в час весілля вже втратили етнічний зміст і стиль К. На поч. ще практикувалися деякі типові укр. страви, але поступово українці в Австралії перейшли на стандартне меню австрал. гостин. Це, звичайно, відбувається в ресторанах або, щонайменше, замовляють у них готову їжу (catering). Все ж у деяких осередках весільні гостини відбуваються в укр. залях (нар. або церк. домах); при цьому замовляють укр. кухарок. Тут вже готується меню з укр. присмаками й додатками. Голівне, що характерне для таких гостин, – це укр. тортів, у випіканні яких деякі українки є справжніми майстринями. Зберігся звичай пекти весільні короваї (вони естетично дуже вишукані), які є радше обрядовими хлібами, аніж такими, що призначені для споживання. Так само подається і готується меню при ін. нагодах, як хрестини, ювілейні гостини.

Поминки, часто у великих осередках, відбуваються в залях під церквою і не мають якогось спеціального меню, але коли їх готують укр. жінки, то подаються й деякі укр. страви. Оскільки дітя австрал. українців збагатилася м'ясними стравами, ще більшою мірою вони стали споживати різні фрукти (овочі). Серед них є й екзотичні ананаси, пау-пау, ківі, бабако, кокосові горіхи, какі. Їдять багато винограду. Все це місцеве, не імпортоване.

Популярною їжею, яку можна приготувати нашивкоруч, є риба в тісті і жарені картоплянічки (fish and chips). Їх продають у малих перекусочних крамницях на кожній вулиці. Ця їжа недорога, але й не дуже здорова. Вона найбільше подобається дітям і молоді.

Укр. спільнота в Австралії назагал віддає перевагу здоровим, свіжим і недорогим харчам. Австрал. українці споживають значно більше кальорій, ніж в Європі, хоча спостерігається тенденція до обмеженого споживання м'яса та продуктів, що спричинюють холестероль. Витрачають на харчування від 1/4 до 1/3 заробітної платні. Багато уваги плеканню традиційної укр. К. приділяють жіночі організації (СУА, сестрицтва), а у виховному пляні – і молодечі (Пласт та СУМ), зберігаючи "свячене" (після Великодня), кутю, спільні сніданки. Іноді відділи СУА влаштовують

продаж печива та обрядових страв перед щорічними святами, як також організують для молодших жінок курси К. та готування святкового столу. Бувають також покази святкових (великоднього чи різдвяного) столів для іншоац. публіки. Принагідно з'являються в австрал. пресі описи укр. традиційних страв із поданням рецептів їх приготування (напр., Sunday Telegraph, 9.12.1973).

Д.Володимирів

КУЛЯБКО-КОРЕЦЬКИЙ Віктор (Victor Koulyabko-Korezkyi), інж.-електротехнік, гром. діяч; н. 1874 на Полтавщині. До революції 1917 працював в управлінні пошт і телеграфу в Петербурзі; 1918 очолював департамент пошт і телеграфу, товариш мін. внутр. справ в уряді Ф.Лизогуба. Після упадку гетьманської адміністрації виїхав з України; на поч. 1920-их рр. прибув до Харбіна, де працював в управлінні сх.-кит. залізниці. На поч. 1930-их рр., здекларувавши себе прихильником

гетьманського руху, включився в укр. гром. життя в Харбіні. Разом з В.Опадчим, В.Кушнарком, П.Горючим, Ф.Тоцьким та ін. увійшов до групи, яка йменувала себе "старими клуб'янами" (продовжувачами Укр. Клубу). Невдовзі очолив управу Комітету Гром. Уповноважених (відомого ще під назвою Укр. Громада в Харбіні). До цієї організації належали гол. чинном старші за віком українці, які виїхали до Манджурії на заробітки ще перед 1 світ. війною. Після відміни япон. військ. місією в жовтні 1936 принципу виборности ради *Української Національної Колонії* К.-К. був призначений заступником її начальника Ю.Роя. 1941 завдяки протекції япон. властей управління Укр. Нац. Дому і керівництво колонії в Харбіні повністю опинилося в руках К.-К. Його політика, спрямована на співпрацю з рос. емігрантськими шовіністичними колами, підпорядкування укр. гром. життя в Манджурії япон. цілям, завдала

чимало шкоди укр. справі. З 1945 сліди К.-К. губляться.

В.Троцинський

КУРБАСА Л. ТЕАТР, див. *Театр ім. Леся Курбаса*.

КУЦІЛЬ Олександр (Alexander Kucil), диригент; н. 14.5.1910 у Мостиськах, Галичина. Сер. освіту здобув в укр. гімназії у Перемишлі, а фах правника у Львівському Університеті (1929-34). Диригував церк. хором у Мостиськах, будучи студентом, співав у львівських хорах "Сурма" і "Бандурист", а під час перебування на еміграції в Німеччині – у хорі Театру В.Блавацького та хорі "Ватра". Прибувши до Австралії й поселившись у Мельборні, К. зорганізував там 1949 церк. хор, який згодом став хором укр. кат. катедри св. Петра і Павла. Постійно його очолює. Був чл. управ СУОА і УГВ.

О.Т.

Л

ЛАБАЗ Василь (Wasył Labaz), інж.-землемір, культ.-осв. і пластовий діяч; н. 21.8.1943 в Дельменгорсті (Delmenhorst), Німеччина. Прибув до Австралії з батьками 1949, жив спочатку в Юранквінті (Uranquinty), НПВ, а від 1951 в Аделаїді. Студії землемірства закінчив в Інституті Технології ПА (1971). Референт молоді (1973-77) та культ.-осв. референт (1975-77, 1983-85, 1987-89) в управах УГ ПА. Від 1966 постійно веде танц. групу "Топак". Співзасновник і заступник гол. (1975-77) Аделаїдського фолкльорного т-ва. Від 1960 пластовий виховник.

ЛАВРІВСЬКИЙ Любомир Михайло (Michael Lawriwsky), економіст-проф., гром. діяч; н. 7.3.1952 в Бармара, ПА. В Аделаїді здобув сер. освіту, в Аделаїдському Університеті – звання бакаляра (1974) та доктора (1982; дисертація *Managers and Markets*) екон. наук. 1978 переїхав до Мельборну, де у відділі економіки Університету ім. Ля Троба став старш. викладачем (1984) та проф. (1989). Л. – спеціаліст з індустріальної економіки, фін. менеджменту і теорії бухгалтерії, автор книг *Ownership*

Л.Лаврівський

and Control of Australian Corporations (С., 1978) і *Corporate Structure and Performance* (Лондон, Нью-Йорк, 1984). 1988 працював дослідником Університету у Ворік,

Англія; 1990 викладав в Інституті менеджменту у Києві. З 1989 є консультантом торг. банку ANZ-McCoughlan. Л. розгорнув широку діяльність як референт зовн. зв'язків УГВ (з 1982) і СУОА (з 1984); 1982 заснував журн. *Australian-Ukrainian Review*, організував конференції: *SUOA – Ukrainians in a Multicultural Australia* (1985) і міжнар. – *Russian Imperialism and the Soviet Union* (1988). Чл.-кор. НТШ в Істор.-Філософ. Секції. Статті на укр. теми в газ. *The Age* (М.), *The Advertiser* (Аделаїда) і в журн. *Quadrant*.

М.П

ЛАГЕРЕВСЬКИЙ Леонід (Leonid Lagerewskij), технік-металург, гром. діяч; н. 3.5.1919 в м. Єнакієво на Донеччині. Там же закінчив металургічний технікум (1938), працював старш. техніком на заводі (1938-39). Від 1939 у Червоній Армії, 1941 закінчив військ. школу в Києві, брав участь у війні в ранзі лейтенанта. Був тричі поранений, потрапив до полону. 1945-49 у Німеччині: в Гамбурзі і в таборі ДП у Гайденаві. У 1949 прибув до Австралії і поселився в Гобарті, Тасм., де працював будівельником. Тут Л. був гол. Союзу Українців Ветеранів (1956-71), гол. парафіяльної ради УАПЦ (1963-69, 1975-77 і від 1984), гол. спортивного т-ва "Дніпро" (1962-81). Чл. управи УГ Тасм. та її гол. (1982-83, 1986-88).

Д.Н.

ЛАЗОРСЬКИЙ Микола (Mukola Lazorskii), справжнє прізвище Микола Коркішко, письмен.; н. 27.10.1884 у Полтаві, п. 13.3.1970 в Мельборні. Здобув сер. освіту у Полтаві, вчився у Харківському Університеті. Співроб. Полтавського земства, потім Полтавського музею. Був ред. місячного "Журнала Губернского Присутствия". У 1920-их рр. працював у шкільному відділі держ. вид-ва України в Харкові. 1929 арештований і засланий на 3 рр. на Соловки. Повернувшись, редагував у Полтаві журн. Експериментального інститу-

ту. Під час 2 світ. війни виїхав до Кам'янка Подільського, де був ред. регіонального часопису "Подільянин". У Німеччині в 1946 почав писати істор. роман "Гетьман Кирило Розу-

М.Лазорський

мовський" (Мюнхен, 1961). До Австралії приїхав 1950, друкував статті у місцевих часописах і продовжував працю над істор. романами "Степова квітка" (Мюнхен, 1965; 2 вид. К., 1992) та "Патріот" (Мюнхен, 1969; 2 вид. К., 1992). Посмертно вийшла книга "Світлотіні" (М., 1973), зб. істор. нарисів, оповідань, статей та спогадів.

М.П.

ЛАПА Валентин (Valentin Lapa), мистецтвознавець, маляр; н. 1909 в Ніжені на Чернігівщині, п. 1.10.1980 у Брізбані. Після закінчення Київського Художнього Інституту очолював відділ нар. мистецтва в Полтавському художньому музеї. Від 1949 жив у Брізбані, працюючи реставратором картин і вчителем рисунку в сер. школі близького провінційного м. Іпсвіч (Ipswich Grammar School). Малював в академічній манері, зокрема, пейзажі в олії і темпері. Брав участь у церк. житті місцевої Святопокровської парафії УАПЦ і диригував церк. хором; автор іконопису цієї церкви.

Р.П.

ЛАПКА Мирон (Miron Lapka), гром. і пластовий діяч; н. 11.12.1924 в с. Глинна (тепер частина м. Пустомити) Львівського пов., Галичина. Учасник Дивізії "Галичина", після війни полонений у таборі в Ріміні, Італія. 1948 закінчив студії в Папському Університеті (Urbanianum) в Римі. До Австралії прибув 1950 і поселився в Аделаїді. 1971 здобув ступінь бакаляра гуманітарних наук Аделаїдського Університету. Працював бібліотекарем в Держ. бібліотеці ПА. Секретар в управах СУОА (1969-72), УГ ПА (1977-81) і крайової пластової старшини (1983-86). Довголітній вчитель укр. школи в Аделаїді та пластовий виховник; писар (1961-66, 1969-70) і станичний (1967-68, 1988-91) пластової станиці Аделаїди. Чл. пластового куреня "Лісові Чорти".

р.м.

"**ЛАСТІВКА**" (Lastivka Publishers), в-во *Д.Нитченка*. Діє в Мельборні від 1953; першою випустило книжеч-

ку для дітей "На гадючому острові" Дм.Чуба. У 1953-89 під маркою "Ластівки" вийшло 26 вид., у тому ч. 9 чч. альманаха "Новий Обрій", редакція та упорядкування яких належить Д.Нитченкові; останній вип. редагував Гр.Вишневий. Ін. ґрунтовніші вид.: віршований роман Івана Багряного "Скелька" (1984), "Двісті листів Бориса Антоненка-Давидовича" (1986), його ж повість "Смерть" в англ. перекладі Юрія Ткача під назвою *Duel* (1986) і ряд книжок Дм.Чуба (Нитченка) – "Люди великого серця" (1982), "У дзеркалі життя і літератури" (1982), 2 вид. та англ. переклад "В лісах під В'язьмою" (обидва 1983), 3 вид. біографії "Живий Шевченко" (1987) та ін. Загальний тираж усіх видань 35 тис. прим.

М.П.

"**ЛАСТІВКА**" (Lastivka, Ukrainian Women's Association Choir), хор СУ ПА, засн. 1960 в Аделаїді з ініціативи Катерини Качмарської, Віри Маковійчук, Роми Нестор, Марії Словацької та Любомири Цюрак. 1988

мав 34 чл. Диригентами були: Р.Нестор (1960-61), Богдан Жолкевич (1961-83), Люся Ткачук (1983-85) і Галина Чубата (від 1985). Хор бере участь в укр. концертах і виступає перед австрал. публікою; гастролював у сх. стейтах Австралії.

ЛАЦИК Євген (Evhen Lacyk), кат. свящ., ієромонах-василіянин; н. 25.3.1919 у с. Літовищі, пов. Лісько б. Перемишля, Галичина. Вступив до ЧСВВ у грец. лаврі св. Ніля в Гроттаферата б. Риму, де 1942 був висвячений на свящ.; там же продовжував працювати. З огляду на недостатне ч. укр. свящ. в Австралії, Конгрегація для Сх. Церков відрядила туди, скориставшись запрошенням еп. І.Пашка, 2 монахів-василіян, одним з яких був Л. Він приїхав до Австралії 1960 і до 1962 займав становище свящ.-помічника у Мельборні. Душпастирював у Перті (1962-63), потім був парохом в Аделаїді (до 1978). Знятий з посади через конфлікти з еп. І.Пашком і вірними (відмовлявся визнавати патріарший титул Йосифа Сліпого); подав судовий позов проти єпископа, який програв. Не повернувся до монастиря в Італії, живе в Аделаїді.

о.І.Ш.

ЛАЦЬКИЙ Вольф Вільгельм (Wolf Wilhelm Laczky), псевд. Бертольд, єврейсько-укр. політ. діяч, публіцист; н. 1881 в Києві, п. 1940 у Тель-Авіві. Засновник і лідер Єврейської Нар. Партії в Україні, від якої був чл. УЦРади. У квітні 1918 став мін. єврейських справ в уряді УНР. Автор численних публікацій, серед них і про погроми денікінської армії. З України виїхав у 1920-их рр.

"**ЛЕВ**", укр. спортове т-во (Lion, Ukrainian Sports Club) в Аделаїді, засн. влітку 1951. Гол. ініціаторами виступили: Й.Андрішин, А.Теплий, Д.Пирогів, А.Кизима, О.Ропіта, Я.Костів і Й.Кліш. Т-во, яке спочатку налічувало 50 чл., 1988 зросло до 180. Гол.: Й.Андрішин (1951-52), О.Голубович і Д.Пирогів (1952-55), В.Ткачук (1955-58, 1969-74 і 1986), М.Кравчук (1958-59), Є.Колодочка (1960 і 1963), Й.Кривов'яз (1963-68), М.Лаврівський (1976-79), О.Сенчук (1980-81), З.Болецький (1982-84), С.Куцаківський (1985-86), В.Федчишин (1986-89), І.Дністрянський (від

1990). Т-во має секції футболу, волейболу, настільного тенісу, шахів.

Команди "Л." з футболу належали до найкращих у ПА (переможці стейту 1965; 1962 за чашу стейту змагалися 2 команди т-ва). 1960 перша і друга футбольні команди "Л." стали чл. Австрал. Футбольної Асоціації (Australian Soccer Association). Володимир Ткачук був довгий час чл. управи Асоціації, її представником в Австрал. Футбольній Федерації та ред. Soccer Review (Аделаїда). За ПА на футбольних чемпіонатах грали українці Богдан і Василь Нискогузи, М. і С.Музики, В.Захарко, Володимир Федчишин і В.Нечвиголод. В.Захарко, брати Нискогузи та В.Федчишин також репрезентували у футболі Австралію.

Організатором і тренером секції волейболу був Й.Кліш. Від 1980 секція стала незалежною, також під назвою укр. спортове т-во "Л.". В процесі своєї діяльності вона перетворилась на найчисельнішу й найбільш успішну укр. волейбольну організацію Австралії (1990 – 100 чл.). Чоловіки перемагали на першостях стейту 1957, 1959-65, 1974, 1978, 1980 і 1983; жінки – 1980, 1985 і 1987. За Австралію грали: чоловіки – А.Варнячка, О.Озолінс, Є.Колодочка, Б.Соловій, Й.Кліш, П.Бішак, В.Бережний, І.Ліпкевич, А.Бурдін та Н.Мольо (всі також репрезентанти стейту); жінки – Л.Суховерська, Д.Демпсей, К.Росон, Ш.Скот; за стейт – Л.Суховерська, Л.Ліпкевич та І.Горнінг. А.Варнячка упродовж 30 рр. був тренером "Л."; тренував також стейтову і австрал. нац. команди. Євген Колодочка, тренер і адміністратор жіночої команди "Л.", займав аналогічні пости у жіночих волейбольних командах стейту й Австралії, був суддею на двох світ. чемпіонатах. З ініціативи т-ва, зокрема Ю.Федика, постала Укр. Всеавстрал. Волейбольна Ліга, яка від 1978 щороку проводить змагання укр. волейбольних команд Австралії.

В настільному тенісі О.Ропіта був кілька разів переможцем ПА, репрезентантом стейту й Австралії. Секцію шахів заснували 1962 Я.Михайлишин, М.Кіналь та О.Найка. 1964 вона виграла першість стейту у класі "Б.", 1973 – у класі "А". Найвизначніший шахіст С.Ваврик.

О.Буцацький

"**ЛЕВ**", (Lion, Ukrainian Sports Club), найстарше укр. спортове т-

во в Австралії, засн. 26.9.1950 у Сідней при Раді УГ НІВ. Ініціатори: Б.Козій, М.Строкон, А.Атаманюк, О.Левицький, І.Юзич, П.Коваль, О.Борецький, О.Кононенко та І.Чор. Гол.: Б.Козій (1950-52), Ю.Чаплицький (1952-53), І.Юзич (1953-54), І.Чор (1955-57). Т-во мало секції футболу (2 чоловічі команди), волейболу і настільного тенісу. Футбольна секція спочатку належала до 2-ої, а від 1953 до 1-ої дивізії Сіднейської Міської Ліги (Metropolitan League), у змаганнях якої ніколи не опускалась нижче четвертого місця. 1956 "Л." входив до верхівки Ліги. Т-во було одним із 7 співзасновників Австрал. Футбольної Федерації (Australian Soccer Federation). Не зважаючи на те, що з 1954 т-вом заопікувався СУМ, фін. труднощі змусили футболу

Зустріч між "Левом" (Сідней) та "Соколом" (Канберра) у 1952 р. "Лев" у темних сорочках

секцію 1957 припинити діяльність. Секція волейболу проіснувала до 1961. Серед футболістів виділялися Б.Соловій, О.Роде, Андрійців, П.Коваль, Й.Магоцький, М.Параска, О.Бучацький, В.Батуринський, Я.Чаплицький і Й.Нагірний, а серед волейболістів – О.Левицький, Ю.Пашук, Б.Соловій, П.Чудакевич і М.Малецький. Тренерами були: у футболі – Р.Томко і О.Бучацький (від 1953), у волейболі – О.Левицький. У.С.Т. "Л." відбуло подорожі на спортивні зустрічі до Мельборну й Канберри.

О.Бучацький

"ЛЕВИ", укр. спортивне т-во в Мельборні, див. "Україна".

"ЛЕВИ", укр. спортивний клуб (Lions, Ukrainian Sports Club) в Джілонгу, Вік. Його попередником був укр. культ. і спортивний клуб "Тризуб" (USCC Trident), створений як відділ УГ в Джілонгу у жовтні 1972. 1979 назву змінено на

Волейбольна дружина т-ва "Лев" у 1955 р.

сучасну. Від поч. "Л." з успіхом брали участь у змаганнях на першість Джілонгу з волейболу, вигравши чемпіонат міста упродовж 14 рр. (чоловіки). Працюють 3 секції: чоловіча, жіноча і доросту. Кількість чл. "Л." зросла від 24 до 90. 80-85% серед них становлять українці, решту – австралійці ін. етнічного походження.

1979 "Л." стали чл. Укр. Всеавстрал. Волейбольної Ліги, організували її турніри, під час яких кілька разів виходили переможцями. Клуб так само бере участь у турнірах Вікторіанської Волейбольної Асоціації. Чимало чл. "Л." вибиралися до репрезентації Джілонгу і Вік. Серед них жінки: І.Ставіська, С.Сем'янов, Л.Ставіська, Д. і Н.Петрович; чоловіки – П.Хвалько, В.Ставіський, П. і С.Сікори. Клуб не має власного спортивного залу, а користується приміщеннями, що їх винаймає. Гол. "Л.": Юрій Любченко (1974), Ілля Каленюк (1979), Юрій Мазур (1984), Лідія Береза (1984), Володимир Ставіський (з 1991).

О.Бучацький

ЛЕВИНСЬКИЙ Степан (Stepan Lewinski), письм., подорожник, дипломат, сходознавець; н. 1897 у Львові, п. 8.10.1946 у м. Гап, Франція. Закінчив гімназію та Політехніку у Львові. Опісля студіював у Паризькому Політехн. Інституті та в Брюссельському Колоніальному Інституті. Вивчав япон. мову в Держ. Школі Східних Мов у Парижі. Від 1936 до 1940 працював торг.-екон. референтом і перекладачем з япон. мови в польс. консульстві у Харбіні, одержавши цю посаду завдяки заходам проводу УНДО в Га-

личині. Постійний автор укр. часописів у *Манджурії*. Брав участь у підготовці "Укр.-япон. словника" (Харбін, 1944). Після 1940 короткий час жив у *Шанхаї*, звідки переїхав до *Пекіну*, де до 1941 навчався у Колежі кит. студій. У березні 1942 одержав із Сайгону пропозицію зайняти посаду офіційного перекладача япон. мови у франц.-япон. комітеті при правлінні губернатора Індо-Китаю. На цій посаді перебував до літа 1946.

Літ. спадщину Л. складають передовсім твори, присвячені Близькому та Далекому Сходові, а також його подорожні нариси. Серед них спогади: "Від Везувія до пісків Сагари", "З япон. дому" (1932), "Схід і Захід" (1934), "Хатина буддійського самітника" (1934), "Враження з Японії" (1942-44).

Літ.: Світ І. Укр. подорожник по Далекому Сході. Календар Укр. Нар. Союзу на 1962 (Джерсі Сіті – Нью-Йорк).

В.Троциньський

ЛЕГКИЙ Іван (Iwan Lehkyj), гром. діяч; н. 10.1.1925 у с. Божиків Бережанського пов., Галичина. У 1947-67 жив у Мідлтоні (Middleton), Англія, займаючи провідні пости в СУМ і Союзі Українців Британії. 1967 приїхав до Перту, ЗА, де активізувався в СУМ: гол. осередку (1970-80), гол. будівельного комітету сумівської оселі в Чідлов (1982-90). Гол. церк. братства в Перті (1979-84).

ЛЕГІОН ім. СИМОНА ПЕТЛЮРИ (Legion of Symon Petlura), гром.-комбатантська організація наддніпрянської повоєнної еміграції під впливом УРДП. Засн. у Зах. Німеччині 1952. Відділи Л.С.П. постали

в Австралії на поч. 1950-их рр.; гол. тимчасової управи були Ф.Габелко та Іван Чумак. У грудні 1957 в Мельборні відбувся крайовий делегатський з'їзд, на якому обрано крайову управу під головуванням Якова Ковалюка (до 1962). Наступні гол.: Іван Кириленко (1962-66), Андрій Кривченко (1966-75), Григорій Дворцовий (1975-81), І.Чумак (1981-87), Ф.Габелко (з 1987). В час установчого з'їзду бл. 180 чл., згодом їх число зменшувалося – понад 100 (1975), 70 (1988), бл. 40 (1992) у 5 осередках (Мельборн, Аделаїда, Сідней, Брісбан, Перт). Від 1987 до липня 1992 видавався кварталник "Легіонер" (ред. П.Грін, 23 чч.). Л.С.П. в Австралії належить до міжкрайового об'єднання Л.С.П. Так само співпрацює і входить до складу загальногромад. централі СУОА. Осередки її окремі чл. ініціювали та брали участь у багатьох політ. акціях укр. спільноти в Австралії. Крім названих гол., активнішими діячами були: П.Вакуленко, К.Гіммельрайх, П.Грін, С.Домазар, В.Онуфрієнко та ін. Довголітній капелян Л.С.П. свящ. Н.Плічковський.

В.М.

ЛЕКТОРАТ УКРАЇНІСТИКИ ім. **М.ЗЕРОВА** в Університеті ім. Монаша (Mukola Zerov Lectureship in Ukrainian, Monash University), засн. у Мельборні 1983. Лекторат веде навчальні програми з укр. мови й літератури в рамках відділу славістики, готує аспірантів до дипломів магістра і доктора, здійснює наук.-дослідну діяльність з укр. літературознавства і лінгвістики, публікує книжки. Введенню програм сприяли гол. відділу славістики І.Марван, гол. Укр. Центр. Шкільної Ради Т.Сліпецька та УГВ, зокрема, її гол. С.Лисенко. Від початку гол. викладачем є М.Павлишин, з яким від 1985 співпрацює О.Розаліон-Сошальська. Л.У.З. фінансується пожертвами від укр. громади, якими адмініструє з 1986 *Допомоговий Фонд Українознавчих Студій*. 1988, з підписанням договору між Університетом ім. Монаша та УГВ про постійне існування лекторату, його названо на честь поета і вченого М.Зерова.

До 1993 на курсах лекторату навчалося понад 120 студентів; докторат (Ph.D.) отримали 2 кандидати, магістра (M.A.) – 1. Появилось понад 100 журнальних статей з ук-

раїністики; вийшли зб. під редакцією М.Павлишина: *Monash Scholars in Ukrainian Studies* (Торонто, 1986), *Slavic Themes: Papers From Two Hemispheres* (Нойрід, Німеччина, 1983), *Glasnost in Context* (Нью-Йорк, 1990); в Мельборні опубліковано – *Ukrainian Settlement in Australia* (1992), *Ukraine in the 1990s* (1992). Одержано держ. та приватні дотації на проекти дослідження укр. театру в Австралії, творчості М.Кміта, укр. лінгвістики. Лекторат організував ряд конференцій (спільно з НТШ Австралії – 1985 і 1990, з Австрал.-Новозеландською Асоціацією Славістів – 1988, з Асоціацією Українців Австралії – 1992); спільно з галереєю Університету ім. Монаша влаштував 1988 виставку творів М.Кміта. Лекторат плекає зв'язки з укр., амер. та канад. осередками україністики, пропонує стипендії вченим та аспірантам з України. З квітня 1989 виходить неперіодичний бюлетень "Україністика в Монаші".

М.Павлишин

ЛЕСІВ Михайло (Mychailo Lesiw), підприємець і меценат; н. 13.11.1922 в м. Моршин Стрийського пов., Галичина, п. 2.8.1978 в Аделаїді. Властник м'ясної фабрики й один із перших вел. підприємців серед українців у ПА. Щедрий жертводавець на потреби укр. спільноти в Аделаїді.

"**ЛЕТЮЧА ЕСТРАДА**" (*Flying Estrada*), мандрівний театр малих форм, засн. 1974 у Сідней Я.Масляком (мист. керівник і режисер) та Є.Барчинською. Вистави "Л.Е." – "Вечір розваги" (1974), "Другий вечір розваги" (1976), "Ображайся на мене, як хочеш" (1979), "Танцювала риба з раком" (1984) – ставились, крім Сіднею, у Мельборні, Саншайні, Джілонгу, Вік., Ньюкастелі, НПВ, та Аделаїді. 1983 "Л.Е." з програмою "Наш сміх для всіх" відвідала Перт. Крім засновників, діяльними в театрі були Степан і Мирон Даниляки. Програми писали Я.Масляк, О.Бучацький та О.Барчинський. В час найбільшого розквіту "Л.Е." об'єднувала 22 чл. У 1984, після ювілейного турне, театр розв'язався.

М.П.

ЛИСЕНКО Мирон (Myron Lysenko), син *Лисенка Степана*, англломовний поет, драматург; н. 15.12.1952 в Гейфілді (Heyfield), Вік. Автор понад ста публікацій (поезії, оповідання, рецензії, статті) в літ. журналах Авст-

ралії. *Coughing with Confidence* ("Самовпевнене кашляння", 1988), зб. легко іронічної лірики про будні жителя сучасного міста викликала схвальну реакцію австрал. критики. Окремі поезії на укр. тематику. Спів-автор п'єс *I'll Do Anything* ("Я зроблю що завгодно") і *Dialogue with Typewriters* ("Діалог з друкарськими машинами"), поставлених у Мельборні 1984. Співред. мельборнського літ. журн. *Going Down Swinging* ("Гойдаючись, спускатися на дно"). Відбув понад 200 поетичних читань у різних частинах Австралії, понад 100 практичних сесій з поезії у школах, бібліотеках, поправних установах. Живе в Мельборні.

М.П.

ЛИСЕНКО Степан (Stepan Lysenko), гром. і політ. діяч; н. 24.10.1924 в с. Стебник Станиславського пов., Галичина. Під час 2 світ. війни вивезений юнаком до Німеччини (1941). 1945 зорганізував групу (понад 120 українців), яку провів з Саксонії до англ. окупаційної зони і примістив у таборі ДП в Нортгаймі. У таборі закінчив укр. гімназію, в Годенав – електротехн. курси в укр. техн. школі. До Австралії прибув 1949; від 1951 працював електриком у Гейфілді, Вік., 1955 переїхав до Мельборну. Активний в укр. громад. житті. Як діяч УГВ очолював її філію в Мафрі (1954); чл. управ УГВ (1966-70) і її гол. (1976-86). За головування Л. поширено Укр. Нар. Дім, проведено організаційну реформу управи, розвинено суспільну службу, започатковано українознавчі студії в Університеті ім. Монаша. З 1987 очолює

С.Лисенко

Допомоговий Фонд Українознавчих Студій. Чл. управи СУОА (1965-67) і з 1984 заступник гол., а від 1989

чл. контрольної комісії СКВУ. Л. – діяч СУМ, гол. осередку в Мельборні (1959-61, 1964-65), співорганізатор укр. відділу АБН у Вік. (1956), учитель і керівник укр. суботніх шкіл у Нідрі (1962-66) і Саншайні (1967). Був чл. дирекції укр. кооперативи "Дікстер" (1973-77) і першої ексекютиви Ради Укр. Кооператив Австралії. Щедрий жертводавець на гром. і наук. цілі (Університет ім. Монаша, фундації українознавчих студій Австралії, Укр. Нар. Дім в Мельборні і Дім Молоді в Сідней), почесний чл. УГВ.

М.Болух, М.Павлишин

"ЛИСТИ З ДАЛЕКОГО СХОДУ" (У ке ла інь юань дун бянь цзян бао, Letters from the Far East), двотижневик, що появлявся у травні-липіні 1932 у Харбїні; усього вийшло 7 чч. у вид-ві "Укр. Державники Далекого Сходу".

ЛИТВИН Василь (Wasył Lytwyn), правник, гром. і політ. діяч, журналіст; н. 27.7.1906 в с. Лолин До-

В.Литвин

линського пов., Галичина, п. 7.9.1990 в Канберрі. Сер. освіту здобув у гімназії Рідної Школи в Рогатині 1929, юридичні студії закінчив у Львівському Університеті 1935. Чл. УВО від 1925, від 1929 чл. ОУН. З 1939 на еміграції; діяльний в укр. установах у Кракові, згодом у Німеччині. До Австралії прибув 1949 і поселився спочатку у Мельборні, опісля в Канберрі. Чл. УГВ й управи СУОА (1953-57, 1961-65). Провідний діяч Укр. Визвольного Фронту. Активний у тереновому (на Австралію) проводі Закард. Частин ОУН і його гол. (коротко у 1970-их рр.). Співзасновник і секретар Делегатури АБН; активний, зокрема, в акції фінансу-

Манастир Сестер Василянок у Лідкомбі, Сідней

вання місії АБН на Формозі (1957-64). Один із організаторів Укр. Антибольш. Ліги, згодом *Ліги Визволення України* (ЛВУ) і її гол. (1971). Почесний чл. ЛВУ і СУМ. Автор численних статей на суспільно-політ. теми в укр. періодиках діаспори. У 1971-83 гол. ред. *"Нашого Фронту"*.

р.м.

ЛІГА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ – ЛВУ (Australian League for the Liberation of Ukraine), створена 27.3.1965 як продовження Укр. Антибольш. Ліги (УАЛ). Назву ЛВУ прийнято на конференції у Мельборні 6.10.1974. Організацію ініціювали М.Шегедин, В.Литвин, П.Сорока, С.Григорців, Мирослав Шевчик і Лев Новіцький. Завдання ЛВУ полягали в тому, щоб створювати умови, сприятливі для відновлення укр. держави, популяризувати укр. визвольну боротьбу, проводити акції в обороні діячів опозиції в Україні, поширювати патріотичну пресу. ЛВУ мала 600 чл. при заснуванні, 500 у 1980, 400 у 1989. Її очолювали М.Шегедин (1965-70), В.Литвин (1971), С.Григорців (1971-80), Теодосій Андрушко (1980-83), Роман Захаряк (1983-88) і Михайло Добриденко (від 1988). Діяло 6 відділів. УАЛ/ЛВУ проявила особливу активність у фін. підтримці місії АБН на Формозі (1957-64), в акціях відзначення 40- і 50-ліття голоду в Україні, за звільнення Валентина Мороза і Юрія Шухевича, в організуванні маніфестації у Канберрі 1983 з участю Ніни Строкатої. ЛВУ влаштувала зустрічі і відвідини лідерів Укр. Визвольного Фронту (ОУН і АБН) Ярослава і Слави Стецьків; висилала меморандуми й петиції до австрал. фед. та стейтєвих урядів, до ООН, видавала

журн. *"Наш Фронт"*. Крім названих, активними в УАЛ/ЛВУ були: С.Місько, Ю.Венгльовський, М.Менцінська, О.Кошарський, Григорій Панасюк, В.Чор, О.Терлецька, Григорій Грняк, Матвій Дацків, Ю.Менцінський, Дмитро Решітник та Степан Гриців. Конференція ЛВУ у вересні 1993 в Мельборні змінила назву організації на: Ліга Вільної України.

М.Павлишин

ЛІДКОМБ (Lidcombe), частина вел. Сіднею, міський район, розташований в зах. частині м., 16 км від центру; заселений, в основному, середньою та робітничою клясами; особливо багато проживає в Л. імігрантів із Сх. Європи, що прибули після 2 світ. війни. Окремий муніципалітет до 1949, тоді приєднаний до муніципалітету Обирн (Auburn). Нас. бл. 55 тис. (1991), в тому ч. 50 укр. родин. Українці почали чисельніше поселюватися з пол. 1950-их рр. Тут містяться головні укр. установи НПВ, зокрема, при Джозеф стріт – *Український Народний Дім в Лідкомбі*, в якому знаходиться Школа Українознавства ім. кн. Ольги (1965 – 85 учнів, 1992 – 35), при Черч стріт – укр. кат. церква *св. Андрія* з парафіяльною резиденцією, домом пенсіонера, манастирем та братською школою, редакція і друкарня *"Вільної Думки"*, кредитова кооператива *"Карпати"*, *Дім Української Молоді*, Укр. Культ.-Товариський Клуб та ін. На поч. 1960-их рр. Л. став центром гром. життя і культ. діяльності українців Сіднею. На міському цвинтарі Руквуд (Rookwood) існують окремі ділянки для українців правос. і католиків. Поховано до 1992 бл. 750 католиків і бл. 500 правос.

О.Б.

ЛІСАНЕВИЧ Борис (Boris Lisanevich), танцюрист-майстер балету, підприємець, подорожник; н. 1904 на хуторі Лісаневичівка на Одещині, п. 20.11.1985 у Катманду (Непаль). 1913 вступив до кадетської школи в Одесі, а по революції 1917, після закінчення Одеської балетної школи, став солістом балету у театрі. 1923 одержав дозвіл на виїзд до Парижу з метою стажування в театрі "Альгамбра". По закінченні контракту не повернувся до УРСР; танцював у різних балетних групах і театрах Зах. Європи, в тому ч. у Ballet Russe під керівництвом С.Дягілева, в Опері Монте Карльо, в мілянській La Scala, Лондонському Театрі Опері та Балету тощо. Став європ. балетною зіркою, досягнувши широке визнання.

Захоплений прагненням до подорожей та відкриття незнаних й екзотичних країн, Л. з дружиною (також балериною) 1933 прибув до Бомбею, Індія. Балетна пара робить успішне турне по містах Індії, виступає на Цейлоні, в Сінгапурі, Індонезії, приймає запрошення на концерти в Сайгоні й, зрештою, залишається жити в Калькутті. 1936 в цьому місті з ініціативи Л. й за фін. підтримкою місцевих промисловців відкрився індійсько-європ. клуб (т.зв. "Клуб-300"), в якому він став адміністратором. Невдовзі клуб перетворився на осередок, де гуртувалася еліта з усієї Індії. Після зрезигнування з посади адміністратора "Клубу-300" (1946) Л. деякий час займався в Індії підприємництвом, зокрема в галузі легунських комунікацій, а 1951 на запрошення тодішнього непальського

короля Трібгувана (з яким заприятелював ще 1944 в Індії) прибув з другою дружиною на постійне перебування до Катманду. Тут 1954 він відкрив найзнаменитіше своє підприємство Royal Hotel, яке процвітало до 1969, поки його партнер однобічно не розірвав угоду. У цьому готелі з вишуканою європ. кухнею неодмінно поселялись усі визначні гості Непалю з різних країн світу. На замовлення королівського двору Л. влаштував для них пишні приййоми, організовував розваги, напр., полювання на тигрів тощо.

Разом з індійським підприємцем Л. 1977 побудував новий модерний готель під назвою "Як і Єнті" (Yak and Yenti). Цей чотиризірковий готель й досі є найкращим у Катманду. Похований Л. на цвинтарі бріт. посольства.

Його життя описане в книзі Мішеля Пайселя (Michael Peissel: Tiger for Breakfast – the story of Boris of Kathmandu – Adventurer, Big Game Hunter and Host of Nepal's Famous Royal Hotel. Нью-Делі, 1972). Л., під вигаданим ім'ям "Василія", є також одним з персонажів повісті письменниці Хан Суїн "Гора молода" (Han Suyin: The Mountain is Young. Лондон, 1973). Один із синів Л. (Олександр), одружений з непалкою, та його друга дружина проживають в Катманду. Ін. син (Михайло) живе в Індії, а ще один в Данії. Перша дружина з дочкою мешкають у США.

Лит.: Волчук Р. Борис Лісаневич – батько модерного туризму в Непалі. "Свобода" (Джерзі Ситі), 27.6.-15.7.1989.

В.Троциньський

ЛІСОВСЬКА Настя, див. *Роксоляна*.

ЛІТЕРАТУРА (Literature). Укр. Л. в Австралії, явище, яке охоплює в першу чергу художню літ. творчість укр. мовою, але також творчість ін. мовами осіб укр. походження, що проживають в Австралії, та творчість неукраїнців, яка стосується укр. тематики.

Укр. Л. в Австралії творили майже виключно люди, народжені на Україні в десятиліттях 1900-10 та 1920-30, які емігрували до Австралії з таборів ДП в Зах. Європі у 1948-52. Зовсім небагато авторів почали писати ще на Україні, інші – в таборах ДП або вже в Австралії. Немає представників генерації, народженої в Австралії, які б послідовно займалися літ. творчістю укр. мовою, натомість є окремі особи, що пишуть англійською. Число авторів невелике: бл. 30 опублікували бодай по одній книжці поезії, художньої прози, літератури для дітей чи літ. нарисів або спогадів. Прибл. ще стільки ж публікувалися регулярно в часописах.

За період 1949-83 з 137 книжок, які вийшли укр. мовою в Австралії, 56, або бл. половини, можна віднести до Л.: 9 зб. поезій, 6 романів, 4 повісті, 5 зб. оповідань, 4 зб. гуморесок, 9 випусків альманаха "Новий Обрій", 13 творів дитячої Л. і 9 зб. спогадів і нарисів. З першого ч. в 1949 газ. "Вільна Думка" мала літ. сторінку. Газ. "Єдність", "Українець в Австралії" та "Церква і Життя" також уміщували літ. твори місцевих і заморських авторів. Укр. автори Австралії друкувались у періодиці укр. діаспори Канади, США, Європи та Півд. Америки. З поч. 1990-их рр. стали з'являтися журнальні публікації, а то й окремі книжки укр. австрал. авторів на Україні.

Значний стимул укр. літ. життя давали літ. організації, зокрема *Літературно-Мистецький Клуб ім. В.Симоненка* в Мельборні (існував у 1954-58 і від 1966) під проводом *Д.Нитченка*, який у 1992 став лавреатом премії ім. Сковороди за спогади "Від Зінькова до Мельборну", а також *Мовно-Літературний Гурток* при осередку НТШ в Аделаїді. У різних містах організовувалися літ. вечори, проводилися т. зв. *Двомісячники Української Книжки і Преси* (у 1958-93 відбулося 36), конкурси, зокрема для молоді, які організував Літ.-Мист. Клуб ім. В.Симоненка (до 1993 16 конкурсів).

Учасники конкурсу молодечої творчості у Сідней, 1984 р.

Тематика і гама настроїв укр. Л. в Австралії від її початків не зазнала значних змін. Основна проблема, яка постає перед укр. автором в Австралії, – віддалення від України, яке до кін. 1980-их рр. сприймалося як непереборне. З нею пов'язаний домінуючий конфлікт між прагненням жити ностальгічними чи політ. мріями про втрачену батьківщину та необхідністю знаходити зв'язок з життям нової країни. Наслідками цього конфлікту є й основні емоційні ключі укр. Л. Австралії: меланхолія, часто виражена мотивом несприйняття австрал. краєвиду й суспільного оточення та смутком за ознаками "рідного"; сентименталізм, що народжується з уяви про ідеальне, хоч і діяспорне, укр. життя; втеча в суб'єктивну сферу (ліричне протистояння контекстові еміграції), елегія (смуток за втраченим, часто героїчним, минулим, зокрема часів укр. визвольних змагань) та сатира (викриття несумісності еміграційної ідеології та практики).

Поезія

Найширшого визнання серед укр. діяспори здобула *З.Когут* за свої сатирично-гумористичні образи емігрантського життя у зб. "Кульг. арабески" (1969; Полтава, 1992) та "Кучерявий дим" (1974). Перебуваючи в стихії неокласиків, *О.Чорнобривець* (Л.Далека) осягнула значної індивідуальності й виразності образу, зокрема, в зб. лірики "Легіт і бризи" (1957). Декларативність та патріотичний патос характерний для поезій *В.Онуфрієнка*, автора зб. "Земля незабуття" (1976), довгої сатиричної поеми "Сталін у пеклі" (1956) та драм. комедії "Заморські гості" (1965). В жанрі істор. поеми, а також лірики проявив себе *Г.Вишневий* ("Моя любов пораня й вечорова...", Дніпропетровськ, 1992). *Д.Нитченко*, поруч з ін. літ. діяльністю, пише поезії то гром. змісту, то ліричні, то гумористичні. Поезії *Є.Зозе* вирізнялися незвичним для укр. поетів Австралії формальним експериментуванням. *Б.Коваленко* у зб. "Гомін Дніпра" (1983), мабуть, найпоштовхніше висловила еміграційну ностальгію. Появилася і зб. лірики *В.Дубова*, *О.Терлецької* та автора, який друкувався під псевд. Зореслав. Пишучи англ. мовою, поет та декламатор власних віршів *М.Лисенко* здобув серед австрал. критики

Учасники літ. вечора з молодими авторами в Мельборні, 1992 р.

схвальне визнання своїх іронічних поезій про будні міського життя. Ближче до модерністичної традиції стоїть лірика *Ірини Романовської* (н. 1959).

Проза

Великий за обсягом та амбітний за задумом роман *М.Лазорського* "Гетьман Кирило Розумовський" (1961) розглядає проблематику політ. невдачі та меланхолії еміграційного життя. Згодом появилися його істор. романи "Степова квітка" (1965; К., 1992) та "Патріот" (1969; К., 1992), а також зб. нарисів "Світлотіні" (1973). Досить помітним жанром була більш чи менш белетризована мемуаристика, до якої належать твори: *Д.Нитченка* – "Це трапилось в Австралії" (1953), "В лісах під В'язмою" (1958), "З новогвінейських вражень" (1977) і "Від Зінькова до Мельборну" (1990); *С.Домазара* – "Замок над Водаєм" (1964); *Ю.Борця* – "У вирі боротьби" (1971); *К.Каздоба* – "Заметений шлях" (1974). *Б.Сірко*, чешка за походженням, написала твори з екзотичною новогвінейською тематикою – зб. оповідань "Літаючі самоцвіти" (1957) та роман "Голос крові" (1961).

Л.Вакулєнко, крім ілюстрованих наук.-популярних книг, є автором нарисів про *М.Миклуху-Маклая* "В джунглях Нової Гвінеї" (1952). Своєю літ. продуктивністю виділяється *В.Сокіл*, новий емігрант з України, який через США прибув до Австралії 1986. Його спогади "Здалека до близького" появилася 1987, а сатирична зб. "Сміюсь, аж плачу" під псевд. *Макар Дуда* – 1990. Вийшли три книжки *І.Стоцького* (Смаль-Стоцького). Чи-

мало авторів вправлялися у коротких жанрах. З них випустили окремі зб.: *О.Ткач* (Леся Богуславець) – 4 зб., в тому ч. "Моя австрал. кума" (Дніпропетровськ, 1991), *О.Барчинський* (Опанас Бритва), *Я.Масляк* (Грицько Волокита), *С.Радіон*, *В.Русальський* (Гевеленко), *Б.Подольняк* та *К.Фольц*; в періодіці друкувалися, м. ін., *Євген Гаран*, *П.Вакулєнко*, *Н.Грушецький*, *Ольга Литвин*, *Л.Гаєвська-Денес*, *Тетяна Волошка*, *Н.Яхненко*, *Я.Ліщинський*, *Марія Михайлів*, *Клава Рошко*, *Михайло Підріз*, *К.Гіммельрайх*, *Павло Олійник*.

Драма

Велика частина оригінальної укр. мовної творчості для сцени не опублікована і навіть бібліографічно не охоплена (див. *Театр*). Винятком становлять одноактівки *Я.Масляка*, що увійшли до зб. "Дар любови" (1983). Помітною подією на австрал. сцені була п'єса *Border Country* ("Окраїна") *А.М.Микити* (1985) на тему асиміляційного тиску австрал. суспільства на молоду укр. людину.

На окрему увагу заслуговує біляліт. та літературознавча діяльність. Літ. перекладом з укр. мови на англ. займався *Ю.Ткач*, з англ. на укр., м. ін., *В.Онуфрієнко*, *Г.Вишневий* та *Д.Нитченко*. Для видання творів неокласиків створилося *Товариство Приятелів Творчості М.Зєрова*. *Д.Нитченко* видав літ. розвідки "Живий Шевченко" (1963, 1983, 1987), зб. спогадів та досліджень, гол. з біографії літ. діячів, "Люди великого серця" (1981) та "У дзеркалі життя і літератури" (1982), а також матеріали "200 листів *Б. Антоненка-Давидовича*" (1986), "Листи пи-

сьменників" (1992) та підручник "Елементи теорії літератури і стилістики" (1976, 1979). Укр. літературознавством фахово займаються з 1980-их рр. М.Павлишин та Г.Кошарська; ін. літературознавцями в Асоціації Українців Австралії є Анна Берегуляк, Соня Мицак і Петро Савчак.

Літ.: Антології: Australia's Ukrainian Poets (transl. R.H. Morrison). М., 1973; З-під евкаліптів. М., 1976; Південний хрест. Аделаїда, 1980; On the Fence (transl. Yuri Tkach). М., 1985.

Критика: Pavlyshyn M. Aspects of Ukrainian Literature in Australia. Writing in Multicultural Australia. S., 1984; Pavlyshyn M. The Dislocated Muse: Ukrainian Poetry in Australia, 1948-1985. Canadian Slavonic Papers, Vol. 28, no 2, 1986; Pavlyshyn M. Satire and the Comic in Australia's Ukrainian Literature. Ukr. Settl. A. M., 1986; Павлишин М. "Окраїна" Анни Марії Микити на мельборнській сцені. "Сучасність" (Мюнхен), ч. 7-8, 1986; Павлишин М. Аспекти укр. літератури в Австралії. "Сучасність", ч. 4, 1988; Нитченко Д. Укр. книжка в Австралії 1949-83. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Berehulak A. The Poetry of Iryna Romonowski. Ukr. Settl. A. M., 1993; Korscharsky H. The Literary Genres of Jaroslav Maslak. Ukr. Settl. A. M., 1993.

М.Павлишин

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ КЛУБ ім. ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА в Мельборні (Vasyl Symonenko Literary and Arts Club of Melbourne), діяв 1954-57 та відновився у 1966. Його засновником і постійним керівником є *Д.Нитченко*. Чл. клубу – письмен., поети, художники, артисти. Завдання Л.-М.К. – задовольняти літ.-

мист. та культ. запити спільноти і працювати з літ. доростом. У 1966-89 клуб влаштував 88 літ. вечорів, присвячених клясикам укр. літератури та мистецтва, а також видатним сучасним артистам і мистцям, зокрема гостям з ін. країн. Відбулося 16 конкурсів молодечої творчості з відповідними нагородами для переможців. Л.-М.К. видав 9 чч. "Нового Обр'ю", ілюстрованого альманаха з літ.-мист. та культ. життя. У 4 випусках альманаху багато місця віддано кращій творчості молодих авторів. Літ. вечори клубу відбувалися не лише в Мельборні (Ессендон), а й на околицях та периферії, одного разу в Сідней. Л.-М.К. видав 2 зб. "З-під евкаліптів. Укр. поети в Австралії" (М., 1976) та перекладну антологію прози 25 укр. авторів в Австралії *On the Fence* ("На паркані". М., 1985). Упорядник обох зб. – Дмитро Чуб (Нитченко). Серед активістів клубу, який 1991 нараховував 14 чл., увесь час були З.Когут, Н.Грушецький та Б.Коваленко.

Літ.: Наше літ.-мист. 18-ліття. "Н.О.", ч.7, 1985.

Д.Н.

ЛІЩИНСЬКИЙ Мирослав (Miroslaw Liszczyński), кооп. діяч; н. 11.2.1919 в Доброводах Збараського пов., Галичина, п. 1977 в Мельборні. Закінчивши 1936 гімназію в Тернополі, працював на Волині у пром.-виробничій кооперації. Студії у Богословській Академії у Львові (1937-39) перервала війна. На еміграції в Кракові, а згодом у Берліні, де розпочав екон. студії, які закінчив

у Мюнхені. До Австралії приїхав у 1950, поселився в Мельборні й активізувався в організації кооп. сектора. Був одним з ініціаторів "Брат-

М.Ліщинський

ської каси" при укр. кат. братстві в Мельборні, яка стала основою кредитової кооперативи "Дністер". Гол. "Дністра" (1959-60, 1962-64, 1973-77), брав участь у творенні ін. кооператив Мельборну. Співорганізатор першого кооп. з'їзду в Австралії і перший гол. Ради Укр. Кооператив Австралії, а згодом гол. її контрольної комісії.

М.Б.

ЛІЩИНСЬКИЙ Ярослав (Jaroslav Liszczyński), співак-бас, гром. діяч; н. 25.3.1925 в с. Волоща Дрогобицького пов., Галичина. Сер. освіту отримав у Львові. 1943 став чл. хору Львівського Оперного Театру. Вояк 1-ої Укр. Дивізії, полонений в Італії (1945-47), жив в Англії (1947-57). До Австралії прибув 1957 і поселився в Мельборні. Став солістом хору "Чайка", виступав незалежно як соліст перед укр. та австрал. публікою; 1979 гастролював з Муз. Театром ім. Лисенка в Англії. 1988 виїхав до Аделаїди, де розпочав працювати хористом Оперної компанії ПА. Культ.-осв. референт УГВ у 1975-77 та 1981-89.

О.Т.

ЛОГИН Ярослав (Jaroslav Logun), гром.-культ. діяч, журналіст; н. 21.1.1911 в с. Байківці Тернопільського пов., Галичина, п. 8.7.1970 в Мельборні. Гімназію закінчив у Тернополі; арештований поляками за підпільну діяльність. Студював економіку і журналістику у Празі, Парижі і право в Берліні. Був чл. УНРади першого скликання від ОУН А.Ме-

Зустріч членів Л.-М.К.С. з письм. із України Анатолем Михайленком, 1990 р.

льника. До Австралії приїхав 1949 і одразу ж активно включився в організацію укр. гром. життя. Перший гол. УГ ПА (1949-50), один із спів-

Я.Логин

творців СУОА, ред. газ. "Єдність" в Аделаїді (1949-55), уповноважений Виконного Органу УНРади на Австралію, діяч ОУН та чл. її територіального керівництва в Австралії (1949-70). Останні роки свого життя (1955-70) провів у Мельборні.

В.М.

ЛОЗИНСЬКИЙ Олег (Oleh Lozinsky), лікар-педіятр, гром. діяч; н. 20.7.1950 в Сіднеї. Там же закінчив мед. студії, доповнивши їх в Університеті Еморі, Атланта, США. Спеціалізувався в педіатрії, працював у дитячій лікарні в Торонто, Канада (1982-86). Повернувшись до Сіднею, відкрив приватну практику. З 1986 очолює *Українське Лікарське Товариство Австралії*.

ЛОНСЕСТОН (Launceston), м. в півн. Тасм. Нас. 62 тис. (1986). Центр сіль.-госп. пром.-сти. Українці почали прибувати до півн. Тасм. 1948, поселяючись у різних невеликих містах; найбільша група (40 родин у 1960-их рр.) осіла в Л. Спроби Т.Гасюка, М.Костюка та Ф.Каракачана ще 1950 організувати УГ не були успішними. Вона була засн. аж в січні 1959. До її управи увійшли: Адам Грняк (гол.), В.Федин і Б.Тарнавський. Відразу розпочалося будівництво Укр. Нар. Дому в дільниці Сент Леонардс (St. Leonards), що стало турботою і наступної управи (гол. Валентин Туневич); дім закінчено 1962. У 1960 УГ в Л. стала філією *Української Громади Тасманії*, зберігаючи, однак, фін. автономію. Діяла укр. школа (пересічно 10 учнів). Актив-

ними у гром. житті, крім названих, були: Йосиф Скіра, Федір Гасюк, Микола Костюк, Василь Когут, Віра Туневич та Ірина Скіра (від 1989 гол. філії УГ).

Г.К., М.П.

ЛОПАТА Павло (Pavlo Lopata), педагог, церк. діяч; н. 14.6.1890 в с. Кам'янка Волоська Рава-Руського пов., Галичина, п. 7.6.1980 у Сіднеї. Гімназію закінчив у Раві-Руській, фіз.-математичні студії у Львівському Університеті. Брав участь у визвольних змаганнях 1918-19 у Зах. Україні. Працював інспектором шкіл у Бориславі (1922-41), де став співзасновником хору "Боян". Приїхавши до Австралії 1949, поселився в Сіднеї. 1951, взявши за взірць бориславський "Боян", організував й очолив співоче т-во "Боян" (1951-53, 1955-58). Діяч укр. шкільництва в НПВ, секретар Шкільної Ради НПВ від її заснування 1957 до 1965 і її гол. (1965-66). Керівник школи українознавства в Сіднеї, створеної Шкільною Радою (1965-67), та інспектор укр. рідних шкіл в НПВ (1959-78). Заступник гол. (1964-67) і гол. (1967-71) президії ради Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії.

о. І.Ш

ЛУТАН Григорій (Gregory Lutan), баптистський пастор; н. 24.2.1926 у с. Череш Сторожинецького пов. на Буковині. Емігрував через Сербію (1944-45) і Австрію (1945-47) до Англії, де жив до 1960. Закінчив Лондонський біблійний колеж (1949-53). 1960 приїхав до Австралії і став пастором Укр. Євангелістсько-Баптистського Об'єднання Австралії (УЄБОА), спочатку в Перті (1960-68), потім у Мельборні. Був роз'їзним благовісником (1968-82), гол. УЄБОА (1960-78). З 1970 видає орган УЄБОА "Добра Новина".

ЛЮБАРСЬКА Дарія (Daria Lubar-ska), з роду Гащенко, акторка, журналіст-критик; н. 30.3.1911 в с. Полкова-Микитівка Богодухівського пов. на Харківщині. Закінчила пед. технікум в Ізюмі (1929), бухгалтерські курси в Харкові (1932). Чл. аматорських драм. гуртків з 1926. Виселена 1934 з Харкова через "непролетарське" соціальне походження, Л. у селищі Нова Водолаза Харківської обл. працювала у районному драм. гуртку С.Хвороста. По виїзді 1943 з України входила до складу драм. гуртків і хорів у таборах ДП

в Новому Ульмі і Цуффенгавзені, Німеччина (1945-48). До Австралії прибула 1948 і поселилася в Мельборні. Тут з чоловіком Костем активізувалася, м. ін., у *Театрі ім. Л.Курбаса*. Автор понад 100 рецензій на мист. теми в укр. пресі Австралії.

М.П.

ЛЮБЧИК Іван (Ivan Lubchuk), гром. діяч; н. 29.3.1912 в с. Любо-надеждівка на Єлисаветградщині, п. у Сіднеї 3.5.1988. Закінчив військ. училище в Житомирі й аеротехнікум (спеціалізація в бухгалтерії) у Миколаєві. До Австралії приїхав 1949 і поселився в Сіднеї. Упродовж багатьох років член представництва ексильного уряду УНР на Австралію, референт фін. і військ. справ, гол. Т-ва Сприяння УНРади в Сіднеї (1958-59) і гол. його крайової управи; член епархіальної ради і консисторії УАПЦ (1965-81). Орден С.Петлюри та ін. відзначення уряду УНР в ексилі.

І.Г.

ЛЮЛЬКА Володимир (Volodymyr Lulka), правос. свящ.; н. 2.10.1933 в м. Прилуки Чернігівської обл. На еміграції в Німеччині від 1943, в Австралії від 1949. Поселився у Сіднеї. Від 1972 настоятель парафії св. Афанасія в Гренвілі. З 1969 чл. консисторії УАПЦ. Митрофорний протоієрей.

ЛЯХОВИЧ Андрій (Andrew Lachowicz), урядовець-адміністратор; н. 17.10.1933 в с. Боб'ятин Сокальського пов., Галичина. Син *Ляховича Теодосія*. Приїхав до Австралії 1950. У Мельборнському Університеті здобув ступені бакаляра торгівлі (1962) та гуманітарних наук (1963). З 1972 чл. Австрал. Т-ва Бухгалтерів та його дійсний чл. (fellow) від 1982. 1954 поступив на урядову службу стейту Вік., займав керівні посади у міністерстві споживання від його заснування 1970; заступник дир. (1974-83), діючий дир. (1980-81) і старш. радник (1983-88). Дописував до спеціальних торг. та загальних англо-мовних періодиків. Автор оповідань англ. мовою, у тому ч. "Дінго-Пліт" (надруковане в укр. перекладі в "Н.О.", ч. 4, 1971) та "Острів у небі" (там же, ч. 5).

М.П.

ЛЯХОВИЧ Теодосій (Theodosius Lachowicz), педагог, журналіст, наук. і гром. діяч; н. 12.5.1903 в с. Дунів Заліщицького пов., Галичина,

п. 2.5.1975 в Мельборні. Сер. освіту здобув у Львові (1922), студював у Граці, Австрія (бакаляр германістики, 1926), Львові (магістер філософії, 1929) і Мельборні (докторат, 1964). Захистив дисертацію з археології на матеріялах розкопок в Кракові і Вроцлаві. Був учителем сер. шкіл у Галичині (гімназії Рідної Школи в Чорткові), Польщі і Німеччині. Приїхав до Австралії 1950 і поселився в Мельборні. Активний у багатьох громад. організаціях, учитель суботніх шкіл. Гол. крайової управи НТШ в Австралії (1971-75), гол. ред. книги "Українці в Австралії" (М., 1966) і ав-

тор бл. 80 популярних статей з істор., соціологічної та політ. тематики.

Лит.: Микитович Р. Перші голови НТШ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Р.М.

ЛЯХОВИЧ Ярина (Irene Lachowicz), дівоче прізвище Цюпак, дружина *Ляховича Андрія*, малярка; н. 2.10.1942 в Теревовлі на Тернопільщині, Галичина. 1943 разом з батьками виїхала до Німеччини, 1949 до Австралії. У 1960 одержала диплом дизайнера в Королівському Мельборнському Інституті Технології (RMIT), у 1986

там же – звання бакаляра мистця-маляра. Працювала дизайнером інтер'єрів в держ. службі Вік. Дістала нагороди за участь у багатьох виставках, у тому ч. 2 річних виставках Королівської Заокеанської Ліги (Royal Overseas League Annual Art Exhibition). 1992 мала 2 персональні виставки в Мельборні. Малює в абстрактно-експресіоністичному стилі. Чл. Об'єднання Мистців Вік. (Victoria Artists' Society) та Спільки Укр. Образотворчих Мистців Австралії. Активна в Пласті.

М.П.

М

МАКСИМИШИН Людмила (Ludmyla Maksymyschyn), акторка, декляма-тор; н. 28.1.1923 в Омську, Сибір. Від 1928 жила в Тернополі, де працювала в театрі "Промінь" М.Комаровського (1938) та в Держ. Театрі ім. І.Франка. Там же 1943 закінчила драм. школу. Від 1944 на еміграції у Німеччині. 1949 переїхала до Мельбурну, де виступала в Театрі ім. Леся Курбаса та у виставах Укр. Муз. Театру ім. М.Лисенка. Бере участь у мист. заходах як декляма-тор та організатор програм у Мельборні, Сіднеї, Аделаїді, Джілонгу й Канберрі.

МАЛЕЦЬКИЙ Іван (John Malecky), економіст, церк. і гром. діяч; н. 12.4.1920 в с. Ворволинці Тернопільського пов., Галичина. Закінчив УТПІ 1948. До Сіднею приїхав з Німеччини 1949, з 1959 живе у Канберрі. Дослідник-статистик в Бюрі Сіль.-госп. Економіки (Bureau of Agricultural Economics). Автор Wool in Communist Countries, A Study of Supply Relationships in the Australian Sheep and Wool Industry в праці Trends in the Australian Rural Sector (1980) та ін. Гол. УГ АСТ (1961-63, 1971-75, 1979-81, 1989-91), секретар крайової управи НТШ в Австралії, активний у Братстві кол. Вояків 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії, Лізі Визволення України та церк. братстві св. Володимира.

Р.М.

МАЛИШ-ФЕДОРЕЦЬ Марія, акторка; н. 20.1.1885 у Ніжені Чернігівської губ., п. 5.4.1960 в Мельборні. У Києві закінчила гімназію та Муз.-драм. школу ім. Лисенка. Тут же від 1907 виступала в Театрі М.Садовського в характерних і героїчних ролях, знала М.Заньковецьку, П.Саксаганського. На еміграції з 1944 в англ. зоні Німеччини, де грала у таборових театрах. 1951 з чоловіком, артистом-співачком Іваном Миколаєнком, приїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. На укр. сцені подружжя було відоме як Анастасія та Іван Мартиноуки. М.-Ф. працю-

вала в Театрі ім. Л.Курбаса (Терпелиха в "Наталці Полтавці", 1953); для Муз.-драм. театру-студії при Об'єднанні Дем. Укр. Молоді у 1955 ставила "Майську ніч", "Сватання на Гончарівці" та ін.

Лит.: Чуб Д. Із спогадів артистки М.Малиш-Федорець. Люди великого серця. М., 1981.

Д.Н.

МАНДЖУРІЯ (Manchuria, кит. мовою Tung Pei), істор. та геогр. назва півн.-сх. частини *Китаю*; тепер 3 кит. провінції – Кірін, Ліаонінг та Гейлунг-Кіянг; нас. бл. 100 млн (1991). Адміністр. центр – м. Мукден. Назва М. походить від племені манджурів, яке утворило тут в першій пол. 17 ст. сильну державу. Правляча династія цієї держави Цін (Chi'ing) 1644 встановила свою владу над цілим Китаєм і утримувала її протягом майже 270 рр. Революція 1911-12 у Китаї скинула Цінську династію. У 1920-их рр. М. мала досить незалежний від центр. кит. уряду статус, а 1931-32, після збройної япон. інтервенції, тут утворилась васально підпорядкована Японії буферна держава Манджу-Го (Manchukuo), яка проіснувала до 1945. По закінченні 2 світ. війни М. знову стала складовою частиною Китаю.

Українці почали з'являтися в М. наприкінці 19 - на поч. 20 ст. як учасники будівництва, а потім службовці кит.-сх. залізниці, яка, згідно з контрактом, прокладалась й експлуатувалась Росією. До революції 1917 в М. переселилося понад 20 тис. укр. родин. Вони підтримували тісні зв'язки з материковою Україною та з українцями, які в тому часі проживали на Зеленому Клині. Укр. гром. життя в М. концентрувалося навколо культ. осередків і гуртків, що виникали вздовж залізниці. Саме на базі одного з таких драм. гуртків (засн. наприкінці 1906 в м. *Харбіні*) постала 1907 перша укр. організація в М. – "Укр. Клуб". Ця організація мала просвітницькі цілі: пробуджувати серед укр. громадянства

інтерес до рідного краю, сприяти пізнанню рідної історії, літератури, музики, а також матеріально допомагати своїм чл. Найактивнішими її діячами були С.Кукуруза, Ф.Гоцький, М.Юрченко та ін. В час 1 світ. війни заходами правління клубу вдалось відкрити укр. початкову школу, яка 1917 мала понад 50 учнів. Трохи згодом дійшло до організування укр. гімназії.

1918-20 в Харбіні на зібрані укр. громадою кошти було збудовано *Український Національний Дім* – центр. осередок укр. гром. життя в М. Революція 1917, нац.-визвольні змагання в Україні 1917-20 викликали піднесення політ. активності серед українців у М. Зокрема, наприкінці 1917 з Харбіна на Україну на чолі військ. загону від'їхав Петро Твердовський. Восени 1918 він повернувся назад в М. з повноваженнями укр. консула. Право на реєстрацію українців та видавання посвідчень про їх укр. громадянство одержала з Києва також *Манджурська Окружна Рада*, що діяла в 1917-21.

У 1920-их рр. ч. українців в М. збільшилося за рахунок втікачів з України, а також із Сибіру та Зеленого Клину. Поміж ними виявились, зокрема, кол. старшини Січових Стрільців (з австр. армії) І.Паславський та П.Марчишин, далекосх. укр. письм. Й.Якимів, кол. гол. Забайкальської Укр. Ради С.Шведін, активний учасник Укр. З'їзду Слобожанщини О.Дроб'язко (пізніше переїхав до Тяньцзіня), організатори й учасники Далекосх. Укр. З'їздів на чолі з Й.Ступаком, математик М.Коблянський, полк. Армії УНР Ю.Рой (Колчанів), гром. діяч з Амурищини В.Кушнарєнок, кооператор з Київщини, кол. чл. УЦРади Й.Сніжний, літератор з Харкова А.Діброва та ін. Втекло також кілька укр. діячів, яких більшовики судили в Читі (1923-24), серед них Р.Барілович, П.Горовий, Ф.Смутьський та П.Яхно. З Польщі до М. приїхали лікар Д.Барченко й інж. О.Вітковський, з Праги – проф. І.Шлендик з дру-

жиною. Укр. політ. емігранти прагнули увійти в контакт з місцевим укр. населенням в М. для того, щоб спільно працювати в рамках вже створених там організацій. Але під впливом успіхів більшовиків, поразки УНР та ЗУНР, а також розпаду сибірської влади більшість старших діячів укр. колонії в М. охолола до гром. праці.

Частина українців, щоб зберегти робоче місце на залізниці, оформила свої паспорти через рад. консульство в Харбіні, дехто прийняв кит. громадянство. Таким чином укр. гром. життя в М. у 1920-их рр. почало занепадати. Ситуацію ускладнювала й погіршувала вкрай недружня постава кит. властей, які, з огляду на зближення з Москвою, 1923 закрили в М. укр. організації, а пізніше навіть конфіскували велике майно "Укр. Клубу" та його дім. Залишилися тільки кілька нелегальних укр. організацій, які намагалися зберегти вогник укр. життя від повного затухання. До них належали "Укр. Видавниче Т-во", "Укр. Гал. Комітет", "Спілка Студентів Українців", "Об'єднання Укр. Організацій Далекого Сходу" та деякі ін., котрі через своє напівлегальне становище мало кому були відомі. Серед такого роду "малих" організацій найдіяльнішим було т-во "Січ", перейменоване згодом на філію т-ва "Просвіта" на чолі з І.Паславським. Обидві ці організації постали фактично як гуртки при амер. установі YMCA (Христ. Організація Молодих Чоловіків), яка користувалася в Китаї правом екстериторіяльності. Продовжувала діяти й укр. правос. церква св. Покрови (відкрита 1922). Її першим настоятелем був о. протоієрей П.Гордзівський. Його наступником став (1925) о. протоієрей М.Труфанів. На сер. 1928 парафія об'єднувала 136 родин. Вона знаходилася під юрисдикцією архієп. Харбінського і Манджурського старорос. церкви, але у внутр. житті управлялася цілком автономно. На поч. 1926 було введено постійні богослужіння укр. мовою, що дуже сприяло об'єднанню навколо церкви свідомого українства.

Після утворення васальної держави Манджу-Го українці, незважаючи на япон. контроль, одержали значно більше можливостей для організації повнокровного гром. життя. Наприкінці 1933 в укр. руки був поверну-

тий Укр. Нац. Дім у Харбіні (ним почала управляти т. зв. "чвірка" у складі Д.Барченка, П.Марчишина, І.Світа та П.Яхна), в якому зосредилися деякі старі та заново створені укр. організації: "Просвіта", Союз Укр. Емігрантів, Укр. Нац. Громада, Спілка Укр. Молоді, Союз Укр. Учителів та ін.

Разом з тим від цього часу розпочинається гостра боротьба між двома таборами укр. населення щодо характеру та цілей укр. руху в М. Перший табір складався майже виключно з старшого громадянства, яке вже поважно зденационалізувалося, заразилося синдромом "малоросійства", а тому проявляло схильність до компромісу з шовіністичними рос. емігрантами. Провідну ролю в цьому таборі відігравала Укр. Нац. Громада на чолі з В.Кулябко-Корецьким. Ін. табір представляли молодші (політ.) емігранти, котрі не знали світоглядних компромісів і не бажали мати нічого спільного з рос. еміграційними установами в М. Вони групувалися передовсім навколо Союзу Укр. Емігрантів, де перші позиції займали діячі зі згаданої вже "чвірки". В центрі цієї боротьби виявився Укр. Нац. Дім.

У червні 1935 була створена *Українська Національна Колонія* – централа для всіх українців М. Відповідно до свого статуту і напрямків діяльності, вона була організацією гром. характеру, обмеженою умовами тодішньої манджурської держави та контрольованою япон. військ. колами. Всі ін. укр. організації в М., крім Укр. Нац. Колонії, були закриті 1937 японцями. Після вступу у М. 1945 рад. військ більшість українців була заарештована й вивезена. З цього часу організоване укр. життя тут перестало існувати.

У різні роки в М. виходило кілька укр. часописів: тижневик *"Українське Життя"* (Харбін, 1925, друкувався в япон. друкарні), спеціальна тижнева україномовна сторінка, що мала назву "Укр. життя" в російськомовному щоденнику "Гунбао" (Харбін, 1929-30), тижневик *"Манджурський Вістник"* (Харбін, 1932-37, ред. І.Світ), неперіодичний журн. "Вісти Укр. Нац. Колонії в Манджу-Го" (Харбін, 1936-37), підпільний неперіодичний журн. "Сурма" (Харбін, 1942-43). З 1934 українці мали свої радіопересилання в Харбіні. Тут же діяла організація "Прометей", в якій велася співпраця з

представниками ін. поневолених народів.

Лит.: Звідомлення про працю Укр. Нац. Колонії в Маньчжу-Ді-Го. Харбін, 1937; Світ І. 1917 рік на Далекому Сході. Календар-Альманах Укр. Нар. Союзу на 1967. Джерсі Сіті-Нью-Йорк, 1966; Його ж. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972.

В.Троциньський

МАНДЖУРСЬКА ОКРУЖНА РАДА, центр. установа українців в Манджурії, засн. у липні 1917 в Харбіні на хвилі загального піднесення нац.-визвольної боротьби народів після повалення царизму в Росії. До її складу входило 9 більших укр. організацій та ряд гуртків. Очолювали М.О.Р. І.Мозолевський (гол.), С.Кукуруза, П.Твердовський та М.Юрченко (секретар). На відміну від попередньої культ.-просвітницької праці укр. організацій в Манджурії, діяльність М.О.Р. мала цілком виразний політ. характер. 1921 М.О.Р. припинила існування.

В.Т.

"МАНДЖУРСЬКИЙ ВІСТНИК" (*Маньчжурский Вестник*, *Мань ужоу тун сінь*), укр. тижнева (згодом півтижнева) газ. в Харбіні укр. і рос. мовами, перше ч. якої вийшло 5.9.1932. Усього до 1937 побачило світ 199 чч. газ. "М.В." з'являвся як вид. Укр. Видавничої Спілки. Гол. ред. газети був І.Світ. Часопис відіграв значну ролю в розбудові гром. життя укр. еміграції в Манджурії, налагодженні й поглибленні зв'язків з укр. організаціями в світі. Тут розміщувались важливі відомості про українців на Далекому Сході. Послідовно пропагуючи на сторінках "М.В." ідею самостійності й соборності України, його редакція прагнула водночас бути незалежною як від впливів тих чи ін. укр. політ. середовищ, зокрема ОУН, так і япон. окупаційної адміністрації. Це і стало гол. причиною того, що на публікацію 200-го ч. "М.В." так і не було одержано дозволу від цензури.

В.Т.

МАНДИЧЕВСЬКИЙ Андрій (Andrew Emil Mandyczewsky), син *Мандичевського Володимира*, спеціаліст з комп'ютерів, гром. і культ. діяч; н. 29.4.1956 в Нортгемі, ЗА. Закінчив Мідландський Колеж Вищих Студій (Midland's College of Advanced Studies). Працював у стейтових програмах багатокультурності. Брав

активну участь у танц. групах СУМ, пізніше у групі "Козаки Байда". Обирався до складу керівних органів СУМ у Перті, згодом у Мельборні займав пости культ.-осв. референта СУОА (1987-89) та гол. крайового комітету відзначення Тисячоліття Хрещення України. З 1992 гол. УГ ЗА.

Т.С.

МАНДИЧЕВСЬКИЙ Володимир (Vladimir Mandyczewsky), правник, гром. діяч; н. 19.4.1910 у с. Налуже Теробовлянського пов., Галичина, п. 4.4.1988 у Перті. Вчився у гімназії в Тернополі, юридичні студії закінчив у Львівському Університеті (1928-32); іспит судді склав 1936. Працював судовим асесором у центр. Польщі (1936-41). Після вибуху 2

В.Мандичевський

світ. війни займався гром. діяльністю на Підляшші, у 1942-43 був там публічним нотарем та гол. Укр. Допомогового Комітету. 1944 емігрував до Австрії, у 1946-49 був активним в організації таборів УНРРА та ІРО в Німеччині, правним дорадником Центр. Представництва Укр. Еміграції в амер. зоні Німеччини. До Австралії приїхав 1949, поселившись спочатку в Нортгамі, ЗА, а 1964 перебрався до Перту. Працював учителем англ. мови для імігрантів (1949-52), держ. урядником різних установ (відділ водного госп-ва), згодом у міністерстві сіль. госп-ва ЗА (1966-75). М. розгорнув широку організаційну діяльність у Нортгамі та в Перті, присвячуючи спеціальну увагу зовн. зв'язкам. Від 1958 постійно вчив в укр. школах, був гол. УГ ЗА (1967-71), чл. її управи (1973-81) і почесним чл. від 1971. 1976 став засновником, потім координатором укр. радіопрोगрами.

Обирався чл. правління стейтової Добросусідської Ради (1976-80) і гол. Еміграційного Фонду Допомоги в ЗА (1974-75). У 1969-71 виконував обов'язки президента Футбольної Асоціації ЗА; 1978-81 основоположник і гол. Ради для багатокультурного шкільництва ЗА (Multicultural Education Council). Чл. Т-ва Сприяння Держ. Центрові УНР у ЗА і його гол. (1974-79).

р.м.

МАНДРИК Мирослав (Myroslav Mandryk), агроном-фітопатолог; н. 1.10.1910 в с. Довгополі, Буковина. Університетські студії закінчив у Ясах, Румунія (1937); в Австралії з 1948. Працював у Наук.-пром. Дослідній Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization – C.S.I.R.O.) у Канберрі (1949-76), досліджуючи грибкові та вірусні хвороби рослин, гол. тютюну (*Nicotiana tabacum*). Винайшов метод для досягнення відпорності тютюну проти грибкової хвороби "пероноспороз" і проти вірусу "мозаїка тютюну".

МАНЬКО Іван (Iwan Manko), правос. свящ. і діяч; н. 26.11.1901 в м. Ромни Полтавської губ., п. 9.6.1977 в Сідней. 1915 закінчив духовну школу; вчився у Полтавській духовній семінарії, а згодом у Київському Муз.-драм. Інституті ім. М.Лисенка (закінчив диригентський відділ 1927). З 1944 на еміграції в Німеччині, 1946 прийняв сан свящ. і був настоятелем парафії УАПЦ у таборі в Ерголіндінгу. До Австралії приїхав 1949. Служив у парафії св. Афанасія Лубенського, спочатку у Редферні, а потім в Гренвілі, НПВ. Після з'єднання митрополічої і "об'єднаної" епархії УАПЦ в Австралії 1965 став заступником гол. консисторії та чл. редакції журн. "Праця і Життя"; з 1971 адміністратор і гол. консисторії УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії. 1965 піднесений в сан протопресвітера.

р.м.

МАРВАН Їржі (Jiri Marvan), чесь. славіст-лінгвіст; н. 28.1.1936 у Празі. Закінчив докторатом Празький Карлів Університет (1966), викладав в університетах Швеції (1963-67) і США (1968-73). У 1973 обраний проф. і гол. відділу русистики (який він 1982 перетворив у відділ славістики) Університету ім. Монаша в Мельборні. Автор книг *Modern Lithua-*

nian Declension (Енн Арбор, США, 1979), *Prehistoric Slavic Contraction* (Пенсільванський стейтовий Універ-

І.Марван

ситет, 1979), *Ceske stupnovani* (Мюнхен, 1986) і багатьох статей та розвідок з балто-слов'янської, у тому ч. укр., лінгвістики (монографія "Північнослов'янський контекст укр. словозміни", Аделаїда, 1983). М. був одним з ініціаторів введення укр. мови як матурального предмету в стейті Вік. (1975) і сприяв створенню Лекторату Україністики в Університеті ім. Монаша (1983). Під його керівництвом укр. лінгвістику стали досліджувати Олеся Розаліон, Ліда Сидор, Тім Пілбров й ін. Д. чл. НТШ в Філолог. Секції (з 1990), віце-президент Асоціації Українців Австралії. З 1991 живе у Празі.

М.П.

МАРТИНЮК Анастасія, див. *Малиш-Федорець Марія*.

МАСЛО Степан (Stefan Maslo), кат. свящ.; н. 26.1.1924 у с. Соколя, пов. Кам'янка Струмилова, Галичина, п. 10.12.1967 у Гонолюлю, США. Закінчив гімназію у м. Сінтронт, Бельгія, і 1945 вступив до монашого Чину Редемптористів. Приїхавши до Канади 1948, закінчив богословські студії і був висвячений на свящ. еп. Максимом Германюком (1951). Працював місіонером в Йорктоні, Саскачеван (1951-54). До Австралії прибув на допомогу о. Миколі Коп'яківському 1955 і до 1956 душпастирював у Ньюкастелі, НПВ. У 1956-67 – парох у Брізбані; у цьому часі там побудовано церкву Покрова Матері Божої (1963). Організував церк. хори в Ньюкастелі й Брізбані. Помер не-

сподівано під час подорожі. Похований у Вінніпезі, Канада.

о.І.Ш.

МАСЛЯК Ярослав Іван (Jaroslaw Iwan Masliak), літ. псевд. Грицько Волокита, театр. і гром. діяч, письмен.-гуморист; н. 14.2.1909 у Бережанах, Галичина. У Львові закінчив гімназію (1929) і студіював право; випускник фотографічної школи при Львівському Університеті та чл. редколегії журн. "Світло і Тінь". За приналежність до ОУН був ув'язнений у Львові в "Бригідках" та у Березі Каргузькій. У 1940-44 працював в Укр. Допомоговому Комітеті в Кракові і Ярославі, а 1944-45 у тижневику "Земля" (Плауен, Зах. Німеччина). Керівник укр. таборових театрів у Мангаймі та Ельвангені, Зах. Німеччина. Виїхав до Австралії 1949 і поселився в Сіднеї. 20 рр. очолював українознавчі та лед. курси. Автор рецензій і фейлетонів у часописах "Вільна Думка" (Сідней), "Церква і Життя" (Мельборн) і "Нові Дні" (Торонто). Займався укр. театром легкого жанру як організатор, режисер і драматург. 1950 вперше влаштував театр. вечір у Сіднеї, 1957 став керівником Гуртка прихильників сцени, а 1974-85 – "Летючої Естради". Написав комедію "Моя дочка Шкаралупа" (1952), п'єску для дітей "Найкраща мати" (1970), низку одноактівок і скетчів та зб. прозових і драм. творів "Дар любови"

Я.Масляк

(М., 1983). Чл. Об'єднання Укр. Письменників "Слово".

М.П.

МАТЯШ Василь (Vasyl Matyash), диригент, співак-баритон, гром. і пластовий діяч; н. 26.8.1911 у с. Па-

велче Станиславівського пов., Галичина, п. 16.6.1982 у Сіднеї. Сер. і теологічну освіту отримав у Львові. Вчився у Львівському Вищому Муз.

В.Матяш

Інституті ім. М.Лисенка. У 1943 закінчив Муз. Академію у Відні дипломом оперного співака. Виступав у театрі м. Грац, Австрія, і в Нац. театрі в Мангаймі, Німеччина (1946-47). Співав в операх "Ріголетто", "Паяци", "Ля Богема", "Севільський цирюльник" та ін.; одружився 1945 з піаністкою Ерною фон Джованеллі. У 1945-48 влаштував понад 100 власних концертів в амер. окупаційній зоні Німеччини. По приїзді 1949 до Австралії організував хори в імігрантських таборах у Бонегіллі та Олборі. Поселився в Сіднеї, де працював урядником у лісництві і посвятився муз., гром., пластовій і церк. діяльності. Від 1953 до смерті був диригентом хору "Боян", засновником і диригентом хору "Юний Боян" (1962-75), диригентом церк. хору св. Андрія в Лідкомбі (1968-82). Чл. управи СУОА (1980-82), гол. пластової станиці Сіднею (1962-64), гол. Об'єднання Укр. Кат. Організації Австралії (1980-82), співзасновник протиалкогольного т-ва "Відродження". На поч. 1950-их рр. записав платівки власного співу, 1975 – хору "Боян", 1979 – платівку нар. пісень "Співаночки мої".

о.І.Шевців.

МЕЛЬБОРН (Melbourne), друге за величиною м. Австралії, столиця стейту *Вікторія*; розташоване в центрі півд. побережжя континенту, над затокою Філіппа. Міські райони М. простягаються над р. Ярра. Нас. 3 млн 155 тис., в тому ч. бл. 8 тис. українців (1991). Засн. 1837 на місці

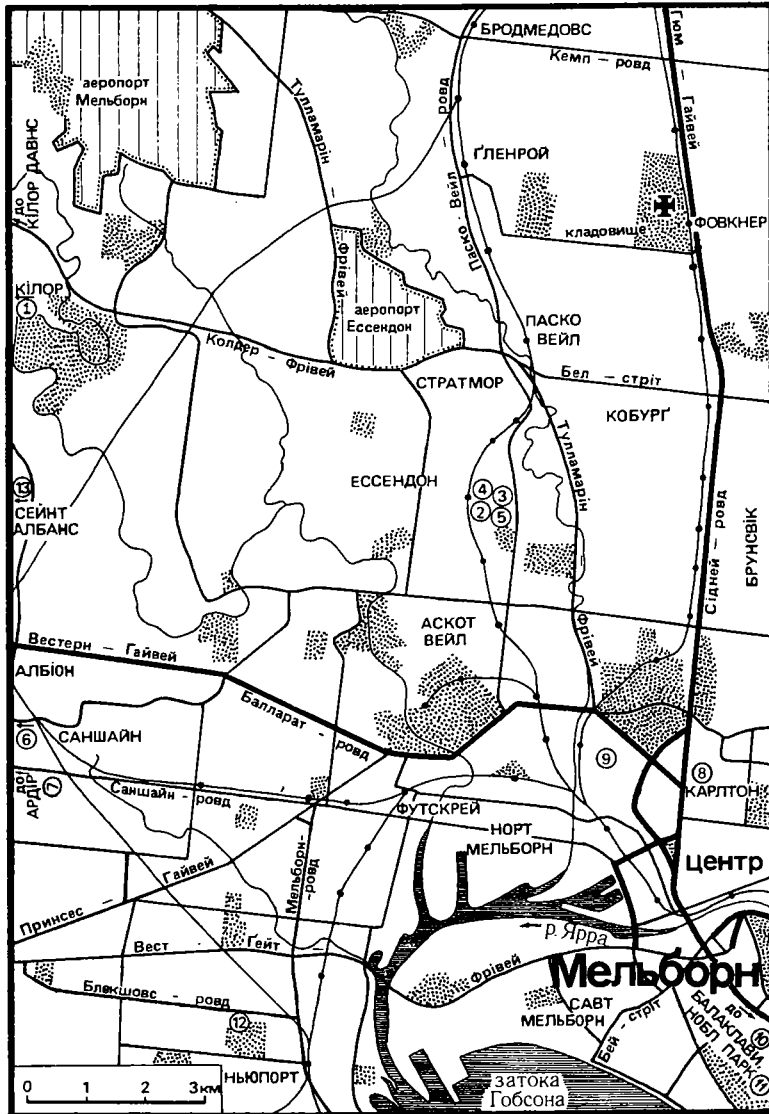
невеликого поселення, М. швидко виріс у потужний торг. та культ. центр Австралії; в 1901-27 був осідком фед. органів влади Австрал. Коммонвелту. Високо розвинуті автомобільна, хем., нафтова, текстильна та харчова галузі пром-сти. Діє ряд високих шкіл, музеїв, мист. установ та кіностудій.

Укр. імігранти почали поселятися 1949 насамперед у Півд. М. (South M.), де придбано і перший Укр. Нар. Дім при вул. Доркас (1953), згодом (1960) закуплено будинок в *Ессендоні*, котрий після ґрунтової перебудови став гол. центром укр. громад. життя М. (див. *Український Народний Дім* в М.). Пізніше тут споруджено правос. катедральний собор *св. Покрови*, великий кооп. центр, пластовий будинок та Дім Молоді (СУМ), окремі приміщення яких стали осідками й ін. організацій та т-в. У Півн. М. (North M.) укр. кат. громада 1958 придбала ділянку та збудувала й упорядкувала катедральний собор *св. Петра і Павла*, як також ін. установи УКЦ: осідок епархії, монастир Сестер Василіянок, братську школу, музей, вид-во "Просвіта" і редакцію газ. "Церква і Життя". У передмісті М. – Карлтоні (Carlton) 1956 засн. Святотроїцьку парафію УАПЦ; який час при ній діяла школа, були активними братство і сестрицтво. Ін. правос. церква (Святоуспенська

о.М.Мельник

УАПЦ) розташована у передмісті М. – Балаклаві (Balaclava). Обидві церкви відвідують вірні з цілого М. Українці живуть у різних дільницях М.: найбільше в *Ардірі-Саншайні*, *Ньюборові*, *Ньюпорті*, Нобл Парку, а далі в *Гленрой* (Glenroy), Аскот

Плян Мельборна з околицями:

1. Дім для старших людей; 2. Катедральний собор св. Покрови (УПЦА); 3. Укр. Кооп. Центр; 4. Нар. Дім; 5. Ген. Консульство України; 6. Церква Успення пресв. Богородиці (УКЦ) школа; 7. Укр. Нар. Дім; 8. Церква св. Трійці (УПЦА); 9. Кат. церква св. Петра і Павла (катедра, монастир, школа, музей, вид-во); 10. Церква Успення (УАПЦ); 11. Нар. Дім, школа; 12. Укр. Нар. Дім; 13. Укр. Нар. Дім.

Вайл (Ascot Vale), Сейнт Албїон (St. Albion), Спрінг Вайл (Spring Vale), Данденонг (Dundennong), Томаставн (Thomastown) та ін.

При відділі слов'янських мов і літератури Університету ім. Монаша в передмісті М. – Клейтоні відкрито лекторат укр. мови і літератури, а з радіостанції 333 від 1975 транслюються укр. радіопередачі; запроваджено укр. програму в Держ. Школі Модерних Мов (University High School). 1992 у М. відкрито почесне консульство України на чолі з почесним ген. консулом З.Ботте. 1993

закінчено спорудження гарного будинку укр. дому для старших в околиці М. – Кейлор Давнс (Keilor Downs). У М. в різний час мали і мають свій осідок ряд загальнокрайових гром. організацій. Місто було свідком багатьох укр. маніфестацій і з'їздів – всеавстрал. укр. здвигів, здвигу СУМ (1965), дворазового приїзду Патріярха Й.Сліпого тощо.

Лит.: Радіон С. Історія Святоуспїнської парафії УАПЦ в Балаклаві. М., 1988.

В.Маркусь, Т.Яськевич

МЕЛЬНИК Михайло (Mychajlo Melnick), кат. свящ.; н. 13.12.1913

у Вінніпезі, Канада, п. 12.7.1967 в Сіднеї. Сер. школи і богословіє закінчив в канад. Лондоні, став свящ. 1941 у Вінніпезі. Душпастир у Саскачевані (1941-46) і Вінніпезі (1946-56), канцлер у Вінніпезі (1952-57). До Австралії переїхав 1959. Був радником апостольського екзарха й адміністратором катедральної парафії в Мельборні; ген. вікарій і муж довір'я апостольського екзархату від 1962. 1966 іменований папським прелатом. Як парох Сіднею (1962-67) закупив дві ділянки для церкви і сплатив частину боргів за церкву св. Андрія в Лідкомбі. Його заходами мистець Мирон Левицький з Канади частково розмалював храм св. Андрія та іконостас у ньому. М. проявив себе як виховник молоді. За його душпастирювання приїхали до Сіднею Сестри Василіянки з Аргентини.

о.І.Ш.

МЕЛЬНИКІВ Федір (Fedir Melnykiw), інж.-будівельник, гром. діяч; н. 18.2.1895 в с. Панівка на Наддніпрянщині, п. 14.9.1967 в Сіднеї. 1928 закінчив Київський Політехн. Інститут. Працював інж. шляхів у Донбасі. З 1943 на еміграції в Німеччині; від 1945 як доцент будівельного факультету викладав в УТП і Регенсбурзі. 1949 переїхав до Австралії, поселившись у Сіднеї. Працював у стейтовому уряді (відділення будови шляхів). Активний в укр. гром. житті: 1951-52 гол. Об'єднання Українців Австралії, співзасновник і чл. управи Т-ва Укр. Інженерів Австралії.

МЕНЦІНСЬКА Марія (Maria Mentsinsky), дівоче прізвище Мариневич, дружина *Менцінського Осипа*, педагог, гром. діячка; н. 22.12.1912 в с. Любеля, пов. Жовква, Галичина. Закінчила Укр. інститут для дівчат у Перемишлі та Пед. Інститут у Любліні (1933). З 1934 вчителювала в селах Тернопільщини й Бойківщини. 1944 емігрувала до Сілезії, потім до Німеччини. 1949 приїхала до Австралії і поселилася в Перті. Заснувала і вела укр. школу в Гайгейті (Highgate), передмісті Перту (1954-57), 1958 створила Центр. Школу ім. Т.Шевченка й очолювала її до 1985. Виступивши фундатором СУ ЗА, М. була його гол. від 1954 до 1960-их рр. і знову від 1982. Від 1950-их рр. стало входило до складу управи УГ ЗА, з 1979 як референт преси та інформації. Протягом багатьох років працювала в СУМ. Плекаючи зв'язки з австрал. організаціями, репрезен-

тувала СУА у Нац. Раді Жінок Австралії (Australian National Women's Council) і Лігу Визволення України

М.Менцінська

у Світ. Лізі Свободи (World Freedom League). У 1980-их рр. М. відновила діяльність драм. гуртка й керувала церк. та гром. ("Бандура") хорами. За працю на гром. ниві австрал. уряд відзначив її медалею Ордену Австралії.

М.П.

МЕНЦІНСЬКИЙ Осип (Joseph Mencinsky), лікар, гром. і культ. діяч; н. 9.11.1901 в с. Новосільці-Гневош, пов. Сянік, Галичина, п. 6.7.1979 у Перті, ЗА. Сер. освіту здобув в укр. гімназії у Перемишлі; служив в УГА. 1923 виїхав до Кенігсбергу, Німеччина, де закінчив мед. студії (1930). Нострифікувався у Кракові 1933 і працював лікарем у селах та м-ках Галичини. 1944 через Сілезію еміг-

О.Менцінський

рував до Німеччини. У 1945-49 перебував у таборі ДП в Батгорні (Bathorn). До Австралії приїхав 1949 і,

після переходового табору в Кандердіні, (Cunderdin) поселився 1951 в Перті. Працював мед. лаборантом. Був гол. УГ ЗА (1951-58). Організатор хорів ще в Україні й Німеччині, М. 1952 створив хор "Бандура" і з невеликими перервами був його диригентом. Засновник і режисер Драм. гуртка ім. Лесі Українки (1958-69). Активний в СГД, Укр. Вільному Козацтві, Лізі Визволення України, постійно у проводі осередку СУМ.

М.П.

МЕНЦІНСЬКИЙ Юрій Богдан (George Bohdan Mencinsky), фармацевт, гром. діяч, син *Менцінських Марії та Осипа*; н. 10.6.1936 у Львові. З 1944 у Німеччині, з 1949 в Австралії. Спочатку жив у Перті, а 1964 переїхав до Сіднею. Закінчив фармацевтичні студії в Університеті Куртін, ЗА (1957-59). Секретар осередку

Ю.Менцінський

СУМ в ЗА (1958-62), чл. управи УГ ЗА (1958-62), чл. управи (1965-74) і гол. (1978-80) осередку СУМ в Сіднеї та чл. крайової управи СУМ (1974-78). Заступник гол. СУОА (1980-84), гол. Об'єднання Укр. Громад НПВ (1985-89), дир. Фундації Українознавчих Студій в Австралії (від 1988). М. перший гол. Укр. Культ.-Товариського Клубу в Сіднеї. Автор статей і листів в австрал. і укр. часописах. Репрезентував Укр. Визвольний Фронт на міжнар. конференціях в Манілі і Токіо. За гром. діяльність одержав золоту медалю СУОА.

І.Г.

МЕРЕЖАНИЙ Марко (Mark Merezany), гром. і церк. діяч; н. 6.11.1906 в м. Любашівка на Одещині, п. 10.1.1983 у Брізбані. Україну залишив

1924. Через Зелений Клин і Китай дістався 1938 до Квінса. У 1949, з приїздом нових емігрантів, взяв участь в організуванні укр. гром. життя у Брізбані. Був гол. ініціативного комітету, заходами якого постала УГ Квінса. Перший диригент гром. хору (від 1949 з перервами до 1959) і провідний чл. та проповідник укр. євангелістської церкви у Брізбані.

МЕРРІЛЕНДС (Merrylands), м. в НПВ, передмістя вел. Сіднею, 20 км на зах. від центру. Укр. імігранти почали поселюватися у 1950-их рр. Загальна кількість українців в М., включно з тими, що живуть у Гренвілі (Granville), Гілدفорді (Guildford) й околиці, бл. 200 родин (1990). 1952 створено відділ УГ НПВ (бл. 50 чл.; 1967 – бл. 100; 1988 – до 70). Постали Школа Українознавства ім. св. Володимира (33 учні у 1965), мішаний і чоловічий хор "Сурма" (диригент Т.Фіголь), танц. група (керівник Н.Денисенко), жіночий гурток "Нар. Мистецтво" та кооператива "Наша Майбутність". Поблизу М. у Гренвілі діяла парафія УАПЦ св. Афанасія Лубенського. Гол. УГ були: Михайло Безкоровайний, Лонгин Шевченко, Микола Матківський, І.Вовк, І.Ільків, Василь Домович, С.Лютак, Мая Лютак, В.Фігурка.

Лит.: Домович В. Діяльність відділу Укр. Громади в Меррілендс, НПВ. 36. Укр. А.

р.м.

МЕССАК Тимофій, див. *Місяць Тимофій*.

МЕССЕЛ Григорій (Harry Messel), математик-фізик укр. роду; н. 3.3.1922 в Левайн Сайдинг (Levine Siding), Манітоба, Канада. 1942 закінчив студії в Королівській Військ. Академії Канади з срібною медалею від генерал-губернатора. Навчався в Шотландії, здобув докторат в Дубліні, Ірландія (1951). Старш. викладач відділу математики й фізики Аделаїдського Університету (1951-52), проф. і гол. відділу фіз. наук Сіднейського Університету (1952-88). Автор численних книжок і статей, передовсім в галузі фізики космічних променів, енергетики та моделювання біологічних процесів: Brain mechanisms and the control of behavior (1972), Energy for survival (1979), The biological manipulation of life (1981), Science updated (1983), The study of population (1985), Highlights in Science (1987). Організатор наук. життя у

своїй ділянці, дорадник австрал. фед. уряду, командор Ордену Брит. Імперії (Commander of the Order of the British Empire).

Р.М.

МИКИТА Анна-Марія (Anne-Marie Mykyta), дівоче прізвище Нортон (Norton), австрал. письмен. й драматург,

А.-М.Микита

учителька; н. 23.7.1940 в Клер (Clare), ПА. Отримала дипломи художнього читання і драми в Лондоні (1978), бакаляра гуманітарних наук в Аделаїді (1978), а також вчительський диплом. Автор документальної книги *It's a Long Way to Truro* ("До Труро далеко". М., 1981) та численних п'єс, зокрема, для молоді і дітей. Одружилась 1958 з *Микитом Іринесем* і написала п'єсу *Border Country* ("Окраїна". М., 1985; С., 1986) про проблеми молодого укр. іммігранта в Австралії. Викладає драму в Інституті Технології ПА.

М.П.

МИКИТА Іринея Юрій (Irenej George Mykyta), викладач драми, культ. діяч; н. 11.10.1936 у Перемишлі, Галичина. До Австралії прибув 1949 і поселився в Аделаїді. Студював в Аделаїдському Університеті. Працював учителем сер. шкіл (1960-74). Викладач, з 1975 гол. викладач драми у відділі загальної освіти Інституту Технології ПА. Режисер і координатор укр. радіопрограм станції SUV (1975-78) та чл. її програмного комітету (1976-83). Співзасновник і чл. правління компанії Етнічне Радіо (Ethnic Broadcasters Ltd). Активний у театр. житті ПА, зокрема як сценічний керівник (stage manager) під час фестивалів, концертів та спеціальних імпрез. Уряд ПА призначив його чл. багатьох комітетів у спра-

вах освіти, культури й мистецтва, передовсім у зв'язку з політикою багатокультурності. Чл. і виховник Пласту (1950-57) та СУМ (1965-69).

р.м.

МИКИТОВИЧ Роман (Roman Mykutowycz), зоолог, наук. і гром. діяч; н. 15.7.1921 у Львові. Сер. освіту здобув у філії Львівської Академічної Гімназії. Студії ветеринарії розпочав у Львові, диплом з ветеринарної медицини отримав у Ляйпцігу (1945), а докторат у Мюнхені (1948). Співав в оперному хорі у Львові та у "Трембіті" в Німеччині. Брав активну участь у спортивних змаганнях з легкої атлетики у Львові та в Німеччині. 1949 приїхав до Австралії, де у 1950-87 працював у Канберрі в Наук.-Пром. Дослідній Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization – C.S.I.R.O.). Пройшов шлях від техн. помічника у відділенні диких тварин до гол. старш. наук. співроб.-дослідника (senior principal research scientist). М. досліджував біологію дикого кролика та ендемічних австрал. тварин і птахів, вивчав спілкування тварин за допомогою запахів. Новаторська праця над миксоматозом – вірусною недугою, призначеною для приборювання диких кроликів в Австралії та дослідів над їхньою поведінкою, принесла йому міжнар. визнання й мала значні практичні наслідки для розмноження свійських тварин і боротьби зі шкідниками. М. є автором бл. 100 публікацій; доповідав на міжнар. наук. конференціях

Р.Микитович

у США, Англії, Шотляндії, Польщі, Голляндії, Канаді, Півд. Африці, Фінляндії. Входить до складу редакційної колегії журн. *Journal of*

Chemical Ethology (Нью-Йорк) від його заснування 1974 та багатьох міжнар., австрал. й укр. наук. організацій. Д. чл. НТШ в Хем.-Біологічно-Мед. Секції (з 1983), гол. крайової управи НТШ в Австралії від 1981. Гол. УГ АСТ (1951-52), довголітній гол. братства при укр. кат. церкві св. Володимира та комітету будови Церкви-Пам'ятника 1000-ліття Хрещення України в Канберрі (1987-90). Постійно друкується в укр. пресі, а також в спеціалізованому "Інформативному листку" Об'єднання укр. ветеринарних лікарів. Найважливіші серед наук. праць: *Territorial Marking by Rabbits* (*Scientific American*, vol. 218, 1968); *The Role of Skin Glands in Mammalian Communication* (*Advances in Chemoreception*, vol. 1, eds. J.W. Johnston, D.G. Moulton, A. Turk, New York, 1970).

М.Павлишин

МИКИТОВИЧ Ярослав (Yaroslav Mykutowycz), брат *Микитовича Романа*, церк. і гром. діяч; н. 22.11.1914 у Львові, п. 14.4.1967 у Сіднеї. Вчився в Укр. Академічній Гімназії у Львові. Там же працював в укр. пром. і фін. установах. На еміграції з 1944. Через Гогенемс, Австрія, 1949 прибув до Австралії і поселився в Сіднеї. Гол. Укр. Кат. Братства св. Андрія від його заснування (1957) і перший гол. Об'єднання Укр. Кат. Організації Австралії (1964-67). Диригент хору церкви св. Андрія (від 1949); організував його виступи по радіо і телебаченню. Чл. ради УГ Сіднею і її гол. (1953-54). З 1949 був чл. співочого т-ва "Боян", а 1952-67 – заступником диригента.

М.П.

МИКИТЮК Богдан (Bohdan Mykutyuk), педагог, гром. діяч, син *Микитюка Ярослава*; н. 4.12.1950 в Нортгамі, ЗА. Учительський фах здобув у Перті (1971), диплом бакаляра гуманітарних наук в Університеті ЗА (1975). Учитель сер. шкіл (1972-78), викладач Західноавстрал. Колежу Вищої Освіти (1978-88); з 1989 є заступником дир. приватної сер. школи. Активний в управі УГ ЗА (референт культури, освіти й молоді у 1972-78), у СУМ (гол. місцевого осередку в 1980-89, коли побудовано осело СУМ); з 1987 гол. братства укр. кат. церкви в Перті. Діяльний в держ. комісіях у справах освіти і багатокультурності.

р.м.

МИКИТЮК Ярослав (Yaroslav Mykytiuk), правник, гром. діяч; н. 25.5.1912 в Коломиї, Галичина. Там же закінчив гімназію, у Львівському Університеті здобув диплом магістра права (1933). Працював кандидатом адвокатури на Станиславщині (1933-35), а пізніше (1937-39) був гол. т-ва "Молода Україна" у Станиславові та обласним провідником фізкульт. організації "Січ"; належав до діячів "Сокола-Батька". У 1941-42 ув'язнений німцями. По звільненню увійшов до складу міської управи Станиславова (1942-44). Через Словаччину й Австрію емігрував до Німеччини і в Байройті став секретарем Укр. комітету (1945-49). До Австралії приїхав 1949 і поселився в Нортгемі, ЗА., де був організатором укр. гром. життя. Керівник хору "Трембіта", незмінний гол. УГ Нортгама (з 1950), дир. школи (1964-71). З 1980 гол. представництва Комісії Допомоги Укр. Студентству (КоДУС) в Австралії. Активний у церк. житті.

М.П.

МИКЛУХО-МАКЛАЙ Микола (Nikolai Miklouho-Maclay), визначний мандрівник і дослідник невідомих країн, природознавець, оборонець тубільних народів; н. 17.7.1846 у м. Малин Житомирської губ., п. 2.4.1888 у Петербурзі. Батько, Микола Маклуха, українець, залізничний інж. з Чернігівщини. М.-М. студіював філософію і право в Гайдельберзі (1864), медицину в Ляйпцігу (1866), біологію і порівняльну анатомію в Єні (1866-67), де був асистентом Ернста Геккеля. Провів ряд дослідних подорожей: 1871-72 до півн. Нової Гвінеї (затока Астролябія та Берг Маклая), 1873-75 до островів Малайського Архіпелагу з метою вивчення місцевих діалектів, 1876-77 знову до Нової Гвінеї. М.-М. жив 3 рр. серед папуасів. 1878 уперше приїхав до Сіднею. 1879-80 на Меланезійських островах та в затоці Торреса досліджував соціальні умови тубільних племен. 1880 у Брізбані й Сіднеї зібрав фонди для заснування біологічної станції у Ватсонс Бей (Watson's Bay), НПВ. 1883 повернувся з Росії до Сіднею, одружився з дочкою прем'єра НПВ Маргаретою Робертсон. 1885 виступив з протестом проти нім. анексії півн.-сх. Нової Гвінеї. Під час подорожей захворів і 1887 повернувся до Петербурга, де працював над ма-

теріялами своїх досліджень, готуючи їх до друку. М.-М. написав понад 160 праць, гол. з антропології й етнографії населення Нової Гвінеї. Частина його наук. спадщини збереглася в сіднейській Бібліотеці ім. Мітчела (Mitchell Library). 1950-54 у Москві вийшов п'ятитомник його творів. Укр. переклад новогвінейського щоденника здійснив Борис Антоненко-Давидович ("Серед дикунів Нової Гвінеї". К., 1961). Ім'ям М.-М. був названий Інститут Етнографії Академії Наук СРСР. В Сіднеї діє Т-во М.-М. (Miklouho-Maclay Society), гол. якого є внук М.-М. Робертсон Вентворт де М.-М. (Robertson Wentworth de Miklouho-Maclay). Іменем М.-М. названо також вулиці, парків та різні установи в Австралії й Океанії.

Лит.: Видатні вітчизняні географи, мандрівники та мореплавці. Вип. 1. К., 1951; Чуб Д. З Новогвінейських вражень (слідами Миклухо-Маклая). Лондон, 1977; Webster E.M. The Moon Man: A Biography of Nikolai Miklouho-Maclay. М., 1984; Щербак М. Микола Миклухо-Маклай – видатний син нашого народу. "Вільна Думка" (С.), 27.2.1994.

Р.Микитович

МІГРАЦІЯ, див. *Іміграція, Міграційні Процеси*.

МІРОШНИК Анатолій (Anatolij Mirosznyk), піаніст, композитор; н. 19.8.1923 у Києві. Навчався у спеціальній муз. школі при Київській Консерваторії. Муз. студії закінчив у Консерваторії Фрайбургу, Німеччина, одержавши фах фортепіянового виконавця і композитора. 1948 емігрував до Австралії і поселився в Сіднеї, де 1952 заснував фірму Cosmopolitan Record Company. Під цією назвою видавав укр. грамофонні платівки. Як сольо-піаніст виступав у Сіднеї і Брізбані, на держ. радіо ABC та телевізійних програмах в Австралії і Новій Зеландії. Працював муз. дир. та коментатором сіднейської муз. студії Ballet Australasia Ltd. Написав музику до хореографічної поеми "Причинна" за Т.Шевченком (поставлена 1964 у Мельборні), композиції для скрипки та акордеону, поклав на музику вірші В.Онуфрієнка, К.Фольц.

О.Т.

МІСЯЦЬ Тимофій (Timothy Messack), маляр; н. 19.2.1915 в м-ку

Семенівка на Чернігівщині. Навчався у мист.-малярській школі в Одесі (1932-37) та в Московському Художньому Інституті ім. Сурікова (1937-

Т.Мессак. Автопортрет

41). До Австралії прибув 1948 і поселився в Аделаїді. 1951 став чл. Королівського Мист. Т-ва ПА (Royal South Australian Society of Arts). Малював портрети, імпресіоністичні краєвиди. 1952, 1953 та 1955 його портрети були відібрані для участі в престижному конкурсі за нагороду Арчібальда (Archibald Prize). 1964 виграв нагороду "Ялумба" (Yalumba Prize). 1981 виставлявся разом з найвідомішими мистцями ПА в ювілейній виставці Гандорфської галерії (Hahndorf Gallery). До 1990 мав 11 самостійних виставок; підписує картини як Т.Мессак.

р.м.

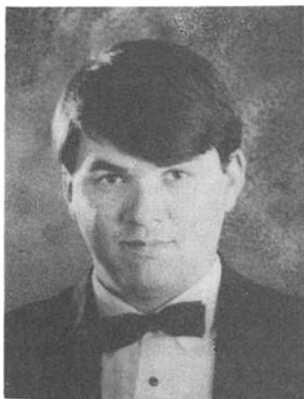
МІСЬКО Степан (Stefan Misko), гром. діяч, маляр; н. 25.3.1912 у Львові, п. 18.4.1986 у Канберрі. Після студій у Львівській Політехніці та в УТГІ у Регенсбурзі отримав звання інж.-лісівника (1947). Приїхав до Австралії 1949 і жив у Мельборні (до 1961), потім у Канберрі, де працював у секції ентомології Наук.-Пром. Дослідної Організації Коммонвелту (C.S.I.R.O.). У Мельборні, як референт молоді УГВ, заснував спортивний клуб і футбольну команду "Україна" (1952); спричинився до закупу нар. дому в Савт Мельборні (1953). У Канберрі плекав зв'язки з полі-

тиками Ліберальної та Дем.-Лейбористської партій, був організатором укр. нар. фестивалів СУОА (1967, 1972), маніфестації в обороні Юрія Шухевича (1968). Діяч ОУН (С.Бандери), чл. її теренового провуду. Створив і був гол. Канберського осередку НТШ в Австралії (1974-79). Отримав від австрал. уряду ділянку для церкви св. Володимира в Ляйнгамі (1978). Малював гол. акварелі, побудував власну галерію (1978); фундатор і гол. Спільки Укр. Образотворчих Мистців Австралії (1967-86).

М.П.

МІСЬКО Христя (Christine Misko), з дому Сорока, педагог і гром. діячка. Студіювала в Нац. Університеті у Канберрі та в Квінслендському Університеті. Дослідник раннього періоду поселення українців в Австралії, учителька в школах українознавства у Брізбані. Уклала для дітей зб.-гру слів "Шукай – вивчай" (1981). Дипломна праця: *The Development of Dissent and Opposition in the USSR* (1978).

МІШАЛОВ Віктор (Victor Mishalov), бандурист, композитор; н. 1960 в Сідней. Змалку вчився гри на бандурі у Г.Бажула. На стипендію Австрал. Мист. Ради (Australian Art Council) удосконалював свою майстерність у Півн. Америці. Стажувався і співпрацював з Григорієм Китастим, мист. керівником Капелі бандуристів (тепер ім. Г.Китастого), та Петром Гончаренком (Детройт, США).

В.Мішалов

У 1979-81 навчався у Київській Консерваторії ім. Чайковського в бандуристів Григорія Ткаченка та Сергія Баштана. 1982 випустив платівку

з віртуозним виконанням на бандурі укр. нар. пісень. Плекає також гру на сопілці. 1983-84 відбув другу поїздку до Канади й Америки, де дав низку концертів. Наук. дослідник бандури та нар. музики; співред. журн. "Бандура" (в США). Загально-визнаний у світі майстер гри на бандурі.

Ф.Г.

МІЩУК Чеслав (Cheslav Mishchuk), гром. діяч, журналіст; н. 31.7.1925 в с. Андруївка б. Сокала на Львівщині. Торг. освіту перервала війна. Служив в 1-ій Дивізії Укр. Нац. Армії (1943-45). Мешкав у Штутгарті, Німеччина; 1948 виїхав до Австралії, де поселився в Канберрі (1948-56), а згодом у Сідней (від 1956). Працював техніком зв'язку. Від 1946 був чл. і виконував різні функції в ОУН С.Бандери, СУМ і Братстві кол. Вояків 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії. Відомий як збирач на укр. добродійні цілі. Засновник Фундації ім. Святослава Завойовника в Австралії (1973). У 1950-60-их рр. чл. делегатури Закорд. Представництва УГВР в Австралії. Від 1949 дописує до укр. преси, зокрема, до "Вільної Думки" (Сідней), "Церкви і Життя" (Мельбурн), "Укр. Самостійника" (Мюнхен).

І.Г.

МОВНА ПРАКТИКА (Language Use) українців в Австралії. Укр. мова, за офіційною урядовою заявою, трактується як одна з багатьох суспільно-гром. мов (community language) "багатокультурної" країни. В укр. середовищі зберігається мова й розвивається М.П., базована на гол. імміграційній хвилі українців, що тривала кілька років, починаючи з 1948. Згідно з австрал. документами про натуралізацію іммігрантів, у 1950-60-их рр. в Австралії налічувалося бл. 21 тис. осіб укр. походження. Прибули вони з різних частин України: сх. (зокрема, з Київщини, Полтавщини, Харківщини), зах. (перев. з Волині й Галичини) та півд.-зах. Слід вважати, що мовний варіант (чи то діалектний, літ., розмовний, чи "літ." варіант Зах. України) іммігрантів став основою для спілкування, навчання та подальшого розвитку мови, яка дедалі більше знавала впливів австрал. (англ.) мови, будучи "мовою в контакті" (language in contact). В таких умовах, зрозуміло, мовні функції для спілкування

обмежуються і застосовуються до конкретних сфер та конкретної діяльності мовлення. Ясно, що сама мова також у більшій чи меншій мірі неминуче спрощується. У цьому розумінні загальної мовної ситуації розглядаються питання двомовності, мовної характеристики та психології мовлення.

Двомовність. За австрал. переписом населення 1986, налічувалося 32 065 осіб укр. роду, що включало 27% осіб мішаного походження. Але лише половина з них подала в переписі, що володіє укр. мовою. З тих, що народилися поза Австралією (в тому ч. і в Німеччині чи Австрії), 75% розмовляють укр. мовою, а з народжених в Австралії – тільки 30%. Щодо вивчення англ. мови українцями, то характерною є така інформація Австрал. Статистичного Бюро за 1986: з осіб, народжених в Україні (понад 15 рр. життя), 17,5% не розмовляють "добре" (not well) англ. мовою, а цілком ні (not at all) – 1,5%; схожі цифри для осіб, що народилися в СРСР – 22 і 7%. Кращі показники щодо вживання англ. мови в західноєвроп. і балтійських іммігрантів, чехів та угорців, але далеко гірші в італійців, греків, півд. слов'ян та китайців. Двомовність осіб окреслюється і розрізняється за володінням укр. мовою, що для першого покоління (народжених в Україні або в таборах ДП) залишається первинною мовою, а для другого покоління (народжених в Австралії) вважається, здебільшого, вже другою мовою. Вільне спілкування укр. мовою для першого покоління помічається в усіх сферах М.П., за винятком спілкування, яке вимагає глумачення будь-якого техн., професійного, наук. і т.п. порядку, де треба користуватися англ. термінологією. Стосовно другого покоління, то помічається більш-менш вільне спілкування укр. мовою, зокрема, в домашньому оточенні та в розмовах сімейного порядку, як також у сфері суспільного життя, молодечих організацій чи церкви. У спілкуванні між ровесниками, рідко в оточенні старших, спостерігається схильність переходу з однієї мови на другу (code switching). Третє покоління спілкується в більшій чи меншій мірі обома мовами, дуже часто перехідним способом, але вже спілкування укр. мовою обмежується до основної сфери, тобто домашнього оточення із сімейним

складом мовлян. Характерним є і таке: особи другого покоління (тепер у віці 25 – 45 рр.) спілкуються між собою вільно укр. і англ. мовами, надаючи перевагу укр. мові, коли предметом розмови є гром., культ., рел., виховні справи, а англійській – у справах професійних, із загальноавстрал. питань, іноді побутових (спорт, розваги тощо). На гром. ниві (засідання, публічні виступи), як правило, вживається серед своїх укр. мова. М.П. третього покоління (діти і молодь) інакше: спілкування між ровесниками відбувається майже виключно англ. мовою, а під час суспільних укр. заходів (заняття в укр. суботніх школах, сходи́ни молодечих т-в, виступи для українців) – укр. мовою. У вимові, синтаксі і в лексиці переважають *австралізми*.

Мовна характеристика. Укр. мова в Австралії розвивалась на основі вимовних варіантів окремих імігрантських груп, втручання австрал. (англ.) мови та друкованого зразка сучасної мови України. Упродовж сорокарічного періоду укр. мова змінилася, набуваючи прикмет зі своєї основи, витворюючи "міжмовний" (interlanguage) варіант для спілкування. Ці прикмети помічаються у меншій чи більшій мірі у фонологічній, граматичній, синтаксичній, лексичній та семантичній системах мовлення. Зокрема, у фонологічній системі спостерігається сильніше пом'якшення передньоязичних фонем, напр., діалектичне (*с'адь*) поряд з літ. вимовою (*с'ады*) – *"сяды"*, або відсутність пом'якшення передньоязичних фонем перед високою голосною фонемою *"i"*, напр., під впливом австрал. вимови (*сіу*) замість (*"сіє"*) і т.п.; у граматичній системі помічається відмінювання дієслів другої відміни за зразком першої відміни: *"робе"* замість *"робить"*, або відмінювання іменників одної відміни на зразок другої відміни, або відсутність відмінювання числівників; у синтаксичній системі має місце запозичення з англ. мови у формах керування: *"я слухаю до радіо"* поряд з *"я слухаю радіо"*; у лексичній системі помічається безпосереднє запозичення (калькування) та збереження слів, притаманних сх. і зах. частинам України: *дерев'яний* (дерев'яний), *дегі* (наук. ступінь), *голідей*, *вакації* (види відпустки), *гаряча їда* (гаряча їжа), *моцний чай*, *кріпкий чай* (міцний чай), *вострі*

ножиці (гострі ножиці) і т.п.; у семантичній системі спостерігається, що, напр., синонімічні зв'язки обмежені та користуються складом основних слів для поширення значення слова: *"сильна кава"*, тобто ознака "міцності" передається через слово "сильна"; *"гаряча їжа"*, де ознака "гостроти" передається через слово "гаряча", і т.п. Ступінь користування будь-якими прикметами з мовної основи, що знаходяться в усній чи писемній мові окремої особи, залежить від мовної вправності, років навчання, частоти вживання мови, особистого відношення до мови тощо.

Психологія мовлення. Свідомість та відношення двомовця до варіантів укр. мови відіграють значну роль у його М.П. Дослідження цього питання доводить: двомовці сер. віку першого покоління і двомовці другого покоління, хоч позитивно оцінюють сучасну укр. мову, якою розмовляють в Україні, вважають, що цей варіант важчий для зрозуміння. Навпаки, той вид мовлення, в якому переважає вплив австрал. (англ.) мови, є легшим для зрозуміння, хоча оцінюється негативно щодо бажаного варіанту для мовлення. Найсприятливіше оцінюються сх. та зах. варіанти, які є найбільш зрозумілими і найкраще сприймаються двомовцями. Така оцінка небезпідставна, бо все-таки ці варіанти відіграли значну роль у утриманні укр. мови в австрал. оточенні. Варто вказати на ще одну показову рису у М.П. третього покоління. Перебуваючи разом в укр. школах та молодечих організаціях, діти і внуки вихідців з різних областей України виробляють назагал спільний австрал. варіант укр. мови, в якому менше діалектних різниць, ніж у мові батьків зі сх. та зах. частин України. Проте в родинях першої і другої генерації австрал. українців, де переважає або й виключно вживається укр. мова, регіональні різниці у вимові, лексиці, виразах більш помітні.

Загалом можна стверджувати, що складнощі, які є у М.П. укр. суспільства в Австралії, притаманні кожній мові, що стає "мовою у контакті".

Лит.: Жлуктенко Ю.О. Мовні контакти: проблеми інтерлінгвістики. К., 1966; Dackiw-Rosalion O. Phonetic Interference in the Pronunciation of Ukrainian Students in Australia. Ukr. Settl. A. M., 1986; Koscharskij H. First Language Retention in Unfavourable Circumstances. 36. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Seneta E. Ukrai-

nians in the 1986 Census. Ukr. Settl. A. S., 1989; Shymkiw A. A Study on Language Attitude: The Case of Bilingual Australian Ukrainians in Sydney. Ukr. Settl. A. M., 1993.

А.Шимків

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ГУРТOK при осередку НТШ в Аделаїді, засн. у липні 1969. Членство швидко зросло від 9 до 20 осіб. Гурток щомісяця відбував сходи́ни, на яких обговорювались художні твори укр. авторів, здебільшого сучасних, та праці сучасних укр. мовознавців. Організовано ряд літ. вечорів за участю відомих укр. авторів Австралії (В.Онуфрієнко, З.Когут і О.Чорнобривець). 1973 гурток репрезентував свою програму на Здвигові Українців Австралії. За його ініціативою видано "Півд. Хрест" (Аделаїда, 1980), зб. п'яти укр. поетів Півд. Австралії: П.Вакулєнка, Віри Войцехівської, Л.Далекої (О.Чорнобривець), Є.Зозе та Надії Яреми. До провідних чл. гуртка належали С.Григорців, В.Войцехівська, Лідія Олесницька, Л. і С.Онішки, Л.Ростек, Т.Судомляк. Праця гуртка занепала після смерті його гол. В.Войцехівської (1986).

р.м.

МОВЧАН Валентин (Walentyń Mowtschan), правос. свящ., технолог радіотерапії; н. 21.1.1935 в м. Суми Харківської обл. На еміграції в Німеччині з 1943, з 1949 в Австралії. 1958 закінчив Австрал. Інститут Радіографії. Працював професійно в лікарнях Перту (1955-59) та Галіфаксу, Канада (1960-61). 1968 рукоположений на свящ.; богословську освіту доповнив у семінарії в Бавнд Бруку, США (1989-90). Настоятель Святомиколаївської парафії в Перті, протоієрей УАПЦ.

МОЙСЄНКО Варфоломій (Varfolomii Moiseienko), гром. діяч, ветеран укр. визвольних змагань; н. 24.8.1894 на Харківщині; п. 12.1.1962 в Канберрі. У складі Армії УНР брав участь в поході на Крим 1918 під проводом полк. Болбочана, потім служив у полку ім. гетьмана Наливайка. За бойові заслуги підвищений до чину полк. Жив на еміграції у Варшаві. В Австралії активний в гром. житті; гол. УГ в Канберрі у 1950-их рр. Політично належав до гетьманського табору, крайовий начальник СГД на Австралію.

МОЛОДЕЧИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР при укр. кат. катедрі св. Вер-

Молодечий Катедральний Хор, 1988 р.;
посередині диригент О.Тарнавська

ховних Апостолів Петра і Павла в Мельборні (Ukrainian Catholic Cathedral Youth Choir), засн. 4.10.1959 *О.Тарнавською*, його постійним провідником і диригентом, з метою згуртування дітей при Церкві і зближення їх з укр. рел. та світською музикою. Почав працювати як дитячий, двоголосовий, а згодом розвинувся в молодечий, триголосовий; при заснуванні мав 26 чл., 1969 – 125, 1988 – 75. До 1990 у складі хору виступало понад 500 дітей. М.К.Х. співає на богослужіннях і бере участь у рел. та світських імпрезах. Самостійні концерти хору відбувалися в Мельборні, Джелонгу, Нобл Парку й Ньюборві у Вік., а також у Сідней, Канберрі, Ньюкастлі (НПВ), Брізбані й Аделаїді. Видано 3 платівки: "Альбом М.К.Х." (1971), "Все-ленная, веселися" (1975), "На крилах рідної пісні" (1988).

О.Т.

МОНДЖЕЙОВСЬКИЙ Роман (Roman Mondzheyovskyy), церк. і гром. діяч, меценат; н. 13.11.1923 у Львові. Отримавши сер. освіту у філії Академічної Гімназії, студював дантистику в Геттінгені, Німеччина (1947-48). До Австралії приїхав 1951 і поселився у Воллонгону (НПВ), де тривалий час був гол. укр. кат. братства, батьківського комітету Рідної Школи і чл. управи УГ. Номінований урядом НПВ чл. Етнічної Ради в районі Ілльвора, нагороджений

Королівською Ювілейною Медалею за працю серед імігрантів. З 1978 живе у Канберрі, де керує власним підприємством по виробленню пухових товарів і займає пост гол. укр. кат. братства при церкві св. Володимира.

Р.М.

МОРАВСЬКИЙ Михайло (Michael Moravski), гром. і кооп. діяч; н. 21.1.1949 в м. Прняворі у Боснії (кол. Югославія). Емігрував з батьками до Трієсту, Італія (1952), а 1955 до Австралії. Поселився в Мельборні, де 1974 закінчив Технологіч-

М.Моравський

ний Інститут у Футскрей (Footscray) як кваліфікований книговод. Займає становище управителя укр. кооператив "Дністер" (з 1979) і "Поступ"

(1979-81) в Мельборні. Гол. осередку СУМ в Мельборні (1971-78), потім крайової управи (1978-84). У 1969-71 був секретарем Укр. Студентської Громади, згодом чл. дирекцій укр. кооператив у Мельборні (1977-79), фін. референтом Ради Укр. Кооператив Австралії (від 1980). З 1967 учительом в укр. суботній школі, від 1987 є чл. дирекції комітету будови дому для старших. 1984 став гол. СУОА і тут проявляє особливу активність в зовн. зв'язках, зокрема в обороні укр. імені в справі т. зв. воєнних злочинців.

М.Б.

МОРОЗ Василь (Vasyl Moroz), гром. діяч; н. 4.11.1912 в Стебнику Дрогобицького пов., Галичина. Здобув сер. торг. освіту в Стрию. 1933-36 політ. в'язень поль. тюрем ("Брігідок" у Львові, в'язниця у Дрогобичі і Самборі). У 1938-39 перебував на Закарпатті, брав участь у боях з угорцями, був поранений. З 1939 на еміграції в Німеччині; 1949 переїхав до Австралії, займав пост гол. філії УГ НПВ в Оранджі. Упродовж 10 рр. провадив з місцевої радіостанції укр. програму. Меценат газ. "Вільна Думка".

МОРОЗ-КОТКО Зіна (Zina Moroz-Kotko), співачка; н. в Києві, п. 27.12.1985 в Сідней. Вчилася у Київській Консерваторії, почала виступати в Оперному театрі м. Сталіно (тепер Донецьк). 1943 залишила Україну, продовжувала студії у Берлінській Консерваторії. По приїзді до Австралії виступала як солістка – ліричне сопрано з нар. репертуаром, а також в хорі "Боян" у Сідней. Була мист. керівником ансамблю "Верба", пізніше – "Суцвіття".

МОСКОВИЧ Вольф (Wolf Moskovich), проф., філолог, славіст-україніст, дослідник єврейської культури; н. 7.4.1936 в м. Болград Одеської обл. Студював у Чернівецькому Університеті (1954-58) та Московському Пед. Інституті Іноземних Мов (1961-65). Був співроб. Інституту Мовознавства АН СРСР в Ленінграді; доктор філолог. наук. З 1974 живе в Ізраїлі, з 1977 проф. українознавчих предметів в Єврейському Університеті у Єрусалимі. Очолює Ізраїльський Комітет Славістів (від 1990), Ізраїльську Асоціацію Україністів (від 1992); 1993 обраний віце-президентом Міжнар. Асоціації Україністів. Іноземний чл. НАН

України. Автор праць: "Статистика и семантика" (Москва, 1969), "Информационные языки" (1971), *Rising to the Challenge: Israel and the Absorption of Soviet Jews* (Лондон, 1990).

р.м.

МОТИКА Володимир (Wolodymyr Motyka), науковець у ділянці торгівлі і бухгалтерії, гром. діяч; н. 25.3.1948 у Фрілле, Німеччина. У тому ж році з родиною переїхав до Сіднею; з 1974 живе у Ньюкастелі, НПВ. В Університеті НПВ здобув дипломи: бакаляра (1971), магістра торгівлі (1975) і доктора бухгалтерії (1994). У 1974 мав однорічну стипендію ЮНЕСКО для наук. дослідів у Варшаві; водночас став викладачем бухгалтерії у відділі торгівлі Ньюкастельського Університету. Автор наук. публікацій з питань бухгалтерського обліку в Сх. Європі й кол. СРСР, навчальних матеріалів про застосування комп'ютерних систем в бухгалтерії, перекладач наук. статей. Чл. бухгалтерських т-в в Австралії, Новій Зеландії та США; чл. НТШ. Гол. укр. студентського т-ва "Обнова" в Сіднеї (1971). Діяльний у Фундації Українознавчих Студій Австралії (ФУСА), чл. її дирекції, а з 1990 – гол. Активний у переговорах ФУСА з Університетом ім. Макворі про відкриття там Центру Українознавчих Студій (1984). У Ньюкастелі – співзасновник філії укр. кредитівки "Карпати" (1976), укр. радіокомітету (1977), Укр. Культ.-Осв. Т-ва (1977-82), з 1986 керівник укр. суботньої школи та референт зовн. зв'язків місцевої УГ. У 1980-их рр. активний у програмних

та іспитових комітетах укр. мови як предмету в держ. магурі стейту НПВ, у крайовій комісії для акредитації перекладачів. Призначений прем'єром НПВ одним з чл.-засновників дорадчого комітету Комісії Етнічних Справ НПВ (1981-88). За дорученням австрал. міністерства імміграції М. створив й очолював (1980-85) перший в Ньюкастелі й долині р. Гантер центр послуг для нац. меншостей; спричинився до організації у цьому районі дому для старших громадян (1988-91).

І.Гордіїв, М.Павлишин

МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА (Ukrainian Arts and Crafts Museum) при укр. кат. соборі у Мельборні. Його передісторія така: 1960 еп. *І.Прашко*, за допомогою о. *З.Хоржавого*, Софії Завалинської та Ольги Савчинської (Сідней), почав збирати зразки укр. нар. одягу, вишивок і тканин, кераміки, дереворізьби, писанок, ікон і творів укр. мистців, гол. в Австралії. 1975 покликано першу дирекцію М.У.М., до якої увійшли: еп. *І.Прашко*, о. *З.Хоржавий* (постійний зберігач і секретар), *С.Завалинська*, *Ольга Коцюмбас*, *Валеріян Михайлів*, *О.Венгринович*, *Марія Михайлів* і *Л.Гаєвська-Денес*. Пізніше в дирекції працювали: *Михайло Ганицький*, *Стефанія Радивил* і *Лідія та Ярослав Волощуки*. Музей було відкрито 3.8.1979, коли він вже мав у своїх колекціях понад 2500 експонатів. Він знаходиться в єпархіяльному будинку в Норт Мельборні, де розміщено виставові шафи. За період 1971-90 М.У.М. влаштував 29 тематичних або жанрових виставок, окремі з

яких були організовані також у Сіднеї, Аделаїді, Канберрі, Джілонгу (Вік.) і Перті.

Лім.: Виставка з нагоди відкриття Музею укр. мистецтва в Мельборні. М., 1979.

М.П.

МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА в Південній Австралії (Ukrainian Museum in South Australia), засн. 1979 з ініціативи *Д.Островської*, *М.Білик* та управи СУ ПА; будинок міститься в Гайндмарші (Hindmarsh). 8.9.1979, під час відзначення 30-ліття поселення українців в ПА, музей відкрив мін. етнічних справ (пізніше прем'єр) ПА Джон Баннон. У музеї зберігаються зразки укр. мистецтва, зокрема гуцульського побуту, матеріали до історії поселення українців в ПА, книжки-раритети. При М.У.М. ПА. відкрита крамниця. З 1981 діє призначена управою СУ ПА дирекція музею на чолі з *Лідією Ростек*. М.У.М. ПА організовує виставки на теми укр. мистецтва, укр. історії та історії укр. поселення. Його активісти: *Є.Андрухович*, *П.Вакуленко*, *Ольга Одлига*, *Катерина Качмарська*, *Олександр Лисенко*, *Омелян Слободян*, *Любомира Цюрак*. Музей має офіційну акредитацію від австрал. чинників та належить до Об'єднання Музейів Австралії.

Лім.: *Нитченко Д., Цюрак М.* Музей укр. мистецтва в Аделаїді. "Н.О.", ч. 7, 1985.

р.м.

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ (Music). Попри екон. та побутові труднощі, що з ними зіштовхнулись укр. імігранти в Австралії, вони одразу ж розгорнули широку культ. діяльність, де на першому місці були пісня й муз. творчість. Вже у переселенчих таборах 1948-50 люди почали гуртуватися в слівочі гуртки, плекати хорівий спів для внутр. вжитку та для репрезентації укр. культури перед ін. нац. групами, а часто й перед австрал. публікою. Серед новоприїжджених виявилось чимало диригентів-аматорів, траплялися й фахові диригенти. Були організовані чоловічі, подекуди й мішані, хори. Деякі з них виконували виключно богослужби, а ін. були одночасно світськими й церк. хорами. Крім того, при церквах виникли невеликі співочі групи (церк. крилоси). Коли устійнилася організована суспільна структура, то найчастіше хори та ін. муз. ансамблі поставали при громадах. В укр. школах творились дитячі хори,

Музей Укр. Мистецтва в ПА

але вони не мали стабільної форми, а, подібно до хорів СУМ та Пласту, служили, насамперед, виховним цілям. Згодом деякі установи покликали до життя муз. ансамблі для репрезентації і суто мист. цілей. Малі групи співаків виповнювали програму різних свят та розвагових імпрез.

Такими муз. ансамблями у Вік. були: дівочий ансамбль "Ластівка" в Саншайні (засн. 1957, керівник Л.Гаєвська-Денес), квартет "Соловейки" в Нобл Парку (засн. 1959, керівники І. та Г.Єфименки), дитяча оркестра в Баллараті (засн. у 1960-их рр., керівник Касіян Косенко; він провадив також оркестру в Брізбані), ансамбль бандуристів у Нобл Парку (керівник Ігор Якубович), оркестра СУМ "Трембіта" в Мельборні (засн. 1984, керівники Ірена Рудевич-Дудій та К.Косенко), муз. гурток в Джілонгу (керівник М.Гайванюк). У ЗА діяли молодеча оркестра в Перті (засн. 1950, керівник І.Джуфер, в 1972-80 – М.Менцінська) та струнна оркестра в Нортгемі (керівник О.Подвежнік). У 1990-их рр. постала оркестра Мірка Гутея "Каштани". В НПВ працювала оркестра Юного СУМ у Сідней (керівник В.Майковський), як також діяла оркестра молоді у Канберрі (керівник М.Янченко). Були створені муз. групи-оркестри при театр. ансамблях для супроводу ревію та оперет і з метою обслуговування забав та весіль.

Окремої популярності набуло кобзарське мистецтво, зокрема, серед молоді (див. *Бандуристи*). Молодіжні організації (Пласт, СУМ та Об'єднання Дем. Укр. Молоді) особливо плекали муз. діяльність, інструментальну та хорову.

Значного розвитку впродовж усього часу знало хорове мистецтво: співочі гурти поставали майже в усіх, навіть найменших, осередках, а гол. при церквах і молодечих організаціях (див. *Хори*). Укр. театр. групи з успіхом ставили оперети, водевілі, ревію, для чого мусіли мати співаків чи малі хори й оркестри. *Український Музичний Театр ім. Лисенка*, крім самостійних концертів, поставив оперу "Катерина", кілька муз. п'єс (див. *Театр*).

З-поміж диригентів виділялися у Мельборні та стейті Вік.: С.Корінь,

О.Куціль, М.Костюк, О.Тарнавська, Федір Кудринський, Семен Грабовський, Марія Липкевич, К.Косенко; в НПВ: Маркіян Струк (гром. хор в Сідней, засн. 1949), Т.Фіголь (хори "Сурма", "Заграва"), Я.Микитович, П.Деряжний, Зіна Мороз ("Судвіття"), М.Сенькович-Дума, Михайло Цимбалак (в Ньюкастелі) та ін.; в ПА: Й.Кліш, Андрій Сіпняк (хор "Гомін"), Богдан Жолкевич (церк. кат. хор та "Ластівка"), Степан Місаяло (укр. нар. хор "Каштан", створений 1989); в ЗА: Я.Микитюк, О.Менцінський, Петро Шигмага, Ксаверій Уласевич, М.Менцінська, Мирослав Гутей; у Квінс.: Василь Голояд (1950-58), М.Мережаній, Ярослав Піріжок (1961-87), І.Джуфер, свящ. М.Сердюк та О.Павлишин (також піаністка-акомпаніаторка); в АСТ й околиці: О.Петрівський (у Квінбейні, НПВ) та Оксана Отін й Ірина Пелегрїні (також піаністка-акомпаніаторка в Канберрі).

Як солісти виступали: у стейті Вік. – Є.Павловська, Я.Ліщинський, Г.Корінь, сестри Анна Цибульська та Наталка Александренко, Анастасія Грушецька, Д.Любарська, Стефанія Ковалик, Марія Вайсброт, Володимир Зіневич, Л.Юрків, Філоніда Габелко, М.Євсевський та ін.; в ЗА – З.Дошак та Л.Супрун; в ПА – О.Дубовська; в НПВ – Т.Тарас, В.Матіяш, З.Мороз-Котко, Валя Кулик і Валя Спасива, С.Мойсієнко, М.Чигрин та ін.

Піаністами працювали: у Мельборні і Вік. – М.Кліоновський, Галля Кривенко, Валентина Баранович, Ірина Рудевич-Дудій, О.Тарнавська; в НПВ – А.Мірошник, К.Скрипченко, Марійка Намурин, Ерна фон Джованеллі-Матіяш, Михайло Гоян, Віктор Бурак; в ПА – Євген Майборода, Ліда Ореллі-Діденко, Наталка Суходольська-Коваленко та Мирослава Гоян.

Серед добрих інструменталістів у Вік. слід назвати І.Якубовича (скрипаль і бандурист) та Олю Кривенко (скрипаль). Бандуристи-кобзарі були заступлені такими відомими майстрами гри на бандурі ще з України як Дмитро Носяра (у Вік.), Г.Бажул, П.Деряжний, а також уродженець Австралії, що віртуозно опанував цей нар. інструмент, – В.Мішанов (у НПВ).

На відтинку муз. освіти активно працювали: в Мельборні – І.Джуфер (понад 10 рр. провадив муз. школу), О.Тарнавська (школа гри на фортепіані, 1953-75), Л.Юрків (з 1988); в Сідней – К.Скрипченко (давала лекції фортепіано й була вночас педагогом в австрал. консерваторії) та М.Намурин.

З-поміж австрал. українців проявили себе в муз. композиції: Д.Мошняга, П.Деряжний, Г.Корінь, О.Тарнавська, Стефанія Ковалик (також солістка).

Таким чином, протягом понад 45-річного існування організована укр. спільнота в Австралії висунула із свого середовища низку муз. здібних людей – диригентів, співаків, співаків-солістів, інструменталістів, які своєю працею й досягненнями внесли помітний вклад у розвиток муз. життя укр. діаспори та країни поселення. Останнім часом активізуються аматори та професійні муз. діячі з мол. генерації, що прагнуть збагатити досвід і спадщину попередників.

О.Тарнавська

МУРСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Mursky), гром.-політ. діяч, журналіст; н. 1888 в Галичині, п. 1935 в Істамбулі, Туреччина. До 1914 був учителем. Під час 1 світ. війни попав на Велику Україну; після 1917 редагував в Одесі разом з Іваном Липою часопис "Укр. Слово". Брав діяльну участь у будівні укр. державности, очолюючи за часів УЦ Ради і Директорії департамент преси і пропаганди. По упадку УНР вихав за кордон як радник міністерства закорд. справ; вночас займався активною журналістичною діяльністю. На еміграції перебував в Австрії, Польщі й Туреччині. 1919 під редакцією М. у Відні виходив двотижневик "На Переломі". Особливо плідну працю провадив в Істамбулі, нав'язуючи контакти з впливовими міжнар. чинниками та інформуючи їх про укр. справу і діяльність уряду УНР в екзилі. Тут М. написав і 1930 видав тур. мовою книжку про Україну – *Ukrayna ve istiklal mucahedeleri* ("Україна та її боротьба за незалежність"). Помер внаслідок тяжкого нервового захворювання в Істамбулі і там похований.

В.Т.

Н

"НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ", укр. двотижневик, 4 чч. якого вийшли 1937 в Ціндао (Китай). Його засновники В.Мигулин та М.Мілько свої зусилля сконцентрували гол. на критиці діяльності призначеного япон. військ. місією управління *Української Національної Колонії* в Харбіні на чолі з Ю.Роєм.

НАГІРНИЙ Осип (Osyр.Nahirnyj), гром. діяч, кооператор; н. 13.2.1910 в м. Сколе Стрийського пов., Галичина, п. 13.1.1973 в Мельборні. Діяльний в кооперації у Галичині. З 1945 на еміграції в Німеччині, де студював економіку і торгівлю в укр. високих школах. 1949 переїхав до Австралії; діяч УГВ (як гол.1956-63), згодом її почесний чл., довгочасний чл. крайової управи СУМ, працівник кредитової спілки "Дністер". Політ. активний в ОУН (С.Бандери).

НАЗАР Богдан Степан (Bohdan Stephen Nazar), правник, гром. діяч; н. 24.9.1912 у Львові. Правничі студії закінчив у Краківському Університеті (1937). В'язень поль. тюрем та концтабору у Березі Картузькій; арештовувався за політ. діяльність також німцями. У Німеччині перебував з 1944, 1949 переїхав до Мельборну. Чл. дирекції, а згодом секретар (1961-

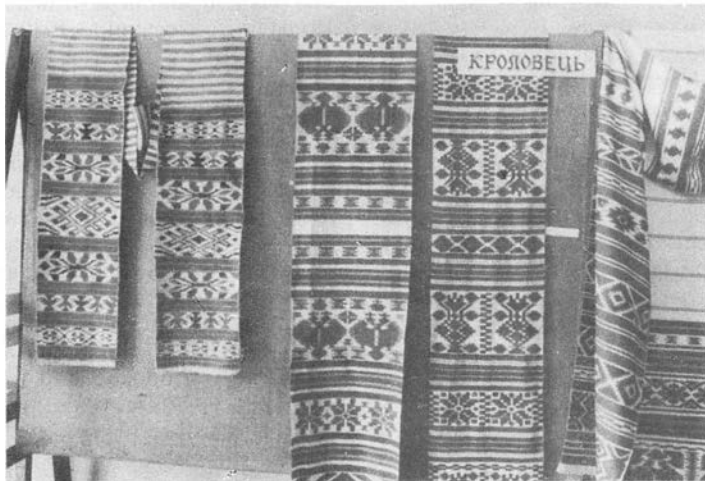
64) кредитової кооперативи "Дністер", гол. управи УГВ (1968-70), учитель укр. школи в Мельборні (1973-80), керівник укр. школи в Джілонгу, Вік. (1980-87), там же секретар філії УГВ (1980-83). Від 1980 в суді СУОА як його гол. і чл.; почесний чл. УГВ.

М.Б.

НАРІЖНИЙ Симон (Семен) (Symon Nariznyj), історик, проф. УВУ; н. 30.1.1898 в с. Сокілка Полтавської губ., п. 23.7.1983 у Сіднеї. 1918 розпочав студії на істор.-філолог. факультеті у Полтаві, а 1922 емігрував до Чехословаччини. 1927 закінчив УВУ в Празі зі ступенем д-ра історії. Секретар Укр. Істор.-Філолог. Т-ва (1929-38), дир. Музею Визвольної Боротьби України в Празі (1945-48); викладав в УВУ та Укр. Високому Пед. Інституті у Празі. Публікації про добу гетьмана І.Виговського, "Літопис" Граб'янки, істор. установи, діяльність істориків В.Біднова та М.Василенка. Автор фундаментальної монографії "Укр. еміграція" (Прага, 1942) та "Матеріалів до історії Музею Визвольної Боротьби України в Празі" (вип. I-III, Женева, 1957-59). Від 1951 в Австралії, жив у Сіднеї.

Р.М.

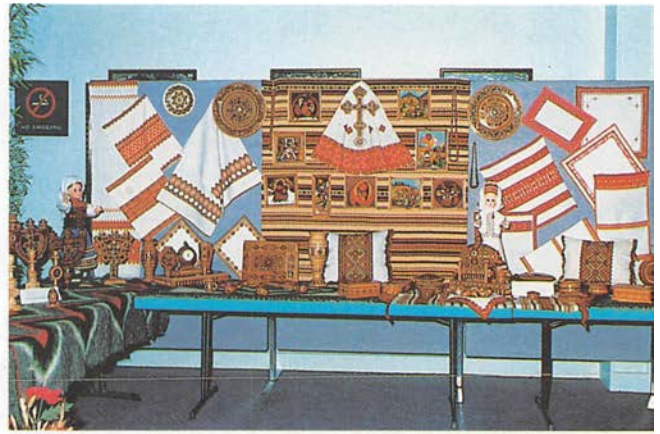
В Музеї Укр. Мистецтва в Мельборні

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО (Folks Art) українців в Австралії належить до високорозвинених і поширених галузей укр. культури в цій країні. Воно продовжує багаті традиції нар. творчості в Україні, яка передувала культ. діяльності відомих одиниць. Н.М. плекалося в народі безіменно, лише в останніх часах стали відомими окремі нар. мистці. Первісно його функція мала утилітарний характер, але його естетичний вимір завжди був істотним. В укр. Н.М. виявлялися рел., світоглядові, а пізніше й ідейно-патріотичні мотиви. Назагал, воно найкраще репрезентувало самотність укр. народу та його культури. Тому імігранти ще в таборах ДП, а потім в країнах постійного поселення плекали Н.М. Шляхом виставок, показу і дарування експонатів іноземцям вони намагалися популяризувати знання про Україну.

Вже в переходових таборах (від 1948) відбувалися такі виставки з використанням привезених з України та щойно вироблених в Австралії (вишивка, різьба) речей. Не всі традиційні в Україні галузі Н.М. набули поширення в діаспорі, зокрема, в Австралії. Напр., нар. будівництво (за винятком церк. архітектури), виготовлення меблів та сіль.-госп. приладдя, гончарство, стіно-розписи взагалі не розвинулися у цій країні. Були спроби розпочати килимарство, виробництво деяких нар. муз. інструментів (бандур). Частково плекалося виробництво нар. одягу (костюмів) у різних регіональних варіантах з перевагою коз. (для чоловіків) і полтавського (для жінок) або й гуцульського, призначеного для репрезентації та сценічних виступів. Натомість переважають вишивання, різьба й інкрустація, кераміка, писанкарство.

Вишивання – найбільш поширена галузь Н.М., бо це не вимагає спеціальних приміщень, станків, інвестицій та підприємницької організації. Як правило, вишивають окремі талановиті особи, гол. жінки, найчастіше у вільний від ін. праці час. Поде-

1. Виставка нар. мистецтва СУ Вікторії, 1988 р. 2. Укр. жінки в Сідней влаштовують виставку нар. мистецтва, 1979 р. 3. Вироби нар. кераміки. 4. Вишивки Богдани Тарнавської на виставці нар. мистецтва у Мельборні, 1994 р. 5. Церк. рушник, виконаний Анною Шпарик, 1988 р. 6. Рушники бачвапських русинів-українців з Сербії, експоновані в Музеї укр. мистецтва.

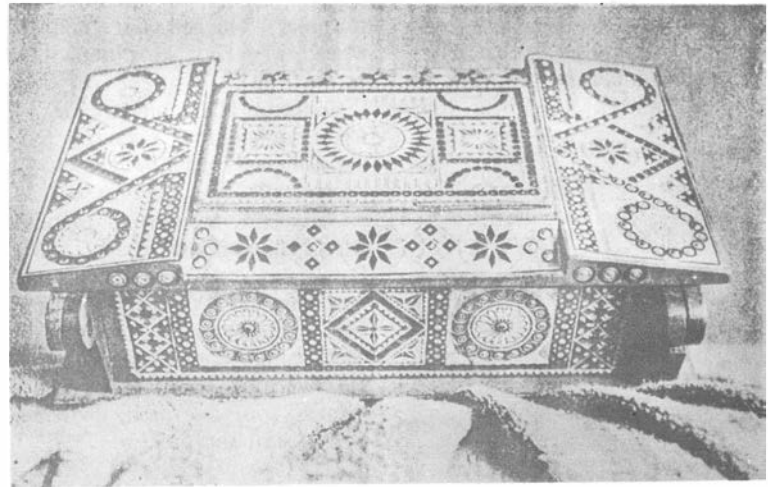
куди вишивальниці з метою обміну знаннями та досвідом і для суто товарисько-розвагових цілей працюють спільно. При окремих т-вах, зокрема жіночих, в школах та при церквах діють групи вишивальниць, в яких нерідко молоді й діти вчать мистецтва вишивки. При церквах вишивальниці виготовляють церк. облаштування: вишивані обруси, рушники, хоругви, фелони тощо. Водночас вишивають багато рушників, серветок, подушок, сорочок, стилізованого одягу з метою продажу. Це одна із форм придбання фондів для Церкви або гром. організацій.

Така група вишивальниць діє при катедральній парафії св. Петра і Павла в Мельборні. Тут працювали і ще працюють знамениті вишивальниці: Софія Завалинська, Марія Григорович, Марія Куденко, Марія Михайлів, Ольга Коцюмбас, Анна Шпарик, Марія Курдупель, Марія Дранчук, Анна Бойчук, Анна Цькуй, Богданна Тарнавська, Марія Гасюк

Рушник О.Коцюмбас, Мельборн, 1965 р.

та ін. Особливо високою майстерністю відзначається О.Коцюмбас, яка постійно вишиває, незважаючи на літній вік (н. 1912). При осередку СУМ в гуртку "Надія" вона передала вишивальну техніку різних стібів

Різьба О.Кобиці з Аделаїди

багатьом молодим жінкам. Щоб закріпити знання про вишивку (київську, поліську, полтавську), М.Куденко видала ілюстровану книжку-альбом – Укр. вишивки-Ukrainian Embroideries.

В Аделаїді працює багато вишивальниць: Ольга Андрухович, Марія Серета, Ганя Слободян, Марія Сокач, Стефанія Письків та ін. Серед них М.Серета виставляла свої роботи перед австрал. публікою, здобувши ряд нагород.

У Брізбані відомими вишивальницями є: О.Павлишин, Марія Мотика, Дарія Корнійчук, Ольга Сметанюк, Софія Олендер та ін. В Джілонгу, Вік., вишивальниці під проводом Ольги Бобецької виконали низку вишивок для церк. житку: обруси, хоругви і рушники.

Різьба та інкрустація. У цій галузі діє ряд здібних майстрів, особливо в Мельборні – Євген Стахів, Любомір Любарський, П.Сорока, а також Осип Тарнавський (різьбар церкви в Ньюкастелі, НПВ), Остап Кобиця (згодом виїхав до США) та ін. Різьблять хрести, свічники, обкладики альбомів, касетки, інколи й деякі меблі.

Кераміка. Майстрів керамічних виробів значно менше: в Мельборні – Таня Венгринович, в Аделаїді – Ольга Андрухович та Ілля Мартинюк. Наполегливо і творчо працює в ділянці укр. нар. кераміки Ірина Мадей з Сіднею, яка також застосовує у своїх виробках австрал. мотиви.

Писанкарство належить до найпоширеніших галузей Н.М. В Мельборні розмальовують гарні писанки

деякі з відомих вишивальниць, а також Аделя Стахів, родина Кочержуків та ін.; в Сіднеї – Люба Шимечко, Галина Берегова, Галя Гузія та ін.; в Брізбані – О.Сметанюк, Катерина Гомчак, Катерина Люболич, Анна Савчин та ін.; в Аделаїді – Ірина Лапичевська, Божена Попович, Дарія Войцешко, Мирослава Курко та ін.

В укр. школах, а також в молодечих організаціях – Пласт і СУМ перед Великоднем відбуваються лекції з писанкарства; подекуди мистецтво писанки передається батьками дітям як родинна традиція. В Сіднеї існує т-во писанкарів з метою популяризації писанки серед укр. спільноти та загальноавстрал. публіки. Останнім часом багато творів Н.М. привозиться з України. В Австралії вони продаються, як також мають деякий вплив на місцевих майстрів.

Діють два укр. музеї Н.М.: Музей Укр. Мистецтва при кафедрі св. Петра і Павла в Мельборні та Укр. Музей СУ в Аделаїді. Своїми колекціями і виставками вони багато спричинилися до розвитку Н.М. в усіх його галузях; відбуваються виставки, напр., великоднього стола, весільних короваїв тощо.

Є всі підстави стверджувати, що укр. Н.М. в Австралії успішно розвиватиметься ще довгі роки. Бо не бракує ентузіястів, які з любов'ю його творять, та тих, що його цінують і прикрашають його експонатами церкви й свої помешкання.

о. З.Хоркавий

НАРОДНІ ДОМИ (People's Homes, Community Centers), осередки гром.-

культ. життя українців Австралії, створені і проваджені за зразком з укр. земель, головню Н.Д. т-ва "Прогресивна" в Галичині. Вже початки організованого життя вимагали при-

Укр. Нар. Дім у Брізбані

мішень для ведення різноманітної культ.-осв. і мист. праці новопривбулих імігрантів (від 1948). На перших порах використовувалися винаймлені залі римо-кат. шкіл та харитативних організацій. Де були матеріальні можливості, українці купували бодай невеликі будинки та їх переобладнували для товариських зустрічей, проб хору, суботніх шкіл, а в деяких споруджували сцени для концертів і виступів театр. груп. Згодом самі будували для цього окремі доми чи ґрунтовно перебудовували закуплені будинки; деякі з них були репрезентативними.

Найбільші Н.Д.: *Український Народний Дім* у Мельборні (перший будинок придбано 1953, теперішній в Ессендоні перебудовано 1977-79); *Український Народний Дім в Лідкомбі* (Сідней, куплений і перебудований 1957-59); *Український Народний Дім ім. Т.Шевченка в Аделаїді* (збудовано 1957-62); *Український Народний Дім в Брізбані* (відкрито 1955); *Український Народний Дім ім. Т.Шевченка в Перті* (1961).

До великих Н.Д. належать також дім і школа в Ардрі-Саншайні, Вік. (1957), та в Джілонгу, Вік.; меншими є в тому ж стейті доми в Ньюпорті (1959), Водонзі (1960), Сейнт Албансі (1964) та Ньюборові (1965). В НПВ, крім Лідкомбу, постали Н.Д. в Кабраматті (1958, перебудовано на поч. 1960-их рр.), Ньюкастелі (1960), Сейнт Меррісі (1966), Сефтоні (1958-61), Квінбіні (1972-74) і в Воллонгону (1974). В ін. стейтах існують

ще Н.Д.: в ЗА – Нортгамі (1955-58); в Квінс. – Окслей (кін. 1950-их рр.); в Тасм. – Гобарті (1963), Лонсетоні (1962).

Функції Н.Д. виконують і деякі церк. осередки, а також будинки окремих організацій. Зокрема, таким є великий *Дім Української Молоді в Лідкомбі*, в якому розміщуються різні організації та товариський клуб. В більшості Н.Д. є тепер товарисько-розовагові клуби, де іноді продають їжу і напої. Ця діяльність сприяє здобуванню коштів на їх утримання. 1965 вартість Н.Д. становила понад чверть млн австрал. фунтів, 1993 бл. 10 млн австрал. дол.

А. Глуханюк

НАТУРАЛІЗАЦІЯ (Naturalization), процедура набуття імігрантами громадянства країни поселення; в ширшому розумінні, процес інтеграції новопривбулих в суспільство прибраної країни. *Іміграція* українців до Австралії покляла край їхньому статусові переміщених осіб. Дехто вважався бездержавним, а за іншими визнавалося ще громадянство країн кол. перебування у Сх. Європі. Останнє не мало практичного значення в Австралії, бо дотичні держави втратили юрисдикцію над втікачами, кол. своїми громадянами.

Укр. імігранти не користувалися повнотою прав, не були повноправними і повноцінними чл. австрал. суспільства. Такими вони могли стати лише з моменту Н. В протипагу до США і Канади, Австралія не надавала імігрантам права на громадянство, як це було в законі про громадянство чи в хартії прав. На іноземців-імігрантів, згідно з законом про чужинців (1947), у віці понад 16 рр. життя накладалися різні об-

меження: вимога реєстрації, повідомлення в департамент іміграції про зміну праці тощо. Згодом процес Н. регулювався законом про громадянство (Nationality and Citizenship Act.) з 1948. Після 1949 громадянство Австралії відділилось від брит. підданства. Небрит. громадяни могли клопотатися про Н. після 5 рр. перебування в Австралії. Однією з передумов Н. був іспит з англ. мови. На практиці відповідні органи не дотримувалися цього суворо, хоча влаштовувалися окремі курси для жінок-імігранток, котрі як домашні господині мали менше нагоди вивчити англ. мову. Назагал, процес Н. не був важким. Самі імігранти швидко переконалися у перевагах Н. і радо вирішили прийняти австрал. громадянство. На 1990 лише менше 10% укр. імігрантів не мали громадянства Австралії. Народжені в Австралії діти стають громадянами автоматично на підставі територіального принципу (*jus soli*).

Якийсь час до натуралізованих громадян стосувався термін "новоавстралійці" (New Australians). Хоча Н. імігрантів стала загальноприйнятою політикою уряду та етнічної еліти нац. груп, у тому ч. й укр., проте, інакше виглядає справа з повною інтеграцією "новоавстралійців", зокрема, культурною. Тут під впливом міжнар. опінії та за прикладом Канади знято вимогу про негайне включення імігрантів в орбіту англ. культури. Уряд обережно запровадив політику *багатокультурності* при одночасному акцентуванні самобутності австрал. нації та австрал. патріотизму. Властиво, ця політика, як і прихильні їй установи – Добро-сусідські Ради (Good Neighbour Councils), – англ. програми для дорослих імігрантів (Adult Migrant English

Нар. Дім в Нортгамі, ЗА

Scheems), а також сама багатокультурність мають на меті пришвидшувати інтеграцію. Н. є лише формальним засобом для цього.

С.Матіяш

НАУКОВЕ ЖИТТЯ, НАУКА (Scholarship) українців в Австралії розвивалися у двох вимірах – в самій укр. громаді та її установах і в загальноавстрал. університетах та дослідних інституціях. Водночас необхідно розрізнити плекання українознавчих наук та участь українців в ін. наук. галузях.

Попередником укр. учених в Австралії та Океанії був славний укр. подорожник, антрополог, етнограф та лінгвіст з енциклопедичними знаннями, дослідник Нової Гвінеї, зокрема папуасів та ін. тубільних племен, *М.Миклухо-Маклай*, котрий у 1870-80-их рр. провів свої дослідження в Австралії й на близьких островах.

Щойно по 2 світ. війні з новою хвилею імміграції прибули укр. учені, що займалися наук. питаннями українознавства та ін. дисциплін.

У 1949-51 з Європи до Австралії переселився ряд науковців – фахівців у галузі українознавства, які одразу ж включилися в гром. і культ. працю укр. спільноти, задовольняючи, насамперед, її осв. запити. Вони були серед організаторів шкільництва, учителами, редакторами, публіцистами. Якщо йдеться про їхню наук. діяльність, то вона носила радше наук.-популярний характер. Професійні українознавці, як і ін. іммігранти, мусіли зайнятися на перших порах фіз. працю, а для українознавства присвячували здебільшого вільний час.

Проте ці люди виявили багато енергії і поклали початки українознавчої праці, гол. через утворений відділ *Наукового Товариства ім. Т.Шевченка* в Австралії, що постав 1950. Діяльність НТШ полягала в організації наук. доповідей і конференцій та у виданнях. Членство (дійсні і звич. чл.) гуртувалося у двох осередках – Мельборні і Сідней; згодом виникли осередки в Аделаїді і Канберрі. До НТШ входять також учені неукраїнознавчих дисциплін. Найбільшим видавничим досягненням НТШ став зб. "Українці в Австралії" (М., 1966).

До видатних чл. НТШ належать: літературознавець *П.Богацький*, мовознавець архієп. *С.Гавєський*, бібліографи *Є.Ю.Пеленський* та *С.Радіон*, психолог *І.Рибчин*, тюрколог

Управа мельборнського осередку НТШ у 1950-их рр.: Т.Ляхович, еп.І.Прашко, М.Болюх; стоять С.Радіон, Є.Завалинський, Т.Яськевич

Є.Завалинський, германіст *Т.Ляхович*, теолог-бібліст еп. *І.Прашко* та ін.

Українознавці, зокрема мол. віку, фахово займаються наук. діяльністю в австрал. академічних установах, у яких започатковано українознавчі програми. 1984 відкрито *Центр Українознавчих Студій* при Університеті ім. Макворі в Сідней, де лекторами укр. мови і літератури працювали Наталія Пазуняк із США, докторанти Марта Гарасовська і Степан Ціпка з Канади, Г.Кошарська (Австралія); також читалися курси проф.-гостей (Всеволода Ісаїва, Торонто; Теодора Мацьківа, Гайдельберг та ін). Ще до відкриття академічної програми Центру українознавчі виклади в Університеті ім. Макворі мали (в літній час) проф. з Півн. Америки – Ярослав Рудницький (ініціатор українознавчої програми в австрал. університетах), Микола Степаненко та Анна Бойцун. Відбувалися також наук. конференції. Дир. Центру тривалий час був проф. цього ж університету *І.Гордійв*. Фін. спонсором Центру стала *Фундація Українознавчих Студій Австралії*.

Майже одночасно (1983) відкрито другий лекторат укр. мови в Австралії – при Університеті ім. Монаша в Клейтоні 6. Мельборну. Керівником лекторату від поч. є *М.Павлишин*; лекторат входить до складу відділення слов'янських мов (засновник і довголітній гол. *І.Марван*). Лекторат також веде наук.-дослідну та видавничу працю, відбуваються наук. конференції. 1986 у цьому університеті захистила дисертацію

перший докторант з україністики *О.Дацьків-Розаліон*.

Ряд науковців-дослідників ін. дисциплін працювали згодом в австрал. установах, зокрема в Наук.-Пром. Дослідній Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization – C.S.I.R.O.): ентомолог *С.Парамонов*; лікар, фахівець в галузі генетики тварин, Теодосій Нелукавий-Ней (родом з Галичини); агроном-фітопатолог *М.Мандрик*; хемік *Я.Шевчик* (1909-81, родом з Бойківщини); ветеринарний лікар *Р.Микитович*. Поза C.S.I.R.O. провадив наук. дослідження в ділянці пром. хемії *Т.Яськевич* (автор кількох патентів). Дехто із згаданих учених належить до дійсних чл. НТШ.

В австрал. високих школах працювали чи ще працюють: Павло Шулежко (лектор прикладної математики і фізики в Університеті НІВ у Сідней), *Р.Олесницький* (викладач на факультеті інженерії Університету в Аделаїді), *І.Гордійв* (проф. економіки в Сіднейському Університеті), *О.Качан* (викладач психології в Сіднейському Університеті), *Т.Бабій* (дослідник-біолог у відділі технології Сіднейського Університету), *Ольга Дудинська* (Австрал. Королівський Хем. Інститут в Мельборні), *В.Мотика* (викладач бухгалтерії в Університеті в Ньюкастелі), *Л.Лаврівський* (факультет економіки Університету ім. Ля Троба), біолог *Л.Зозуля* (спеціаліст в галузі електронної мікроскопії Австрал. Нац. Університету в Канберрі), *І.Гавришків* (проф. комп'ютерних систем

Управа НТШ Австралії, 1985 р.; третій – гол. Р.Микитович

Технологічного Університету в Сідней), *Є.Сенета* (дослідник в ділянці математичної статистики у Сіднейському Університеті, д. чл. Австрал. Академії Наук).

Наук.-дослідною діяльністю займалися також деякі чл. укр. професійних т-в. Серед них у Т-ві Інженерів – економіст П.Шулежко (1902-86, родом з Полтавщини), пром. економіст Степан Процюк (обидва згодом переїхали до США), інж.-будівельник доріг *Є.Пеленський* (автор цікавої англомовної праці про економіку шляхових робіт, 1957), інж. Олександр Кохановський, архітект *Р.Павлишин* та ін. З наук. доповідями виступають і чл. Укр. Лікарського Т-ва в Австралії (як на власних конференціях, так і на загальноавстрал. з'їздах).

До досягнень укр. Н. в Австралії слід віднести дослідження над укр. діаспорою в Австралії. До 1992 відбулося 5 конференцій, у яких брали участь і неукраїнці (Джозеф Ло Біанко, Джеймс Джапп, Франка Аріна, Лоренс Кросс). Частина доповідей була представлена англ. мовою, так само двома мовами (укр. і англ.) друкувалися тексти доповідей. Висліди цих конференцій появилися у серійному виданні "*Історія Українського Поселення в Австралії*".

У червні 1988 у Мельборні відбулася міжнар. конференція на тему: "Рос. імперіялізм і Рад. Союз" (організатор Л.Лаврівський). Наук.-популярні статті деяких укр. вчених друкувалися в *Australian Ukrainian Review* (з 1983).

Лит.: Завалинський Є. НТШ в Австралії. Зб. Укр. А.; Микитович Р. Українці в науці п'ятого континенту. "Укр. Діаспора" (К.), ч. 5, 1994.

Р.Микитович

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім. Т.ШЕВЧЕНКА В АВСТРАЛІЇ – НТША (Shevchenko Scientific Society in Australia), засн. в Сідней 28.8.1950 за ініціативою д. чл. НТШ *Є.Ю.Пеленського*. Згодом постали осередки праці в Мельборні (1964, гол. Т.Ляхович), Аделаїді (1965, гол. І.Ващишин) і Канберрі (1971, гол. С.Місько). За час свого існування НТША згуртувало понад 100 чл., в більшості, звич. Між ними 14 д. чл. – П.Богацький, І.Гавришків, І.Гордіїв, Є.Завалинський, М.Мандрик, І.Марван, Р.Микитович, Д.Нитченко, М.Павлишин, Є.Ю.Пеленський, еп. І.Прашко, І.Рибчин, Є.Сенета, архієп. С.Гаєвський, Павло Шулежко (від'їхав до США) та 2 чл.-кор. – Л.Лаврівський і С.Радіон.

Чл.-засновники відіграли провідну роль в творенні основ гром., церк., культ. й наук. життя нового укр. поселення. За їхнім починком видано документальну книгу "Українці в Австралії" (М., 1966). 1983-90 у співпраці з двома осередками українознавчих студій в університетах Мельборну і Сіднею проведено 5 наук. конференцій на тему: "*Історія Українського Поселення в Австралії*". В окремих осередках НТША організовано конференції та наук.-популярні доповіді. У 100-ліття смерті Т.Шевченка 1961 відбулася наук. конференція (сесії в Мельборні і Сідней),

1963 скликано конференцію в Сідней для відзначення 90-річчя НТШ.

НТША об'єднує людей, що цікавляться укр. наукою, репрезентує укр. науку в Австралії і поза її межами. Гол. НТША були: *Є.Ю.Пеленський* (1950-56), П.Шулежко (1956-61), І.Рибчин (1961-70), Т.Ляхович (1971-75), І.Гордіїв (1975), еп. І.Прашко (1975-77), І.Ващишин (1977-80), Р.Микитович (з 1981). НТША входить до складу Гол. Ради НТШ в діаспорі (з 1955) і Україні (з 1992), а також СУОА; співпрацювало як установа з ЕУД, а його чл. брали участь у редагуванні її IV т.

Теперішні гол. осередків (1993): Аделаїда – Зенон Ростек, Канберра – Р.Микитович, Мельборн – М.Павлишин, Сідней – І.Гордіїв.

Лит.: Завалинський Є. НТШ в Австралії. Зб. Укр. А.; Радіон С. Нарис історії Наук. Т-ва ім. Т.Шевченка в Австралії (1950-75). Бібліотека українознавства НТШ. М., 1976; Микитович Р. Перші голови НТШ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Його ж. Українці в науці п'ятого континенту. "Укр. Діаспора" (К.), ч.5, 1994.

Р.Микитович

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФОНД СУОА (National Foundation), постійний фонд при СУОА, створений 1974 на з'їзді СУОА в Сідней. Завдання Н.Ф. полягало в тому, щоб зібрати більшу суму і з відсотків видавати кошти на потреби вищою всеукр. і держ. значення. Чл. Н.Ф. ставали його платники: організації та окремі особи. Фонд має на сьогодні 12 чл.-організацій і бл. 80 індивідуальних чл. (по 100 дол.). До керівництва входять: гол. СУОА (з уряду), представники Церков, гол. Ради Укр. Кооператив Австралії та 5 виборних чл. (на загальних зборах платників-акціонерів). Н.Ф. очолювали: Ю.Денисенко (1976-84) і після нього М.Моравський. 1993 активність фонду позвалилась з перспективою виділення коштів на потреби держ. значення України. Початково переважала думка поширити фонд на цілу Австралію, але організації в НПВ не включилися в цю акцію з огляду на те, що в той час вони були заангажовані у збірці грошей на українознавчі студії при Університеті ім. Макворі.

М.Б.

"НАШ ГОЛОС" (Our Voice), церк.-гром. кварталник, орган консисторії УАПЦ. Виходив з 1952 в Аделаїді

(засновник і ред. – свящ. УАПЦ П.Грушецький); з'явилося кілька чч. Згодом вид. перенесено до Мельборну (1954-56, 22 чч.). З 1959 "Н.Г." знову відновлено в Аделаїді (ред. А.Карташевський) як орган митрополітчої єпархії УАПЦ в Австралії. Тираж 500 прим. У 1960-их рр. вид. припинено.

"НАШ ФРОНТ" (Our Front), офіціоз Укр. Антибольш. Ліги (від 1974 – *Ліги Визволення України*). Засн. 1968 в Мельборні під назвою "Інформативний листок АБН" М.Шегедіном та П.Сорокою; згодом (до

БОРИСЬКА – ДОБОРЕТЕ

НАШ ФРОНТ

OUR FRONT

СУСПІЛЬНО ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ В АВСТРАЛІЇ

1983) виходив як "Н.Ф.". Спочатку двомісячник, з 1973 місячник. Висвітлювалась з націоналістичних позицій суспільно-політ. тематика, подавалась інформація про працю АБН/ЛВУ. Ред. були М.Шегедін (1968-71) і В.Литвин (1971-83), гол. співроб. – С.Григорців, Теодосій Андрушко, Я.Гевко. З'явилося бл. 70 чч. Журн. мав пересічно 40 ст., ілюстрований. Тираж 1983 – 750 прим.

"НАША ГРОМАДА" (Our Community), суспільно-громад. ілюстрований журн. УГ ПА, засн. в січні 1975 з

АЛЕКСИ ПІА

Інформаційний Бюлетень. Управи Української Громади П.А.

018-040001-5413

Published by the Executive of The Association of Ukrainians in A. Inc. 66 Orono Road, Hindmarsh, 5007

№219

Січень 1993

ініціативи Т.Пасичинського. Виходить місячно в Аделаїді накладом 300 прим. Кожне ч. має прибіл. 40 ст. Інформує про працю та плани

управи й укр. організацій в ПА, містить статті на актуальні теми. Ред. були: Т.Пасичинський (1975-78, 1989-90), Юрій Словачевський, Зенон Ростек, Іван Полатайко, С.Григорців і Святополк Шумський (від 1990). Співроб.: Теодосій Андрушко, І.Ващишин, Ю.Гавришкевич, Віра Войцехівська, С.Ваврик, М. і Ольга Лапки, Марія Ковальська, Ольга Одліга і Аверкій Станкевич. До кін. 1989 вийшло 181 чч. "Н.Г."

р.м.

"НАША МАЙБУТНІСТЬ" (Our Future), укр. кредитова, асекураційна і торг. кооператива в Меррілендсі (Marylands), НПВ (Сідней), засн. у березні 1954. Перші чл. й засновники дирекції: Р.Пеленський, Я.Шевчик, Іван Ільків, Іван Вовк, Макар Пасичник. Чл. наступних дирекцій: С.Барчинський, О.Барчинський, Степан Смеречук, Григорій Гривняк, Лонгін Шевченко, Василь Домович, Микола Шатківський, Степан Лютак, Григорій Головінський, Михайло Юрченко, Ярослав Борода, Іван Квасниця, Петро Бевз. Кооператива була створена з метою забезпечити власність нерухомого майна, продавати інвестиції, посередничати в асекурації та сприяти деяким торг. операціям. Площу для спорудження власного будинку закуплено 1956. У 1964 збудовано будинок, в якому містяться недільний клуб-читальня, суботня школа початкових клас та приватне помешкання. На кін. 1989 членство "Н.М." сягало 108 осіб (при заснуванні 30). Основний капітал на 30.6.1989 становив 28 тис. 800 дол., ринкова вартість нерухомого майна – бл. 250 тис. дол.

О.Б.

"НАШЕ СЛОВО" (Our Word), кварталник СУА, виходить з перервами від 1965, змінюючи місце редакції. Перше ч. появилось у червні 1965 в Сідней. Ред. Л.Гордіва (до листопада 1967) у співпраці з редакцією. У 1968-79 журн. видавався в Мельборні; ред. Л.Гаєвська-Денес, англomовний ред. М.Грудка. Після шестирічної перерви "Н.С." відновило появу в Сідней – ч. 56 вийшло у січні 1986 і журн. друкувався там до квітня 1992 (до 81 ч.); ред. Софія Сивенька, англomовний – Г.Данько. З черговим переміщенням осідку управи СУА "Н.С." знову появляється у Мельборні (з 82 ч.); ред. Стефанія Добрянська-Радивил,

англomовний ред. Марта Стахурська. Журн. "Н.С." має патріотичне спрямування, присвячує багато ува-

СОЮЗ УКРАЇНОК АВСТРАЛІЇ
UKRAINIAN WOMEN'S ASSOCIATION IN AUSTRALIA

квартальник

НАШЕ СЛОВО OUR WORD

Січень-Березень

1993

ч. 118(4)

ги діяльності жіночих організацій, публікує літ. твори, вісті з укр. громад. життя тощо; ілюстрований (оригінальні рисунки містила С.Сивенька), помножується ксеродруком. Спочатку тираж – 750 прим., а від 1992 – 400. Серед співроб. у видання "Н.С." багато праці вклали: О.Домазар, Є.Козьолковська, І.Суховерська, Тетяна Борель, С.Якубовська, П.Борис, Т.Бабій, М.Покорська, Г.Яськевич, Н.Кармазин в Сідней; Євгенія Дубів, М.Ковшик, Ірина Хом'як, Віра Федівич, Галина Петришин та Люба Айткен в Мельборні. Постійними авторами були: Віра Войцехівська, Таня Волошка, О.Ільків, Б.Коваленко, З.Когут, Юлія Олійник, Л.Онішко, Клава Рошко, Анна Хрущевська і Г.Чорнобицька.

М.Грудка

НЕСТЕР Степан (Stepan Nester), учитель, співак, письмен.; н. 1920 в с. Лопатин Радеківського пов., Галичина, п. 1965 в Тасм. Студіював укр. філологію у Львівському Університеті (1940-41), потім музику у Віденській Консерваторії та романістику в Гайдельберзі, Німеччина (1946-47). Вийхав до Австралії в кін. 1947, де згодом закінчив студії і працював учителем в сер. школах. Містив нариси і фейлетони у "Львівських Вістях" (1941-43), "Краківських Вістях" (1940-44), "Укр. Трибуни" (Мюнхен,

1946). Підготував до друку зб. нарисів "Від Лопатина до Тасманії", позначених глибоким ліризмом. В Австралії виступав в укр. концертах як соліст-баритон.

р.м.

НИТЧЕНКО (Ніценко) Дмитро (Dmytro Nyczenko), псевд. Дмитро Чуб, Остап Зірчастий; письм., педагог, видавець, літ. і гром. діяч; н. 21.2.1905 у Зінькові на Полтавщині. 1924 закінчив індустріально-техн. школу в Зінькові, 1928 виключений з робітфаку в Краснодарі на Півн. Кавказі за приналежність батька до заможних селян. Переїхавши до Харкова, працював на виробництві, а згодом у вид-ві "Література і Мистецтво". Закінчив технікум іноземних мов (1934) зі спеціалізацією в нім. мові та Харківський Держ. Пед. Інститут. Викладав укр. та рос. мови і літератури в сер. і вищих школах. 1941 був мобілізований до Червоної Армії; потрапив у полон і, пройшовши пішки 900 км з Білорусі, повернувся до Харкова, де працював мовним ред. у газ. "Нова Україна" (1942-43). Через Львів і Краків виїхав до Німеччини, з 1946 перебував у Новому Ульмі, де викладав у таборівій гімназії та друкувався в "Укр. Вістях" (1946-48).

Д.Нитченко

1949 емігрував до Австралії, поселившись в Мельборні; до 1972 працював робітником. Від 1951 активний в Укр. Шкільній Раді Вік. (перший гол.), гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (1954-63), керував укр. суботньою школою в Ньюпорті, викладав у кількох школах українознавства та на пед. курсах. Культ.-осв. референт УГВ і СУОА (1957-66).

Вже 1929 в поважних харківських журналах були надруковані вірші

Н. 1931 і 1933 вийшли перші зб. віршів. Ін. видання: літ. розвідки – "Шевченко в житті" (Регенсбург, 1947), "Живий Шевченко" (Мюнхен, 1963; 2 вид. М., 1983; 3 вид. 1987; англ. переклад Ю.Ткача Shevchenko The Man, 1985), "Елементи теорії літератури і стилістики" (М., 1976; 2 вид. 1979), "Люди великого серця" (М., 1981) та "У дзеркалі життя і літератури" (М., 1982); книги пригод – "На гадючому острові" (М., 1953; 2 вид. 1958), "Це трапилось в Австралії" (М., 1953; англ. переклад Ю.Ткача So this is Australia, 1980), "3 Новогвінейських вражень" (М., 1977; англ. переклад Ю.Ткача New Guinea Impressions, 1980); зб. для дітей – "Вовчєня" (М., 1954); воєнні спогади – "В лісах під В'язмою" (М., 1958; 2 вид. 1983; англ. переклад Ю.Ткача West of Moscow, 1983); оповідання, нариси, вірші для молоді – "Стежками пригод" (М., 1975); спогади – "Від Зінькова до Мельборну" (М., 1990). За його редакцією вийшло понад 28 книжок, у тому ч. "200 листів Б. Антоненка-Давидовича" (М., 1986). Н. 27 рр. очолював *Літературно-Мистецький Клуб ім. Василя Симоненка* (1966-93), заініціював *Двомісячники Української Книжки і Преси* (1958-93), літ. конкурси для молоді (16 конкурсів) та впродовж 1954-88 упорядкував 9 вип. альманаха "Новий Обрій" (М.). Чл. Спільки Письм. України (СПУ), 1993 відзначений СПУ та редакцією полтавського альманаха "Криниця" як перший лауреат премії ім. Г.Сковороди.

М.Павлишин

НИМЦІВ Михайло (Mychajlo Nimciv), педагог, церк. і гром. діяч; н. 31.8.1901 в Яслі, Лемківщина, п. 8.2.1975 у Сідней. Гімназію закінчив у Дрогобичі, матуру здав у Перемишлі. Служив в УГА, пройшов "чотирикутник смерті" і поль. полон. Вивчав право в Укр. Таємному Університеті у Львові. Подальші студії історії, географії та психології розпочав у Кракові й Граці (Австрія), а закінчив магістерським дипломом у Львівському Університеті. Працював дир. гімназії Рідної Школи в Тернополі (1932-39) та інспектором шкіл тернопільської округи (1942-44). Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Ньюкастелі, НПВ (спочатку перебував в імігрантському таборі у Греті, де став засновником школи й Пласту). З 1967 жив у

Сідней й до 1975 був дир. Братської Школи ім. св. Андрія. Гол. Братства св. Андрія (1968-75) і гол.

М.Німців

Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії (1972-75). Репрезентував укр. спільноту під час візиту в Сідней папи Павла VI (1971). Гол. Укр. Шкільної Ради НПВ (1972-75), чл. контрольної комісії СУОА.

о. І.Ш.

НОБЛ ПАРК (Noble Park), густо заселене передмістя Мельборну, 25 км на півд. схід від центру; розвинуті легка й сер. пром-сть (монтаж автомобілів). Українці почали купувати ділянки й оселитися у Н.П. та околицях 1949. З ініціативи Григорія Дацкова зорганізовано суботню Укр. Школу ім. Л.Українки (1954; постійний керівник Т.Сліпецька). 1962 засн. філію УГВ; її очолювали Іван Єфименко (1962-65, 1971-78) та М.Сліпецький (1965-70 і від 1978). У 1960-их рр. вона нараховувала 50 чл., 1990 – 205. З 1979 філія щороку видає "Бюлетень". У 1968-69 власною робочою силою, при вул. Чендлер (Chandler Rd.), побудовано просторий нар. дім (поширений 1979), де розташовані зала зі сценою, клуб і приміщення для школи. Тут же знаходиться агентство укр. кооперативи "Дністер", відбуваються нац. свята, церк. служби УКЦ, засідання управ. філії УГВ, місцевого відділу СУА (засн. 1973; постійний гол. Б.Коваленко), батьківського комітету школи, сходи́ни т-ва старших громадян. При школі працювала танц. група Степана Шаткевича (1954-62), ритмопластична студія І.Залеської (1982-89); діє школа гри на бандурі І.Якубовича. При відділі СУА створено жіночий хор. Гол. рушіями майже

всіх ділянок укр. життя були від поч. М. і Т.Сліпечькі. Укр. жителі Н.П. відзначилися непересічною жертвністю на нац. і гром. цілі, зокрема, на укр. студії в Університеті ім. Монаша. Крім названих, багато праці вклали: Віра Шевченко, Р.Федевич, Євген і Орися Стефінни (школа); Б.Коваленко, Іван Дорник, Іван Крив'як, Дмитро Козак, Франко Сідор (будова нар. дому); Іван Деніс, Антін Опар, Андрій Данилюк, Роман Яворський, Михайло Фурик (батьківський комітет).

Літ.: Посвячення Нар. Дому – Рідної Школи 1954-1985. Нобл Парк, 1985.

М.Павлишин

НОВА ГВІНЕЯ (Papua New Guinea), острівна держава на півд. схід від Індонезії та на півн. від Австралії; гол. острів складається з Папуа й Іріану. Н.Г. стала незалежною 1979, залишившись чл. Коммонвелту Націй. Площа 830 тис. кв. км, нас. 3,6 млн (1990), перев. папуаси, меланезійці. Екон. і цивілізаційно Н.Г. – відстала країна, але з антропологічного і культ. боку дуже своєрідна і цікава.

Видатний укр. вчений М.Миклухо-Маклай у 1870-80-их рр. досліджував Н.Г. – в 1871-72 півн. частину, а в 1876-77 сх. частину, заселену папуасами, серед яких він жив понад 3 рр. Вивчав їхній побут, культуру, діалекти, а також географію краю, природу та тваринний світ. Висліди його досліджень і спостережень опубліковані в щоденнику "Серед дикунів Нової Гвінеї" (К., 1961).

По 2 світ. війні кілька українців працювали в Н.Г. як лікарі. Зокрема, Б. й І.Сірки перебували там у 1950-67. Вони усиновили тубільця і назвали його Іваном; він українізувався і займається нині лікарською практикою в Австралії. Б.Сірко відома ще як письменниця, що написала про життя тубільців Н.Г. (під псевд. Б.Сібо) зб. оповідань "Літаючі самоцвіти" (М., 1957) та повість "Голос крові" (М., 1961). Так само був у тривалому службовому відрядженні в Н.Г. лікар із США Теофіль Соболю (1956-63). На держ. адміністр. роботі в Н.Г. знаходились у 1960-их рр. суддя з Галичини О.Престашевський, а також лікар А.Гураль. Укр. письм. в Австралії Д.Нитченко відвідав Н.Г. як турист й видав книгу "З Новогвінейських вражень" (М., 1977; англ. мовою 1980), а П.Вакуленко опублікував свої ре-

портажі п.з. "В джунглях Нової Гвінеї" (1952) і "Папуа Нова Гвінея" (1979).

В.Маркусь

НОВА ЗЕЛЯНДІЯ (New Zealand), країна в півд.-зах. частині Тихого океану, що охоплює два гол. острови – Півн. і Півд. Площа 268 тис. кв. км, нас. 3,5 млн (1993), здебільшого европ., англосаксонського походження (87%); тубільне полінезійське нас., т.зв. маорі, становить 9%. Н.З. є країною імігрантів в складі Коммонвелту, конституційною монархією (номінально очолена бріт. королевою). Столиця – Веллінгтон. По 2 світ. війні до Н.З. попрямували східноєвроп. імігранти, серед них бл. 300 українців.

Перша група українців (90 осіб) прибула разом з ін. східноєвропейцями кораблем з Трієсту 1949. Тимчасово їх примістили у таборі в Пагіатуа. Тут було закладено початки культ. життя (хор). Укр. групу репрезентував перед властями Василь Федорко. У жовтні 1950 та через рік прибули два наступні транспорті, разом бл. 130 осіб, а в пізніші роки індивідуально бл. 50 чоловік. Поступово імігранти звільнялися з таборів й переходили на різну цивільну працю, гол. в пром-сті. Чимало людей з високою освітою влаштувалися на професійну роботу. Розселилися в більших містах – Веллінгтоні, Окленді, Крайстчерчі (Christchurch), Данедіні (Dunedin). Упродовж понад 45-річного перебування в Н.З. українці інтегрувалися в суспільство й економіку цієї країни, досягли сер. рівня заможности. 90% мають власні житлові будинки; тут вже виросло перше покоління дітей прибулих імігрантів та народилося друге покоління, яке назагал швидко асимілюється через відсутність повноцінного суспільного життя та малочисельність українців. В Університеті Отаго (University of Otago) в Данедіні з 1989 викладається укр. мова за програмою славістики. Викладачі – Катерина Курилко і, останньо, Олександр Круглов з Києва.

Організоване життя проходить у двох клябах у Веллінгтоні та Окленді. Відбуваються гром., рел. та деякі культ. зустрічі українців з різних місцевостей. Релігійно поділені на правос. – 45% та католиків – 50%. Укр. католики з 1958 включені до апостольського екзархату (тепер

епархії) для українців Австралії і Н.З. Але постійного свящ. не мають; їх відвідують ієрархи і свящ. з-поза Н.З. (митр. Максим Германюк 1958, еп. І.Прашко та ін.); українців католиків обслуговують римо-кат. біртуальні свящ. Діють церк. братства. Православних спочатку відвідував свящ. Г.Фомічевський. Існує парафія УАПЦ св. Юрія (в 1960-их рр. свящ. Ю.Семенчук). Серед гром. діячів відомі: Євген Стецюренко, Василь Креховець, Василь Федорко, Ярослав Головач. Українці Н.З. підтримують найтісніші гром. зв'язки з організованою спільнотою в Австралії.

В.Маркусь

"НОВИЙ ОБРІЙ", альманах, виходить під редакцією Д.Нитченка (Чуба) у вид-ві "Ластівка" (Мельборн); з'явилося 9 чч. (1954, 1960, 1967, 1971, 1974, 1980, 1985, 1988, 1993). "Н.О." друкує нові літ. твори, зокрема укр. авторів Австралії, плекає творчу молодь, уміщує інформації

(часто з ілюстраціями) про доробок укр. письменників, мистців та артистів і про мист. одиниці. В різних чч. альманаху публікувались: З.Когут, Б.Коваленко, Г.Чорнобильська, Л.Далека, Б.Сірко, К.Рошко, К.Фольц, Л.Богуславець, Люба Кириленко, В.Русальський, М.Лазорський, Я.Масляк (Гр. Волокита), Д.Нитченко-Чуб, Остап Зірчастий, В.Онуфрієнко, Є.Гаран, Є.Зозе, С.Шведченко, П.Вакуленко, Н.Грушецький, Я.Ліщинський, К.Гіммельрайх, Михайло Підріз, О.Барчинський (О.Бригва), Б.Подольняк, К.Каздоба, В.Сокол, С.Ра-

діон, Г.Вишневий, Ольга Литвин, Марія Михайлів, П.Кравченко, С.Хвиля, Павло Дубів, М.Дейко, М.Павляшин, В.Цибулський, Павло Олійник, Л.Денисенко, М.Садовський та ін. Перше ч. вийшло тиражем 2000 прим., наступні – 1000. "Н.О." – важливе джерело до історії укр. культ. життя в Австралії.

М.П.

НОВИЙ ПІВДЕННИЙ ВЕЛС – НІВ (New South Wales), найчисельніший австрал. стейт, розміщений на півд. сході країни. Площа 801,5 тис. кв. км, нас. бл. 6 млн (1993). Крім густо заселеного сх. побережжя, НІВ має ще дві геогр. смуги – з півдня на півн. простягається вздовж побережжя Великий Вододільний Хребет (Great Dividing Range) або Австрал. Альпи (найвищий пункт Моунт Косцюшко), а далі на зах. – напівпустинні рівнини. Клімат на побережжі лагідний, підтропічний, на півн. і заході – тропічний. Різноманітна рослинність – ліси, пасовиська-савани, сільгосп. культури; інтенсивне тварин-

ництво. Надра НІВ багаті на вугілля та мінерали (срібло, мідь, цинк, оливо тощо). Розвинена пром-сть (50% загальної продукції країни): металургійна, хем., машинобудівна, харчова. В стейті кілька великих портів, нар. госп-во працює на експорт.

НІВ постав як колонія англосаксонських імігрантів; у 20 ст. почали прибувати імігранти із Зах. та Півд. Європи, а по 2 світ. війні зі Сх. Європи, серед них 8-10 тис. українців, які по приїзді поселилися в *переходових таборах*, де у 1948-51 виконували різні контрактні роботи в пром-сті і сільгосп-ві. Згодом перебралися на постійне мешкання до більших пром. міст – *Сідней, Воллонгонгу, Ньюкастелю та Квінбісн* б. Канберри. Кількість всіх українців (в тому ч. і мішаного походження) в стейті сягала 1986 10 тис. осіб. Столиця НІВ – Сідней та її приміські дільниці стали гол. скупченнями українців. Тут знаходяться також осідки важливих осв., культ. та гром. організацій стейту, зокрема, *Української Громади Нового*

Південного Велсу, раніше – *Об'єднання Українських Громад Нової Південної Валії*. Ряд організацій мають свою стейтову структуру.

О.Бучацький, В.Маркус

НОВИЦЬКИЙ Аркадій (Arkadi Novicky), учитель класичного балету, хореограф; н. 4.12.1933 в Чорнобилі, Київська обл. Емігрував 1943 до Німеччини, 1949 опинився в Австралії, у Брізбані. Склавав найвищі іспити Королівської Академії Танків (1964). Був режисером постановки "Боярини" Л. Українки (англ. мовою), здійсненої силами укр. і австрал. студентів (1956). Провадив школи танку в Мельборні; там же 1966 виступив як хореограф балетної композиції "Поет", базованої на житті Т.Шевченка (муз. А. Кос-Анатольського і Грофе). З 1988 у Сідней суддя класичного танку та керівник сумівської танц. групи "Заграва". Викладає класичний танець в австрал. балетних школах.

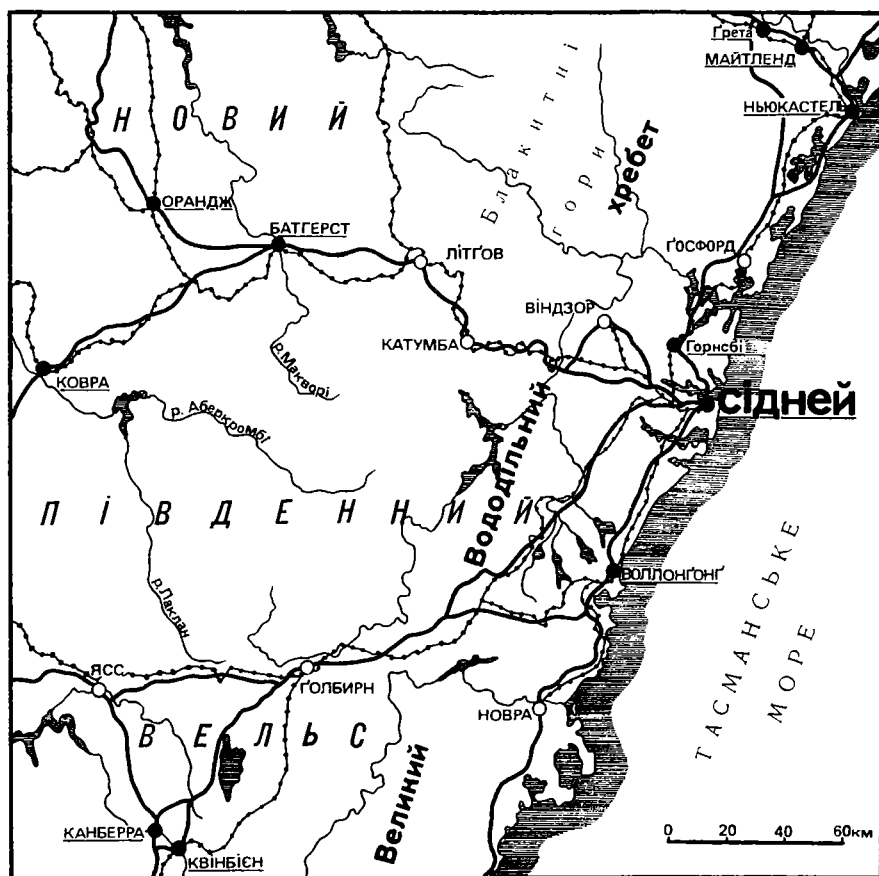
М.П.

НОВОСІЛЬСЬКИЙ Зеновій (Zenowij Nowosilskyj), інж.-механік; н. 10.5.1922 в с. Кружички Самбірського пов., Галичина. Закінчив Мюнхенську Політехніку. В Австралії з 1949. Працював у проєктному відділі металургійної пром-сти у м. Порт Кембля (Australian Iron & Steel), згодом на металургійному заводі у Ваяллі (Whyalla), ПА; з 1978 як ексекютивний інж. у Broken Hill Proprietary Ltd. у Сідней, інж.-дорадник у відкритих копальнях вугілля у стейті Квінс. та ін. відділах компанії. У 1950-60-их рр. гол. філії УГ у Воллонгонгу, НІВ, учитель Рідної Школи. Брав участь у багатьох фахових міжнар. зустрічах та нарадах поза Австралією.

В.М.

НОРТГАМ (Northam), м. в ЗА, 98 км на сх. від Перту. Нас. 6 400 (1986), в тому ч. бл. 50 українців (1990). Перші укр. імігранти поселилися в Н. 1948. З травня-червня 1949 прибували більші групи до переселених таборів в околиці Н., який тоді став найбільшим осередком українців у ЗА. На поч. 1950-их рр. там проживало понад 200 українців. У липні 1949 виникла перша в цьому стейті укр. організація, хор якої очолюв Я.Микитюк. 1950 свящ. Г.Фомічевський здійснив ряд заходів щодо організації парафії УАПЦ, але 1951 виїхав до Перту. По закінченні

Карта Нового Півд. Велсу

дворічних контрактів українці стали переселятися до Перту, і скупчення в Н. зменшилося. Зокрема, через переорганізацію залізниць в ЗА у 1960-их рр. чимало українців виїхало з Н. до Перту. Від 1953 укр. кат. священники відвідували Н., який належить до парафії в Перті; 1975 збудовано церкву Різдва Матері Божої. 1951 в Н. засн. філію УГ ЗА, яка 1955 стала окремою громадою (див. *Українська Громада Нортгему*). Майже постійним її гол. був Я.Микитюк. Побудовано нар. дім (1955-58). Укр. Школа ім. Т.Шевченка, створена 1952 (в 1958 – бл. 50 учнів), проіснувала до 1971. СУА діяв короткотривало в таборі (1950), його відновлено в Н. 1956 і знову 1962. З 1960 функціонує спортивний клуб "Січ" (згодом "Дніпро"). У 1950-их рр. проявляли активність драм. гурток, осередок СУМ (1955-60).

р.м.

НЬЮБОРОВ (Newborough), м-ко в півд.-сх. частині Вік., 100 км від Мельборну. Там, особливо в недалекій місцевості Ялорн Норт (Yalour North) у таборі стейтової комісії електроенергії, в кін. 1940-их рр. працювали укр. імігранти. Саме м-ко Н. постало в середині австрал. "бушу" (лісо-кущуватої околиці). У травні 1950 засн. філію УГВ, при якій діяли хор, футбольна дружина, з 1954 укр. суботня школа (1957 – 60 учнів, 1965 – 30; школу закрито 1970). 1965 відкрито нар. дім. У 1950-60-их рр. існувала парафія УАПЦ св. Миколая. Організатори гром. життя: Максим Башук, Степан Солтис, Осип Швайлик. В наступних роках частина українців, перев. молодь, виїхала з околиць Н., але УГ існує й досьогодні, хоча українців залишилось 30-40 родин.

В.М.

НЬЮКАСТЕЛЬ (Newcastle), портове і пром. м. в півн.-сх. частині НПВ, 170 км від Сіднею, б. гирла р. Гантер, що впадає у Тихий оке-

Рідна Школа в Ньюпорті, Вік.

ан. Нас. (разом з приміськими районами) 433 тис. (1991), в тому ч. 1,5 тис. українців. Укр. імігранти поселялися в кін. 1940-их і на поч. 1950-их рр., гол. в близькому м-ку *Грета*, де був перехідний табір. Ще до розформування табору в 1950 українці розпочали організувати в Н. церк. життя. 1952 постала укр. кат. парафія Покрова Матері Божої в передмісті Бродмедов (Broadmeadow); 1960 у передмісті Адамставн (Adamstown) збудовано приміщення для домівки, що служила також церк. потребам українців католиків, а 1969 споруджено церкву (у 1980-их рр. бл. 850 вірних). Парафію УАПЦ св. Юрія засн. 1957, а дерев'яну церкву збудовано 1960 у передмісті Іслінгтон (Islington); ця парафія з бл. 230 вірними належала до об'єднаної єпархії УАПЦ. Діє також невелика церква св. Василя УАПЦ (Соборноправної). З 1950 існує філія УГ НПВ, яка 1958 змінила статус на кооп. Працюють суботня школа українознавства в Адамставні, хор, СУМ (засн. 1953 з відділом Юного СУМ), СУА, Т-во Сприяння УНРаді, танц. група "Троянда". Активне т-во старших укр. громадян (створене 1993). До організованої громади в Н. належать малі скупчення в Греті, Майтленді, Бродмедові. Відомі діячі в

громаді Н.: Тарас та Ірена Грушкевичі, Володимир Біляїв, Павло Клименко, Олена Драбина, М.Німців, Р.Драган, Є.Гаран, Володимир Янівський, Василь Поважук, Іван Турківський, Роман Бойдун та ін. Укр. громада в Н. співпрацювала з ін. східноєвроп. групами в різних спільних заходах.

Лит.: Motyka W. An Outline of the Development of the Ukrainian Catholic Parish in Newcastle. 36. Іст. укр. пос. А. М., 1986.

р.м.

НЬЮПОРТ (Newport), м. в стейті Вік. б. гирла р. Ярра, передмістя Мельборну (10 км від центру). Укр. імігранти поселялися з кін. 1940-их рр.; у 1990-их рр. бл. 100 осіб. Організована громада – філія УГВ постала 1953 (гол. в 1992 Петро Грещук), 1959 відкрито нар. дім. Діяли Рідна Школа ім. Т.Шевченка (від 1952) з шестирічним навчанням (1959 – 60 учнів), гуртки Пласту і СУМ. З укр. осв. та суспільних діячів в Н. працювали: М.Дейко, Д.Нитченко, Я.Гевко, П.Сорока та ін. Зважаючи на близькість Н. до столиці Вік., українці Н. беруть участь у діяльності та житті багатьох гром. і церк. організацій Мельборну, зокрема, в дільниці Ессендону.

В.М.

О

ОБ'ЄДНАНА РАДА НАЦІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (United Council of Migrant Organizations from Communist Dominated Europe), об'єднання для співпраці і контактів між нац. організаціями вихідців із Сх. Європи. Ініціатива створення належить Об'єднанню Українців Австралії (уповноважений С.Яськевич). Рада постанала 1952 формально з осідком у Сіднеї; до неї входили крайові об'єднання поляків, чехів, словаків, угорців, румунів, болгарів, литовців, лотишів, естонців, білорусів та українців. О.Р.Н.О. намагалася захищати інтереси нац. груп перед австрал. чинниками (напр., у зв'язку з працевлаштуванням імігрантів), виступати проти рад. пропаганди, представляти австрал. опінії свої антиком. позиції та поглиблювати культ. і політ. співпрацю серед поневолених народів. О.Р.Н.О. очолювали: спочатку кол. угорський посол у Лондоні де Варга, згодом кол. дипломатичний представник Польщі в Харкові і Пекіні А.Понінський. Було проведено кілька успішних заходів, але 1960 об'єднання припинило діяльність.

р.м.

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ в Австралії, див. *Комбатантські Організації*.

ОБ'ЄДНАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ – ОДУМ (Ukrainian Democratic Youth Organization), молодеча організація під такою назвою постанала 1948-49 в США і Канаді, гол. для східноукр. молоді, що їй не вдовольняли програми і методи діяльності Пласту та СУМ. В Австралії було створено осередки одноіменної організації в Мельборні (1952), Аделаїді та ряді ін. міст. Чл. на поч. бл. 100. Займалися перев. культ.-осв. та художньою працею в самодіяльних гуртках. Ініціювали й задавали тон в ОДУМ активісти УРДП. Після від'їзду 1954 гол. мельборнського відділу Михайла Кузьменка (він же гол. крайової управи) до Канади

праця ОДУМ в Австралії поволі занепадала. Ін. діячі: Михайло Меншун, Олександр Півень, Іван Бринза, Олександра Бойченко. Згодом кол. чл. ОДУМ активізувалися в культ. роботі та мист. самодіяльних ансамблях.

р.м.

ОБ'ЄДНАННЯ КУЛЬТУРНИХ СИЛ ЗАХІДНОГО СІДНЕЮ, драм. гурток, засн. 1953 при УГ в Бенкставні, НПВ. Режисерами були В.Подригуля і Л.Дорошенко. Гурток поставив п'єси: "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1953-54), "Куди вітер віє" С.Васильченка (1954), "Мати-наймичка" М.Тогобічного (1954), "Його велике кохання" Гравна (1954), "Невольник" М.Кропивницького (1958) і "Бондарівна" І.Тобілевича (1960). Згодом О.К.С.З.С. перестало існувати.

ОБ'ЄДНАННЯ ПРАВОСЛАВНИХ СЕСТРИЦТВ АВСТРАЛІЇ (Association of Ukrainian Orthodox Sisterhoods); місцеві припарафіяльні організації жінок – сестрицтва існували майже по всіх укр. правос. парафіях в Австралії (див. *Церковні Братства і Сестрицтва*). У березні

1975 в Сіднеї відбувся з'їзд делегаток місцевих правос. сестрицтв, на якому й було створено О.П.С.А. Посаду гол. займали: О.Качан, Л.Пінкевич, Н.Манько, Н.Лясківська. Спочатку налічувалось 205 чл., згодом це ч. зменшилося. О.П.С.А. провадить харитативну та рел.-осв. діяльність й виконує різні допоміжні функції при церквах. Майже всі чл. Об'єднання є водночас чл. СУА. Патронка О.П.С.А. – св. Юліянія, кн. Ольшанська.

р.м.

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД НОВОЇ ПІВДЕННОЇ ВАЛІЇ (Ukrainian Council of NSW Incorporated), також відома спочатку як *Українська Громада Нового Південного Велсу*; гром. централь (на стейтовому рівні) місцевих УГ, засн. 1963 з осідком у Сіднеї. У 1960-их рр. до О.У.Г.НПВ входило 11 УГ, з чого 8 (з-понад 700 чл.) на території метрополітального Сіднею (Сідней місто, Кабраматта, Сефтон-Бас Гіл, Бенкставн, Меррілендс, Блектавн, Сейнт Мерріс, Тунгебі) та три місцеві УГ поза Сіднеєм (Ньюкастель, Воллонгонг і Квінбїєн).

Управа Об'єднання УГ НПВ, 1990 р.; сидить посередині гол. Ю.Дехніч

З'їзди О.У.Г.НПВ відбувалися щорічно, а з 1967 – щодва роки. Об'єднання мало своїм завданням координувати діяльність громад та проводити спільні акції. Проте до централізованої організації не дійшло й громади вели свою діяльність автономно; місцеві УГ мали статус кооп. або харитативних організацій. Більшість не бажала записати своє майно (нар. доми, клуби тощо) на нову статутувану організацію. Тому О.У.Г.НПВ залишилося лише координаційним осередком.

Узгіднена акція найкраще велася в культ. ділянці, а спільно здійснювалися одноразові політ. заходи, які вимагали співпраці – святкування визначних подій, маніфестації, влаштування зустрічей відвідувачів з-поза Австралії. До таких успішних спільних заходів можна віднести: будову приміщення укр. суботньої школи в Лідкомбі, акції в справі укр. радіопередач, збіркову акцію на катедру українознавства при австрал. університеті, матрикуляцію укр. мови в сер. школах, зовн. виступи і контакти з неукр. австрал. групами (Добросусідська Рада, Етнічна Рада, Комітет Поневоленних Народів). Були й нездійснені пляни (проведення перепису українців, створення будинку для літніх людей). Діяльність О.У.Г.НПВ концентрувалася в *Українському Народному Домі в Лідкомбі*. Згодом вона послабилася у зв'язку з роздрібненням громад. і культ. життя по окремих громад. і рел. центрах та через зростаючий вплив на нього політ. середовищ. Але вирішальним стало старіння громад. активу.

У 1990-их рр. О.У.Г.НПВ ще об'єднує 9 громад; гол.: Сергій Цимбалюк (1974-82), Ю. Менцінський (до 1989), Юрій Дехніч.

О.Буцацький

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЄВАНГЕЛЬСЬКО-БАПТИСТСЬКИХ ЦЕРКОВ в Австралії (Ukrainian Evangelical Baptist Convention in Australia), спілка місцевих осередків (церков) укр. євангеліків-баптистів. Постало у грудні 1960 на з'їзді в Сідней представників двох громад (Перту і Сіднею); згодом приєдналися осередки в Брізбані (засн. 1951) та Мельборні (1962). Членство зросло з 16 до 53 охрещених. Всього в О.У.Є.-Б.Ц.А. бл. 200 осіб. Гол.: проповідники *Г.Лутан* (1960-78),

М.Мережаний (1978-80), пастор Леонід Семенець (1980-90), Михайло Яцишин (з 1990). О.У.Є.-Б.Ц.А. має 4 молитовні доми (Мельборн, Гренвіл-Сідней, Брізбан і Перт), щоквартально видає з 1969 орган "Добра Новина" (ред. Тимофій Іващенко). Церк. діячі: Борис Ольхович, Василь Терес, Тиміш Бойко, Микола Скоробагатий, Іван Слинко, Василь Лашук та ін. Об'єднання займається харитативною діяльністю, гол. допомогою віруючим в Україні, відбуває свої річні з'їзди – молитовні зустрічі; належить до Всеукр. Євангельсько-Баптистського Братства.

В.М.

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КАТОЛИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ в Австралії (Ukrainian Catholic Council in Australia), централь, покликана координувати діяльність мирянських організацій (братств, сестричтв тощо) у поодиноких парафіях в австрал. екзархаті. Засн. 29.3.1964 в Мельборні на з'їзді делегатів укр. кат. організацій з усієї Австралії (63 учасники). З'їзд схвалив статут братств і сестричтв. Гол. О.У.К.О.А.: Я.Микитович, П.Лопата, В.Матіяш, М.Німців, Степан Мицак, Богдан Томашек, Ю.Венгльовський, Юрій Конюшко (з 1989). Від грудня 1964 президія О.У.К.О.А. почала видавати на циклостил неперіодичний бюлетень (250 прим., 24 ст.). Від 1989 для контакту з клітинними управа видає "Обіжники". О.У.К.О.А. об'єднує 30 укр. кат. організацій (загалом бл. 1000 чл.), входить до складу СУОА і є чл. Укр. Патріархального Світ. Об'єднання. Духовним опікуном, "куратором" О.У.К.О.А. є парох, на терені якого діє президія Об'єднання, звич. у Мельборні або Сідней.

р.м.

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДЕЧИХ МИСТЕЦЬКИХ ОДИНИЦЬ в Південній Австралії – О.У.М.М.О. ПА (Union of Ukrainian Youth Cultural Organizations in South Australia), згуртовані мист. групи-ансамблі молоді в Аделаїді, що займалися у 1981-83 популяризацією укр. муз. культури і танцю серед укр. і загальноавстрал. публіки. Ініціатива створення О.У.М.М.О. ПА вийшла від народженої в Австралії молоді (Ростислав Беккер, Віктор Бовкун, Лідія Боднарчук, Сузанна Омельчук і На-

талка Словачевська). Гол. був Орест Полатайко. Об'єднаний ансамбль, до якого входили хор, танцюристи, бандуристи, мала оркестра та техн. працівники, налічував загалом бл. 65 осіб. У 1982-83 відбулось п'ять великих концертів (двічі в Аделаїді, Мельборні, Джілонгу та Сідней). Після короткотривалого припинення діяльності Об'єднання його учасники створили 1987 ансамбль "Євшан".

Т.С.

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ АВСТРАЛІЇ – ОУА (The Association of Ukrainians in Australia), перша центр. організація українців Австралії, побудована на федеративній основі, до якої належали стейтові загальногромад. та деякі крайові організації. ОУА було покликано до життя 9-11.6.1950 на з'їзді делегатів в Мельборні після створення 1949-50 стейтових громад в ПА, Вік., НПВ, Квінс., ЗА і Канберрі (АСТ). Потреба заснування такої централі дискутувалася в пресі ("Єдність"), відбулося кілька зустрічей між гол. партнерами. Крім делегатів від вказаних стейтових громад, у з'їзді брали участь повноважні представники від УКЦ, УАПЦ, Об'єднання Укр. Жінок, Пласту, СУМ та Союзу Укр. Комбатантів. Гол. ОУА обрано В.Болюха, Мельборн; там же знаходився осідок управи. 2-ий делегатський з'їзд ОУА відбувся в Сідней 10-11.6.1951; гол. обрано В.Соловія (Сідней). 3-ій з'їзд проходив 14-15.6.1952 також у Сідней; гол. обрано Ф.Мельникова (Сідней). В початковому періоді існування громад. централі в Австралії велася боротьба між укр. політ. групами за вплив у ній, а також за першість між найбільшими скупченнями укр. поселення – Мельборном, Сіднеєм та Аделаїдою. Все-таки це не довело до занепаду ОУА, хоча на місцях спостерігалися кризи (відхід деяких організацій від стейтових централей). Усіх мобілізувала політ. акція в обороні України, в тому ч. і проти зазіхань рос. імперіалістичних кіл на Заході. З тією метою оформлено *Об'єднану Ряду Національних Організацій Австралії* (United Council of Migrants Organizations), в якій ОУА відіграла важливу роль. В тому ж періоді успішно започатковано організацію укр. шкільництва.

На 4-му з'їзді ОУА 26-30.12.1953 в Сідней воно було переорганізовано

на *Союз Українських Організацій в Австралії (СУОА)*. Провідні діячі ОУА: Я.Логин, І.Грушецький, Є.Ю.Пеленський, К.Білінський, С.Яськевич та ін.

Лит.: Болюх М. *Союз Укр. Організацій Австралії*. Зб. Укр. А.

М.Болюх

"ОБНОВА", т-во укр. студентів католиків Австралії – ТУСК "О." (Obnova, Association of Ukrainian Catholic Students). "О." об'єднувала укр. кат. студентів та абсолювентів університетів з метою поглиблення їхнього знання правд віри, а також виховання еліти кат. мирян. ТУСК "О." заснували: о. І.Шевців у Сідней 1960 (гол. – Михайло Кенцало) і Перті 1964 (гол. – Роман Мандичевський), а еп. І.Прашко у Мельборні 1961 (гол. – Володимир Завалинський). У 1970-их рр. "О." припинила свою діяльність. Найдовше, до 1980, вона проіснувала в Сідней (останній гол. – Богдан Сенькович); 1967 за головування Тараса Коломийця тут видано одне ч. журн. "Обновина".

о.І.Ш.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО (Fine Arts) охоплює: а) малярство, графіку та скульптуру осіб укр. походження, що проживають в Австралії; б) О.М., пов'язане з укр. будинками, побутом і гром. життям в Австралії.

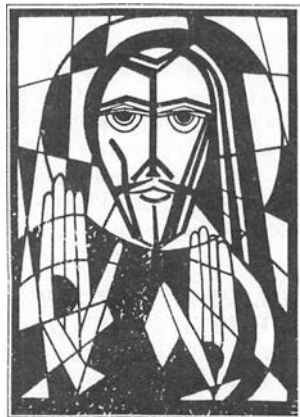
Серед укр. імігрантів, що поселились в Австралії після 2 світ. війни,

"Дівчина з бандурою" С.Хвиля

було бл. десяти осіб, які отримали повну або часткову художню освіту в рад. Україні (П.Кравченко, В.Лапа, Т.Мессак, М.Садовський, В.Цибуль-

Граюра "Тернопільський Пантократор" М.Юрків-Яроцької

ський) та Польщі (Л.Денисенко, М.Кміт, В.Савчак). В Австралії здобули кваліфікації художника-майлара чи графіка і проявили себе мист. діяльністю Я.Ляхович, М.Окопний, М.Чорний та деякі ін. Виділилися й окремі мистці, що розпочали свою працю як аматори (С.Місько, С.Хвиля, Людмила Грищенко та ін.).

Значну роль у розвитку О.М. українців Австралії відіграв М.Кміт, якого місцеві критики 1950-60-их рр. зараховували до провідних австрал. мистців. Будучи кольористом і творцем стилю, що перекликався рівночасно з європ. модернізмом (зокрема, Руо) і візант. іконою, Кміт сприймався як представник нового, незвичного в Австралії, мист. світобачення. Він виграв ряд престижних нагород, напр., нагороду Блейка за рел. мистецтво (1963).

Різноманітність художніх сюжетів (від натюрмортів і краєвидів до абстрактних композицій) та жанрів (від акварелі через олію до комп'ютерного мистецтва) характеризує творчість М.Чорний, яка також викладає живопис. В абстрактно-експресіоністичному стилі малює Я.Ляхович; у 1990-их рр. вона почала працювати над синтезом виразно укр. мотивів з аборигенськими. У напіваабстрактному дусі трактує людську фігуру кольорист С.Хвиля.

Творчість ін. живописців ближча до реалістичної традиції. Найбільше уваги австрал. краєвидові в різних його настроях присвятив В.Савчак,

який у 1950-их рр. жив у центрі Австралії і там зблизився з аборигенським мистцем Альбертом Наматжірою. Т.Мессак малював портрети, імпресіоністичні краєвиди. Портрети, жанрові та істор. картини – основна тематика В.Цибульського та М.Садовського. Малярями-реалістами були В.Лапа, П.Кравченко, С.Місько та ін.

В ділянці графіки проявили себе Л.Денисенко та М.Окопний (обидва також карикатуристи). Як графік з укр. тематикою виступає і архітектор Маруся Юрків-Яроцька (виставка в Мельборні 1993).

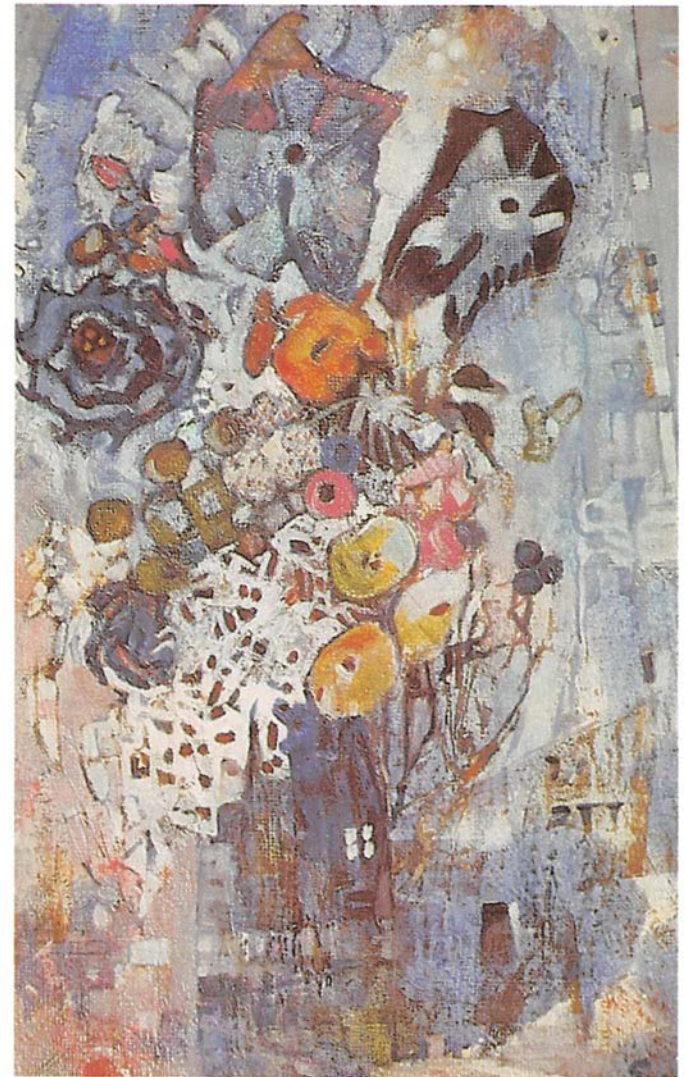
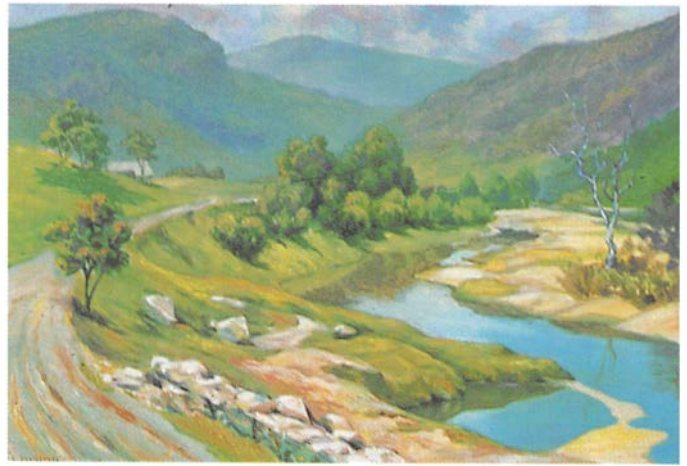
Скульптура представлена в укр. мистецтві Австралії творами Ю.Денисенка, архітектора, який на поч. 1960-их рр. вів власну школу малярства і скульптури.

Укр. гром., рел. та культ. життя в Австралії викликало попит на окремій жанри О.М. Найпомітнішими укр. художніми об'єктами в цій країні стали церкви. Ікони, іконостаси, стінні розписи та мозаїки створювали укр. мистці з-за кордону (Святослав Гординський, Мирон Левицький, Борис Макаренко) та місцеві: В.Цибульський, Л.Денисенко, о. З.Хоркавий й ін. (див. *Архітектура Церковна*).

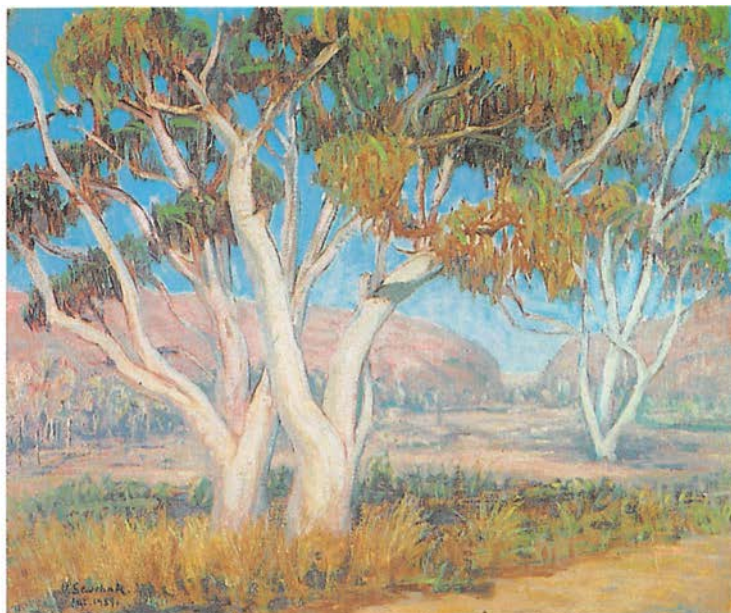
Укр. малярі виконували театр. декорації для укр. постановок, оформлення сцен для концертів, декоративні елементи в інтер'єрах нар. домів; створювали укр. листівки, здійснювали художнє оформлення грамот, афіш, програмок. В художньому оформленні книг та журналів

Різдвяна листівка Л.Денисенка

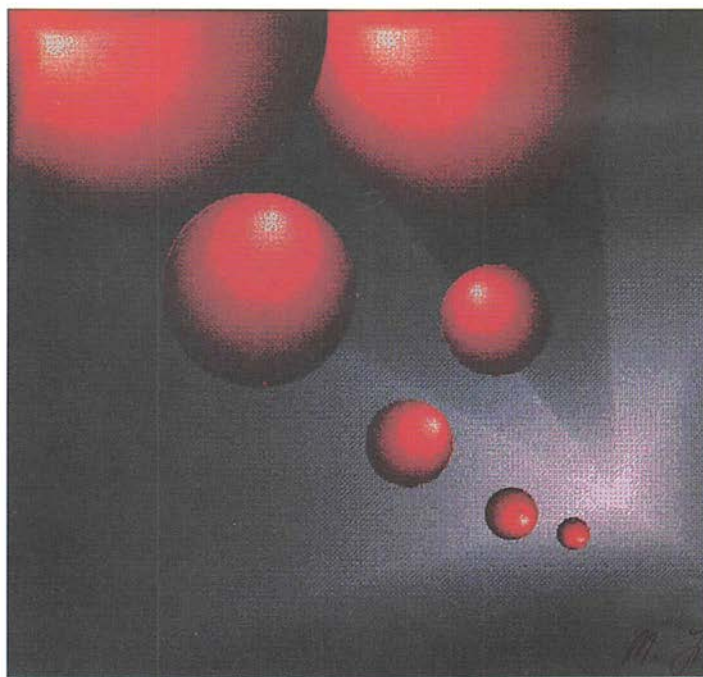
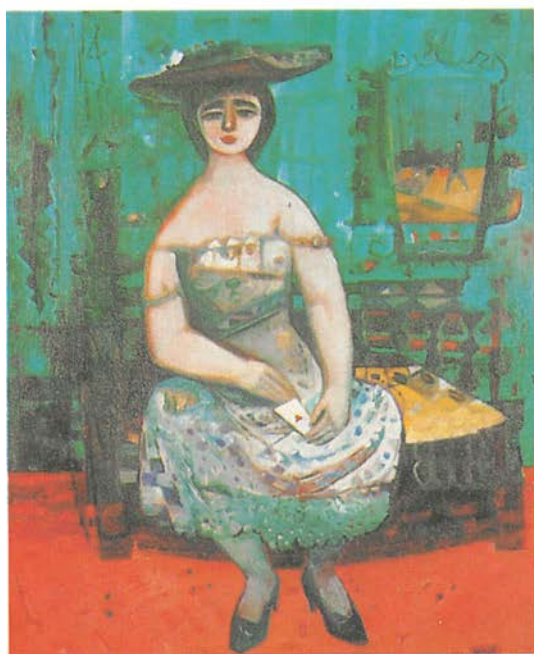

1. П. Кравченко. Портрет співачки Таїси Тарас. 2. М. Юрків-Яроцька. Грай, бандуро, грай. 3. Л. Делісенко. Краєвид у Мекдопалд Рівері, НПВ. 4. С. Хвиля. Композиція.

1. Л. Гриценко. Портрет еп. І. Прашка. 2. Т. Мессак. Озеро Александрія в Півд. Австралії. 3. В. Савчак. Евкалипти Центр. Австралії. 4. Т. Мессак. Портрет актора Леона Келевєя.

1. М. Кміт. Євангеліст Марко. 2. М. Кміт. Магента. 3. С. Сивенька. Квіти. 4. М. Садовський. Автопортрет.
5. М. Чорній. "Stagging Light", акварель-акрилик. 6. М. Чорній. Час — це простір.

відзначилися, крім названих, Люба Кириленко-Десі, О.Венгрінович та Оля Когут.

Існує *Спілка Українських Образотворчих Мистців Австралії (СУОМА)*, яка була, зокрема, діяльною в 1970-их рр. під проводом її засновника С.Міська (він же – аквареліст і власник галерії в Канберрі). СУОМА влаштувала спільні виставки укр. мистців; мельборнський відділ очолював В.Цибульський, сіднейський – П.Кравченко.

Твори окремих укр. мистців зберігаються в Музеї Укр. Мистецтва в Мельборні та Музеї Укр. Мистецтва в ПА. Картини М.Кміта знаходяться в австрал. Нац. та всіх стейт-ових мист. галеріях.

Помітними подіями в культ. житті українців Австралії були відвідини й виставки укр. мистців з-за кордону: графіка Якова Гніздовського (США), автора візуальної поезії Ярослава Балана (Канада), маляра Віталія Сазонова (Німеччина), скульптора Анатолія Валійова (Україна). Перебування в Сідней Івана Марчука з України (1987) поклало початок міжнар. визнанню цього укр. маляра.

Лит.: Книга творчості укр. мистців поза батьківщиною. Філядельфія, 1981; "Нотатки з мистецтва" (Філядельфія), чч. 23-28, 1983-88; Попович В. Михайло Кміт (1910-1981). "Сучасність" (Мюнхен), чч. 7-8, 1986; Body and Soul. Каталог виставки галерії Університету ім. Монаша. М., 1988; Павлишин Р. Укр. церкви в Австралії. М., 1993.

М.Павлишин

"ОДЕСА", укр. будівельна кооператива (Odessa, Ukrainian Cooperative Building Society); постанала 16.6.1973 з ініціативи дирекції кооперативи "Дністер" в Мельборні. В тому часі кредитові кооперативи на основі відповідного закону мали обмеження видавати великі позички, а будівельні кооперативи могли позичати до 100 тис. дол. на члена. З огляду на такий стан справ, для "Дністра" було вигідно переливати надмір своєї готівки до кооперативи типу "О.". Ініціативна група з рамена "Дністра" мала розв'язати кілька проблем: уникнути конкуренції між обома кооперативами, зберегти контроль над інвестованим капіталом та знайти закладовий капітал у сумі 200 тис. дол. Завдяки фаховій допомозі адвоката О.Булки ці справи вдалось вирішити і статутувано, і фінансово. Дирекцією нової кооперативи "О." стала дирекція "Дністра". Таким чином

Учасники 2-ї їзду Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії, 1976 р.; третій зліва гол. С.Міська

було збережено контроль за діяльністю "О." в укр. руках. Нова кооператива надавала добрі послуги своїм чл., в тому ч. й неукраїнцям. Фінансово це партнерство було вельми корисним для "Дністра". Але після 1985 нові закони дозволили кредитівкам давати позики в більших сумах, у зв'язку з чим існування малих будівельних кооператив ставало зайвим; вони поступово ліквідувались. Так трапилося 1988 і з "О.", у висліді чого її активи перебрав "Дністер", а ліцензію викупила австрал. фірма за досить високу суму – 270 тис. дол. До складу першої дирекції "О." входили: М.Ліщинський (гол.), Ярослав Кутний, Ярослав Волощук, С.Радіон, Остап Матіяш, Богдан Хамчук і Микола Поварчук. В тому часі 3 укр. кооперативи ("Дністер", "Поступ" і "О.") творили пов'язану між собою статутувано і фінансово спільну структуру – винятковий феномен госп. самодіяльності українців у діаспорі, що популярно був названий *Українським кооперативним центром Мельборну*.

М.Болюх

ОКЕАНІЯ (Oceania), загальна назва для Австралії, Нової Зеландії та груп островів у Тихому океані. О. охоплює Меланезію, від Нової Гвінеї до Фіджі, Мікронезію та Полінезійські острови. Українці в окремих випадках попадали туди як подорожники, дослідники чи туристи. Частину О., зокрема Нову Гвінею, досліджував славетний вчений *М.Міклухо-Маклай*. Амер. українці перебували там тимчасово в лавах збройних сил і рідко як працівники

різних установ та підприємств США або Австралії. Серед них на остр. Гуам у 1950-их рр. служив військ. лікарем Михайло Дмитренко. Це назагал одиниці, які не створили тривалих суспільних структур. Укр. кат. епархія св. Петра і Павла з осідком у Мельборні формально має юрисдикцію над поселеними в О. українцями католиками, що відбито в титулі: "епарх для українців католиків Австралії, Нової Зеландії та Океанії" (папський декрет від 12.12.1958).

о. І.Ш.

ОКЛЕНД (Auckland), найбільше м. в *Новій Зеландії*, порт на сх. бережжі Півн. Острова. Нас. 315 тис. (1991). У 1949-50 тут поселилося бл. 50 українців. 1951 постав Укр. Клуб, навколо якого концентрувалась культ. і товариська діяльність укр. громади; мали місце виступи клубу назовні. Формально клуб не належить до структури СУОА. Активістами укр. гром. життя – Ярослав Головач та Василь Креховець.

ОКОПНИЙ Максим (Maksim Okopny), художник і євангельський пастор; н. 9.12.1915 у Дрогобичі, Галичина. Сер. освіту здобув там же. З 1950 на еміграції в Австралії; поселився в Мельборні, де у місцевому Інституті Технології отримав кваліфікацію пром. художника-графіка (1953-56). Працюючи за фахом, О. рівночасно був активним євангельським проповідником. Відомий в укр. спільноті як ілюстратор і карикатурист, зокрема у газ. "Українець в Австралії" (М.). Графічно оформ-

ляв відзнаки, листівки, програмки, сценічні декорації. Малює в олії.

ОКСЛЕЙ (Oxley), передмістя Брізбану, 15 км на півд. захід від центру. Тут і в сусідніх передмістях – Дарра (Darra) і Вейкол (Wacol), де розміщувався перехідний табір для імігрантів, на поч. 1950-их рр. поселилися укр. родини. З 1954 діє укр. суботня школа (в 1960-их рр. щорічно 15-30 учнів), закуплено нар. дім. 1958 засн. філію *Української Громади Квінсленду*, яка 1962 усамотійнилася і функціонує паралельно під тією ж назвою, що й УГ Квінс. в Брізбані. При УГ в О. працюють осередок СУМ, т-во старших громадян, відділ Ліги Визволення України. В кін. 1980-их рр. в О. жило бл. 100 українців.

Р.П.

ОЛЕКСАНДЕР Татяна (Tatiana Olexander), псевд. Таня Волошка, поетеса, журналістка, гром. діячка; н. 8.10.1937 у Харкові. У 1943-49 на еміграції в Німеччині, мешкала у таборі ДП, потім переїхала до Австралії. Заочно здобула фах із журналістики. В Джіллонгу, Вік., активна у виховних, культ. і харитативних організаціях (СУМ, СУА, Рідна Школа) та в справі захисту людських прав в Україні (Amnesty International). Авторка дописів і поезій в укр. пресі Австралії та Америки. 9 її віршів поклали на музику Г. Корінь, Д. Мочняга та Михайло Михайловський.

ОЛЕСНИЦЬКИЙ Роман (Roman Olesnicki), інж.-електрик, суспільно-гром. діяч, засновник Пласту в Австралії; н. 24.7.1913 в Чорній

Р.Олесницький

(Czegna), Польща, п. 25.1.1989 в Аделаїді. Сер. освіту отримав у держ.

гімназії в Станиславові; 1939 закінчив Львівську Політехніку. У молодому віці активний у т-ві укр. студентів "Основа", вид-ві "Вогні", проводив нелегального Пласту та молодечих таборів, в організуванні доросту для Рідної Школи. В час 2 світ. війни був викладачем фізики у Ветеринарному Інституті у Львові, інженером і дир. львівської електромережі, керманічем відділу молоді Укр. Центр. Комітету і старшиною 1 Дивізії Укр. Нац. Армії. У 1945-48 на еміграції в Австрії і Німеччині (табір ДП в Інгольштадті). 1948 переїхав до Австралії і поселився в Аделаїді, де від 1955 до 1970 працював неповночасним лектором Аделаїдського Університету. Займав посаду керівника відділу електрифікації стейтвого електричного тресту ПА; входив до складу міжстейтвих і міжнар. техн.-наук. комісії. Активний діяч Пласту; перший гол. крайового пластового проводу Австралії (1951-53), станичний пластової станиці Аделаїди (1958-64). Чл. управ СУОА (1969-72), крайових і стейтвих управ НТШ в Австралії, двох комбатантських організацій та деяких суспільно-гром. і церк. т-в. Організатор збірок та промотор акцій ЕУ, допомоги УВУ та Комісії Допомоги Укр. Студентству. Нагороджений пластовим Орденом св. Юрія в золоті.

Р.М.

ОЛІЙНИК Василь (Wasyli Olijnyk), педагог; н. 2.12.1896 в с. Нивиці, пов. Радехів, Галичина, п. 23.7.1980 у Мельборні. Був хорунжим в УГА (1918-20). Вивчав право у Таємному Укр. Університеті у Львові (1924), пізніше закінчив філософ. студії у Львівському Університеті (1928). Учителював в сер. школах і Рідній Школі у Львові; у 1942-44 займав посаду дир. укр. гімназії в Сокалі. Від липня 1944 на еміграції в Німеччині (табори Дінкельсбюль і Ансбах). Тут працював інспектором укр. таборових шкіл округи Нюрнберг. До Австралії прибув 1949 і поселився в Мельборні, де викладав в укр. суботніх школах, доповідав на нац. імпрезах, дописував до укр. преси. Вихователь, а згодом почесний чл. СУМ, звич. чл. НТШ.

М.Б.

ОЛІЙНИК Михайло (Michael Olijnyk), військ. і гром. діяч; н. 28.10.1894 в Баку, Азербайджан, п. 29.11.1975 в Мельборні. Після закінчення офіцерської школи в Тамбові був на-

правлений 1916 до царської армії на фронт. Тут активізувався в творенні укр. відділів. 1918 став на чолі підстаршинської школи у полку М.Граба, а роком пізніше командиром кулеметної сотні 4-ої Київської дивізії ген.-хорунжого Ю.Тютюнника. Брав участь у боях з Червоною Армією і Денікінін, а після відступу Армії УНР опинився в Польщі. Поранений в 1 і 2 зимових походах. Наказом уряду УНР одержав Хрест Симона Петлюри і звання Лицаря Залізного Хреста. У міжвоєнному періоді жив у Польщі, з 1939 працював в Укр. Допомоговому Комітеті у Варшаві; 1941 переїхав на Волинь, де редагував "Ковельські Вісті". Учасник Півн. Вол. групи УПА, потім Дивізії "Галичина", у якій до закінчення війни служив у штабі ген. П.Шандрука в чині майора. 1946-49 у Німеччині займав пост коменданта укр. поліції в таборах ДП (Байройт, Новий Ульм). 1949 прибув до Австралії і поселився в Мельборні. Діяч УПЦ, гол. Союзу Укр. Комбатантів Вік., обласний отаман Укр. Вільного Козацтва в Австралії.

М.Б.

ОЛІЙНИК-ЛОНГЛІ (раніше Артур) Катерина (Kateryna Olijnyk-Longley, formerly Arthur), літературознавець; н. 8.4.1944 у Гільдесгаймі, Німеччина. Ступінь магістра отримала в Університеті Сассекса (Sussex), Англія (1976), докторат у Мельборнському Університеті (1981). Жила в Аделаїді (1949-65), Англії, США, Мельборні (1969-85). Від 1986 працює викладачем англістики й порівняльного літературознавства в Мурдокському Університеті (Murdoch), ЗА, з 1991 є деканом його гуманітарного факультету. Фахівець з питань багатокульт. і австрал. літератури та творчості Семюеля Бекета. У співавторстві з Дж.Ейчeson (J.Acheson) видала в Англії книгу Beckett's Later Fiction and Drama: Texts for Company (Бейзінгстоун, 1987).

М.П.

ОНИШКО Людмила (Ludmyla Onishko), з роду Самарець, дружина *Онішка Сергія*, учителька, гром. діячка; н. 17.8.1914 в с. Сметанівка на Полтавщині, п. 7.10.1994 в Канберрі. По закінченні пед. технікуму вчителювала. 1943 вивезена на працю до Німеччини; у 1945-50 перебувала у таборах ДП в Зеедорфі й Ганновері (бріт. зона). З переїздом

до Австралії викладала у школах українознавства в Аделаїді й Канберрі. Активна в СУА – гол. відділу в Аделаїді, 1959-61 гол. крайової управи.

ОНИШКО Сергій (Serhij Onishko), залізничний технік, учитель, гром. діяч, правос. свящ.; н. 23.9.1914 в с. Потоки на Полтавщині. По закінченні 1933 пед. технікуму працював учителем. 1943 вивезений на примусову працю до Німеччини. По війні перебував у таборах ДП, дир. початкової школи у таборі в Зеєдорфі (бріт. зона). З 1950 в Австралії; закінчив Залізничний Інститут в Аделаїді і працював за фахом. Викладав у школі українознавства, у 1958-59 був гол. УГ ПА, 1971 переїхав до Канберри. Засновник і гол. мист. т-ва "Полтава", дир. Рідної Школи ім. Лесі Українки, організатор Школи гри на бандурі ім. М. Лисенка. 1985 висвячений на свящ. УАПЦ (Соборноправної).

Т.С.

ОНУФРІЄНКО Василь (Wasył Onufrienko), поет, педагог, журналіст; н. 6.5.1920 в с. Кішинька Кобиляцького р-ну на Полтавщині, п. 24.12.1992 в Сідней. Закінчивши Кременчуцький Учительський Інститут, у 1938-40 був учителем укр. й рос. мов та літератур. 1942 виїхав до Німеччини, де в Берліні співпрацював у журн. "На Дозвіллі". З 1945 жив у таборі ДП в Регенсбурзі; займався літ. діяльністю, дописував до газет і журналів. 1949 переїхав до Австралії і поселився в Сідней. Перші поезії з'явилися друком 1938, у 1948 одержав другу нагороду на конкурсі спогадів т-ва кол. політ. в'язнів у Німеччині. 1952-55 переклав укр. мовою австрал. поетів Генрі Ловсона (Henry Lawson), Генрі Кендалла (H. Kendall), Ендрю Бенджо Петерсона (Andrew Banjo Patterson) та ін. Книжкою вийшла його гумористична поема "Сталін у пеклі" (М., 1950). Поема "Симон Петлюра" (1961) та добірка лірики були видруковані в зб. "Земля не забутня" (С., 1976). Автор комедії "Заморські гості", поставленої в Аделаїді 1965

та в Сідней 1967-68, і театр. скетчів, поставлених в Сідней 1970-88. Численні поезії, переклади й статті публікувалися в укр. пресі діаспори. В Україні (1940-41), Німеччині й Австралії був журналістом та редакційним працівником. На поч. 1950-их рр. діяльний у гром.-політ. організаціях, зокрема як чл. Представництва Держ. Центру УНР в Австралії та чл. УНРади (1978-88). Чл. Об'єднання Укр. Письменників "Слово".

М.П.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ, див. *Політичні Партії*.

ОСІДАЧ Марія (Maria Osidacz), дівоче прізвище Пинило, дружина *Осідача Миколи*, учителька, гром. діячка; н. 26.11.1910 в с. Сосниця Перемиського пов., Галичина, п. 13.1.1983 в Мельборні. Пед. освіту отримала у Перемишлі (1930), була вчителькою початкових шкіл у Польщі. В час 2 світ. війни суспільно активна на укр. землях. 1944 емігрувала до Німеччини, жила в Ліндау (Lindau am Bodensee). З 1949 в Мельборні; співзасновниця і гол. (1950) СУ Вік., спеціально займалася суспільною опікою та укр. нар. мистецтвом.

ОСІДАЧ Микола (Nikola Osidacz), гром. і комбатантський діяч, учасник визвольних змагань; н. 9.11.1901 в Дрогомишлі б. Яворова, Галичина, п. 25.11.1980 в Мельборні. 1921 закінчив укр. гімназію в Перемишлі, пізніше студіював агрономію в Югославії і Німеччині. 1917 як чл. Січових Стрільців перейшов старшинський вишкіл й одержав чин хорунжого; попав у полон до Денікіна, згодом вступив до УГА. 1939 арештований поляками, звільнений з приходом німців. На еміграції в Австрії (1943-45) та Німеччині (1946-48). 1949 переїхав до Австралії, де став фундатором Пласту. Довголітній гол. Пластової Ради, один із засновників кредитової кооперативи "Дністер" в Мельборні, організатор і гол. Союзу Укр. Комбатантів, гол.

спортивного клубу "Леви" в Мельборні. Діяч ОУН (А.Мельника) в Австралії.

М.Б.

ОСМОЛОВСЬКИЙ Іван (Iwan Os-molowski), псевд. Ольхівський, актор і режисер; н. 5.2.1910 в м-ку Грунь Охтирського пов. на Сумщині, п. 10.6.1978 у Брізбані. Театр. освіту розпочав у фаховій школі в Сумах, а доповнив на еміграції у Муз.-драм. студії в Гамбурзі (Німеччина) під керівництвом режисера Ю.Тамарченка. На сцені виступав у Сумах (1938), Гамбурзі (1946-50) і Брізбані (з 1950), де працював режисером театру при УГ Квінс. Спеціалізувався у побутових п'єсах і характерних ролях – Возний у "Наталці Полтавці" Котляревського, Мартин у виставі "Мартин Боруля" Тобілевича.

Р.П.

ОСТРОВСЬКА Дуня (Dunia Ostrowskyj), дівоче прізвище Євдокія Кириленко, дружина *Островського Володимира*, жіноча діячка; н. 9.6.1926 у Миргороді, Полтавська обл. 1943 виїхала до Німеччини; до Австралії прибула 1949 і поселилася в Аделаїді. Гол. СУ ПА (1976-85), особливо спричинилася до заснування *Музею Українського Мистецтва* та купівлі для нього будинку. По переїзді 1985 до Ньюкастелю, НПВ, очолила й активізувала місцевий відділ СУА. На 14 крайовому з'їзді СУА відзначена за працю в укр. жіночому русі.

ОСТРОВСЬКИЙ Володимир (Wolodymyr Ostrowskyj), учитель, гром. і осв. діяч; н. 15.4.1908 у Львові, п. 14.4.1980 у Сідней. Закінчив Львівську учительську семінарію, вчителював і був діяльним у "Просвіті" в Галичині та в таборах ДП у Німеччині. 1950 емігрував до Австралії, де став одним із організаторів укр. гром. життя у Сідней, особливо відзначившись на ниві укр. шкільництва. Гол. Об'єднання Укр. Громад НПВ (1963-71).

П

ПАВЛИШИН Марко (Marko Pavlyshyn), син *Павлишина Романа*, літературознавець, гром.-культ. діяч; н. 7.7.1955 у Брізбані. Студіював у Квінслендському Університеті (1973-76), у Марбурзі, Німеччина (1977-78), і в Університеті ім. Монаша в Мельборні (1978-82), де отримав докторат з германістики (1983). Тоді ж, як перший викладач укр. мови та літератури в Лектораті ім. М.Зерова Монашського Університету, почав готувати молодих фахівців з україністики, включився в акцію придбання фондів для укр. дослідних проєктів, у розвиток наук.

М.Павлишин

зв'язків, в тому ч. й з Україною. З 1992 гол. відділу славістики цього ж університету. Автор літературознавчих статей, зокрема, про укр. прозу 1980-их рр., укр. літературу Австралії, нім. романтику. Редактор зб. *Ukrainian Settlement in Australia* (М., 1986, 1993) і *Glasnost in Context* (Нью-Йорк, 1990); співред. *Slavic Themes* (Нойрід, Німеччина, 1988), *Ukraine in the 1990s* (М., 1992). Ініціатор і перший гол. Асоціації Українців Австралії (від 1990). З 1983 гол. осередку праці НТШ стейту Вік. Від 1990 д. чл. НТШ у Філолог. Секції. Чл. старшини пластових станиць Квінс. (1973-76) і Вік. (1983-88), управи Укр. Центр. Шкільної Ради Австралії (від 1984).

Р.М.

ПАВЛИШИН Олександра Надія (Alexandra Pavlyshyn), з роду Чушак, педагог, пластова діячка; н. 18.10.1919 у Бориславі Дрогобицького пов., Галичина. Сер. освіту здобула в Інституті для дівчат у Перемишлі, студіювала славістику і музикологію в Карловому Університеті в Празі (1942-45) і в Гайдельберзі, Німеччина (1946-48). Приїхавши 1948 з чоловіком *Павлишином Романом* до Австралії, поселилася в Макаї (Maskay), півн. Квінс., з 1949 у Брізбані. Від заснування пластової станиці Квінс. (1960) входила до її проводу (з 1961 – секретар) та займалася виховною роботою з новацтвом і юнацтвом. З 1956 учителька, гол. співу, в укр. школі у Брізбані.

р.м.

ПАВЛИШИН Роман (Roman Pavlyshyn), архітектор, держ. службовець, гром. діяч; н. 3.10.1922 в с. Чернихів Тернопільського пов., Галичина. Студіював у Політехніці у Відні (1941-45). 1946 у Дармштадті (Німеччина) одержав диплом архітектора і розпочав працювати за фахом в м. Ашафенбург. 1948 з дружиною *Павлишин Олександрою* переїхав до Австралії і поселився у Брізбані. Нострифікувавшись (1950), став співроб. фед. (1951-58), пізніше квінслендського (1958-64) міністерств публічних праць. У 1964-67 був співвласником фірми Бек і Павлишин, яка здійснила найбільший на той час індустріальний проєкт у Квінс. (завод Джeneral Моторс-Голден в Акація Рідж). 1967-85, у період найінтенсивнішого розвитку держ. будівництва у Квінс., П. керував техн. відділами стейтового міністерства праці, від 1976 з титулом дир. будівництва. На чолі бюро з 400 працівниками та річним бюджетом у понад 200 млн дол. він запровадив новий тип будівництва і відповідав за проєкти, які змінили характер центр. частини Брізбану. Йдеться про квінслендський культ.

центр (галерея мистецтв, оперний і концертний театри, музей, держ. бібліотека), верховний суд, нові будинки парламенту тощо. Як найдовше діючий гол. Палати Архітектів Квінс. (1972-87) й активний чл. крайових австрал. професійних комісій П. сприяв підвищенню рівня плянування та раціоналізації будівельної індустрії в країні. 1982 Королівський Інститут Архітектів Австралії визнав за ним своє довічне дійсне членство.

П. справляв визначальний вплив на укр. життя у Брізбані. Будучи

Р.Павлишин

співзасновником УГ Квінс. і впродовж 18 рр. її гол. (1951-67, 1980-82), він розвивав, зокрема, зовн. зв'язки та культ.-осв. діяльність й змагався за незалежність громади від партійної політики. Вчив у Рідній Школі, був станичним Пласту (1967-76), співорганізатором і першим гол. дирекції кредитової спілки "Єдність" (від 1982). Заступник гол. Добросусідської Ради в Брізбані (Good Neighbour Council). Проєктував укр. кат. церкву св. Покрови (1961), Святопокровську церкву УАПЦ (1969). 1988 нагороджений медалею Ордена Австралії.

Лит.: Нитченко Д. Держ. відзначення інж. Р.Павлишина. "Укр. Вісті" (Детроїт), 12.6.1988.

р.м.

ПАВЛОВСЬКА Євгенія (Eugenia Pawlowska), дівоче прізвище Безпалова, співачка-сопрано; н. 1913 в Києві, п. 1965 у Мельборні. Закінчивши Київську Консерваторію (1931), співала перев. в операх клясичного репертуару: "Запорожець за Дунаєм", "Наталка Полтавка", "Царева наре-

Є.Павловська

чена", "Трав'ята", "Мадам Батерфляй", "Фавст", "Кармен". Під час 2 світ. війни емігрувала до Німеччини, де згодом грала у театрі "Відродження" під керівництвом Григорія Ярошенка (англ. окупаційна зона). У Мельборні виступала перед укр. і австрал. публікою. Співпрацювала з Муз. Театром ім. М.Лисенка, зокрема, в ролях Катерини (Аркаса, 1962) і Сільви (Кальмана, 1964).

О.Т.

ПАКАПАНИЯ (Puckapunyal), місцевість в півн. частині стейту Вік., 7 км віддалі від Сеймуру. Там знаходився вел. переселенний табір, у якому 1948-50 на фіз. роботах працювали новоприбулі укр. імігранти (бл. 100 осіб). Ця група людей брала участь у гром. житті спільноти в Сеймурі. По розв'язанню 1951 робітничого табору його мешканці розіхалися до різних місцевостей Австралії.

ПАМ'ЯТНИКИ (Monuments, Memorials). Укр. П. в Австралії будувалися окремими громадами, парафіями та організаціями з метою вшанування істор. подій, видатних постатей та ювілеїв. Їх споруджували, як правило, б. церков чи нар. домів.

Хронологічно першим відкрито бюст Т.Шевченка в Укр. Нар. Домі у Перті 1961. У 1963 споруджено пам'ятний знак-обеліск з пропам'ят-

ною таблицею, присвячений 100-літтю смерті Т.Шевченка, на пластовій оселі "Сокіл" б. м-ка Вінчелсі (Winchelsea), Вік.; проектував О.Венгринович.

На укр. правос. секції цвинтаря Фовкнер (Fawkner) в околиці Мельборну 1973 споруджено могилу і могильний хрест для вшанування С.Петлюри. Тут відбуваються панахиди в Провідну Неділю.

Перший П. "поляглим за волю України" відкрито 1966 у Мельборн-Ессендоні б. укр. правос. церкви св. Покрови (проект Івана Слин'яка).

В Аделаїді з ініціативи Братства дивізійників та за співучастю ін. комбатантських організацій б. укр. кат. церкви св. Покрови в передмісті Вейвіл (Wayville) 1980 споруджено П.-хрест "Борцям за волю України" (проект Мирослава Котиса).

Спеціально вшановано пам'ятниками жертв штучного голоду в Україні 1932-33. У 50-ліття голодомору (1983) в Ессендоні, Вік., б. Святопокровської церкви УАПЦ споруджено П.-хрест з чорного мармуру (жертводавець-меценат Олександр Олександрів). Напис: "Вічна пам'ять померлим семи мільйонам від голоду створеного російською окупаційною владою". Такий же П. відкрито ще 1972 в Аделаїді б. церкви УАПЦ у Гіндмарш (Hindmarsh). У зв'язку із закриттям 1993 церкви св. Покрови цей П.-хрест перенесено до церкви св. Михаїла УАПЦ в Аделаїді.

У столиці Австралії, Канберрі, П. голодомору відкрито 1988 б. храму

Пам'ятник "Борцям за волю України", відкритий в Аделаїді 1980 р.

УАПЦ в дільниці О'Коннор (проект хреста і мозаїки Ю.Денисенка).

Окреме місце займають П., споруджені у Тисячоліття Хрещення України-Руси. В дільниці Мейлендс (Maylands) у Перті 1986 відкрито б. укр. кат. церкви на т. зв. "укр. гірці" хрест на постаменті з граніту.

Пам'ятний знак жертвам голодомору в Україні 1932-1933 рр., споруджений у Мельборні б. правос. Покровської церкви

До хреста ведуть сходи; тут відбуваються Зеленосвяточні поминки полеглих та священня Йорданської води (проект і оформлення Павла і Корнила Медведів). 1987 збудовано оригінальний П. в Лідкомбі (Сідней) б. укр. кат. храму св. Андрія. Це закритий цегляними стінами простір з фонтаном посередині. На стінах плоскорізьби (терракота) з історії України та визначних постатей (робота Ірини Мадей). Тут так само відбувається водосвяття. 1988 споруджено ювілейну дзвіницю – П. Тисячоліття в Джілонгу, Вік. (архітект Юрій Любченко); укр. кат. церква св. Покрови придбала для дзвіниці 3 дзвони.

Деякі споруди сакрального характеру також зведено як П. Тисячоліття Хрещення: укр. кат. храм св. *Володимир* в Канберрі (1988), монастир Сестер Василянко в Норт Мельборні (1988, архітект Марія Яроцька) б. катедри св. Петра і Павла. У Канберрі 1988 розбудовано *Український Православний Центр-Пам'ятник Тисячоліття Хрещення України-Руси*.

Р.Микитович, о. І.Шевціє

ПАРАМОНОВ Сергій (Serhij Paramonov), ентомолог, історик-аматор; н. 4.11.1894 у Молдавії, п. 22.9.1967 в Канберрі. Навчався і в 1924-40 працював у Київському Університеті, де став доктором біологічних наук (1939). Д. чл. УВАН в Америці. До Австралії приїхав 1947 й був співроб. Наук.-Пром. Дослідної Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Research Organization – C.S.I.R.O.) у Канберрі (до 1959). Один з ініціаторів УГ АСТ. Публікації в галузі таксономії комах. Викладач-гість Мельборнського Університету. Доповіді й публікації про "Слово о полку Ігоревім" та давню історію України. Його погляди на походження укр. нації, викладені в російськомовних публікаціях та газ. "Вільна Думка", у праці "Хто ми і чиї ми діти" (Вінніпег, 1963) були неоднозначно сприйняті укр. спільнотою.

Р.М.

ПАСІЧИНСЬКИЙ Теодор (Theodore Pasichynskyj), гром. діяч і педагог; н. 14.10.1916 в с. Нагачів Яворівського пов., Галичина. По здобуттю сер. освіти у Перемишлі (1935) розпочав теологічні студії у Львівській Богословській Академії

(1935-39). З 1941 в Мюнхені, де закінчив дантистику у місцевому Університеті (1948). До Австралії приїхав 1949 і поселився в Аделаїді, відігравши ключову роль у шкільному і гром. житті, плеканні зв'язків з австрал. колами. 1951 організував тут Укр. Школу ім. І.Франка (360 учнів у 1962) і був її керівником та вчителем до 1992. Гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (1965-74), співзасновник Асоціації Етнічних Шкіл ПА

Т.Пасічинський

(1975) і її гол. (1975-81). Упродовж 1955-77 та 1981-90 належав до управи УГ ПА, займав пости її гол. (1965-77) та гол. її контрольної комісії (1977-79). 1963 очолив комітет будови нар. дому, який був відкритий за його головування. 1973 делегат на 2 з'їзд СКВУ в Торонто; 1975 один з організаторів Об'єднання Етнічних Громад ПА – протягом 12 рр. чл. його управи, видавав бюлетень і вів етнічні радіопрोगрами (від 1983). Брав участь у держ. конференціях Федерації Об'єднань Етнічних Громад. Гол. братства укр. кат. церкви св. Покрови у Вейвілі, Аделаїда (1978-79, 1987-90). В австрал. газ. Southern Cross вів у 1954-59 рубрики Ukrainian News та What do you know about Ukraine?, а в газ. "Вільна Думка" (з 1956) – рубрики "Вісті з Аделаїди" і "Наші будні". 1975 започаткував журн. "Наша Громада" і був його ред. (1975-77, 1985-89). Мировий суддя (Justice of peace) від 1973. 1981 відзначений медалею Ордену Австралії. Почесний чл. УГ ПА (1991).

М.Павлишин

ПАЩУК Юрій (George Pashuk), фотограф, фільмовий постановник; н. 21.5.1920 в Луцьку на Волині.

Відбув дворічні інженерські студії у Познані (Польща), згодом навчався у Фільмовій Академії у Берліні (1940-44); диплом фотографа отримав у Мюнхені (1948). Прибув до Австралії 1948 і поселився в Сідней. Офіційний фотограф австрал. Ліберальної партії (1950-65) та керівник секції звуко-зорових видів мистецтва в Університеті НІВ (1961-85). Автор фільму "Укр. родина" (1985), а також бл. 100 короткометражних наук. і навчальних фільмів, які використовуються у школах та університетах Австралії, Великобританії, США, Канади, Індії, Нової Зеландії. Одержав нагороди Австрал. Інституту Фільму за стрічки Story of a Convict та Bull Ant Warrior.

О.Б.

ПЕЛЕНСЬКИЙ Євген Юлій (Eugene J. Pelensky), літературознавець, бібліограф, педагог, гром. і наук. діяч; н. 3.1.1908 у Стрию, Галичина, п. 29.9.1956 у Сідней. Здобувши сер. освіту у Стрию, 1926 поступив до Львівського Університету. 1930 за літературознавчий аналіз повістей Миколи Устияновича одержав ступінь магістра слов'янської філології. 1933 захистив докторську дисертацію на тему "Шевченко як клясик". Працював учителем у купецькій гімназії Рідної Школи у Львові (1929-39), кооп. ліцеї Ревізійного Союзу Укр. Кооператив у Львові і на торг. курсах у Ярославі й Кракові (1939-41). Доцент УВУ в Празі (1943), потім у Мюнхені. У 1937 став д. чл. НТШ у Філолог. Секції і чл. його управи (1939). З 1941 д. чл. Істор.-Філолог. Т-ва у Празі. У 1928-48 опублікував понад 250 праць, з яких важливіші: "Біографія укр. бібліографії" (Львів, 1934), "Сучасне зах.-укр. письменство" (Львів, 1935), "Матеріали до краєзнавчої бібліографії Галичини, Волині та Закарпаття" (Львів, 1935), "Антологія сучасної укр. поезії" (т.1, Львів, 1936), Rusalka Dnistrowa (поль. мовою), матеріали до бібліографії (Львів, 1937), "Богдан Лепкий" (1 вид. Львів, 1932; 2 вид. Краків-Львів, 1943), "Шевченко – клясик" (Краків-Львів, 1942), "Usgainica в західноєвроп. мовах" (Мюнхен, 1948). Автор пед. посібників, підручників, читанок для укр. та нім. нар. шкіл. Ред. і видавець у Львові літ. журн. "Дажбог" (1932-34), наук. журн. Т-ва Укр. Бібліофілів "Укр. книга" (1937-41), співроб. кварталника Львівського

Богословського Наук. Т-ва "Богословія" (1923-42). У Кракові став співзасновником і дир. Укр. Видавництва, яке, крім книжок, видавало газ. "Краківські Вісті". Тут організував власне вид-во "Бистриця", яке переніс до Мюнхену, а потім до Бльомбергу, Німеччина. У Сідней заснував вид-во і журн. "Слово" (1950).

Діяльний чл. Пласту (з 1918), співтворець "Загону Червоної Каліни" (1928), співроб. пластового журн. "Молоде Життя" і ред. журн. для молоді "Вогні" (1931-32), автор посібника "Пластовий гурток" (1930; перевиданий 1960 в Нью-Йорку), крайовий комендант пластунів у бріт. окупаційній зоні Німеччини (1945).

По приїзді до Австралії 1949 жив у Сідней, де став одним з гол. організаторів гром. життя. Як співзасновник та перший гол. УГ НПВ ініціював закуп нар. дому в Сідней. Активний в укр. шкільництві; очолював Осв. раду при УГ НПВ (1951-54) і був автором першого підручника для укр. шкіл, що вийшов у цьому стейті. Співорганізатор і один з дир. Укр. щадничої кооперативи в Сідней, ініціатор і перший гол. НТШ в Австралії (1950-56).

Лит.: Микитович Р. Перші голови НТШ в Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Р. Микитович

ПЕЛЕНСЬКИЙ Роман (Roman Pelenskyj), інж. будівництва шляхів і мостів, гром. діяч; н. 1907 у Жовкві, Галичина, п. 17.1.1970 в Далвічгіл (Dulwichhill), НПВ. 1932 закінчив Львівську Політехніку. Працював у кооперативі інженерських робіт у Львові (1934-39), був співвласником будівельної фірми Т. Грушкевича і Р. Пеленського у Станіславові (1943-44). На еміграції в Німеччині, провадив власне підприємство в Авсбурзі (1945-48). 1949 переїхав до Австралії і поселився в Сідней. Працював у стейтовому департаменті будівництва шляхів НПВ (1950-62), згодом як дослідник шляхобудівництва в Університеті НПВ (1962-70). Автор ряду статей у фахових журн. та вид. Інституту Інженерів Австралії в Сідней, серед них – Economics of Road Improvements, Cost of Urban Car Travel; виступав з доповідями на техн. конференціях. Співзасновник *Українського Товариства Інженерів* в Австралії, чл.

його управ. Багато праці вклав у будівництво укр. кат. церкви св. Андрія в Лідкомбі, Сідней.

В.М.

ПЕНСІОНЕРИ (Senior Citizens), вікова група людей, до якої зараховують чоловіків, що досягли понад 65, а жінок – понад 60 років життя, й котрі здебільшого не займаються заробітковою працею. Оскільки українці, що приїхали до Австралії як імігранти після 2 світ. війни, були в середньому і мол. віці, кількість укр. П. з кін. 1970-их рр. неухильно зростала і тепер вони становлять між 15 і 20% укр. населення, а серед суспільно активних – 35-40%. Це витворило цілком певну екон. й соціологічну ситуацію в укр. суспільстві в Австралії, а також викликало нові організаційні і гром. форми життя. Статус і проблеми П. в загальноавстрал. оточенні мають помітний вплив на розвиток укр. спільноти.

Коли працююча людина в Австралії переходить у статус пенсіонера, її прибутки значно зменшуються, бо пенсія пересічно становить лише 25% місячного заробітку. Але в результаті це не викликає різкого зниження рівня життя укр. П. Справа в тому, що: їхні видатки значно зменшилися, на 90% вони живуть у власних будинках, майже без винятку виплачених, більшість П. має певні заощадження й користується пільгами (медичні, держ. послуги, транспорт тощо).

Важливішими наслідками залишення праці є для П. психологічні проблеми – осамітнення, почуття несприятливості, втрата друзів, невміння використати надлишок вільного часу. Це породжує нові проблеми суспільно-організаційного характеру – негативні і позитивні. Укр. організації сповільнили свою динаміку, проте не припинили існування, бо у проводі їх перебуває непропорційно велика кількість П. Ці люди там потрібні, оскільки молодші мало активізуються суспільно, м. ін., і через професійні заангажування. З другого боку, гром. і культ. організації необхідні П. для подолання комплексу самотності і зайвості. Той факт, що в багатьох гром. структурах задають тон особи старш. віку з консервативними поглядами, стримує деяку частину мол. і сер. генерацій від активної участі в цих структурах.

Але куди позитивнішим явищем є те, що П. знаходять власні для своєї вікової категорії організаційні форми. Це відбулося не без впливу австрал. оточення і його форм організації та діяльності П. Так, серед укр. спільноти почали виникати т-ва (клуби) П. або літніх людей. Першими їх організаторами були ще донедавна активні гром. діячі, чл. управ. стейтових громад та їхніх філій, пластові сеньйори, кол. сумівські вихователі, учителі українознавчих шкіл та активісти ін. організацій. Вони ініціювали товариські та культ. зустрічі ровесників, проводили свої окремі акції (збірки фондів на різні цілі) і здобували собі гром. визнання як суспільна група. Форми їхньої організації набували тривких структур, хоч створювалися під різними назвами. Разом з тим, ці організації не відмежовувалися від загально-гром. структури, а радше її підсилювали своєю працею та вкладом. Укр. т-ва П. не мають загально-крайової надбудови, а діють у межах місцевих чи стейтових груп. Вони співпрацюють з подібними організаціями австрал. П. та з урядовими чинниками, а іноді отримують від них матеріальну допомогу для своєї діяльності.

Першою укр. організацією такого типу став *Український Клуб Старших Громадян Південної Австралії*, засн. 1974, а інкорпорований 1984. За цим клубом пішли й ін. осередки та зорганізувалися в т-ва П., використовуючи статут т-ва в Аделаїді. У серпні 1984 постало нечисельне т-во укр. П. в Канберрі. Активні його діячі – Андрій Пеллен та Олег Кавуненко. У листопаді 1984 зорганізувалось т-во старших членів УГ Квінс. як її автономна одиниця. Воно користується приміщенням Громади. Гол.: Іван Шептун (1984-87), Г. Гупало (1987-91), Степан Рак (з 1991). Активною в т-ві є його культ.-осв. референтка Ірина Савчак. Чл. 120 в 1993. Незалежно від клубу в Аделаїді в тому ж часі (1975) при катедрі св. Петра і Павла в Мельборні постало т-во "Розрада" з подібними розваговими, культ. та харитативним цілями; організаторка Євгенія Булка.

В лютому 1985 засн. т-во укр. старших громадян у Сідней, яке співпрацює з Об'єднанням Громад НПВ та місцевими філіями. Гол.:

О.Бучацький, М.Свідерський (мол.), Роман Плавайко, Степан Крук, Іван Завада, Антоніна Війтович; діячі – Олександр і Лідія Корженьовські, Роман і Марія Стеткевичі. Чл. у 1990 – 155. У жовтні 1985 виникло найчисельніше в Австралії т-во укр. П. – укр. клуб старших громадян Мельборну; чл. у 1993 – 405. До цього клубу увійшли чл. згаданого т-ва "Розрада". Він відбуває щотижневі сходи, проводить збірки на користь жертв Чорнобиля, утримує тісні зв'язки з подібними загальноавстрал. т-вами. Діячі: засновниця-гол. Надія Паназір, розважувач-гол. референт О.Венгрінович, чл. управи – Іван Мащак, Ксеня Маланій, Андрій Бойко та ін. У серпні 1986 подало т-во старших при УГ в Окслей, Квінс., 80 чл.

1989 зорганізувався укр. клуб старших громадян ЗА в Перті з-понад 200 чл. Клуб влаштує сходи у приміщеннях спортивного клубу "Дніпро". Діячі: гол.-організатор В.Поповський та співорганізатор Марія Яримович. Загалом у п'яти стейтах й АСТ Австралії 1993 діяло 7 т-в П. (під різними назвами), до яких разом входило 1250 чл.

Лит.: Barchinski A. Welfare Needs of Ukrainian Ageing. Ukr. Settl. A. S., 1989.

І.Вацциш

ПЕРЕПИСИ НАСЕЛЕННЯ (Censuses) в Австралії, що відбуваються кожні 5 рр., віддзеркалюють деякою мірою також чисельний стан укр. населення. Еміграція поважного ч. українців до Австралії почалася 1948 і майже повністю закінчилася

1952. У П.Н. до 1947 включно Україна, як місце народження людей, не вичислялася з СРСР. У наступному переписі (1954) особи, що народились в Україні, творили вже окрему категорію і нараховували: 8728 чоловіків та 6029 жінок. Через те, що українці могли подавати своїм місцем народження, крім України, ін. держави (СРСР, Польща, Чехословаччина тощо), вказані цифри значно применшували дійсне ч. осіб, народжених в Україні, і в ще меншій мірі відбивали кількість людей укр. роду. Натуралізаційні записи виявляють прибл. 21000 осіб, які вважали себе українцями. Пізніше П.Н. (1961, 1966, 1971, 1976, 1981) продовжували подавати інформацію про етнічний склад Австралії тільки посередньо, за допомогою т. зв. "суррогатних питань про етнічність". Під час перепису 1976, відповідаючи на питання про "всі мови, що їх регулярно вживається", 17584 особи назвали укр. мову.

В рамках політики багатокультурності (П.Н. 1986) зроблено спробу ідентифікувати етнічну приналежність безпосередньо за допомогою питання про "походження кожної особи". Відповіді дають підставу для висновку, що людей укр. походження було між 31000 і 32000. Серед них 46% становили особи, народжені в Австралії. Ч. осіб, що подали місцем народження Україну, зменшилося до 10470. Згідно з П.Н. 1986, 85% людей укр. роду в Австралії визначили свою рел. приналежність як католики або правос.

При цьому останні складають 40,5%. Ч. осіб, що вживають укр. мову, зменшилося до 15167. З-поміж них люди віком 34 рр. і молодші творять 30%. П.Н. 1991 дав значно менше інформації про українців, тому його результати не аналізуємо.

Лит.: Seneta E. On the number of Ukrainians in Australia in 1979. *Journal of Ukrainian Studies*. (Toronto), vol. 21, 1986; Seneta E. Ukrainians in Australia's censuses. Ukr. Settl. A. M., 1986; Seneta E. Ukrainians in the 1986 Census. Ukr. Settl. A. S., 1989; Seneta E. До питання числа українців в Австралії в 1979. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Є.Сенета

ПЕРЕСЕЛЕНЧІ ТАБОРИ (Migrant Camps, також Migrant Hostels), місця перебування в Австралії імігрантів з таборів ДП після 2 світ. війни (див. *Іміграція*). У зв'язку з тим, що в кін. 1940-их рр., завдяки заходам міністра А.Колвела, Австралія широко відкрила двері т.зв. переміщеним особам в Німеччині й Австрії, уряд подбав про організоване тимчасове розміщення і працевлаштування тисяч людей, які прибували сюди без засобів для існування. Їх майже без винятку було сконцентровано в іміграційних центрах, таборах, які щодо житлових умов мало чим різнилися від таборів ДП в Європі. Це були кол. військ. табори або табори військовополонених. Звич. імігранти мешкали в дерев'яних або бляшаних бараках з примітивним влаштуванням, де були масово скупчені люди (чоловіки, жінки і діти) різних східноєвроп. національностей. Влітку у цих густозаселених приміщеннях було гаряче, зимою проймав дошкульний холод.

Після переведення працездатних чоловіків на т.зв. контрактну працю їх поселяли в робочі табори б. заводів, копалень, будівництва шляхів. Працюючі перебиралися, найчастіше з родинами, до облаштованіших П.Т., де умови були дещо кращі: окремі кімнати для родини, приміщення для шкіл, рел. відправ, суспільно-товариських занять. Лише одиниці і ті, що з власного заробітку могли собі винайняти окремі квартири поблизу місця праці, жили поза П.Т. Табори знаходилися оподаль вел. міст й іноді давали початок творенню окремих робітничих селищ. В ін. випадках, після закінчення проектів праці, їх ліквідували. Цей тип П.Т., робітничих або

Самодіяльний гурток у таборі Бонегілля, Вік., 1948 р.

імігрантських, проіснував довше, поки поселенці не змогли винайняти квартиру або збудувати навіть

Баракки у переселеному таборі в Нортгемі, ЗА

примітивне житло, але на власному закупленому ґрунті.

У перших тимчасових П.Т. уряд покривав кошти утримання. Дорослі мешканці П.Т. виконували допоміжні роботи. Згодом працюючі самі оплачували кошти перебування. На поч. майже всі імігранти певною мірою вивчали англ. мову, доки їх не було працевлаштовано.

П.Т. мали міжнац. характер, але окремі нац. групи намагалися жити спільно в окремих бараках і дуже швидко почали організовувати власне культ. та гром. життя. Адміністрація була в руках австралійців, хоча вони залучали до неї й осіб з ч. імігрантів (хто знав англ. мову): у

таборі Грета, НПВ, комендантом поліції у 1949-51 був М.Німців, а в таборі Чулора в Сідней високу адміністр. посаду займав К.Білинський.

Перші П.Т. виникли в ЗА. Один з них розміщувався поблизу м. Нортгем уздовж дороги до Перту (Northam Migrant Camp). Дещо меншим був табір на сх. від Нортгему в Кандердіні (Cunderdin). В околиці Нортгему діяв також робітничий табір Holden Migrant Camp; також існував табір у Грейлендс (Graylands) у передмісті Перту. Тут жили родини, а працюючі, якщо місце роботи було віддалене, приїжджали у вихідні дні.

У ПА найбільші П.Т. знаходились у Вудсайді (Woodside) й у передмісті Аделаїди – Pennington Migrant Hostel. Кілька П.Т. виникло в НПВ: Батгерст, Грета, Ковра. Робітничі П.Т. діяли: в Чулора (Chullora) для залізничних робітників (бл. 100 укр. родин), Горнсбі (Hornsby) для працівників тартаку й ін. Там були більші укр. осередки, в яких розвинулися перші форми культ. діяльності (мист. ансамблі, школи), розпочалося рел. життя й, зрештою, дійшло до організування громад. До вел. П.Т. у стейті Вік. належали табори у Бонегілла б. Водонґи і Пакапанія, Рашворт (Rushworth), Милдюра (Mildura), Беналля (Bennalla), Обирн (Auburn) та ін. У Квінс. укр. імігранти жили в менших П.Т. – Еннгер (Ennnger), Кернс (Cairns), Вейкол (Wacol) та Стюарт (Stuart). Так само діяли П.Т. в

Пластовий табір у Коврі, НПВ, 1950 р.

Тасм., зокрема у Брайтоні (Brighton), бл. 35 км від Гобарту.

Здебільшого П.Т. були ліквідовані 1951. Деякі споруди служили пізніше для імігрантів з Югославії та з півд.-сх. Азії (В'єтнам). Тільки через П.Т. в Бонегілла, Вік., перейшло упродовж чверті століття його існування понад 300 тис. імігрантів різних національностей. Тепер там міститься іміграційний музей (Bonegilla Immigration Museum).

Лит.: 36. Укр. А.; Back to Bonegilla. Border Morning Mail, Dec. 7, 1987.

О.Бучацький, Т.Судомляк

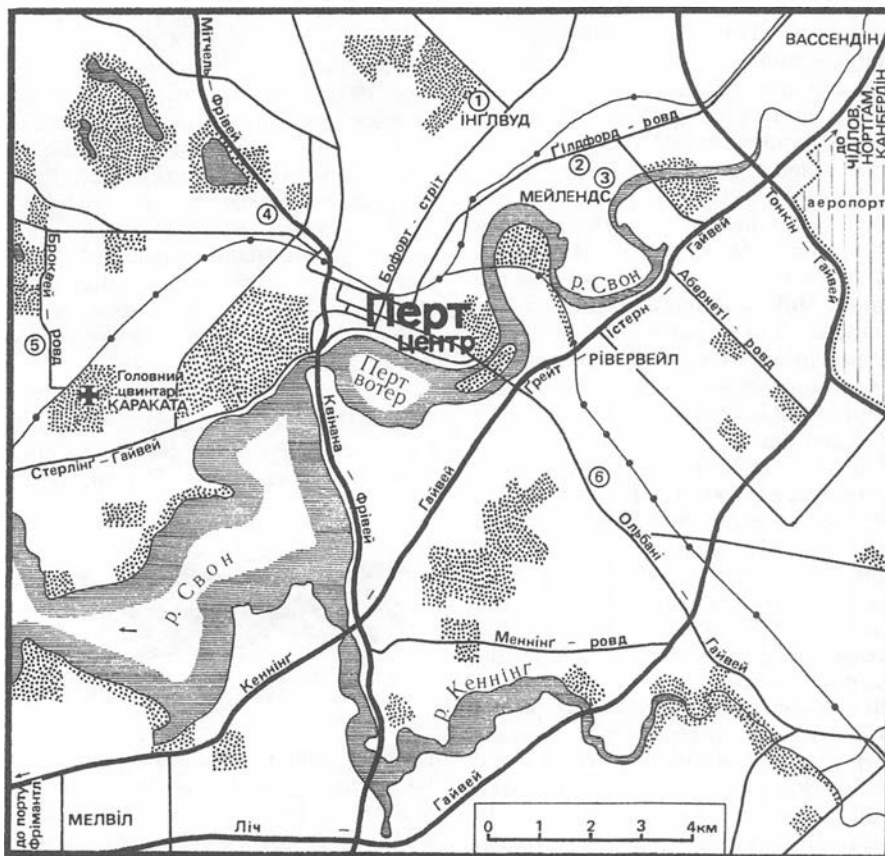
"ПЕРЕЦЬ" (The Pepper), гумористично-сатиричний журн. Виходив 1950-52 (28 чч.) в м. Говлер, ПА,

тиражем 200 прим., ілюстрований. Видавець і ред. Б.Ігнатів; співред. А.Квітко. Частина змісту англ. мовою. Припинив появу через фін. труднощі.

ПЕРТ (Perth), столиця стейту ЗА, м., засн. 1829 над р. Свон (Swan) на узбережжі Індійського океану. Нас. 1930 тис. (1990), в тому ч. українців – від 2 до 2,5 тис. Пром. центр: будівельні матеріяли, папір, метал, цемент, гума, трактори, залізо, алюміній, нікель; рафінування нафти, переробка сіль.-госп. продукції. Портове передмістя Фрімантл (Fremantle). Чотири університети, англіканська і кат. катедри, стейтовий парламент.

Серед переселених таборів, у яких розміщували укр. імігрантів у ЗА від 1948, був табір у Грейлендс (Greylands) – передмістя П. Від сер. 1949 українці, звільняючись з контрактної роботи, осідали в П., де виник гол. центр укр. життя у цьому стейті. До П. й околиць прибуло у 1949-51 бл. 1200 осіб укр. роду. 1949 створено Українську Громаду Західної Австралії, яка у 1957-61 побудувала Укр. Нар. Дім ім. Т.Шевченка. 1952 в різних дільницях почали діяти укр. суботні школи, які 1958 об'єдналися в центр. школу (пересічно 50 учнів) з дитячим садком. П. є осідком парафій: УКЦ

Плян Перта з околицями

1. Спортовий клуб "Інглвуд-Київ"; 2. Церква св. Івана Хрестителя (УКЦ); 3. Церква св. Миколая (УАПЦ); 4. Укр. Нар. Дім; 5. Грейлендс табір; 6. Укр. баптист. молит. дім

(богослужіння розпочав свящ. Юрій Сполітакевич 1951; парафію проголошено 1958; церква св. Івана Хрестителя споруджена 1964-66) і УАПЦ (парафію св. Миколая заснував свящ. Г.Фомічевський 1950; церкву збудовано 1959). Обидві церкви знаходяться на одній вулиці в дільниці Мейлендс (Maylands). З 1958 діє євангеліцько-баптистська громада, від 1960 з власним молитовним домом. У м. працюють СУ ЗА (з 1954; видатна діячка М.Менцінська), СУМ (від 1951 з перервою 1962-67; осередок є власником площі з будинком над озером Чідлов, 50 км від П.), укр. спортовий клуб "Київ" (від 1952; має стадіон і клубовий будинок), кредитова кооператива "Калина" (від 1975). У П. діяли або діють хор "Бандура", школа укр. нар. танців, Драм. гурток ім. Л.Українки, жіночий хор СУМ "Весна" (засн. 1987), укр. радіокомітет з програмою на станції 6NR. Найактивнішими укр. гром. діячами у П. виявили себе О.Менцінський, Б.Микитюк, Ф.Мельничук,

свящ. Василь Мовчан та ін. В муз. житті відомими стали піаністка і балерина Д.Тепла, солістка Л.Супрун, піаністка М.Джонсон.

р.м.

Укр. кат. церква Івана Хрестителя і кооператива "Калина"

ПЕТРА І ПАВЛА СВ. ВЕРХОВНИХ АПОСТОЛІВ БРАТСТВО – П.П.Б. (Ukrainian Catholic Confraternity of Sts. Peter and Paul), укр. кат. організація мирян катедральної парафії в Мельборні, засн. 17.9.1950. Перший проєкт статуту братства підготували свящ. Павло Смаль й Іван Прашко. Згідно з цим проєктом, П.П.Б. мало надавати допомогу свящ.-душпастирям з метою поживлення церк. життя парафіян, рел. виховання дітей і молоді та провадити харитативну діяльність. Під кін. 1952 до братства входили 363 родини і 105 окремих осіб. За його ініціативою в листопаді 1950 створено бюро порад, а в травні 1951 читальню. У серпні 1951 при П.П.Б. була організована перша укр. школа, яка пізніше одержала назву ім. митр. А.Шептицького. У жовтні 1951 при братстві засн. позичкова каса, з якої розвинулась нинішня кооператива "Дністер". Гол. П.П.Б.: І.Яворський (1950-52), Ю.Венгльовський (1953-84), А.Гралоук (з 1984). П.П.Б. активно сприяло розбудові катедрального храму, братської школи (див. *Українська Братська Школа ім. Митрополита А.Шептицького*) та ін. церк. приміщень і установ; виступило співзасновником *Об'єднання Українських Католицьких Організацій Австралії* й співпрацює з УГВ, Радіо суспільної опіки, Пластом, СУМ, СУА та Укр. Червоним Хрестом.

о. І.Ш.

ПЕТРА І ПАВЛА СВ. АПОСТОЛІВ УКРАЇНЬСЬКА КАТОЛИЦЬКА КАТЕДРА (Ukrainian Catholic Cathedral of SS. Peter and Paul) у

Мельборні, престольний храм епархії УКЦ Австралії, Нової Зеландії та Океанії і її мельборнської парафії, найбільша укр. церква в Австралії, побудована під проводом єп. *І.Прашка*. Укр. кат. богослужіння в Мельборні відбувалися від 1949 у римокат. церкві св. Августина бл. центру міста. 1958 закуплено ділянки землі на перехресті вулиць Кеннінг і Драйбург у дільниці Норт Мельборн, 2 км на півн. захід від центру. Обидві вулиці засаджені деревами, перед ділянкою – невеликий парк. Сюди легко дістатися поїздом і трамваєм. Фундамент закладено у грудні 1961. Простора церква (бл. 500 сидячих і 250 стоячих місць; понад 100 місць на хорах і бальконах) одержала благословення у квітні 1963 й була посвячена у грудні 1967. Архітектурний стиль церкви – модерний із застосуванням візант. форм. Підготовчий проект виконав *О.Венгринович*, плани розробив еспанець, архітект Сальвадор Брасіро з фірми Сміт і Трейсі. Мистець С.Гординський із США 1969 виконав ікони для іконостасу та проект мозаїки в святилищі; автор проекту композиції іконостасу *О.Венгринович*, а різьблених елементів – Євген Стахів. Стіни та стелю розмалював 1986 мистець Борис Макаренко (також із США).

У підвалі катедрі знаходяться зала й приміщення для різних потреб (шкільні кімнати, сцена, кухня, парафіяльна бібліотека, книгарня, бюро укр. кооперативи). Поруч церкви одноповерховий будинок, посвячений 1967, у якому містяться житлові приміщення для єпископа і священників, *Українська Братська Школа ім. Митрополита А.Шептицького*, зала Патріярха Йосифа, тархіяльні бюро і архів, єпископська бібліотека (13000 томів у 87), *Музей Українського Мистецтва*, редакційне бюро та друкарня над-ва "Просвіта", яке видає тижневик "Церква і Життя". На сусідній ділянці при вул. Шіл – монастир Сестер *Василіянок* (1989; архітект Марія Яроцька) з приміщенням для дитячого садка.

Прицерк. приміщення використовуються для зібрань усіх церк. організацій, зокрема, *Братства св. Верховних Апостолів Петра і Павла* та сестрицтва, проб катедрального та *Молодечого Катедрального* хорів. Катедра є духовним центром мельборнської парафії УКЦ, яка вклю-

Пам'ятник полеглим у визвольній боротьбі в Перті біля укр. кат. церкви

чає осередки з власними церквами в Ардрі (Мельборн), Джіллонгу і Водонзі й 1963 мала в реєстрі 5800, а 1990 – 7000 парафіян. (Див. також: *Архітектура Церковна, Українська Католицька Церква в Австралії, Церковні Братства і Сестрицтва*).

М.Павлишин

ПЕТРІВСЬКА Марія (Maria Petriwskyj), з роду Жевко, дружина *Петриєського Осипа*, церк. і гром. діячка; н. 6.9.1921 в с. Смільниця Добромільського пов., Галичина. Приїхала до Австралії 1949. Поселившись у Квінбіені, НПВ, разом з чоловіком довгі роки активно працювала на гром. ниві. Стала засновницею місцевого СУА і його гол. (1965-70), упродовж 19 рр. була гол. Архібратства Матері Божої Неустаючої Помочі, диригенткою церк. хору, учителькою Рідної Школи.

ПЕТРІВСЬКИЙ Осип (Osyp Petriwskyj), гром. діяч; н. 10.10.1908 в с. Бунковичі Добромільського пов., Галичина, п. 17.1.1980 у Квінбіені, НПВ. Студював у Краківській Академії Мистецтв, вчителював й очолював рільничу школу в Стрільбичах 6. Старого Самбора. Приїхав до Австралії 1949 і поселився у Квінбіені, НПВ, де став організатором і провідником місцевого укр. гром. життя. Засновник УГ в Квінбіені (1951) та осередку СУМ ім. полк. Є.Коновальця (1958), вихователь молоді і почесний чл. СУМ, керівник, режисер і декоратор драм. гуртка, фундатор й учитель місцевої укр. школи.

Р.М.

ПИРІЖОК Ярослав (Jaroslaw Pyrizok), диригент хору; н. 14.7.1915 в с. Зарваниця Підгаєцького пов., Галичина, п. 8.2.1987 у Брізбані. Не одержавши спеціальної освіти, любив і вивчав музику та грав на кількох інструментах. Співав у хорах в Україні і Німеччині. В Австралії з 1951; спочатку на контрактівній роботі у Півн. Квінс., а від 1954 у Брізбані. Учасник хору УГ Квінс. та його диригент від 1960. Автор обробок низки пісень для хорового співу.

ПИРОПВ Дмитро (Dmytro Pyrohiv), гром. і культ. діяч; н. 31.10.1925 в с. Бережниця Жидачівського пов., Галичина. Сер. освіту одержав в укр. гімназії у Ганновері (Німеччина), а диплом бухгалтера в Міжнар. заочній школі у Лондоні. До Австралії приїхав 1950; жив в Аделаїді, а потім у Мельборні. Активний спортсмен, дописував на спортивні теми до преси. У 1952-57 був секретарем укр. спортивного т-ва "Лев" в Аделаїді. Культ.-осв. референт УГВ (1976-78, 1983-85), соліст хору "Чайка" і чл. його управи (1962-70), учитель укр. суботніх шкіл в Аделаїді і Мельборні (1954-76), гол., диктор і кореспондент укр. радіомовлення в Мельборні (1976-90), гол. Т-ва Укр. Мови ім. Т.Шевченка в Мельборні (з 1990). Діяльний в УПЦ, гол. парафіяльної ради церкви св. Покрови в Ессендоні (1987-90) та гол. її церк. хору; скарбник укр. дому для старших в Мельборні (з 1990), чл. збіркових комітетів ЕУ, діяч ОУН за кордоном (чл. Політ. Ради в Австралії).

М.Б.

ПИРОГІВ Микола (Mykola Pyrohiv), лікар, педагог, гром. і церк. діяч на Волині та в Австралії; н. 1875 у Чернігові, п. 1961 в Австралії. Після закінчення Київського Університету, 1915-19 працював у сер. школах; організатор і дир. 4 укр. гімназій у Києві. З 1920 жив у Ковелі (Волинь), 1922-23 посол до поль. сейму, 1941-43 гол. міської управи. З 1944 на еміграції в Зах. Німеччині, після 1949 в Австралії, де й помер.

ПІВДЕННА АВСТРАЛІЯ (South Australia), стейт на півд. Австралії. Площа 984000 кв. км, нас. 1,46 млн (1991). Столиця – Аделаїда. Півн. частина ПА – пустиння. Після дощів

Карта стейту Півд. Австралія

(що трапляється рідко) ріки, звич. сухі, доносять води до солоних внутр. озер, найбільше з яких – озеро Ейр (Lake Eyre). Екон. діяльність у півн. ПА пов'язана, насамперед, з гірництвом – видобуванням залізної руди, урану, міді, опалів, золота, вугілля, природного газу. 98% нас. проживає у приморській півд. частині ПА, де клімат сприятливий для розвитку сіль. госп-ва (пшениця, вівна, виноград, овочі). Металургія і виробнича пром-сть розвинулися

під час і після 2 світ. війни – сталь у Ваялі (Whyalla); машинобудування, рафінування оліва, срібла й цинку у Порт Пірі (Port Pirie); цемент, цегла, черепиця, керамічні вироби, кухонне устаткування, монтаж автомобілів в Аделаїді; дерево в Мавнт Гембієр (Mt. Gambier). Останнім часом на перші позиції в Австралії вийшло місцеве виноробство.

Корінне нас. ПА – австрал. аборигени. Європейці почали прибувати 1836 до Аделаїди завдяки заходам Компанії ПА під хартією бріт. парламенту, яка, всупереч практиці в ін. бріт. колоніях Австралії, заборонила поселювати тут каторжан. При творенні Коммонвелту Австралії (1901) кол. колонія ПА увійшла до його складу як окремий стейт.

Про поселення українців у ПА до 1948 нічого не відомо. Перша група укр. післявоєнних імігрантів прибула у Порт Августа (Port Augusta) 20.9.1949 у кількості 18 осіб (серед них 3 жінки). Чоловіків було призначено відробляти 2-річний контракт на залізниці і в пром-сті, жінок – працювати прибиральницями у шпиталях. Наступні групи українців, що приїхали до ПА, також відробляли контракти на залізниці і пром. підприємствах Аделаїди, а також у лісній пром-сті, на молочарнях Мавнт Гембієр і на виноградниках в околиці Беррі над р. Маррі. Після закінчення контрактів майже всі імігранти перебралися до Аделаїди, дехто до Мельборну й Сіднею.

Організоване укр. гром., церк. і шкільне життя розвинулося тільки в Аделаїді, де 1949 постала *Українська Громада Південної Австралії*. Згідно з переписом населення 1976, 3176 осіб в ПА ствердили, що вживають укр. мову. У переписі 1986, 4642 особи в ПА назвали себе українцями за етнічною приналежністю чи походженням.

Лім.: Zubrzycki J. Settlers of the Latrobe Valley. The Australian National University. Canberra, 1966; Ващишин І. УГ ПА – найстарша Укр. Громада в Австралії. 36. Укр. А.; Голубович О. До історії українців в Півд. Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Р.М.

ПІГУЛЕВСЬКИЙ Олександр (Olexander Pihulewskyj), правос. свящ.; н. 17.12.1920 в м-ку Дивин Кобринського пов. на Поліссі, п. 17.6.1992 у Сіднеї. З 1943 у Німеччині, вчився на пастирських курсах при єпархіяльному управлінні в Ашафенбурзі

(1946-47), висвячений на диякона 1947. Приїхав до Австралії 1948 і поселився в Сіднеї. Організував парафію в переходовому таборі у Ріджентс Парку (Regents Park), став співзасновником парафії УАПЦ св. Покрови в Гомбуші (Homebush West), Сідней. Рукоположений на свящ. 1954, зайняв становище настоятеля Святопреображенської парафії в Блектавні (Blacktown), НПВ, з 1957 – Святомиколаївської церкви у Канберрі. 1963 піднесений до сану протоієрея, 1978 – протопресвітера. З 1972 був настоятелем Святопокровської парафії в Гомбуші, чл. консисторії УАПЦ, 1981-92 виконував обов'язки гол. консисторії.

С.Р.

ПІНКЕВИЧ Павло (Paul Pinkewich), визначний професійний гравець настільного тенісу; н. 1950 у Сіднеї. Від 1967 постійно репрезентує Ав-

П.Пінкевич

стралію на міжнар. змаганнях (до 1989 брав участь у 218 таких змаганнях, зігравши 500 матчів – неофіційний світ. рекорд); восьмиразовий чемпіон Австралії, десятиразовий учасник індивідуальних чемпіонатів світу. Як спортсмен відвідав багато країн Європи та Азії. У Беджінгу в рамках т.зв. "пінг-понгової" дипломатії брав участь у матчах між Австралією й Китаєм у присутності членів кит. уряду. З 1991 тренер і менеджер стейтових та австрал. змагань.

О.Б.

ПІСКОР Степан (Stephen Piskor), працівник банку, гром. діяч; н. 4.6.1950 у Брізбані. З 1975 в управі УГ Квінс., особливо діяльний у фін. ділянці. Активний у Пласті (гол. станиці у 1982-87) і в укр. кооперативі "Єдність" (дир. від 1982 та керівник бюро від 1987).

ПЛАСТ, організація укр. молоді в Австралії (Plast, Ukrainian Youth Association in Australia); об'єднання скавтського типу, засн. з метою всебічного виховання і самовиховання молоді. В Україні, зокрема в Галичині, П. постав 1910-11. Прибл. в тому ж часі виникли молодечі групи на Великій Україні за зразком міжнар. організації "скавтіngu", що веде початок від ген. Баден Павела в Англії. Укр. скавтська організація П. прийняла за свою ідейну основу патріотичні цілі, виражені в гаслі П. – "Бог і Україна".

П. в Австралії належить до Конференції Укр. Пластових Організацій (КУПО), яка гуртує крайові організації в Україні, США, Канаді, Англії, Німеччині, Аргентині, Польщі та Словаччині; ці організації, об'єднані ідеологічно, творять Гол. Пластову Раду на зборах КУПО та дотримуються організаційних форм і методів праці, визначених у правильниках Гол. Пластової Булави.

Початки організації

Безпосереднім підґрунтям та початком організації П. в Австралії став відновлений П. на еміграції у таборах ДП в Німеччині й Австрії у 1945-50. Перші пластуни приїхали до Австралії з Європи 1948. З власної ініціативи вони й утворили організовані групи П. в Аделаїді, Мельборні та Сідней. Гол. Пластова Старшина, що тоді ще перебувала у Німеччині, призначила своїм уповноваженим на Австралію Р.Олесницького. Він покликав до життя тимчасо-

Пластовий вечір у Брізбані, 1954 р.

вий провід, а в липні 1951 відбувся перший крайовий з'їзд, на якому обрано крайову пластову старшину та затверджено тимчасовий правильник діяльності. З 1954 діє допоміжна організація Пласприят (Приятелі П.), що об'єднує батьків пластунів та прихильників П., які допомагають у веденні фін. та госп.-техн. справ П.

Пластові осередки

Поруч з новачками (до 12-річного віку), юнаками (до 18-річного), старш. пластунами (до 26-річного, винятково – 30-річного) обох статей, особи, що вже вийшли з цих вікових категорій, кол. пластуни, також продовжують свою виховну та керівну працю в

П. через участь у т. зв. уладі пластунів-сеньйорів. Географічно П. поділяється на осередки (станіції), які створено у місцевостях більшого скупчення укр. молоді.

Аделаїда. Організаторами П. тут виступили Р.Олесницький, Євген Гурко, Я.Андрухович і Мирослав Шевчик. Станицю оформлено 1951 – 40 чл., 1955 – 95, 1990 – 93. Гол. станиці були: М.Шевчик (1951-56, 1961), Григорій Василюк (обраний 1957), Р.Олесницький (1958, 1960, 1964), Богдан Соловій (1959, 1966), Юрій Нестор (1973), Андрій Олесницький (1974), Іван Полатайко (1978), О.Голубович (1979), Любомира Цюрак (1981), Петро Яровий (1984), Андрій Ростек (1986), М.Лапка (1989). Організація новацьких роїв та юнацьких гуртків велася при укр. школах. Таборування відбувалося спочатку в різних гірських околицях стейту, а від 1966 на власній оселі "Бескид". На території ПА 1953-54 для станиць Аделаїди і Мельборну був влаштований спільний табір "Чорноморці" в Альдінга та крайовий вишкільний табір 1964-65 в Ечунга. На оселі "Бескид" проведено також свято 60-ліття П. (1911-72), новацький зліт (1979-80) та ювілейний міжкрайовий пластовий здвиг (1986-87). Станиця в Аделаїді створила *Пластовий Музей-Архів* для П. усю Австралію.

Брізбан. Організаторами місцевого П. стали Володимир Винницький і Ярослав Гембатюк; юнацькі і старшопластунські гуртки створено

Пластуни в поході, 1958 р.

Перший пластовий з'їзд в Сіднеї

1956, станицю оформлено 1960. Гол. станиці були: Юрій Гродзіцький (1960), П.Гупало (обраний 1961, 1988), Андрій Ілечко (1967), Р.Павлишин (1967), Михайло Піскор (1976), Петро Струк (1979), С.Піскор (1982), Ігор Сташишин (1989). Довгий час виявляли активність у виховній та організаційній праці О.Павлишин й Людмила Машталір, а в Пластприяті Казімір Реваківський та О.Сухарський. 1990 станиця нараховувала 35 чл. П. у Брізбані відбував окремі пластунські табори до 1988, згодом чл. станиці брали участь у таборах Вік. Найбільший табір "Хортиця" відбувся на Ейт Майл Плейнс (Eight Mile Plains) 1963 за участю бл. 80 пластунів. При

П. діяла оркестра "Смерічки", рівночасно пластова молодь у більшості входила до танц. групи "Калина".

Канберра. Тут пластова група виникла на поч. 1960-их рр. (організатор В.Турчик); 1977 її очолив В.Спесивий. 1978 оформилася станиця у Канберрі, гол. якої були В.Спесивий (обраний 1978) та І.Гавришкевич (1978). Чл. 1965 – 23; 1990 станиця припинила існування.

Мельборн. Місцева станиця стала центром діяльності для пластунів усієї Вік., себто також для деяких менших осередків, де П. існував переходно. Перші збори мельборнського осередку відбулися у грудні 1949. Гол. станиці: Любомир Білик (обраний 1952), Н.Грушецький (1954),

Пластове свято св. Юрія в Сіднеї

Ю.Семків (1955, 1961), Ростислав Шкандрій (1959, 1965), Ігор Осідач (1962), Зірка Яськевич (1963), Іван Дроботюк (1964), Валентин Микитенко (1966), Нестор Яворський (1968), Лонгин Когут (1970, 1979), Я.Болюх (1973), Богдан Яськевич (1976, 1983), Я.Полатайко (1988), Наталка Гриневич (1993). Станиця в Мельборні 1955 мала 125 чл., 1965 – 330, 1991 – 250. 1976 закуплено будинок б. нар. дому для пластової домівки. До активістів Пластприятю в Мельборні належали Віра Федевич, В.Сірко, О.Дроздовський, Михайло Коваль та ін.

З 1962 мельборнська станиця проводить літні табори на пластовій оселі "Сокол". До того часу пластові табори відбувалися в різних місцевостях Вік. Більшими заходами, організованими на території станиці, стали: крайовий вишкільний табір "Верховина" б. м. Сеймур (Seymour) 1956-57; відзначення 45-ліття П. в Севіллі, Вік., 1957-58; відзначення 50-ліття П. на оселі "Сокол" 1962-63 за участю 600 організованих пластунів (комендантом 6 таборів був А.Жуківський); крайові вишкільні табори у Ворбуртоні (Warburton), Вік., 1964 і 1966; відзначення 50-ліття новацтва 1974-75 та 70-ліття П. 1981-82 на "Соколі" за участю начального пластуна Юрія Старосольського із США; зліт новацтва на "Соколі" 1984-85; крайовий мандрівний табір старш. юнацтва у Вікторіанських Альпах 1984-85; зліт новацтва на "Соколі" 1991-92 та ін. Станиця Мельборну видає від 1968 неперіодичний "Листок зв'язку".

Поза Мельборном, пластові осередки у стейті Вік. існували: в м. Балларат (1961-64, мав бл. 20 чл., провідники – Анна та Юрій Овчаренки); в м. Джілонг (з 1960, провідник до 1963 – Віталій Мішура, чл. 1965 бл. 50; осередок працює досі, хоч адміністративно належить до станиці у Мельборні); юнацькі гуртки в Гобарті, Тасм. (1965 – 20 чл., активісти Ірина Запотоцька та Дмитро Липка).

1962-65 діяла обласна старшина на стейт Вік., гол. якої були: Ю.Семків, О.Венгринович та Б.Тарнавський. Опісля знову старшина станиці в Мельборні несла відповідальність за всі пластові групи у Вік. та Тасм.

Сідней і НПВ. Перші гуртки П. організовано у переселенчому таборі Батгерст (Юрій Барчинський, Євгенія Козьолковська); коротко існували також пластові гуртки в Блектавні. Станицю в Сіднеї оформлено 1951. Її гол. були: Олександр Якубовський (обраний 1951, 1966), Олександр Коржанівський (1950, 1953), Я.Кужіль (1954, 1958, 1961), Тарас Триш (1956), Василь Гладкий (1957, 1981, 1989), М.Свідерський (1959), Я.Масляк (1960), В.Матіяш (1963, 1977), Надя Теодорович (1983, 1990), М.Саракула (1986). Чл. усіх уладів 200 (1955), 310 (1965), 202 (1988), 109 (1993).

З метою організації пластових свят, зустрічей, станичних та крайових таборів 1952 закуплено площу б. Сіднею над р. Джорджес Рівер, яку названо "Холодний Яр"; 1985 площу продано. На території станиці Сіднею були влаштовані: крайовий вишкільний табір в Блю Мавнтенс 1970-71, свято 25-ліття П. в Авст-

Члени станиці в Брізбані, 1986 р.

А.Жуківський (1956, 1975), Є.Барановський (1961), Ю.Семків (1963), І.Гриневиц (1970), В.Микитенко (1972), Ю.Овчаренко (1973), В.Гладкий (1977), Б.Тарнавський (1979), О.Голубович (1984), Юрій Суховерський (1986), Б.Яськевич (1989).

П. в Австралії входить до СУОА, а також співпрацює з ін. етнічними скавтськими організаціями країни. Так само є чл. Нац. Ради Молоді Австралії (National Youth Council of Australia). Укр. пластуни Австралії 1958 брали участь у міжнар. скавтському Джемборі (здвизі) на Філіппінах (керівник укр. групи

Ю.Барановський). В час різдвяних вакацій 1985-86 П. і СУМ організували спільне таборування на сумівській оселі "Карпати" (коменданти Микола Добротвір та С.Романів).

До визначних пластунів належали такі відомі наук. та гром. діячі як: П.Богацький, Є.Ю.Пеленський, М.Федусевич, О.Тарнавська, почесний консул України в Австралії З.Ботге.

Крайова пластова старшина неперіодично видає "Вісник КПС" та різні виховні матеріали, а управа Пластового Музею-Архіву в Аделаїді - "Альманах" (3 чч.).

ралії в Ярманді, крайовий мандрівний табір "Рейд Косцюшко" 1990-91 та ін. У 1960-их рр. діяв пластовий ансамбль бандуристів під керівництвом Г.Бажула. Сіднейська станиця має власну домівку. Активні у Пластприяті Євстахій Валіхновський, Григорій Волошин, М.Строкон, Юліян Федорів, Т.Суховерський.

Крайова організація і діяльність П.

Крайові з'їзди делегатів станиць, на яких обирають крайові старшини, відбуваються що два роки. Гол. крайових старшин були: Р.Олесницький (обраний 1951), Ераст Бурачинський (1953), М.Маренін (1954),

Збір пластунів на оселі "Сокіл"

Динаміку чисельного складу П. в Австралії можна простежити за допомогою нижче поданої таблиці (скорочення: УПН – улад пластового новацтва, УПЮ – улад пластового юнацтва, УСП – улад старш. пластунів, УПС – улад пластунів-сеньйорів).

Рік	УПН	УПЮ	УСП	УПС	Разом
1955	225	98	52	44	419
1960	272	214	47	66	599
1965	252	401	174	109	936
1970	203	302	251	126	882
1975	159	218	117	148	642
1979	141	198	174	176	689
1986	119	135	204	218	676
1991	123	96	87	218	524

Найчисельнішим П. в Австралії був у 1967 – 969 чл. Тоді УПН, УПЮ та УСП разом нараховували 853 особи, а УПС тільки 116. З того часу ч. новацтва, юнацтва та старш. пластунів постійно зменшується, а сеньйорів неухильно збільшується. Нині кількісно найбільшими уладами є УПН та УПС.

Лит.: Крайова пластова старшина. Пласт в Австралії. 36. Укр. А.; Суховерський Ю. Пласт в Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Ю. Семків

ПЛАСТОВИЙ МУЗЕЙ-АРХІВ в Австралії (Ukrainian Scouts Museum in Australia), засн. у липні 1981 в Аделаїді. Організаторами були Омелян Слободян (став керівником музею), Любомира Цюрак та В.Лабаз. П.М.-А. збирає пластові матеріали

з усього світу і з Австралії зокрема. Тут зберігаються: пластові поштові марки, включно з експонатами із ранніх періодів діяльності Пласту в Україні (у 1920-их рр.), Чехії (1931-38) і Німеччині (1946-50); відзнаки; фотоархів та архів газетних вирізок, зокрема, з історії Пласту в Австралії; зразки пластових одностроїв (найстарший з 1931); прапори пластових з'їздів та різних організаційних одиниць; документація щодо участі укр. пластунів на світ. Джемборі тощо. У П.М.-А. знаходяться також архіви пластових станиць Австралії та крайової пластової старшини. Експонати музею виставлялися на ювілейних міжкrajових пластових зустрічах в Аделаїді (1981-82) і Мельборні (1986-87). Видається "Музейний Вісник" за редакцією М.Цюрака. Представником П.М.-А. на Америку є Іван Дитюк.

Р.М.

ПЛІЧКОВСЬКИЙ Никодим (Nikodym Pliczkowsky), правос. свящ., педагог, журналіст; н. 4.3.1905 на Запоріжжі, п. 24.8.1992 у Брізбані, похований в Аделаїді. Закінчив фіз.-математичний факультет Ленінградського Університету, в якому залишився на викладацькій роботі. В час війни попав у полон, згодом працював у Німеччині лаборантом на підприємстві. 1960 висвячений на свящ. УАПЦ; від грудня 1969 в Австралії настоятель Святопокровської парафії в Аделаїді, рівночасно лаборант в австрал. школі. Автор книги "Нарис історії Укр. Правос. Церкви" (С., 1985). У періодичних виданнях укр. діаспори, зокрема в Австралії, надрукував 20 наук.-популярних статей про соняшну систему,

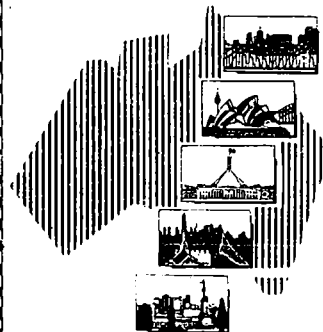
понад 30 – на богословські теми (серед них "Тисячоліття Укр. Правос. Церкви і 40-ліття УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії" в Альм. УАПЦ), 40

А
Л
Б
М
А
Н
А
Х

Ч. 1

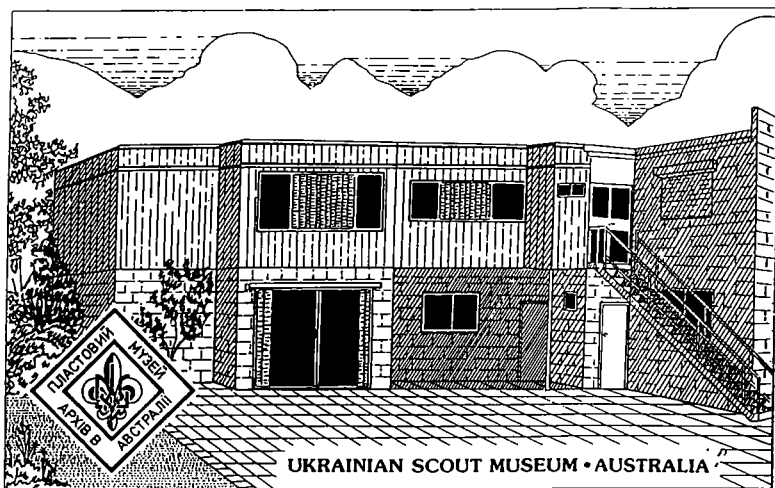
ПЛАСТОВИЙ МУЗЕЙ - АРХІВ В АВСТРАЛІЇ

– на загальноном. теми. Звич. чл. НТШ. Протопресвітер УАПЦ. З 1990 жив у Брізбані, де обслуговував Святопокровську парафію УАПЦ.

С.Р.

ПОДОЛЯНКО Богдан (Bohdan Podolanko), журналіст і гром. діяч; н. 30.1.1921 в м-ку Ожидів Золочівського пов., Галичина. 1939 за приналежність до ОУН був ув'язнений у тюрмі "Бригідки" у Львові. 1941-43 як учасник підпілля працював у нелегальній друкарні "Прага" на Львівщині і виконував спеціальні доручення. 1944 виїхав до Відня, 1945 – до Інсбруку, 1946 – до Мюнхену, де очолив вид-во "Укр. Трибуна" (1946-49). До Австралії прибув 1949 і поселився в Сідней. В тому році разом з В.Шумським започаткував у м. Беррі, НПВ, першу укр. газ. в Австралії – тижневик "Вільна Думка". Входить до її редакційної колегії (1949-70), постійно дописував на політ. і гром. теми, часом під псевд. Австралюк. Від 1948 був кореспондентом "Укр. Трибуни" (пізніше "Укр. Самостійника", Мюнхен). Обирався секретарем Об'єднання Українців Австралії (1951-52). Автор творів: "Любть життя" (С., 1982), "Словідь" (С., 1984), "Фанта-

стична втеча Мирослава Січинського" (С., 1987), перекладу з поль. мови праці Леона Василевського "Україна та її проблеми" (поль. вид. – Краків, 1911; переклад – С., 1988). Діяч середовища УГВР.

І.Г.

ПОДРИГУЛЯ Василь (Vasyl Podryhula), правос. свящ.; н. 1912 в с. Боголюби Луцького пов., Волинь. Вчився у Луцькій Укр. Гімназії ім. Лесі Українки. 1939 переїхав на Холмщину, де виступив організатором укр. шкільництва. З 1943 у Німеччині, від 1949 в Австралії; працював у Сідней в театр.-мист. галузі. З 1960 свящ. УАПЦ в Святопокровській парафії у Сідней та в церкві Різдва Богородиці у Джілонгу, Вік. (1970-80). Протоіерей.

ПОКРОВИ СВ. КАТЕДРАЛЬНИЙ СОБОР (Holy Virgin Protection Cathedral) у Мельборні, гол. храм УПЦА, найбільша укр. правос. церква в Австралії. Святопокровську парафію заснував 1949 свящ. *Б.Стасишин*. 1957 парафія купила ділянку землі при вул. Баклі (Buckle) в Ессендоні, бл. залізничної станції і будинку, який 1960 став Укр. Нар. Домом. 1959 тут споруджено хату для еп. В.Соловія, а 1960 розпочато будову мурованого храму. Церкву, яка має 500 стоячих місць (50 на хорах), посвячено 1966. Первоіерарх УПЦА, митр. Андрій Метюк з Вінніпегу (Канада), підніс

церкву-пам'ятник до рангу катедрального собору. Будівлю, у якій застосовано форми, характерні для укр. барокко, проєктували Іван Слинсько та архітект Маргарита Слинсько-Авдіїв, що також відповідали за її зведення. Більшу частину роботи виконали самі парафіяни. Храм, площею 280 кв. м і висотою 21 м, у плані має форму хреста.

При соборі знаходяться зала зі сценою та кухнею, трикімнатний будинок, де міститься Укр. Школа ім. Т.Шевченка, житловий дім. Настоятелем постійно був о. Б.Стасишин, якому у 1950-их рр. допомагав о. І.Винницький. При церкві діють братство (з 1954) і сестрицтво св. Ольги (з 1952), церк. хор. Парафія нараховує 270 зареєстрованих родин та понад тисячу прихожан. Б. собору споруджено пам'ятник жертвам голоду 1932-33.

С.Р., М.П.

ПОЛАТАЙКО Ярема (Jarema Polatajko), підприємець, гром. і кооп. діяч; н. 23.1.1955 в Аделаїді. 1981 закінчив бухгалтерські студії, провадить власну фірму податкового дорадника. Активний у Пласті Вік. – чл. станичної старшини від 1985, станичний у 1987-93. У Мельборні чл. дирекції кооперативи "Дністер" від 1985 і вчитель суботньої братської школи. З 1988 входить до управи Ліги Визволення України. Меценат лекторату україністики в Університеті ім. Монаша.

Святопокровський катедральний храм у Мельборні

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ (Political Parties) в укр. суспільно-політ. структурі Австралії – явище помітне і визначальне, хоча довгий час їхня діяльність не була відкритою. Укр. П.П. діяли тут радше через легальні організації та намагалися охопити їх своїми впливами. Вони віддзеркалювали ідеологічно-політ. диференціацію укр. діячів, частково успадковану з міжвоєнного періоду еміграції в Європі, політ. досвіду Зах. України до 1939 та, деякою мірою, формовану складними процесами на Україні в час 2 світ. війни. Менше впливу на них мали партії країн поселення.

Політ. динаміка і спектр П.П. вже яскраво виявилися у таборах ДП і взагалі серед укр. емігрантів-втікачів у Зах. Європі після 1945. Звідти в час переселення українців за океан, у тому ч. до Австралії, ця диференціація, міжпартійна боротьба та будівлення коаліцій перенеслися й на п'ятий континент. Політ. інстинкт нової еміграції домінував у всій її діяльності, а відносно молодий вік емігрантів та їхня участь у визвольній боротьбі в Україні сприяли радикалізації програм та дій П.П.

Несиметричне співвідношення політ. сил вже від початку характеризувало суспільні організації і їхні центри в діячів; кількісно, вкладом праці та кадрами переважали революційні націоналісти з-під стягу ОУН С.Бандери. Щоб досягти рівноваги сил, ін. партії творили коаліцію поміркованих і дем. груп. Незалежні гром. діячі співпрацювали з однією або другою групами. Проте гром. життя Австралії більше, ніж деінде, стало тереном співпраці і співдії. Гром. і культ. організації не зазнали, за незначними винятками, двоподілу за суспільно-партійними критеріями.

Найчисельнішою П.П. була постійно **Організація Укр. Націоналістів (ОУН)** під проводом **С.Бандери**, відома також як ЗЧ ОУН. На перших порах вона мала повністю за-конспіроване членство, але її окремі діячі явно визнавали свої погляди, хоча, з огляду на можливі рад. репресії та з уваги на австрал. держ. органи, не ідентифікували себе виразно з організацією. Така настанова поступово змінювалася. На поч. 1950-их рр. ЗЧ ОУН могли мати в Австралії кілька сот (250-300) організованих чл. та вдвічі більше

симпатиків. Вони створили складну організаційну мережу – від місцевих малих груп-ланок (кущів) до стейтових провідів і теренового проводу в цілій Австралії. У 1950 вже була покликана до життя організаційна структура у стейтах та окремих осередках завдяки активності П.Сороки, Василя Коцюмбаса, Омеляна Кошарського, В.Литвина, С.Міська, Л.Склепковича, Зіновія Грабика, М.Шегедина, Богдана Умриша, Василя Пундяка. Гол. теренового проводу були: З.Грабик, В.Коцюмбас, В.Литвин (1970), О.Кошарський, Лев Новицький (1970-80), Ю.Венгльовський (1981-89) та С.Романів (після 1989).

ОУН С.Бандери видавала в Австралії журн. "Наш Фронт"; з 1991 появляється кварталник "Наша Мета" (ред. М.Добриденко та Т.Андрушко). За сприянням і спонсорством ЗЧ ОУН виходив англomовний журн. *Ukrainian Review*. У 1990-их рр. середовище ОУН посилює англomовну пропаганду через Укр. Центр. Інформаційну Службу і видання місячного бюлетеня *In Ukraine* (С.).

З ініціативи діячів ОУН виникли легальні організації – *Ліга Визволення України*, *Спілка Української Молоді (СУМ)*, *Станиця Вояків УПА*. Всі вони разом творять Укр.

Визвольний Фронт. Ця організація та її симпатки жертвували по-важні суми на укр. політ. цілі в Європі й Азії, які здійснювалися під егідою ЗЧ ОУН та АБН, зокрема, підтримували місії АБН на Формозі та в Японії. Австралію кількакратно відвідували Ярослав та Слава Стецьки, ін. лідери й чл. проводу ЗЧ ОУН. Крім названих, діячами цієї організації в Австралії були: В.Чор, Р.Драган, Ю.Борець, С.Григорців, О.Нагірний, С.Лисенко, Лев Томин, Степан Гриців, Григорій Гірняк, Микола Клишко, Іван Легкий, Дмитро Решітнік, Осип Тарнавський, В.Янківський, Микола Мороко, М.Менціньська, М.Моравський, Роман Дума. Вплив ОУН С.Бандери помітний у багатьох укр. гром. організаціях Австралії.

ОУН А.Мельника, що визначає себе як матірня Організація Укр. Націоналістів, значно менша від ОУН С. Бандери, більш поміркована і схильна до співпраці з ін. П.П. Вона творила ядро "антибандерівської" коаліції. За увесь час (1948-90) знайшлося в Австралії бл. 100 організованих чл. ОУН А.Мельника, австрал. осередок якої формально постав в Аделаїді 1949. Ця ОУН приймала у свої ряди активних діячів, зокрема з-поміж інтеліген-

ції; більшість була організована ще в Європі, хоча приєднано кільканадцять активних молодших чл. в Австралії. У 1990-их рр. ОУН А.Мельника в Австралії нараховувала бл. 40-50 активних чл. Видає внутрішній "Бюлетень" (з 1971 під назвою "Боротьба"). Тереновими керівниками були: Модест Модрицький (1949-65), М.Чигрин (1965-72), Т.Суховерська (1973-77), С.Книш (з 1981). Ін. діячі в різних осередках: А.Жуківський, Микола й Ігор Шорші, Борис Гузій, О.Куціль, В.Буштетт, М.Осідач, Ю.Гродзиський, Я.Логин, М.Грибик.

З ініціативи ОУН А.Мельника утворено Фундацію ім. О.Ольжича, Пресову Службу України, а в 1993 – Т-во Волиняків в Австралії з осідком у Сідней. Ця П.П. активізувалася також у *Товаристві Сприяння Українській Національній Раді*.

1954 в Європі від ОУН С.Бандери відійшла група ліберально-дем. наставлених націоналістів, що згодом оформилася як **ОУН за кордоном** (ОУНз). До неї в Австралії приєдналось бл. 30-40 чл., але всі вони були активними у різних галузях гром. і культ. життя. Ця група мала виразних симпатиків серед непартійних діячів. Гол. теренового проводу були: Я.Гевко, М.Болух, Осип Павук і найдовше А.Глуханіч. Ін. активісти: В.Фокшан, П.Гутей, П.Кардаш, Б.Подоляно, Д.Пирогів, Роман Гіжовський. ОУНз тісно співпрацювала з делегатурою Закорд. Представництва УГВР, яку з 1951 очолював М.Болух; до нього належали, крім декого з названих, Орест Ключас, Олександр Дроздовський, Мирослав Лібер, Чеслав Мішук. ОУНз видавала неперіодичний "Бюлетень" Політ. Ради ОУНз (у 1970-их рр. з'явилося 13 чч.), сприяла зв'язкам з Україною і популяризувала справу дисидентів в кол. СРСР.

Між традиційними націоналістами, які покликувалися на спільну генезу – ОУН, велася конкуренція, що виявилось у громадах та в боротьбі за впливи у деяких ін. організаціях. Проте мали місце і спроби співпраці, напр., у 1988 з метою відзначення 50-ліття смерті творця ОУН Євгена Коновальця.

Другою за чисельністю П.П. якийсь час була **Українська Революційна** (згодом Республіканська) **Демокра-**

Спільне відзначення націоналістичними організаціями 20-річчя смерті Євгена Коновальця в Сідней, 1958 р.; гол. організаційного комітету М.Строкон (посередині)

тична Партія під проводом Івана Багряного в Європі. Крайова організація УРДП в Австралії складалася майже виключно із вихідців з підрад. України. Спочатку УРДП мала під своїми впливами молодечу організацію – *Об'єднання Демократичної Української Молоді*. Її домінуючі впливи поширювались також на Леґіон ім. С.Петлюри. Назагал у цій П.П. було чимало діячів культури, освіти, мистецтва. На перших порах нейтральна у рел. справах, вона згодом стала опиратися на організоване православ'я і прийняла правішу програму. УРДП нараховувала серед чл. і прихильників 100-150 осіб; тепер бл. 50 чл.

Гол. крайового комітету УРДП в Австралії були: Микола Петрушевич (1950-51), Йосип Андрієвський (1951-52), Іван Кириленко (1952-56), Іван Гречко (1956-57), І.Бринза (1957-59, 1979-82), Анатолій Кордовський (1959-62), К.Гіммельрайх (1962-65), Микола Юрченко (1965-71), Яків Гвоздецький (1971-73, 1984-87), Григорій Дворцовий (1974-79), Ф.Габелко (від 1987). До діячів і прихильників УРДП також належали: письменники Д.Нитченко, С.Домазар, П.Вакуленко, В.Онуфрієнко, А.Квітко; мистець В.Цибульський; артист Ростислав Василенко; журналіст П.Грін; священики С.Онішко й Іван Перелазний; Сергій Криволап, Терентій Мироненко, Федір Миколаєнко, Зосим Стецюк, Олександр Півень, Іван Чумак, Іван Головацький та ін.

УРДП в Австралії видавала циклопильні й друковані неперіодичні видання: "Засадничі питання" (1953, ред. П.Богунець), "Бюлетень КК УРДП" (1966-77, ред. Ф.Габелко), "Основа" (1966-75, ред. Ф.Габелко), "Наше Слово" (1978, ред. П.Грін), "Укр. Демократ" (1979-81, ред. Я.Гвоздецький), "Леґіонер" (1987-88, ред. П.Грін). Ця П.П. сприяє Фундації ім. І.Багряного.

Дем. центр серед П.П. заступлений в Австралії кількома відомими іменами та мінімальною організацією. З-поміж діячів УНДО позитивну гром. роль в Австралії відіграли кол. посол до поль. сейму В.Боллох, а також Осип Гриневич та Ілля Яворський. Укр. Нац. Держ. Союз заступали його активні діячі з Європи П.Верещака й С.Яскевич. В.Дубів репрезентував в Австралії Союз Соборних Земель України. Соціалісти не були представлені якимось помітнішим діячем.

Разом з УРДП та ОУН А.Мельника ці дрібні партії творили спільний блок підтримки екзильному урядові УНР, гол. через *Товариство Сприяння Українській Національній Раді*.

Окремо на правому крилі партійного спектру стояли укр. монархісти з-під стягу **Союзу Гетьманців Державників**. Тут знайшовся близький співроб. гетьмана Павла Скоропадського та Вячеслава Липинського ще з міжвоєнного періоду – С.Шемет; по смерті останнього лідером СГД в Австралії став його небіж Б.Шемет. СГД мав кілька льокальних груп (осередків), зокрема, в Мельборні на чолі з М.Зімницьким та М.Лалкою і в Канберрі під керівництвом В.Мойсеєнка. Гетьманські переконання поділяли такі діячі в Австралії як: І.Сірко, К.Каздоба, Іван Рубан, О.Менцінський, Надя Панасір, І.Сторожук-Бознюк.

До правих П.П. можна віднести й Спілку Визволення України та Укр. Вільне Козацтво, що мали кількадесят чл., гол. зі Сх. України. Серед діячів: Василь Буряк, Павло Клименко, Л.Гаєвська-Денес.

Праві групи разом з ОУН С.Бандери (ЗЧ ОУН) творили спільний гром. блок та співпрацювали як в АБН, так і в СУОА. Все ж, незважаючи на внутр. міжпартійне суперництво, СУОА зумів зберегти свою єдність. Деякі організації, напр. СУА, Пласт, а також ділянки гром. праці (шкільництво, наука) залишилися поза впливами П.П.

Лім.: Маркус В. Укр. політ. партії на еміграції в 1945-1955 рр. "Сучасність" (Мюнхен), чч. 10, 12, 1984.

В.Маркус

ПОНА Осип (Joseph Pona), хлібороб, підприємець, суспільно-гром. діяч, меценат; н. 10.2.1907 в м-ку Хотимир Товмацького пов., Галичина, п. 19.2.1990 в Баллараті, Вік. Закінчив 5 клас гімназії в Городенці. У с. Пужники Товмацького пов. на успадкованих 100 га землі завів зразкове госп-во, допомагав біднішим селянам. Тут став організатором "Просвіти" (1935), кооперації, Рідної Школи. У 1939-44 – чл. підпілля ОУН, у 1941-44 – волосний віїт у м-ку Хотимир; співпрацював з УПА. Через Австрію (1944-48) емігрував до Австралії і поселився в Баллараті, де провадив успішне м'ясне підприємство. Був співзасновником УГВ, чл. Ліги Визволення України, щедрим жертводавцем на

гром. цілі. 1985, разом з дружиною, створив Фундацію Осипа і Євгенії Понів (150 тис. дол.), прибутки з якої призначені на розвиток україністики в Університеті ім. Монаша у Мельборні.

М.П.

ПОПОВСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Popowsky), гром. діяч, н. 20.8.1923 в с. Угринь Чортківського пов., Галичина. Активний у молодечих організаціях в Україні, з 1943 учасник Дивізії "Галичина". 1949 прибув до Австралії і поселився в Перті. Довголітній чл. управ УГ ЗА, зокрема як фін. референт; діяльний в суботній укр. школі, будівельних комітетах укр. кат. церкви та спортовому клубі "Київ". Гол. Комітету 1000-ліття Хрещення України (1978-89) і клубу старш. громадян у Перті.

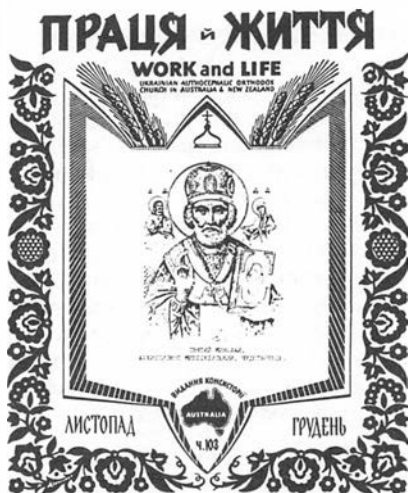
"ПОСТУП" (Progress – Postup), торг. кооператива в Мельборні, засн. 1963 з метою продажу і купівлі нерухомості, провадження асекураційної діяльності та ін. торг. операцій. Спочатку "П." за посередництвом кредитової кооперативи "Дністер" надавав короткотермінові позики. 1974 при "П." була відкрита крамниця сувенірів, 1975 почало діяти висилкове підприємство "Карпати", а 1977 – подорожне бюро. У 1979 як філії "П." постали крамничка і кооп. бюро в Джілонгу, Вік., та агенції в ін. укр. осередках. Керівним органом "П." є дирекція, що обирається його чл. Гол. дирекції: М.Ліщинський (1963-64, 1972-73), О.Булка (1964-72), О.Венгринович (1973-75, 1976-82), Ярослав Волощук (1975-76), Б.Тарнавський (від 1982). 1990 "П." об'єднав 1250 чл. В кооперативі працюють пересічно 4-5 осіб, а його приміщення знаходяться в *Українському Кооперативному Центрі*. З прибутків від своєї діяльності "П." уділяє допомогу на різні церк. і гром.-культ. цілі. До 1993 на такі цілі виділено бл. 40 тис. дол. "П." входить до Ради Укр. Кооператив Австралії.

Лім.: Тарнавський Б. Торг. кооператива "Поступ" в Мельборні. Зб. Укр. кооп. діяспору.

М.Б.

"ПРАЦЯ І ЖИТТЯ" (Work and Life), церк.-гром. журн. УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії. Видається консисторією УАПЦ – 1966-85 у Сіднеї, від 1985 у Канберрі. Друж

спочатку циклостилем, від 1986 офсетом. До 1987 журн. виходив як кварталник, а потім став двомісячником. Містить статті на церк. і

1989

гром. теми, хроніку рел. життя в Австралії й Україні. Вид. заініціював протопресвітер *А. Теодорович*, його перший ред. (1966-71). "П. і Ж." редагували також: *Г. Базалицький* (1972-77), *А. Жуківський* старш. (1978-79), протоієрей *О. Теодорович* (1979), протопресвітер *Н. Плічковський* (1979-85), *Ярослав Соловій* (1986), *А. і Наталія Жуківські* (з 1986). До кін. 1992 з'явилося 122 чч.; тираж 500 прим.

С.Р.

ПРАШКО Іван (Ivan Prashko), укр. кат. еп. і церк. діяч; н. 1.5.1914 у Збаражі, Галичина. Закінчив нар. школу і гімназію у Збаражі, теологію студював у Львові (1933-37), а потім у Римі, де 2.4.1939 був рукоположений на свящ. еп. Діонізієм Нядраді. Не маючи змоги повернутися в Україну, продовжив навчання у Папському Орієнтальному Інституті в Римі. 1944 захистив докторську дисертацію на тему: *De Ecclesia Ruthena Catholica Sede Metropolitana Vacante 1655-65* ("Про Руську Кат. Церкву в час опороженого митрополітичного престолу 1655-65"), що вийшла друком у Римі в тому ж році. У 1945-50 П. був близьким співроб. "архипастиря скитальців" еп. Івана Бучка та гол. Укр.

Допомогового Комітету (УДК) в Римі. Особливо допомагав полоненим дивізійникам у Беллярії-Ріміні. Домігся через кардинала Євгена Тіссерана публічного визнання матуральних курсів у таборі в Ріміні, що дало змогу десяткам полонених здати матуру і поступити на університетські студії в різних країнах. Через УДК в Римі переходила одежа та ін. речі для українців у таборах Німеччини й Австрії. П. відвідував табори укр. переселенців в Італії, вояків з поль. армії ген. Владислава Андерса, рятував перед депортацією до СРСР десятки українців та людей ін. національностей, зокрема на остр. Ліпарі, виготовляв необхідні документи на виїзд за океан.

Коли виникла потреба душпастирської опіки над українцями в Австралії, П. зголосився на це добровільно й приїхав до Мельборну 26.4.1950. Спочатку з о. П. Смалем, а потім з ін. священиками він розгорнув широку душпастирську діяльність у Мельборні і Вік., а згодом у Тасм. і Новій Зеландії. Розшукував і відвідував усі скупчення українців, навіть окремі родини. З його ініціативи організувалися у Мельборні церк. братство св. ап. Петра і Павла (1950), Братська Школа ім. митр. Шептицького (1951) та перша Шкільна Рада у Вік. (1952), яка поклала початок Укр. Центр. Шкільній Раді в Австралії (1954). П. брав активну участь у формуванні укр. гром. і культ. життя у Вік. Був душпастирем, катехитом і перекладачем, опікувався хворими, давав поради вірним. Після візитації укр. поселень в Австралії митр. Максимом Германюком з Канади (1957) і на його рекомендацію папа Пій XII створив для укр. католиків в Австралії апостольський екзархат, а його першим екзархом іменував П. Єпископську хіротонію довершили 17.10.1958 у Мельборні архієп. І. Бучко з Риму, митр. М. Германюк і еп. Ізидор Борецький з Канади.

Правний статус екзархату УКЦ в Австралії дав змогу організувати й розвивати церк.-рел. життя на самостійних обрядових засадах. П. зайнявся відкриттям і будівництвом храмів, гол. упродовж 1959-61 (див. *Архітектура Церковна*). У Сідней, Мельборні й Перті б. церков споруджено приміщення для укр. шкіл. Упорядкувалася катехизація дітей у школах, постали церк. братства і

сестрицтва та ін. організації мирян, які 1964 увійшли в *Об'єднання Українських Католицьких Організацій* в Австралії. У 1961-65 П. був учасником всіх сесій Вселенського Собору (Ватиканського II), зайняв становище чл. Конференції Кат. Ієрархії в Австралії. Після виходу на волю митр. Йосифа Сліпого (1963) П. стає його відданим співроб. і речником ідеї укр. кат. Патріархату; брав участь у всіх синодах укр. ієрархії, скликаних Патріархом Йосифом, та виголосив 10.7.1975 під час ювілейних святкувань у Римі Святого року слово, що було своєрідною прокламацією укр. Патріархату. У цьому еп. П. знайшов підтримку з боку усіх свящ. екзархату, що помітно проявилось, зокрема, в ході відвідин Патріархом Йосифом Австралії 1968 і 1973. П. став покровителем патріархального руху мирян та його речником і оборонцем перед ін. єпископами.

Для допомоги священикам у рел. вихованні дітей і молоді П. 1967 спровадив з Аргентини Сестер *Василіянок*. Він заснував вид-во "Просвіта", яке видавало спочатку журн., а потім тижневик "*Церква і Життя*". За його сприянням постала кооператива "Дністер" у Мельборні. Любитель укр. мистецтва і книги, П. створив епархіяльний музей та зібрав поважну бібліотеку (понад 12 тис. тт.). Д. чл. НТШ в Істор.-Філософ. Секції, автор праці "Укр. Кат. Церква в Австралії і Новій Зеландії", вміщеної у зб. Укр. А. Багатогранну працю П. оцінили австрал. чинники, іменувавши його 1981 чл. Ордену Брит. Імперії (М.В.Е.). Рокком пізніше папа Іван Павло II, у висліді зусиль еп. П., підніс апостольський екзархат до статусу епархії св. Петра і Павла. П. був призначений першим епархом УКЦ в Австралії, Новій Зеландії та Океанії. Широко відомий як свящ.-душпастир та громадянин-патріот, П. утримує добрі взаємини з православними, користується популярністю серед укр. спільноти. 1993 перейшов на відпочинок. Портрет див. на кольоровій вклейці.

о. І. Шевців

ПРЕСА УКРАЇНЬСЬКА (Ukrainian Press) з'явилася в Австралії рівночасно з організованим переселенням в цю країну деякої частини укр. ДП з Європи. Розкинені по віддалених *переселених таборах* та в різних осередках, укр. імігранти потребу-

вали засобу зв'язку між собою й джерел інформації про українців у світі та в Австралії, з якими вони перебували у тісній ідейно-політ. єдності.

П.У. можна поділити на кілька категорій: 1) газети з тижневою або двотижневою появою; 2) періодичні (місячні, кварталні) та неперіодичні вид. місцевих і стейтових громад; 3) рел. бюлетені парафій та прицерк. організацій; 4) неперіодичні інформативні бюлетені організацій та установ; 5) політ.-партійні бюлетені; 6) ілюстровані гумористичні вид.; 7) англомовні вид. про Україну.

1. Серед газет першою (з 1949) почала виходити "Вільна Думка"; вона появляється й досі у Сідней як позапартійна і неконфесійна газ., що опирається на підтримку читачів. У тому ж році в Аделаїді побачив світ ще один тижневик "Єдність", що виходив тільки до 1956 й політ. орієнтувався на УНР-аду. Його заступила нова газ. у Мельборні – "Українець в Австралії" (1957-85), що з'являлася як місячник, перев. – двотижневик. Від рел. місячника до двотижневика (з 1968) і тижневика (з 1973) пройшла шлях укр. газ. "Церква і Життя" у Мельборні; вона виходить й досі під егідою єпархії УКЦ як рел.-гром. часопис, відкритий, проте, для широкого вислову поглядів.

2. Деякі організовані громади (стейтові і місцеві) видавали свої інформативні бюлетені здебільшого циклостилєм або за допомогою копіювальної техніки. Найбільшою періодичності набув орган УГ ПА в Аделаїді "Наша Громада" (появляється з 1975 як місячник). "Вісник УГВ" виходить квартално у Мельборні з 1984. У Квінс. обидві громади мали свої бюлетені: "Гром. Життя" – орган УГ Квінс. в Окслей (1975-78, 36 ч.); "Інформаційний листок" – бюлетень УГ Квінс. у Брізбані (з 1981, від 1991 – кварталний). УГ Канберри видавала 1979-84 бюлетень "Громада" (18 ч.). Під тією ж назвою з 1984 появляється орган УГ в Ньюкастелі, НПВ. Укр. громада-кооператива у Воллонгону, НПВ, публікувала квартално у 1975-77 часопис "Голос України" (11 ч.). Всеавстрал. гром. центральна випускала 1962-63 "Бюлетень СУОА", а з 1984 продовжує видавати неперіодичний "Інформативний листок СУОА" (до 1993 -15 ч.).

3. Важливе місце займають парафіальні бюлетені, рел. періодики та журнали (див. *Релігійна Преса*).

4. Окремі установи та організації так само мають свої періодичні й неперіодичні вид., хоча перев. ефемерні. Найдовше існує кварталник СУА "Наше Слово" (від 1965) з перехідною редакцією (Сідней, Аделаїда, Мельборн); появилoся понад 80 чч. Внутр. значення має "Інформативний листок СУ" в Перті.

СУМ коротко видавав у 1950-их рр. журн. "Промінь", а Пласт (станція в Мельборні) – "Листок зв'язку". *Пластовий Музей-Архів в Австралії* випустив 3 чч. свого альманаху. Укр. Центр. Шкільна Рада з 1964 публікує "Інформативно-методичний листок" (до кін. 1993 – 85 чч.). Укр. Школа ім. Т.Шевченка в Ессендоні видала у 1975-80 20 чч. бюлетеня "Рідношкільний навчально-методичний кварталник". Лекторат укр. мови і літератури в Університеті ім. Монаша з 1989 неперіодично видає (укр. і англ. мовами) "Україністику в Монаші".

5. Політ. партії та організації випускали й випускають у світ свої журнали та бюлетені під різними назвами, серед яких найбільш відомі: "Наш Фронт", "Інформативний листок АБН", "Бюлетень ОУН" та ін. (див. також *Політичні Партії*). Політ.-військ. періодичним вид. був орган Легіону ім. С.Петлюри "Легіонер" (1987-92). У 1970-74 появлявся орган Укр. Вільного Козацтва "Козацький Клич" (16 чч.).

6. До "miscellania" (різне) належать такі вид.: літ.-суспільний журн. "Слово" (1953-54), дайджест різних передруків "Український Екран" (1976-90) та гумористичний журн. "Перець" (1950-52). Характер неперіодичного журн. має літ. альманах "Новий Обрій".

7. Слід занотувати дві спроби англомовної періодики про Україну: *Australian-Ukrainian Review* (1982-89) та *Ukrainian Issues* (1985-89). Статті англ. мовою подекуди появляються в україномовній періодиці, зокрема, їх (гол. передруки) уміщують газ. "Вільна Думка" та "Церква і Життя".

З ін. країн поселення українців (охоплених цим томом) існувала у міжвоєнний період та під час 2 світ. війни П.У. в Китаї, в тому ч. ефемерні газ.: "Українське Життя" (1925) у Харбіні, "На Далекому Сході"

(1937), "Український Голос на Далекому Сході" (1941-44) у Шанхаї. Найдовше появлявся тижневик "Манджурський Вістник" (1932-37).

Назагал П.У. в Австралії виконувала важливу функцію каталізатора гром. думки й мобілізувала спільноту на здійснення різних акцій. Зокрема, газети подавали і подають необхідну інформацію про стан громади, як також про ситуацію в Україні та діаспорі. П.У. є важливим джерелом вивчення укр. діаспори в Австралії. За незначними винятками, редакторами та авторами П.У. в Австралії є нефахові журналісти; так само вони не створили власної організації. Тираж П.У. в Австралії низький, бо вона спирається на обмежену клієнтелю.

П.У. поза Австралією має своїх дописувачів з цієї країни. Серед них особливо активні: Я.Логин, Орест Питляр, Ч.Міщук, Б.Подолянюк, С.Радіон, В.Соکیل та ін. З другого боку, автори з ін. країн, зокрема останнім часом з України, уміщують статті, репортажі й коментарі в П.У. Австралії. Так само надходить до Австралії П.У., що видається в ін. країнах, гол. в Україні. Деякі укр. періодики – "Шлях Перемоги" (Мюнхен), "Укр. Слово" (Париж), "Укр. Вісті" (Новий Ульм, Детройт), "Укр. Самостійник" (Мюнхен) та ін. – мають в Австралії своїх представників.

Лит.: Радіон С. Бібліографія укр. друкованого слова в Австралії. Частина II, III, IV, VII. М., 1978-90.

В.Маркусь, С.Радіон

ПРИСТУПА Петро (Peter Prystupa), інж.-архітект, гром. діяч; н. 14.5.1920 в с. Шпиколоси Грубешівського пов., Холмщина, п. 15.8.1989 в Брізбані. 1949 закінчив архітектурний факультет Віденської Політехніки. В тому ж році переїхав до Австралії і поселився у Брізбані. Нострифікувавши 1953 диплом архітекта у Квінс. Університеті, працював керівником секції будівництва високих шкіл в архітектурному відділі міністерства публічних будинків уряду, Квінс. вніс вагомий вклад у держ. будівництво стейту. Брав участь у роботі місцевого відділу Інституту Архітектів Австралії як чл. його стейтової ради; 1981 був наділений довічним д. членством цього інституту (Life fellow). Займав посади неповночасного викладача у відділі архітектури Квінс. Технологічного

Інституту й почесного куратора відділу архітектури Квінс. мист. галерії. Містив статті з ділянки архітектури в газ. Sougriere Mail. У 1950-60-их рр. був чл. управи УГ Квінс. і її гол. (1967-68). Проектував укр. правос. церкву св. Миколая в Брізбані.

Р.П.

"ПРОМІНЬ" (Promin – Ray), місячник СУМ, вид. осередку в Мельборні з 1954. Після появи 6 чч. "П." його перебрала крайова управа СУМ в Австралії і видавала у Сідней; гол. ред. І.Дурбак. Усього впродовж 1954-56 вийшло 20 чч. Журнал відновлено 1958 під назвою "Новий Промінь" як неперіодичне вид., сторінку "Вільної Думки"; ред. А.Чубатий. До кін. 1965 появилася 30 чч. З того часу не виходить.

"ПРОСВІТА", укр. гром. організація, засн. 1928 в Харбіні, Китай, на базі т-ва "Січ". Останнє виникло 1926 з ініціативи групи діячів (І.Паславського, Р.Барилевича, Ф.Богдана, В.Кушнаренка, Г.Тоцького та ін.) в тяжких умовах занепаду укр. нац. гром. життя в Харбіні. З огляду на культ.-осв. завдання цього т-ва, воно й було згодом перейменоване на "П." Її гол. став І.Паславський, секретарем І.Світ, скарбником П.Яхно. "П.", як і її попередник – т-во "Січ", існувала при амер. організації УМСА (Христ. Асоціація Молодих Чоловіків), що мала право екстериторіальности. Діяльність "П."

була досить різнобічною: курси українознавства з вивченням мови, літератури, історії, географії; лекції і доповіді; інформаційні збори і концерти тощо. Заснування "П." під захистом амер. прапора було значним кроком вперед у справі відновлення укр. гром. праці в Харбіні, легалізуванні її після кількарічної заборони місцевими властями, що мало позитивний вплив на досить велику укр. колонію у Манджурії. Харбінська "П." одержала грамоту від централі "Просвіти" у Львові й право називатися її відділом (від 1930). Проіснувала до 1937, коли все організоване укр. життя було сконцентроване в *Українській Національній Колонії*.

В.Т.

"ПРОСВІТА" (Prosvita, Publishing Co.), укр. вид-во в Мельборні, засн. 15.4.1967 за ініціативою видавця і друкаря з України Олександра Дроздовського, насамперед, для випуску газ. "Церква і Життя" та з метою видавничого обслуговування усієї громади. Першим гол. дирекції "П." став Т.Ляхович, а її чл. – Ю.Венгльовський (секретар) і О.Дроздовський (техн. дир.). Основним спонсором й опікуном вид-ва виступив еп. І.Прашко. "П." заповнила велику прогалину в укр. культ. житті Мельборну, коли в цьому важливому гром. осередку ще не було укр. друкарні.

"П." виконує різні друкарські роботи, передовсім, для УКЦ; зокрема, видано: богослужбову літературу, молитовники (україномовні, для вжитку в діаспорі і на Україні – 27 тис. прим., двомовні англо-укр. – 3 тис.), альманахи, брошури, пропам'ятні вид., звіти, програмки та книжкові літ. твори укр.-австрал. авторів (понад 10 назв тиражем 1-1,5 тис. прим. кожен). З 1987 друкарня перейшла на нову техніку (комп'ютери і власна клішарня). Працюють у друкарні Сестри *Василіянки*; керує вид-вом сестра А.Шевчук.

М.Б.

ПРОТОПРЕСВІТЕРАТИ, ДЕКАНАТИ (Protopresviterate, Deanery) в церк. адміністрації група парафій, у проводі якої в лат. обряді стоїть декан, а в східному – протопресвітер. УКЦ в Австралії поділена на два П.: Сіднейський, що включає Брізбан, Ньюкастель, Канберру-Квінбіен і Воллонгонг (о. І.Шевців), та Аделаїдський, до якого належать Мельборн (Тасм. і Нова Зеландія), Перт, Джілонг і Півн. Територія (о. Ігор Шпитковський). УАПЦ в Австралії не поділена на П. Поодинокі провідні свящ. УАПЦ мають особистий титул протопресвітерів, але без протопресвітерської "влади" над ін. свящ. і парафіями.

о. І.Ш.

Р

РАДА УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТИВ АВСТРАЛІЇ – РУКА (Council of Ukrainian Cooperative Societies in Australia), кооп. централія, що постала за пропозицією дирекції кредитової кооперативи "Дністер" в Мельборні на 1-му з'їзді кооператив 24.1.1976. Ініціаторами з'їзду виступили М.Ліщинський, С.Лисенко і М.Болюх. З'їзд схвалив статут, обрав ексекутив та контрольну комісію Ради. Фундаторами РУКА були кооперативи: "Дністер", "Одеса" і "Поступ" (Мельборн), "Карпати" (Сідней) та "Говерля" (Аделаїда). В тому часі укр. кооперативи мали 10 млн дол. активів і 3000 чл. Рада сприяла заснуванню двох нових кредитових спілок – "Калини" в Перті (28.11.1976) і "Єдності" в Брізбані (10.10.1982). РУКА є чл. Укр. Світ. Кооп. Ради. Відповідно, гол. РУКА займає становище одного із заступників гол. Укр. Світ. Кооп. Ради. Делегати РУКА брали участь у світ. кооп. з'їздах у Торонто 1983, 1988 і 1993. Завдання РУКА полягають в організуванні *кредитових кооператив* в Австралії, координуванні їхньої діяльності та пропагуванні кооп. ідеї. Раз у рік відбуваються пленарні засідання представників укр. кооператив Австралії. 1991 Рада спонсорувала 4 молодих економістів та книговодів з Івано-Франківська (Україна) для тримісячної поїздки, що передбачала ознайомлення з принципами й практичною діяльністю кредитової кооперації в цілях ініціювання її відродження на рідних землях. На сер. 1991 укр. кооперативи Австралії налічували 10 тис. чл., 65 млн дол. активів, 45 млн у позичках, 530 тис. дол. капіталу з акцій, 3,2 млн дол. статуткової резерви і 1 млн зиску. 170 тис. дол. кооперативи пожертвували на нац. гр.-ом. цілі. На цей час чл. РУКА були: кредитові кооперативи "Дністер" (Мельборн), "Карпати" (Сідней), "Говерля" (Аделаїда), "Калина" (Перт), "Єдність" (Брізбан), "Дніпро" (Сідней) і торг. кооператива "Поступ" (Мельборн). Гол. ексекутиви РУКА:

Засідання РУКА в Мельборні з представниками уряду та кооп. діячів, 1989 р.

Мирослав Ліщинський (1976-78), Ю.Венгльовський (1978-80) і М.Болюх (з 1980).

Лит.: Рада Укр. Кооператив Австралії. Альманах. М., 1984; Болюх М. Рада Укр. Кооператив Австралії. 36. Укр. кооп. діяспори.

М.Болюх

РАДА УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ НОВОГО ПІВДЕННОГО ВЕЛСУ, див. *Українська Громада Нового Південного Велсу*.

РАДІОМОВЛЕННЯ (Broadcasting) укр. мовою в Австралії веде свій поч. від 1966, коли перші укр. радіо-програми вийшли в етер у Мельборні під керівництвом І. та С.Залеських. Програми передавала приватна радіостанція, а платили за них укр. підприємці та укр. кооператива "Поступ". З приходом до влади 1972 лейбористського фед. уряду стали творитися нові сусп.-гр.-ом. установи, субсидійовані державою, у тому ч. радіостанції. Упродовж 1970-их рр. на розвиток політики *багатокультурності* постали й такі радіостанції, які передавали програми мовами місцевих етнічних громад. У більших укр. осередках (Сідней й Мельборні) держ.

влада повністю оплачувала всіх дикторів і журналістів. А ті, у свою чергу, зобов'язалися відвідувати курси Р. і журналістики. Програми укр. Р. творилися звич. під патронатом УГ, груп людей, які їх організували й випускали в етер. У менших осередках працівники укр. Р. працювали здебільшого безплатно, а укр. спонсори платили радіостанціям за користування часом. Програми мали мішаний характер (музика, інтерв'ю, коментар на події в Україні, культурологічний та українознавчий огляди, повідомлення про життя місцевих УГ) і транслювалися у більших укр. центрах по кілька годин на тиждень: в Сідней – 3 год., у Мельборні – 2, а в ін. осередках – по 1 год. або й менше. Разом укр. Р. становило щотижня бл. 10 год.

У Мельборні радіокомітет при УГВ очолив Н.Грушецький. Чл. і рівночасно працівниками були І.Залеська, З.Когут, П.Олійник, Б.Коваленко, Лонгин Когут, Анастасія Грушецька, Михайло Бутаков. 1976 координатором став Д.Пирогів. Дикторами працювали також Галя Пирогів та О.Ткач (координатор з 1988). Перша програма на станції

Працівники укр. радіомовлення в Мельборні, 1980-ті рр.

3ZZ вийшла в етер 29.5.1975. З 1989 передається раз на тиждень окрема радіопроеграма УГВ з радіостанції 3-ZZZ (Multicultural Melbourne Radio); керівник Марія Кардаш.

У Сідней укр. програма вийшла в етер 7.1.1976 на держ. радіостанції 2EA спеціальної служби Р. з ініціативи М.Свідерського і Юрія Дехніча. Дикторами і ред. програм працювали: Вадим Тиравський, Н.Тиравська, Олег Островський, Г.Кошарська, Б.Подольняк, М.Чигрин, Є.Гаран, В.Онуфрієнко, Степан Семків та Оля Чокула; координаторами – Ю.Дехніч, В.Тиравський, М. і Г.Свідерські. У Мельборні і Сідней 1988 етнічні радіостанції адміністративно об'єднано з держ. багатокульт. телебаченням і в такий спосіб їхню працю поставлено на професійну основу.

У Канберрі з 1973 УГ АСТ передає півгодинні програми, що їх готує Наталя Жуківська. В Аделаїді УГ ПА розпочала передачі з університетської радіостанції у березні 1975, які частково сама ж й фінансувала. Першим гол. радіокомітету був Т.Судомляк, а чл. К.Рошко, Зоя Каленюк, Віра Микита, Леся Зелінська, Юрій Соболев, Т.Пасичинський, С.Григорців, Люся Ткачук, Марійка Будас, Таня Падун, Й.Кліш, Іван Полатайко, І.Микита, Петро Гоголь, Петро Гавришкевич та І.Ващишин. До редколегії входили І.Микита, М.Цюрак, І.Чумак та М.Добриденко. У Перті укр. радіопроеграми на станції 6NR Інституту Технології ЗА були започатковані у жовтні 1976. Їх організували В.Мандичевський, Андрій Мандичевський, Богдан Вархомій, Петро Семеншин, Софія Матіяш. 1979 створився радіокомітет при УГ ЗА, який очолив Б.Микитюк, пізніше – Б.Вархомій. Крім названих, виявили активність також Євген Казімір, Наталя Мандичевська, Надія Квітка, Валентин Гонча-

ренко та І.Приймак. У Ньюкастелі, НПВ, укр. програми виходять в етер від березня 1978 з університетської радіостанції. Радіокомітет очолив Микола Соломка, який з Галиною Сімановською редагував програми; співроб. – Володимир Сімановський, Анатолій Кільчевський, Антон Кучер, В.Мотика і Ольга Островська.

У Брізбані 1985 виникло укр. радіо-во "Дніпро" при станції 4EB; ним керували Анатоль Жуківський мол. (1985-87) та Г.Гупало (від 1987), а працівниками були Галина Симонів, Людмила Сердюк-Горосов, Микола і Марія Дмитерки та Олександра Шептун. У Лонсестоні, Тасм., перша укр. програма вийшла у бе-

Комітет радіопередач англ. мовою Ukrainian Forum у Сідней, 1964 р.

резні 1986; її веде Ірина Скіра. Від 1986 працює радіокомітет у м. Водонга, Вік. (гол. Ярема Якубовський, чл. Валентина Гілард, Ярослав

Вовк і Юрій Павловський). Програми передаються зі станції 2РЕМ.

У червні 1983 в Канберрі з ініціативи секретаря СУОА П.Держаного відбувся з'їзд-конференція представників укр. Р., на якому були заступлені Мельборн, Сідней, Аделаїда, Канберра і Ньюкастель. У з'їзді брав участь також гол. держ. радіо-служби спеціального пересилання (SBS) Стівен Керкшейн.

Укр. Р. знайшло відгук у книжці Radio Power співроб. австрал. радіо (ABS) Йоани Дугдале, яка прихильно оцінила "новиків"-дикторів з етнічних груп. З-поміж українців в системі австрал. Р. працює Ірина Бушted-Коцюмбас. Вона є керівником новин в SBS та дир. програми Vox populi (з 1994).

Д.Пирогів

РАДІОН Степан (Stepan Radion), журналіст, письм. і бібліограф; н. 24.7.1912 в с. Сильне Луцького пов., Волинь. Сер. освіту здобув у Луцьку. Студіював журналістику в Австрал. Школі Журналізму у Мельборні. 1939-41 на еміграції в Кракові, звідки повернувся на Волинь (1941-43), згодом у Німеччині, а з 1949 в Австралії. Живе у Мельборні. Чл. австрал. літ. організацій, Об'єднання Укр. Письменників "Слово", діяч УГВ, СУОА, УАПЦ в Австралії, чл.-кор. НТШ, заступник гол. Укр. Могильсько-Мазепинської Академії, співроб. Інституту дослідів Волині. Від 1950 дописує до "Вільної Думки" та ін. газет, в тому ч. поза Австралією. Автор нарисів, довідників, статей, рецензій про гром. і культ. життя укр. діаспори в Австралії, найважливішими серед яких є: "Словник укр. прізвищ в Австралії" (М., 1980-81), "Словник укр. дипломників в Австралії" (М., 1982), "Світ книжок – світ думок" (М., 1986), "Історія Святоуспінської парафії УАПЦ у Балаклаві" (М., 1988); 7 випусків укр. бібліографії в Австралії. Водночас побачив світ ряд його реалістичних оповідань, деякі на тему життя еміграції. Добирає в книзі "Припадкова зустріч" (М., 1985).

Лит.: Мовчан Ю. Степанові Радіонові 80 рр. "Визвольний Шлях" (Лондон), кн. 9, 1992.

В.М.

РЕДЕМПТОРИСТИ (Redemptorists), Чин Найсвятішого Ізбавителя - ЧНІ (Congregatio Sanctissimae Redemptoris - C.S.S.R.), кат. монаший чин (складається зі святих і братів), який проводить місії, реколекції й молитвенні, а також займається ви-

хованням юнаків. ЧНІ заснував 1732 св. Альфонс Лігори в Неаполі, Італія. Митр. Андрей Шептицький 1911 запросив з Бельгії свящ.-Р., які прийняли укр. обряд і поселилися в Галичині (спочатку в Уневі б. Перемишля, а потім у Збоїських б. Львова), де провадили гімназію і новіціят. Місійні дома існували в Галичині, на Волині і Закарпатті. Манастирі укр. Р. виникли в Канаді (1913) і США. 1950 як перші місіонери серед українців в Австралії розпочали працю Р. – оо. Микола Коп'яківський та Ф.Боський. Пізніше проповідували місії Р. з Канади – о. Михайло Щудло (1963-65) та о. В.Краєвський (1971-73). Р. були австралієць о. І.Бовден та о. С.Масло. Другим правлячим єп. епархії св. Петра і Павла в Австралії і Новій Зеландії став свящ.-Р. з Канади о. П.Стасюк, інстальований у травні 1993 в Мельборні.

о.І.Ш.

РЕДФЕРН (Redfern), дільниця метрополітального Сіднею, 3 км на зах. від центру м. Тут і в сусідніх дільницях (Дарлінгтест, Кінг Кросс, Педдінгтон, Саррі Гіллс, Гліб, Ньютаун та ін.) на поч. 1950-их рр. поселялися укр. імігранти з переходових таборів й знаходили працю в промсті. У тому часі в цій місцевості могло проживати до 600 українців. 1952 при вул. Пітт в Р. було закуплено звич. житловий будинок та створено перший Укр. Нар. Дім в

Сіднеї, який став центром організованого життя українців до часу придбання 1959 теперішнього *Українського Народного Дому в Лідкомбі*. Там розміщувалися домівка УГ, кімнати ін. організацій; працювали спортивне т-во "Лев", шаховий гурток, Рідна Школа. Серед відомих діячів: Є.Ю. та Ірина Пеленські, І.Козій, А.Атаманюк, Орест Питляр, С. Яськевич, К.Білінський, о. П.Дячишин, І.Козьолковський, О.Тимчишин.

р.м.

РЕЛІГІЙНА ПРЕСА (Religious Press), різні періодичні й неперіодичні вид., що появляються під егідою Церков або рел. об'єднань і мають на меті поширювати духовні ідеї та інформувати читачів про рел. справи. Укр. Р.П. в Австралії видається окремими конфесіями і служить їхнім потребам. Немає міжконфесійних рел. вид.

Укр. кат. преса. Зважаючи на мале ч. свящ. та розсіяння вірних УКЦ по цілому континенту, Р.П. стала необхідною для утримування зв'язку та збереження рел. духу серед вірних. Довший час не було загального друкованого органу для всіх укр. католиків. У квітні 1960 о. І.Шевців (дотодішній ред. місячника "Наша Церква" в Англії) розпочав видавати кварталний журн. "*Церква і Життя*". Останній став офіційним органом апостольського екзархату в Австралії; журн. редагувався у Сіднеї, а

перші 7 чч. з'явилися у друкарні Б.Ігнатова в Мельборні (з грудня 1969 видається у власній друкарні апостольського екзархату). Від 1968 цей церк. орган друкується як газета у новоствореному вид-ві "*Прогрива*" у Мельборні. Журн. і газ. "Ц.Ж." стали потужним лучником між церк. проводом, душпастирськими осередками, свящ. та вірними і їхніми організаціями. "Ц.Ж." присвячує багато уваги справам в Україні.

Для внутр. інформації і зв'язку вірних в рамках окремих парафій існують спеціальні церк. бюлетені (звич. циклостильні вид.) під різними назвами: у Мельборні – тижневик "Душпастирські Вісті Укр. Кат. Катедральної Парафії" (від 1960, 2-4 ст., одноразовий тираж 500 прим.), у Сіднеї (Лідкомб) – також "Душпастирські Вісті" (з 1962, 2-4 ст., 500-1000 прим.), в Аделаїді – двотижневик "Церк. Вісті" (6-10 ст., 330 прим.), у Канберрі-Квінсієні – двомісячник "Вісник Укр. Кат. Парафії св. Володимира" (від 1972, 6-8 ст., 220 прим.), в Ньюкастелі, НПВ, – неперіодичні "Церк. Вісті" (від 1982, 220 прим.), у Перті – "Церк. Вісті ЗА" (від 1970, 260 прим.), у Джілонгу, Вік., – місячник "Душпастирські Вісті" (150-300 прим.), у Брізбані – місячник УКЦ св. Покрови "Вісті з Квінс." (від 1969, 200 прим.).

З ін. вид. слід назвати неперіодичний "*Бюлетень Об'єднання Українських Католицьких Організацій Ав-*

Карта рел. громад в Австралії

1. УАПЦ, УПЦА; 2. УКЦ; 3. Баптистські молитовні дома

Приїзд патріарха Йосифа Сліпого до Сіднею

стралії" (1964-70, редагувала президія ОУКОА). Для контакту зі свящ. епархія св. Петра і Павла видає щомісячний "Обіжник" (1959-92, бл. 400 чч.).

Укр. правос. преса. 1952 еп. С.Гаєвський видав у Мельборні 2 чч. "Церк. Вісника". 1954 в Аделаїді при парафії УАПЦ о. П.Грушецький розпочав вип. журн. "Наш Голос" (вийшло кілька чч.), згодом перенесеного до Мельборну, де він став органом УАПЦ під редакцією свящ. Г.Фомічевського. Тут же, в Мельборні, у 1970-их рр. публікувався орган укр. правос. братств "Правос. Світ" (6 чч.). 1952-53 при Святопокровській парафії УАПЦ в Сіднеї як орган вищого церк. правління УАПЦ циклостильним друком виходив місячник "Церк. Вісті" (ред. А.Теодорович, з'явилося 19 чч. по 16 ст. вел. журнального формату). 1964 в Куджі (Coogee), НПВ, побачив світ журн. "Правос. Україна", орган тимчасової управи Союзу братств за об'єднання всіх укр.

правос. Церков в єдину УАПЦ. Видруковано 3 чч.

Від 1965 консисторія УАПЦ, спочатку в Сіднеї, а згодом в Канберрі, видавала кварталник (пізніше – двомісячник) "Праця і Життя" (ред. А.Теодорович, Ярослав Соловій, з 1986 А.Жуківський). 1992 в Аделаїді почав виходити як продовження "Парафіяльних Новин" (ред. Валеріян Михайлів) "Церк. Листок" (ред. свящ. В.Салига, з'явилося 7 чч.). Свящ. В.Черванів 1970 опублікував 1 ч. "Церк. Новин". У Балаклаві (Мельборні) Святоуспенська парафія УАПЦ у 1982-90 видавала "Парафіяльні Новини" (пізніше – "Парафіяльні Інформації").

З ін. деномінацій – Укр. Євангеліцько-Баптистське Об'єднання Австралії від 1970 випускає свій неперіодичний орган "Добра Новина" (ред. пастор Г.Лутан, до кін. 1990 вийшло 69 чч.).

В.Маркус, С.Радіон, о.І.Шевців

РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ (Religious Life) українців в Австралії належить

Посвячення наріжного каменя під будову церкви св.Андрія в Сіднеї єпископами І.Прашком та І.Бучком

до гол. вияву етнічності та суспільної активності групи. Воно виникло й розвивалося одночасно з процесом самоорганізації українців Австралії, подекуди випереджаючи ін. гром. форми та інспіруючи їх. Р.Ж. базувалося на відповідних зразках й досвіді рел. діяльності у таборах ДП; згодом деякий вплив на нього справляли загальні рел. відносини в Австралії.

В рядах укр. імігрантів до Австралії приїхали й деякі свящ. – раніше (1948) правос. (їх було більше), а невдовзі (1949) і кат. Вони спочатку були контракторами і тільки поступово звільнилися зі звич. робіт та присвятилися душпастирській праці. Це було легше зробити кат. священикам, зокрема, коли Рим вислав кількох неодружених душпастирів. Ними також опікувалися місцева римокат. ієрархія та монаші чини. Правос. священики започаткували церк. організацію вже у переселених таборах, де відбувалися й перші богослужіння; формально УАПЦ в Австралії постала у жовтні 1948 на чолі з адміністратором А.Теодоровичем. перебування еп. С.Гаєвського децю комплікувало організацію правос. юрисдикції; пізніше призначено ряд еп., які між собою конкурували й у висліді постало кілька церк. юрисдикцій: *Українська Автокефальна Православна Церква, Українська Православна Церква (Автокефальна) в Австралії та Українська Автокефальна Православна Церква Соборноправна.* Кожна з цих юрисдикцій організувала своїх прихильників, будувала церкви, іноді ворогувала з конкуруючою церквою. Але такий стан організаційного розбиття виявив і деякі позитиви: більше ч. мирян активізувалося у Р.Ж., що мало спеціальне значення для підрад. емігрантів.

Організація УКЦ відбувалася поволі й поступово, оскільки укр. кат. громади на перших порах не мали канонічного статусу. Завдяки інтервенції апостольської столиці, сприянню еп. Івана Бучка і митр. Максима Германюка, свящ. почали творити душпастирські осередки, виникали церк. братства і сестрицтва, будувалися перші церкви. Щойно заснування апостольського екзархату у 1958 залегалізувало УКЦ, коли екзархом став еп. І.Прашко. Сила і впливи церков часто залежать від якості духовенства. УКЦ традиційно

мала добре освічених у богословських високих школах Риму та ін. країн свящ., в тому ч. ієромонахів (*Василіян, Редemptористів*). Винятково висвячували людей за покликанням без формальної теологічної освіти. Лише на поч. було кілька одружених свящ. Позитивну роллю в діяльності УКЦ відіграє жіноче монаше згромадження Сестер *Василіанок*. УКЦ не володіє в Австралії власною семінарією й постійно відчуває брак у свящ. Не випадково у ній знайшли місце неукр. римо-кат. свящ., які вивчили укр. мову й обряд. З ін. боку, оскільки у правос. церквах немає монахів і монахинь, а серед свящ. налічується більше осіб без формальної теологічної освіти, миряни та їхні організації, зокрема чл. братств і сестрицтв, вносять значний вклад у розбудову Р.Ж.

Гол. конфесіями серед українців залишилися – правос. (бл. 40%) та кат. сх. обряду (бл. 55%). За різними оцінками, укр. католиків у 1990 було 19,5 тис., а правос. від 10 до 11 тис. Офіційні статистики правос. церков подають тільки зареєстрованих вірних і таких, що платять церк. податок (2,5 – 3 тис.). Але це далеко не відповідає дійсності, бо багато правос. не бажали реєструватися (хоч би зі страху бути виявленими як підрад. українці); їхні діти вже з родинами також продовжують цю традицію.

В усіх церк. громадах відіграють роллю мирянські організації (див. *Церковні Братства і Сестрицтв*), які провадять, крім суто рел., також харитативну і гром.-культ. діяльність. Найбільші зусилля докладаються ними до спорудження церков та прицерк. приміщень. Із скромного заробітку та заощаджень імігрантів значні суми звернено саме на придбання, будову та оздоблення храмів (див. *Архітектура Церковна*). Назагал Р.Ж. українців фін. самовистачальне, хоча йдеться про мале ч. вірних та невеликі громади. Вони жертвували і на рел. цілі поза Австралією (напр., на патріарший фонд УКЦ), навіть для України. Останнім часом матеріальна база деяких церков дещо послабла.

Важливе значення у Р.Ж. має *релігійна преса* (парафіяльні бюлетені, журнали тощо). За своїм ч. та рел. традицією (Зах. Україна), українці католики виявляють більше організаційного динамізму, ніж правос., які перейшли досвід рад. атеїзму. Серед самих же правос. активнішими є уродженці Волни і Буковини.

Окремо можна розглядати питання про релігійність укр. імігрантів. Вона традиційна і конвенційна у випадку обох конфесій. Церква та суспільство в Україні, хоча б до 1920-их рр., завжди були тісно пов'язані між собою. Іноді церква в ідеології українців заступала гол. нац. інституцію – державу. Це продовжується і в діаспорі. Церкви користуються поважним авторитетом, але при цьому бракує глибокого сприймання рел. вартостей. Люди живуть з церквою "від колиски до могили", однак не готові одухотворити суспільне життя.

Окремих соціологічних дослідів про релігійність українців в Австралії не проводилось. Певно, вона, якщо брати цілу укр. спільноту, не нижча від загальноавстрал. рівня, але бракує світоглядової рел. формації, зокрема, серед інтелігенції.

УКЦ не здобулася навіть на одну цілоденну кат. школу. Рел. виховання провадиться в молодечих організаціях Пласт чи СУМ, але це радше формальне "капельство" (душпастирювання). Не зважаючи на це, церкви справляють значний вплив на гром. життя. Різні гром. і культ. заходи відбуваються за активною участю свящ. Ювілей Тисячоліття Хрещення України-Руси, відвідини ієрархів стали загальнонац. подіями. Жодна організована сила не виступає проти релігії, навпаки, деякі хочуть мати вплив у церк. інституціях.

Щодо рел. свідомості спільноти, слід ще вказати на явище неосекуляризму інтелігенції, яка не бажав активно ангажуватися в Р.Ж., уважаючи працю в церкві і рел. організаціях клерикалізмом. Це спадщина суспільних відносин в Україні, хоча останнім часом помічаються деякі зміни. Молодша і сер. генерації, виховані в Австралії, підпадають у цьому питанні під загальноавстрал. модель.

Стосовно міжконфесійних відносин, то назагал між правос. і католиками вони значно покращали. Конфесії і церкви практикують між собою екуменізм на суспільному рівні. Частково це можна приписати впливу оточення (рел. плюралізм,

Манастир Сестер Василіанок у Норт Мельборні

2 з'їзд священників УКЦ в Сідней, 10.12.1957 р.: І.Бовден, Ю.Сполітакевич, П.Дячишин, І.Пашко, М.Іванчо

Шлюб у правос. обряді, Брізбан, 1956 р.

настанова до толеранції), як і сильному відчуттю нац. солідарності. Але глибоких виявів модерного екуменізму в суто рел. і богословському вимірах також немає.

В більшості сказане стосується двох гол. конфесій – правос. і кат. Є ще дві малі рел. групи серед українців: добре зорганізовані й зорієнтовані перев. на внутр. рел. життя баптисти (див. *Об'єднання Українських Євангельсько-Баптистських Церков*) та продукт діаспорних пошуків у Р.Ж. – *Рідна Українська Національна Віра*; остання об'єднує справді невеликі групи людей або навіть відокремлені одиниці з переборщеним націоналістично ексклюзивним світоглядом, що заперечують християнство й намагаються відновити дохрист. вартості.

Лит.: Шевців І. Рел. життя наших громад: проблематика його змісту і форми (на прикладі однієї країни). Зб. Укр. Кат. Церква назустріч ювілеєві Тисячоліття. Рим, 1983; Lawriwsky M. The Role of Ukrainian Churches in the Ukrainian Community in Australia. Religion and Ethnic Identity: an Australian Study (ed. Abe Wade Ata). Spectrum, 1988.

В.Маркусь, о. І.Шевців

РИБЧИН Іван (Iwan Rybchyn), педагог, науковець, гром. діяч; н. 5.9.1892 в с. Братишів Товмацького пов., Галичина, п. 17.1.1970 в Сідней. Гімназію закінчив у Станиславові, високі студії у Віденському Університеті завершив докторатом з філософії у 1921, габілітувався 1949 в Граці, Австрія, працюю Sozialpsychische Dynamik des ukrainischen Kosakentums im XVI und XVII Jahrhundert ("Со-

ціально-психологічна динаміка укр. козацтва в 16-17 ст."). Р. займав пост одного із секретарів виділу Укр. Нац. Ради у Станиславові (1918). Вступивши до УГА, був приділений до Місії Червоного Хреста УНР в Австрії (1919-20). Згодом працював гімназіяльним учителем (1921-39), дир. та інспектором сер. шкіл на Станиславщині (1939-44) і лектором в Інституті для перекладачів Університету в Граці (1947-50). По приїзді 1950 до Австралії був робітником, потім вчив у сер. школах у Волла Волла (Walla Walla), НПВ (1952-57), і в Сідней (1957-61). Автор низки наук. праць в ділянці соціопсихології, в тому ч.: "Геопсихічні реакції і вдача українця" (Мюнхен, 1966), "Динаміка укр. козацтва" (Мюнхен, 1970) та ін. Оpubлікував багато наук. та популярних статей в пресі укр. діаспори. Д. чл. НТШ (з 1963), очолював його крайову управу в Австралії (1961-70).

Лит.: Микитович Р. Перші гол. НТШ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990. *Р.М.*

РІДНА УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ВІРА – РУНВІРА (Native Ukrainian Faith) в Австралії, частина утвореної рел. групи, що постала у кін. 1960-их рр. в Америці й Канаді під тією ж назвою і навіязує до свого учителя Льва Силенка та письм. Володимира Шаяна. Австрал. гілка РУНВіри вперше зорганізувалася у травні 1972 як окрема станиця "Київ" у Сідней. Визнавці РУНВіри Сіднею

й околиці сходяться до Гренвілю, де їх обслуговує "рунтато" (священослужитель) Тарас Осадчук. Друга станиця ім. Наливайка утворилася в тому ж році у Брізбані (проповідник Михайло Печений та "рунтато" Зореслав Строцький). Окремі визнавці живуть також в ін. містах; усіх чл. РУНВіри в Австралії – бл. 40-50, перев. літніх людей; до 1993 за її обрядом поховано 6-7 осіб.

Укр. правос., католики і євангеліки-баптисти ставляться негативно до РУНВіри як до відродженого неопоганства, хоча її визнавці твердять, що вони вірять в одного Дажбога та виявляють толерантність до ін. релігій. Діячами РУНВіри є й кілька відомих особистостей в укр. спільноті (Р.Драган, В.Савчак). *Р.Драган* (псевд. Ярослав Оріон) видав кілька брошур в дусі РУНВіри. Австрал. прихильники РУНВіри підтримують Л.Силенка в Америці і не співпрацюють з відокремленою групою в Канаді (проповідника Мирослава Ситника у Гамільтоні), хоча раніше спілкувалися з групою Мирослава Шкавритка у Вінніпегу.

В.М.

РОЗАЛІОН-СОШАЛЬСЬКА Оlesia (Olesia Rosalion-Sochalsky), україніст-лінгвіст; н. 6.8.1946 у м. Дельменгорст, Німеччина. В Австралії з 1950, живе у Мельборні. В Університеті ім. Монаша здобула ступені бакаляра (1968) і магістра (1973) гуманітарних наук, а 1985 – доктора філософії за дисертацію "Омонімія в укр. мові". Від 1984 викладає україністику в тому ж університеті. Автор статей з укр. лінгвістики й літературознавства. Навчала укр. мови у суботній (1968-69) та держ. (1975, 1981-84) школах; чл. (1975-89) і гол. (від 1989) стейтового комітету Вік. у справах укр. мови як матурального предмету.

М.П.

РОКСОЛЯНА (Roxelana), істор. ім'я Насті Лісовської, відомої як Хурем (Hurem), н. бл. 1505 в Рогатині, Галичина, п. 1558 в Стамбулі; донька укр. правос. священника, тур. султанша-імператриця, дружина Сулеймана I Законодавця (Suleiman Qanuni), якого на Заході називали Величавим. Схоплена татарами під

час нападу у 1520, вона попала до султанського гарему і там повернула до себе увагу Сулеймана своїм муз.талантом. Венеційський амбасадор Брагадіно пише, що була вона "не так гарна, як приємна". З огляду на погідну й веселу вдачу, її називали "Радісною султаншею". Будучи здібною і розумною, Р. використала нагоду, щоб здобути високе становище. Своїми чарами вона зуміла вплинути на султана так, що він не тільки відрікся ін. жінок в гаремі, але й (після прийняття Р. магометанської віри) одружився з нею, що "було надзвичайною подією... в історії султанів", як це записано в архівах генуезького банку св. Георгія; "Великий Падішах Сулейман взяв собі за імператорку жінку, яка походить з Русі, називається Роксоляна, і з того приводу були великі святкування".

Оттоманська імперія досягла найвищого політ. та культ. розвитку за панування Сулеймана (1520-66), який оточив себе людьми непересічних здібностей (візір Ібрагім, поет Бакі, архітект Сінан та ін.). Р. була в цьому колі одним з найближчих до радників султана. Амбасадори різних країн швидко дійшли до усвідомлення її ролі і саме з їхніх звітів знаємо про Р. Вона не тільки займалася політикою, але й провадила широку харитативну та осв. працю серед народу, цікавилася мист. справами, сама писала поеми (коли вона не супроводила Сулеймана в поході, то обмінювалася з ним листами-поемами), володіла кількома мовами і добре орієнтувалася в міжнар. житті свого часу. Підозрювали, що Р. була причетна до вбивства двох синів Сулеймана, щоб запевнити престолонаслідство свого рідного сина, а також мала відношення до вбивства візіра Ібрагіма. Не стала вона "злим духом" Сулеймана, як це їй часто приписують, але Р. започаткувала впливи на управління державою з боку куртизанок і улюблениць султанів, що пізніше по-важно ослабило імперію.

Д.Маркусь

РОМАНІВ Стефан (Stefan Romaniv), учитель сер. шкіл, гром. діяч; н. 12.11.1955 у Мельборні. Там же здобув пед. освіту. Активізувався спочатку в СУМ – від 1971 чл. управи, а 1978-84 гол. Мельборнського осередку, водночас гол. виховник у крайовій управі (1980-84) та її гол. (від 1984). 1988 – комендант IV-го світ. злету СУМ у Римі і від того

року чл. центр. управи СУМ. З 1973 учитель братської школи в Мельборні, від 1980 її дир.; з 1982 очолює Шкільну Раду Вік. 1973 був обраний до управи УГВ, 1986 став її гол. На цій посаді скріпив плянування гром. діяльності, заохочував до гром. життя членів з мол. генерації. Гол. Визвольного Фронту у Вік. (з 1983) і в Австралії (з 1989). Тереновий провідник ЗЧ ОУН.

М.Б.

РОМАНОВСЬКИЙ Микола (Nicholas Romanowsky), біолог, ботанік; н. 3.5.1954 в Мельборні. Батьки Р. і прадід *Лазорський Микола* (Коркішко) емігрували до Австралії після 2 світ. війни. Вищу освіту здобув в Університеті ім. Монаша в Мельборні з ділянки біології, ботаніки й зоології. Кілька років викладав природничі науки, гол. біологію, але основна його увага була звернена на садівництво й аквакультуру. Тепер займається виключно працею у своєму розсаднику Dragonfly Aquatics (Форест, Вік.), де має найбільший в Австралії вибір водяних та болотних рослин (екзотичних і тубільних), типових для ПА. Його статті друкуються в журналах – Australian Plants, Gardening Australia, Your Garden, Austasia Aquaculture, Grass Roots та ін. Автор книжок: Water and Wetlands Plants for Southern Australia (1992), Grasses, Bamboos and Related Plants in Australia (1993).

М.П.

РОШКО Клавдія (Claudia Roschko), поетеса; н. 30.8.1924 у Харкові. Студії

в місцевому Електротехн. Інституті перервала війна. Залишивши Харків 1943, жила в Галичині, Словаччині й Німеччині. 1949 переїхала до Австралії і поселилася в Аделаїді, де працювала бухгалтером. Виступала як декламатор в різних містах Австралії, була диктором укр. радіо в Аделаїді. Друкувалася в журналах, газетах та альманахах укр. діаспори. Поезії Р. уміщені в зб. Р.Г.Моррісона Australia's Ukrainian Poets (М., 1973); два вірші з пластової тематики поклали на музику Григорій Кистастий та О.Гарнавська.

М.П.

РУСАЛЬСЬКИЙ Володимир (Voldumug Rusalsky), псевд. Івана Гевеленка, письм., журналіст; н. 15.6.1911 в с. Писарівка на Уманщині, п. 5.5.1957 в Аделаїді. До 1941 співпрацював з обласними і центр. газетами у Києві; співроб. журн. "Літ. Критика". По війні на еміграції в Німеччині, а з 1949 в Австралії (Аделаїда). Видав зб. новель і оповідань: у Німеччині – "Місячні ночі" (1945), "Соняшні дзвони" (1946), "Сміх Іскаріота" (1947); в Австралії – "Після облоги міста" (1951), що стала першою друкованою укр. книгою у цій країні. Публікувався в альманасі "Новий Обрій" (М.) та в укр. періодиці Канади. Залишив у рукописі зб. новель "Бунт землі" та "Портрети моїх знайомих".

Д.Н.

"РУСИН, Руске Культурне Дружство" (Rusyn, Cultural Society), культ.-просвітницьке т-во русинів-українців,

Танц. група т-ва "Русин" у Сіднеї

емігрантів з Югославії; засн. 1983 у Сідней вихідцями з Войводини для плекання товариського життя та регіональної культури бачвансько-срїмських русинів. "Р." є продовженням культ. т-ва югославських русинів "Домовина" (засн. 1978). Діяла фолкльорна секція пісні і танцю, організовувались товариські зустрічі, забави, краєзнавчі вечори у співпраці з ін. групами емігрантів з Югославії та України. Наприкін. 1980-их – на поч. 1990-их рр. масштаби діяльності "Р." зменшилися, у зв'язку з чим нечисельна емігрантська група русинів з Войводини більше інтегрувалася в сербську або укр. громади. Фундатор і гол. Славомір Шанта. Активних чл. бл. 50.

В.М.

РУСИНИ, "Руснаки" (Rusyns, Rusnaks), регіональна русько-укр. етнічна група в Австралії, що складається із поселенців з Югославії (Войводини), які мають високо розвинене почуття своєї етнокульт. ідентичності. Почали поселятися в Австралії у кін. 1960-их – на поч. 1970-их рр. Але першим відомим емігрантом з Руського Керестура був Володимир Варґа-Шокцов, що приїхав до Сіднею ще 1957. Після нього прибули родини – Сабадош і Суцур. Згодом більшість Р. дісталася в Австралію через Австрію. Осідали перев. у Сідней (60-70 родин), Мельборні (25), Аделаїді (15-20) та Брізбані (бл. 15). Це назагал робітники або ремісники з основною чи нижчою сер. освітою, які в Югославії були, як правило,

селянами. За релігією – греко-католики. Основна їхня маса належить або хоч іноді вчащає до укр. кат. церков. Створено єдину культ. земляцьку організацію "Русин" у Сідней; в ін. осередках Р. беруть участь в організаціях більших півд.-слов'янських груп, а деякі з них пристали до укр. організацій. Перешкодою до включення Р. в укр. спільноту є незнання ними літ. мови, а подекуди й нерозуміння їхньої регіональної самотності з боку українців. Спільний досвід і знання сербо-хорватської мови полегшувало Р. спілкування в культ. й особистому житті з сербами чи хорватами.

Лит.: Гарасовська М. Югославські русини в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

В.М.

С

САВДІЙСЬКА АРАБІЯ (арабською al-Matlaka al-Arabiga a-Sa'udiya – Королівство Савдійської Арабії), держава в Азії, на Арабійському півостр. Площа 1,6 млн кв. км, нас. 16,8 млн (1990). В С.А. знаходиться всесвітньо знаменита Мекка – духовний центр ісламу.

Відомо про першого українця, Андрія Струтинського, що приїздив до С.А. ще 1918 як працівник амер. нафтової фірми. Група українців з'явилася в С.А. у сер. 1970-их рр. 1974 до м. Дгаграна (б. побережжя Перської затоки) на працю прибув амер. українець, архітект-урбаніст Богдан Наганів з родиною. Через рік до них приєднався Остап Олесницький з родиною (перебували в С.А. у 1975-83), також із США. Олесницький одержав посаду гол. бібліотекаря у новозбудованому англomовному Арабському Університеті нафти й мінералів. Невеличка числом укр. громада в С.А. виявилась дуже діяльною й провела значну роботу щодо ознайомлення арабів з проблемами України, її історією та культурою. Напр., 1977 в рамках міжнар. інформаційної виставки, котра відбулася в Університеті в Дгаграні, було влаштовано показ виробів укр. мистецтва, а також книг, мал і образів з укр. тематикою, що їх обидві укр. родини привезли з собою. Завдяки зусиллям українців у С.А. з другої пол. 1970-их рр. укр. тематика почала частіше з'являтися в місцевій пресі. Поряд з довготривалим перебуванням у С.А. двох вищеназваних родин окремі українці із зах. світу (Пащак, В. Вальчук, Чайківський, Кюлофас, М. Драган та ін.) приїздили сюди на короткий час. Так само у 1966-73 тут перебував з родиною інж.-будівельник А.Гром'як, який з рамени міністерства оборони США плянував спорудження в С.А. ряду важливих об'єктів. Инж.-механік Лев Ришавий з Аргентини був дир. проєкту для арабо-амер. корпорації (Агамсо) в С.А.

Лит.: Драган М. Амбасада України в Савдійській Арабії. Альманах Укр. Нар.

Союзу на 1979. Джерзі Ситі – Нью-Йорк, 1979.

В.Троциньский

САВЧАК Володимир (Volodymyr Savchak), маляр; н. 25.5.1911 в Бережанах на Тернопільщині. Вчився малярства у Львові (1934-35) і в Академії Мистецтв у Вільні (1935-39). Працював декоратором у Бережанському театрі та викладав рисунок у гімназії. Емігрував до Німеччини, 1948 переїхав до Австралії. Розмалював інтер'єри гром. приміщень у переселенчому таборі в Батгерсті, НПВ, вчив рисунок у техн. школі в Лонгестоні (Launceston), Тасм. (1949-50). Проживав у Мельборні, Брізбані, з 1970 – в Катумбі (Katoomba), НПВ. 1956-58 мешкав в Аліс Спрінгс (Alice Springs), Півн. Територія, де вчив у місійній школі аборигенів племені Аранта. Тут познайомився

з аборигенським мистцем Альбертом Наматжірою (Albert Namatjira), ма-

В.Савчак

лював краєвиди пустельного центру Австралії. Виставляв твори в Авст-

М.Садовський вручає картину патріярхові Й.Сліпому

раїї, Канаді, США, Європі, а 1993 в Україні. Мав кілька індивідуальних виставок у Мельборні, Сідней, Аліс Спрінгс та Сирфес Парадайс (Surfers Paradise). 1972 на виставці мистців Синіх Гір (Blue Mountains), НПВ, одержав нагороду "найкращого місцевого мистця".

Лит.: Зубаннич Ф. Його сімнадцять заповідей. "Культура і Життя" (К.), 20.7.1991.

М.П.

САДИК Паша, див. *Чайковський Михайло*.

САДОВСЬКИЙ Михайло (Mikhailo Sadovsky), педагог, маляр; н. 21.11.1908 на Наддніпрянщині. Вчився у Київському Художньому Інституті. Працював на Донбасі, 1938-41 дир. сер. школи. На еміграції з 1943, по війні жив в Австрії (Брегенц), звідки переїхав до Австралії і поселився б. Сіднею. Крім заробіткової праці, займався малярством, мав індивідуальні виставки у Мельборні і Сідней. Малює портрети, натюрморти, краєвиди, істор. полотна, картини на рел. мотиви. Серед відомих – "Виговський під Конотопом" (в Істор. Музеї в Тайпєй). С. близько дружив з визначним малярем М.Кмітом, портрет якого виконав.

В.М.

САЛИГА Володимир (Wolodymyr Salyha), педагог, правос. свящ.; н. 10.12.1916 в с. Варна-Ватра, пов. Кемполунг, Буковина. Одержав учительську освіту, навчав у неповносер. школах Румунії. З 1942 на еміграції в Німеччині; 1949 приїхав до Австралії і поселився в Аделаїді. Чл. кількох управ УГ ПА, вчитель Рідної Школи в Аделаїді. Від 1981 свящ. УАПЦ, настоятель парафії св. Успіння в Балаклаві, Мельборн (до 1990), потім св. Покрови в Аделаїді. З 1992 редагує "Церк. Листок". Протоіерей.

САМІЙЛЕНКО Григорій (Hryhory Samijlenko), гром. діяч; н. 3.7.1921 на Чернігівщині. З 1942 на еміграції в Дрездені, Німеччина. По приїзді до Австралії жив у Бармері (Wagmora), ПА (1949-51), і в Брізбані (з 1951). Чл. управ та гол. (1972-75 і 1976-77) УГ Квінс. Як будівельник за фахом зробив внесок у розбудову та облаштування Укр. Нар. Дому, керував роботами під час спорудження Святопокровського храму. Діяльний у шкільництві (гол. батьківського комітету) й у парафіяльній раді церкви св. Покрови УАПЦ у Брізбані.

САС Микола (Mykola Sas), танцюрист, артист театру, за фахом лікар-педіятр; н. 17.2.1929 у м. Рахів на Закарпатті. Гімназію закінчив у Пряшеві, Словаччина. Вчився у драм. школі "Нової Сцени" в Ю.Шерегія та балету у балетмайстра С.Махова в Празі. 1945 виступав у нар. ансамблі пісні і танцю Закарп. України, з 1947 у Пряшівському Укр. Нац. Театрі. З 1950 в Австралії, провадив курси танців й очолював танц. групу в Аделаїді (1950-52). Виступав у балеті також на австрал. сценах.

СВІДЕРСЬКА-КАЧАН Ольга, див. *Качан Ольга*.

СВІДЕРСЬКИЙ Микола старш. (Mykola Swidersky sen.), військовик, гром. діяч; н. 10.12.1892 в Почаєві на Волині, п. 29.10.1951 у Сідней. 1917 закінчив Київську Військ. Академію і був одним із перших серед тих, хто зголосився до укр. війська. Займався творенням укр. частин і від них був висланий на 2-ий Всеукр. Військ. З'їзд. Чл. УЦРади (1917-18). У серпні 1917 Центр. Рада призначила С. у Трапезунді, Туреччина, на пост комісара із завданням підготувати українізацію військ. з'єднань рос. армії (1917-18). Повернувшись до Києва, С. став урядовцем спеціальних доручень у міні-

М.Свідерський старш.

стерстві закорд. справ. Разом з Директорією УНР залишив Київ і 1920 опинився в Польщі. У 1930-их рр. посадник Почаєва на Волині, культ., гром, кооп. і церк. діяч. Після 2 світ. війни перебував у Німеччині, до Австралії приїхав 1949. Похований на правос. секції цвинтаря Руквуд.

Р.М.

СВІДЕРСЬКИЙ Микола мол. (Mykola Swidersky jun.), син *Свідерсь-*

кого Миколи старш., гром. і культ. діяч; н. 17.10.1920 у Почаєві на Волині, п. 22.1.1987 у Сідней. Сер.

М.Свідерський мол.

освіту здобув у торг. школі в Кременці (1937). До Австралії прибув 1949 і поселився у Сідней, де відіграв помітну роль в різних ділянках укр. організованого життя. Співзасновник і актор драм. гуртка при УГ в Сідней (1950), актор і фундатор Укр. Мист. Т-ва (УМТ) у 1950-их і Драм. Секції ім. М.Заньковецької у 1960-их рр.; співорганізатор балетної секції УМТ (1951). Вчитель в укр. школах у Сефтоні, Лідкомбі і Кабраматті, де рівночасно був керівником і викладачем на пед. курсах. Один з провідних діячів в УГ Сефтона, Бас Гіл, Честер Гіл (чл. управи 1960-68). 18 рр. був культ.-осв. референтом Об'єднання Укр. Громад НПВ і його гол. (1971-74, 1982-84). Гол. СУОА (1974-76). Сприяв створенню Фондації Українознавчих Студій Австралії; ініціатор та координатор укр. радіопрограм 2ЕА (1976-87). Плекав зв'язки з ін. етнічними групами, був гол. Ради Поневоленних Народів в НПВ і чл. Ради Етнічних Спільнот НПВ. Активний чл. ОУН (А.Мельника). Організатор пластових гуртків, гол. Сіднейської станиці (1959), чл. крайової пластової старшини (1961), 1960-62 заступник гол. Організації Екзильних Пластунів (скавтів) в Австралії (Australian Association of Scouts in Exile).

Р.М.

СВЯТА ЗЕМЛЯ, див. Єрусалим.

СВЯТОПОКРОВСЬКИЙ ХРАМ УПЦА в Мельборні, див. *Покрови св. Катедральний Собор*.

СЕЙМУР (Seymour), м. в стейті Вік., 80 км на півн. від Мельборну.

На поч. 1950-их рр. в С. та околиці поселилося бл. 100 українців. Поступово ця цифра зменшувалася у зв'язку з переміщенням укр. поселенців до ін. осередків, гол. до Мельборну. Укр. імігранти працювали тут на контрактних роботах, зокрема, при військ. таборі *Пакаранія* (Puckaranial). 1950 створено філію УГВ, у якій велася культ.-осв. праця, діяла укр. суботня школа (1954-57). Активістами філії УГВ були О.Черкаський, П. і М.Цюпаки, П.Сорока. 1959 вона припинила існування.

СЕЙНТ АЛБАНС (St. Albans), робітниче м. в стейті Вік.; 18 км на зах. від центру *Мельборну*, дільниця та околиця останнього, заселена новоприбулими імігрантами зі Сх. Європи. 1986 в С.А. налічувалось 56 тис. жителів, в тому ч. бл. 100 укр. родин. Українці почали поселятися в С.А. у 1950-51, купуючи земельні ділянки (бо ґрунт тут був дешевим) і будуючи хати. 13.12.1953 був засн. Укр. Клуб (гол. Іван Денес), який 1956 оформлено у філію УГВ. Першим її гол. став П.Малиновський (1956-57), згодом довгий час цей пост займав Семен Кулик. Ін. голови: М.Покусай, Н.Шпінда, Володимир Ковалик, Володимир Яців, Ярослав Царук і від 1990, з мол. покоління, Юрій Корицький. Найбільше укр. поселення припадає на 1949-53, у 1980-их рр. мав місце приплив українців з Югославії. Філія УГВ нараховує (1991) бл. 80 чл. і має власний нар. дім, побудований у 1964. Тут розташовуються Рідна Школа (засн. 1953, 1965 – 85 учнів) і місцеві організації – Пласт, СУМ, СУА. 1988 постало т-во старш. громадян "Золотий вік" (гол. В.Ковалик). С.А. відомий з культ.-мист. діяльності українців; зокрема, тут активно працював гром. хор (диригент Дмитро Мошняга). Ін. гром. і культ. діячі: О.Терлецька, Федір Андрієвський, Софія Гордієвська, Ярослав Анін, Михайло Дякун, Стефан Аньків.

М.Б.

СЕЙНТ МЕРІС (St. Mary's), м. в НПВ, 42 км на зах. від центру Сіднею. Українці поселялися тут у 1950-их рр. 1952 постала філія УГ НПВ (спочатку як укр. кооператива "Львів"). До неї належать також окремі українці в м-ках Блектаун, Пенрит і Мавнт Друїт. У 1960-их рр. філія нараховувала бл. 60 чл., а в кін. 1980-их рр. – понад 70; придбано

нар. дім у Мавнт Друїт, коротко існувала укр. суботня школа (до 1970). Серед діячів: Олександр Кохановський, Іван Шиголя, Петро Островський, Іван Гишак, Йосип Ройс-Рибачевський, Ярослав Романів та ін.

СЕМЕНЧУК Юрій (Jurij Sementschuk), правос. свящ.; н. 30.1.1920 в с. Крижні Кременецького пов. на Волині. Жив в Австрії (1942-48) й Англії (1948-62), де став свящ. УАПЦ (1958). 1962 прибув до Веллінгтону, Нова Зеландія, щоб очолити парафію св. Юрія. 1982 переїхав до Австралії й поселився в Мельборні; настоятель Святотроїцької парафії УПЦА в Карлтоні, Вік. Від 1988 митрофорний протоієрей.

СЕМКІВ Юрій (Jurij Semkiw), гром. і пластовий діяч; н. 6.2.1929 у Львові. На еміграції від 1944, до Австралії приїхав 1949. 1956 одержав диплом радіоінж. у Мельборнському Технологічному Інституті, спеціалізувався в галузі комп'ютерної технології. Чл. Австрал. Комп'ютерської Асоціації, градуат Інституту Інженерів Австралії. Активний у Пласті, гол. у виховній ділянці: довголітній чл. пластових проводів станиці і краю, гол. станиці у Вік. (1955-59, 1961-63), гол. крайової пластової старшини (1963-70). Нагороджений Орденом св. Юрія в золоті. Чл. контрольних комісій і суду СУОА у багатьох каденціях, а також контрольної комісії УГВ. Від 1986 гол. крайового координаційного комітету Фундації ЕУ і гол. видавничого комітету ЕУД (австрал. том).

М.Б.

СЕНДЗІК Мирослав Йосафат (Miroslav Josafat Sendzik), церк. і гром. діяч; н. 10.3.1925 в с. Стібно Перемиського пов., Галичина. Служив у 1-й Дивізії Укр. Нац. Армії. До Австралії прибув 1949. Був приділений на контрактну роботу в районі Альфа (Alpha) в зах. Квінс., від 1951 живе у Брізбані. Чл. церк. комітету (1952-66), гол. братства парафії УКЦ св. Покрови (1967-74), гол. парафіяльної ради (від 1984). Учитель Рідної Школи в передмісті Дарра (Darra) 1957-59. Діяльний в управі УГ Квінс. – гол., референт (1954-56) і секретар (1956-67 та від 1984). Сприяв співпраці церк. і гром. секторів у житті місцевої спільноти.

Р.П.

СЕНЕТА Євген (Eugene Seneta), проф.-математик, наук. і гром.

діяч; н. 12.3.1941 в Старому Самборі, Галичина. Студіював в Аделаїдському Університеті (магістер точних наук, 1965) і в Австрал. Нац. Університеті у Канберрі (докторат з прикладної статистичної математики, 1968). Автор книг: *Non-Negative Matrices and Markov Chains* (Лондон, 1973, 2 вид. – Нью-Йорк, 1981), *Regularly Varying Functions* (Берлін, 1976) і, спільно з С.С.Heyde, I.J.Bienayme: *Statistical Theory Anticipated* (Нью-Йорк, 1977). Має ін. публікації з історії теорії ймовірності і статистики. Гол. полем дослідів С. є довготермінова поведінка "ланцюгів Маркова", зокрема тих, які проявляються у біологічних процесах. Від 1979 проф. і гол. відділу математичної статистики Сіднейського Університету, проф.-гість університетів у США (Вірґінія, Кольорадо, Принстон). Обраний д. чл. Австрал. Академії Наук (1985) та НТШ у Математично-Фіз. Секції (1987). Гол. осередку НТШ у Сіднеї (1985-88), чл. крайової управи НТШ в Австралії (з 1981); чл. управ УГ АСТ та укр. кат. братства у Канберрі. Дослідник статистики укр. поселення в Австралії.

Р.М.

СЕНІВ Дмитро (Dmytro Seniw), кат. свящ.; н. 17.8.1940 в с. Раковац, пов. Пнявор, Боснія. У Римі закінчив укр. малу семінарію (1959) і теологічні студії в Університеті Урбаніяна. 1966 переїхав до Австралії, став першим укр. свящ., висвяченим у цій країні (1967). Свящ.-помічник, а згодом парох у Сіднеї (1967-72), Канберрі (1972-78, 1983-89), Перті (1978-83) та Аделаїді (з 1990). Капелян молоді в епархії св. Петра і Павла, виховник у багатьох молодечих таборах. 1994 найменований митрофорним протоієреєм.

СЕНЬКОВИЧ-ДУМА Марія (Mary Senkowycz-Duma), вчителька, гром. діячка; н. 7.10.1959 у Сіднеї. Здобула ступінь бакаляра гуманітарних наук у Сіднейському Університеті (1978-81) та диплом вчителя у Сіднейському пед. коледжі (1981); 1978 закінчила студії музики (скрипка) в Сіднейській Консерваторії. Викладала математику, французьку, і нім. мови у сер. школах. Виховниця в СУМ; з 1981 диригент молодечого хору "Струмочок" при церкві св. Андрія в Сіднеї та керівник сіднейського співочого гуртка СУМ "Калина".

СЕРДЮК Микола (Nicholas Serdiuk), правос. свящ.; н. 12.12.1935 на хуторі Назарівка Лубенського р-ну, Полтавська обл. З 1943 на еміграції

о.М.Сердюк

в Німеччині; 1951 прибув до Австралії, 1958 поселився у Брізбані, де став настоятелем парафії св. Миколая УАПЦ, що згодом перейшла до УПЦА. Мав духовну опіку також над парафією Вільної Сербської Правос. Церкви (1965-78) і парафією УАПЦ св. Покрови в Брізбані-Вуллунгабба (1978-82). У 1975-88 очолював консисторію УПЦА. Протопресвітер. Активний у житті УГ Квінс.; вчив в укр. суботній школі, провадив гром. хор (1974-76), 1981 відзначений почесним членством громади.

С.Р.

СЕСТРИ ВАСИЛІЯНКИ, див. *Василіянки*.

СЕСТРИЦТВО ПОКРОВА МАТЕРІ БОЖОЇ (Holy Protection Sisterhood) в Лідкомбі-Сідней, одне з найчисельніших укр. кат. сестрицтв в Австралії. Спочатку жінки при укр. кат. церкві св. Андрія належали до спільного з чоловіками братства (див. *Братство св. Андрія*). З 1964 сестриці провадили свою діяльність більш автономно, а в жовтні 1972 оформилися в окрему статутувану організацію – С.П.М.Б., співпрацюючи у загальних справах з чоловічим братством. Чл. – 89 (1986) та 159 (1989). С.П.М.Б. ставить наголос на плекання різних форм рел. вислову та на харитативну діяльність. Гол.: Ольга Савчинська (1972-77), Віра Сапрун (1977-81) та Юстина Сенькович (з 1981). Духовний опікун – о. І.Шевців.

р.м.

СЕФТОН (Scfton), пром. передмістя Сіднею, 20 км в півд.-зах. напрямі від центру, розташоване на території муніципалітету Бенкставн (нас. 155 тис. у 1991). Тут та в сусідніх Бас Гіл (Bass Hill) і Честер Гіл (Chester Hill) українці поселювалися від поч. 1950-их рр. На 1955 усього налічувалось бл. 70 укр. родин. 1952 у С. постала для всіх трьох місцевостей філія УГ НПВ на кооп. статуті (Укр. кооп. об'єднання з обмеженою порукою в С.), популярно – Сефтонська Громада; у 1960-их рр. філія об'єднувала бл. 140 чл., 1989 – 100, 1993 – 70. Упродовж 1958-61 збудовано нар. дім, в якому розміщуються Рідна Школа ім. І.Франка (засн. 1953, в 1965 – 75 учнів), драм.гурток (1954-61), Пласт, СУА ім. О.Кобилянської. Нар. дім згорів 1964 і вже його не відбудовано; частина діяльності УГ перенеслася до Лідкомбу, НПВ. Найактивнішими гол. УГ в С. – Бас Гіл – Честер Гіл були: П.Козел (1952, 1958-61, 1971-72), Є.Глива (1953), О.Кошарський (1954-56), О.Лаврик (1956), П.Фурік (1957), М.Пелех (1962-67, 1969-72, 1974-84), Іван Дібровний (1961) та П.Бурковський. Ін. провідні діячі – М.Свідерський, О.Островський.

Лит.: Укр. Громада в Сефтон, Бас Гіл, Честер Гіл. С., 1989.

О.Б.

СИВЕНЬКА Софія (Sophia Syvenka), дівоче прізвище Гринюк, учителька, малярка, гром. діячка; н. 4.9.1915 у Львові. Дитиною вивезена з батьками на сх., перебувала в Києві. 1925 повернулася до Галичини; закінчила гімназію Сестер

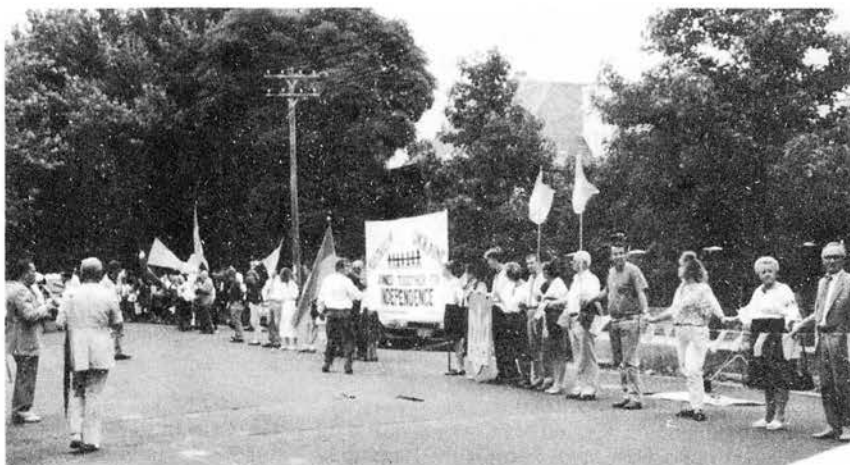
Василіянок (1935) та торг. школу (1936) у Львові. З 1944 на еміграції в Австрії, з 1949 в Австралії, живе у Сідней. Упродовж 22 рр. вчила в Укр. Школі св. Андрія в Лідкомбі, 6 рр. була її дир. Діячка СУА, ред. журн. "Наше Слово" (1985-92), чл. Спілки Укр. Образотворчих Мистців в Австралії, учасниця ряду виставок.

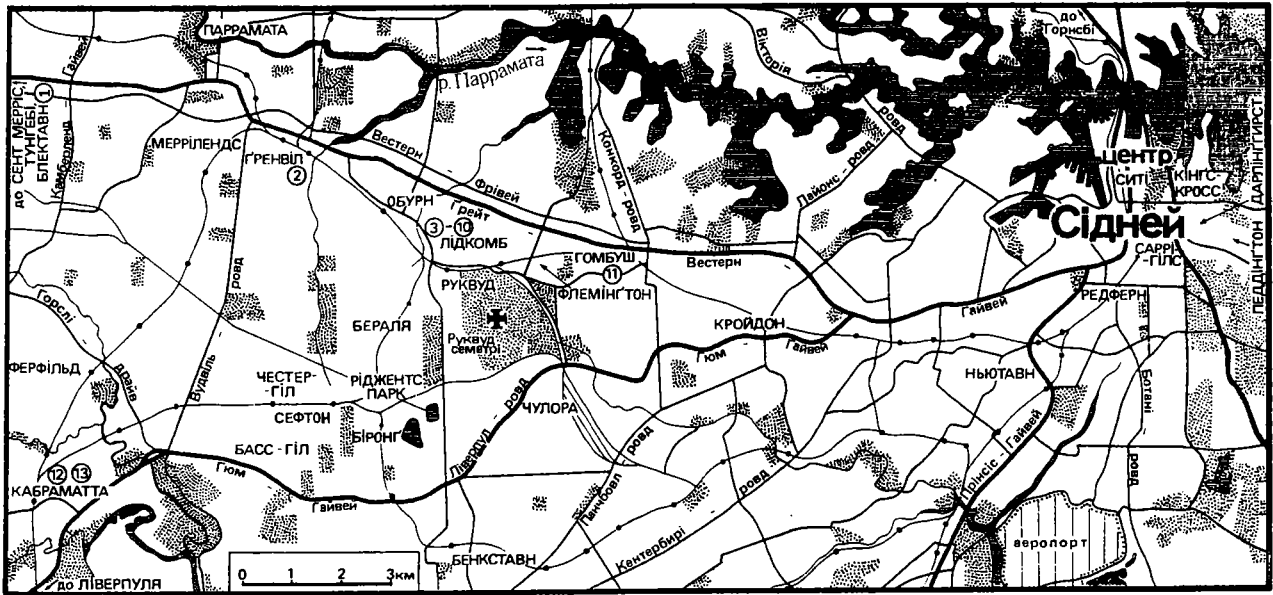
СИТНИК Андрій (Andre Sytnyk), комп'ютерний інж., диригент; н. 29.7.1959 в Аделаїді. Юнаком переїхав до США; здобув звання бакаляра точних наук в Нью-Йоркському Університеті у Брокпорті (1980) та магістра точних наук в Іллінойському Університеті у Чикаго (1984). Навчався диригентури на курсах у Семінарії св. Софії в Бавнд Бруку, США. 1987 повернувся до Аделаїди, де перебрав провід хору "Гомін" (1988) та церк. хору парафії св. Покрови УАПЦ.

СІДНЕЙ (Sydney), найбільше м. Австралії, столиця стейту НПВ, розташоване на півд.-сх. побережжі Тихого океану, простягається на 100 км з півн. на півд. та на 60 км зі сх. на зах. Засн. 1788 подорожником Куком (Cook) як брит. колонія. Нас. 3700 тис. різного етнічного походження; останнім часом спостерігається посилення іміграція з півд.-сх. Азії. Українців на території метрополітального С. нараховують бл. 12 тис.

С. визначний пром., торг., фін. і транспортний центр Австралії, потужний морський порт. Високо розвинені машино- і кораблебудування, рафінерія, металургійна, автотомобільна, деревообробна, харчо-

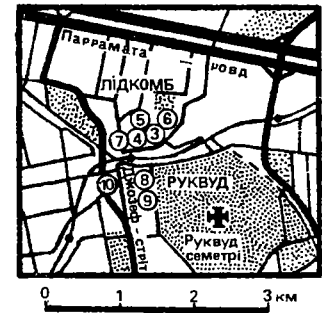
Січневій "ланцюг" в Сідней 1990 р. перед рад. консульством

Плян Сіднею з околицями

1. Святопреображенська церква (УАПЦ); 2. Церква св. Афанасія Лубенського (УАПЦ); 3. Церква св. Андрія (УКЦ); 4. Манастир Сестер Василіянок; 5. Братська школа; 6. Кредитова кооператива "Карпати"; 7. Дім Молоді; 8. Укр. Нар. Дім.; 9. Школа св. Ольги; 10. Вид-во "Вільна Думка"; 11. Церква св. Покрови (УАПЦ); 12. Нар. Дім; 13. Спортовий клуб "Київ"

ва, текстильна галузі пром-сти тощо. Два вел. університети, низка коледжів, два музеї, держ. консерваторія, Бібліотека Мітчеля, катедри (римо-кат. і англіканська), унікальний будинок опери (відкритий 1973). Адміністративно С. складається із 40 муніципалітетів та ще більшого ч. міських і приміських районів.

Українці почали поселюватися в околицях С. або у стейті НПВ з кін. 1940-их рр., переїжджаючи із *переселених таборів*. Деякі табори існували в самому С. (Чулора). Укр. імігранти розпоршились по різних районах м., проте у деяких, насамперед у *Лідкомбі*, скупчилися у більшому ч. Існували й існують малі укр. скупчення у передмістях *Бенкстаун*, *Блектаун*, *Горнсібі*, *Кабраматта*, *Меррілендс*, *Редферн*, *Сейнт Меріс*, *Сефтон*, *Гомбуш* та ін. На території С. знаходиться вел. цвинтар Руквуд (Rookwood) з окремими секціями для українців правос. і католиків (до 1993 бл. 1500 могил). В передмісті С. – *Ферфільді* спо-

руджено пам'ятник імігрантам (автори: брати Л. і Ю. Денисенки).

У С., здебільшого в *Лідкомбі*, розміщуються гол. укр. установи НПВ: *Українська Громада Нового Південного Велсу*, *Український Народний Дім*, *Дім Української Молоді* (з товаришким клубом), кредитова кооператива "*Карпати*", укр. кат. храм св. *Андрія* (для всіх укр. католиків С.), манастир *Василіянок*, кілька правос. церков, редакція "*Вільної Думки*", укр. суботні школи, різні ансамблі, стадіон та ін. Тут у різний час знаходилися центральні укр. гром. організації Австралії. При Університеті ім. Макворі з 1984 діє *Центр Українознавчих Студій*. С. відвідували високі представники укр. церк., політ. і наук. життя з діаспори та з України. (Див. також *Новий Південний Велс*).

О.Буцацький, В.Маркус

СІРКО Боженна Беатріс Індра, також Іванна (Ivanna Vozena Beatrice Sirko), з роду Совтек, письм., медсестра, гром. діячка; н. 15.12.1909 в

Угорщині, п. 8.8.1988 у Мельборні. Чешка за походженням, 1938 одружилася з *Сірком Іваном*, переїхала з ним на Закарпаття. Під час війни проживала у Словаччині й Чехії. У таборах ДП в Німеччині працювала в лікарні та бюрох Міжнар. Організації Втікачів (ІРО). З 1948 в Австралії, 1950 переїхала з чоловіком до Нової Гвінеї, де була медсестрою та співроб. суспільної опіки, м. ін. на остр. Манус. Сірки усиновили хлопця-тубільця, який прибрав ім'я Івана Сірка і згодом став лікарем. На тему життя тубільців С. (під псевд. Б.Сібо) видала зб. оповідань "*Літаючі самоцвіти*" (М., 1957) та роман "*Голос крові*" (М., 1961). Писала також чеською мовою. Повернувшись до Мельборну 1967, була активною в Пласті, очолювала Пластприят. Налажала до Літ.-Мист. Клубу ім. В.Симоненка і до Об'єднання Укр. Письменників "*Слово*".

М.П.

СІРКО Іван (Ivan Sirko), лікар, гром. діяч, учасник визвольних змагань;

Укр. правос. частина цвинтаря Руквуд у Сіднеї

н. 22.3.1900 у м. Броди, Галичина, п. 5.1.1970 у Мельборні. 1917 добровільно вступив до УГА, дослужився ранги майора, відзначений Залізним Хрестом. Потрапив у поль. полон, 1920 утік до Чехословаччини. Мед. студії закінчив у Карловому Університеті в Празі (1930); спеціалізувався в окулістиці, потім у гінекології та тропічній медицині. Активний чл. Академічної Громади в Празі і її гол.; у 1920-30-их рр. організовував матеріальну допомогу

І.Сірко

найбіднішим студентам. 1938 переїхав на Закарпаття до Перечина, де практикував як лікар-гінеколог і звідкілья відступав разом з карп. січовиками. Жив у Чехії і Словаччині (1939-44), Німеччині (1944-48) й Австралії (1948-50). Упродовж

1950-60-их рр. разом з дружиною *Сірко Індірою* (Іванною) перебував і працював лікарем у різних місцевостях Нової Гвінеї та на островах Мікронезії, зокрема, серед тубільців. 1967 повернувся до Мельборну. Активний чл. СГД, меценат укр. установ.

Д.Н.

СКЖИНЕЦЬКІ Петро (Peter Skrzynecki), австрал. поет укр.-поль. роду, за фахом учитель; мати – українка Корнелія Волошук, батько – поляк; н. 6.4.1945 в Дортмунді, Німеччина. До Австралії прибув 1949. Закінчив кат. сер. школу, здобув пед. освіту, а згодом ступінь магістра у Сіднейському Університеті. Учителював, став заступником дир. школи в Кройдон Парку, НПВ. Перша зб. поезій – *There, Behind the Curtains* ("Там, за ширмою") появилася 1970, пізніші – *Head-Waters* ("Верхів'я") 1972, *Immigration Chronicle* ("Емігрантська хроніка") 1975, *The Aviary* ("Пташник") 1978, *The Polish Immigrant – Migrant Poems* ("Польський емігрант – скитальчі поезії") 1982. 1986 С. отримав літ. нагороду Генрі Ловсона (*Henry Lawson Short Stories Award*). Гол. сюжетами лірики С. є емігрантська доля, традиції, культ. спадщина, рел. рефлексії. Один вірш інспірований відвідинами укр. дільниці на кладовищі Руквуд (*Ukrainian Section*), інший – рефлексіями з приводу того, що доня навчається укр. мови (*My Daughter learns Ukrainian*).

В.М.

СКЛЕПКОВИЧ Любомир (Lubomir Sklepkoysz), гром. діяч; н. 4.4.1916 в Галичині, п. 25.12.1975 у Сіднеї. Випускник Вищої Торг. Школи у Познані, Польща (1939). До Австралії приїхав 1948 і поселився в Сіднеї. Активний в укр. гром. житті НПВ; співорганізатор осередку СУМ, перший продавець укр. преси в Австралії. Залишив майно для створення Фундації ім. Л.Склековича, яка виділяє фін. допомогу на наук. та осв. проекти в Австралії.

СКРИПЧЕНКО Клара (Clara Skriptschenko), піаністка, муз. педагог; н. 21.10.1923 в м. Прилуки Чернігівської обл. 1943 емігрувала до Німеччини, 1950 переїхала до Австралії і поселилася в Сіднеї. У 1948 закінчила Муз. Академію в Мюнхені, а в 1950 одержала диплом "майстра гри на фортепіано". Працювала концертною піаністкою і вчителькою музики при Сіднейській Консерваторії; з 1968 екзаменатор Австрал. муз. іспитової комісії (Australian Music Examination Board). Від 1955 чл. Муз. асоціації вчителів НПВ (довгий час входила до її ради), від 1987 чл. Асоціації "Естерфорд Синіх Гір" (Esterford of Blue Mountains). Має записи для Festival Records, Piano Premiere та телевізійних передач.

О.Т.

СЛІПЕЦЬКА Тетяна (Tania Slipckuj), дівоче прізвище Балкова, дру-

Т.Сліпецька

жина *Сліпецького Мирослава*, педагог, гром. і осв. діячка; н. 24.12.1921 в с. Веселі Терни б. Кривого Рогу Дніпропетровської обл. Студювала в Дніпропетровському Університеті. Від 1944 на еміграції в Німеччині;

1949 переїхала до Австралії, живе в Мельборні. Працювала вчителькою в укр. таборових школах у Німеччині, зокрема викладала укр. мову й літературу у таборовій техн. школі в Нордгаймі 6. Геттінгену. В Австралії вчителька та керівник укр. школи у Нобл Парку, Вік. (від 1954), гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1974), чл. управи СУОА (від 1984). Займала різні посади в управах філії УГВ у Нобл Парку і СУ Вік. Чл. дирекції Нац. Фонду СУОА. За самовіддану гром. працю, особливо в шкільництві, одержала почесне членство УГВ.

М.Б.

СЛПЕЦЬКИЙ Мирослав (Myrosław Słipeckij), гром. діяч; н. 16.10.1913 у с. Порохник Ярославського пов., Галичина. Закінчив Вищу городниччу школу (декоративний відділ) у Познані, Польща (1938). Учасник укр. націоналістичного підпілля. 1941-42 як чл. сер. Похідної Групи ОУН (С.Бандери) дійшов до Кривого Рога. З 1944 на еміграції у Німеччині, у 1945-49 комендант табору ДП в Нордгаймі. Прибув до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Гол. філії УГВ у Нобл Парку (1965-70 і від 1979), чл. (з 1954) і фін. референт (від 1960) батьківського комітету укр. школи в Нобл Парку, чл. управ Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1974) та СУОА (від 1984). Довголітній керівник агенції кооперативи "Дністер" в Нобл Парку, там же організатор і будівничий нар. дому та суботньої школи. Нагороджений грамотами УГВ і СУОА за плідну гром. працю і жертви на укр. потреби.

М.Б.

СЛОБОДЯН Станіслав (Stanyslaw Slobodian), педагог, шкільний діяч; н. 28.4.1898 в м. Заліщики, Галичина, п. 25.6.1964 у Брізбані. Працював учителем і управителем нар. школи в с. Корнів Городенського пов. на Станіславщині (1926-44). Через Регенсбург, Німеччина, 1951 прибув до Брізбану. Був учителем і керівником (1955-59) укр. суботньої школи у Брізбані, гол. церк. комітету укр. кат. парафії св. Покрови (1957-63).

"СЛОВО" (Word), "універсально-літ." журнал, кварталник малого формату; появлявся 1953-54 у Сідней. Вийшло 6 чч. Засновник, ред. і видавець Є.Ю.Пеленський. Гол. спів-

роб.: Ірина Пеленська та Орест Питляр. Тираж 100 прим.

"СМЕРІЧКИ", оркестра УГ Квінс., засн. 1983; останній виступ у 1989. "С." організував і провадив І.Джуфер, раніше діяльний у Мельборні. Складалася з 8 пластунів; провідні чл. – Маркіян Гуцало і Степан Хомин. Виступала самостійно на гром. концертах і нац. святах, а також виконувала муз. супровід для хороших колективів і вокалістів.

СОБОРНОПРАВНА УКРАЇНЬСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА, див. *Українська Автокефальна Православна Церква Соборноправна*.

"СОКІЛ" (Sokil, Ukrainian Youth Camp), пластова оселя 6. Вінчелсі (Winchelsea), Вік., 120 км на півд. захід від Мельборну. Площу (130 акрів) серед лісу й поблизу моря підшукав Богдан Хамчук. Її закуплено у 1960. Плянуння і розбудову, здійснену у великій мірі добровільною працею чл. Пласту і Пластприятя, очолювали О.Венгринович та Олександр Дроздовський. На "С." споруджено, м. ін., басейн (1962-65), залю (1969), каплицю св. Юрія (1988), облаштовано спортивні майданчики, місце для таборуння батьків ("Соколівка"). 1963 встановлено перший в Австралії пам'ятник-обеліск Т.Шевченкові. Оселя використовується гол. для літніх таборів пластової станиці Мельборну. Її відбудовано після руйнівної пожежі 1983.

М.П.

"СОКІЛ", укр. спортове т-во (Sokil, Ukrainian Sports Club), засн. 1961 в Сідней на пропозицію Б.Шеховича та Ореста Левицького. Вони, а також О.Бучацький були і гол. "С.". Т-во мало секції плавання, чоловічого волейболу (до 1970 одна з чільних дружин Сіднею), футболу й настільного тенісу. За ініціативою "С." упродовж 1963-68 щорічно організовувались укр. змагання з плавання (чоловіки і жінки), ч. учасників яких нерідко складало 100 плавців з НПВ. Мали місце зустрічі з укр. спортовими т-вами "Сокіл" (Канберра) – теніс і волейбол (1967) та "Лев" (Аделаїда) – волейбол і настільний теніс (1971). 1972 "С." перестав діяти.

О.Б.

СОКІЛ Василь (Vasyl Sokil), письмен., журналіст, педагог; н. 5.3.1905 в с.

Гусарка Царекостянтинівського пов., Катеринославська губ. З 1914 жив у Катеринославі, з 1928 – у Харкові, де 1932 закінчив філолог. факультет Харківського Інституту Нар. Освіти. Брав участь у театр. і літ. житті Харкова 1920-их рр. 1925 арештований. Згодом викладав укр. мову та літературу в сер. школах. Під час 2 світ. війни працював з Театром муз. комедії в Узбекистані (Бухара, Термез, Ашхабад, Фергана, Самарканд); в кін. війни мобілізований, потім знову у Харкові. Був журналістом, писав тексти для театрів муз. драми. 1979 емігрував до США. З 1986 в Австралії, живе у Сідней. Автор муз. комедій "Марія" (1947), "Червона калина" (1954), "За синім морем" (1956); спогадів "Здалека до близького" (Едмонтон, 1987), повістей "Така довга ніч" і "Вікна виходять на захід", опублікованих в мюнхенській "Сучасності" у 1984 та 1986 (остання, в англ. перекладі Кевина Віндле – And Then There Was Glasnost, з'явилася 1990 у Канберрі), сатиричної зб. "Сміюсь аж плачу" (С., 1990). Опублікував низку оповідань, віршів, перекладів, публіцистичних творів, а також статей в пресі укр. діаспори. Його сатири та повісті виходили під псевд. Андрій Шпичка і Макар Дуда.

І.Г., М.П.

СОКІЛ Юрій (Yuri Sokil), кінооператор, кінорежисер, син *Сокола Василя*; н. 21.9.1937 в Дніпропетровську. Закінчив Всесоюзний Держ. Інститут Кінематографії у Москві (1961). За дипломний фільм "Спека" (1961, режисер Лариса Шепітько) одержав рад. і міжнар. відзначення. Працював на "Мосфільмі"; знімав фільми "Переключка" (1966) і "Трясовина" (1978, вийшов 1989), писав статті на теми кіномистецтва. 1975 заснував курс для кінооператорів у Московському Інституті Культури. 1979 виїхав до Австралії. У Мельборні з режисером Полом Коксом (Paul Cox) знімав фільми Lonely Hearts ("Самотні серця", 1982), Man of Flowers ("Людина з квітів", 1983), My First Wife ("Моя перша дружина", 1984). У Сідней співпрацював з режисерами Джоном Дуганом (Diugan), Лексом Маріносом (Marinos) і Бобом Еліксом (Ellix). 1989 за фільм Georgia ("Джорджія") одержав нагороду Золотої триніжка (Golden Tripod) та нагороду ім. Міллі як найкращий кінооператор року (Milli Award). 1987 організу-

Еп. Варлаам Соловій на авдієнції
у прем'єра Австралії Р.Р.Менціса в Канберрі, 1959 р.

вав і веде кіностудію "Вотерлю" (Waterloo Studios), одну з найбільших у Сіднеї.

І.Г.

СОЛОВІЙ Варлаам, світське ім'я Віктор (Victor Solowij), правос. архієп., суддя, політ. і гром. діяч; н. 29.11.1891 в с. Кириївка Сосницького пов. Чернігівської губ., п. 31.1.1966 у Сіднеї. Закінчив духовну школу в Новгороді Сіверському, Чернігівську духовну семінарію, а в 1914 юридичні студії у Варшавському Університеті. Працював судовим аплікатором у Москві (1914-15), служив старшиною артилерії в царській армії. 1917 гол. Укр. Військ. Громади в Москві, мировий суддя у Чернігові. За УНР був секретарем Ген. Суду України (1918), потім сотником артилерійського корпусу Січових Стрільців (1919) і командиром батареї в УГА.

1920 С. став керівником правничого відділу канцелярії С.Петлюри, його правним дорадником на еміграції в Польщі. У 1923-31 займався церк., гром. і кооп. діяльністю на Волині і Поліссі (в Бересті). Чл. митрополічної ради Правос. Церкви Польщі. У 1930-их рр. виселений з Полісся, працював у поль. судівництві й одночасно був співроб. Укр. Наук. Інституту у Варшаві в ділянці церк. права та рад. законодавства. 2 світ. війну С. провів на Підляшші й Холмщині, де займав становища правного дорадника архієп. Іларіона Огієнка і викладача Холмської духовної семінарії (1939-44). З 1944 на еміграції в Німеччині. У 1947-50

був держ. секретарем екзильного уряду УНР, керівником ресорту юстиції і чл. Виконавчого Органу УН Ради.

До Австралії С. переїхав 1950. Поселившись у Сіднеї і працюючи на фабриці, він одразу ж включився в організацію укр. гром. і церк. життя. У 1951-52 очолював Об'єднання Українців Австралії, увійшов до складу вищого церк. управління УАПЦ на Австралію. Обраний 1-им собором УАПЦ в Австралії (1953) кандидатом на еп. у цій країні, 1954 рукоположений на свящ. Хіротонізований 1958 у Чикаго митр. Іваном Теодоровичем на еп. з титулом Чернігівського, став правлячим еп. т. зв. митрополічної єпархії УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії з осередком (від 1959) у Мельборні; 1965, піднесений до сану архієп., очолив єдину УАПЦ в Австралії (після злиття т. зв. об'єднаної та митрополічної єпархій). Похований на укр. правос. секції цвинтаря Руквуд в Сіднеї.

Лит.: Теодорович А. Пресвященний еп. Варлаам. 36. Укр. А.

С.Радіон

СОЛОШЕНКО-ТИРАВЬСЬКА Наталія, див. *Тиравська Наталія*.

СОРОКА Петро (Petro Soroka), гром. і політ. діяч; н. 12.7.1913 в с. Велика Вільшаниця Золочівського пов., Галичина. На еміграцію виїхав у 1944 до м. Брегенц (Австрія), а в 1949 до Австралії. Відбувши контрактні роботи у військ. таборі Пакапанія (Puckapunyal), 1950 перебрався до Мельборну, де активно

включився в місцеве укр. гром. життя (референт молоді в управі УГВ, а згодом чл. її контрольної комісії). Поселився з родиною в Ньюпорті, Вік., і став організатором місцевої філії УГ, а потім її гол. (1958-69). Саме в цей час було споруджено нар. дім. Від свого приїзду до Австралії С. діяльний в ЗЧ ОУН, чл. її теренового проводу (1958-83), засновник та керівник обласного проводу на Вік. Основну увагу присвячував праці в організаціях Визвольного Фронту (СУМ, Ліга Визволення України й АБН). Перший гол. СУМ у Мельборні (1951), а потім у 1961-63. Тоді ж таки створено драм. гурток "Заграда" та закуплено оселю "Карпати". Довголітній гол. виховник СУМ, гол. крайової управи СУМ (1951-54). У 1965 С. організував перший здвиг СУМ в Австралії. Чл. управи і фін. референт делегатури АБН на Австралію та фундатор відділів делегатури. Видавець органу Визвольного Фронту Австралії – "Наш Фронт" (1967-84). Почесний чл. УГВ, СУМ, Ліги Визволення України.

М.Б.

СОЮЗ ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ, див. *Політичні Партії*.

СОЮЗ УКРАЇНОК АВСТРАЛІЇ – СУА (Ukrainian Women's Association in Australia), жіноча організація, створена за зразком СУ в Галичині

СОЮЗ УКРАЇНОК
В АВСТРАЛІЇ
КРАЇНОВА УПРАВА

UKRAINIAN WOMEN'S
ASSOCIATION IN AUSTRALIA
FEDERAL EXECUTIVE

та в європ. й амер. країнах поселення укр. діаспори.

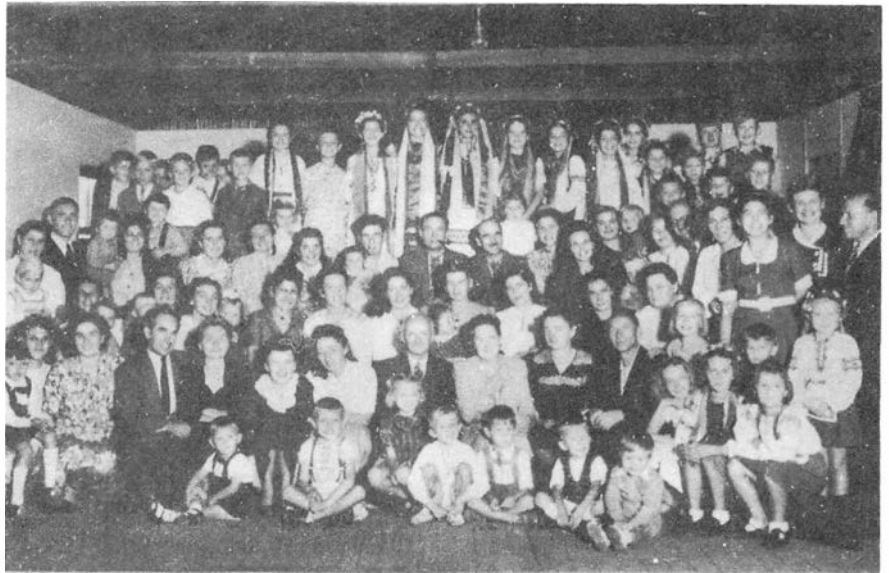
СУА в НПВ

Перша укр. жіноча організація в Австралії місцевого значення виникла влітку 1949 у переселеному таборі Ковра, де перебували родини, з ініціативи Ірени Пеленської, що стала і її гол. Організація спочатку мала назву Об'єднання Укр. Жінок – ОУЖ (таку ж назву мала жіноча організація у таборах ДП в Німеччині). Під цією назвою існували жіночі організації в Австралії 2 рр. Другий відділ ОУЖ був засн. у жовтні 1949 в таборі Батгерст на чолі з Н.Денисенко (діяв до 1951). У 1951-53 відділ ОУЖ

існував також в таборі Скайвіл (гол. Марія Москаль). В березні 1951 постав чисельний відділ ОУЖ в Сідней (гол.: Емілія Яськевич, Іванна Мамчак). Жіночі організації в НПВ намагалися нав'язати між собою співпрацю.

На перших порах їхню діяльність координувала жіноча секція при управі УГ НПВ. 26.3.1951 відбувся 1-ий жіночий з'їзд в НПВ, на якому було утворено самостійну статутову організацію – ОУЖ (згодом СУА) та вибрано її стейтову управу. Управою керували: І.Пеленська (1951-52, 1958-60), Олена Процюк (1952), О.Шевчук (1952-57), І.Мамчак (1957-61), Анна Кармазин (1967-77), О.Ільків (1977-89), Людмила Саракула (1989-91), Г.Данько (з 1991). Стейтові з'їзди відбувалися далі що два роки. Кількість чл. СУА в НПВ постійно зростала: 1965 – 240 чл., 1983 – 320, 1990 – 360. Нині СУА в цьому стейті має 8 відділів.

Сіднейський відділ очолювали (після Е.Яськевич та І.Мамчак): Н.Кармазин, Стефанія Микитович, Христина Менцінська, Євгенія Козьолковська, Людмила Мішалова, Л.Саракула, Лідія Корженівська, Нона Івасюк. При відділі діє гурток книголюбів (довголітній гол. Олена Борисоглібська). В Ньюкастелі відділ СУА виник у 1952 (гол.: Ольга Драбина, Ірина Грушкевич, Ніна Наконечна); 1955 він перестав існувати, а 1987 був відновлений з ініціативи Євдокії Островської, яка його очолює й досі. 1952 були організовані також відділи СУА в Квінбіені (гол.: Марія Петрівська,

Укр. жінки у переселенчому таборі Ковра з дітьми, 1949 р.

Данута Кусій, Параскевія Яцишин, П.Михайлюк, Євгенія Білик) та Кабраматті (гол. Анна Гінчак). Згодом відділ у Кабраматті припинив діяльність і відновив її 1960. З того часу його гол. були: Софія Гут, А.Гінчак, Марія Москаль, Євстахія Дзендровська, Стефанія Якубовська, Марія Васнлишин, Вероніка Нечипорук, від 1986 знову С.Якубовська. При СУА діяв хор (1961), яким диригував Тарас Фіголь. Особливу активність виявила група суспільної опіки (засн. 1959), що існувала як окремий відділ-осередок в системі СУА НПВ. Посаду гол. відділу суспільної опіки займали: Антоніна Війтович, Олена Домазар, Наталія

Кужіль, Олександра Майковська, Олена Ванчицька, Марія Стеткевич, Олександра Бучацька і ще раз (від 1988) А.Війтович. Відділи СУА зорганізувались й в ряді ін. міст та місцевостей НПВ: у Мерріленде 1956 (гол.: А.Війтович, О.Ільків, Зінаїда Вовк, Параскевія Головінська, Лідія Домович, Анна Лютак, Катерина Барановська); у Сефтоні 1960 (гол.: Гална Свідерська, Н.Кужіль, Антоніна Фільварків, Є.Гривка, А.Касанчук, Марія Кука, Катерина Мицько та від 1989 знову Г.Свідерська); у Бенкставні 1960 (гол.: Н.Кужіль і Марія Суховерська, з 1963 цей відділ не діє); у Блектавні 1966 (гол.: З.Вовк, Теодозія Володимирів, Тамара Базиліцька і від 1990 знову З.Вовк); у Лідкомбі 1970 (гол.: Софія Гут, Тетяна Борець, Катерина Мороз, Тетяна Герасим'юк та Г.Данько). В Лідкомбі окремо діяла секція молодих українок (гол.: Ольга Менцінська, Ганя Гут, Марія Кречко, Ганя Парасин, Оріся Борець-Сліпецька, Зеня Савалага, Ірина Сворац), яку 1989 включено до спільного відділу.

СУА у Вік.

У стейті Вік. першим у грудні 1949 постав відділ ОУЖ у Мельборні (гол. Марія Осідач). Від 1951 управа цього великого відділу виконувала функцію і стейтової управи. Гол. відділу і стейтової управи СУА у Вік. були: Ольга Фітьо (1951-52, 1958-61, 1965-66), Ірина Умриш (1953,

Крайова управа СУА в Сідней, 1986 р.;
4-та зліва сидить гол. О.Шевчук

Редакція журн. "Наше Слово" в 1993 р.

1956, 1968-70), І.Залеська (1954), Ірина Хом'як (1955), Зеновія Яновська (1957, 1962-64), М.Осідач (1959), Євгенія Булка (1964-65), М.Грудка (1966-68, 1979-80), Іванна Мамчак (1970-75), Галина Шкандрій (1977-79) і Надія Михайлишин (1957-77, 1980-93). 1964 засн. відділ молодих жінок СУА в Мельборні. Його очолювали: Раїса Булка, Надія Дроздовська, Л. Кириченко-Десі, Наталка Верещака, Богданна Осідач. 1976 відділ молодих безпосередньо влився до Мельборнського відділу СУА. 1992 СУА у Вік. мав 7 відділів. Число чл. виявляє організаційну стабільність: 1965 – 300, а в наступні роки – бл. 350.

Коротко діяли невеликі відділи СУА в містах – Мерібірнот (засн. 1950); Ньюпорт (1953); Балларат (1955, гол.: М. Ярема-Грудка, Євге-

нія Пона, Анна Овчаренко); Мафра (1955) та Ньюборов-Мое (1955), які згодом перестали існувати з огляду на те, що українці переселялися з цих громад до ін. Продовжують працювати відділи СУА: в Саншайні (засн. 1955, гол.: Тетяна Юхима, Василина Левинська, Юлія Солтис, Антоніна Кушнір, Євгенія Бобко та Марія Гандоха; відділ молодих жінок ім. Алли Горської, утворений 1974, очолювали: Люба Юрчишин, Славка Жабак, Ольга Юрца, Леся Юрчишин, Зося Мазур, Христя Клим, Марійка Квас, Галя Поварчук, Оля Іванович); у Водонга (1958, гол.: Анна Береза, О.Бартош, Марія Юськів); у Сейнт Албансі (1955, гол.: Ольга Ведмідська, Софія Гордієвська, Наталія Шпинда, Марія Дякун та О.Секретна-Ведмідська); у Джілонгу (спочатку відділ на чолі з Антоні-

Управа СУА ПА в Аделаїді, 1993 р.

ною Цибульською виявляв помітну активність, а потім підупав; реорганізований 1954, гол.: Ніна Любченко, Антоніна Мацібурко, Марія Чепак, Марія Кіщак, тепер Агафія Стависька); в Нобл Парку (1973, незмінна гол. Б.Коваленко).

Діяльність СУА у Вік. концентрувалася гол. в Мельборні, де відбувалися мист. виставки, різні культ. імпрези, курси плекання нар. мистецтва, створювались дитячі садки, проводилась збіркова акція на допомогу укр. біженцям в Європі, здійснювалась співпраця із загальноавстрал. установами та організаціями ін. нац. груп.

СУА в ПА

У жовтні 1950 постало ОУЖ в Аделаїді, поширене 1953 на стейт ПА. Гол. стейтвого ОУЖ, а потім СУА в ПА були: С.Ваврик (1950-53), Меланія Білик (1952, 1961-73), Анна Лупул (1954), Софія Пасичинська (1955-56), Н.Михайлишин, Надія Кобиця (1957), Клавдія Карташевська (1958), Марія Меркле, В.Маковійчук, Л.Онішко (1961-64, 1965, 1972-76), Люба Цюрак (1966-67, 1974-76), Євдокія Островська (1976-85) та Катерина Качмарська (з 1985).

Довше чи коротше існували також відділи: в Роял Парку (засн. 1953, гол. Ірина Захаряк), в Енфілді (1953, гол.: Захарко, Чуй); у Розватор-Оттовей (1954, гол. Анна Попович) та в Кройдон Парку (1954, гол. Телепко). Ці малі відділи ліквідовано 1964, а їх чл. включено до відділу в Аделаїді. Усього чл. 1954 нараховувалось 135, 1988 – 155, 1990 – 120. СУА в ПА звертав особливу увагу на розбудову укр. шкільництва та допомогув діяльність. 1959 при СУА в Аделаїді створено жіночий хор "Ластівка" (диригенти – Романна Євшан і від 1986 Галина Чубата). Найбільшим досягненням СУА в цьому стейті стало відкриття 1979 Музею Українського Мистецтва Південної Австралії.

СУА в ЗА

У 1950-52 існував відділ ОУЖ ім. Олени Кисілевської в переходовому таборі Нортгам-Голден (гол. Наталка Мандичевська). Його відновлено щойно у 1956 (гол.: Люба Микитюк, коротко А.Грузевич і знову аж досьгодні Л.Микитюк). У Перті в липні 1954 зорганізовано відділ СУА ім. Олени Теліги (гол.:

до 1962 М.Менцінська, потім Юлія Липко, М.Стасів, Р.Криштафович-Кий і ще раз М.Менцінська). 1965-68 діяла секція молодих жінок (гол. З.Дошак), яка згодом влилася до відділу старших. У серпні 1962 в Перті відбувся стейтовий з'їзд СУА ЗА. Членство: 1962 – 120, 1990 – 110.

СУА в ін. стейтах

У Тасм. відділ СУА виник 1965 з 15 чл. (гол.: Юлія Липка та А.Запотоцька); 1970 відділ розв'язався. У 1955-62 працював відділ СУА у Канберрі; згодом його відновлено (гол.: Мойсеєнко, Янченко, Кашицька, тривалий час Марія Петрівська, Л.Онішко і від 1986 Ірина Пелєгріні).

1961 утворився і коротко проіснував відділ СУА в Окслей, Квінс. (гол. Вікторія Олліга). З того часу в цьому стейті відділів СУА немає.

Крайова організація СУА

На поч. 1950-их рр. в Австралії налічувалось вже достатньо відділів СУА (тоді ще ОУЖ), щоб створити загальнокрайову централю. Тимчасова ініціативна група працювала з 1950 (гол. І.Пеленська). 2-3.6.1951 в Сідней проведено 1-ий крайовий з'їзд жіночих організацій за участю делегаток із 4 стейтів. На ньому прийнято статут централі, змінено назву ОУЖ на СУА та вибрано управу, яку очолила І.Пеленська. СУА вступив до Світ. Федерації Укр. Жіночих Організацій (СФУЖО); кожночасна гол. СУА була одним із віцепрезидентів СФУЖО. В тому часі СУА нараховував бл. 400 чл. у 4 стейтах та мав 10 гуртків.

2-ий з'їзд відбувся також в Сідней (19-20.9.1953), а 3-ій в Мельборні (20-21.8.1955). Управу до 3-го з'їзду далі очолювала І.Пеленська. 3-ій з'їзд ухвалив перенести осідок СУА до Мельборну, внаслідок чого гол. стала М.Осідач, а заступниками гол. від різних стейтів – І.Хом'як, О.Процок, С.Пасічинська, М.Менцінська, Мойсеєнко. Наступні з'їзди СУА скликались: 4-ий в Мельборні 14-15.9.1957 (гол. І.Хом'як); 5-ий у Мельборні 17-18.10.1959 (гол. Л.Онішко, осідок СУА перенесено до Аделаїди); 6-ий в Аделаїді 1-2.4.1961 (гол. І.Пеленська, осідок в Сідней; виконуюча обов'язки гол. у 1962-64 І.Мамчак); 7-ий у Сідней 20-21.6.1964 (гол. Л.Гаєвська-Денес, осідок в Мельборні); 8-ий у березні 1967 в

Мельборні (переобрана гол. Л.Гаєвська-Денес); 9-ий у березні 1970 в Мельборні (гол. С.Ваврик, осідок перенесено до Аделаїди); 10-ий в Аделаїді 20-21.4.1973 (гол. Л.Гаєвська-Денес, осідок перенесено до Мельборну); 11-ий (23.4.1977) та 12-ий (24-25.4.1980) в Мельборні (гол. Л.Гаєвська-Денес); 13-ий у квітні 1983 в Мельборні (гол. О.Шевчик, осідок перенесено до Сіднею); 14-ий, 15-ий і 16-ий в Сідней (29-30.3.1986, 30-31.3.1989, переобрана гол. О.Шевчик; 25-27.3.1992, гол. обрано М.Грудку, осідок управи перенесено до Мельборну).

Чисельний стан членства СУА (в заокруглених цифрах): в 1951 в 4 стейтах – 400 чл. та 10 гуртків-відділів; в 1961 в 5 стейтах – 780 чл.; в 1985 в 5 стейтах – 955 чл. у 18 відділах; в 1990 в 5 стейтах – 960 чл. у 19 відділах.

Діяльність СУА

Подібно до ін. укр. жіночих організацій в Україні і діаспорі, СУА від самого початку провадив найрізноманітнішу діяльність, особливо серед жіноцтва, дітей та ін. категорій і прошарків укр. спільноти, де праця жіночих організацій була конечною потрібною. Основні ділянки цієї діяльності: осв.-виховна, харитативна, видавничо-пресова, міжнар. зв'язків та загальногромад.

СУА виявляв активність у різних осередках при творенні, часто у співпраці з проводами філій УГ, перших українознавчих (суботніх)

шкіл та дитячих садків. Більшість учителів цих шкіл належала до СУА. По лінії збереження укр. свідомості серед молоді та дітей й закріплення ріднинної етики СУА виступив у 1982 промотором загальнодіяльної акції *Декада Української Родини*. У філіях ведеться інтенсивна культ.-осв. діяльність для жіноцтва і ширшої публіки – доповіді, виставки, жіночі та обрядові свята, товариські вечірки. Особливо включилося членство СУА у плекання нар. мистецтва (йдеться, зокрема, про курси вишивання, писання писанок, виготовлення кераміки та домашнього госп-ва).

На видавничому відтинку СУА поширює укр. жіночі вид. з ін. країн, передовсім дитячу літературу, веде власну видавничу діяльність. На поч. 1950-их рр. в газ. "Вільна Думка" появилася жіноча ст. (ред. І.Пеленська), а від 1965 СУА видає власний журн. "Наше Слово".

Від січня 1984 до вересня 1988 в Сідней управа СУА мала власну радіограму англ. мовою на станції RDJ.

Надається допомога тим, хто її потребує в Австралії та в ін., менш можливих, країнах поселення укр. діаспори, зокрема, українцям у Бразилії, Польщі, Аргентині, а нині, насамперед, в Україні; наук. осередкові в Сарселі, Франція, окремим заслуженим діячам, вченим і студентам тощо. Напр., 1982 СУА виділив 25 стипендій студентам в Бразилії і 20 в Польщі. У 1986-89

Управа відділу СУА в Перті, 1993 р.

загальна стипендійна сума становила понад 14 тис. дол. Акція "Поміч Україні" у 1989-92 сягала 18 тис. дол. Допомога надавалася також одягом.

Особливо активним був СУА на відтинку зв'язків з неукр. організаціями в Австралії та поза нею. Він співпрацював з Лігою Нових Поселенців (New Australian Cultural Association), Крайовою Радою Жінок (National Council of Women), Етнічною Гром. Радою (Ethnic Community Council) та ін. Делегатки СУА брали участь у багатьох міжнар. жіночих з'їздах: О.Процюк в конгресі Світ. Жіночого Союзу в Коломбо на Цейлоні (Срі Лянка) 1954; М.Грудка і Т.Бабій в конференції Жіночих Клубів у Сідней 1967; Зірка Яськевич в з'їзді Міжнар. Союзу Жінок (International Alliance of Women) в Нью-Делі 1973 та в конференції ООН у Мехіко 1976; вона ж увійшла до комісії, яка готувала створення Австрал. дорадчої ради у справах жінок при уряді Австралії (Women's Advisory Council); Г.Малецька в конференції Міжнар. Ради Жінок у Лондоні 1986, а Г.Данько увійшла до складу загальноавстрал. делегації на конференції тієї ж Ради у Вашингтоні 1988; Олександра Пехов'як у зустрічі жінок (Round table conference) з прем'єр-міністром Бобом Говком у Канберрі, її обрано жінкою-імігранткою Австралії у 1985.

СУА та його відділи виділили кошти на українознавчі студії в Університетах ім. Макворі та ім. Монаша. Вони включалися також в гром. і політ. акції разом зі стейто-

вими громадами та СУОА, чл. якого від початку стала укр. жіноча централь в Австралії. Загалом, укр. жіноцтво Австралії виявилось серйозною і конструктивною силою у гром. житті і сусп. структурі місцевої укр. спільноти.

Лит.: Гол. управа СУА. Союз Українок Австралії. С., 1953; Гордієва Л. Союз Українок Австралії. 36. Укр. А.; Журн. "Наше Слово", 1965-77 (хроніка).

М.Грудка, В.Маркусь, О.Шевчик

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ, див. *Комбатантські Організації*.

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ КОМБАНТІВ АВСТРАЛІЇ, див. *Комбатантські Організації*.

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АВСТРАЛІЇ – СУОА (Australian Federation of Ukrainian Organizations), центр. об'єднання укр. гром. організацій Австралії для координації їх праці та репрезентації назовні. СУОА був засн. у Мельборні 1950 як *Об'єднання Українців Австралії*. 4-ий надзвич. з'їзд Об'єднання у грудні 1953 прийняв теперішню назву та затвердив новий статут.

Чл. СУОА є незалежні стейтові загальногром. організації (т. зв. *громади*), а також культ., політ., виховні, екон. і професійні організації, які мають осередки (філії) не менше ніж у двох стейтах, понад 100 чл. і крайову централю. До почесних чл. належать укр. Церкви. На поч. 1970-их рр. чл. СУОА були: *Об'єднання Українських Громад Нової Південної Валії*, стейтові громади (УГ) Вік., ЗА, ПА, Канберри, Квінс.,

Тасм. (див. *Українські Громади*), місцеві громади в *Нортгемі*, ЗА, та *Окслей*, Квінс.; крім них, на правах крайових організацій – *Братство колишніх Вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії, Легіон ім. С.Петлюри, Наукове Товариство ім. Т.Шевченка в Австралії, Об'єднання Українських Католицьких Організацій Австралії, Плат, Спілка Української Молоді, Союз Українок Австралії, Союз Укр. Комбатантів, Спілка Українських Образотворчих Мистців, Українська Центральна Шкільна Рада, Товариство Сприяння Українській Національній Раді в Австралії, Союз Гетьманців Державників, Укр. Вільне Козацтво*. Пізніше увійшли і вибули – Централь в Укр. Студентства в Австралії, Об'єднання бувших Вояків Українців в Австралії, Комісія Допомоги Укр. Студентству. До 1992 новими чл. стали: *Ліга Визволення України, Рада Українських Кооперативів Австралії, Фундація Українознавчих Студій в Австралії, Укр. Лікарське Т-во, Спілка Визволення України*. 1993 СУОА об'єднував 30 стейтових громад та крайових організацій.

З'їзди делегатів СУОА збираються за статутом що два (від 1989 що три) роки; вони вибирають управу, контрольну комісію і суд. Від поч. делегатські з'їзди відбувалися й обирали гол. управ у такому порядку: 1-ий з'їзд в Мельборні 9-11.6.1950 (гол. В.Болух); 2-ий в Сідней 10-11.6.1951 (гол. В.Соловій); 3-ій в Сідней 14-15.6.1952 (гол. Ф.Мельників); 4-ий надзвич. у Сідней 26-30.12.1954

Делегати 17 з'їзду СУОА в Мельборні, 1971 р.

(гол. М.Шегедин); 5-ий в Мельборні 24-26.12.1955 (гол. Л.Гасвська-Денес); 6-ий в Мельборні 25-26.12.1957 (гол. Б.Шемет); 7-ий 24-25.12.1959 (гол. М.Болух); 8-ий в Мельборні 23-

24.12.1961 (гол. М.Болух); 9-ий в Мельборні 27-29.3.1964 (гол. М.Болух); 10-ий в Мельборні 24-25.4.1966 (гол. М.Болух); 11-ий у Мельборні (гол. М.Болух); 12-ий в Мельборні 7-8.11.1971 (гол. М.Цюрак); 13-ий в Аделаїді 17.6.1974 (гол. М.Свідерський); 14-ий в Сідней 31.12.1976 (гол. Ю.Денисенко); 15-ий в Сідней 13-16.4.1979 (гол. Ю.Денисенко); 16-ий в Сідней 16-18.10.1981 (гол. Ю.Денисенко); 17-ий у Сідней 15-17.6.1984 (гол. М.Моравський); 18-ий в Мельборні 7-8.6.1986 (гол. М.Моравський); 19-ий в Мельборні 13-14.5.1989 (гол. М.Моравський); 20-ий у Мельборні 6.6.1992 (гол. М.Моравський).

Осідок СУОА (раніше Об'єднання Українців Австралії) знаходився перше у Мельборні і Сідней, за визначенням 1971-73 (в Аделаїді).

Управа СУОА працювала на громадських засадах; діяло 8-10 референтур зі своїми приміщеннями в нар. домах у Мельборні, Сідней та Аделаїді; деякий час були платні керівники канцелярії. Фінанси СУОА склалися, насамперед, із членських внесків організацій та добровільних пожертв громадян (по 5 дол. від особи як своєрідний "нац. податок"). У 1960-70 діяла популярна "асураційна акція" (організатор Я.Гевко), яка приносила необхідні фонди, завдяки чому видано книгу "Українці в Австралії".

СУОА сприяє самоорганізації українців на місцях через стейтвові та місцеві загальногромадські структури і крайові центральні, координує їхню діяльність, планує спільні акції, контактується з австрал. урядовими чинниками та об'єднаннями ін. етнічних груп, допомагає у справі укр. визволення (захист політв'язнів в Україні, протести проти русифікації тощо), плекає укр. шкільництво, популяризує укр. культуру, входить в укр. загальнодіяльну структуру (від поч. став чл. СКВУ).

До здійснених Союзом успішних акцій слід зарахувати: відзначення круглих річниць голоду 1932-33, 250-річчя гетьмана Івана Мазепи (1960), Року Шевченка (1961), круглих ювілеїв проголошення незалежності України, 20-ліття укр. поселення в Австралії, проведення Місячника укр. культури (1954), Фестивалів укр. пісні і танцю тощо. 1967 організовано перший здвиг українців Австралії, і з того часу подібні здвиги повторювалися в гол. осередках що два або що три роки. Управа Союзу випускає свій неперіодичний "Бюлетень СУОА".

1966 СУОА у співпраці з НТШ видав солідний зб. матеріалів до історії поселення українців в Австралії п.з. "Українці в Австралії".

Крім названих вище, активними діячами СУОА упродовж останніх 45 рр. були: Я.Булка, В.Білинський, П.Верещака, Роман Гіжевський, І.Ващишин, Ю.Венгльовський, Л.Лаврівський, С.Мисько, В.Шевченко.

Лит.: Болух М. Союз Укр. Організації Австралії. Зб. Укр. А.

М.Болух

СПЕСИВИЙ В'ЯЧЕСЛАВ (Vyacheslav Spesyuy), інж.-механік, пластовий діяч; н. 29.9.1938 в Запоріжжі. Закінчив Університет НІВ зі ступенем бакаляра інженерських наук (1962). Працює в міністерстві оборони. Чл. Пласту з 1964; заступник гол. станіці, виховник юнацтва, комендант таборів у Сідней, станичний у Канберрі (1976-79, 1987-92). Іподиякон УАПЦ. Дораджував при будові укр. церков і громад. об'єктів.

СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ – СВУ (Association for the Liberation of Ukraine), громад.-політ. організація, створена у 1950-их рр. в США (перев. діячами із Сх. України) й поширена згодом на ін. країни поселення діаспори. СВУ пов'язує свою ідейну програму з ліквідованою 1929

в Україні СВУ-СУМ. В Австралії 1953 постав організаційний комітет (на чолі з В.Буряком), а невдовзі й осередки у Сідней (1954, перший гол. О.Бучацький), Канберрі-Квінбієні (1954, гол. Григорій Гіряк), Мельборні (1955, гол. Володимир Коцюмбас), Брізбані (1955, гол. Іван Семків) і Ньюкастелі (1955). Крайову управу очолювали Павло Клименко, Олег Кавуненко та В.Буряк. СВУ співпрацювала з ін. організаціями у проведенні визвольних акцій, відзначила 50-ліття ліквідації СВУ в Україні. Наділила кількох неукраїнців та укр. дисидентів Шевченківськими медалями. СВУ у діаспорі стоїть на правих антиком. позиціях, співдіє з організаціями Визвольного Фронту. З кін. 1980-их рр. послабила активність.

В.М.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКИХ ОБРАЗОТВОРЧИХ МИСТЦІВ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Artists Society of Australia), організація мистців, засн. 1967 й особливо діяльна у 1970-их рр. Ініціатором і крайовим гол. (до смерті 1986) був мистець з Канберри,

власник галерії, С.Мисько; постійним секретарем – П.Кравченко, скарбниками – О.Венгрінович і О.Чубатий. С.У.О.М.А. 1971 нараховувала 27 чл., 1988 – 14. У Сідней 1967 і 1976 відбулися два її крайові з'їзди, супроводжувані виставками. Мали місце й ін. крайові виставки (Мельборн, 1971; Канберра, 1972). Найбільшу активність, зокрема в організації місцевих виставок, проявляли відділи С.У.О.М.А. в Сідней (гол.: М.Садовський, О.Чубатий, С.Хвиля, Т.Налуковий), Мельборні (гол. В.Цибульський) та Аделаїді (гол. І.Мицак). Провідними діячами, крім згаданих, були: В.Савчак, Л.Денисенко, М.Чорній, М.Окопний, С.Сивенька, Е.Козьольковська.

М.П.

Крайова управа СУМ Австралії, Мельборн, 1989 р.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ – СУМ (Ukrainian Youth Association), організація спочатку дорослої молоді, згодом із юнацькими відділами (Юний СУМ), створена 1946 у Німеччині. СУМ постав на традиціях київської групи, що була розкрита, разом із Спілкою Визволення України в УРСР, як антиком. підпільна організація молоді на Вел. Україні. На еміграції творення СУМ підтримали керівні чинники ОУН (С.Бандери) з думкою, що існуюча організація Пласт не охоплює всієї, гол. східно-укр., молоді. СУМ розрісся у всіх країнах поселення повосенної еміграції до масової організації, яка перебуває під сильним впливом і входить до складу Укр. Визвольного Фронту.

Організація і членство

До Австралії вже у кін. 1940-их рр. прибули окремі організовані чл. СУМ з Німеччини й Австрії. Невдовзі вони почали творити свої гуртки й осередки в переселених таборах, гол. в околиці Сіднею (табори в Греті, Мурбенк-Ліверпулі, Блектавні та ін.). Пізніше постали осередки в Мельборні й околиці, Аделаїді, Перті та інде. 1951 Центр. Комітет СУМ в Мюнхені уповноважив Зіновія Грабика створити центр СУМ в Австралії. У травні того ж року в Мельборні відбувся організаційний крайовий з'їзд СУМ; на наступному з'їзді в Сіднеї 1952 було представлено 6 осередків з бл. 200 чл. Перші клітини

займалися перев. культ. діяльністю серед дорослої молоді. Щойно з 1955 звернено увагу на юнацтво і тоді почали творитися клітини Юного СУМ. Як виховна і гром. організація СУМ об'єднує дітей, юнацтво і молодь різного віку: суменята (до 6 рр.), мол. юнацтво (до 12 рр.), старш. юнацтво (до 17 рр.), дружинники (до 35 рр.); сеньйори, здебільшого кол. активні чл. СУМ (понад 35 рр.), займаються виховною та адміністр. працею. Гол. крайової управи СУМ в Австралії були: В.Василько (1951-52), П.Сорока, О.Матіяш (1954-56), С.Мисько (1957-61), В.Майковський (1961-64), А.Чу-

батий (1964-66), В.Чор (1968-70), Ж.Коломиєць (1970-78), М.Моравський (1978-84), С.Романів (1984-94). У 1964 СУМ досягнув найвищого ч. членів обох статей – понад 350 дорослої молоді та бл. 950 Юного СУМ (діти і підлітки).

Динаміка чисельного стану СУМ в Австралії виглядає припл. так: 1953 – 300 чл., 1963 – 1200, 1975 – 890, 1985 – 870, 1991 – 930. Якщо останню цифру виразити у відсотках відповідно до вікових категорій чл. організації, то 11% у ній склали суменята, 16% – мол. юнацтво, 17% – старш. юнацтво, 23% – дружинники і 31% – сеньйори.

Діяльність

Сумівська молодь бере активну участь у самодіяльності, творячи мист. гуртки (театр., танцювальні, хори, оркестри тощо), вивчає українознавство, плекає спорт, зокрема, в час проведення літніх таборів. 1991 в системі СУМ діяли такі самодіяльні одиниці: танц. ансамблі – 6, хори і співочі гуртки – 11, драм. гуртки – 3, оркестри – 2. До них загалом належало 575 осіб. Найбільш відомими серед сумівських мист. груп є: хори "Черемош" у Мельборні та "Сурма" в Сіднеї, там же танц. ансамблі, драм. гурток у Сіднеї. Відзначилася волейбольна група СУМ в Аделаїді, ставши 1981 чемпіоном стейту. Мист. та спортивні досягнення чл. СУМ демонструються на її періодичних загальноавстрал. здвигах, які проходили у Мельборні (1965, 1968, 1978, 1985), Сіднеї (1970, 1989) та Аделаїді (1974). СУМ в Австралії належить до світ. об'єднання сумівських крайо-

У Сіднеї в час освячення церкви св. Андрія

вих організацій, бере участь у його з'їздах та діяльності (спільні виховні програми, гром. і політ. акції, підтримка спільних вид. тощо).

Місцеві осередки

Сідней. Тут 1950 був засн. осередок СУМ ім. Тараса Чупринки, який у 1950-их рр. збільшився за рахунок приїжджих молодих українців з переселених таборів. В результаті сумівський осередок у Сідней став найчисельнішим в Австралії; 1954 він нараховував бл. 120 чл. старш. молоді, 1964 – понад 100 чл. Юний СУМ діє з 1956 (1964 – 215 чл.). З 1960 має власну таборову площу "Говерля" в околиці Пенріту б. підніжжя Синіх Гір (Blue Mountains). 1965 відкрито *Дім Української Молоді*. Найактивніші гол. та діячі осередку: В.Чор, Б.Гут, А.Чубатий, Б.Прокоп та ін.

В стейті НПВ осередки СУМ також існують чи існували: в Ньюкастелі – ім. С.Петлюри (з 1953, Юний СУМ з 1958); у Квінбіені – ім. Є.Коновальця (Юний СУМ з 1958, СУМ з 1961); в Орандж (Юний СУМ з 1961, бл. 20 чл.; згодом з'єднався з осередком у Сідней); в Греті (Юний СУМ з 1960, 20 чл.; приєднався до Ньюкастелю); у Воллонгонгу (Юний СУМ з 1962, 30 чл.; СУМ у 1964 – 7 чл., Юний СУМ – 13 чл.; припинив існування).

У стейті Вік. найбільший осередок СУМ ім. гетьмана І.Мазепи діє в Мельборні (з 1951, 50 чл.; 1964 – 120 чл.). Працювали аматорський гурток, танц. група, квартет, джа-

Сумівці в Ньюкастелі, НПВ,
б. символічної могили полеглим героям, 1979 р.

зова оркестра. 1957 засн. Юний СУМ (1960 – понад 170 чл.), який поширив діяльність й на ін. місцевості поселення українців у Вік. (ланки у Водонзі, Баллараті, Вангараті, Бендіго, Беналі). Відбувається літне табування на власній оселі "Карпати". Провідні діячі і гол. осередку: П.Сорока, В.Олійник, М.Шегедин, Ю.Венгльовський, В.Бень, Я.Кутний, С.Лисенко, Д.Моравський й ін.

В Джілонгу 1952 постав осередок ім. С.Бандери (1962 – 18 чл. і 30 чл. Юного СУМ; діє дім сумівця). В Ньюборов-Мое осередок засн. 1960 (1962 осередок старш. СУМ зліквідовано, а замість нього створено Юний СУМ – 40 чл.).

У стейті Квінс. 1952 виник осередок у Брізбані (спочатку не виявляв помітнішої активності); 1956 створено осередки в Окслей і Дарра

(1961 об'єднані). 1960-62 проведено кілька таборів для Юного СУМ.

У Канберрі 1950 зорганізовано осередок СУМ ім. І.Богуна з танц. групою й оркестрою; відновлений 1962. Активні – Оріся Місько, Юрій Сорока.

В Аделаїді при сумівському осередку (засн. 1951 з бл. 30 чл.) діяли хор і танц. група.

У ЗА були створені осередки: ім. Крутів у Перті (1951) та Нортгемі (1955 – 45 чл.; з 1956 Юний СУМ, 30 чл.; осередок припинив діяльність 1960). У 1972-80 осередок СУМ в Перті мав власну струнну оркестру. Табори СУМ в ЗА відбувалися у 1970-80-их рр. в околиці м. Чідлов. Діячі: В.Каня, Ю.Менцінський, М.Лібер, Б.Гутей, Р.Гуменяк, С.Романів.

Літні табори

Табування дітей та юнацтва належить до важливої ділянки праці СУМ. Спочатку воно відбувалося на різних площах, а згодом придбано власні табори оселі: "Карпати" (Вік.), "Говерля" (НПВ), "Орлик" (ПА), "Крути" (ЗА), в яких щороку в час різдвяних вакацій проводяться крайові табори СУМ. Перший табір було влаштовано б. Сіднею ("Білогорща"). До найважливіших таборів слід віднести: спільний з Пластом крайовий табір "Молода Україна" на оселі "Карпати" (1985-86, бл. 700 учасників), табір Тисячоліття Хрещення України на оселі "Орлик" (1988-89) та 5 світ. злет СУМ у Карпатах в Україні (1992-93), у якому брали участь сумівці з Австралії.

Крім виховно-відпочинкових таборів для дітей і молоді, СУМ проводить

Учасники сумівського табору з виховниками

Гуїрка на ювілейному таборі у 40-ліття СУМ Австралії, 1990 р.

вишкільні табори для виховників, крайові семінари для сумівських провідників, з'їзди дружинників та зустрічі жіночих груп "Надія".

Видання

З 1954 осередок СУМ в Мельборні видає власний журн. "Промінь", що згодом став органом крайової управи СУМ. З 1967 коротко появлялася сумівська ст. у "Вільній Думці". 1958-65 крайова управа СУМ випускала журн. "Новий Промінь". Друкуються

також виховні та інструктивні матеріали для виховників і керівників СУМ.

Участь у гром. житті та міжкrajові зв'язки

Делегати СУМ Австралії беруть участь у міжкrajових конгресах СУМ, світ. злетах, ювілейних зустрічах (1984 в Лос Анджелесі, 1988 в Римі, табори на Україні). На сумівських з'їздах і святах в Австралії побували учасники з-поза Австралії;

Члени осередку СУМ в Аделаїді, 1984 р.

серед почесних гостей: Ярослав і Слава Стецьки, гол. Центр. управи СУМ Омелян Коваль з Бельгії, гол. СУМ в Україні Ігор Деркач та ін.

СУМ організовано брав участь у загальноукр. імпрезах, здвигах Австралії, різних політ. маніфестаціях, спонсорував турне сумівських мист. одиниць поза Австралією, включався у допомогіві акції політв'язням, а потім діячам та організаціям в Україні.

Лит.: Чубатий А. Спілка Укр. Молоді (СУМ). Зб. Укр. А.; Когут І. СУМ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

С. Романів

СПОРТ (Sports). Укр. спільнота в Австралії виявила деяке зацікавлення С. як засобом виховання молоді і корисною формою дозвілля. Значно більше уваги приділяли його плеканню окремі діячі та кол. спортсмени, знаходячи прихильність серед самої молоді. Виникли клуби за нац. ознакою, а загальні виховні й молодечі організації визначили С. як важливу ділянку своєї діяльності.

Велику частину серед новопритбулих імiгрантів склали особи, вік яких дозволяв активно займатися С. Натомість професійних спортсменів майже не було. Дехто щойно в Австралії став таким. Тому в спортивній ділянці переважало аматорство, хоч деякі клуби досягли професійного рівня.

Творили спортивні т-ва люди з малим досвідом, до того ж, на перших порах, з поважною перешкодою – слабим знанням мови, але великі ентузіясти своєї справи.

Найпоширенішим видом С. серед українців став європ. футбол. Молоді люди радо вписувались до аматорських футбольних команд. Проте відчувався брак добрих тренерів, у зв'язку з чим укр. клуби досить часто брали неукраїнців, яким потрібно було платити за їхню працю. Згодом наймали і гравців з-поміж ін. імiгрантських груп або навіть їх спеціально запрошували з Європи. Це було зумовлено тим, що надійні спортивні кандидати з-поміж укр. молоді воліли студіювати, а по суботах вчилися в укр. школах. З тих причин деякі укр. клуби, засн. у 1950-их рр., скоро ставали інтернац. за складом своїх гравців.

Організовані українцями клуби назагал приймали нац.-патріотичні назви ("Лев", "Тризуб", "Сокіл", "Київ", "Дніпро"), чим популяризувалася укр. символіка. У всіх більших

осередках діаспори чи в стейтах по-ставали укр. клуби (т-ва), що репрезентували кілька спортивних галузей.

О. Бучацький в грі за австрал. хокейний клуб Bombers у 1962 р.

Іноді ці т-ва реорганізовувалися, змінювали назви і навіть спортивний профіль. Від 1950 постало в Австралії кільканадцять клубів (головним з них присвячені окремі гасла-статті в ЕУД).

Укр. спортивні т-ва в Австралії не створили своєї окремої крайової централі, хоч іноді проводилися міжклубові укр. змагання, періодично у відбиванці (волейболі): турніри організовані Укр. Австрал. Волейбольною Лігою (Ukrainian Australian Volleyball Association). У цих волейбольних щорічних турнірах брали участь дружини з Аделаїди, Сіднею, Мельборну, Джілонгу, Канберри. Так само проводяться між осередками гольфові зустрічі і турніри. У жовтні 1993 відбувся турнір між укр. гольфістами Австралії та США на Гавайських островах, в якому перемогли австрал. українці.

С., зокрема волейбол, плекали й укр. молодечі організації – Пласт і СУМ. Укр. спортивні т-ва чи клуби мали різні секції: футболу, волейболу, баскетболу, вел. тенісу, настільного тенісу, лещатарства, легкої атлетики. При деяких клубах (або окремо) діяли також шахові секції (див.

Шахи). Нижче подаємо таблицю спортивних т-в (клубів) в Австралії із зазначенням секцій, які в них діяли (скорочення: фб – футбол, вб – волейбол, тн – теніс, нтн – настільний теніс, ш – шахи, гф – гольф, бб – баскетбол, лщ – лещата, пв – плавання).

в Сідней (легка атлетика, плавання, футбол) та Аделаїді (1981 місцева волейбольна дружина СУМ перемогла у стейтовій першій дивізії).

Деякі секції відокремилися від загальних клубів і створили свої галузеві т-ва, напр., *Український Товариський Гольфовий Клуб* та

Місто	Назва т-ва чи клубу	Період діяльності	Назви секцій
Аделаїда	"Лев"	1951-94	фб, вб, нтн, ш
Брізбан	"Дніпро"/"Тризуб"	1953-88	фб, вб
Гобарт	"Дніпро"	1962-81	фб, вб
Джілонг	"Тризуб"/"Леви"	1972-94	вб
Канберра	"Сокіл"	1953-70-ті	вб, тн
Канберра	"Дніпро"	1984-94	вб
Мельборн	"Україна"/"Леви"	1952-74	фб, нтн, ш
Мельборн	"Калина"	1979-94	лщ
Мельборн	Гольфовий Клуб	1988-94	гф
Перт	"Київ"	1951-94	фб, бб
Сідней	"Лев"	1950-61	фб, вб, нтн
Сідней	Український Товариський Гольфовий Клуб	1982-94	гф
Сідней	Український Шаховий Клуб	1952-94	ш
Сідней	"Сокіл"	1961-70-ті	фб, бб, пв
Сідней та Кабраматта	"Київ"	1962-94	фб, вб, ш

Спортивні клуби коротко існували й в ін. містах чи переселених таборах, напр., "Тризуб" в Саншайні, Вік., "Січ" (потім "Дніпро") в Нортгемі, ЗА; у 1950-их рр. клуб гри в крикет у Сідней. Молодечі організації Пласт і СУМ в ряді осередків мали свої спортивні секції, зокрема,

Український Шаховий Клуб в Сідней, гольфовий укр. клуб у Мельборні та лещатарський клуб "Калина" у Вік.; останній має власний будинок-колибу на Мавнт Готтем, Вік.

Окремі укр. спортсмени проявили себе індивідуально у різних галузях С. В загальноавстрал. репрезентаціях

Зустріч футбольних команд "Леви" (Сідней) та "Україна" (Мельборн), 1950-ті рр.

Гравці дружини "Україна" – переможці міжнетічного турніру з волейболу в м.Бирвуд, НПВ, 1949 р.

виступали: П.Пінкевич – настільний теніс; Василь і Богдан Нискогузи ("Лев", Аделаїда), Володимир Федчишин (Аделаїда), Степан Гошовський (Сідней) – футбол; Анна Сеньюшко ("Київ", Перт) – жіночий футбол; Ліда Яценко – легка атлетика; Олег Бучацький (Сідней), Віталій Бережний, Анатолій Варнячка, Андрій і Петро Мольо, Іван Кушнір, Андрій Бурдин (усі з клубу "Лев", Аделаїда) – волейбол; Олександра Суховерська ("Лев", Аделаїда) – жіночий волейбол.

Австрал. стейти репрезентували: НПВ. І.Пінкевич (настільний теніс); О.Бучацький (волейбол); Омелян Бучацький (гокей); С.Гошовський (футбол); Марко Антонович (гокей на траві); Ольга Лозинська (стрибки у воду).

ПА. В. і Б.Нискогузи, Ф.Федчишин, Петро Вражук, Петро Ковальський, Микола Нечивиголод, Петро Тимчишин, Володимир Пиріг, Михайло і Степан Музики, А.Бойчук, А.Свічка (всі – футбол); Олег Рапіта (настільний теніс); Б.Яворський, Б.Цибулька, А.Порплиця (всі – футбол за австрал. правилами); Євген Колодочка, А., П. і Микола Мальо, А.Бурдин, Петро Бішак, Петро Кліш, Іван і Стефан Лінкевичі, А.Варнячка, Юрій Федик, Павло Голуб (всі – волейбол); О.Суховерська, Лідія Ліпкевич, Оксана Козак, Леся Прудун (всі – жіночий волейбол); Олена Паньків (софтбол); Галина Федчишин (ля кросс).

ЗА. Петро Бачинський, Володимир Пономаренко, Юрій Клімак, Василь Жітленко, Юрій Темник (всі – футбол); А.Сеньюшко (жіночий футбол).

Вік. Ліда Яценко (легка атлетика); Віктор Бубнів (гра в круглі, 1976 виграв чемпіонат Австралії); О.Єсавленко (футбол за австрал. правилами).

Ряд українців були тренерами укр. і загальноавстрал. клубів: у футболі – Радослав Томко й О.Бучацький ("Лев", Сідней), С.Гошовський ("Київ", Сідней-Кабраматта, і австрал. клуб в Обирн, НПВ), В.Нискогуз (клуб

"Хорватія", Аделаїда), Мирон Барановський ("Київ", Перт), Олег Гарасимів ("Сокіл", Канберра); у гокеї – О.Бучацький (австрал. клуб Bombers та збірні команди НПВ).

До відомих укр. тренерів та організаторів спортивного життя Австралії також належать: Володимир Ткачук (діяч "Лева" в Аделаїді), чл. стейтової і фед. управи Австрал. Футбольної Федерації (Australian Soccer Federation), ред. Soccer Review; Євген Колодочка (тренер і діяч "Лева" в Аделаїді), тренер жіночої волейбольної репрезентації Австралії в турнірах на першість світу, міжнар. суддя з волейболу; В.Варнячка (волейбольний тренер "Лева", Аделаїда), тренер збірної волейбольної дружини жінок ПА та загальноавстрал. репрезентації; О.Бучацький (Сідней), тренер волейбольної репрезентації жінок НПВ та чл. ексективи Австрал. Волейбольної Федерації (Australian Volleyball Federation).

О.Бучацький, Д.Пирогів

СТАМБУЛ, див. *Істамбул*.

СТАНІЦЯ ВОЯКІВ УПА (Veterans of Ukrainian Insurgent Army) в Австралії, засн. 1949 в Сідней невеликою групою кол. бійців УПА, що прибули до цього м. й околиці з рештою емігрантів із Європи. Членство станиці зросло до кільканадцяти, а згодом постали організовані групи в ін. містах – Мельборні, Аделаїді і Перті. Першим гол. С.В. УПА став Григорій Балух-Довбуш, пізніше її очолив кол. провідник ОУН Ярославщини Зенон Грабик-Жан. Чл.

Турнір укр. волейбольних команд у Мельборні, 1990 р.; переможці в змаганні чоловіків – команда "А" з Аделаїди

проявляли активність в різних гром. і політ. акціях і менше провадили окрему працю в станиці. 1972 сіднейську С.В. УПА відновлено, коли вона нараховувала 14 чл., в тому ч. з деяких ін. міст Австралії. Гол. були: Іван Гарасимів-Палій, Ю.Борець-Чумак, Дмитро Грицько-Цяпка (з 1982). 1979 виникла окрема станиця в Аделаїді, але в тісному зв'язку з С.В. УПА в Сідней. Усіх організованих вояків УПА налічувалось бл. 25 (1990). Станиця співпрацює з ін. комбатантськими та гром. організаціями, видала кілька публіцистичних брошур, в тому ч. англ. мовою, веде допомогую акцію кол. в'язням і воякам УПА в Польщі та Україні; є чл. Світу. Братства УПА в Америці та політично діє в рамках організацій Визвольного Фронту (ОУН С.Бандери).

р.м.

СТАРИЦЬКОЇ-ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ Л. ім. ГУРТОК КНИГОЛЮБІВ, див. *Гурток Книголюбів ім. Л.Старицької-Черняхівської.*

СТАСИШИН Борис (Borys Stasyshyn), правос. свящ.; н. 18.7.1916 в Луцьку на Волині, де закінчив гімназію й теологічні курси. У 1942-43 учасник УПА – "Поліської Січі" на Волині. 1944 виїхав до Німеччини, жив у Любеку, потім у таборі ДП у Гайденау. 1946 висвячений митр. Полікарпом Сікорським на свящ. Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Тут заснував Святопокровську парафію в Ессендоні (17.10.1949) і став її настояте-

Архипресвітер Б.Стасишин

лем. З 1964 адміністратор УПЦА. Від митр. Іларіона Огієнка (Укр. Греко-Правос. Церкви в Канаді)

Футбольна команда "Київ", 1953 р.

отримав звання протоієрея (1970), від митр. Андрея Метюка – звання архипресвітера (1978).

С.Р.

СТАСЮК Петро (Peter Edward Stasiuk), укр. кат. єпископ; н. 16.7.1943 в Робліні (Roblin), Манітоба, Ка-

нада, а 2.5.1993 уведений на владичий престол у Мельборні як другий еп.-ординарій укр. кат. єпархії

Еп. П.Стасюк

нада. Сер. освіту здобув у колегії св. Володимира в Робліні, а теологічну – в Університеті Успення (Assumption University) у Віндзорі, Онтаріо, семінарії Непорочного Зачаття (Immaculate Conception Seminary, Осопомовос) у Вісконсіні, США, та семінарії Пресв. Богородиці в Йорктоні, Саскачеван, Канада. Доповнив богословську освіту в Оттаві (Університет св. Павла). 1965 прийняв монаші обіти в Чині Нашого Ізбавителя (Редемптористів), 1967 висвячений на ієромонаха. Душпастирював у парафіях Саскачеванської та Манітобської єпархій, був довголітнім дир. колегії св. Володимира (1981-93). Діяльний на різних посадах укр. гілки Півн.-Амер. провінції орд. Редемптористів. Працював серед молоді як виховник. У січні 1993, з переходом на відпочинок еп. І.Прашка, іменованій єпископом для українців в Австралії. 9.3.1993 хіротонізований у Вінніпегу,

св. апостолів Петра і Павла для українців католиків в Австралії, Новій Зеландії та Океанії.

В.М.

СТОРОЖУК-ВОЗНЮК Іван (Ivan Storozhuk-Vozniuk), осв. та гром. діяч; н. 6.1.1896 в с. Вигнанка на Волині, п. 27.12.1959 в Аделаїді. Учасник визвольних змагань в Україні 1917-20. Перебував на еміграції в Німеччині (Регенсбург). До Австралії переїхав 1949 і активно включився в гром. життя укр. спільноти; заступник гол. УГ ПА і гол. її контрольної комісії, засновник і перший гол. Т-ва Приятелів Творчості ім. М.Зерова (1955-59), гол. осередку укр. гетьманців (СГД) в ПА, диригент хору Свято-михайлівської парафії УАПЦ.

СТРИШИНСЬКИЙ Анатолій (Anatolii Stryshynsky), правос. свящ., учасник визвольних змагань; н. 7.4.1899

на Полтавщині. Закінчив Полтавське духовне училище. 1918-20 в ранзі поручника служив в Армії УНР; пізніше активізувався в УАПЦ (дякон з 1925). 1942 висвячений на свящ. Харківським архиеп. Ф. Булдовським, займав становище настоятеля парафії УАПЦ в Решетилівці на Полтавщині. З 1943 на еміграції в Німеччині настоятель парафії в Гайденау. 1949 приїхав до Австралії; свящ. парафій Сідней-Гомбуш, Ньюкастель, Редферн, Блектаві, а з 1969 настоятель Святомиколаївської парафії УПЦА в Кабраматті.

В.М.

СТРОКОН Андрій (Andrew Strokon), син *Строконів Миколи і Стефанії*, лікар-ортопед, винахідник; н. 16.9.1945 у Кеңтіңгу, Німеччина. 1950 прибув з батьками до Сіднею. Закінчив мед. студії у Сіднейському Університеті. 1973 здобув ступінь загального хірурга в Единбургу (Великобританія), а 1976 звання хірурга-ортопеда в Австралії. Розробив власні методи хірургічного лікування, винайшов прилади для хірургії. Від 1977 практикує у Сіднеї. Діяльний у Укр. Лікарському Т-ві, його гол. у 1982-83; відповідальний за наук. діянку.

СТРОКОН Микола (Mykola Strokon), інж. водного будівництва, гром. діяч; н. 9.6.1910 у Львові. 1936 закінчив Львівську Політехніку і став асистентом на її кафедрі водного будівництва (1938-41). З 1942 на еміграції в Німеччині, де у 1947-49 в Авсгбурзі працював в техн. відділі Міжнар. Організації Втікачів (ІРО). 1950 приїхав до Сіднею і невдовзі зайняв становище співроб. проектного бюро Водного управління (Water Board) для водосховища Варрагамба (Warragamba Dam). Працював на цій посаді до 1960-их рр. включно. Чл. техн. комітету будови церкви св. Андрія в Лідкомбі, Сідней, та ін. споруд при тій же церкві (1956-75). Гол. Укр. Т-ва Інженерів в Австралії (1957-59). Організатор Фундації Приятелів ЕУ в Австралії. З 1973 мировий суддя (Justice of the Peace). Дописував до газ. "Вільна Думка" (С.), "Укр. Трибуна" (Мюнхен) та ін.

о.І.Ш.

СТРОКОН Стефанія (Stephanie Strokon), з дому Шухевич, клінічний психолог, діячка укр. жіночого руху; н. 6.8.1924 у Львові. Там же розпочала мед. студії. До Австралії

приїхала 1950 і поселилася в Сіднеї. 1976 одержала звання магістра у Сіднейському Університеті в ділянці психології, а 1980 – доктора в УВУ у Мюнхені; дисертація на тему: "Порівняння двох жіночих груп у Сіднеї – укр. та англосаксонського походження". Веде професійну практику. Активна в США, з 1987 чл. його крайової управи; в кін. 1970-их рр. була організатором Декади укр. родини.

р.м.

СТУДЕНТСТВО (Students). Молоді українці, що прибували до Австралії в кін. 1940-их – на поч. 1950-их рр., за малим винятком, не мали змоги навчатися у високих школах, бо повинні були відбувати контрактну роботу або створювали сім'ї. Щойно випускники австрал. сер. шкіл вписувалися до університетів. В укр. студентів не було достатньо часу для праці в студентських організаціях, до того ж активніші з них були зайняті в загальних молодечих організаціях.

Першим укр. студентським т-вом в Австралії стала засн. 1950 Укр. Студентська Громада Вік. До 1963 серед її чл. було бл. 30 випускників. 1954 в Сіднеї оформилося Т-во Укр. Студентів НПВ, яке об'єднувало укр. студентів кількох університетів і колегів. Обидва т-ва не спромоглися на тривале активне існування. Найпослідовнішою виявилась діяльність утвореної 1954 *Української Студентської Громади Південної Австралії* в Аделаїді, яка функціонує досьогодні, в той час як ін. т-ва припинили своє існування. До речі, в Аделаїді пропорційно найбільше укр. молоді закінчили університети та професійні високі школи. Т-ва цих трьох гол. осередків оформили 1959 *Центрально Українських Студентів Австралії*. Вона стала чл. СУОА і співпрацювала з всеукр. централею – Центром Союзом Укр. Студентства (ЦеСУС).

Відбулось три з'їзди укр. С. Австралії: в Мельборні (1959), Сіднеї (1961) та Аделаїді (1973). Були спроби вид. студентських журналів (циклостилем): "Критик" (1960, 1 ч.), "Грубий канарок" (1972-73, 3 чч.), інформаційний листок "Сьогодні" – всі в Аделаїді; Централея Укр. Студентів Австралії у 1960-их рр. коротко видавала студентську ст. у "Вільній Думці".

Нетривало діяли групи студентів під назвою Т-во Укр. Студіючої

Молоді ім. М.Міхновського (Мельборн, Сідней) та т-во укр. студентів католиків "Обнова" (Мельборн, Сідней, Перт).

З 1980-их рр. студентські т-ва не є активними, хоча ч. укр. студентів збільшилося. Укр. студенти входять до загальноавстрал. т-в, клубів і творчих груп. Свої укр. зацікавлення проявляють в загальномолодечих організаціях – Пласт і СУМ. Проте спостерігається тенденція саме у студентському віці до відходу від укр. життя. З іншого боку, чимало випускників високих шкіл, після професійного влаштування, намагаються творити свої академічні постудійні т-ва т. зв. градуатів (*Товариство Українських Градуатів Вікторії, Товариство Українсько-Австралійських Градуатів в ПА, Товариство Українських Градуатів НПВ*).

Т.Судомляк

СУДОМЛЯК Теофіл (Teofil Sudomlak), психолог, гром. діяч; н. 22.1.1931 в м-ку Лопатин Радехівського пов., Галичина. 1940 був вивезений з родиною в Архангельську обл., Росія, а згодом в Сер. Азію. 1942 так само з родиною виїхав до Ірану. Після смерті батька в Тегерані дістався через Індію до Півд. Родезії (сьогодні Зімбабве). Сер. і техн. освіту здобував у різних країнах Сх. Африки. 1950 прибув до Аделаїди. На вечірніх курсах студіював електроніку, з 1964 працює в лабораторії відділу психології Аделаїдського Університету. Активний в укр. гром. житті; був співроб. комітету для визнання укр. мови матрикуляційним предметом в ПА, гол. комітету укр. радіомовлення (1975-77), співорганізатором і діячем Т-ва Укр.-Австрал. Градуатів. Збирає спогади свідків голоду 1932-33 в Україні та людей, що перейшли Сибір. З 1987 очолює стейтовий комітет проти знеславлення українців, діяльний у багатьох організаціях та зовн. акціях. Меценат українознавчих студій в університетах Австралії.

р.м.

СУКОВКІН Михайло (Mykhailo Sukovkin), гром. діяч, дипломат; н. на Київщині, п. у 1930-их рр. в Туреччині. До 1917 займав становище гол. Київського губерніяльного земства, по революції – Київського губерніяльного комісара (до кін. літа 1917), перебував у добрих стосунках з укр. нац. колами. За П.Скоропад-

ського – посол Укр. Держави в Туреччині (1918). З упадком гетьманату визначився на неприхильній позиції до укр. самостійної державності, перейшов на бік рос. білої еміграції.

"СУРМА", мішаний хор при осередку СУМ (Choir Surma under patronage of the Ukrainian Youth Association) в Сідней, засн. 1967 як продовження кол. хору дружинників СУМ. Ініціаторами були Г.Панасюк, А.Новицька та Іван Калічинський, а постійним диригентом – Т.Фіголь. Хор брав участь в укр. святах й академіях, виступав перед австрал. публікою; записав одну платівку, поставив муз. п'єсу "На сіножаті" (режисер Катерина Атаманюк). "С." має жіночий й чоловічий відділи і творить значну частину церк. хору при укр. кат. церкві св. Андрія в Лідкомбі. Анна Парасин, Анна Ткачук та Христина Вовк входять до складу жіночого тріо "Троянда". В репертуарі "С." традиційні укр. нар. пісні, класичні твори укр. композиторів та церк. музика. 1988 хор налічував 45 чл. Він відбув турне до Мельборну, Брізбану, Аделаїди, Ньюкастелю, Воллонгону. Солісти: Валя Кулик, А.Парасин (обидві – сопрано), Євген Коцюмбас (баритон), Петро Солотар (тенор).

О.Т.

СУСЛЕНСЬКИЙ Яків (Yakiv Suslensky), педагог, єврейсько-укр. суспільний діяч; н. 10.5.1929 в м. Ананіїв Одеської обл. 1953 закінчив Одеський Пед. Інститут. Викладав англ. і нім. мови в сер. школах у Гайвороні Кіровоградської обл. та вищому навчальному закладі у Бендерах (Молдова). Брав участь у дисидентській діяльності в кол. СРСР; 1970 заарештований і відбув 7 рр. у Мордовських та Пермських таборах. Там познайомився з укр. дисидентами, встановивши з ними дружні зв'язки і співпрацю. 1977 емігрував до Ізраїлю, живе в Єрусалимі. Став одним з ініціаторів утворення *Товариства Єврейсько-Українських Зв'язків*, яке очолює досьогодні. Здійснив низку поїздок до Зах. Європи й Америки, пропагуючи ідею зближення єврейського та укр. народів. Ред. неперіодичного журн. "Діалоги" (1983-88). Автор зб. нарисів про укр. політв'язнів "Острівки приязні" (1983), книги про укр. "праведників світу" п. з. "Справжні герої" (К., 1993),

Хор "Сурма" в 1981 р., диригент Т.Фіголь

низки статей укр., рос., англ. та на мові іврит з укр.-єврейської тематики. 1993 президент України Л.Кравчук відзначив С. почесним званням "заслуженого працівника культури України".

В.М

СУСПІЛЬНА ОПІКА СОЮЗУ УКРАЇНОК АВСТРАЛІЇ ім. Хариті Кононенко (Ukrainian Welfare Association Kh.Kononenko), організація на правах окремого відділу в системі СУА з осідком у Сідней; засн. 1959. Чл. 30 (1959), бл. 35 (1990). Найдовше (18 рр.) С.О. СУА очолювала Антоніна Війтович; крім неї, гол. були: Олена Домазар, А.Майковська, О.Банчицька, Н.Кужіль, Тамара Гриневиц, Олександра Бучацька, Марія Стеткевич. Організація допомагала одягом, харчами, грішми потребуючим українцям на всіх континентах, гол. студентам, вдовам, літнім діячам-залишенцям

в Зах. Європі, науковцям, згодом дисидентам в Україні та їхнім родинам. Чл. організували гrom. збірки, продавали вживані речі, влаштовували базари та ін. прибуткові імпрези. Упродовж 35 рр. діяльності С.О. СУА розділено допомоги на суму бл. 100 тис. дол. Харитативна праця в нинішніх умовах спрямовується, здебільшого, на допомогу Україні.

О.Б.

СУХАРСЬКИЙ Олександр (Alexander Sucharsky), гrom. діяч; н. 2.8.1921 в с. Яблонів Копичинецького пов., Галичина. 1942 вивезений на роботу до Німеччини, був вуглекопом у Саксонії. З 1948 в Австралії, контрактову працю відбував при рубанні цукрової трощі в районі Іннісфейл (Innisfail), Квінс. Від 1950 живе у Брізбані; як фін. і госп. референт управи УГ Квінс. (з 1956) та її гол. (1977-80) докладав активних зусиль

Члени Суспільної Опіки СУА в Сідней готують посилки в Україну

для фін. й госп. стабілізації її діяльності. Перший гол. батьківського комітету Рідної Школи в Брізбані, гол. Пластприяту, скарбник представництва Фонду ЕУ, Допомогового Фонду Українознавчих Студій і (від 1984) парафіяльної ради укр. кат. церкви св. Покрови.

Р.П.

СУХОВЕРСЬКИЙ Тарас (Taras Suchowersky), підприємець, гром. і політ. діяч; н. 20.9.1910 в с. Кучирів Великий, Буковина, п. 29.3.1985 в Сіднеї. По закінченні торг. студій в Чернівецькому Університеті (1935)

працював за фахом на урядових посадах у Чернівцях (1936-39), Львові і Сяноці (1939-44), а згодом в Лінці, Австрія (1944-49). До Австралії прибув 1949 і поселився в Сіднеї. Співвласник фірми Ваго Timber (1958-81). Від 1950-их рр. був чл. ексекутиви і теренового проводу ОУН А.Мельника, гол. госп.-фін. комісії (до 1974) і тереновим провідником ОУН (1974-76). Займав становища гол. Об'єднання Мист. Сил зах. Сіднею (1956), гол. УГ в Сіднеї (1960-61), гол. Укр. Громади-Кооперативи в Сіднеї (1966) і гол. спортивного клубу "Київ" (1980-82).

І.Г.

"СУЦВІТТЯ", укр. жіночий ансамбль (Sutswittia, Ukrainian Female Ensemble) у Сіднеї. Його 1977 зорганізувала і до останніх років життя (1985) вела Зіна Мороз-Котко, від 1986 – П.Деряжний. Репертуар включав нар. й сучасні пісні, вокально-хореографічні монтажі ("Вечори в Карпатах", "Жнива", "Вечерниці", "Циганський вечір"). 1988 ансамбль нараховував 21 особу; він виступав на телебаченні, по радіо, перед Світ. жіночим конгресом ЮНЕСКО, а також в різних містах НПВ.

1. Вокально-танц. ансамбль "Каштан" в Аделаїді. 2. Танц. ансамбль "Гопак" у Мельборні. 3. Церк. молодечий хор "Струмочок" в Сіднеї. 4. Молодечий катедральний хор у Мельборні. 5. Танц. група "Євшан" в Аделаїді.

ТАБОРИ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ, див. *Переселенчі Табори*.

ТАНЦІ, БАЛЕТ (Dances, Ballet), театр.-мист. галузь укр. культури, одна з найпопулярніших форм творчості у діаспорі в Австралії, зокрема серед молоді. Т. і Б. належать до театр.-виконавчої діяльності, а також мають виховне значення в школах та молодечих організаціях. Для українців у діаспорі нар. Т. – найлегший спосіб показово-репрезентаційного вияву укр. культури серед чужого оточення.

Танц. гуртки в Австралії почали виникати ще в переселенчих таборах у 1949-50. Однією з перших інструкторок, зокрема, гуртка в таборі Ковра, НПВ, була Л.Гаєвська. З переїздом укр. імiгрантів на місця постійного поселення і праці, по всіх стейтах при новостворених громадах, організаціях (СУМ, Пласт), в суботніх школах українознавства, стали діяти аматорські танц. гуртки. Першими їх керівниками та учителями Т. були: Євген Новічевський,

Танц. ансамбль СУМ

Н.Тиравська, М.Свідерський, Н.Денисенко (Сідней); Олена Гудова, Я.Булка, Микола Юрчишин, М.Березовська (Мельборн); Є.Андрухович, В.Лабаз, Олег Сенчук (Аделаїда); Василь Каня, М.Березовська (Перт); Роман Синенко, Євгенія Осташ-Бобешко (Брізбан); Галина Храпач-Євсевська (Канберра); Галина Сімановська (Ньюкастль) та ін.

Очоловані ними ансамблі виконували велику пропагандивну місію, виступаючи, поряд з ін. етнічними групами, на різних фолкльорних фестивалях, концертах, телебаченні та здобуваючи провідні місця. *Н.Тиравська* в Сідней та *М.Березовська* в Мельборні як досвідчені фахівці впроваджували у свої хореографічні композиції елементи класичного танку, не порушуючи при цьому нар. характеру. Щоб підвищити мист. рівень, деякі танц. ансамблі реорганізовувалися, запрошували нових керівників, змінювали назви; у такий спосіб творилися нові ансамблі. Так, танкова група в Саншайні стала основою ансамблю "Соняшний промінь" (керівник і хореограф М.Березовська). Там же діяв великий самодіяльний ансамбль при осередку СУМ (керівник Наталка Моравська), що у 1950-60-их рр. мав понад 150 виступів.

У Сідней на базі існуючого при співочому т-ві "Боян" Укр.Нар. Балету (керівник і хореограф Н.Тиравська) був створений танц. ансамбль "Веселка". У цьому ж м. танц. група при осередку СУМ перейменувалася на ансамбль "Заграва" (керівники: Н.Тиравська, Ріта Дубовська, А.Новицький і Марійка Шушняк). Окремо в Сідней у 1950-70-их рр. діяла Укр.-Австрал. Балетна Школа *Н.Денисенко* (через неї перейшло бл.

Танц. гурток у переселенчому таборі Ковра, 1949 р. ; керівник Л.Гаєвська

Ритмічно-пластична група при укр. школі в Нобл Парку, Вік.; керівник І.Залеська

300 учнів), що разом з ансамблем "Дніпро" виступала у багатьох містах Австралії.

У Брізбані спочатку працювала школа нар. Т., що згодом оформилася як ансамбль "Калина" (керівник Є.Осташ-Бобешко). В Аделаїді діють ансамбль "Гонак" (з 1965) та засн. 1987 ансамбль пісні і танцю "Євшан". Існувала в Австралії й низка менших укр. танц. груп, деякі з них лише тимчасово.

Популярність, що її набули серед австрал. населення самодіяльні групи, стала поштовхом до виникнення професійних та напівпрофесійних ансамблів. Поза Австралією розголосу набрали "Кубанські Козаки" (засн. 1959), які згодом включили у свої виступи й вокальну програму. Так само утворений пізніше (1983) ансамбль "Козаки Байда" виступає, насамперед, перед неукр. публікою. Характерно, що базою обох мандрівних ансамблів є Мельборн. Тут же коротко проіснував напівпрофесійний ансамбль "Запорозькі Козаки" під керівництвом Миколи Майна.

Піонерську працю у підготовці нових кадрів для діючих ансамблів виконують юні танц. групи, в яких вишколюються діти від шестирічного віку. Серед них помітну роль відіграла сіднейська юна танц. група (керівник Н.Тиравська) та юна група при УГВ (керівник Я.Булка). При Рідній Школі у Нобл Парку, Вік., з 1962 працювала утворена артисткою І.Залеською-Кобзар Ритмічно-

пластична студія, яка, базуючись на львівській школі Олени Суховерської, впроваджувала елементи дунканівського балету (амер. хореограф Isadora Duncan) з углядженням укр. тематики.

З-поміж українців в Австралії майстрами класичного Б. проявили себе лише А.Новицький та М.Березовська. Новицький поєднував виконавчу працю з педагогічною. Березовська довгі роки провадила у Перті власну дитячу балетну школу, а з переїздом до Мельборну викладала у Балетній Академії Борованського, згодом в Австрал. Нац. Балетній Компанії.

Лит.: Драган Р. Укр. нар. балет у Сідней. "Н.О.", ч. 2, 1960; Левадний В. Укр. балет та балетна школа Н.Денисенко. Там же; Сергієнко Д. Двісті виступів на службі укр. мистецтва. Там же.

Н.Тиравська

ТАРАС Таїса (Taisa Taras), солістка-сопрано опери; н. на Полтавщині. Вчилася у Київській Консерваторії, а під час війни в Муз. Академії ім. Ліста в Будапешті. Стажувалась в Німеччині у професорів А.Лянга та Марії Івог'юн. Виступала з міжнар. симфонічною оркестрою. Від 1950 в Австралії; солістка Новоавстрал. Опері в Мельборні, з 1953 – Нац. Опері в Сідней, пізніше перейшла до Elizabethan Theatre Trust Opera Co. Відомі ролі: Маргарита в "Фаусті", Джільда в "Ріголетто", Леонарда в "Трубадурі", Мімі в "Богемі".

Брала участь в укр. концертах у Сідней, співала на радіо.

М.П.

ТАРНАВСЬКА Оксана Любов (Oksana Tarnawska), сестра Тарнавського Богдана, диригент, муз. педагог, композитор, пластова діячка; н. 22.7.1926 у Львові. З 1936 вчилася у класі фортепіано в студії Іванни Волошин у Самборі (філія Вищого Муз. Інституту ім. М.Лисенка); 1943 у цьому ж м. закінчила торг. школу. З 1944 на еміграції в Німеччині, де 1946 здобула матуру у тaborі ДП в Майнц Кастелі. 1948 прибула до Австралії і до 1952 виконувала контрактну роботу у шпиталі в Гобарті, Тасм. 1953 переїхала до Мельборну, де в університетській Консерваторії здобула вищу муз. освіту (1959). Проводила власну муз. школу (1953-73), потім навчала музики в школах Ессендону-Мельборну (1973-87). Організатор і диригент Молодечого Катедрального Хору (від 1959), солістка і акомпаньйор на укр. концертах. Активна в Пласті від 1946, Т. мала значний вплив на діяльність цієї організації як виховниця новацтва і юнацтва; перебувала на провідних постах у пластовій станиці Вік. і крайовій старшині як референт виш-

О.Тарнавська

колу виховників. Нагороджена пластовим Орденом св. Юрія в золоті (1958) та почесним членством УГВ (1975). Упорядниця пластового пісенника "У мандри" (М., 1970), автор понад 100 муз. композицій.

М.П.

ТАРНАВСЬКИЙ Богдан (Bohdan Tarnawsky), оптометрист, гром., кооп. і церк. діяч; н. 20.7.1924 у Львові. Старшина Укр. Дивізії "Галичина". Перебував на еміграції в Італії (1945-47) і Німеччині (1947-48). Приїхав-

ши до Австралії 1948, поселився в Гобарті, Тасм., а потім у Мельборні (1952). Тут здобув кваліфікації оптометриста (1961) і працював в Королівському шпиталі захворювань вуха й очей. Гром. діяльність розпочав у Гобарті. В Мельборні у 1950-их рр. активізувався в комітеті будови укр. кат. церкви і в студентському русі (гол. Студентської Громади і секретар Централі Укр. Студентства Австралії). Чл. управи УГВ (1959-60, 1962-63), гол. її контрольної комісії (від 1987) та представник УГВ у Комітеті Поневолених Народів у Вік. Чл. управи СУОА (від 1989). Активний (з 1959) на адміністр. постах у Пласті, зокрема, в стейтовому і крайовому проводі сеньйорату та його гол.; гол. крайової пластової старшини (1979-84). Один із провідних діячів укр. кооп. руху в Австралії – у Мельборні чл. дирекцій "Дністра" та "Одеси" (1979-85), гол. дирекції "Поступу" (від 1979) і заступник гол. Ради Укр. Кооператив Австралії (від 1984). Довголітній чл. управи і гол. контрольної комісії станиці Братська кол. Вояків 1-ої Укр. Дивізії в Мельборні, від 1986 гол. його крайової управи. Нагороджений Орденом св. Юрія в золоті (1984).

М.Б.

ТАСМАНИЯ (Tasmania), остр., відділений від півд. сходу Австралії протокою Баса (Bass Strait), один із шести стейтів Коммонвелту Австралії. Площа 68 тис. кв. км, нас. 460,5 тис. (1991). Столиця – Гобарт. Клімат Т. – приморський, вологий. Півд.-зах. частина острова з великими держ. заповідниками має гористий рельєф, вкрита евкаліптовим пралісом. Півн. побережжя, сх. і долини річок Тамар, Дервент та Г'юон придатні для сіль. госп-ва. В Т. видобувають залізо, мідь, цинк, оливо, кобальт-вольфрам, золото. Електрометалургічна та електрохем. промсть базуються на гідроелектриці. Ін. важливі галузі індустрії – туризм, папір, текстиль, експорт фруктів.

Корінне населення Т., австрал. аборигени, було повністю знищене білими поселенцями до 1876. Першим з європ. мореплавців, що побачили остр., був голляндець Абель Тасман (1642). Гобарт (засн. 1804) і Лонсестон (1805) належать до найстаріших бріт. поселень в Австралії. 1825 Т. відділилася від НПВ як окрема бріт. колонія, а 1901 увійшла до Коммонвелту Австралії як найменший її стейт.

Нагробні написи на цвинтарях Гобарту і м. Зеєн (Zeehan), а також розповіді окремих осіб свідчать про присутність українців (з Галичини) у Т. вірогідно вже від поч. 1920-их рр. Післявоєнні укр. емігранти прибували до Т. з 1948. У червні 1949 групу українців було переселено з переходового табору у Бонегіллі, Вік., до табору в Брайтоні (Brighton), 35 км. від Гобарту. Після ліквідації у 1951 і цього табору частина українців переїхала до Мельборну. Якщо не враховувати тих, хто переїхав, то від 1948 до Т. прибуло 422 особи укр. походження, з них 61% чоловіків.

Українці відробляли держ. контракти на фабриках цинку, паперу, тканин, шоколяди, переробки фруктів, на будівлі доріг, водогонів та електростанцій. Вони розселилися по усій Т., але найбільш скупчено в Гобарті і Лонсестоні. Тут у сер. 1950-их рр. зорганізувалися укр. громади, які 1960 оформилися в *Українську Громаду Тасманії*. В обох містах є Укр. Нар. Доми.

Т. відвідують священники УКЦ (І.Прашко, перша подорож 1951; Т. є частиною Мельборнської парафії УКЦ) і УАПЦ (місійна подорож о. Г.Фомічевського 1955). З 1963 існує парафія св. Володимира (від 1970-их рр. приналежна до УПЦА), яка від 1976 має церкву в Гобарті і при ній залю. Укр. правос. священники у Т. постійно не проживають.

В сер. 1950-их рр. постали укр. школи, Союз Укр. Комбатантів Тасм., спортове т-во "Дніпро" (1962), СУ

Тасм., Пласт; всі до 1981 розв'язані або недіяльні.

У Т. під час перепису населення 1986 своє укр. походження засвідчило 448 осіб. Особливо відчутна асиміляція; вже у першій генерації було 93% мішаних шлюбів серед чоловіків і 85% серед жінок. У переписі населення 1976 тільки 216 людей подало, що регулярно користуються укр. мовою. До 1981 з Т. виїхало, гол. до ін. стейтів Австралії, 129 осіб укр. роду.

Лім.: Булка Я. Укр. Громада Тасм. 36. Укр. А.

Г.Комишан, М.Павлишин

ТЕАТР (Theatre). Відразу після приїзду до Австралії повоєнної укр. еміграції в усіх більших місцях укр. поселення почали діяти, як важлива частина життя спільноти, драм. гуртки. Їх заініціювали назгал люди, які здобули театр. освіту або досвід ще в Україні, а потім (у 1945-49) працювали в укр. театр. ансамблях у зах. окупаційних зонах Німеччини та Австрії. Такими були, напр., в Аделаїді – Я. і Є. Андруховичі, А. Кривецький і Ростислав Василенко; в Мельборні – Степан Крижанівський, С. та І. Залеські, Я.Гевко, Кость і Д.Любарські; в Сідней – Я.Масляк, С.Хвиля, В.Подригуля і, трохи пізніше, подружжя Мартинюків (вони ж – Іван Миколаєнко та М.Малиш-Федорець), яке розпочало свою мист. кар'єру в Театрі М.Садовського у Києві ще до 1917.

Укр. драм. гуртки поставали, як правило, при громадах. Пізніше

"Ой не ходи, Грицю" в Театрі ім. Л.Курбаса, 1957 р.

аматорська театр. діяльність плекалась при молодіжних організаціях та школах. Починаючи від першої укр. постановки, ревію "Всі до театру" Аделаїдського Укр. Театру Малих Форм (1950), театр. життя зазнало

Сцена з вистави "Минна Мазайло" у виконанні драм. гуртка СУМ, Сідней, 1954 р.

швидкого росту. Якщо 1950 поставлено в Австралії 3 укр. п'єси, то 1951, 1952 і 1953 вже було 10 вистав на рік, 1954 – 14, 1955 – 9. Вершиною став 1956, коли відбулося 15 різних театр. вистав. Після цього інтенсивність діяльності зменшувалася. Сер. число постановок у 1960-их рр. становило 5,5 на рік, у 1970-их рр. – 3,7, у 1980-их рр. – 2,5. У НПВ діяли в різні часи 9 окремих драм. гуртків, у Вік. – 8. Укр. преса Австралії зафіксувала інформації про 205 вистав за період 1950-89.

Т., зокрема в пору його розквіту, об'єднував різні укр. мист. сили. Над сценічним оформленням працювали мистці В.Савчак, В.Цибульський, П.Кравченко, Борис Спесивий, Віктор Бурак. Муз. провід здійснювали І.Джуфер, М.Кліоновський та ін. З Т. співпрацювали хори й танц. ансамблі. Напр., у постановці 1958 *Українським Мистецьким Товариством* в Сідней драми "Назар Стодоля" Т.Шевченка з муз. картиною "Вечорниці" П.Ніщинського брали участь хор "Боян" В.Матіяша та Укр. Нар. Балет Н.Тиравської.

У друкованих джерелах відбилися такі погляди театр. критиків на завдання укр. Т. в Австралії: у

патріотичному дусі виховувати публіку і, зокрема, мол. генерацію; картинами з укр. минулого пригадувати публіці Україну; творити театр. мистецтво високого рівня; розважати громадянство в укр. культ. атмосфері. Такого роду ідеї були підставою для оцінок рецензентів, до яких належали Д.Нитченко, В.Онуфрієнко, Д.Любарська, Л.Гаєвська-Денес, П.Дубів та ін. Діячі Т. вбачали своє завдання і в тому, щоб виховувати мол. акторів.

Репертуар укр. Т. в Австралії мав традиційний характер. В ньому переважала драматургія 19 ст. Найпопулярнішими спектаклями були "Наталка Полтавка" І.Котляревського та "Ой, не ходи Грицю та й на вечорниці" М.Старицького, які витримали по 6 різних постановок; "Назар Стодоля" Т.Шевченка і "Украдене щастя" І.Франка – по 4 постановки. По 3 постановки мали "Земля" за В.Стефаніком, "Лісова пісня" Л.України, "Степовий гість" Б.Грінченка, "По ревізії" і "Пошилися у дурні" М.Кропивницького. Успіхом серед публіки користувалися також спектаклі "Безталанна" і "Мартин Боруля" І.Тобілевича та "Ваші знайомі" М.Діми (п'єса 1950-их рр.). Відносно невелику частину репертуару складали п'єси авторів, що проживали в Австралії – Я.Масляка ("Панчішкова справа", "Моя дочка – шкаралупа" та ін.) і В.Онуфрієнка ("Заморські гості"). Серед скетчів, діалогів та ін. малих жанрів переважали місцеві матеріали (З.Когут, О.Бучацький, Юрій Суховерський). Такі твори використовувалися для ревію й нерідко в сатиричному і гумористичному дусі відтворювали емігрантське життя.

Оскільки укр. Т. постав як відповідь на внутр. потреби спільноти (натовість, танці й спів часто представляли українців перед ширшою публікою), майже жодна укр. п'єса не була поставлена англ. мовою. Виняток становила постановка "Боярині" Л.Українки в Брізбані 1956 (режисери – А.Новицький та Френк О'Дваєр). До виняткових явищ належить також п'єса на укр. емігрантську тематику *Border Country* ("Окраїна", 1986) австралійки А.-М.Микити.

Першою театр. одиницею, яка зорганізувалася в Австралії, став *Український Театр Малих Форм ім. В.Блавацького* в Аделаїді. Цей Т. відзначався непересічністю свого репертуару (було поставлено п'єси

І.Багряного, переклади з нім. Лео Ленца і Карла Шенгера). Режисерами були, крім гол. цього театру Я.Андруховича, А.Кривецький, Р.Василенко, Володимир Корольк і Андрій Теплий. Упродовж 1950-65 Аделаїдський театр дав 12 різних вистав. Пізніше в Аделаїді діяли гуртки при УГ ПА, гол. під режисурою Віктора Гая (1964-76; 6 постановок), і при СУМ (1973-79; 4 постановки, режисери – Б.Потєжний та А.Кривецький).

У мельборнському театр. житті до 1963 домінував *Театр ім. Леся Курбаса* при УГВ, який вважався найважливішою укр. театр. одиницею в Австралії. Його режисером до свого переїзду в США був Степан Крижанівський, а потім (від 1958) – С.Залеський, що доповнив стиль театру елементами модерністської техніки. У 1951-53 цей театр здійснив 13 постановок.

У Вік. в 1950-их рр. діяли: *Український Драматичний Гурток ім. В.Блавацького* в Саншайні під режисурою І.Деркача (1955-63; 10 постановок); драм. групи при філіях УГВ в Ньюпорті (1954; режисер Я.Гевко, 3 постановки) і Джіллонгу (1954-59; режисери – Н. і А.Цибульські, 3 постановки); Драм. театр-студія при Об'єднанні Дем. Укр. Молоді в Мельборні (1955), якою керували М. та І.Мартинюки. В їхніх поста-

Сцена з вистави "Моя сестра і я" у виконанні акторів Укр. Театру Муз. Комедії в Мельборні, 1957 р.

новках виступала кол. співачка Київської Опери Є.Павловська, яка також виконувала провідні ролі у постанов-

ках *Українського Музичного Театру ім. М.Лисенка* при УГВ під проводом М.Кліонівського. 1984 постав драм. гурток "Червоні маки" при

філії УГВ в Сейнт Албансі (режисер Я.Гевко, 5 постановок).

У Мельборні драм. вистави організували школи (Ньюпорт, Нобл Парк), пластова станція, СУМ (драм. гурток, режисер Володимир Гнатейко, 1951-56; "Заграва", режисер Я.Гевко, 1962-64) та Ритмічно-пластична студія І.Залеської.

Сіднейське укр. театр. життя 1950 розпочав драм. гурток при УГ НІВ. Його провідні чл.: Я.Масляк, С.Хвиля, Є.Новичевський, М.Свідерський та Л.Гаєвська. В результаті змін членства та переорганізації утворилося *Українське Мистецьке Товариство (УМТ)* також при Сіднейській громаді, гол. секція якого була драматична. УМТ поставило упродовж 1952-59 12 п'єс під режисурою Г.Маслюка та Л.Дорошенка.

Рівночасно діяли: Гурток прихильників сцени (1951-53), де працювали Я.Масляк і С.Хвиля; театр. групи при УГ в Бенкставні (1953-54; режисери – В.Подригуля і Л.Дорошенко, 6 постановок), Кабраматті (1954-55; режисер М.Чернота, 4 постановки), Сефтон, Бас Гіл, Честер Гіл (1956-61; режисер А.Шевченко, 8 постановок), Ньюкастелі (1958), Воллонгону (1969); *Об'єднання Культурних Сил Західного Сіднею* (1958-60; режисер

В.Подригуля). На поч. 1960-их рр. діяльність цих гуртків припинилася. З ініціативи Об'єднання Укр. Громад НІВ було створено *Драматичну Секцію ім. М.Заньковецької*, яка упродовж 1962-76 поставила 11 п'єс під режисурою К.Фольц. "Летюча Естрада", група студентів-аматорів під проводом Я.Масляка, у 1975-84 відбула турне по Австралії, виступаючи навіть в ЗА. Театр. виступи в Сідней влаштовували також Т-во любителів літератури і мистецтва, СУ, братська школа та школа в Кабраматті. Драм. гурток СУМ під проводом Катерини Атанюк у 1980-87 поставив 4 п'єси. Відбулися 4 пластові рев'ю, зокрема, у виконанні куренів "Лісові чорти" та "Степові відьми".

В ЗА діяли 2 драм. гуртки. *Драматичний Гурток ім. Л.Українки* виник 1956 при СУМ, а потім оформився як незалежний (до 1956 15 п'єс на побутові теми). У Нортгемі 1958 працював драм. гурток при УГ (режисери – П.Тідке, М.Корець, Г.Кульчицький, В.Мандичевський; 5 постановок).

У Брізбані існував драм. гурток при УГ Квінс. (1951-69; 8 постановок), гол. діячами якого були режисер І.Осмоловський (Ольхівський) та І.Бринза. П'єси ставила також Рідна Школа (режисери – С.Горський, Вікторія Калкатино) та шкільний батьківський комітет.

На розвиток укр. Т. вже на початках негативно вплинув виїзд ключових театралів до Півн. Америки. Згодом побутові турботи, входження мол. генерації в австрал. культ.

оточення, брак фін. та людських ресурсів, відсутність матеріальної винагороди і старіння досвідчених ентузіастів помітно знизили кількість театр. вистав та їхній художній рівень.

Проте аматорський Т. в Австралії відіграв, зокрема у 1950-их рр., значну роль, створивши форум для мист. самовиявлення укр. акторів, режисерів, музикантів, сценічних діячів. Для укр. публіки він був символом її приналежності до укр. культ. процесу.

Лім.: Pavlyshyn M. Culture and the Emigre Consciousness: Ukrainian Theatre in Australia 1948-1989. Australian Drama Studies, no 20, April 1992.

М.Павлишин

ТЕАТР ім. ЛЕСЯ КУРБАСА (Les Kurbas Theater) постав у Мельборні 1950 при УГВ з ініціативи Степана Крижанівського, актора Театру Йосифа Стадника, Театру ім. Лесі Українки у Львові та Львівського Оперного Театру. До його складу увійшли професійні актори: А. та Іван Мартинюки (М.Малиш-Федорець та Іван Миколаєнко), Д. і Кость Любарські, І. й С.Залеські, Я.Гевко, Л.Максимишин з чоловіком, Юрій Михайлів. Перші постановки відбувались в залі св. Луки у Фіттрой, Мельборн. Від 1955 вистави йшли в Укр. Нар. Домі у Савт Мельборні, від 1960 – в Ессендоні. С.Крижанівський займав пост мист. керівника театру до від'їзду у США (1958). Під його режисурою були поставлені п'єси: "Земля" В.Стефаніка (1951), "Лиш свій до свого по своє" Я.Масляка (1951), "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1953), "Жайворо-

Актори Театру ім. Л.Курбаса у виставі "Лиш свій до свого по своє" в Мельборні

Табір Тенгеру. Йордан на озері, 1944-45 рр.

нок" Ф.Легара (1955), "Тайна доктора Горошка" І.Керницького (1956), "Ой не ходи, Грицю" М.Старицького (1957) і "Украдене щастя" І.Франка (1957). 1958 мист. провід перебрав С.Залеський, який увів в акторську техніку Т.Л.К. модерністські прийоми. Під його режисурою поставлено: "Марусю Богуславку" М.Старицького – найамбітнішу й найвище оцінену критикою постановку театру (1958), "Химерне щастя" М.Люсі (1959, з франц.), контрверсійну інтерпретацію "Лісової пісні" Л.Українки (1960) та останню виставу театру – "Актори" Л.Полтави (1963). Театр їздив на гастролі в Джілонг, Єлорн (Yallop), Ньюборов (Newborough) у Вік., Сідней й Ньюкастель в НІПВ, до Аделаїди. При театрі І.Залеська провела піврічну театр. студію для 10 учнів (1958-59).

Лит.: Дубів П. Театр ім. Л.Курбаса – вогнище укр. театр. культури в Мельборні. "Н.О.", ч. 2, 1960.

М.Павлишин

ТЕНГЕРУ (Tengeru), місцевість в Танганіці, Африка, де у 1943-48 знаходився вел. переселенчий табір поль. втікачів з СРСР, що дісталися в Африку через Іран та Близький Схід. Бріт. влада розмістила цих втікачів, які не зголосилися до поль. армії на боці альянтів (старш. осіб, жінок, дітей, інвалідів), у своїх колоніях. Таких таборів нараховувалось кільканадцять; в деяких із них були й українці та білоруси, що вирвалися з більш. заслання як

поль. громадяни. Окремого статусу за ними ані бріт., ані поль. чинники не визнавали. До того ж, більшість із них приховувала свою національність. Могли себе виявити як люди, приналежні до сх. обряду, гол. православні. У деяких таборах мали мінімальну рел. опіку. Один з таких таборів й розташовувався у місцевості Т. біля вигаслого вулкану Меру, де із 4 тис. його мешканців українці становили досить поважне ч. Окремі українці працювали у таборових установах і поль. школах (було 2 початкові і 2 сер. школи). Існувала

Укр. церк. громада в Тенгеру, 1946 р.

спільна рел. громада, яку обслуговували правос. священики (білорус і грек); але більшість вірних були греко-католиками з Галичини. Побудовано церковцю. Велася скромна культ.-осв. діяльність, напр., аматорський драм. гурток поставив "Наталку Полтавку". До укр. провідників групи належали: інж. А.Хрущевський (перебував з родиною і працював як агроном на вел. англ. фармі в оселі Інфунда), гімназійний учитель П.Серафим, лікар Роман Могильницький та ін. У 1947-48 українці почали роз'їжджатися на стале поселення – дехто разом з поляками до Англії, ін. – до Америки, Півд. Африки, а найбільша частина – до Австралії. Укр. присутність в Т. ще чекає на свого дослідника.

Т.Судомляк

ТЕОДОРОВИЧ Ананій (Ананій Теодорович), правос. свящ.; н. 17.12.1900 в с. Білиці Ковельського пов. на Волині, п. 11.10.1971 у Бавнд Бруку, США. 1919 був інструктором у штабі Січових Стрільців. Вчився у Житомирській і Кременецькій духовних семінаріях, заочно закінчив теологію у Варшавському Університеті. 1925 рукоположений у сан свящ. Секретар Рівненського церк. управління УАПЦ 1942-43. З 1944 на еміграції в Німеччині; у 1946-48 секретар синоду УАПЦ. Приїхавши 1949 до Австралії, Т. працював як контрактний робітник у Канберрі, де організував першу укр. церк. громаду – парафію УАПЦ св. Миколая. Через

зв'язки з міністерством іміграції він зміг розподілити правос. священників, що прибули 1949 до цієї країни, по осередках укр. поселення. У тому ж 1949 став організатором парафії УАПЦ св. Покрови в Гомбуші (Nombush), Сідней, а в 1951 її настоятелем. Гол. вищого церк. управління й адміністратор УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії 1950-53, 1957-58 та 1971, коли УАПЦ не мала тут свого ієрарха. Ред. "Церк. Вістей" (1952-53) й "Праці і Життя" (С., 1966-71). 1952 відзначений протопресвітерством УАПЦ. Помер під час проведення собору Укр. Правос. Церкви Америки. Похований в Сідней на цвинтарі Руквуд.

С.Р.

ТЕОДОРОВИЧ Олександр (Alexander Teodorovych), син *Теодоровича Ананія*, правос. свящ., гром. діяч; н. 12.9.1927 в с. Туптало Ковельського пов. на Волині, п. 6.5.1979 в Канберрі. З 1944 на еміграції в Німеччині, де в Регенсбурзі закінчив гімназію, а в Штутгарті студював архітектуру. Від 1948 в Австралії, активний в укр. культ. житті Канберри. 1972 став свящ. УАПЦ. Гол. консисторії УАПЦ (1975-79), протоієрей.

ТЕРЛЕЦЬКА Оля (Ola Terlecka), поетеса; н. 7.3.1921 в Чернівцях, Буковина. Матуру здобула в Станіславові. Як емігрантка, через Відень та Ашафенбург, 1949 приїхала до Австралії, де жила в Тасм., а від 1951 – у Мельборні. Авторка трьох зб. поезії і прози: "Любій Україні з чужини" (1980), "Через кладку" (1984), та Australia, We Salute You в перекладі Стефанії Ковалик (1990). Засновниця (1984) драм. гуртка "Червоні маки" в Сейнт Албанс, Вік.

ТИМОЧКО Константин (Constantine Tymochko), кат. свящ.; н. 17.6.1907 у Дрогобичі, Галичина. Там же закінчив гімназію. Монах ЧСВВ (1938-56). Висвячений на свящ. у Перемишлі 1939. Душпастирював у Німеччині (1941-46) і США (1948-75). Приїхавши до Австралії, у 1975-76 був свящ.-помічником у Сідней. Від 1977 парох Брізбану, з 1986 крилошанин. Щедрий жертводавець на укр. церк. та гром. цілі, зокрема, Допомоговий Фонд Українознавчих Студій.

ТИРАВСЬКА Наталія (Natalie Tygavsky), з роду Солошенко, балет-майстер і хореограф, гром. діячка; н. 9.3.1924 у м-ку Ківерці б. Луцька

на Волині. Закінчила балетну школу Софії Вигурської-Фольфасінської у Ченстохові, Польща. У 1941-44 солістка Укр. Вол. Театру в Луцьку. З 1944 на еміграції в Німеччині. 1949 переїхала до Австралії і поселилася в Сідней, де здобула авторитет як майстер і вчитель танцю. Керувала балетною секцією Укр. Мист. Т-ва в Сідней (1950-56), Укр. Нар. Балетом (1956-65), ансамблем "Веселка" (від 1965). Вчила нар. танців у Брізбані й Аделаїді. 1985 з "Веселкою" і хором "Чайка" відбула гастролі по Канаді і США, а 1990 (на запрошення Нар. Руху України) з "Весел-

Н.Тиравська

кою" – турне по Україні. Проводила курси укр. танців для австрал. балетних ансамблів. На запрошення Новозеляндської балетної компанії їздила як педагог до Окленду, де також поставила "Укр. сюїту". Займала пости культ.-осв. референта СУОА (1978-82) та Об'єднання Укр. Громад ННВ (1982-85), мист. референта СУА; вела укр. радіогодину на сіднейській станції 2EA (1979-89). Авторка хореографічних композицій: "У Києві, на Подолі", "Коз. сюїта", "Ніч під Івана Купала", "Біля крилиці", "Вечорниці", "На баштані" та ін. Відзначена грамотою та медалею СУОА.

І.Г.

ТИРАВСЬКИЙ Євген (Jevhen Tygavsky), юрист, держ. службовець, церк. і гром. діяч; н. 19.2.1885 в с. Гута Брацлавського пов. Подільської губ., п. 25.8.1957 в Сідней. Закінчив духовну семінарію (1906) і юридичний факультет Харківського Університету (1912). До революції працював штатним контролером, потім судовим урядовцем в Одесі й Вінниці.

1918 – повітовий комісар у Рівному та Вінниці, слідчий окружного військ. суду Армії УНР; 1919-20 – помічник начальника Подільської губ. На еміграції в Польщі; урядовець в поль. адміністрації Луцького пов., у 1936-39 адвокат, у 1941-43 посадник Луцька. Арештований нім. владою за сприяння укр. підпілля. Був правним дорадником митр. Полікарпа Сікорського, займав пости гол. "Просвіти" та дир. Українбанку в Луцьку. 1944 переїхав до Німеччини, 1949 до Австралії. Співпрацював з проводом УАПЦ в Австралії; 1959 секретар вищого церк. управління. Нагороджений Орденом С.Петлюри.

С.Р.

ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ-РУСИ ЮВІЛЕЙ (Millenium of Christianity in Ukraine-Rus), всенар. ювілейні урочистості в діаспорі у 1988, проведені з метою відзначення 1000-ліття хрещення св. Володимиром Вел. Київської Держави й укр. народу (за григоріанським календарем припадає на 14 серпня) у 988. Ця подія, яка уможливила Київській Державі приєднатися до христ. світу й европ. цивілізації, вважається найвизначнішою в історії України. Світ. українство, зокрема українці в діаспорі, відзначило цей ювілей рядом урочистостей та тривалими діями й пам'ятниками.

Укр. діаспора, насамперед Церкви, в Австралії організовано включилася у підготовку ювілею Т.Х.У.-Р. Під проводом ієрархів задалегідь поклали ювілейні комітети: укр. кат. комітет створено ще 1978 (гол. єп. І.Прашко, діловий гол. Ю.Венгльовський); ювілейний єпархіяльний комітет УАПЦ очолив М.Чигрин (почесний гол. архiep. Володимир Дідович). Коротко діяв окремий комітет УПЦА, який згодом об'єднався з комітетом УАПЦ. Рівночасно існував Гром. ювілейний комітет, що zorganizувався і працював під егідою СУОА; він тісно співпрацював з обома церк. комітетами. Діяли також стейтові, а подекуди й місцеві (парафіяльні або гром.), комітети.

Гол. святкування проведено спільно та екуменічно 1988, у яких, крім православних і католиків, брали участь й укр. євангелики-баптисти. До участі в укр. святкуваннях були запрошені представники ін. христ. віровизнань, австрал. влади та ін. етнічних груп. Укр. католики готувалися до ювілею упродовж кількох років.

Відбувалися проповіді, місії, прощі, вшанування "похідної ікони", вмурування пам'ятних таблиць у церквах, де проходили від початку укр. кат.

Деталь пам'ятника Тисячоліття Хрещення України при Святоандріївському осередку в Сіднеї

богослужіння, влаштовувалися рел.-мист. виставки та публікувалися відповідна література. У 1986-88 Австралію у зв'язку з ювілеєм відвідали кард. Мирослав І.Любачівський та митр. Степан Сулик. Центр. подією ювілейних відзначень став рел. здвиг у Канберрі 14-16.8.1987 з посвяченням храму-пам'ятника св. Володимирові. Там же одночасно відбувся з'їзд молоді ("Укр. молодь Христові").

Правос. святкування проведено у жовтні 1988. Тоді (20-21.10) відбувся XI звич. собор Австрал.-Новозеландської єпархії УАПЦ та відкрито правос. центр Тисячоліття в Канберрі. Всеукр. відзначення супроводжувались літургіями в церквах, молебнями, концертами і святковими бенкетами: у Сіднеї (7-8.8.), Мельборні (14.8.), Перті (14.8.), Канберрі (15.8), Брізбані (13-21.8.), Аделаїді та ін. містах. У цих урочистостях духовенство укр. христ. конфесій брало спільну участь у відправах; в концертах виступали найкращі муз. сили.

З метою ознайомлення неукраїнців з ювілеєм видано інформаційні брошури, програми урочистостей, листівки, пропам'ятні відзнаки, ювілейні стяги, опубліковано працю Millennium of Christianity in Ukraine (автор о. І.Шевців). 15.8.1987 в Нац. Університеті у Канберрі влаштовано наук. сим-

позій. Т.Х.У.-Р. вшановано також у Джилонгу, Вік., де споруджено пам'ятну дзвіницю (4.9.1988); у Мельборні побудовано монастир Сестер Василіянок, в Сіднеї-Лідкомбі – пам'ятник-фонтан з плоскорізьбами, здвигнено пам'ятні хрести в Аделаїді і Перті. Так само споруджено пам'ятник Тисячоліття на оселі СУМ в Гайнд-марш, ПА, а пластову оселю "Бескид" (також в ПА) віддано під патронат св. Володимира.

Лит.: Тисячоліття Християнства в Україні (ювілейний зб.). Нью-Йорк – К., 1993.

В.Маркусь, о. І.Шевців

ТКАЧ Олександра (Леся) (Alexandra Tkach), дочка *Нитченка Дмитра*, псевд. Леся Богуславець, радіожурналістка, письмен.; н. 23.6.1932 в м-ку Зіньків Полтавської обл. Емігрувавши до Зах. Німеччини, закінчила укр. гімназію в Етлінгені. 1949 приїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. Від 1978 готувала й провадила (поруч з іншими) укр. радіогодини на держ. радіо ЗЕА (Мельборн), а з 1989 очолює укр. програму на тій же радіостанції. Авторка зб. гуморесок (часто сатиричних) про укр. життя в Австралії "Який Сава, така й слава" (1979), белетризованих подорожніх репортажів з України "На прощу до рідної землі" (1984) і "Від Находки до Чернівців" (1988, виданих у М.), а також "Моя австрал. кума" (Дніпропетровськ, 1991). Написала понад 50 оповідань, опублікованих в укр. часописах діаспори.

М.П.

ТКАЧ Юрій (Yuri Tkach), внук *Нитченка Дмитра* і син *Ткач Олександри*, перекладач, видавець, книгар; н. 17.2.1954 у Мельборні. У Мельборнському Університеті здобув кваліфікації інж.-електрика (1972-76) і працював у держ. телефонній корпорації. 1978 заснував і постійно веде вид-во і книгарню "Байда". До 1990 появилось англ. мовою (перев. у Мельборні) 15 книг укр. авторів у його перекладі, серед них: зб. укр. оповідань 1920-30-их рр. Before the Storm (Енн Арбор, США, 1986), зб. укр. прози Австралії On the Fence (1985), романи "Собор" Олеса Гончара в перекладі Т. і Леоніда Рудницького (The Cathedral, Філадельфія, 1989), "Побратими" В.Шевчука (Blood Brothers, 1980), "За ширмою" Бориса Антоненка-Давидовича (Behind the Curtain, 1980), зб. повістей і оповідань Across the Bridge (1977), In Stalin's Shadow Анатолія Дімарова

(1989), Hard Times Остапа Вишні (1981), Apostle of Immortality Олеса Бердника (1984). Від сер. 1970-их рр. Т. одним із перших плекав зв'язки з Україною. В управі Т-ва Укр. Промисловців і Підприємців (1986-89) сприяв поїздкам в Австралію письменників і діячів Нар. Руху України. У 1981-83 жив у Торонто, Канада; з 1989 працює у Києві перекладачем і видавцем.

С.Р.

ТОВАРИСТВО ВОЛИНЯН (Volyn Society), регіональне т-во уродженців Волині, засн. 1971 в Сіднеї на чолі з М.Чигрин. Мало на меті плекати товариські зв'язки та крайові традиції. Згодом послабило діяльність. 1993 відновило її за участю понад 20 чл.; гол. обрано Н.Тиравську. Нині Т.В. вбачає своє гол. завдання у тому, щоб допомагати новоствореному Вол. Університетові в Луцьку.

ТОВАРИСТВО ІРАДУАТІВ ВІКТОРІЇ (Association of Ukrainian Graduates in Victoria), організація високошкільних випускників, засн. у березні 1983 в Мельборні. Чл. 70, 1987 – 50. Займалося культ.-осв. працею і порадами у професійних справах; видавало англomовний журн. *Ukrainian Issues* (1984-86). Гол. увесь час був В.Хамула. 1987 Т.Г.В. перетворилося на *Товариство Професіоналів і Промисловців Вікторії*.

ТОВАРИСТВО ЄВРЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ (Association for Jewish-Ukrainian Contacts), засн. у вересні 1979 в Єрусалимі спочатку як Комітет єврейсько-укр. співробітництва, що мав на меті сприяти єврейсько-укр. взаєминам та порозумінню у різних ділянках суспільного й культ. життя. Серед засновників: *Я.Сусленський* (незмінний гол. Т.Є.-У.З.), Ізраїль Клейнер, Юхим Вольф, Яків Сорокер, Михайло Френкін, Юрій Мандрик, Олександр Брагінський, Алекс та Ора Заїк, Ізраїль Гольденберг, Люда Веретник та ін. Т-во видавало неперіодичний журн. "Діалоги-Диалоги", організує зустрічі і симпозиуми, популяризує укр. "праведників світу" та сприяє встановленню контактів Ізраїля з Україною. Спонсорувало кілька поїздок укр. євреїв в Україну. 1989 відбувся конгрес з нагоди 10-ліття Т.Є.-У.З., а у вересні 1992 – форум єврейсько-укр. громадськості. При виникненні т-во нараховувало 25 чл., 1983 – 200, а в 1990-их рр. – понад

500. Існує 5 відділів в Ізраїлі та кілька закорд. осередків.

Я.С.

ТОВАРИСТВО ПРИХИЛЬНИКІВ ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ УНР, див. *Товариство Сприяння Українській Національній Раді*.

ТОВАРИСТВО ПРИЯТЕЛІВ ТВОРЧОСТИ М.ЗЕРОВА в Австралії (M.Zerov Society of Australia), засн. 26.7.1955 в Аделаїді. Група прихильників творчості укр. неокласиків зорганізувалася з наміром зібрати фонди на видання творів Миколи Зерова, що були на руках у його мол. брата Михайла Ореста в Мюнхені. Пізніше вирішено перевидати твори Павла Филиповича і Михайла Драй-Хмари. Ініціатором т-ва був Теодосій Кропив'янський, приятель М.Ореста ще з таборових часів. До його першої управи увійшли І.Сторожук-Вознюк (гол.), Т.Кропив'янський (секретар) і К.Каздоба (організаційно-фін. референт). Управа запевнила співпрацю М.Ореста й розпочала збіркову акцію в усіх стейтах Австралії та в Новій Зеландії. У зв'язку з від'їздом 1956 Т.Кропив'янського до США секретарем обрано Юрія Словачевського.

1959, після смерті І.Сторожука-Вознюка, гол. обрано І.Ващишина, а його заступником – Д.Нитченка в Мельборні. У такому складі управа працювала до 1984, коли т-во розв'язалося, опублікувавши з творчості неокласиків все, що вдалося віднайти на Заході. Т.П.Т.З.А. повністю фінансувало видання: зб. поезій М.Зерова *Corollarium* (1959);

його ж літературознавчих лекцій і статей "Нове укр. письменство" (1960); зб. спогадів про неокласиків "Безсмертні" (1963), що появились в Мюнхені; літературознавчих нарисів Павла Филиповича "Література" (Нью-Йорк–М., 1971). Т-во частково фінансувало видання М.Драй-Хмари "3 літ.-наук. спадщини" (Записки НТШ, т. 197, Нью-Йорк, 1979), поезії Євгена Плужника "Три збірки" (Мюнхен, 1979) та зб. листів М.Драй-Хмари англ. мовою *Letters from the Gulag* (Нью-Йорк, 1983). Ред. видань були М.Орест і, після його смерті 1963, Григорій Костюк.

р.м.

ТОВАРИСТВО ПРОФЕСІОНАЛІВ І ПРОМИСЛОВЦІВ ВІКТОРІЇ (Ukrainian Professional and Business Association of Victoria), організація осіб з вищою освітою – професіоналістів та підприємців мол. і середньої генерації, які здебільшого здобули професії і дипломи вже в Австралії. Засн. 1987 в Мельборні на базі *Товариства Градуатів Вікторії*; у час створення нараховувало бл. 60 чл., 1992 – понад 50. Метою т-ва є плекання дещо ін. стилю і змісту участі його чл. в укр. та австрал. житті у порівнянні зі старш. генерацією. Чл. т-ва звертають увагу на зв'язки із загальноавстрал. організаціями та сприяють відносинам з Україною (допомога медикаментами жертвам Чорнобиля, зустрічі з людьми). Важливий бік діяльності складає товарицьке співжиття. Т-во щороку видає професійний довідник *Ukrainian Professional and Business Directory* (Australia) й співпрацює з

подібними укр. організаціями в ін. містах Австралії. Гол. Т.П.П.В. від початку є В.Хамула.

Д.Ф.

ТОВАРИСТВО СПРИЯННЯ УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ РАДІ в Австралії (Society of Friends of Ukrainian National Council), громад.-політ. організація, гол. мета якої полягала у фін. допомозі екзильному урядові УНР та сприянні і поширенні політ. ідей й позицій координаційного центру – УНРади. Подібні організації були заініційовані в кін. 1940-их рр. також в ряді ін. країн поселення укр. діаспори. У грудні 1949 на пропозицію кіл УРДП створено групу сприяння УНРаді в Аделаїді. Спроба заснувати аналогічне т-во в Сідней 1950 не дала бажаних результатів. У грудні 1951 зорганізовано місцеве Т.С.У.Н.Р. в Мельборні, до якого вписалося 130 чл. (гол. І.Яворський). Це т-во провадило активну політ. діяльність, влаштувавши доповіді, популяризувавши ідеї УНР в укр. й загальноавстрал. середовищі та організовуючи збірки на екзильний центр УНР. Рівночасно воно допомогло згуртуватися молодим людям у формі Об'єднання Дем. Укр. Молоді. Згодом постанали т-ва в Перті (гол. – І.Доброско, В.Хилько та ін.) і Сідней (1958, гол. – Іван Любчик, Іван Завада та ін.); так само створено відділи у Ньюкастелі й Канберрі. У березні 1959 відбувся загальноавстрал. з'їзд делегатів, на якому засн. Т.С.У.Н.Р.А. Гол. крайової управи були: І.Любчик, О.Присташевський, В.Олеваренко, В.Кандибко (1985-90) та ін. 1960 у 8 філіях нараховувалося 550 чл. Ін. активні діячі: В.Соловій, С.Яськевич, К.Білінський, Г.Базалицький, В.Онуфрієнко, Микола Володимирів, Павло Шулежко, Іван Байбара, Іван Александрів, Юрій Дем'яненко, Дмитро Мазуренко, Святослав Книш (останній гол.) та ін. У 1980-их рр. Т.С.У.Н.Р.А. стало менш активним, а 1992 воно було розв'язане у зв'язку з тим, що УНРада та екзильний центр припинили свою діяльність.

Лит.: Любчик І. Товариство Сприяння УНРаді в Австралії. Зб. Укр. А.

В.М.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ ГРАДУАТІВ НІПВ (Ukrainian-Australian Graduates Association of NSW) виникло 1978 у Лідкомбі, Сідней. При заснуванні нараховувало 80 чл. Гол.: Т.Бабій (1978, 1980), Мирон Кузик (1979), Л.Гаврилів (1981-82),

Управа Т-ва Приятелів Творчості М.Зерова.

Зліва направо: К.Каздоба, І.Ващишин, Д.Нитченко, К.Карпенко

Іван Кенез (1983-86), Т.Довгалюк (з 1986). Т-во прагнуло створити для випускників високих шкіл атмосферу, сприятливу для обміну ідеями на академічні, культ., гром. та ін. теми. З цією метою організовувались товариські зустрічі та доповіді. У 1978-80 вийшли 3 чч. "Хроніки" (ред. І.Кенез). З кін. 1980-их рр. т-во не діє.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКО-АВСТРАЛІЙСЬКИХ ГРАДУАТІВ В ПА (Ukrainian-Australian Graduates Association in SA), засн. у травні 1979 в Аделаїді. Чл. т-ва стали випускники високих шкіл Австралії укр. походження. Завданням Т.У.-А.Г. ПА є ширити укр. культ. спадщину, заохочувати своїх чл. до академічної, культ. і гром. співпраці з подібними т-вами в Австралії і поза нею, публікувати власні інформаційні видання, вести українознавчу книгозбірню для потреб громадянства та засобів комунікації. Т-во сприяло творенню курсів укр. мови на високошкільному рівні, популяризації муз. мистецтва, гол. бандури, і збирало якісні книги (укр. й англ. мовами) з укр. проблематики. Від 1989 праця зосередилася на збірці фондів для Нар. Руху України та жертв Чорнобіля. 1988 перейменоване на Т-во Укр.-Австрал. Професіоналів та Підприємців. На той час об'єднувало 30 чл. Т-во очолювали: Любомир Микита (1979), Ярослав Фурсенко (1980-82), Юрій Соболев (1983, 1987), Борис Кардаш (1984), Юрій Василюк (1985-86), Ірина Чумак (1988), Богдан Лунишин (1989), Володимир Яковлів (1990), Я.Фурсенко (1991), В.Федюк (1992). До активних діячів належать також Т.Судомляк й І.Микита. Появлявся англомовний бюлетень UAGA Newsletter (3 чч.).

р.м.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ім. Т.Г.ШЕВЧЕНКА (Shevchenko Ukrainian Language Society), засн. 1990 в Мельборні з метою плекання нац. культури, вивчення історії України та піклування про чистоту укр. мови. Виникло як відгук на одноіменне т-во в Україні і своєю активністю бажає допомогти здійснювати подібні цілі, зокрема, в діаспорі. Серед засновників: Д.Пирогів (гол.), Н.Грушецький, Г.Корінь та Д.Нитченко. Крім них, до управи входять Г.Вишневий та Іван Рубан. Чл. 37 (1990) і 57 (1993).

Т.У.М.Ш. провело "Великодню писанку" – збірку фондів для допомоги Україні, демонструє фільми про сучасні події.

р.м.

"ТРЕМБИТА" (Ukrainian Choir Trembita), укр. хор у Нортгемі, ЗА, засн. ще в час подорожі до Австралії корабля "Мозефарі" (квітень-травень 1949) з переміщених осіб під керівництвом Я.Микитюка – постійного диригента "Т.". Коротко хор мав осідок у переселенчому таборі в Грейландс б. Перту. Реорганізований у Нортгемі в липні 1951, він став першою укр. організацією в ЗА і виступав на відкритті родинного переселенчого табору б. цього міста у присутності австрал. мін. іміграції А.Колвела, а потім, упродовж 10 рр., на церемоніях натуралізації. Управу хору очолювали: Володимир Глібовицький (1949-52), Я.Микитюк (1952-56), Григорій Кульчицький (1956-58) і Василь Корбула (1958-64). У 1949-51 хор виконував функції загальногром. організації, потім виступав на всіх гром. концертах і святах у Нортгемі, давав концерти в Перті. Чл. пересічно 20; діяла також танц. група. 1964 "Т." розв'язано через виїзд багатьох українців з Нортгему.

р.м.

ТУНІС (арабською al-Djumbhuriya, франц. Tunisie), арабська країна в Півн. Африці. Площа 155 тис. кв. км, нас. 8,1 млн (1990); столиця має таку ж назву (Tunis). У 1881-1956 Т. був франц. протекторатом, з 1956 – незалежна республіка. Нас. перев. араби і мусульмани (98%), за франц. протекторату жило від 5% до 6% європейців. По закінченні громадянської війни у Росії (1920-21) до Т. дісталось понад 6 тис. "білих" разом з Чорноморською флотом ген. П.Врангеля. Між ними було до 2 тис. українців, але нац. несвідомих. Деяке ч. їх залишилось в Т. Ін. невідомі переїхали до Марокко, Єгипту, бельгійського Конго; дехто вступив до франц. *Чужоземного Легіону*.

У 1947-56 в Т. у місцевості *Бен Метір* існувала укр. громада, що складалася з працівників і їхніх родин, котрі прибули з таборів ДП в Німеччині й Австрії.

А.Г.

ТУРЕЧЧИНА, Республіка Туреччина (тур. *Turkiye Cumhuriyeti*), держава на Близькому Сході, 97%

території якої знаходиться в Азії (на півостр. Мала Азія), 3% в Європі (на Балканському півостр.). Т. омивається Чорним, Егейським та Середземним морями. Азійська її частина відділяється від європ. протоками Босфор і Дарданелли та Мармуровим морем. Площа 780 тис. кв. км, нас. 56,5 млн (1990).

До зафіксування нинішніх кордонів Т. (1923, згідно з Лозанським мирним договором) територія Османської (чи Оттоманської) імперії зазнавала безперервних змін, проте завжди географічно була наближена до укр. земель, а то й включала в себе певну їх частину. Як сусідня держава Т. (поряд з Польщею і Росією) відіграла досить значну, хоча і суперечливу, роль в істор. розвитку України. З одного боку, українці, зокрема запор. козаки, змушені були постійно боронити свою землю від тур. і татар. нападів, які розпочалися з кін. 15 ст., з другого – за Коз. Гетьманської Держави (17-18 ст.) спостерігалася тенденція й до певного порозуміння з Т. задля використання її допомоги проти зазіхань Польщі і Росії. У 18-19 ст., по втраті укр. коз. державності, українці у складі рос. армії брали участь у рос.-тур. війнах (1735-39, 1768-74, 1787-91, 1806-12, 1828-29, 1877-78). На підставі Берестейського миру 1918, Т. визнала УНР і встановила з нею дипломатичні відносини, які були поновлені після проголошення Акту про незалежність України 1991.

Укр. присутність в Т. мала свою специфіку. Першими українцями в цій країні були невольники та раби. Їх почали вивозити до Т. з кін. 15 – поч. 16 ст., після того як турки опанували півн. побережжя Чорного моря й спільно з кримськими татарами (1478 Кримське ханство визнало тур. зверхність) упродовж двох століть здійснювали грабiжницькі та руїницькі напади на укр. землі. Серед невольників було чимало дівчат та жінок, котрі нерідко потрапляли до гаремів. Одна з таких укр. бранок – знаменита *Роксоляна* (справжнє ім'я – Настя Лісовська, 1505-58), ставши дружиною султана Сулеймана I, справляла помітний вплив на політику Османської імперії. За деякими відомостями, з полонених українців вибрали дружин для тур. султанів – Ібрагіма, Демана II та Мустафи II. До речі, дружина Ібрагіма була матір'ю султана Мухаммеда IV (1648-

87), а дружина Мустафи II – матір'ю султана Османа III (1754-57).

Тяжким наслідком перебування українців в тур. неволі стало перетворення певного ч. дітей, вивезених з України, на яничарів, що відзначалися особливою відданістю султанській владі, фанатизмом і жорстокістю.

Після поразки під Полтавою 1709 в Османській імперії знайшли притулок гетьман І.Мазепа та кошовий Запор. Січі К.Гордієнко з частиною їхнього війська. Мазепинська еміграція повела активну політ. діяльність спочатку в Т., а потім у Франції. Окремі люди з цієї еміграції залишилися жити в Т., але помітного сліду по собі не залишили. Провідні діячі на чолі з новим (екзильним) гетьманом Пилипом Орликом (обраним 1710 у Бендерах) прагнули зацікавити укр. справою міжнар. чинники і створити чергову антимосковську коаліцію. Однак, попри початкові успіхи (1711 П.Орлик уклав союзний договір з Кримом; 1712 Т. визнала його владу на Правобережжі, але не надала йому належної допомоги), збройна боротьба проти Москви на Правобережній Україні у 1711-14 зазнала невдачі. Після кількарічного перебування в Зах. Європі 1722 П.Орлик був фактично інтернований в Салоніках і решту свого життя провів у володіннях Т. (помер 1742).

По розгромі Запор. Січі певна частина козаків (бл. 10 тис.) змушена була покинути рідні землі й оселитися на території Османської імперії в гирлі р. Дунаю. Тут вони заснували Задунайську Січ, яка проіснувала до 1828. Цей істор. епізод, як і попередній етап, пов'язаний з гірким життям українців в тур. неволі, знайшов відображення у нар. піснях і думках, втрах укр. письм., композиторів (опера С.Гулака-Артемівського "Запорожець за Дунаєм", 1863) тощо. Під час Кримської війни 1853-56 у складі тур. армії воювали коз. сотні (т. зв. "султанські козаки"), створені з укр. поселенців півн. Добруджі поляком М.Чайковським (після прийняття ісламу у 1850 змінив ім'я на Садик Паша).

У період 1 світ. війни на території Т., зокрема в Істамбулі, діяло представництво Союзу Визволення України (СВУ). Його керівник Маріян Меленевський на поч. 1915 був прийнятий великим везіром Талаат Пашею, від якого одержав запевнення, що ціллю Т. у війні є створення

укр. держави. Ця сенсаційна вістка облетіла тоді всі столиці як воюючих, так і нейтральних держав. Представництво СВУ мало можливість звертатися до тур. вояків через летючки (Asker) та видало інформативну брошуру *Ukrayna, Rusya, Turkiye, Magalemer mesmu'asi* (1915). У складі рос. армії укр. вояки від 1916 до 1918 перебували на захопленій нею частині тур. території – сх. Анатолії з центром у Трапезунді (Trabzon). Серед свідомих українців у той час в Трапезунді знаходились: Василь Іванис, Лев Биковський, Грицько Хименко, Гриць Рогозний та ін. У 1916-17 перебував тут з дослідною місією відомий тюрколог Агатангел Кримський. Тоді ж у Трапезунді виникла Укр. Громада, що видавала "Вісті Укр. Громади м. Трапезунду" (ред. Г.Хименко). Укр. вояки в складі рос. армії почали творити українізовані частини. 1917 УЦРада призначила М.Свідерського своїм уповноваженим ("комісаром") для українізації військ. частин рос. армії в Трапезунді. Після приїзду М.Свідерського українізація поширилася на весь окупований Трапезундський регіон. 29.10.–4.11.1917 відбувся в Трапезунді Укр. армійський з'їзд, організатори якого навіть видали 5 чч. "Вістей Укр. Військ. З'їзду Кавказького Фронту". В грудні М.Свідерський з деякими укр. військ. відділами виїхав на Україну. У Трапезунді залишилася кінна сотня Г.Хименка, яка короткий час була єдиною охоронною силою міста.

З підписанням Берестейського миру (1918), відповідно до якого Т. визнала незалежність України і встановила з нею дипломатичні відносини, в Істамбулі діяли укр. посольства. Після створення УРСР новий республіканський уряд Т. унормалізував відносини з більшовиками. 2.1.1922 укладено угоду між Т. і рад. Україною про "політ., торг., культ. зв'язки, дружбу та братерство". Але УРСР не мала постійного дипломатичного представництва в Т.

Через брак необхідних джерел важко встановити точну кількість українців у Т. в 1920-40-их рр., показати конкретні вияви укр. громад. життя в цей період. Відомо, напр., що за кілька років після закінчення громадянської війни через Істамбул перейшло і переходново жило в Т. понад 300 тис. емігрантів (т. зв. "білих"), вихідців із Росії. З Т. багато

з них перебралося потім до Балканських держав, Чехословаччини, Франції. Вказана цифра включала й поважне ч. українців, зокрема тих, хто був мобілізований у врангелівську армію. Українці в Т. у першій пол. 1920-их рр. гуртувалися по т. зв. округових земляцтвах Великої України. До них належали земляцтва: Херсонщини, Поділля та Волині, Київщини, Катеринославщини із Запоріжжям, Таврії з Кримом, Кубані з Терщиною і Чорноморщиною; був і земляцький гурт галичан. У 1920-их рр. діяла в Т. Укр. Студентська Спілка. Крім того, існувала Царгородська Рада, навколо якої групувалися окремі українці. 1928 всі ці організації об'єдналися в *Українську Громаду у Туреччині*. За повідомленням журн. "Тризуб" (1928, ч. 22-23), число організованих українців в Т. під ту пору складало прибл. 450-460 осіб. У доповіді ж В.Филоновича, представника Укр. Громади в Т., на 1 конференції укр. еміграції в Празі (червень 1929) говорилося, що в Т. знаходиться 200-250 душ укр. емігрантів. Також вказувалося на низький рівень нац. свідомості українців у Т., їхнє досить скрутне матеріальне та непевне правне становище, що проявлялося, напр., у неможливості вільного пересування по країні. Укр. Громада в Т. була одним із осередків, що входили до складу Укр. Гол. Еміграційної Ради. Її існування продовжувалося деякий час і по закінченні 2 світ. війни (до кін. 1950-их рр.). Давні емігранти повимирали, а їхні нащадки (їх було небагато) асимілювалися. Окремі українці з діаспори (учені, туристи) перебували коротко в Т. і в пізніші часи. Через напружені тур.-рад. відносини в період холодної війни мінімальними були зв'язки України з Т. У нинішніх умовах Т. виявляє деяке зацікавлення долею кримських татар. 1992 між Україною і Т. встановлено дипломатичні відносини. Послом України в Т. в кін. того ж року призначено Ігоря Турянського, а тур. послом у Києві 1993 став Аджар Гермен.

Лит.: Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924; Кобилянський Л. Укр. посольство в Туреччині. "Нова Україна" (Прага), червень-липень 1925; Крупницький Б. Гетьман Пилип Орлик (1672-1742). Варшава, 1938; Логоцький О. В Царгороді. Варшава, 1939; Прицак О. Союз Хмельницького з Туреччиною 1648.

Мюнхен, 1948; Биковський Л. Українці в Трапезунді у ХХ ст. "Визвольний Шлях" (Лондон), чч. 11-12, 1963; Биковський Л. На кавказько-тур. фронті. Спомини з 1916-1918. Вінніпег-Денвер, 1968.

В.Троцинський

ТУРЧИК Віталій (Witalij Turczyk), інж., гром. діяч; н. 1.8.1904 в с. Вінки на Волині. Вчився у гімназії в Луцьку і в Політехніці у Данцігу, де здобув кваліфікацію інж.-земіка. Один із засновників Пласту на Волині. З 1939 на еміграції; провідник Виховної Спільноти Укр. Молоді у Варшаві, пізніше організатор церк. і пластового життя у таборах ДП. До Австралії приїхав 1948 і поселився у Канберрі. Перший гол. УГ в цьому м., активний у Пласті та в УАПЦ.

ТУРЯНСЬКИЙ Роман (Roman Turcki), журналіст, моряк-інж., подорожник; н. 18.5.1923 в Коломиї, Галичина. Там же закінчив гімназію. 1941 навчався в нім. старшинській школі, учасник рад.-нім. війни. На еміграції в Аргентині, згодом працював моряком на скандинавських кораблях. 1958 відбув мандрівку по різних країнах Африки, а 1965 – Азії; 1971-76 разом з дружиною (японкою Катсуко) здійснив доколосвітню подорож на мотоциклі. 1987-88 переплив човном усю течію Амазонки, 1990-92

об'їхав країни кол. СРСР і рад. блоку, 1993-94 знову побував у 12 країнах Азії, в тому ч. у Монголії і Тибеті. З 1968 живе в Японії б. То-

Р.Турянський

кію. Про свої подорожі Т. створив документальні фільми, написав низку репортажів до япон., англомовної та укр. преси ("Овид", Чикаго). В Японії активний як популяризатор відомостей про Україну.

В.М.

ТЯНЬТЗІН (кит. Tianjin), м. в півн. Китаї, адміністр. центр пров. Хебей. Вел. торг., пром. і транспортний вузол країни, відомий ще з

поч. 15 ст. Розташований на р. Хайхе, за бл. півсотні км від її впадіння у затоку Бохайвань (Жовте море), на перетині Великого каналу важливими залізничними, автомобільними та повітряними магістралями. Один з найбільших зовн. портів Китаю. Нас. понад 9 млн (1993).

В кін. 1920-их рр. у Т. поселилась група українців – кол. чл. "Укр. Клубу" в Харбіні та учасників укр. руху на Зеленій Україні й у Сибіру. Серед них – О.Дроб'язко, М.Козловський, К.Рибка, М.Хмелевський та ін. До цієї групи належав також хор Машина і Могильникова, що складався з кол. службовців сх.-кит. залізниці. 1933 постала "Укр. Спілка", яку пізніше перейменували на Укр. Громаду м. Т. Першим її гол. був М.Хмелевський, а по його смерті – К.Рибка; секретарем – О.Дроб'язко. Громада нараховувала бл. 70 чл. (1934). До 1941 вона підтримувала сталий зв'язок з Харбіном, зокрема, із Союзом Укр. Емігрантів, адміністрацією *Українського Національного Дому* та редакцією "*Манджурського Вістника*". По закінченні 2 світ. війни українці з Т. перебрались гол. в Аргентину, США і Канаду.

В.Т.

У

"УКРАИНСКАЯ ЖИЗНЬ" ("Українське Життя"), тижнева сторінка російськомовного щоденника "Гонг Бао" в Харбіні. Друкувалася від січня 1929 до вересня 1930. Вийшло 72 чч.; ред. Іван Світ. У 1933-37 з перервами під тією ж назвою виходила сторінка у рос. щоденнику "Харбинское Время", що видавався японцями; ред. сторінки Д.Барченко.

UKRAINIAN ISSUES ("Українські Питання"), Мельборн, неперіодичний журн. *Товариства Градуатів Вікторії*. Виходив з 1985, ред. Роман Хамула. В 1989 припинив існування, всього з'явилося 9 чч. Тираж 200 прим. Журн. виходив англ. мовою і поміщав статті з проблематики сучасної України та укр. діаспори.

"УКРАЇНА", укр. спортовий клуб (УСК), переіменованій 1955 на укр. спортове т-во "Леви", засн. 1952 в Мельборні. Ініціаторами були С.Місько, В.Вірт, В.Сліпко, Р.Капко, В.Бушедт і О.Данилович; гол. – С.Місько (1952-53), Л.Штинда (1954), В.Вірт (1955), М.Осідач (1956-57, 1961-62), Я.Болюх (1958-59), Ю.Болюх (1962-64), Т.Жовнірчук та Ю.Болюх (1965), М.Болюх (1966), Ю.Савчак (1967), К.Шафтгайтлер і Л.Лазорко (1968-70), Г.Джордж (1971-72), С.Лисенко (1973), Я.Юрчишин (1974). Т-во було діяльне головню у футболі. Футбольна команда "Леви" у 1961 під проводом капітана і тренера С.Плекана здобула мистецтво 1-ої дивізії Вік. і перейшла до стейтової ліги. "Леви" мали також ланки настільного тенісу (гол. М.Ярник, 1965-70) та волейболу (гол. С.Плекан, 1965-70; пізніше Р.Стельмахів). Чл. при заснуванні 30, в 1961 – 240. Т-во було розв'язане у 1974; гроші, реалізовані з продажу його майна, передано УГВ.

Д.П.

"УКРАЇНЕЦЬ В АВСТРАЛІЇ" (Ukrainian Settler), укр. газ. в Австралії у 1957-85. Виходила в Мельборні, спочатку місячно, від 1957

як двотижневик, від 1979 нерегулярно, припинилася в лютому 1985 (ч. 639). Потреба у випускові "У.А." настала, коли перестав з'являтися у 1956 тижневик "Єдність". Задовольнити всіх газ. "Вільна Думка" не могла: політична зрізничкованість спільноти вимагала ін. часопису. Тому К.Гімбельрайх з групою однодумців, гол. прихильників Держ. Центру УНР, склавши на фонд видання по 10 фунтів, приступили до випуску "У.А." (ред. К.Гімбельрайх). Після 6-го ч. фін. труднощі змусили Гімбельрайха припинити видання. Газ. перебрав видавець *B.Ignatiev*, який і був ред. до 1981. Ігнатів через пресову кампанію приєднав передплатників, збільшив обсяг газ., перевів її з місячника на двотижневик. 1958 (в той час газ. мала тираж 200 прим.) до редколегії Ігнатів приєднав Л.Гаєвську-Денес, М.Дейко, Василя Шевченка, Григорія Козака і Олексія Коваленка, а на співроб. В.Онуфрієнка, П.Вакулєнка, С.Радіона, о.Н.Плічковського, І.Рубана, Євгена Шведченка і В.Дубова. Пізніше серед авторів газ. визначилися Іван Дубовський (США), Володимир Каспенкович, П.Грін, М.Глухова, С.Ванчицький, Г.Вишневий, О.Підгородецький, І.Брозницький, П.Дубів. Карикатуристом був М.Окопний. Пізніші ред.: Мирослав Ліщинський (1982-84) і Валеріян Михайлів (1985).

Лит.: Ігнатів Б. Часопис "Українець в Австралії". 36. Укр. А.; "Українець в Австралії" (М.), 12.12.1976 (ювілейне ч.).

С.Радіон

УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА (УАПЦ) в Австралії і Новій Зеландії (Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in Australia and New Zealand).

Історія

Церк. життя правос. українців в Австралії починається 26.9.1948 заснуванням першої правос. парафії,

що прибрала назву Святомиколаївської, у Канберрі свящ. А.Теодоровичем, який прибув до Австралії в червні 1948 разом з укр. емігрантами з таборів ДП в Німеччині й був призначений на дворічну контрактну працю до Канберри. Незабаром, коли почали творитися парафії УАПЦ і в ін. місцях, де поселювано більшими групами укр. емігрантів, митр. УАПЦ на чужині Полікарп Сікорський призначив А.Теодоровича адміністратором УАПЦ в Австралії.

У 1949 прибули до Австралії разом з емігрантами, як контрактіві робітники, священники Анатолій Стришинський до Сіднею, Б.Сташишин до Мельборну, Г.Фомічевський до Перту, П.Грушецький до Аделаїди, С.Шумський до Брізбану; протоієрей *Д.Буртан* (обслуговував імігрантські табори у Вік.) та диякони О.Пігулевський і Микола Критюк до Сіднею. 26.6.1949 прибув до Австралії, як утриманець родини, єп. С.Гаєвський, який виступив з УАПЦ в Німеччині. Він взявся очолити священників, які відмовилися служити в УАПЦ під адміністрацією о. А.Теодоровича. За те митр. Полікарп декретом від 3.3.1950 заборонив йому виконувати єпископські обов'язки. Єп. Гаєвський не підкорився і зорганізував свої парафії. Першою серед них була парафія св. Афанасія Лубенського в Редферні (Сідней). До нього зголосилися на службу священники з соборноправної єпархії УАПЦ Іван Манько, Іван Перелазний і диякони Юрій Горбунов та В.Ковалевський. Так започаткувався двоподіл в УАПЦ в Австралії.

В 1950 прибув до Мельборну протоієрей І.Винницький. Прибули також до Мельборну свящ. Олександр Зелінський та диякон Володимир Пиндюра, але вони до праці в УАПЦ не зголосилися.

Потреба очолити УАПЦ в Австралії єпископом стала нагальною. По різних заходах митр. Сікорський призначив кандидатом на єпис-

Святопокровська церква в Гомбуші, Сідней

копа архимандрита Укр. Греко-Правос. Церкви в Канаді *І.Данилюка*. 7.9.1952 відбулася в Парижі його хіротонія на еп. УАПЦ. На соборі УАПЦ, що там же відбувся, піднесено еп. *І.Данилюка* на архиеп. Сіднейського і Австрал.-Новозеландського, а протоієрея *А.Теодоровича* в сан протопресвітера УАПЦ. 1.4.1953 владика *І.Данилюк* прибув до Австралії і відразу зустрівся з еп. *С.Гаєвським*, щоб залучити його до активної єпископської праці в УАПЦ. Заходи еп. *Данилюка* увінчалися успіхом. 18.4.1953 стало поєднання, і еп. *Гаєвський* зі своїми парафіями Святоволодимирською у Водонга, Вік., і Святоафанасієвською в Редферні став помічником архиеп. *Данилюка*. Остеронь лишився соборноправний свящ. *Всеволод Коломийців-Майданський*.

Діяльність архиеп. *Данилюка* несподівано перервалася його раптовою смертю від удару серця 7.11.1953. Але його заходи скликати собор УАПЦ здійснилися. Перший собор УАПЦ в Австралії відбувся 26-29.12.1953 в Мельборні. На соборі обрано еп. *Гаєвського* правлячим єпископом УАПЦ з осідком у Мельборні і з титулом архиеп. Мельборнського й Австрал.-Новозеландського. Собор обрав органи церк. управління: єпархіяльну раду з 5 чл. духовенства й 5 світських осіб. Єпархіяльна рада вибрала консисторію, постійно діючий виконавчий орган при правлячому

єпископові, в такому складі: протоієрей *І.Винницький*, свящ. *Г.Фомічевський* та *І.Хом'як*. На тому ж соборі в Сідней обрано кандидатом на єпископа суддю *В.Соловія*. Він у травні 1954 був висвячений на свящ. й призначений помічником настоятеля Святопокровської парафії в Сідней. У 1954 відбулися деякі зміни настоятелів парафій. *О.Пігулевський* став настоятелем Святопреображенської парафії у Гренвілі (Сідней), *Г.Фомічевський* місієним свящ. і відбув шестимісячну подорож до Нової Зеландії. Там він зорганізував церк. громади УАПЦ у Веллінгтоні, Окленді й Крайстчерчі.

Після першого собору поживалася праця духовенства й вірних. Редакцію органу консисторії "*Наш Голос*" перенесено з Аделаїди до Мельборну. Всі парафії взялися за будову церков. Поєднання, що його осягнув архиеп. *Данилюк*, довго не протривало. Група мирян під проводом протоієрея *В.Коломийцева-Майданського* почала організовувати Соборноправну УАПЦ. Вони створили крайову церк. раду і разом зі свящ. *Олександром Зелінським*, *А.Стришинським* та протоієреєм *Д.Буртаном* перейшли під юрисдикцію соборноправного еп. *Григорія Огійчука* в США. Соборноправні свящ. обрали з-поміж себе *Д.Буртана* на кандидата в єпископи і 28.8.1955 у Чикаго його висвятили єпископи *Огійчук* і *Микола Урба-*

нович. У чернецтві він прибрав ім'я *Доната*; потім повернувся до УАПЦ й став вікарієм правлячого еп. *Гаєвського*. Повернення еп. *Доната* до УАПЦ викликало новий поділ Церкви. Група парафій під проводом протопресвітера *Теодоровича*, не бажаючи бути під зверхністю еп. *Гаєвського*, найменувався "митрополичою єпархією" і перейшла під безпосередню юрисдикцію митр. *Ніканора Абрамовича* в Німеччині. Поряд існувала група еп. *Гаєвського*, яка також була в юрисдикції митр. *Н.Абрамовича*. Ця аномалія закінчилася на спільному соборі, що відбувся 29-31.12.1956, об'єднанням обох груп в одну т.зв. "об'єднану УАПЦ" під авторитетом еп. *Сильвестра* і його вікарія *Д.Буртана*. Проте по двох місяцях об'єднання розпалося. Невелика група соборноправників під проводом *В.Дубова* зі свящ. *Володимиром Піндюрою* відійшла назад до соборноправного еп. *Г.Огійчука*, а "митрополичою єпархією" під проводом протопресвітера *А.Теодоровича* та "об'єднану єпархію" під керівництвом єпископів *Гаєвського* й *Буртана* погодився далі мати під своєю зверхністю митр. УАПЦ в Німеччині *Н.Абрамович*. Так в УАПЦ настав триподіл.

Заходами "митрополичої єпархії" 30.11.1958 висвячено *В.Соловія*, що прибрав у чернецтві ім'я *Варлаама*, у Чикаго, США, митр. *Іоаном Теодоровичем*, архиепископами *Мстиславом Скрипником* та *Генадієм Шиприкевичем* і еп. *Володимиром Мальцем* у сан єпископа УАПЦ з титулом еп. Чернігівського. Обидві єпархії УАПЦ в молитовному єднанні діяли побіч себе. В той же час еп. *Соловій* постійно робив заходи, щоб їх з'єднати адміністративно в одну. Зрештою його заходи увінчалися успіхом, коли еп. *Гаєвський* пішов знову на спочинок, а "об'єднану єпархію" у січні 1963 очолив сам еп. *Буртан*. На між-єпархіяльній нараді обох єпархій 9.11.1963 ухвалено постанову про повне організаційне об'єднання, яке обняло 22 свящ. УАПЦ. Хоча формально двоподіл в УАПЦ еп. *Соловієві* вдалося усунути, але фермент не вщухав і вибухнув новим поділом. 29.8.1965 на своїх загальних зборах Святопокровська парафія УАПЦ в Ессендоні (Мельборн), яку очолювали свящ. *Б.Сташишин* та *І.Винницький*, вирішила вийти з-під керівництва владик Со-

ловія й Бургана. За нею пішло кілька ін. парафій, які очолив зі спочинку єп. С.Гаєвський. Він допоміг цим парафіям перейменуватися на *Українську Православну Церкву (Автокефальну) в Австралії (УПЦА)* та перейти під зверхність Укр. Греко-Правос. Церкви в Канаді. Так здійснював найбільш відчутний тривалий поділ УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії.

Постійні заходи єп. В.Соловія і Д.Бургана привернули єдність в УАПЦ в Австралії, а пізніше, від 1983, подібні старання архиєп. УАПЦ Володимира Дідовича, аж до його смерті (1990), не увінчалися успіхом. В 1970-их рр. УАПЦ в Австралії звернулася прямо до архиєп. Мстислава Скрипника в США, який став її правлячим єп. У квітні 1972 М.Скрипник відбув архиєпископську візитацію до Австралії.

По смерті архиєп. В.Дідовича митр. УАПЦ Мстислав Скрипник призначив опікуному австрал. єпархії УАПЦ єп. УПЦ в США Антонія Щирбу з Бавнд Бруку.

На 12-ому спільному соборі УАПЦ і УПЦА 27-29.12.1992 в Канберрі обидві єпархії об'єдналися. Постала одна УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії. Обрано нову консисторію в складі: гол. протопресвітер М.Сердюк, секретар Володимир Бушгедт, скарбник Микола Володимирів.

Парафії і душпастирські осередки

1990 в складі УАПЦ перебували такі парафії:

1. Парафія св. Покрови в Гомбуші (Сідней), засн. 1949 протопресвітером А.Стришинським, має власний храм (збудований 1958) і прицерк. залю. Настоятелі: протопресвітери А.Теодорович (найдовше), О.Пігулевський.

2. Парафія св. Афанасія Лубенського в Гренвілі (Сідней), засн. 1950 єп. С.Гаєвським, має власну церкву (збудовану 1960) і залю. Теперішній настоятель протоіерей В.Люлька.

3. Святопреображенська парафія в Блектавні (Сідней), засн. 1958 свящ. Миколю Критюком. Настоятель протоіерей В.Черванів. Власний храм (дерев'яний, збудований 1956) і зала.

4. Парафія Успення Пресв. Богородиці в Балаклаві, Вік., засн.

1966. Настоятель протоіерей В.Салига. Власна церква (куплена 1976) і зала.

5. Парафія Різдва Пресв. Богородиці в Джілонгу, Вік., засн. 1952 протоіереєм Б.Стасишиним. Настоятель протоіерей В.Подригуля. Власний храм (збудований 1976).

6. Парафія св. Володимира у Водонга, Вік., засн. протоіереєм Г.Фомічевським. Власна церква (дерев'яна, 1964). Настоятель свящ. Юрій Досенко.

7. Святопокровська парафія в Аделаїді, засн. 1957 свящ. Іллею Миколаєнком. Власна церква і зала. Настоятель протоіерей Н.Плічковський.

8. Парафія св. Миколая в Мейлендс (Перт), засн. 1950 протоіереєм Г.Фомічевським. Церква збудована 1959. Настоятель протоіерей В.Мовчан.

9. Парафія св. Миколая в Тирнер (Канберра), засн. 1948 протоіереєм А.Теодоровичем. З 1972 власна церква (комплекс правос. центр, збудований 1988).

10. Парафія св. Миколая в Аннерлей (Брізбан), засн. 1950 протопресвітером С.Шумським, з власною церквою (збудовано 1966). Два місійні осередки без церков існують в Ньюборві, Вік., та у Веллінгтоні, Нова Зеландія, і без постійних священників.

При парафіях діють церк. братства і сестрицтва (див. *Братства*).

Ієрархія і церк. управління

За увесь час 45-річного існування УАПЦ в Австралії її очолювали такі ієрархи: архиєп. Ніканор Шиприкевич (здійснював юрисдикцію з Німеччини) – 1950-51; архиєп. І.Данилюк – 1953; архиєп. С.Гаєвський – 1953-63; архиєп. В.Соловій – 1958-66; архиєп. Д.Бурган – 1966-71; архиєп. М.Скрипник (осідок в США) – 1972-86; архиєп. В.Дідович – 1986-90; архиєп. Антоній Щирба (осідок у Вашингтоні) – з 1990.

Ін. правлячі органи:

В 1950-53 діяло *Вище Церковне Управління УАПЦ*.

1-ий собор УАПЦ відбувся в Мельборні 26-29.12.1953; обрав єпархіяльну раду та консисторію, які очолюв митрофорний протоіерей І.Винницький;

2-ий собор відбувся також у Мельборні 29-31.12.1956. Єпархія-

льну раду і консисторію далі очолював І.Винницький;

3-ій собор 29-30.12.1960 обрав гол. єпархіяльної ради І.Винницького, а консисторії протопресвітера А.Теодоровича;

4-ий собор в Мельборні 26 - 28.12.1964 доручив очолити єпархіяльну раду у повному складі існуючих рад обох єпархій єп. В.Соловієві, а гол. консисторії став єп. Д.Бурган;

надзвичайний собор з'єднаної УАПЦ в Блектавні, НПВ, 26-27.12.1965 обрав єпархіяльну раду і консисторію, що їх очолював А.Теодорович;

5-ий собор 24-25.12.1967 обрав тільки розширену консисторію з гол. архиєп. Д.Бурганом та діючим гол. А.Теодоровичем;

6-ий собор 1-2.4.1972 у Сідней обрав гол. консисторії протопресвітера І.Манька;

7-ий собор 29-30.3.1975 також у Сідней обрав гол. консисторії протоіерея О.Теодоровича;

8-ий собор 10-11.6.1978 обрав гол. консисторії О.Теодоровича;

9-ий собор 3-5.10.1981 обрав гол. консисторії протопресвітера О.Пігулевського;

10-ий собор 26-27.5.1985 переобрав гол. консисторії О.Пігулевського;

11-ий собор 20-21.10.1988 відновив єпархіяльну раду, обравши її гол. архиєп. В.Дідовича, а гол. консисторії О.Пігулевського;

12-ий собор у Канберрі 27-29.12.1992 обрав гол. консисторії протопресвітера М.Сердюка.

Керівні органи УАПЦ, як і окремі парафії, друкували свої періодичні й неперіодичні видання (див. *Релігійна Преса*). Всіх православних – УАПЦ, УПЦА та УАПЦ (Соборноправна) – зареєстрованих у парафіях було 2 700 (1958). Фактичне число православних було значно вищим.

Літ.: Теодорович А. Укр. Автокефальна Правос. Церква в Австралії і Новій Зеландії. 36. Укр. А.; Плічковський Н. Нарис історії Укр. Правос. Церкви. С. – Аделаїда, 1988; Радіон С. Історія Свято-Успенської парафії УАПЦ. Балаклава, 1988; Бушгедт В. Укр. Правос. Церква в Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Чигрин М. (ред.) Укр. Автокефальна Правос.

Церква в Австралії й Новій Зеландії. Альм. УАПЦ.

С.Радіон

УКРАЇНЬСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА СОБОРНОПРАВНА, УАПЦ-С (Ukrainian Autocephalic Orthodox Church – Sobornopravna) в Австралії постала після розламу парафії "незалежного єпископства" під проводом єп. *С.Гаєвського* в Редферні, Сідней, у 1949. Тоді ж там створилася крайова церк. рада соборноправників. До УАПЦ-С належали свящ.: *В.Коломийців-Майданський*, *О.Зелінський*, *А.Стришинський* та *Д.Буртан*, який 1955 був висвячений у сан єп. УАПЦ-С як єп. *Донат* і очолив УАПЦ-С в Австралії. Єп. *Буртан* поєднався з групою єп. *Сильвестра* (1956) і згодом, разом з ним, з УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії (1963). З цим поєднанням не погоджувалися ін. соборноправники, які залишилися далі окремою УАПЦ-С під зверхністю архієп. *Григорія Огійчука* в США. Однак свящ. УАПЦ-С поступово переходили зі своїми парафіями до УАПЦ або УПЦА. Останнім свящ. УАПЦ-С в Австралії був *Володимир Пиндюра*, який 1971 приєднався до Святотроїцької парафії УПЦА в Карлтоні (Мельборн). Після цього залишалася ще одна громада соборноправною, а саме церква св. *Василія Липківського* (канонізацію якого ін. православні ставлять під сумнів) в Ньюкастелі, НПВ, зі свящ. *Голокозом* на чолі.

С.Р.

УКРАЇНЬСЬКА АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКА ЛІГА в Австралії і Новій Зеландії, політ. організація, що заступає позиції АБН та є його підрозділом в Австралії. Постала в березні 1956 з метою творення мережі для діяльності АБН серед українців та зміцнення укр. позицій у створеній 1953 Міжнац. Делегатурі АБН в Австралії. Перша назва – Укр. Делегатура АБН – змінена на теперішню – У.А.Л. в 1965. Гол. були: *М.Шегедин* (1956-57, 1964-65), *В.Коцюмбас* (1957-64). У.А.Л. мала в 1964 7 відділів та 560 чл., з них найбільші в Мельборні та Сідней. На У.А.Л. спиралась діяльність Міжнац. Делегатури АБН, створеної 1957 (гол. – угорець *Н.Мегай* та румун *І.Унгару*). У.А.Л. та Міжнац. Делегатура провадили антирад. по-

літ. діяльність та пропаганду (демонстрації, прес-конференції, видання листівок, участь у міжнар. форумах, висилання петицій, протестів тощо). Фінансово підтримувала місію АБН на Формозі. 1957-63 У.А.Л. видавала неперіодично журн. "Інформативний Листок АБН" (вийшло 5 чч.; ред. *В.Литвин*, *П.Сорока*). *Ярослав Стецько*, гол. АБН, відвідував з Європи кілька разів Австралію. З укр. боку чл. і прихильники У.А.Л. – це в основному особи із середовища ОУН *С.Бандери*. Гол. діячі: *Р.Драган*, *В.Литвин*, *О.Кошарський*, *Ю.Венгльовський* та ін. В 1965 У.А.Л. реорганізувалась і прийняла назву *Ліга Визволення України*.

В.М.

УКРАЇНЬСЬКА БРАТЬСЬКА ШКОЛА ім. МИТРОПОЛИТА А.ШЕПТИЦЬКОГО в Мельборні, найбільша укр. суботня школа в Австралії; засн. в липні 1951 за ініціативою братства св. Петра і Павла (гол. *І.Яворський*). Спочатку вписалося 30 учнів; вчили українознавчих предметів добрі педагогі, що набули освіту ще в Україні, а релігію (окремо для кат. і правос. учнів) – їх священник. На перших порах навчання провадилося при австрал. кат. церкві св. *Августина*, згодом в Укр. Нар. Домі в півд. Мельборні, а з 1960 в дільниці *Ессендон*. В 1965 У.Б.Ш. одержала окремі приміщення при новозбудованій катедрі св. Петра і Павла. Число учнів (а також клас) постійно зростало: 1955 – 72 учні, 1960 – 111, 1965 – 107, 1970 – 158, 1975 – 147, 1980 – 152, 1985 – 213, а потім зменшувалося: 1990 – 157, 1992 – 147. З 1958 навчання в У.Б.Ш. триває десять років – 7 рр. відповідник нар. школи, а 3 рр. – українознавство. В 1963 впроваджено дворічні пед. курси, випускники яких скоро стали вчити в У.Б.Ш.

Керівниками школи були: *М.Осідач* (1951-53), *Марія Ліщинська* (1954-55), *Іван Бучма* (1956), *Є.Завалинський* (1957-65), *М.Куціль* (1966-71), *Іванна Мамчак* (1972-79), *С.Романів* (з 1980). За час існування школи через неї перейшло бл. 80 учителів; 1992 вчили 23 учителі, серед них свящ., сестри *Василіянки* (які також провадять дитячий садок), випускники пед. курсів. З-поміж учителів працювали досвідчені педагогі (крім назва-

них): *Д.Нитченко*, *Т.Ляхович*, *Л.Гаєвська-Денес*, *М.Моравський*, *Ярослав Савчак*, *Марта Семків*, *Марія Цюпак*, *М.Юзва*, *О.Чепіль*, *М.Яворська* та ін.

В У.Б.Ш. вчать нар. танців, співу, існують гуртки творчого писання. При школі діє бібліотека для учнів, працює батьківський комітет. В рамках політики *багатокультурності* школа дістає допомогу від стейтового уряду. Інспекцію навчального процесу проводить *Українська Центральна Шкільна Рада*.

Літ.: *Завалинський Є.* Історія Укр. Братської Школи ім. Митр. А.Шептицького в Мельборні. "Ц.Ж.", чч. 3, 4, 1966.

С.Романів

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА АВСТРАЛІЙСЬКОЇ СТОЛИЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ (Ukrainian Community of Australian Capital Territory), засн. в Канберрі 1950 за ініціативою протопресвітера *А.Теодоровича*, *С.Парамонова*, *В.Турчика* й *Олега Кавуненка*. 1950 було 30 чл., 1962 – 50, 1988 – 90. Громада відзначає укр. нац. річниці й свята, влаштовує культ. імпрези, утримує контакти з етнічними й австрал. організаціями. Вона заснувала (1955) і є опікуном Школи ім. *Лесі Українки*, видає неперіодично бюлетень "Громада" (1959-78); 1979-87 квартално, від 1988 знову неперіодично. З 1973 УГ АСТ передає тижневі радіопроеграми, що їх готує *Наталія Жуківська*. Гол.: *В.Турчик*, *Р.Микитович*, *Варфоломей Мойсеєнко*, *Андрій Гаженко*, *О.Кавуненко*, *Володимир Шафрон*, *Іван Малецький*, *П.Грін*, *Григорій Гіряк*, *Анатоль Жуківський* мол., *А.Жуківський* старш., *Богдан Андрусак*, *Остап Гробелько*. Ін. важливі діячі: *о.Олександр Теодорович*, *С.Місько*, *Маруся О'Саліван*, *Степан Василік*, *Роман Івашків*, *Петро Петрикович*, *Степан Баран*, *Ф.Габелко*.

Р.М.

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА ВІКТОРІЇ (Association of Ukrainians in Victoria), стейтова центральна укр. організація Вік., засн. 9.9.1949 в Мельборні; спочатку вписалося бл. 170 чл. Очолив УГВ *І.Грушецький*, а крім управи діяла ще й рада, до якої входили представники різних гром. організацій. З ініціативи УГВ відбуто з'їзд укр.

громад Австралії у червні 1950. Тоді створено першу загальноавстрал. укр. централю – *Об'єднання Українців Австралії*, що пізніше перетворилося на *Союз Українських Організацій Австралії*.

Для діяльності УГВ і членських організацій в Мельборні придбано 1953 нар.дім. Гол. УГВ були: І.Грушецький (1949-50), В.Болюх (1951), Б.Шемет (1952-54, 1960, 1972-75), Л.Гаєвська-Денес (1955), О.Нагірний (1956-63), А.Глуханич (1964-66), Б.Назар (1967-69), Іван Кирлик (1970-71), С.Лисенко (1976-86), С.Романів (з 1987). Управа діяла в складі 7-15 чл. Для окремих акцій організовувалися спеціальні комітети.

Крім поважної організаційної роботи, УГВ вела культ.-осв. працю, осередком якої був Укр. Нар. Дім в Мельборні. В рамках УГВ постали Театр ім.Л.Курбаса, Лит.-мист. клуб (діє з 1954) та дискусійні клуби. УГВ ініціювала та брала участь у низці мист. імпрез, виставок та фестивалів.

На зовн. відтинку проведено інтенсивну працю. Розвинулася співпраця з Добросусідською Радою (Good Neighbour Council), австрал. Ліберальною партією, з організаціями і представниками народів з-поза залізної заслони. Заходами УГВ дійшло до створення Австрал.-Укр. Т-ва (1955). УГВ багато працювала для ведення укр. пропаганди, зокрема антирад. акцій, та в обороні політ. в'язнів України.

До УГВ входить 8 місцевих філій. Філії УГВ виникали в такому порядку:

Першою була засн. філія в м. *Сеймурі* 16.4.1950; вписалося 70 чл. У зв'язку із розселенням українців філія розв'язалася 1959.

Філія в *Ньюборові* постала 30.05.1950 головно з укр. поселенців у таборі Ялорн Норд, бл. 50 чл.; пізніше належали також чл. із сусідніх таборів і місцевостей, а осідком став Ньюборов. Гол. були: О.Швайлик, М.Бащук (кількакратно), Б.Баран, А.Опанович, П.Павлишин, О.Войтків, Й.Кравець, В.Кучер.

Філія УГВ у *Водонга* постала 1.4.1951; гол.: Леонід Ребекун, Ераст Бурачинський, Йосип Качмарський, Іван Береза, Микола Чердиченко, Василь Товсто'ят (най-

довше) та ін. Чл. 35 (1955), бл. 60 (1990).

30.3.1952 відбулися установчі збори філії УГВ в *Ардірі-Саншайні*, членство якої зросло від 30 до 150 в 1958. Гол. були: П.Фурик, Т.Кривуля, Л.Томин (тричі), М.Давидюк, М.Павліш (двічі), В.Левинський (кількакратно) та І.Деркач.

В *Джіллонгу* постала філія УГВ 8.6.1952, чл. – бл. 120 осіб. Гол. були: Богдан Хамчук, І.Стефанів (5 рр.), А.Кричко (3 рр.), М.Саймелюк (2 рр.), С.Мазурок, Д.Сем'янів.

Філія УГВ в *Баллараті* засн. 18.1.1953. Гол.: Ю.Овчаренко (2 рр.), К.Костенко (2 рр.), Я.Гвоздецький (2 рр.), Р.Жилан, А.Овчаренко.

Філія в *Ньюпорті* створилася 23.8.1953, а її гол. були: Я.Гевко, Василь Михайлів, П.Сорока (двічі), Е.Підгорецький, Т.Яськевич, Микола Климко, Павло Кисляк (двічі), П.Грещук.

Філію в *Мафрі* (Maffra) засн. 1.8.1953; гол.: Михайло Бобик, С.Лисенко, Григорій Топільницький, Іван Якубович, Василь Тимчишин, Дмитро Максимович, Василь Абрам'юк. Філію розв'язано в 1959.

16.10.1954 в *Сейнт Албансі* перетворено на філію УГВ раніше тут засн. "Укр. Клуб". Гол. філії обирались: П.Малиновський, С.Кулик (кількакратно), М.Ковальчук, Ю.Корницький.

Філія УГВ в *Нобл Парку* постала 5.5.1962; її очолювали: І.Єфименко (кількакратно) та М.Сліпецький (найдовше).

В 1950-их рр. УГВ здійснила спробу видавати власний журн. "Наш Бюлетень" (ред. Д.Нитченко, вийшло 5 чч.), а з 1984 появлявся кварталньо "Вісник УГВ".

До діячів УГВ, крім перерахованих гол., належали: В.Білинський, М.Болюх, Я.Булка, В.Бушдет, Ю.Венгльовський, П.Верещака, Роман Гіжовський, М.Дейко, В.Дубів, Іван Дурбак, П.Кардаш, Ольга і М.Кліоновські, З.Когут, Г. і С.Корені, Артем Кричко, Л.Лаврівський, В.Литвин, Я.Логин, Т.Ляхович, С.Місько, Д.Нитченко, Микола і М.Осідачі, М.Павлишин, еп. І.Прашко, С.Радіон, М. і Т.Сліпецькі, П.Сорока, Василь Товсто'ят, В.Фокшан, Павло і Марія Цюпаки, М.Шегедин, О.Черкаський, Т.Яськевич та ін. УГВ є однією з найсильніших складових частин СУОА, який в більшості мав осідок у Мель-

борні. Завдяки УГВ збережено понадпартійний характер гром. централі і практиковано нац. гром. консолідацію в укр. житті Австралії.

М.Болюх, А.Глуханич

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА ЗАХІДНЬОЇ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Association of Western Australia), засн. в Перті 1950. Ініціативна група, в якій провідними були Ярослав Бурбелло, П.Кардаш і Р.Литвин, скликала в жовтні 1949 перші збори українців. Тут обрано організаційний комітет (крім названих, чл. був П.Доброскоченко), який увійшов у зв'язок з австрал. урядовими установами і 25.2.1950 скликав установчі загальні збори. При заснуванні УГ ЗА мала 78 чл. Ї гол. були: В.Мричко (1950), Р.Кузмич (1950-51), О.Менцінський (1951-53, 1954-58), П.Первухин (1953-54), П.Гутей (1958-67), В.Мандичевський (1967-71), М.Дошак (1971-74) і В.Гончаренко (від 1974).

При УГ ЗА створено хор "Бандура", танц. групу М.Березовської (яку згодом вів В.Каня), *Драматичний Гурток ім. Лесі Українки*. Відкрито укр. школи, спортове т-во "Київ". Укр. скупчення у *Нортгемі*, зорганізоване 1951 як філія УГ ЗА, через непогодження зі статутом 1954 оформилося окремою громадою.

Побудова *Українського Народного Дому в Перті* завершилася 1961 за головування П.Гутея. 1958 став виходити "Інформаційний Бюлетень" (ред. Микола Буткевич, який разом з Іваном Мовчаном входив до президії громади). Мистець укр. нар. танцю Василь Авраменко, приїхавши з США до Перту в 1961, заснував при громаді школу танку, що її згодом вели Б.Карпевич, Ф.Мельничук. 1964 урочисто відкрито бюст Т.Шевченка.

Під проводом В.Мандичевського УГ ЗА поставила наголос на зовн. зв'язки і працю з молоддю. Створився клуб укр. молоді з культ. розваговою програмою при культ.-осв. референтурі (діячі – Богдан Вархомий, Софія Матіяш).

Політика багатокультурності в 1970-их рр. дала можливість УГ ЗА затіснити зв'язок з урядовими колами і зробити внесок у розвиток, зокрема, багатокульт. освіти в ЗА. 1976 зорганізовано укр. програму на радіостанції 6НР (див. *Радіомовлення*). 1977 заходами Б.Микитюка на держ. кошт громада затруднила

працівника А.Мандичевського. Коротко появлявся орган громади "Громадські Вісті". У 1970-их рр. діяв вокальний ансамбль "Каштани". Більша частина цієї діяльності припала на тривалий період урядування гол. В.Гончаренка. Найактивнішими в управі УГ ЗА у 1980-их рр. були представники старшої генерації; 1989 вибрано до керівництва молодших членів.

Громада підтримує зв'язки з великими скупченнями українців у Карлгурлі і Албані. Для координації спільних укр. акцій у Перті діє культ.-осв. рада. УГ ЗА співпрацює з ін. укр. організаціями у Перті, зокрема СУМ і СУА, бере участь у спільних політ. маніфестаціях з представниками східноєвроп. діаспорних спільнот, плекає зв'язки із зах.-австрал. установами. Крім названих, у праці відзначалися: М.Менціньська, Євстахій Темник, О.Желіховський, В.Стасів, І.Усов, І.Легкий.

Лит.: Буткевич М. Історія організованого гром. життя українців Зах. Австралії. 36. Укр. А.

М.Павлишин

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА КВІН-СЛЕНДУ (Ukrainian Association of Queensland) в м. *Брізбан*, надбудова укр. гром. життя у стейті Квінс., чл.-засновник Об'єднання Українців Австралії (ОУА), згодом СУОА. Створена 27.12.1949 заходами ініціативного комітету із провідною роллю Володимира Винницького і Р.Павлишина та раніших емігрантів М.Мережаного й Григорія Бодні, які прибули з України через Китай. Окрім ініціаторів, до першої управи увійшли: С.Горський, Ярослав Гембатьок, Василь Голояд, Яків Багайлюк, Петро Чорненко і Василь Денес; свящ. Сергій Шумський очолив контрольну комісію.

Гол. УГ Квінс. були: В.Винницький (1949-51), Р.Павлишин (1951-67 і 1980-82), П.Приступа (1967-68), Вадим Калкатіно (1968-70), П.Гупало (1970-72 і 1983-85), Г.Самійленко (1972-75 і 1976-77), Антон Столяр (1975-76), О.Сухарський (1977-80), Анатолій Жуківський мол. (1982-83 і від 1987) та І.Бринза (1985-87).

Упродовж першого періоду, до 1954, коли УГ Квінс. користувалася приміщенням кат. школи св. Луки у передмісті Бюранда (Buranda),

стали діяти гром. хор, театр. трупа, танц. та спортовий гурткі. Встановлено традицію відзначування нац. свят і запроваджено щонедільні сходи та програму товариських зустрічей і забав.

Другий період, до 1967, збігається з тривалим урядуванням гол. Р.Павлишина. Закуплено і розбудовано нар. дім (1964). Громаду правно зареєстровано (1955), організовано рідне шкільництво у передмістях укр. скупчення *Окслей* (Oxley) і *Дарра* та в *Брізбані* (1954-55). 1958 засновано філію Громади в *Окслей*, а 1963 рішенням загальних зборів розв'язано внаслі-

док зтяжнього конфлікту; 32 чл. (із 160) відійшли і створили окрему УГ Квінс. в *Окслей*. Управа під головуванням Р.Павлишина сприяла заснуванню станиці Пласту, підтримувала зв'язки з Добросусідською Радою (Good Neighbour Council).

У наступній декаді (1967-77) УГ Квінс., зокрема через В. Калкатіна, співпрацювала з організацією "Громадяни за свободу" (Citizens for Freedom), брала участь у популярному *Брізбанському фестивалі "Варана"* (Warana), де відзначилися П. і Марта Гупали. У 1975 вперше гол. УГ Квінс. став уродженець Австралії Антон Столяр. Серед чл. управи активізуються представники мол. покоління Петро Струк і С.Піскор, що дає запоруку довшого існування організованого життя Громади.

У 1979-83 помітне підсилення діяльності за участю молодих сил (Наталія Керик, новоприбулий до *Брізбану* А.Жуківський мол.). У 1981 оформлюється при УГ Квінс. самостійний танц. гурток "Калина" і оркестра "Смерічка". У 1982 постає кредитова кооператива "Єдність" з помітним впливом на скріплення спільноти. Під редакцією Р.Павлишина з 1981 виходить "Інформаційний листок" (8-10 чч. річно; з 1991 кварталник). Коли 1982 Громаду очолив А.Жуківський мол., всі по-

сади управи перебравли молоді чл. Однак у 1983 управа знову переходить на відповідальність стар. активу. У 1984 постало т-во старш. чл. УГ Квінс. (в 1990 117 чл., гол.: Іван Шептун і Г.Гуцало, особливо діяльні Ірина Савчак і Людмила Машталір). В 1985 при радіостанції 4ЕБ організувалося укр. радіот-во "Дніпро" на чолі з А.Жуківським і Г.Гуцалом (від 1987). Т-во нараховувало 166 чл. в 1990. УГ Квінс. користується приміщенням *Українського Народного Дому в Брізбані*.

1987 до управи ввійшли чл. різних вікових груп. Відзначення 1000-ліття Християнства в Україні стало найбільш успішною збірною акцією місцевої укр. спільноти за весь час її існування. Активними чл. при кін. 1980-их рр. були А.Жуківський (гол.), Г.Гуцало, Степан Дутка, С.Піскор, М.Сендзюк, Людмила Сердюк, Степан Смага, Ігор Стасишин, О.Сухарський; гол. контрольної комісії – Р.Павлишин. У 1990 УГ Квінс. мала 225 чл.

За час існування УГ Квінс. головний вклад в її діяльність внесли: в культ.-осв. галузі – С.Горський, Олександр Єремійко, Р.Павлишин, В.Калкатіно, Г.Гуцало; в хорі – В.Голояд, Я.Пірижок, Іван Джуфер, свящ. М.Сердюк; в шкільництві – С.Горський, Станислав і Юлія Слободяни, Алла Сендзюк, Іван Головацький, Катерина Керик, Алла Бринза, І.Бринза; секретарі управ – Юрій Прулевич, М.Сендзюк, Степан Стареправо, П.Гупало; в організаційній, фін. і госп. ділянках – Іван Керик, Іван Гапун, О.Сухарський, С.Піскор, І.Стасишин; у зовн. зв'язках – Р.Павлишин, В.Калкатіно, А.Жуківський мол.

Лит.: Павлишин Р. Укр. Громада Квінсленду. 36. Укр. А.; Pavlyshyn R. Ukrainians in Queensland. Multicultural Queensland (ed.M.Brande, S.Karas). Brisbane, 1988.

Р.Павлишин

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА КВІН-СЛЕНДУ з обмеженою порукою (Ukrainian Association of Queensland LTD), раніше частина *Української Громади Квінсленду*, засн. після того як було розв'язано філію УГ Квінс. в *Окслей*. Ліквідаційні збори філії 10.2.1963 стали водночас установчими окремої Укр. Громади в *Окслей*. До першої управи ввійшли: Іван Панасюк (гол. 1963-69), Кипріян Пиріг, Михайло Соколюк, Ми-

кола Боднар, Семен Забава, Іван Вовк і Теодор Хамчук. У зв'язку з закупом ділянки землі, на якій стояв нар. дім, 1963 Громаду зареєстровано (з сучасною назвою) за стейтовим законом про компанії. Дир. компанії стали Іван Олива, Василь Липський і К.Піріг. Гол. пізніших управ були: Михайло Благий (1969), К.Піріг (1967-77), Микола Жук (1977-79), Володимир Піріг (1979-81 і 1983-89), Богдан Благий (1981-83) і Франко Вепрек

Українська Громада Квінсланду
з обмеженою порукою

UKRAINIAN ASSOCIATION OF QUEENSLAND Ltd.
961 Uley Road, Uley, Qld. 4075

(від 1989). У другій пол. 1970-их рр. до управи все більше входили представники мол. генерації, які у 1980-их рр. повністю перебрали провід. УГ Квінс. з обм. порукою перебуває під впливом організацій Визвольного Фронту.

При Громаді діють суботня школа, осередок СУМ, розвагове т-во старших, відділ Ліги Визволення України. Громада довго була заступлена в Комітеті Поневолених Націй, відзначає нац. свята, шкільна і сумівська молодь виступає перед австрал. публікою. 1989 УГ Квінс. з обм. порукою об'єднувала 87 чл. Належить до СУОА.

М.Павлишин

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА-КООПЕРАТИВА В СІДНЕЇ, див. *Український Народний Дім у Лідкомбі*.

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА НОВОГО ПІВДЕННОГО ВЕЛСУ, центр. організація місцевих укр. громад у стейті НПВ, легально утворена на кооп. статусі 16.11.1958. До того часу діяла як координаційна установа укр. громад – Рада Укр. Громади НПВ (РУГ НПВ), зорганізована 29.10.1949 в Сіднеї під орудою Євгена Ю.Пеленського. Головним завданням РУГ було довести до легалізації укр. організованого життя у НПВ, а згодом і в цілій Австралії. До кін. 1950 виникли громади в *Батгерсті*, *Греті*, *Чулорі* і *Ньюкастелі*. У грудні 1950 обрано новий склад Ради, яку очолив С.Яськевич. Засн. ще два відділи УГ – в Тіролі і *Квінбієні* та покладено початки під будову нар. дому-кооперативи в Сіднеї. У червні 1952 С.Яськевича на посаді гол. засту-

пнів К.Білінський. До чергового з'їзду в травні 1953 створено нові три відділи – в *Бенкставні*, *Блектавні* і *Кабраматті*. Придбано нар. дім у Редферні, ділянки Сіднею. З'їзд обрав гол. РУГ НПВ А.Кордовського. В тому часі заіснували непорозуміння між Громадою в Сіднеї та РУГ НПВ. Наступний з'їзд у квітні 1954 (обраний гол. Р.Драган) припинив діяльність управи сіднейського відділу, який не бажав коритися Раді. Засн. ще один відділ Громади – в *Горнсбі*. В березні 1955 обрано гол. РУГ С.Ванчицького, а з жовтня обов'язки гол. виконував Юрій Новосільський. На з'їзді укр. громад НПВ у березні 1956 обрано гол. Ради Євгена Кравчука. Пол. 1950-их рр. позначилася деяким послабленням діяльності стейтрової Громади та відосередніми тенденціями у деяких місц. громадах, як і боротьбою за впливи окремих політ. середовищ. На цьому тлі відійшла від об'єднання доволі велика Громада в Кабраматті. На той час припадає й реорганізація структури РУГ НПВ. В березні 1957 очолив Раду Р.Драган; тоді ж підготовлено новий централізований статут на кооп. основі, затверджений 29.9.1957. Роком пізніше формально ліквідовано РУГ і створено нову організацію – УГ НПВ. Водночас вирішено купити новий нар. дім у *Лідкомбі*. Провід УГ НПВ очолювали після такі особи: С.Ванчицький (1959-60), Т.Суховерський (1960-61), С.Яськевич (1962-63), В.Островський (1963-64). Відбулася ще спроба об'єднати ті громади, які відмежувалися від централі (Кабраматта, *Сефтон*, *Сейнт Меріс*). В пол. 1960-их рр. УГ НПВ нараховувала 760 чл., згуртованих у 9 місцевих громадах. Своїм центр. положенням та наявністю більшого ч. інтелігенції домінувала філія УГ в Сіднеї, а це спричинилося до внутр. непорозумінь і конфліктів. Громада також почала переживати кризу проводу і типову для діаспорних спільнот кризу поколінь.

Однак, попри все, було зроблено дуже багато для організації розпоршених осередків та консолідації різних рел., територіяльних та соціальних складників суспільства, а також для популяризації укр. імени й культури (виставки нар. мистецтва, фестивалі, відзначення нац.

свят, річниці голоду в Україні, участь в діяльності Добросусідської Ради тощо). З ініціативи УГ НПВ створено *Об'єднану Раду Національних Організацій*, що складалася з представників народів Сх. Європи. На зовн. відтинку виявилися активними О.Барчинський, С.Яськевич, С.Процок, М.Строкон та ін.

Прийнявши 1963 принцип координаційної організації, УГ НПВ змінила назву на *Об'єднання Українських Громад* НПВ і під тією назвою існує досьогодні.

Лит.: Яськевич С. Укр. Громада Нового Півд. Велсу. 36. Укр. А.; Яськевич С. Зовн. зв'язки НПВ. Там же.

В.Маркус

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА НОРТГАМУ (Ukrainian Association of Northam). У переселенчих таборах *Нортгаму*, куди в 1949-51 прибувало чимало українців, одразу ж постали окремі укр. організації. У грудні 1951 засн. філію УГ ЗА з осідком у Перті. Фундатори – Я.Микитюк, Петро Гунців, М.Гавриляк, М.Копитко, М.Корець і П.Козак. У 1952 з ініціативи філії розпочато укр. нар. школу. У 1955 через непогодження у майнових питаннях філія оформилася як окрема громада. Гол. У.Г.Н. були Я.Микитюк (1951-62, 1963-91) і Михайло Гитик (1962-63). Нар. дім побудовано 1955-58 і поширено 1960. Серед активістів, крім названих: Роман Гуменяк, Й.Котляр, М.Клімак, В.Мандичевський, Т.Малиняк, І.Сокіл, М.Шкабара, П.Тітко.

Т.С.

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА В ОКСЛЕЙ, див. *Українська Громада Квінсланду з обмеженою порукою*.

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА ПІВДЕННОЇ АВСТРАЛІЇ (Association of Ukrainians in South Australia, Inc.) з осідком в Аделаїді; перша з усіх організованих укр. громад Австралії, засн. в травні 1949 на загальних зборах, скликаних підготочним комітетом на чолі з Я.Логиним. При УГ ПА в червні 1949 Й.Кліш заснував чоловічий (згодом мішаний) хор "Гомін". В грудні 1949 управа УГ ПА зорганізувала перший виступ українців на міжнар. концерті в ПА. З пол. 1949 Громада намагалася забезпечити українців ПА своїми душпастирями. В червні 1953 відзначено 20-річчя голодомору в Україні походом вулицями м. Аделаїди за участю 3 тис.

Члени керівних органів УГ ПА в Аделаїді, 1991 р.

осіб. В 1953 при УГ ПА засн. театр. трупу ім. Блавацького. В 1954 створено комітет будови нар. дому під керівництвом С.Залеського та розгорнено збіркову акцію. В 1955 УГ ПА зареєстровано як інкорпоровану асоціацію в уряді ПА. Збудований у 1957-59 за плянами інж. Я.Воевідки, *Український Народний Дім ім. Т.Шевченка* є власністю УГ ПА й місцем зустрічей всіх укр. організацій в ПА, осідком Укр. Школи ім. Івана Франка, гром. організацій, хорів, мист., театр. гуртків і бібліотеки. З нагоди 100-річчя смерті Т.Шевченка 1961 влаштовано концерт, на якому був присутній стейтовий мін. освіти. 1973 УГ ПА була господарем 3-го здвижу українців Австралії. 1975 УГ ПА однією з перших серед етнічних спільнот ПА розпочала етнічне радіомовлення. Засн. радіокомітет та придбано власну радіостудію. 1979 відзначено 30-річчя поселення українців у ПА однотижневим мист. фестивалем, а 40-річчя укр. поселення в цьому стейті – одноденною програмою. У червні 1983 вшановано соборною пахидою і жалібним концертом пам'ять 50-ої річниці штучного голоду в Україні. В червні 1986 після Чорнобильської трагедії на знак жалоби здійснено відправу в англійській катедрі св. Петра в Аделаїді за участю укр. і австрал. духовенства та в присутності представників стейтового і фед. урядів, етнічних спільнот. У 1988 з нагоди 1000-ліття Хрещення України проведено великий концерт у ратуші м. Аделаїди і соборний молебень у римо-кат.

катедрі св. Франціска Ксаверського. УГ ПА видає місячний інформаційний журн. *"Наша Громада"*. Управу очолювали: Я.Логин (1949-50), Іван Радомський (1950-51), Я.Закревський (1951-53), Григорій Василюк (1953-54), А.Карташевський (1954-55), О.Голубович (1955-56), М.Царюк (1956-57), С.Онішко (1958-59), К.Каздоба (1959-61, 1962-64), Тарас Чубатий і Я.Воевідка (1961-62), Степан Залеський (1964-66), Северин Модрицький (1966-67), Т.Пасічинський (1967-77), Зенон Ростек (1977-81), Орест Полатайко (1981-83), Іван Полатайко (1983-85), С.Григорців (1985-90), І.Ващишин (1990-91), Іван Снятинський (з 1991). У 1990 УГ ПА налічувала 680 осіб.

Лит: Ващинський І. УГ ПА – найстарша укр. громада в Австралії. Зб. Укр. А.; Гавришкевич Ю. Праця на зовн. відтинку у ПА. Там же.

І.Ващинський

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА ТАСМАНІЇ (Association of Ukrainians in Tasmania), засн. 10.1.1954 в Гобарті. Ініціативну роль відіграли Федір Бобрицький, Олександр Гергель, Іван Шевченко, Василь Шевченко та Петро Черкаський. Гол. були: Ф.Бобровський (1954-56), Г.Комишан (1956-57, 1971-74, 1979-81, 1983-84), Іван Прус (1957-58), В.Фудаль (1958-59), В.Запотоцький (1959-60), Ілько Язушак (1960-62), О.Мигович (1962-63), Іван Соловій (1963-64), Василь Гарасимишин (1964-66), Григорій Коляка (1968-70), Л.Лагеревський (1982-90), Олександр Нікитенко (1989-90). УГ Тасм. влаштовувала нац. імпрези,

сприяла українознавчій школі (засн. 1955), осередкові Пласту. Від початку втримувала зв'язки зі СУОА. В 1960, після відвідин представників СУОА Я.Булки (1959) та Б.Шемета (1960), до УГ Тасм. приєдналася як філія кол. УГ *Лонсестону*. 1958 почалася акція придбання нар. дому. Члени УГ Тасм. власними силами побудували житловий будинок, який продано, а за придбані гроші 1963 куплено мурований будинок у дільниці Гобарту, Муна (Moonah). Тут примістилися школа, Пласт, співочий гурток, танц. група і спортивний клуб "Дніпро".

Крім названих, у розвитку укр. гром. життя були діяльні: Д.Липка, Йосип Дурич, Степан Чиж, С.Вихованок, В.Галушак, М.Ладанівський та Стах Бакун. Громада мала 40 чл. при заснуванні, в 1989 – 32 (18 у Гобарті і 14 у Лонсестоні).

Г.Комишан

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА В ТУНІСІ, див. *Бен Метір*.

УКРАЇНЬКА ГРОМАДА В ТУРЕЧЧИНІ постала у 1928 в *Істамбулі* на базі окремих гуртів і земляцьких груп укр. поселенців у *Туреччині*. Гол. У.Г.Т. обрано полтавця М.Зоць-Кравченка, якого невдовзі замінив сотн. *М.Забілло*. До активу входили: К.Філатов, О.Куксин, В.Филонович, Салько та ін. У.Г.Т. мала позапартійний характер і об'єднувала українців незалежно від їх політ. поглядів під гаслом "За Рідний Край". Вона мала на меті захист екон., духовних та нац. інтересів укр. емігрантів, а також сприяння просвітницькій діяльності. У.Г.Т. співпрацювала з Укр. Головною Еміграційною Радою.

УКРАЇНЬКА ДЕЛЕГАТУРА АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО БЬОКУ НАРОДІВ на Австралію і Нову Зеландію, див. *Українська Антибольшевицька Ліга*.

УКРАЇНЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА в Австралії, Новій Зеландії і Океанії, зорганізована як Мельборнська епархія УКЦ св. Верховних Апостолів Петра і Павла (Eparchy of SS. Peter and Paul of Melbourne for Ukrainian Catholics in Australia, New Zealand and Oceania).

Українці католики прибули до Австралії як частина укр. післявоєнної іміграції (1948-52).

Кількість

На основі парафіяльних записів можна вирахувати, що їх приїхало 13 тис.; у 1963 було 17,2 тис., у 1990 – 19,2 тис. Оскільки парафіяльні книги ніколи не могли охопити всіх вірних, ці цифри дещо применшені. За прибіл. оцінками духовенства, вірних УКЦ в Австралії у 1987 було 23,2 тис. осіб. Під час перепису населення 1986, 50,5% людей, які назвали Україну своїм місцем народження, вважали себе католиками.

Табл. 1. Українці католики в Австралії за парафіяльними записами (в тис.):

Стейт	Роки	1948-52	1963	1990
Вік.		4,3	5,8	7,0
НПВ		5,3	6,9	7,4
ПА		1,8	2,5	2,9
ЗА		1,0	1,1	1,3
Квінс.		0,7	0,8	1,0
Разом		13,0	17,2	19,5

Завваження до статистичної таблиці: 1) через заокруглення цифр загальне число не завжди дорівнює сумі стейтових чисел; 2) цифра за 1963 без урахування смертей і народжень за 1949-63; 3) цифра за 1990 зі смертями і народженнями за 1963-90; 4) Вік. включає Тасманію (64 родини в 1963) і Нову Зеландію (40 родин у 1963); 5) НПВ включає АСТ.

Перші укр. кат. свящ. приїхали до Австралії після 2 світ. війни, походили здебільшого з Галичини. Як правило, це були люди селянського походження, перев. у віці 25-30 рр., насильно вивезені за нім. окупації на роботи в Німеччину й Австрію, або втікачі з України, які опинилися в таборах ДП.

Історія

Українці католики, що приїхали до Австралії після 2 світ. війни, походили здебільшого з Галичини. Як правило, це були люди селянського походження, перев. у віці 25-30 рр., насильно вивезені за нім. окупації на роботи в Німеччину й Австрію, або втікачі з України, які опинилися в таборах ДП.

Обставини їхнього дитинства і молодости не сприяли нормальному формуванню рел., нац. і суспільної самосвідомості. Цим можна частинно пояснити, чому не більше 1/3

укр. поселенців в Австралії активно включилися в церк. і гром. життя. Все ж таки майже всі вони зберегли почуття приналежності до релігії і до своїх Церков. Паралельно з намаганням забезпечити побут і гром. життя розвинулися зусилля задовольнити рел. потреби спільноти. Люди домагалися своїх свящ., а коли такі прибували, гуртувалися біля них і починали плянувати будову власних храмів.

На початку українці католики зверталися за рел. послугами до римо-кат. таборових капелянів різних національностей, або до місцевих римо-кат. священиків. Хоч приїзд свящ. не передбачався післявоєнною іміграційною політикою Австралії, два укр. кат. свящ. приїхали в 1948 як контрактові робітники і розпочали душпастирську працю. *О.Д.Качмар* прибув до Аделаїди, а о. Павло Смаль до Вік., де його статус як одруженого свящ. був незрозумілим для місцевої кат. ієрархії, що й спричинилося до його виїзду з Австралії 1951.

У міжчасі в Римі архієп. Іван Бучко, "архипастир скитальців", робив заходи, щоб забезпечити рел. потреби укр. поселенців в Австралії. 1950 з Канади приїхали *редемптористи* оо. М.Коп'яківський та Франціск Боський, які почали обслуговувати НПВ та Квінс., а з Риму до Мельборну свящ., пізніше еп., І.Прашко. Згодом прибули о. П.Дячишин (з Англії до Сіднею в 1952), о. Юрій Сполітакевич (з Англії 1952; обслуговував Перт), о. М.Іванчо (з Риму до Мельборну в 1952) і о. Степан Масло (з Канади до Ньюкастелю, НПВ, потім до Брізбану, 1955). У 1952 о. І.Бовден, австралієць, прийняв укр. обряд і включився в душпастирську працю з українцями католиками.

Організаційний розвиток

Спочатку укр. кат. свящ. були під юрисдикцією місцевих римо-кат. єпископів і виконували супроти своїх вірних роль нац. капелянів; мали право вести окремі метрикальні реєстри, готували дітей до першого причастя у власному обряді тощо.

Душпастирську працю в перше десятиріччя ускладнювали умови життя нових поселенців. Чоловіки, закінчивши контрактову роботу, переселялися до міст. Одружені знаходили помешкання для своїх ро-

дин, які дотепер жили в таборах. Адреси часто мінялися.

Переобтяження обов'язками, недостача матеріальних засобів, брак розуміння візант. обряду як серед австрал. населення, так і серед місцевого римо-кат. духовенства, а отже обрядова окремішність, вимагали окремої організації рел. життя укр. католиків. Перші кроки в цьому напрямі було зроблено на 1-му з'їзді священиків в Сідней 17.4.1953. Присутні М.Коп'яківський (Брізбан), П.Дячишин (Сідней), Ф.Боський (Ньюкастель) та І.Прашко (Мельборн) постановили просити в Конгрегації Сх.Церков у Римі та в еп. І.Бучка додаткових священиків, а від місцевих римо-кат. єпископів домагатися утворення укр. кат. парафій.

2-ий з'їзд священиків у Сідней 10.12.1957 вирішив через австрал. ієрархію запросити архієп. І.Бучку відвідати Австралію. Сіднейський кардинал Джеймс Гілрой виявив готовність допомогти. Дізнавшись про стан та потреби УКЦ в Австралії, Конгрегація Сх. Церков доручила митр. Максимові Германюкові з Канади провести візитацію Австралії. У січні-березні 1958 він відвідав усі стейти і відбув конференцію зі священиками. Візитація спричинилася до пожвавлення рел. життя, а після того, як у Римі було розглянуто звіт митрополита, папа Пій XII 10.5.1958 заснував *Апостольський Екзархат* для укр. католиків в Австралії, призначивши першим екзархом о. І.Прашка.

Еп. Прашко приступив до створення і зміцнення основ самобутнього існування УКЦ в Австралії. Юрисдикцію апостольського екзархату було поширено декретом папи Івана ХХІІІ з 12.12.1958 на Нову Зеландію та Океанію. Окремі осередки зорганізувалися як парафії, межі яких покривалися зі стейтовими: Вік. (разом з Тасм.), ПА, Квінс. (разом з Півн. Територією) і ЗА. Виняток становив НПВ, де, крім Сіднею, створено парафію в Ньюкастелі. АСТ увійшла до Сіднейської парафії. Засн. також два *протопресвітери* в Сідней та Аделаїді. Еп. Прашко проводив часті візитації більших та менших укр. кат. осередків.

1960 УКЦ в Австралії було оформлено як правну одиницю, окрему від Римо-Кат. Церкви. Від того часу до 1983 майно УКЦ в Австралії реєструвалося на мужів довір'я укр.

кат. екзархату (Trustees of the Ukrainian Catholic Exarchate; коли створено єпархію, правну назву змінено на Trustees of the Ukrainian Catholic Church in Australia, Eparchy of SS. Peter and Paul of Melbourne).

Апостольський екзархат робив заходи, щоб здобути нових укр. кат. священників. До Австралії приїхали: 1959 – о.І.Шевців з Англії, о. М.Мельник з Канади та о. Й.Горчинський з Румунії; 1960 – василіяни оо. Є.Лацик та Спиридон Мигаль з монастиря в Гроттаферрата б. Риму; 1962 – о. Сантіаго Креспо, еспанець, що прийняв укр. обряд; 1968 – о. Ігор Шпитковський з Канади. Єп. Прашко дбав про нові священнічі покликання і в короткому часі після до Риму студентів, яких згодом висвятив на свящ.: о. Василя Рожека (1965), о. Д.Сенева (1967) та о. З.Хоркавого (1967). В 1960-их рр. єп. Прашко висвятив диякона Павла Боднара з Канади та англканського свящ. о. Івана Едвела. (Пізніше, у 1980-их рр., до душпастирської праці приєдналися ін. австралійці, двообрядні свящ. Петро Гай і Лаврентій Фут; висвячено також кол. англканського диякона о. Мартина Арнольда).

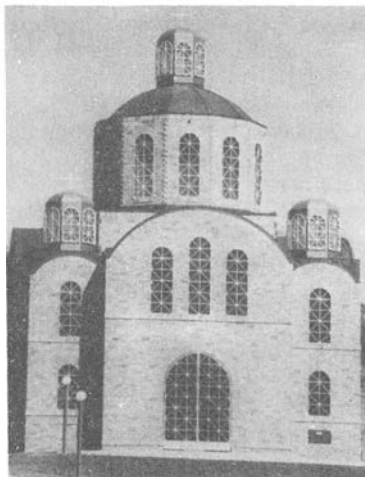
Єп. Прашко запросив до Австралії *Сестер Василянок*, які 1967 прибули з Аргентини до Сіднею, а згодом заснували монастирі також у Мельборні й Аделаїді, що відіграють нині важливу ролу в рел. житті парафій, зокрема у вихованні молоді.

1970 для координації душпастирської праці започатковано т.зв. "соборчики" священників, які відбуваються по черзі в Сіднеї, Мельборні, Аделаїді і (з 1988) у Канберрі в присутності єпископа. Резолюції "соборчиків" є авторитетними напрямками діяльності УКЦ в Австралії.

У міжчасі УКЦ зміцнилася матеріально. У всіх більших осередках побудовано власні храми та ін. будинки. Розвинулася мережа мирянських організацій, рел. преса. До кінця 1970-их рр. УКЦ в Австралії розвинулася в багатогранну, добре зорганізовану і дисципліновану рел. спільноту, що й було визнано, коли папа Іван Павло II підніс апостольський екзархат до гідності єпархії 4.6.1982.

Будова церков

Спочатку богослужіння УКЦ в Австралії відбувалися в римо-кат. церквах за домовленням з місцевими римо-кат. свящ. У сер. 1950-их рр. у більших осередках закуплено будівельні ділянки, як правило, близько публічного транспорту. Кошти на будову складалися з пожертв парафіян. У 1958 поблагословлений Храм *св. Андрія* в Сіднеї, а впродовж 1960-их рр. і всі більші храми УКЦ в Австралії й серед них найбільша катедрала *св. Апостолів Петра і Павла* в Мельборні. З 14 церков в Австралії 4 розташовані у Вік. (у Мельборні – Норт Мельборн і Ардрі; Джілонг; Водонга), 4 в НПВ (Сідней, Ньюкастель, Квінбїен і Воллонгонг), 2 у ПА (обидві в Аделаїді), 2 в ЗА (Перт, Нортгам) і по одній у Квінс. (Брізбан) і АСТ (Канберра). Храм *св. Володимира* в Канберрі споруджено 1984 з ініціативи патріярха Йосифа Сліпого і фін. заходами всієї укр. кат. спільноти в Австралії як пам'ятник 1000-ліття Хрещення України-Руси. Риси укр. церк. архітектури повсюдно впадають в око (див. *Архітектура Церковна*).

Храм св.Володимира
пам'ятник Тисячоліття Хрещення
України в Канберрі

При храмах у більших осередках згодом побудовано приходства, залі, приміщення для суботніх шкіл, монастирі для Сестер Василіянок.

Прицерк. організації

Від поч. 1950-их рр. творилися майже у всіх осередках *Церковні*

Братства і Сестрицтва, які мали за мету плекати духовне життя мирян, організувати харитативну діяльність і допомагати церквам у їхніх госп. потребах. Першим і найбільшим було Братство св. Верховних Апостолів Петра і Павла в Мельборні. Паралельно з братствами і сестрицтвами, а деколи і раніше за них, існували парафіяльні ради. В кількох осередках засновано студентські й академічні т-ва "*Обнова*". У зв'язку з купівлею ділянок для церков творилися будівельні комітети: деякі збирали добровільні пожертви, ін. встановлювали податок на церк. будову.

Спочатку організації мирян діяли без центр. координації на підставі різних статутів. У 1964 з ініціативи Я.Микитовича в Мельборні відбувся 1-ий з'їзд делегатів церк. організацій. Тут було прийнято один статут для всіх братств і сестрицтв й створено *Об'єднання Українських Католицьких Організацій Австралії*, до якого 1990 належало 30 організацій з загальним членством понад 1 000 осіб.

Майже у всіх осередках, де працювали богослужіння, зорганізовано церк. хори (див. *Хори*).

Освіта, рел. виховання

Важливу ролу в душпастирській діяльності УКЦ в Австралії завжди відігравало рел. виховання молоді. В укр. суботніх школах, які спочатку часто приміщалися в кат. школах, священники вели регулярне навчання релігії. З 1967 до них приєдналися Сестри Василянок, котрі заснували в Сіднеї, Мельборні й Аделаїді також дитячі садки і передшкілля. У Сіднеї, Мельборні, Перті і Канберрі при церквах побудовано приміщення для суботніх шкіл, якими користуються також правос. діти й де працюють учителі різного віровизнання.

При церквах створено Вівтарні дружини, організації прислужачих хлопців віком від 6 до 18 рр. За ініціативою Сестер Василянок організовано т-ва дівчат: Марійські дружини (11-18 рр.) і Діви Марії (8-10 рр.).

Укр.кат. свящ. відвідують літні табори Пласту й СУМ. Для посилення зв'язку з тими організаціями створено посаду капеляна молоді, яку обіймали о. Богдан Шемечко, о.Д.Сенів та о.П.Струк. В окремих парафіях молодечі організації впровадили звичай влаштовувати після богослужб свої "апелі" (зустрічі). Вста-

новлено регулярні, звич. щомісячні, відправи для молоді. У Мельборні 1962 постав *Молодечий Катедральний Хор*; подібні молодечі хори виникли у Сідней ("Струмочок"), Перті й Аделаїді.

Для обнови рел. життя вірних на запрошення еп. Прашка приїжджали до Австралії місіонери: о. Михайло Шудло з Канади (1962-63), о. В. Краєвський з США (1969-70), о. Тарас Олійник з Бразилії (1980), о. Степан Гарванко з Риму (1983) та о. Августин Діткун з Бразилії (1989-91). У ювілейному Святому Році 30 паломників під проводом еп. Прашка відбули прощу до Святої Землі, Риму й Лурду. 1988 відбулося подібне паломництво до Риму (100 осіб). Підготовка до ювілею 1000-ліття Хрещення України тривала протягом кількох років. Одним із заходів в цьому напрямку стали відвідини "похідної ікони" Почаївської Богоматері в усіх парафіях. Священники переносили ікону до хат парафіян, правили там молебні й проповідували Слово Боже.

Біля церков поширюються рел. книги й періодичні видання Укр. Кат. Університету тощо. Крім єпархіяльної бібліотеки (193 тис. томів, 1985), майже кожна парафія має власну книгозбірню. 1960 започатковано журн. "Церква і Життя", який 1968 перетворився на рел.-гром. часопис. При катедрі в Мельборні створено вид-во "Просвіта" з власною друкарнею. У парафіях виходять зв'язково-інформаційні, звич. циклостилєві, видання (див. *Релігійна Преса*).

Парафії і душпастирські осередки

Вікторія

Першу літургію у Мельборні відправив о. П. Смаль в одній з каплиць римо-кат. катедрі св. Патрика в 1949. Душпастирями і від 1958 адміністраторами були: оо. П. Смаль (1949-50), І. Прашко (1950-58), М. Мельник (1959-62), Д. Качмар (1963-77), Сантьяго Креспо (1977-79), І. Бовден (1979-86) та В. Іванчо (від 1986). Парафія, формально створена 1958, обіймала Вік., Тасм. та округу Олборі, НПВ, і опікувалася вірними в Новій Зеландії й Оксанії. У 1961-63 споруджено в Норт Мельборні катедрі св. Апостолів Петра і Павла. 1962 закуплено церкву в м. Водонга, Півн. Вік. (св. Ольги), і побудовано церкву Успення Пресв. Богородиці

Зустріч парафіян церкви св. Андрія з єпископами І. Бучком та І. Прашком

в Ардрі, Мельборн (див. *Саншайн-Ардрі*). Обидві обслуговуються священниками з Норт Мельборну.

У Джілонгу зведено церкву Покрова Пресв. Богородиці (1966), в 1977 тут створено окрему парафію і приходство. Душпастирем від 1977 є о. З. Хоркавий.

Загальне число парафіян у 1990 – 7000, з того в Джілонгу 1160. В 1985 церкву в Ардрі відвідувало 140 осіб, у Водонзі – 65.

Новий Півд. Велс і Австрал. Столична Територія

Від поч. 1950-их рр. Сідней і Ньюкастель були осередками діяльності св. УКЦ. 1958 новостворена Сіднейська парафія обіймала весь НПВ (крім Ньюкастелю і півн.-сх. НПВ) та АСТ. З 1984 Канберра і Воллонгонг, хоч формально приєднані до Сіднею, діють як окремі парафії.

У Сідней першу Службу Божу відправив о. М. Коп'яківський 9.4.1950. Душпастирями були: оо. М. Коп'яківський (1950-52), П. Дячишин (1952-62), М. Мельник (1962-67) й І. Шевців (від 1967). 1958-61 побудовано храм св. Андрія. Свящ. з Сіднею відвідують скупчення українців католиків в містах Орендж, Батгерст, а також (до 1984) Квінбіен, Канберра та Воллонгонг. Церкви побудовано в Квінбіені (св. Михаїла, 1967) і Воллонгонгу (св. Володимира, 1979; душпастир з 1984 о. Богдан Томашек).

У Канберрі 1952 створено місію парафії св. Андрія, зорганізовану як незалежну парафію 1984. З Канберри обслуговуються АСТ та м-ка Квінбіен, Кума, Тюмат, Вора Вора і

Кутамаандра, НПВ; душпастирі: оо. Д. Сенів (1984-89) і Володимир Волочій (від 1989). Храм-пам'ятник св. Володимира споруджено 1984.

В околиці Ньюкастелю, у таборі переселенців у Греті, о. Ф. Боський відправив першу Службу Божу в березні 1950. Душпастирями були: оо. Ф. Боський (1950-55), С. Масло й І. Бовден (1955-56), М. Коп'яківський (1956-59), Роман Мартинюк (1959-60), Ю. Сполітакевич (1960), І. Бовден (1960-61), М. Мельник (з Сіднею, 1963-65), С. Креспо (1965-71), В. Краєвський (1971-78), М. Іванчо (1979-82), Теодор Кліш (1982-86) і С. Мигаль (від 1986). Церкву Покрова Пресв. Богородиці побудовано 1969. З 1962 каплиця, також Покрова Пресв. Богородиці, в Греті обслуговується з Ньюкастелю.

1985 у Сідней було бл. 6200 вірних, у Ньюкастелі бл. 1000, у Канберрі 900.

Півд. Австралія

Першу Службу Божу відправив о. Д. Качмар 25.9.1949. Душпастирями були: оо. Д. Качмар (1950-62), Є. Лазик (1963-78), І. Шпитковський (1978-90) і Д. Сенів (від 1990). Побудовано дві церкви в Аделаїді: св. Володимира і Ольги у Вудвілі (1967) і Покрова Пресв. Богородиці у Вейвілі (1973). При останній міститься парафіяльний будинок. У Вейвілі з 1977 також діє монастир Сестер Василіянок, який з 1979 веде дитячий садок. Свящ. з Аделаїди відвідують скупчення вірних у м-ках Говлер, Мавнт Гембіер і Порт Лінкольн. В Аделаїді й околиці живе понад 4000 вірних.

Зах. Австралія

Першу Службу Божу відправив о. Ю.Сполітакевич 16.3.1952. Душпастирями були: оо. Ю.Сполітакевич (1951-58), М.Іванчо (1958-62), Є.Лацик (1962), І.Шевців (1962-67), В.Рожек (1967-73), І.Шпитковський (1973-78), Д.Сенів (1978-84), В.Волочій (1984-89) і Данило Новак.

Крім Перту, скупчення вірних знаходяться в м-ках Нортгем, Албані, Менджіман, Банбурі, Нарроджін і Калгурлі. Церкву св. Івана Хрестителя зведено 1964-66 у Мейлендс. Згодом там побудовано парафіяльний дім і школу з залю. У Нортгемі церкву Різдва Пресв. Богородиці споруджено 1975; вона обслуговується з Перту. Вірних бл. 1400.

Квінсленд

Першу Службу Божу відправив о. Ф.Боський 14.5.1950. Душпастирями були: оо. М.Коп'яківський (1952-56), С.Масло (1956-67), І.Шпитковський (1968-72), В.Рожек (1973-77), К.Тимочко (1977-90), Мартин Арнольд (від 1990). Церкву Покрова Пресв. Богородиці у Брізбані (дільниця Вуллунгабба) збудовано 1961. Тут міститься і парафіяльний будинок з приходством, залю та бібліотекою. Крім Брізбану з передмістями, є скупчення вірних в м-ках Кернс і Тавнсвіл. Усіх вірних є бл.1000 осіб.

УКЦ в Австралії і проблема єдності-помісності УКЦ

У 1962-65 о.І.Прашко брав участь у Вселенському Соборі у Ватикані та у всіх синодах укр. кат. єпископів в 1969-92, які намагалися оформити свій власний помісний устрій та завершитися укр. кат. патріярхатом довкола Митр. і Верховного Архиеп. Львова Йосифа Сліпого, що перебував у Римі. Єп. Прашко став одним із провідних діячів у змаганні за створення укр. кат. патріярхату з патріярхом Йосифом на чолі. Патріярх Й.Сліпий приїжджав до Австралії двічі: в 1968 і 1972 – у зв'язку з 40-им Євхаристійним Конгресом у Мельборні. Обидва рази він відвідав більші і менші осередки укр. вірних і оживив духовне життя укр. кат. спільноти. На "соборчику" 1972 священники, за згодою єп. Прашка, постановили поминати в богослужбах главу Церкви як "патріярха".

1986 у рамках підготовки до святкувань 1000-ліття Хрещення України-

Руси гол. УКЦ патріярх Мирослав Іван Любачівський відвідав більші парафії. 1991 єп. Прашко супроводжував патріярха Любачівського під час його повернення до Собору св. Юра у Львові.

Упродовж перших 40 рр. свого існування УКЦ в Австралії утвердилася організаційно і матеріально. Будучи однією з головних підпор укр. самосвідомості, вона справляла визначальний вплив на життя переселенців. З поч. 1990-их рр. спостерігаються пошуки засобів сприяння відродженню Церкви в Україні. З цими зусиллями вірні пов'язують надію на пошавлення укр. кат. життя в Австралії.

Лит.: Прашко І. Укр. Кат. Церква в Австралії й Новій Зеландії. Зб. Укр.А.; Шевців І. Рел.життя наших громад. Зб. Укр. Кат. Церква назустріч Ювілеєві Тисячоліття. Рим, 1983; Blazejowskyj D. Schematism of the Ukrainian Catholic Church in Diaspora. Roma, 1988; Шевців І. Укр. Кат. Церква в Австралії та її роля в збереженні рел. нац. обличчя укр. поселення цієї країни. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

о. І.Шевців

УКРАЇНЬСЬКА КРЕДИТОВА КО-ОПЕРАТИВА В АДЕЛАЇДІ, див. "Говерля".**УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА, див. Література.**

УКРАЇНЬСЬКА МОЛОДА ГРОМАДА в Сіднейі, неполіт. суспільно-культ. організація молоді в 1960-70-их рр., яка здебільшого не входила до "великих" організацій як ПЛаст і СУМ. Створена 1962 з досі незорганізованої старш. молоді, студентів та молодих професіоналістів. Гол. Б.Рибчин; в 1965 понад 70 чл. Діяльність гол. культ.-осв. та розвагова. У.М.Г. збиралася в нар. домі. Зі старших допомагали порадами та практично В.Онуфрієнко й І.Завада. Згодом припинила діяльність.

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КОЛОНІЯ, укр.централя в Манджурії, створена в червні 1935. Її співзасновниками стали: Укр. Нац. Громада, Союз Укр. Емігрантів, Спілька Укр.Молоді, Т-во "Просвіта" та деякі ін. тутешні укр. організації. До ради У.Н.К. з місцем осідку в Харбіні були обрані Д.Барченко, Микола Білий, Іван Селюк, Юрій Рой, Микола Самарський, Федір Богдан, Максим Нетребенко, Василь Федоренко. Відповідно до статуту, У.Н.К.

мала на меті захист нац., політ., культ. та екон. прав й інтересів укр. еміграції, що перебувала в межах Манджурії; об'єднання та консолідацію всіх укр. організацій у Манджурії для раціонального розподілу їх роботи; загальне керівництво нац. діяльністю всіх укр. установ; представництво їх інтересів перед владою; популяризацію між народами Азії ідеї відродження та кінечність існування суверенної укр. держави. Як гром. організація У.Н.К. від самого початку була обмежена у своїй діяльності умовами тодішньої васальної залежності від Японії буферної держави Манджу-Го. Все таки протягом першого року існування У.Н.К. її праця базувалася загалом на дем. засадах. Восени 1936 япон. військ. місія в Харбіні видала розпорядження про ліквідацію принципу виборності в структурі У.Н.К. Її начальником був призначений Ю.Рой, а його заступником В.Кулябко-Корецький. Від цього часу в житті У.Н.К. дедалі більше практикувалися авторитаризм і централізм, що проявилось, зокрема, в активному сприянні її керівництва забороні японцями діяльності всіх укр. організацій в Манджурії, крім У.Н.К. (1937). У 1939-40 дійшло до відновлення принципу виборності органів У.Н.К. (її гол. були в цей час: спочатку М.Нетребенко, а потім О.Вітковський). Але 1941 керівництво У.Н.К. знову опинилося в руках В.Кулябко-Корецького, котрий зареєстрував її у "Бюрі для справ рос. емігрантів", пішов на співпрацю з шовіністичними рос. емігрантськими колами. Щойно у квітні 1944, по призначенні вдруге гол. У.Н.К. О.Вітковського, її діяльність почала поступово повертатися до визначених у статуті завдань. У.Н.К. припинила своє існування з приходом до Манджурії рад.військ. Восени 1936 й весною 1937 у Харбіні вийшло 2 чл. неперіодичного органу У.Н.К. "Вісті Укр.Нац.Колонії в Манджу-Го".

В.Троциньський

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА, див. Товариство Сприяння Українській Національній Раді та Політичні Партії.

УКРАЇНЬСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА (АВТОКЕФАЛЬНА) в Австралії – УПЦА (Ukrainian Orthodox Church Autocephalic of Australia). Ця церк. структура постала внаслідок розколу в Українській Авто-

Катедральний собор св.Покрови в Ессендоні, Мельборн

кефальній Православній Церкві в Австралії і Новій Зеландії (УАПЦ) у 1968. Після дворічних суперечок в УАПЦ частина її прийняла назву УПЦА й перейшла під юрисдикцію єпископату Укр. Греко-Правос. Церкви (УГПЦ) в Канаді і в 1970 оформилася як окрема єпархія. УПЦА – УГПЦ залишилася без єп. Церквою керувала консисторія на чолі з адміністратором як виконавчий орган єпархіяльної ради, що обирається кожні три роки на соборі УПЦА. Адміністратором був увесь час свящ. Б.Сташишин. Між 1968 і 1991 ця церк. структура існувала паралельно з УАПЦ, а взаємини між ними хиталися від суперництва до співжиття. Але виринали і спроби поєднання, які розпочав єп. Володимир Дідович. До успішного завершення цих заходів довів архиєп. Антоній Щирба зі США, опікун УАПЦ в Австралії; на спільному соборі (12-му УАПЦ в Австралії) 27-29.12.1991 в Канберрі остаточно проголошено об'єднання. Первоієрархом об'єднаної УАПЦ став патріарх Мстислав Скрипник.

До єпархії УПЦА належало шість парафій:

1. Катедральна парафія св. Покрови в Ессендоні, Мельборн. Заснував о.Б.Сташишин у 1949 і лишається постійно її настоятелем. *Покрови св. Катедральний Храм УПЦА в Мельборні* побудований 1960-66. Парафія має прицерк. залю, будинок, де міститься суботня Школа ім. Т.Шев-

ченка, церк. хор, братство і сестрицтво. Парафіян у 1963 – прибіл. 750.

2. Парафія св. Архистратига Михаїла в Аделаїді, ПА. Заснував о.П.Грушецький у 1950; до 1990 настоятелем був митрофорний протоієрей Петро Косацький. Парафія має власний храм (з 1954); в 1975 збудовано нову церкву (за проєктом Йосипа Стрільчука), прицерк. залю, помешкання для священика, діють церк. хор, братство і сестрицтво. У 1993 об'єдналася з Святопокровською парафією УАПЦ, настоятель протоієрей В.Салига.

3. Парафія св. Миколая Чудотворця в Брізбані. Засн. 1954. Постійний настоятель о.М.Сердюк. Парафія має власний храм (збудований 1966), прицерк. залю, церк. хор, братство і сестрицтво.

4. Парафія св. Тройці в Аделаїді. Засн. у 1950-их рр. як місійний осередок. Настоятель протопресвітер Олександр Зелінський. Парафія має власний храм (закуплений від англіканців 1954), прицерк. залю, церк. хор.

5. Парафія св. Тройці в Карлтоні, Мельборн. Засн. 1956 групою правос. мирян. Тут, м. ін., служив архиєп. С.Гаєвський. Настоятелем з 1982 є о. Ю.Семенчук. Церкву закуплено 1962 від баптистської громади і пристосовано до укр.обряду. Парафія має прицерк. залю, братство, сестрицтво і церк. хор.

6. Парафія св.Володимира в Гобарті, Тасм. Місійний осередок заснував 1954 о.Г.Фомічевський. У розпоряд-

женні парафії – власний храм (закуплений 1969) і заля. Настоятеля немає; свящ. доїжджають з Мельборну, опікується парафією о.Б.Сташишин.

Літ.: Буштетт В. Укр. Правос. Церква в Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

С.Радіон

УКРАЇНЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ, див. *Політичні Партії*.

УКРАЇНЬСЬКА СТУДЕНТСЬКА ГРОМАДА ВІКТОРІЇ, див. *Централа Українських Студентів Австралії*.

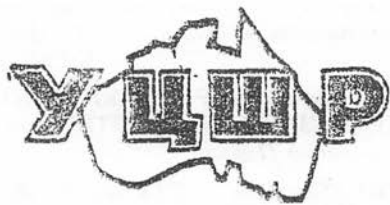
УКРАЇНЬСЬКА СТУДЕНТСЬКА ГРОМАДА ПІВДЕННОЇ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Students Association in South Australia), засн. у 1954 при Аделаїдському Університеті. В 1961 налічувала 15 чл., а в пол. 1962 – 35. Пізніше до У.С.Г. ПА приєдналися укр. студенти Фліндерс Університету (Flinders University), техн. інститутів та ін. високих шкіл ПА.

У.С.Г. ПА влаштувала мист. виступи, дебати й дискусійні вечори, відзначала нац. свята та проводила розвагові програми. В 1962 вийшло одне число вид. "Критик". У.С.Г. ПА була чл. *Централі Українського Студентства Австралії*, яка 1960 в Аделаїді організувала студентський літ.-товариський з'їзд. У.С.Г. ПА очолювали: Всеволод Коритник, Ярослав Довбня, І.Гавришкевич у 1950-их рр.; Є.Сенета, Любомир Микита, Борис Щербань, Кирило Лащук у 1960-их; Галина Рєбій, Юрій Соболь, Роман Захаряк і Юрій Василюк у 1970-их. Діяльна до кін. 1974, потім занепадала. В 1988 відновлену У.С.Г. ПА очолила Галина Захарко, а з 1990 Анатолій Онішко. Громада нині видає місячний листок "Сьогодні". У 1990 було 20 чл.

Т.С.

УКРАЇНЬСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА ШКІЛЬНА РАДА АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Council of Education in Australia). Центр. установа для керування і нагляду над укр. *шкільництвом* в Австралії. В 1954, на пропозицію управи СУОА, Шкільна Рада Вік. (обрана у 1952 з гол. В.Лецинським) стала іменуватись Центр. Шкільною Радою і почала працювати в напрямі об'єднання шкільництва всіх стейтів Австралії. 25-26.12.1956 в Мельборні відбувся

перший учительський з'їзд, на якому Шкільну Раду Вік. затверджено як першу У.Ц.Ш.Р.А. з гол. Д.Нитченком.

В 1964-65 видано циклоstileвим друком 15 чч. "Інформаційно-Методичного Листка" під ред. І.Брозницького, котрий 1969 перебрав обов'язки гол. У.Ц.Ш.Р.А. 4 з'їзд учителів 25-26.12.1965 обрав управу У.Ц.Ш.Р.А. з гол. Т.Пасічинським й осідком в Аделаїді. 7 з'їзд учителів 26-27.12.1974 у Нобл Парку, Вік., оновив управу, яку відтоді очолює Т.Сліпецька.

Управа У.Ц.Ш.Р.А. обирається з'їздом учителів укр. шкіл що три роки, діє за приписами статуту та видає свій орган для вчителів, в якому вміщує допоміжні навчальні матеріали з українознавчих предметів. Крім "Листка", у 1989 чл. методичної комісії У.Ц.Ш.Р.А. Орися Стефін упорядкувала книжкузошит "Світанок", а Марія Вандерверф підготувала до друку 4 казки. Учні укр. шкіл в Австралії, як і в ін. країнах зах. діаспори, користуються підручниками за редакцією У.Ц.Ш.Р.А. Вчителька Марія Ковшик збирила вірші для дітей та молоді п. з. "Декляматор" (1980). Д.Нитченко видав "Елементи теорії літератури і стилістики" (1979) для шкіл українознавства, пед. та ін. шкіл сер. та вищого типу. У.Ц.Ш.Р.А. щорічно проводить *Двомісячник Української Книжки і Преси*.

Централа тримає тісний зв'язок зі стейповими Шкільними Радами (НПВ та Вік.), а де їх нема – з керівниками шкіл. Фінансова база У.Ц.Ш.Р.А. складається з чотиридоларових учнівських датків. На ці кошти видається шкільна документація, всі допоміжні матеріали та книжки, покриваються подорожні видатки членів управи на відвідини шкіл в ін. стейтах й видатки на проведення учительських з'їздів.

Крім Шкільної Ради Вік., активною була стейтова Шкільна Рада НПВ (Board of Ethnic Ukrainian Schools in NSW), створена 1951 як

методична рада; її очолювали Є.Ю.Пеленський, Іван Жестовський, Марта Зибачинська, Григорій Дубик. В 1957 оформилась Укр. Шкільна Рада НПВ, гол. якої були: Ірина Пеленська (1957-62), Я.Масляк (1963-64, 1967-69), П.Лопата (1965-66), Євгенія Козьолковська (1970-71, 1975-77), М.Німців (1972-75), Мирон Даниляк (1977-81), Євгенія Барчинська (після 1981). В 1956-58 діяла також стейтова Укр. Шкільна Рада в ЗА (гол. П.Шигимага).

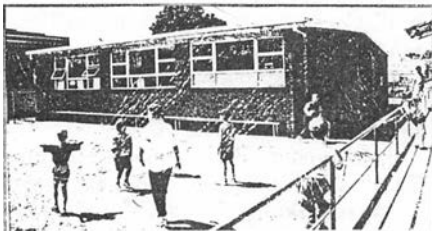
Т.Сліпецька

УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА ШКОЛА ім. кн. ОЛЬГИ в Лідкомбі, також Центр. Рідна Школа ім. кн. Ольги (Ukrainian Central School in Sidney), найстарша укр. суботня школа в Сіднеї. Бере свій початок від укр. рідної школи в дільниці Сіднею, Редферн, засн. 1951; в 1959 перенесено до нар. дому в Лідкомбі; тут бракувало приміщень і частина клас працювала у церкві св. Андрія. З ліквідацією малих укр. шкіл (Чулора, Бенкстевн, Обирн) число учнів зросло: в 1968 було 125 учнів та 14 учителів. Окремий будинок відкрито того ж року біля нар. дому і тоді прийнято теперішню назву школи. Її керівники: Іванна Мамчак (1951-52), Євгенія Козьолковська (1953-58), П.Лопата (1959-60), Віра Проць (1961-72), Тихін Корінець (1973-78) та Іван Жестовський (дотепер). Існували всі класи, включно з українознавчими; коротко

ШКІЛЬНИЙ ЖУРНАЛ 1991

- 40-ий ювілей шкільництва в Сіднеї. -

діяв дворічний пед. курс (1967-81). Працювали дитячий хор, школа гри на бандурі й ансамбль "Ластівка", танц. ансамбль "Веселка". Кількість учнів з 1970-их рр. зменшується. В 1992-93 бл. 40 учнів, тому що тут таки в Лідкомбі діє ще одна (більша) *Братська Рідна Школа св. Андрія*. Серед теперішніх учителів: Володимир Карен, Євгенія Оловаренко, Раїса Таранець, Валентина Тіндик, Ольга Чокула.

Лит.: У.Ц.Ш.О. Шкільний журнал 1951-1991 – 40-ий ювілей шкільництва в Сіднеї. С., 1991.

В.М.

УКРАЇНСЬКЕ ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО (Ukrainian Cossack Brotherhood), паланка в Австралії. У.В.К. постало в еміграції у 1920-30-их рр., нав'язує до Вільного Козацтва 1917-18; згодом відновлено в таборах ДП та в країнах зах. діаспори. Першим відділом в Австралії був курінь У.В.К. в Перті (засн. 1968). Такі курені існували ще в Сіднеї, Мельборні, Аделаїді, Брізбані та Канберрі-Квінбїєні. Чл. в 1980-их рр. бл. 200-300. Отаманами австрал. паланки були: Яків Різник, О.Менцінський, Ю.Денісенко, Юрій Одліга і В.Буряк. Австрал. паланка є чл. СУОА й входила у міжкрайову організацію У.В.К.

"УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ", тижневик, виходив у вересні-грудні 1925 в Харбїні; друкувався в япон. друкарні з метою уникнути цензурування та контролі з боку кит. властей. "У.Ж." відновлене у вересні 1929 Укр. видавничим т-вом у Харбїні знову як тижневик; всього вийшло 10 чч. Ред. Іван Паславський.

УКРАЇНСЬКЕ КОНСУЛЬСТВО В ХАРБІНІ, представництво України, що діяло в 1918-19. Його очолював поручник П.Твердовський, котрий весною 1918 як командир укр. військ. частини прибув з Харбіна до Києва, а восени того ж року повернувся назад, одержавши від укр. міністерства закорд. справ повноваження представляти інтереси України в *Манджурії* і Владивостоку. Ці повноваження були визнані нар. комісаром закорд. справ більш. Росії Г.Чичериним. По приїзді в Харбін П.Твердовський розвинув велику активність: вів переговори з представниками командування Антанги щодо створення укр. військ. частин на Далекому Сході, брав постійну участь в укр. гром. житті, розпочав реест-

рацію тих українців, котрі бажали одержати укр. громадянство тощо. Разом з тим виникли й труднощі. Не було людей, що досконало б знали кит. мову й були ознайомлені зі звичаями та традиціями дипломатичної служби в Азії (секретар консульства С.Кукуруза був сільським вчителем, а його помічник Ф.Тоцький – урядовцем сх.-кит. залізничі). Ситуація ускладнювалася через часті роз'їзди і відсутність П.Твердовського в Харбїні, бо заступники консула (спочатку І. Мозолевський, а потім В.Пашковський) не могли його замінити. Гостро відчувався також брак фін. засобів. Діяльність П.Твердовського натрапляла на вороже ставлення з боку рос. дипломатів, багато з яких (в тому ч. у Китаї) працювали ще за царських часів. Вони звернулися до управляючого сх.-кит. залізницею ген. Д.Хорвата з вимогою заарештувати "самозванця консула" й усунути його з Манджурії. До арешту не дійшло, але все ж П.Твердовський змушений був залишити Харбїн.

В.Троцицький

УКРАЇНСЬКЕ ЛІКАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО В АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Medical Association of Australia), засн. в Сіднейі 13-14.11.1976 за ініціативою Б.Шеховича, Є.Барановського, Г.Дубика та Юрія Німцева. У.Л.Т.А. об'єднує лікарів, дантистів, фармацевтів і ветеринарів, головнo укр. походження. В Мельборнї діє автономний відділ т-ва. Для чл. і ширшого громадянства організуються реферати на мед. теми, товариські зустрічі. В ході роботи з'їздів відбулося 5 наук. конференцій; 1986 брали участь доповідачі зі США, Канади, Німеччини й Австралії. Стипендійний фонд У.Л.Т.А. допомагає шкільництву, загальнонац. організаціям і окремим особам. Гол. У.Л.Т.А. були: Б.Шехович (1976-81), А.Строкон (1982-83), Є.Барановський (1984-85), Олег Лозинський (з 1986). Ін. діяльні чл.: Максим Ковальчук, Петро Харів, Г.Дубик (довголітній секретар). 1976 У.Л.Т.А. мало 40 чл., 1993 – понад 50 і 4 відділи. З 1977 т-во чл. Світ. Федерації Укр. Лікарських Товариств з осідком у США, з 1978 чл. СУОА. Представники У.Л.Т.А. брали участь у світ. з'їздах Укр. Лікарів у Києві 1990 (12 делегатів, 2 доповідачі) та Харкові 1992 (6 делегатів, 1 доповідач).

Лім.: Микитович Р. Укр. ветеринарні лікарі в країні каньяру. Альманах Об'єднання Укр. Ветеринарних Лікарів. Укр. архів, т.36. Нью-Йорк - Чикаго - Вінніпег, 1981; Пропамятна книга з нагоди 40-ліття УЛТПА. Чикаго, 1990; Дубик Г. Коротка історія Укр. Лікарського Т-ва в Австралії. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Р.Микитович

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВІКТОРІЇ (Ukrainian Artists Association of Victoria), муз.-театральне т-во, засн. в Мельборнї 1988. Гол. від початку Ф.Габелко. У.М.О.В. об'єднує артистів, письменників, музик-виконавців; чл. при заслуванні 48. Об'єднання влаштовує концерти, муз. і товариські вечори в громадах Вік., а іноді й ін. стейтів. Неперіодично видає літ.-мист. сторінку п. з. "Мист. Трибуна" в газ. "Церква і Життя" (до кін. 1992 появилось 11 чл., ред. Г.Вишневий). Серед чл.-мистців У.М.О.В. – акторка Люся Максимішин, співачка Анна Цибульська, композитор Г.Корінь, поетеса О.Терлецька, співачка-поетеса Стефанія Ковалик, співаки Людмила і Григорій Березняки, актори Іван Шевченко, Д. і К.Любарські, Антін Рибіцький.

Ф.Г.

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО в Сіднейі, мист., головнo драм. група, яка постала на основі драм.гуртка при УГ НІПВ у лютому 1952. До управи увійшли І.Лясківський, Г.Маслюк, М.Свідерський і С.Якубов. У травні 1952 створилася (пізніше незалежна) балетна секція під проводом Н.Тиравської і М.Свідерського, у червні – секція співу (свящ. І.Манько). Під режисурою Г.Маслюка і Л.Дорошенка поставлено п'єси: "Степовий гість" Б.Грінченка (1952), "Вечір на Україні" (1952), "Майська ніч" (за Гоголем, 1952), "Отаман Пісня" М.Чирського (1953), "Домаха" Л.Коваленко (1953), "Чумаки" І.Тобілевича (1954), "По ревізії" М.Кропивницького і "День правди" В.Товстоноса (1955), "П'яний рейд" М.Чирського (1956), "Мартин Боруля" І.Тобілевича (1956), "Украдене щастя" І.Франка (1956), "Мина Мазайло" М.Куліша (1957), "Сто тисяч" І.Тобілевича (1957), "Назар Стодоля" Т.Шевченка зі вставкою "Вечорниці" П.Ніщинського (1958) і "Ваші знайомі" М.Діми (1959). Декорації й афіші виготовив Б.Слесивий. Провідними акторами, крім названих, були: К.Фольц, Є.Слесива, М.Данченко,

Т.Цигилик, Я.Стещик, Р.Шока. У.М.Т. розв'язалося 1962.

Лім.: Ількович Л. На порозі десятиліття. "Н.О.", ч. 2, 1960.

М.П.

УКРАЇНСЬКЕ СПОРТОВЕ ТОВАРИСТВО "ЛЕВИ", див. "Україна".

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ІНЖЕНЕРІВ В АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Society of Professional Engineers in Australia). Засн. 1954 в Сіднейі за ініціативою Романа Пеленського, Степана Ю.Процюка, І.Бомби, М.Домбровського і Константина Буряка. Т-во мало на меті піднесення професійного знання, взаємодопомогу, участь у техн.-дорадчих комісіях при будові церк. і гром. об'єктів, контакт з укр. інженерами в діяс-

порі, товариське співжиття. 1954 було бл. 40 чл., 1993 – 36; кілька первісних чл. виїхали до Півн. Америки. Гол. У.Т.І.А. були: А.Дейнека (1954-57), М.Строкон (1957-59), М.Домбровський (1959-61, 1965-69), В.Жук (1961-63, 1969-72), Євстахій Кравчук (1963-65) та І.Бомба (з 1973). Ін. діячі: Є.Пеленський, Б.Антонівич, О.Кохановський, А.Кордовський, Ф.Мельників, Павло Шулежко. До т-ва входять інженери з цілої Австралії. Від 1988 У.Т.І.А. є чл. Світ. Федерації Укр. Інженерних Т-в, утримує зв'язки з професійними і наук.-техн. установами в Україні.

Лім.: Бомба І. Укр. Т-во Інженерів в Австралії. 36. Інженери-українці в діяс-порі. Торонто, 1992.

Р.М.

УКРАЇНСЬКИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ ФРОНТ, див. *Українська Антибольшевицька Ліга в Австралії та Політичні Партії.*

"УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ", часопис укр. мовою, що з 1.11.1941 по 8.7.1944 виходив у Шанхаї (Китай). Усього видрукувано 29 чл. Гол. ред. М.Мі-

лько. Крім нього, до складу редакції входили О.Дроб'язко та І.Світ. З часописом співпрацювали Д.Барченко, С.Левинський та ряд ін. відомих укр. діячів на Далекому Сході. Поряд з укр. питаннями на Далекому Сході висвітлювався перебіг воєнних подій в Європі, передовсім на укр. землях. Іноді вміщувалися передруки з рад. періодики.

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛЬФ-КЛЮБ В СІДНЕЇ, див. *Український Товариський Гольфовий Клуб*.

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛЬФОВИЙ КЛЮБ (Ukrainian Golf Club) при УГВ; засн. в Мельборні 1988 з метою залучення молоді до укр. громад. життя через товарисько-спортові зв'язки. Спочатку 23 чл., в 1993 – 107. Гол. Володимир Орфіній. Чл. поділені на групи "А" і "Б", котрі грають між собою; раз на рік зустрічаються з подібними клубами в Сіднеї та Джилонгу. Активісти У.Г.К.: Михайло Жилан, Григорій Ануляк, Олег Мазур, Василь Фурик, Роман Захарик.

УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ ДЛЯ СТАРШИХ (Ukrainian Elderly People's Home), т-во з обмеженою порукою (інкорпороване 1984), що має на меті придбання фондів, побудову та провадження будинку для літніх людей, українців у Мельборні. Передісторія У.Д.С. починається з 1966, коли СУВік. заініціював творення укр. сиротинця і для цього зібрав початкові фонди. Скоро виявилось, що укр. сиротинець не має перспектив існування і тоді були здійснені заходи для придбання будинку для старших громадян. 1968 постало т-во У.Д.С., яке зі своїх фондів, громад. збірок та заповітів Федора Павлука й Степана Салдата (бл. 80 тис. дол.) придбало 10-кімнатний будинок в Ессендон-Мельборні, у якому в 1976 поселилися перші жителі. Бажанням керівництва т-ва було збудувати модерний будинок та провадити його фахово. 1984 розв'язано попереднє т-во, а його майно передано новому т-ву (публічній компанії) з обмеженою порукою. 1988 закуплено землю під будову від міського земельного управління в Кейлор Давнс (Keilor Downs) на околиці Мельборну. Після одержання допомоги на суму бл. 1 млн від фед. департаменту здоров'я і соціальної служби, укр. кооперативи "Дністер" та ін. установ й приватних жертводавців, розпочато спорудження будинку для

старших (на 32 місця) і в квітні 1993 його завершено. В міру напливу мешканців планується дальша розбудова, на що т-во У.Д.С. має відповідну площу. У травні 1993 в У.Д.С. мешкало 7 осіб.

Гол. т-ва: М.Грудка (1968-71), Б.Шемет, В.Бушпедт (1985) і знову М.Грудка (з 1985). Діяльні в У.Д.С.: О.Булка, В.Рудевич, Петро Беркета, Микола Давидок, Надія Панасгір, Д.Пирогів, Т.Ваврик, свящ. Б.Сташишин.

У зв'язку з тим, що українці були співвласниками ґрунту в новоствореній ділянці, запропоновано назвати вулиці в Кейлор Давнс: Полтавська (Poltava Street), Каліни (Kalyna Str.), Лемківська (Lemko Str.).

В.Маркусь

УКРАЇНСЬКИЙ ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ім. В.БЛАВАЦЬКОГО в Саншайні (Мельборн), Вік., діяльний 1953-63. Організатори – Дмитро Ярка та П.Кожок. Гол. гуртка: Д.Ярка (1953-55), Т.Лепкевич (1956-57) та В.Ярем'як (1958-63); режисери: Д.Ярка (1953-55), Ілля Малетич (1955) та І.Деркач (1956-63). У.Д.Г.Б. поставив п'єси: "По ревізії" М.Кропивницького (1955), "Назар Стодоля" Т.Шевченка (1955), "Безталанна" І.Тобілевича (1958), "Брат на брата" (1959), "Дай серцю волю, заведе в неволю" М.Кропивницького (1959; 1963), "Тарас Бульба" (за М.Гоголем, 1960 і 1963), "Батькова казка" (1961) і "Мартин Боруля" І.Тобілевича (1962). П'єси ставилися, крім Саншайну, в Ессендоні (Мельборн), Джилонгу, Вік., та Аделаїді.

М.П.

"УКРАЇНСЬКИЙ ЕКРАН" (Ukrainian Screen), неперіодичний ілюст-

рований журн. в Мельборні. Засновник, видавець і ред. П.Кардаш. "У.Е." виходив з 1976. До 1990 появлялося 15 чч. Уміщував передруки матеріялів з журналів і часописів, що видаються в діаспорі і в Україні. Тираж 500 прим.

УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ В НОВІЙ ЗЕЛЯНДІЇ, див. *Веллінгтон*.

УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ СТАРШИХ ГРОМАДЯН ПІВДЕННОЇ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Senior Citizens Club of South Australia, Inc.), засн. в Аделаїді 1974 під назвою Клуб Укр. Пенсіонерів ПА. Ініціаторами були: К.Каздоба, Іван Грецкул, Володимир і Марія Білики, Василь Сенчук. Клуб є секцією УГ ПА, організує товариські і культ. розваги, спільні екскурсії, спорт (круглі), влаштовує збірки на укр. та загальні гуманітарні цілі. Діє жіночий хор "Калина". У.К.С.Г. ПА є чл. стейтового об'єднання подібних австрал. клубів. Гол.: К.Каздоба (1974-84), І.Вашишин (від 1984). Активні діячі, крім названих: Олекса Кохан, Галина Вашишин, Микола Ференц, Іван Куць, Марія Шевченко, Анастасія Кохан, Ірина Галик і Марія Чепак. У 1990 – 320 чл.

І.В.

УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ЦЕНТР в Ессендоні (Мельборн), один з найбагатших укр. будинків в Австралії, власність кредитової кооперативи "Дністер". Будинок двоповерховий, 3500 кв.м площі винаймається; на 800 кв. м приміщуються укр. кооперативи: кредитова "Дністер" і торг. "Поступ". До 1988 тут знаходилась також і будівельна кооператива "Одеса". Бюра кооператив модерно обладнані, комп'ютеризовані. В 1981 закуплено велику ділянку землі з бензиновою станцією. Будинок закінчено 1984. Закуп землі та кошти будови сягали 2,5 млн дол. Вартість У.К.Ц. в 1991 становила прибл. 9 млн дол. Винайми приміщень будинку приносять річно бл. 600 тис. дол. прибутку. У.К.Ц. – найбільший і найкоштовніший будинок укр. кооператив у світі.

М.Б.

УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ТОВАРИСЬКИЙ КЛЮБ у Лідкомбі, т-во культ. творчих сил інтелігенції задля розвою різних галузей культ. діяльності (музика, театр, танець, літ. читання); постав у 1967. Працює, головн., в *Домі Української Молоді* в

Український Кооп. Центр у Мельборні

Сідней. Гол. О.Кошарський. Клуб видавав щоквартальний журн. "Сід-неєць" (ред. Б.Подольняк), в якому висвітлювалось культ. життя Сіднею. Наклад 800 прим.

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ТЕАТР ім. М.ЛИСЕНКА при УГВ (M.Lysenko Ukrainian Musical Theatre); постав 1954 у Мельборні з ініціативи М. та Олександра Кліоновських, Ришарда Козачинського й Віктора Мельника. Мист. керівником театру був М.Кліоновський (до його смерті 1987), згодом Анна Цибульська. Перша вистава – "Катерина" М.Аркаса (1962) з Є.Павловською у провідній ролі. В легкому муз. жанрі були постановки: "Сільва" І.Кальмана (1964), "Демо до Румбарою" В.Волосянського (1969), "На крилах кохання" С.Гаврилока (1971), муз.-естрадні монтажні "Співайте разом з нами" (1974) і "З тобою, пісне!" (1978). Діяльними в театрі, крім названих, були Марія Вайсброт, Я.Ліщинський, Д. і Кость Любарські, Л.Максимишин, Стефанія Ковалик. Театр виступав на гром. концертах. 1977 відбув турне по Англії і Шотляндії, після чого розв'язався. Окремі чл. увійшли в склад Муз. Об'єднання Вік.

М.П.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ АНСАМБЛЬ ім. ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА в Сідней (Ivasiuk Ukrainian Folk Ensemble), засн. 1984 за ініціативою П.Держаного, постійного диригента, та М.Галабурди-Чигрин. 1984 – 54 чл., а 1988 – 35. Співпрацює з Ансамблем Бандуристів ім. Г.Хоткевича. В репертуарі нар. пісні, пісні сучасних укр. поетів і композиторів, коз. пісні та пісні рел. змісту. Ансамбль виступав перед укр. і авст-

рал. публікою (фолклорний фестиваль компанії Шел), записав на платівці 4 композиції В.Васюка (1984).

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ ім. Т.ШЕВЧЕНКА в Аделаїді (Ukrainian Community Centre, Adelaide). Коли впродовж 1949-51 в Аделаїді виникли УГ ПА, хор "Гомін", Театр Малих Форм з танц. групою і Рідна Школа, потреба власного гром. приміщення стала пекучою. Спроба організувати "Кооперативу Укр. Нар. Дім в Аделаїді" у 1951-52 закінчилася невдачею. У 1953 на ширших гром. сходах вирішено, що У.Н.Д. буде власністю УГ ПА, а його приміщеннями користуватимуться всі укр. організації. Постановлено оподаткувати усіх працюючих чл. спільноти сумою в 10 фунтів (пізніше 50) на придбання нар. дому. Комісію будови очолив Степан Залеський; збіркова акція розгорнулася в 1954.

У 1957 на вул. Орсмонд (Orsmond Street) у Гайндмарші (Hindmarsh) розпочато будову за плянами і під керівництвом Я.Воевідки, яку закінчено 1962. Дім поширено в 1967-70, 1972-73 і 1980-81.

У.Н.Д.Ш. містить велику залу на 500 сидячих місць зі сценою, кухню, 12 шкільних клас, канцелярію УГ ПА, бібліотеку, товариський клуб і клуб молоді. Тут же розташовані укр. школа і матуральні курси та всі місцеві укр. мист. одиниці (див. Аделаїда). До часу придбання власних приміщень в У.Н.Д.Ш. займали відповідні площі: кредитова кооператива "Говерля", СУА, спортове т-во "Лев". В Домі знаходиться укр. радіостанція, видається журн. УГ ПА "Наша Громада", відбуваються сходи Пласти і СУМ, укр. свята і концерти. Активні діячі і співтворці У.Н.Д.Ш.: С.Залеський й Іван Кириленко (гол. будівельних комітетів); Я.Воевідка, Ярослав Михайлишин, Йосиф Стрільчук, Остап Чоргула, Степан Мисак, М.Кіналь, Роман Бойко, Олекса Середа, Іван Млиновський (адміністратори). Гол. УГ ПА, за урядування яких споруджено і розбудовано У.Н.Д.Ш.: М.Цюрак (1957-58), К.Каздоба (1960-61), Т.Пасичинський (1967, 1972-73) і Зенон Ростек (1978-81).

Лім.: Ващишин І. Укр. Нар. Дім в Аделаїді у світлі документів. 36. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

І.Ващишин

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ у Брізбані (Ukrainian Community Center in Brisbane), набутий у

"Сільва" у виконанні Українського Муз. Театру ім. Лисенка, Мельборн, 1964 р.

Український Нар. Дім в Аделаїді

1954 в результаті збіркової акції будівельного комітету під проводом архітекта Р.Павлишина. УГ Квінс. закупила за 5700 фунтів залю дерев'яної конструкції у центр. дільниці півд. Брізбану (70 Cordella St., South Brisbane) б. залізничної станції й автобусних і трамвайних ліній. Добудовано добровільною працею сцену і приміщення для школи. Дім відкрито для користування 23.1.1955. Після пожежі в 1977 його було ґрунтовно перебудовано за плянами Р.Павлишина, що знову очолив будівельний комітет. Добровільну працю громадян організував О.Сухарський і за його головування було відкрито Дім 27.1.1980. Кошти будови – 174000 дол. – покрито рівними частинами з пожертв спільноти, субсидій стейтового уряду і добровільної праці. У Домі містяться зала на 250 сидячих місць, сцена, кухня та їдальня, 3 шкільні кляси, розвагова кімната і приміщення для кредитової кооперативи "Єдність".

Р.П.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ в Лідкомбі (Ukrainian National Home), центр. гром.-культ. установа в Сідней, легальним власником якої є Укр. Громада-Кооператива в Сідней (Ukrainian Society Coop., Ltd.). Остання була засн. 13.5.1951 з ініціативи гром. діячів С.Яськевича, Ореста Питляра та Є.Ю.Пеленського з метою створення гром. і членської бази для придбання У.Н.Д.Л. Спочатку кооператива мала 134 чл., а в 1988 бл. 950. В 1952 закуплено малий будинок у Редферні (Сідней),

в 1958 – будинок у Лідкомбі при вул. Сент Джозеф (59-63 St. Joseph). В 1964 добудовано залю зі сценою (на 500 осіб), де відбуваються доповіді, концерти, гром. збори. Низка культ. і гром. організацій користуються приміщеннями У.Н.Д.Л., зокрема, Укр. Центр. Школа ім. кн. Ольги, бібліотека, *Український Товариський Клуб* (з 1962). Вартість У.Н.Д.Л. сягає нині бл. 1/2 млн дол.

Гол. У.Н.Д.Л., а тим самим організації – Укр. Громада-Кооператива в Сідней були: С.Яськевич, Є.Кравчук, О.Питляр, Є.Ю.Пеленський, Р.Драган, О.Борецький, В.Майковський, К.Макар, С.Вагчицький, Т.Суховерський, І.Любчик, М.Чигрин, С.Цимбалюк, Є.Валіхновський, М.Соболевський, І.Жестовський, М.Володимирів, Б.Бойтович, Юрій Зелинський. Дім є центром укр. життя великого Сіднею.

О.Б.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ у Мельборні (Ukrainian House), центр тутешнього укр. життя. Перший У.Н.Д.М. закуплено 1953 у дільниці Савт Мельборн при вул. Доркас за 12,2 тис. фунтів. 1955 відбулося врочисте освячення Дому, де розташувалися всі діючі укр. організації та установи. До 1955 дирекцію, що складалася з представників організації-спонсорів, очолював С.Місько. Тоді ж У.Н.Д.М. переписано правно на УГВ. В 1958 сплачено заборгованість за Дім. Невдовзі він виявився недостатнім для потреб зростаючої громади в Мельборні, тому 1960 його відпродано і куплено новий будинок, кол. кінотеатр, за 20

тис. фунтів при вул. Рассел в дільниці *Ессендон*. В 1977-79 його розбудовано, відновлено та пристосовано до потреб громади; кошти розбудови сягали бл. пів млн дол. У 1973 придбано за прибіл. 50 тис. дол. прилеглий будинок, в якому влаштовано т.зв. Дім молоді, де знайшли домівки для своїх занять Пласт і СУМ. Дир.У.Н.Д.М. – А.Глухачич (від 1970).

А.Г.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ ім. Т.ШЕВЧЕНКА в Перті. УГ ЗА, засн. 1950, вже 1951 створила т-во (пізніше відділ) будови У.Н.Д. в Перті. 1954 застосовано кооп. модель збирання фондів й обрано мужами довір'я гол. УГ ЗА О.Менцінського, Мирослава Лібера і В.Шнайдера. 1956 закуплено ділянку при вул. Ган у дільниці Вест Лідервіл (West Leederville) недалеко від центру міста. Архітектами були: спочатку Мекдоналд, згодом Ерік Озоліс. Будову очолив В.Шнайдер; 1957 залито фундамент. 1958 надзвичайні збори УГ ЗА ухвалили правильник У.Н.Д.П. Т.Савка і, коротко, Д.Гаврич керували будівельним комітетом. Дім відкрито 25.3.1961 за головування П.Гутея у зв'язку зі 100-ою річницею з дня смерті Т.Шевченка у присутності представників уряду ЗА (міністра Гріффіта) та гол. СУОА. Ін. гол. У.Н.Д.П.: М.Дошак, В.Мандичевський, В.Гончаренко. Дім став місцем проведення укр. концертів і свят, вистав *Драматичного Гуртка ім. Лесі Українки*, осідком і місцем засідань укр. світських організацій в Перті й на короткий час надав приміщення укр. центр. школі. Останньою імпрезою в Домі був Шевченківський концерт 12.3.1989. На поч. 1990-их рр. компенсація за У.Н.Д.П., який знаходиться на шляху нової автостради, стала об'єктом спору між УГ ЗА та урядом ЗА (визнано відшкодування на суму 350 тис. дол.). З діячів слід ще згадати А.Мандичевського, П.Гутея, М.Паріна, Б.Микитюка та ін.

М.М.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДІМ у Харбїні, домівка "Укр. Клубу" в *Харбїні*, Манджурія; збудований в 1918-20 на кошти місцевої укр. громади, де містились управи гол. укр. установ. 1926 конфіскований кит. владою. Наприкінці 1933 після проголошення буферної держави Ман-

джу-Го, залежної від японців, останні повернули Дім українцям. Між двома гол. укр. організаціями в *Манджурії* – Союзом Укр. Емігрантів та Укр. Нац. Громадою – відразу ж розгорнулася гостра боротьба за право управляти У.Н.Д.Х. Керівники Союзу Укр. Емігрантів вбачали у прибутках від експлуатації Дому джерело для нац. пропаганди та культ. діяльності, але не зуміли домогтися того, щоб Дім справді давав на це засоби. Представники Укр. Нац. Громади погоджувалися на використання Дому також рос. організаціями. Японці були невдоволені цими міжусобицями. В червні 1935 У.Н.Д.Х. перейшов у відання створеної тоді ж централі для всіх українців Манджурії – Укр. Нац. Колонії.

Лит.: Світ І. Український Нац. Дім в м.Харбіні. Одеса – Харбін, 1943.

В.Т.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕНТР-ПАМ'ЯТНИК ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ-РУСИ (Ukrainian Orthodox Centre-Millennium Memorial) у Канберрі, споруджений 1988 консисторією УАПЦ згідно з рішенням 10 єпархіального собору та 4 сесії єпархіальної ради УАПЦ. Розміщений поруч церкви св. Миколая УАПЦ в ділянці Тирнер (Turner), пів км від центру міста (6А McKay Gardens); складається з двох будинків. Пам'ятник у формі двоповерхової дзвіниці є приміщенням для Музею укр. церк. та загального мистецтва і реліквій. У будинку самого Центру містяться резиденція правлячого єп., приміщення для кон-

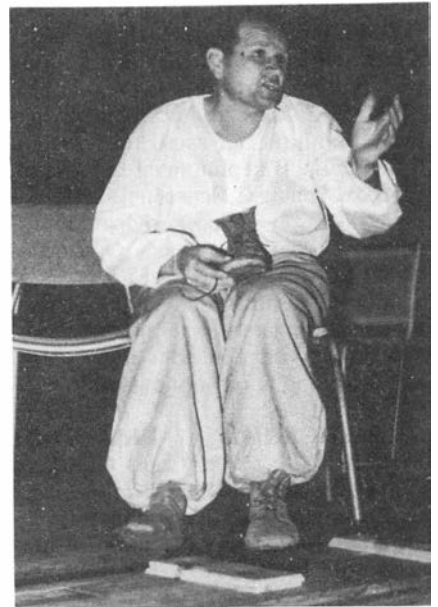
ференцій, бібліотека з архівом, бюро. Ансамбль в архітектурному стилі, наближеному до укр. барокко, проєктували Ю.Денисенко і Ярослав Соловій, який також був гол. будівельного комітету і автором проєкту вітражів. Зовн. мозаїки проєкту Л.Денисенка виконано у Фльоренції, Італія (див. також *Архітектура Церковна*). Увесь проєкт коштував понад 350 тис. дол., з чого родина Храпачів із Сіднею внесла 12500 дол. У.П.Ц.-П.Т. відкрито при здвизі вірних і духовенства 23.10.1988.

Лит.: Соловій Я. Укр. Правос. Центр – Пам'ятник Тисячоліття Хрещення України в Канберрі. Альм. УАПЦ; Карен М. Столиця Тисячоліття. Там же.

М.П.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР МАЛИХ ФОРМ ім. В.БЛАВАЦЬКОГО в Аделаїді, засн. 1.1.1950. Гол. та адміністратором був від початку Я.Андрухович. Він, його дружина Євгенія та А.Кривецький, діячі сцени ще в Україні й в таборах ДП, стали ядром, довкола якого об'єдналися ін. досвідчені актори (Володимир Королик, Андрій Теплий, Ростислав і Віра Василенки, Святополк і Марія Шумські, Григорій Карпенко, згодом Петро Ковальчук) та аматори. Поставлено першу в Австралії укр. театр. виставу – ревію "Всі до театру" (1950); під режисурою А.Кривецького – "Наталку Полтавку" І.Котляревського (1950) та "Дует втрьох" (з франц.) Л.Ленца (1952); Р.Василенка – "Чортицю" (з нім.) К.Шенхера (1951) і драми І.Багряного "Розгром"

(1951) та "Морітурі" (1953); В.Королика – "Землю" В.Стефаніка (1957) і "Ой, Морозе, Морозенку" І. Лужницького (1957); Я.Андруховича – "Миколая для старших" Сука (1951), "Скампольо" (з італ.) Нікоємі

Павло Сергіїв у виставі "Безталанна", Укр. Театр Малих Форм в Аделаїді

(1953) і "Старих гріхородників" С.Білої (1959); ряд розгавових програм. Танц. групою У.Т.М.Ф. керували Є.Андрухович, а згодом М.Сас. Декорації виготовляли В.Бурак, Михайло Мірза і С.Шумський. Хорову ланку очолювали Богдан Жолкевич та Й.Кліш. Після 1965 багато акторів та режисерів виїхали за кордон і відтоді брали участь лише у гром. імпрезах. У 1970 театр був розв'язаний.

М.Павлишин

УКРАЇНСЬКИЙ ТОВАРИСЬКИЙ ГОЛЬФОВИЙ КЛЮБ (Ukrainian Golf Club, Inc.) у Сіднеї, засн. 1982 в Лідкомбі з ініціативи Олега Островського, Р.Кабана, О.Рогожинського, Р.Ставицького, Є.Гута і М.Вовка. Кількість чл. зросла від 50 до 90 у 1990; 1993 – 55. Проводяться змагання на першість У.Т.Г.К., зустрічі з ін. клубами, зокрема, щорічні турніри за перехідну чашу з литовським клубом (від 1985). 1989 в Австрал. Альпах було влаштоване змагання з Укр. Гольфовим Клубом Вік. У.Т.Г.К. афілійований з Укр. Гольфовою Асоціацією Америки. У жовтні 1993 мав місце спільний турнір на Гавайських остр. З 1993 У.Т.Г.К. очолює О.Островський.

О.Б.

Український Правос. Центр у Тирнер, Канберра

УКРАЇНСЬКИЙ ТОВАРИСЬКИЙ КЛЮБ в Лідкомбі (Ukrainian Social Club in Lidcombe), постав 1962 при *Українському Народному Домі* в Лідкомбі-Сідней як товариська організація інтелігенції для розвагових та інтелектуальних цілей (дискусії). Клуб збирався кінцем тижня вечорами (можна було одержати вечерю, напої, грати в шахи, карти); влаштовувалися культ. імпрези, виїзди, пікніки. Від засн. до сьогодні бл. 100 чл. В керівництві були відомі гром. діячі: С.Яськевич, Б.Шехович (протягом 23 рр.), Юрій Дем'яненко, Сергій Цимбалюк, О.Барчинський та ін. Незважаючи на зусилля з боку окремих чл., У.Т.К. не став аналогічним явищем до австрал. екс-клюдивних клубів. Він існує далі, але без молодшого поповнення.

І.Г.
УКРАЇНСЬКИЙ ШАХОВИЙ КЛЮБ (Ukrainian Chess Club) у Сідней, засн. 9.9.1952 з ініціативи Я.Шевчика, Богдана Дяківа, Володимира Дорцового, Михайла Міндзюза, Юрія Рудюка і М.Строкона. Клуб відразу став чл. Австрал. Шахової Асоціації і впродовж 1950-60-их рр. досяг успіхів в 11 клубних та індивідуальних змаганнях.

Команда кляси "А." У.Ш.К. була переможцем першості Сіднею 1954, 1957 і 1966; кляси "А-резервова" – 1955; кляси "Б" – 1961 і 1963. В 1958, 1961 і 1966 У.Ш.К. влаштував турніри за власну перехідну чашу, в яких брали участь найкращі шахісти Сіднею. Провідний майстер клубу Я.Шевчик став 1959 і 1966 першунгом Сіднею, багато років репрезентував НПВ і Австралію в іграх проти Півд. Африки та Іспанії, переміг низку міжнар. майстрів. Від 1971 У.Ш.К. працює при Укр. Культ. Клубі. У внутр. турнірах розігруються чаша ім. Я.Шевчика та чаша Степана Бородайка (див. також *Шахи*).

О.Б.

"УКРАЇНСЬКІ ПИТАННЯ", див. Ukrainian Issues.

УКРАЇНСЬКО-АВСТРАЛІЙСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО ім. М.ЛИСЕНКА (The Ukrainian-Australian Cultural Society of Lysenko), культ. т-во-ансамбль, засн. 1977 в Канберрі за ініціативою Філоніди і Ф.Габелків та кількох неукр. любителів укр. пісні і музики на основі вокальної групи "Волошки" з метою плекання укр. муз. мистецтва. Чл. спочатку понад 20, в

1988 – 17. 1977 при У.-А.М.Т. під керівництвом В.Мішалова діяла школа бандуристів (11 чл.). Ансамбль виступав на міжнар. концертах (здобув у 1976 другу нагороду на Всеавстрал. естафоті), Укр. мист. фестивалі, на добродійних заходах тощо. Про виступи У.-А.М.Т. широко писала англomовна преса. Його гол. були Ф.Габелко, згодом Женет Віден. Серед виконавців – Валя Івашків, Олег Лукомський, Ірина Пелегріні, свящ. О.Теодорович, Лариса Тризна, а з неукраїнців – Робин Беннет, Мей Гавлет, Гретта Вайт, Джон Гарлек, Джуді Еверал, Дорін Карпентер, Даглас Куп, Валері Куппер, Реймонд Морріс, Івєнда Росс та ін. Муз. керівник Л.Мор.

Ф.Г.

УКРАЇНСЬКО-АВСТРАЛІЙСЬКЕ ТОВАРИСТВО ЮРИСТІВ (Ukrainian-Australian Legal Society), засн. 1992 з осідком у Сідней. У 1994 бл. 30 чл.; гол. Володимир Дерев'янка. Видано журн. Stop Press (1994). У.-А.Т.Ю. співпрацює з укр. правничими т-вами в ін. країнах діаспори та з Укр. Правничою Фундацією у Києві.

Ф

ФЕДЕВИЧ Роман Мирослав (Roman Myrosław Fedewytsch), інж.-хемік, учитель; н. 3.3.1921 в Перемишлі, Галичина, п. 29.12.1987 у Мельборні. Закінчив гімназію в Перемишлі, студював хемію у Віденській Політехніці (1942-45), диплом інж. хемії здобув в УТП у Мюнхені (1949). Прибув до Австралії у 1949 і працював за фахом у Мельборні. Активізувався в УГВ; потім зосередився на праці в укр. шкільництві, навчаючи історії в Укр. Школі ім. Лесі Українки в Нобл Парку (1966-87). Дописував на історичні, гром. та політ. теми до газ. "Вільна Думка" (Сідней), виступав в укр. радіопрограмі у Мельборні. Меценат лекторату україністики при Університеті ім. Монаша, Мельборн.

Д.Ф.

ФЕДУСЕВИЧ Мирон (Myron Fedusevych), педагог, журналіст, гром. діяч; н. 24.3.1891 у Стрию, Галичина, п. 2.12.1962 в Сідней. Студій слов'янської і клясичної філології закінчив у Львівському Університеті (1914) й продовжив у Празі (1914-15). Був учителем Укр. Академічної Гімназії у Львові (1918-39). Діяльний у молодечій тіловиховній організації "Сокіл" (1909-14), чл. старшини "Сокола-Батька" (1910-12), засновник "Сокола III" (1912); останній ред. його органу "Запоріжжя" (1914). Активний пластунок з 1920, Ф. став чл. Верховної пластової ради (1920-22) і співредагував журн. "Молоде Життя". Був чл. Переселенчої комісії в Празі (1914), управ. Учительської громади у Львові (1924-28), допомогового т-ва незасібним (незможним) ученикам (1918-39), секретарем Муз. Інституту ім. М.Лисенка у Львові (1916-17). Чл. львівських хорів "Бандурист" і "Боян" (1909-24), гол. "Бояна" (1916-18). Входить до видавничої комісії журн. "Рідна Школа" (1931-39), був викладачем Університету ім. І.Франка у Львові (1939-40). Автор багатьох статей на літ., істор., виховні і гром. теми, віршів, одноактівок, п'єс для дітей. Д. чл. НТШ.

Емігрував до Німеччини і вчив в укр. сер. школах у таборах ДП в Карльсфелді, Берхтесгадені і Регенсбурзі (1945-52). До Австралії приїхав 1952 і поселився в Сідней. Тут активний в укр. шкільництві і Пласті; чл. крайової пластової старшини, посмертно нагороджений Орденом св. Юрія в золоті.

Р.Микитович

ФІГОЛЬ Тарас (Taras Figol), диригент; н. 19.1.1920 в с. Козара Рогатинського пов., Галичина. Гімназію закінчив у Станиславові (1938), студював медицину у Львові, а потім у Граці, Австрія. Рівночасно навчався музики у філії Муз. Інституту ім. М.Лисенка в Станиславові у проф. Івана Недільського. В час війни учителював. На еміграції в Німеччині диригував різними хорами (1945-49). Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Сідней. Працював урядником на залізницях. Був диригентом сіднейського хору "Боян" (1951-52), укр.кат. церк. хору в Лідкомбі (1952-61), хору СУМ "Сурма" та ін. гром. хорів. Від 1984 – диригент хору укр. кат. церкви св. Андрія. Вийшли платівки із записами виступів двох останніх хорів.

о.І.Ш.

ФІЛЬМ (Film). Зусилля й досягнення українців Австралії в галузі фільмового мистецтва дуже обмежені. Були спроби поширювання фільмів з укр. тематикою, виконаних в ін. країнах зах. діаспори (продукції Б.Солука, В.Васіка, Укр. Фільмової Корпорації в Канаді і т.д.). Їх висвітлювали в Аделаїді Ярослав Кулинич, у Мельборні – П.Кардаш, в Сідней – Сергій Куніцький. Саме за їхньою ініціативою постала Укр. Кіноспілка в Австралії з метою створити документальний фільм "Українці в Австралії", присвячений 10-літтю поселення українців на континенті. Кілька років працювали кінорежисери-аматори, знімали різні події, людей, громади та їхню творчість. 1963 відбулася демонстрація у Мельборні прем'єри двогодинного кольорового фільму, виконаного під патронатом СУОА. 1992 фільм "Українці в Австралії"

закупила київська телевізійна станція й показувала його глядачам в Україні.

Я.Кулинич перед своїм виїздом до США зробив монтаж із життя аборигенів Австралії п.з. "З камерою по Австралії"; до нього частково увійшла й укр. тематика. Фільм висвітлювали в США, Канаді й Європі. Згодом почали привозити й фільми з України, що їх показували в нар. домах для укр. публіки. Останнім часом з'являється в Австралії багато документальних фільмів, виконаних відеокамерою, особливо про події нац.-політ. відродження в Україні.

З українців в Австралії відзначився як автор короткометражних осв. фільмів *Ю.Пащук*, що здобув фахову фільмову освіту в Берліні, а свою кар'єру здійснив у Сідней. М. ін. Пащук створив фільм "Укр. родина" (1985). Іван Стоцький брав участь у 1950-их рр. у міжнар. за складом учасників австрал. експедиції вглиб континенту (Півн. Території) з метою дослідження природи та життя аборигенів. Про це він написав довгий репортаж, опублікований окремою книгою в Лондоні п. з. "Кінофільмова експедиція" (1970).

В.Маркусь

ФОКШАН Василь (Wasył Fokshan), підприємець, гром. діяч, меценат;

В.Фокшан

н. 11.11.1919 в с. Стецева Снятинського пов., Галичина, п. 28.4.1986 в

Мельборні. Юнаком став чл. ОУН й провадив осв. діяльність серед молоді довколишніх сіл. З приходом більшовиків до Зах. України Ф. напередодні 2 світ. війни був арештований за націоналістичну діяльність й опинився на Далекому Сході. Згодом потрапив до Червоної Армії, пройшов фронтів бої; 1945 як полонений перебував у Німеччині.

В 1949 емігрував до Австралії, поселився у Мельборні і тут включився в організацію гром. життя. Був чл. контрольних комісій і судів УГВ та СУОА, очолював контрольний орган Політ. Ради ОУН за кордоном. Фундатор і постійний представник Енциклопедії Українознавства, що зробив багато для її продажу в Австралії. Здобув популярність своєю "висилковою книгарнею", яку зорганізував відразу після приїзду до Австралії і провадив аж до смерті. Працював як представник майже всіх укр. газет та періодичних видань на еміграції. Ф. сам фінансував деякі книжкові видання. Разом з дружиною Стефанією був жертводавцем на гром.-нац. і церк. потреби. Посмертна "Фундація В. і С. Фокшанів" в сумі 50 тис. дол. допомагає укр. студіям в Університеті ім. Монаша в Мельборні.

М.П.

ФОЛЬЦ Клавдія (Клава; Claudia Folz), з роду Кіценко, акторка і ре-

К. Фольц у виставі
"Веселий вечір", Сідней, 1971 р.

цитатор; н. 1.9.1919 в с. Анастасіївка Таврійської губ. У Донбасі закінчила металургічний технікум (1938). Вчилася в Одеському театр. учи-

лищі (1938-41); за нім. окупації повернулася в Донбас і виступала в Театрі Мініятюр у Макіївці та Донецьку (1941-44). На еміграції в Німеччині від 1944. У Гайдельберзі працювала в театрі-вар'єте "Бі-Ба-Бо" і Театрі Муз. Комедії (1947-54). Прибувши до Австралії 1955, поселилася в Сідней і виступала в драм. постановках Укр. Мист. Т-ва (до 1961). Ф. була режисером Драм. Секції ім. М.Заньковецької впродовж усього періоду її існування (1961-76), а від 1966 – також художнім керівником. Здобула популярність як рецитатор, зокрема гумористичних творів, на укр. гром. концертах. Автор зб. спогадів, гуморесок і віршів "Для всіх про все" (С., 1988).

М.П.

ФОМІЧЕВСЬКИЙ Григорій (Grzegorz Fomiczewski), учасник визвольних змагань, правос. свящ.; н. 10.1.1894 у слободі Пісок Ізюмського пов. Харківської губ., н. 12.3.1966 у Перті. Підполк. Армії УНР, брав участь у боях Першого Зимового Походу (1919-20), за що нагороджений Орденом Залізного Хреста і Хреста Симона Петлюри. З 1921 на еміграції в Польщі. 1944 виїхав до Німеччини, де 1949 став свящ. До Австралії приїхав 1950 і оселився в Перті, заснувавши Святомихайлівську парафію УАПЦ; був її настоятелем (1950-54, 1960-66). Обраний чл. консисторії (1953), Ф. у 1955 відбув місійну подорож до Нової Зеландії (Веллінгтон, Окленд і Крайстчерч) й Тасм. (Гобарт і Лонсестон) та заснував у цих місцевостях церк. громади УАПЦ.

С.Р.

"ФОРТУНА" (Fortuna), вид-во в Овк Парку (Oak Park), Вік., засновник і власник *П.Кардаш*; діє від 1979. Видає неперіодичний журн. "Укр. Екран", редактором якого є сам видавець (до кін. 1992 появилось 15 ч.). Рівночасно "Ф." друкує масовим тиражем святкові картки, картки-поздоровлення, поштівки і портрети. Видано два коштовні альбоми Ukraine and Ukrainianians (1988; 2 вид. 1992, тираж 16

тис.) та Ukraine, its History and Arts (1991, тираж 6 тис.). Видання "Ф." розповсюджуються також в Україні.

ФОРУМ (Forum, Ukrainian Study Group), т-во для дослідження проблем сучасної України, засн. 1990 в Сідней. Нараховує 20 чл., гол. К.Білинський. "Ф." провадить закриті і публічні доповіді, дискусії з різних аспектів суспільного життя України від часу проголошення її незалежності. 24.8.1991 скликано віче з метою підтримки Акту незалежності. На організованих т-вом засіданнях виступають також запрошені доповідачі та діячі з України. Активні у "Ф.": Володимир Карен, Іван Завада, Михайло Мартин, Богдана Суховерська, Юрій Мішалов, Йосип Гриневич, Юрій Зелінський.

ФУНДАЦІЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ В АВСТРАЛІЇ – ФУСА (Ukrainian Studies Foundation in Australia), укр. гром. і академічно-фін. установа в Сідней, засн. 30.3.1976 з метою зібрати фонди та відкрити українознавчі студії в одному з австрал. університетів. Концепцію таких студій спопуляризував Ярослав Рудницький, проф. Манітобського Університету у Канаді, в час своїх кількакратних наук. відвідин Австралії. Велика частина укр. громадянства підтримала ініціативу ФУСА й почала складати датки на цю ціль. Основним промотором стала газ. "Вільна Думка" та її ред. В.Шумський. Першим гол. ФУСА був Степан Балко, а довголітнім фін. референтом – Б.Гут, що вклав багато праці у збирання фондів, створюючи розгалужену мережу збіркової акції по всій Австралії. Заходами Фундації 1983 дійшло до узгодження з Університетом ім. Макворі в Сідней про відкриття *Центру Українознавчих Студій*. У такий спосіб, завдяки фінансуванню ФУСА, розпочалася перша в Австралії українознавча програма на університетському рівні. Довголітнім гол. ФУСА був І.Гордіїв (1981-92).

р.м.

Х

ХАМУЛА Василь (Basil Chamula), шпитальний адміністратор, гром. діяч; н. 7.3.1947 у Майнлоіз, Німеччина. Приїхав до Австралії з батьками у 1949 і поселився в Мельборні. Бакаляр точних наук (біохемія) Університету ім. Монаша, Мельборн (1971), бакаляр економіки Університету ім. Лятроба, Мельборн (1979), магістер адміністрації Університету НІВ (1982). Старш. адміністратор у Королівському шпиталі для дітей у Мельборні. Х. був гол. Укр. Студентської Громади Вік. (1969-73), потім виховником в СУМ. У 1983 заснував й став гол. Т-ва Укр. Градуатів Вік. з метою створення форуму для дискусій на актуальні укр. теми. Т-во пізніше (1987) перетворилося у Т-во Укр. Професіоналів і Промисловців Вік.

Д.Ф.

ХАРБІН (кит. Harbin), м. в півн.-сх. Китаї (*Манджурія*), адміністр. центр провінції Гейлонгджян; великої пром., транспортний і культ. центр; порт на р. Сунгарі і залізничний вузол. Нас. 2,7 млн (1989).

Х. засн. 1898 у зв'язку з будівництвом Росією (за угодою з Китаєм) сх.-кит. залізниці. Тоді ж у Х. з'явилися перші укр. поселенці, що брали участь у прокладанні, а потім в експлуатації залізниці. Поволі налагодилося укр. гром. життя, яке мало культ.-просвітницький характер. Такого ж характеру набула і перша укр. організація в Х. – "Укр. Клуб", що постав у 1907.

Під час подій 1917-20 зросла політ. активність українців у Х., що проявилось, зокрема, в налагодженні тісних контактів з Києвом, діяльності *Українського Консульства* на чолі з П.Твердовським, *Манджурської Округної Ради*, участі у Далекосх. Укр. З'їздах тощо. Тоді ж було організовано укр. початкову школу і гімназію, укр. правос. парафію, зведено будинок *Українського Національного Дому*. Почав виходити тижневик "Засів" (34 чч.).

У 1920-их рр. кількість українців у Х. збільшилася за рахунок політ.

емігрантів з України, Сибіру та Далекого Сходу. За неповними даними, загальне число укр. поселенців у Х. в 1930-их рр. становило понад 15 тис. осіб. У 1923-31 укр. гром. життя в Х. занепало через несприятливу політ. кон'юнктуру, недружню поставу місцевих кит. властей, а також з огляду на зниження активності з боку самих українців. Проте виходив тижневик "*Українське Життя*" (1925), існувало кілька невеликих укр. організацій. В 1932-33, після створення при підтримці Японії буферної держави Манджу-Го, виникли відносно кращі умови для укр. праці. Невдовзі в Х. діяло бл. десятка укр. організацій: Укр. Нац. Громада, Союз Укр. Емігрантів, т-во "*Просвіта*", Союз Укр. Учителів, Спілка Укр. Молоді, укр. правос. церква св. Покрови та ін. У 1932-37 публікувався тижневик "*Манджурський Вістник*", з 1934 розпочалися укр. радіопересилання.

У 1930-их рр. поглибилися суперечності між старш. діячами укр. громади та мол. політ. емігрантами, що вкрай негативно позначилось на укр. житті в Х. 1937 всі укр. організації в Х., за винятком контрольованої японцями укр. централі в Манджурії – *Української Національної Колонії* (засн. 1935), були закриті. Зі вступом рад. армії 1945 активніші укр. діячі в Х. були заарештовані, а будь-яка укр. гром. праця заборонена.

В.Троцицький

ХВИЛЯ Степан (Stefan Chwyla), актор, маляр; н. 1.1.1916 в с. Свержі на Холмщині. Закінчив учительський семінар у Холмі (1931-36) та школу підхорунжих у Замброві, Польща (1937-38). Вчився малярства у поль. маляра Вісьневського. Пед. освіту в Рівному (1940-41) перервала війна. За нім. окупації Х. виступав в Укр. театрі у Рівному й Підкарп. театрі в Дрогобичі (режисер Й.Стадник), на еміграції в Мюнхені в укр. оперному ансамблі Богдана Пюрка. Відомий як майстер виконання малих ролей (Сполетта в опері "Тоска" Пуччіні). До

Австралії приїхав 1949 і поселився в Сідней, де був співзасновником першого драм. гуртка при Укр. Громаді в Сідней (1951-52) та Гуртка прихильників сцени (1952-53). Активний в діяльності малярства. Свої картини виставляв на виставках Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії (від 1967); індивідуальна виставка в Сідней 1981. Х. – колекціонер, для нього характерне напіваабстрактне трактування людської фігури. Репродукції у "Нотатках з Мистецтва", Філадельфія, чч. 24, 25, 26, 28 (1984-88) та в "Книзі творчості укр. мистців поза батьківщиною" (Філадельфія, 1981). Картини в колекції Університету ім. Макворі, Сідней.

Лит.: Масляк Я. С.Хвиля – актор і мистець-маляр. "Н.О.", ч. 7,1985.

М.П.

ХЕЙФЕЦ Михайло (Mikhail Khefets), російськомовний письмен., журналіст, єврей; н. 10.1.1934 в Ленінграді. Вищу освіту здобув там же у Пед. Інституті ім. Герцена. Працював педагогом; дисидент, з 1974 арештований, відбував покарання в Мордовських таборих і Казахстані. По-знайомився з укр. політв'язнями, товаришував з ними та підтримував їхні правозахисні акції. Після звільнення написав книгу про укр. в'язнів Гулагу "Укр. сілуети" (Нью-Йорк, 1983). З 1980 живе в Єрусалимі, працює журналістом. Один із засновників Т-ва Єврейсько-Укр. Зв'язків, друкувався в журн. "Діалоги-Диалоги". Підготував низку статей для рос. й укр. редакцій Радіо "Свобода". М. ін. виступав проти порушення законності в процесі *І.Дем'янюка*.

Я.С.

ХОМ'ЯК Інокентій (Inokentij Chomiak), інж., військовик, церк. діяч; н. 14.11.1889 на хуторі б. м-ка Мельниці Ковельського пов. на Волині, п. 4.1.1990 у Мельборні. Закінчив Київський Політехн. Інститут дипломом інж.-технолога (1912); став прапорщиком запасу царської армії, потім командиром відділу легкої артилерії заводу "Арсенал" у Києві.

Воював в Армії УНР, у складі якої відступив на Захід. На еміграції у Варшаві (1922-43); з 1943 – у Німеччині. До Австралії прибув 1949 і поселився в Мельборні. Тут активізувався у правос. житті, був заступником гол. 1-го собору УАПЦ в Австралії (1953) і довголітнім діячем УАПЦ в Мельборні (1965-80).

С.Р.

ХОРИ (Choirs). Хорове мистецтво займає чільне місце в укр. культ. житті Австралії. У всіх більших і багатьох менших скупченнях укр. переселенців в кін. 1940-их і на поч. 1950-их рр. поставали вокальні гуртки, ансамблі, Х. Вони організовувалися при світських установах, церк. парафіях, школах. У багатьох випадках ними керували диригенти, які отримали муз. освіту (С.Корінь, В.Матіяш, Й.Кліш) або хоровий досвід (Я.Куціль, О.Менцінський) на Україні. Згодом активізувалися диригенти, що здобули кваліфікації в Австралії (О.Тарнавська, П.Деряжний).

Світські Х.

Окремі Х. були зорганізовані ще в Європі у таборах ДП ("Чайка") або на імігрантських кораблях ("Трембіта" в Нортгемі, ЗА). Діяли Х. також в *переселених таборах* в Австралії. З початками організованого укр. життя світські Х. поставали, як правило, при організаціях (хоч часто мали окремий статут, управу і бюджет), у першу чергу при громадах, але також (звич. пізніше) при осередках СУА, Пласту, СУМ, комба-

тантських та ін. організацій. До їхнього репертуару входили твори класиків укр. світської та рел. музики, сучасних композиторів, нар. пісні, популярні пісні з України. Х. ставили своїми завданнями зберігати укр. муз. культуру, репрезентувати її перед неукраїнцями, збагачувати культ. життя укр. спільноти власними концертами та участю в загальноногром. імпрезах. У кожній з більших укр. громад існував хор: у Мельборні – "Чайка", у Сідней – "Боян", в Аделаїді – "Гомін", у Перті – "Бандура", у Брізбані – *Громадський Хор Української Громади Квінсленду*. В окремих осередках одночасно нараховувалось по кілька хорів. Загалом вони мали мішаний характер. Чоловічими були "Чайка" і, на поч., "Гомін", жіночими – "Ластівка" в Аделаїді і "Суцвіття" в Сідней; при молодечих організаціях – "Юний Боян" (при пластовій станції Сідней), при СУМ – "Черемош" (Мельборн), "Сурма" (Сідней), мішаний сумівський Х. і жіночий Х. "Весна" у Перті. У 1980-их рр. створилися окремі Х. для мол. членів укр. спільноти незалежно від організаційної приналежності: *Український Народний Ансамбль ім. В.Івасюка* в Сідней, "Євшан" в Аделаїді.

Нижче подано інформації про світські Х. за стейтами.

Вікторія:

- 1) "Чайка", Х. УГВ в Мельборні;
- 2) "Черемош", Х. при осередку СУМ;
- 3) Жіночий Х. ім. Володимира Ве-

ликого в Мельборні, засн. 1988 К.Косенком; 4) "Полтава", Х. філії УГВ в Джілонгу.

Новий Півд.Велс:

- 1) Укр. Співоче Т-во "Боян"; 2) "Сурма"; 3) Укр. Нар. Ансамбль ім. В.Івасюка; 4) "Юний Боян", Х. при пластовій станції Сідней під керівництвом В.Матіяша; 5) Х. юного СУМ при осередку СУМ у Сідней під диригентурою Г.Чубатої; 6) Укр. жін. ансамбль "Суцвіття"; 7) Жіночий ансамбль "Ластівка" (з 1986).

Півд.Австралія:

- 1) "Гомін", Х. УГ ПА; 2) "Ластівка", жін. Х. СУ ПА; 3) Укр. нар. Х. "Каштан" в Аделаїді.

Квінсленд:

Гром. Х. Укр. Громади Квінс.

Зах.Австралія:

- 1) "Трембіта", укр. Х. в Нортгемі;
- 2) "Бандура", Х. УГ ЗА; 3) Х. осередку СУМ ім. Крут у Перті, котрий заснувала 1969 і вела до 1974 М.Менцінська, згодом Мірко Гутей, З.Дошак і Сузанна Прушинська; 4) "Весна", молодечий жіночий Х. у Перті, засн. 1987 при осередку СУМ; керівники – Ірина Кондаревич, С.Прушинська; 5) Співоча група "Каштани" (1985-88) з інструменталістами (керівник М.Гутей).

Австрал. Столична Територія:

Укр.-Австрал. Мист. Ф-во ім. М.Лисенка заснувала 1970 Філоніда Габелко. Чл. були австрал. любителі укр. музики. При т-ві працювала вокальна група "Волошки".

Церковні Х.

Церк. Х. були засн. при всіх парафіях з метою сповняти літургичні потреби церков, зберігати церк. обрядові традиції і плекати церк. муз. культуру. При окремих укр. кат. парафіях створено молодечі Х. для поглиблення релігійності і нац. свідомості мол. членів, розвитку їхньої укр. мови. Подаємо важливіші з них.

Вікторія:

- 1) Укр. кат. катедральний Х. в Мельборні, який заснували 1949 О.Куціль та Іларій Клодзінський. Число хористів коливалося між 25 і 60. Диригентом постійно є О.Куціль. Божественна літургія за участю Х. передавалася по радіо й телебаченню. Х. співав на богослужіннях Тижня Поневолених Народів у катедрі

Молодечий хор при церкві св. Андрія в Сідней, 1988 р.; праворуч від о.І.Шевціва диригент М.Дума

1. Хор "Чайка" у Мельборні. 2. Бандуристи ансамблю ім. Лесі Українки в Мельборні. 3. Танц. група "Гопак" в Аделаїді. 4. Молодечий хор при церкві св. Андрія в Сіднеї. 5. Учасники 5 світового злету СУМ у Вікторії, грудень 1992 р.

св. Патрика, на святкуванні 1000-ліття Хрещення України в Канберрі, брав участь у концертах, кількакратно записував на плівки Служби Божі, видав платівку з колядами.

2) Молодечий Катедральний Хор в Мельборні (кат.).

3) Церк. Х. укр. кат. парафії св. Покрови в Джілонгу, засн. 1966 з ініціативи Дмитра Шкіри, Іллі Каленюка, Йосифа Войтовича і Петра Хом'якевича. Постійний керівник Х. Д.Шкіра. При заснуванні було 10-15 хористів, 1988 – 25.

4) Церк. Х. укр. кат. церкви Успення Пресв. Богородиці в Ардірі, Мельборн, засн. 1975. Організатор та постійний диригент Марія Липкевич. Пересічне ч. хористів – 20.

5) Катедральний Х. св. Покровської правос. парафії в Ессендоні, Мельборн, засн. 1950. Диригенти: Федір Кудринський (1950-65), Семен Грамбовський (1965-75), Анастасія Грушецька (1975-76), Василь Гуп (1976-78) і паніматка Тетяна Стасишин (з 1979).

Новий Півд. Велс:

1) Церк. Х. парафії св. Андрія в Сідней (кат.). Зорганізував у 1950 Я.Микитович. Диригенти: Я.Микитович (1950-52, 1959-67), Т.Фіголь (1952-59 і від 1983), В.Матіяш (1968-82). Х. співав богослужіння в усіх укр. кат. церквах НПВ, в Канберрі, Мельборні й Брізбані, колядки в римо-кат. парафіях і на австрал. вечорах коляд. Брав участь у святкуванні 1000-ліття Хрещення України-Руси в Канберрі і Сідней, видав грамофонну платівку й касету "Свята літургія" (1989). Гол. управи хору були: Г.Панасюк, Д.Зарубайко, І.Кобрин, Б.Бутилевич; солістки: Марія Суховерська, Валя Кулик.

2) Церк. молодечий Х. парафії св. Андрія в Сідней (кат.); згодом прибрав назву "Струмочок", засн. 1977 з ініціативи Сестер Василянко Кекилії Кубич і Константини Запи. Диригенти: Сузанна Бардич (1978-79), Галя Чубата (1979), Марія Дума (від 1980); акомпаньйори: Оксана Смеречук (1977-82), Михайло Гоян (1982-83), Катерина Коцюмбас (1983-88). Х. влаштував самостійно концерти в Сідней, Мельборні, Брізбані. Ч. хористів 52 (1990).

3) У Ньюкастелі Х. при укр. кат. церкві Покрови Пресв. Богородиці зорганізував і постійно веде Михайло Цимбалюк. Хоровий колектив виконує також ролю гром. Х.; його чл. входять до Х. відділу СУА (керівник Марія Брилиньська). Ч. хористів 25.

4) У Воллонгонзі спочатку Тетяна Томашек зорганізувала Х.-крилос. Пізніше створено Х. під керівництвом Іванни Пойдинець, що його згодом перебрала Т.Томашек. 1985 Х. припинив діяльність.

Півд. Австралія:

1) Укр. кат. парафіяльний церк. Х. в Аделаїді, засн. 1950. Диригенти: Й.Кліш (1950-57), Богдан Жолкевич (1957-89), Степан Місяйло (від 1989). Х. співає в обох укр. кат. церквах Аделаїди, виступає на імпрезах. Ч. хористів коливалося між 15 і 35 осіб.

2) Церк. молодечий Х. в Аделаїді (кат.), засн. 1980 Сестрами Василянками, переорганізований 1988 на Співочий гурток парафіяльних дітей. Ч. учасників 1982 – 32, 1988 – 24.

Квінсленд:

1) Церк. Х. укр. кат. парафії св. Покрови в Брізбані, засн. 1950. Перший диригент Василь Голояд (1950-52). Пізніше Х. вели свящ. С.Масло (1956-67) і Василь Рожек (1974-77) за допомогою дядя Степана Струка та Ольги Струк (до 1974), О.Сметанюк, Я.Піріжка, М.Гупала, В.Дупки, Р. та І.Панасюків.

2) Молодечий церк. Х. укр. кат. церкви (1979-84) вів Косенко.

Зах. Австралія:

1) Х. укр. кат. церкви в Перті, засн. 1952; диригенти: О.Менцінський (1952-79), М.Менціньська (від 1979).

2) Молодечий церк. Х. (1978-84) діяв під керівництвом Мірка Гутея.

3) Х. УАПЦ в Норттамі засн. 1949 о. І.Фомічевським. Диригенти: І.Кравчук та Петро Шигимага (до 1972), З.Черкасова (з 1973). Ч. хористів – 15-20.

Австрал. Столична Територія:

Х. укр. кат. церкви в Квінбієні, НПВ, який рівночасно був гром. Х., вів Осип Петрівський. Після заснування 1984 парафії в Канберрі Х., тепер при храмі св. Володимира, перебрала Оксана Отін, згодом

Ірина Пелегріні. Ч. хористів – 24.

При кожній правос. церкві в НПВ, ПА, Квінс. та в Канберрі увесь час діяли Х. або хоч невеликі співочі гурти.

О.Тарнавська

ХОРКАВИЙ Зенон (Zenon Chorkawuj), кат. свящ., іконописець; н. 5.2.1936 у с. Раковець Підгаєцького пов., Галичина. Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Закінчив Малу духовну семінарію в Римі (1960-62), а потім в Університеті Урбанеум студіював філософію і теологію (1962-68). Став свящ. 1967; був сотрудником у Мельборні (1968-71) і Сідней (1971-77), адміністратором, а потім парохом у Джілонгу (від 1977). Радник

о.З.Хоркавий

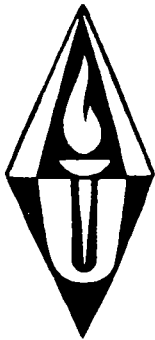
апостольського екзархату та "муж довір'я" (trustee) УКЦ в Австралії (з 1975). Х. – знавець і збирач зразків укр. церк. і нар. мистецтва, кустос Епархіяльного музею в Мельборні (від пол. 1968). Створив ряд пересувних виставок укр. церк. і нар. мистецтва; розмалював у традиційному візант. стилі укр. кат. церкву св. Покрови в Джілонгу (1970-71, 1977-78) та каплицю Сестер Василянко у Сідней (1976-77). 1992 іменованний митрофорним протоієреєм. З 1994 знову парох у Сідней.

о.І.Ш.

Ц

ЦАРГОРОД, див. *Істамбул*.

ЦЕНТР УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ при Університеті Макворі в Сідней (Ukrainian Studies Centre at Macquarie University), університетська програма, створена 1978 заходами *Фундації Українознавчих Студій в Австралії* (ФУСА). До цього акту спричинилися головний промотор Ярослав Рудницький, проф. славістики з Канади, та група укр. професорів в Австралії. Програма розпочалася у формі семінарів й літніх курсів українознавства в Університеті

Макворі та в ін. австрал. університетах (Фліндерса в Аделаїді, Монаша в Мельборні). На цих літніх курсах (1978-82) навчали здебільшого викладачі з-поза Австралії: крім Я. Рудницького, Анна Бойдун, Микола Степаненко, а з місцевих – Володимир Чесалюк (Сідней), Юрій Смоліч (Аделаїда), І. Гордіїв (Сідней) та ін. 1984 започатковано регулярну програму при Школі (факультеті) сучасних мов; мало місце авдиторне та кореспондентське навчання. Викладачі: Наталія Пазунок (1984-87, Пенсільванський Університет, США) з лектором Г. Кошарською, Марта Гарасовська (1987-89, докторантка Альбертського Університету, Канада), Ярослав Балан, Сергій Ціпка, Анна Шимків (всі з Канади). Професорами-гостями на короткий час були: соціолог Всеволод Ісаїв (Торонтський Університет) та історик Теодор Мацьків (Гайдельберзький Університет, Німеччина).

Дир. Ц.У.С.У.М. довгий час працював І. Гордіїв (1985-90). Згодом програму очолила Г. Кошарська, яка стала також керівником славістичного відділу в Школі сучасних мов. Фінансувала ці студії ФУСА. Пізніше фінансування програми перейшло до університетської адміністрації.

Лит.: Жуківський А. Історія Центру Українознавчих Студій в Університеті Макворі. 36. "Вільної Думки". С., 1995.

Г. Кошарська

ЦЕНТРАЛЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ АВСТРАЛІЇ, нарядна організація укр. студентів, до якої увійшли організовані студентські громади в більших осередках – Мельборні, Сідней та Аделаїді. Створена у березні 1959 на установчому з'їзді (12 делегатів) в Мельборні; гол. обрано Григорія Білого. На 2-му з'їзді в Сідней 10-11.6.1961 гол. стала Галина Куцик. Ц.У.С.А. вступила на правах крайової організації до СУОА, а також співпрацювала із загальнодіяспорним Центр. Союзом Укр. Студентства (ЦеСУС). До успішних заходів Ц.У.С.А. належав літ.-товариський з'їзд в Аделаїді (30-31.1.1960). Більшу активність виявили окремі студентські громади – чл. Ц.У.С.А.

1950 створено Укр. Студентську Громаду Вік., яка нараховувала в різний час від 15 до 30 студентів високих шкіл. Гол. були: Г. Білий, В. Микитенко, В. Бушtedт, В. Каспенкович, О. Булка, Р. Слинко, Л. Мулярчук. В 1953-63 у Вік. нараховувалось 33 укр. випускники високих шкіл.

В Сідней оформилося Т-во Укр. Студентів НПВ у квітні 1954, членство якого з 10 збільшилося у 1960 до 30. Т-во співпрацювало з гром. і культ. організаціями, видало кілька студентських сторінок в газ. "Вільна Думка". Серед діячів були Є. Гаран, Ю. Денисенко, Всеволод Коломийців-Майданський, І. Гордіїв, Юрко Маренін. 1965 у Сідней налічувалось кільканадцять випускників високих шкіл. В цьому ж часі навчалось понад 50 українців, але більшість з них залишилася поза студентським т-вом.

В Аделаїді *Українська Студентська Громада* ПА постала також 1954. Укр. кат. студенти зорганізувалися ще й на конфесійно-світоглядівій основі у т-ві "Обнова". З 1970-их рр. Ц.У.С.А. не проявляє активності.

В. Маркусь

ЦЕНТРАЛЬНА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ім. І. ФРАНКА в Аделаїді (The Ivan Franko Ukrainian Community School, Adelaide SA), засн. в жовтні 1951 заходами США. Спочатку мала невелику кількість учнів та учителів, а згодом зросла до однієї з найбільших укр. шкіл Австралії; одночасно відбулося об'єднання малих укр. шкіл в Аделаїді. Дир. став Т. Пачинський; адміністрацією школи з 1964 займався батьківський комітет. Школа користувалася римо-кат. шкільними будинками, пізніше була перенесена до Укр. Нар. Дому; з огляду на брак місця в нар. домі Ц.У.Ш.Ф. користувалась також приміщенням сусідньої австрал. держ. школи. Ч. учнів зросло з 260 у 1955 до 360 у 1965; згодом стало зменшуватись: 1983 – 165 учнів, 1988 – 110. Кількість учителів коливалася між 6 і 22. 1975 укр. мова набула статусу "матрикуляційної" чужоземної мови, у зв'язку з чим студенти Ц.У.Ш.Ф. могли складати з неї іспити на випускних середньошкільних іспитах. Останнім часом звертається увага на ґрунтовне вивчення укр. мови (усної і письмової), оскільки багато вписаних дітей нею не володіють.

Лит.: Бронницький І. Укр. шкільництво в Австралії. 36. Укр. А.; Kovalska M. The I. Franko Ukrainian Community School. Adelaide SA. Ukr. Settl. A. S., 1989.

р.м.

"ЦЕРКВА І ЖИТТЯ" (Church and Life), укр. кат. тижневик газ. в Мельборні, з'являється у видавничому т-ві "Просвіта". Початково "Ц.Ж." виходила як церк.-рел. місячник під редакцією о. І. Шевцівца (1960-68), опісля стала двотижневою суспільно-гром. газ. (з 10.3.1968) з окремою сторінкою єпархії св. Петра і Павла УКЦ. Ця сторінка зберігається й досі. З 1973 "Ц.Ж." –

тижневик. Його власником є укр. кат. єпархія, хоча за змістом і автурою газ. належить до загальноногромадського, і понадпартійних вид. "Ц.Ж." вміщує інформативні матеріали з укр. життя і міжнар. політики, легку публіцистику, коментарі, виховні статті в рел. і нац. дусі та дописи з місць. Останнім часом публікує багато передруків з преси, повідомлення пресових агентцій та власні кореспонденції авторів з України.

Ред. коротко був Т.Ляхович (1968), згодом Ю.Венгльовський (до 1989), а далі М.Болух. До складу редколегії, крім згаданих, входили: Олександр Дроздовський, С.Радіон, Л.Гаєвська-Денес, Михайло Тройнар, Мирослав Петрикевич, Я.Гевко, Павло Дубів, еп. І.Прашко. "Ц.Ж." має дописувачів у більших місцевих укр. осередках. Серед авторів: Марійка Гойса, Р.Павлишин, О.Бучачкний, М.Павлишин, Г.Корінь, Теодосій Андрушко, Д.Нитченко, Б.Подольняк, Ч.Міщук, Володимир Березій, П.Габелко, В.Онуфрієнко, Р.Микитович, О.Менцінський, С.Завалинська, О.Думітріак та ін.

Газ. появляється на 8, іноді 12 ст. з ілюстраціями; останнім часом містить 1-2 ст. англ. мовою. До кін. липня 1993 вийшло 1185 чч. Тираж 3 тис., з чого бл. 200 примірників висилається на Україну та до країн Сер.-Сх. Європи. Тижневик друкують Сестри Василіянки, маючи модерну техніку і власну клішарню.

М.Болух, С.Радіон

ЦЕРКОВНІ БРАТСТВА І СЕСТРИЦТВА (Church Brotherhoods and Sisterhoods), прицерк. мирянські організації, окремо чоловіків (братства) і жінок (сестрицтва), іноді й спільні, засн. на давній укр. традиції з метою допомагати парафіям, а деколи й заступати загальні інтереси укр. Церков перед зовн. чинниками та представляти мирян перед духовенством. Існували в обох укр. Церквах, а в 20 ст. більш характерні для Правос. Церкви. На еміграції ці церк. організації були відновлені.

Правос. Б.С. Серед правос. українців в Австралії Ц.Б.С. були першими ланками організованого життя ще поки постали парафії та ієрархічна структура Правос. Церкви. Ці форми перенесено з таборів ДП в Німеччині та з укр. земель. В Австралії дуже швидко, майже в кожному правос. осередку різних юрисдикцій, виникли Ц.Б.С. Вони займалися придбанням церк. приміщень, збір-

кою фондів, організацією шкіл, харитативною і видавничою діяльністю, прикрашанням храмів та допомогою священикам у церк. обрядах.

Найбільшими й найактивнішими були Святопокровське Б. при одноіменній парафії в Мельборні та С. св. Ольги при тій же парафії (див. св. *Покрови Катедральний Собор*), а також Ц.Б.С. в Канберрі (при Святомиколаївській парафії), Сіднеї, Аделаїді (Святопокровська церква) та ін. Ц.Б.С. існують і при менших правос. парафіях. Їхні керівні діячі брали участь як делеговані учасники церк. соборів. У 1970-их рр. існувало Об'єднання Правос. Сестрицтв Австралії і Нової Зеландії; гол. Ольга Кочан (1975-77).

Укр. кат. Б.С. Організуванням початків укр. кат. життя в Австралії так само зайнялися насамперед миряни, бо священиків було обмаль. Вони на місцях організували вірних, опікувалися священиками, котрі об'їжджали різні осередки, винаймали, згодом купували, приміщення чи й будували власні храми. Будівельні і збіркові комітети з часом перетворювалися на постійні т-ва— Ц.Б.С. Якщо була достатня кількість людей обох статей, то чоловіки й жінки організувалися окремо. В одних випадках всі парафіяни ставали чл. Ц.Б.С., в ін. — тільки найбільш активні. Завдання укр.кат. Б.С. дуже подібні до правос. Вони організувалися здебільшого довкола священиків, котрі, як правило, були їхніми духовними опікунами. Спочатку мали свої окремі правильники, згодом вироблено

спільний статут. Була спроба (ініціатива о. І.Шевціва) організувати жінок за галицьким звичаєм в архибратства — т-ва, що спеціально займалися церквою, її оздобленням і прибиранням, відвідуванням хворих. Так постали архибратства в Канберрі-Квінсіні, Аделаїді (Вудвіл) та в Перті.

Найбільшим укр.кат. Б. стало *Петра і Павла св. Верховних Апостолів Братство* в Мельборні, створене 1951. Воно провадить Укр. Братську Школу ім. Митр. Шептицького. З часом його названо архибратством, а ін. Б. зараховано як його відділення. 1987 їх було 14 з 937 чл. Паралельно існували й укр. кат. С.; в тому ж часі було 5 відділів з 315 чл.

Другим за числом чл. та масштабами діяльності є *Братство св. Андрія* в Сіднеї, що спочатку охоплювало всіх парафіян (1952 зареєстровано 363 родини і 105 самотніх осіб), а згодом обмежилося до 60 активістів; це Б. створило кредитову касу "Карпати", провадить *Братську Школу св. Андрія*. В Лідкомбі (Сіднеї) із спільного Б. св. Андрія виділилися жінки-сестриці й утворили *Сестрицтво Покрова Матері Божої*.

Наступними за значенням є Б.С. Богородиці і св. Володимира в Аделаїді (спільне для двох церков у Вейвіл і Вудвіл, ПА, засн. 1956 із членством в 1987 150 чоловіків і жінок). Ін. Б.С.: Б. св. Михаїла (засн. 1952), пізніше Б. Івана Хрестителя в Перті (засн. 1962, бл. 80 чл. у 1987); Б.С. Покрови Божої Матері в Брізбані (засн. 1960, 15 чоловіків і 24 жінки); Б. св. Володимира в

Управа сестрицтва в Лідкомбі;
гол. Ю.Сенькович (сидить четверта зліва)

Канберрі (засн. 1960 з членством усіх парафіян); Б.С. Покрова Пресв. Богородиці в Джілонгу, Вік. (засн. 1956 з 40 чл. чоловіків і 1953 з 50 чл. жінок); Б. св. Михаїла в Квінбіні, НПВ (засн. 1960, в якому беруть участь усі чл. парафії), та С. (засн. 1960 з 12 чл.); Б.С. Покрови в Ньюкастелі (засн. 1956, 85 чл. у 1987); Б. св. Володимира (засн. 1965, 12 чл. 1987) і С. Покрови (засн. 1979, 20 чл. 1987) у Воллонгонгу, НПВ. Малі групи "церк. людей" діють і в менших осередках, куди рідко приїжджають священники з рел. обслугою; вони іноді організовані як Б.С. (в Лонсестоні і Гобарті, Тасм., та в містах Окленд, Веллінгтон і Крайстчерч, Нова Зеландія).

Згодом виникла потреба координувати пращо існуючих Б.С. та обмінюватися досвідом. Б.С. разом з ін. кат. організаціями ("Обнова", Марійські дружини, Апостольство молитви, церк. хори) створили на спільному з'їзді у березні 1964 в Мельборні *Об'єднання Українських Католицьких Організацій в Австралії*.

Система церк. організацій у формі Б.С. в діаспорі за поданою структурою, характером діяльності та номенклатурою існує в УКЦ тільки в Австралії, а подекуди в Америці. Ін. церк. юрисдикції практикують зах. модель церк. організації кат. акції.

о.І.Шевців, С.Радіон

"ЦЕРКОВНІ ВІСТІ", журн.-місячник, орган вищого церк. управління УАПЦ в Австралії. Виходив 1952-53 у Сідней під редакцією о. А.Теодоровича (19 чч.), містив рел. публіцистику і церк. хроніку. Друк циклостилем, тираж 200 прим.

ЦИБУЛЬСЬКИЙ Василь (Wasył Cybulsky), маляр, н. 14.3.1904 у с. Гряково Карлівського пов. на Пол-

тавщині, п. 6.11.1992 в Джілонгу, Вік. 1929 закінчив Харківський Художній Інститут, а в 1931 навчався у Ленінградській Академії Мистецтв. У 1931-42 в різних містах України малював декорації для театрів, великі композиції на вулицях і площах, виконував приватні замовлення, брав участь у конкурсах. 1943 емігрував через Львів до Німеччини, перебував у таборі ДП в Гюсларі; 1949 приїхав до Австралії, де поселився в Мельборні. Влаштував персональні виставки, зокрема в Джілонгу, брав участь у збірних виставках. Малював в реалістичному стилі. Виконав багато портретів, особливо постатей з укр. історії і культури, а також укр. діячів в Австралії. Для укр. спільноти виготовив ряд сценічних оформлень, театр. декорацій, відзнак, малював іконостаси в укр. правос. церквах. Чл. і гол. мельборнської секції Сплки Укр. Образотворчих Мистців Австралії. Активний в УРДП.

Лит.: Чуб Д. В. Цибульський в житті й мистецтві. "Н.О.", ч. 6. 1980.

М.П.

ЦНДАО (кит. Tsingtao), м. на сході *Китаю* в пров. Шаньдун. Порт на півостр. Шаньдун, на узбережжі затоки Чяочоу-Ван (Жовте море). Одна з рибальських баз країни. Нас. 1,3 млн (1990). У 1920-40-их рр. в Ц. проживала невелика укр. громада, яка складалася гол. з втікачів із Приморщини після 1922 та кількох кол. членів "Укр. Клубу" в Харбіні. Діяло т-во "Просвіта", вийшло 4 чч. часопису "*На Далекому Сході*" (1937). Найактивніші діячі громади – В.Мигулін та М.Мілько. Наприкінці 1940-их рр. більшість українців перебралася до США, Канади й Аргентини.

В.Т.

ЦЮРАК Микола (Mykola Ciurak), гром. діяч; н. 30.4.1920 в Сокерчині Городенського пов., Галичина. 1948 закінчив правничі студії в УВУ у Мюнхені. Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Аделаїді. Отримав диплом бібліотекаря (1963) й працював у Держ. бібліотеці ПА. Чл. Бібліотекарського Об'єднання Австралії, гол. УТ ПА (1958-59), гол. укр. кат. церковного комітету в Аделаїді (1959-60). Як гол. СУОА (1969-72) намагався змінити його організаційну структуру. Власник вид-ва "Книга", в якому вийшли перекладу праці М.Яворського "Нарис історії України" (2 тт., Аделаїда, 1986-87; 1 вид. – К., 1933-34), книга Л.Василевського "Україна та її

М.Цюрак

проблеми" в перекладі з поль. Б.Подолянка (Аделаїда, 1988; 1 вид. – Краків, 1911) та ін. публікації. Приватна друкарня М.Цюрака служила потребам укр. спільноти, друкуючи твори місцевих укр. авторів та різні гром. видання. Автор статей і дописів в укр. пресі.

Л.Р.

Ч

"ЧАЙКА" (Chaika Choir) хор у Мельборні. Організований 1945 як мішаний хор у м. Кресброн (Kressbronn), Німеччина; діяв там під проводом свого диригента й засновника *С.Кореня* до 1949. 1951 Корінь відновив діяльність "Ч." в Мельборні і з того часу постійно нею керує. 1970 хор став

суто чоловічим. При ньому існували квартети: жіночий "Коралі" (1961-76); чоловічий "Акорд" (1961-66), октет (1962-66) та басовий квартет (від 1972). Постійними солістами хору були: Г.Корінь (сопрано), В.Богте (баритон), Я.Ліщинський (бас) та, в різні часи, Анастасія Грушецька (сопрано), Д.Любарська (сопрано), Анна Цибульська (альт) й Іларій Клодзінський (баритон). 1953 хор випустив першу в Австралії укр. платівку (а всіх разом – 6). Своїм виступом у

Сідней 1962 він започаткував міжстейтові турне мист. сил. "Ч." брала участь в австрал. телевізійній програмі "Укр. сюїта" (1966) та здійснила гастролі по США і Канаді (1985). Як одна з найзаслуженіших мист. одиниць Австралії "Ч." одержала грамоти СУОА, УТВ, Укр. Нар. Союзу в США, почесні грамоти міст Рочестера та Ірондеквойт (Irondequoit) у стейті Нью-Йорк, США.
О.Т.

ЧАЙКОВСЬКИЙ Михайло (Czajkowski Michal), поль. політ. діяч і письмен.; н. 1804 в с. Гальчині на Поділлі, п. 18.1.1886 там же. Брав участь у поль. повстанні 1830-31, зорганізувавши відділ з-поміж селян свого села. Після поразки повстання емігрував за кордон, жив у Франції та Італії. Згодом переїхав до Туреччини, де 1850 прийняв мусульманство й змінив ім'я на Садик Паша. З поч. Кримської війни (1853-56) зформував по тур. боці з решток запор. козаків, що жили в Добруджі, т. зв. "коз. сотні". По рос. амністії повернувся 1873 на Україну (у свій маєток), де прийняв православ'я. Як письмен. Ч. належав до т.зв. укр. школи в поль. літературі. Він автор низки повістей на істор. тематику, пере-

кладених багатьма європ. мовами: Powiesci Kozackie (1837), Wernyhora (1838), Kirdzak (1839), Koszowata (1841), Owruczanin (1841) та ін.
В.Т.

ЧЕКАЛЮК Володимир (Wolodymyr Chekaluk), педагог; н. 20.6.1912 у с. Любинці Стрийського пов., Галичина. Приїхав до Австралії 1950 і поселився в Сідней, де в Університеті ім. Макворі здобув ступінь магістра гуманітарних наук (1989). Був учителем клясичних і модерних мов у держ. сер. школах, викладачем пед. курсів в укр. шкільній системі та літніх курсів українознавства в австрал. університетах (Сідней, Мельборн, Аделаїда). У типоскрипті його "Короткий етимологічний словник укр. мови".

ЧЕРВАНІВ Василь (Basil Czerwaniw), правос. свящ.; н. 20.11.1924 в м. Синельникове Дніпропетровської обл. Сер. освіту здобув на Донбасі. Від 1944 в Німеччині (Бремен, згодом у таборі ДП в Ганновері). До Австралії приїхав в 1950 і поселився в Сідней. На поч. 1950-их рр. був активним в укр. гром. і театр. житті в околиці Ферфільд, НІПВ, де водночас працював учителем укр. школи (1953-54). 1955 висвячений на свящ.

Хор "Чайка" в Мельборні, 1967 р; посередині диригент С.Корінь

УАПЦ еп. Д.Буртаном; діяльний гол. в Сідней як настоятель Святопреображенської парафії в Блектаві та опікун Святомиколаївської в Канберрі. Чл. консисторії УАПЦ (1964-88 з перервами). Від 1988 протопресвітер. У 1970 видавав "Церк. Новини", дописує до укр. преси в Австралії.

С.Р.
"ЧЕРВОНІ МАКИ", драм. гурток при філії УГВ в Сейнт Албансі (Мельборн), засн. 1984 з ініціативи Олі Терлецької. Гурток поставив під режисурою Я.Гевка п'єси "Ваші знайомі" М.Діми (1984-85) та "А ми тую червону калину" М.Понеділка (1986), а також ревію "Радійте разом з нами" (1985). Провідні актори: Анґін Рибіцький, О.Терлецька, Я.Анін, О.Секретна, І.Яворський, Т.Кушнір та ін. Декоратор В.Цибульський. Гурток виступав, крім Мельборну, в Аделаїді, Джелонгу, Вік., та Брізбані.

"ЧЕРЕМОШ" (Cheremosh Choir), хор при осередку СУМ в Мельборні, засн. 15.2.1975 з ініціативи управи осередку за головування М.Моравського. Організатори: Дмитро Моравський, Михайло Когут та Іван Борецький. Диригент від часу створення Маріяна Костюк. Спочатку хор нараховував 30 чл., 1980 – 60, 1988 – 50. "Ч." бере участь в укр. і австрал. імпрезах, концертах, вокальних конкурсах, репрезентує українців на святах різних етнічних груп.

ЧЕРКАСЬКИЙ Олексій (Olexa Cherkasky), інж.-агроном, дослідник-селекціонер; н. 29.10.1916 в с. Піддубці Луцького пов., Волинь. Закінчив Вищу сіль.-госп. школу у Варшаві (1939); співроб. сіль.-госп. держ. дослідних установ Польщі, України, Чехії й Австрії. На еміграції з 1944, спочатку в Австрії, згодом в Австралії (стейт Вік.); працював над виведенням нових сортів персиків у Дослідному інституті садівництва. Учасник багатьох австрал. та міжнар. наук. конференцій. Відповідні публікації у фахових журналах.

р.м.

ЧИГРИН Михайло (Mychajlo Chyhrin), гром. діяч, дангист; н. 28.10.1915 у Мценську Орловської губ., Росія, куди були вивезені його батьки з Волині. 1918 повернувся на Волинь, закінчив Луцьку укр. гімназію. Активний в укр. організаціях, за що зазнав репресій з боку поль. влади. Перед війною переїхав до Югосла-

вії, студіював правос. теологію в Београді, а згодом навчався на мед. факультеті в Загребі. Брав активну участь в укр. житті у Хорватії. З 1945 у Вільяху, Австрія; організатор ряду укр. установ (секретар Укр. Червоного Хреста, гол. Укр. Допомогового Комітету на Коринтію). З 1949 в Австралії, діяльний у багатьох організаціях Сіднею: чл. крайової пластової старшини, місцевої Укр. Громади, консисторії митрополічої єпархії УАПЦ (1965-78), гол. правос. ювілейного Комітету Тисячоліття Хрещення України в Австралії. Упорядник Альм. УАПЦ. Діах ОУН А.Мельника.

В.М.

ЧОР Віктор (Victor Chor), гром. діяч; н. 1.12.1919 в Ростові-на-Дону, Росія, п. 25.4.1975 у Сідней. Виростав в Галичині, навчався у гімназії в Коломиї. З 1944 в Німеччині, де студіював хемію в Ганновері. До Австралії прибув 1949. Активний у СУМ та АБН в Сідней: гол. осередку (1953-54) і крайової управи СУМ (1968-70); гол. Ліги Визволення України. Керівний чл. ОУН С.Бандери в Австралії.

ЧОРНИЙ Метислава Іванна (Mstyslava I. Chorney), з роду Хрущевська, маляр, педагог; н. 27.4.1933 в Копичинцях, Галичина. Вивезена 1940 з родиною на заслання; з Сибіру 1950 емігрувала до Австралії. Вищу фахову освіту здобула в Мист. Школі в Аделаїді; від 1968 викладає в ній малювання, а також рисунки в Колежі Вищої Освіти (College of Advanced Education) і в Мист. Школі Півн. Аделаїди (North Adelaide School of Art). Ч. застосовує широкий діапазон техніки (олія, аквареля, графіка, комп'ютерне мистецтво). Її експериментаторство і пошуковість виражаються, зокрема, в незвичайній різноманітності стилів і підходів. Картини найчастіше модерністичні (перегуки з абстрактним експресіонізмом), але і фігуративні (натяки на пост-імпресіонізм). В автокоментарі Ч. інтерпретує свою творчість, гол. зняряддя якої вважає колір і рух, не як засіб творення прекрасного, а як спосіб самопізнання. Ч. вказує на філософ. та рел. підтексти окремих картин. Вона бере участь в групових австрал. та мала понад 15 індивідуальних виставок. Картини також в колекціях поза Австралією.

М.П.

ЧОРНИЙ Святослав (Sviatoslav M. Chorney), маляр, кіносценарист, проєктант і будівельник яхт; н. 10.2.1954 в Аделаїді. Сер. й вищу освіту здобув у Колежі Християнських Братів та в Мист. Школі Аделаїди. В 1970-их рр. відбув студійну поїздку в Європу й Африку. Брав участь у групових та індивідуальних виставках, помічник сценариста фільмів The Year of Living Dangerously, Undercover, Street Fighter та ін.

ЧОРНОБРИВЕЦЬ (ЧОРНОБИЦЬКА, також ЧОРНА) Олена (Helena Chorny), псевд. Лідія Далека, перекладач, поетеса, вчителька; н. 21.3.1889 в с. Миронівка б. м-ка Кринички на Катеринославщині, п. 19.3.1983 в Аделаїді. 1929 закінчила Пед. Інститут в Катеринославі. Прибула до Німеччини 1944, до Австралії 1950. Свої твори друкувала в укр. журналах та альманахах США, Німеччини, Аргентини й Австралії. Поезії в її зб. "Легіт і бризи" (М., 1957) неокласичні за формою і часто фіксують естетичні враження зовн. світу, зокрема природи. Ч. брала активну участь в мовно-літ. гуртку при осередку НТШ в Аделаїді. Співпрацювала з Р.Г.Моррісоном (R.H. Morrison) у перекладі укр. поезії англ. мовою. Авторка поезії для дітей.

Л.Р.

ЧУБАТА Галина (Halyna Chubaty), з дому Соловій, вчителька, диригент; н. 3.10.1941 в Геттінгені (Goettingen), Німеччина. До Австралії прибула з батьками 1952 й поселилася в Тасм. 1961 закінчила студії дипломом учителя, а 1983 отримала звання бакалара педагогіки в Гобарті, Тасм. 1967 переїхала до Сіднею; одружилася з мистцем О.Чубатим. Тут працювала учителькою музики та мов і була диригентом дитячого хору СУМ (1967-77). 1981 переїхала до Аделаїди, де продовжила учительську працю в укр. школі (1981-84). З 1985 диригент хору СУ ПА "Ластівка". З нагоди відзначення 1000-ліття Хрещення України зорганізувала дитячий хор, який виступав у програмі ювілейного концерту в Аделаїді. Нагороджена медалею Укр. Громади Сіднею.

р.м.

ЧУДАКЕВИЧ Павло (Pavlo Czudakevycz), гром. і спортовий діяч;

н. 26.1.1926 в с. Краснопілці Збаразького пов., Галичина. На еміграції в Німеччині з 1943; служив у "юнацьких відділах" Дивізії "Галичина". По війні в таборі Вайсенбург, гол. осередку СУМ. З 1949 в Австралії, спочатку у таборі Бервуд, НПВ, творець спортової дружини, активний у різних організаціях, зокрема в УГ у Редферні. Діяч СУМ (чл. крайової управи, гол. осередку в Сідней 1955-58), гол. управи хору "Боян" (1976-80, 1989-93). Співорганізатор спортивного клубу "Київ" в Кабраматті, з 1985 чл. дирекції кредитової спілки "Дніпро" та її управитель. Меценат Фондації Укр. Студій в Австралії.

М.Б.
ЧУЖОЗЕМНИЙ ЛЕГІОН (Legion Etrangere), наймані військ. формування Франції та Іспанії, котрі використовувались передовсім для боротьби з нац.-визвольним рухом в колоніях. Ч.Л. у Франції був створений 1831, з початком завоювання Альжіру; в Іспанії – 1920, після того як Франція й Іспанія розділили між собою сфери впливів у Марокко. Ч.Л. комплектувався перев. з чужинців, серед яких було немало злочинного елемента, шукачів пригоди, різного роду авантюристів. Попадали до нього й люди, що втратили віру у власні ідеали, у можливість досягнення кращої долі, змушені служити в Ч.Л. з огляду на тяжкі життєві обставини.

Саме до цієї останньої категорії легіонерів належали окремі українці, котрі, опинившись після поразки нац.-визвольних змагань 1917-20 на еміграції й не маючи ін. засобів для фіз. виживання, завербувались у франц. Ч.Л. Збереглося дуже мало відомостей про цей епізод в житті укр. емігрантів. Із листів декого з учасників Ч.Л., напр. А. Незбієнка (Рожка), знаємо, що одним із центрів вербування в цю військ. формуцію був Істамбул. Незбієнко свідчить, що разом з ним в одному з полків Ч.Л. служило ще 24 українці. Вони брали участь у колоніальних війнах Франції в Альжирі і Марокко, зокрема у війні з рифськими племена-

ми, очолюваними Абд-аль-Керімом (1921-26). Це була тяжка й небезпечна служба, до того ж оплачувана вкрай низько (25 сантимів денно в Альжирі й 75 – у Марокко). Серед українців були не лише поранені, але й убиті (напр., в 1923 М.Шаламій з Таганріжчини і В.Туманів-Гаєнко з Полтавщини в Марокко).

З поч. 2 світ. війни українці у Франції поодинокі і групами почали записуватися до Ч.Л. з метою відправки на антинім. фронт. Вже в перші тижні війни по короткому вишколі кілька сотень українців у лавах франц. Ч.Л. були на передовій лінії. Наплив у Ч.Л. ще більше посилювався, коли після поразки Польщі її емігрантський уряд у порозумінні з франц. урядом почав мобілізувати до створюваних на еміграції польс. військ. формувань українців з Галичини і Волині, що жили у Франції. Невдовзі, в результаті заходів укр. гром. організацій, франц. влада надала українцям право вільного вибору: йти на службу в екзилну польс. армію або в Ч.Л. Таким чином багато укр. емігрантів, вже інкорпорованих в польс. армію, було переведено до франц. Ч.Л. і відіслано на фронт. Зокрема, у т.зв. 11-му похідному полку Ч.Л. був відносно чи не найвищий відсоток українців. Цей полк брав участь у боях під Седаном, а потім над р. Сомма. У бою на Шмен-де-Дам 11-ий похідний полк виявився в епіцентрі подій і зазнав величезних втрат. Після підписання в кін. червня 1940 Комп'єнського перемир'я уряд Віші зобов'язався демобілізувати свою армію. У її складі були демобілізовані й українці. З огляду на те, що німці заборонили повернення демобілізованих вояків в окуповані ними місцевості Франції, частина укр. легіонерів попала у т.зв. "робітничі відділи" на території держави Віші; певна кількість українців з Ч.Л. була перевезена до Півн. Африки, де вони працювали на різних будовах, зокрема транссагарської залізниці.

Під кін. 2 світ. війни деякі молоді українці з різних причин та-

кож пішли служити до франц. Ч.Л. Серед них були рад. громадяни, примусово вивезені німцями, котрі не бажали повертатися до СРСР, інші, непевні за свою дальшу долю у франц. окупаційних зонах Австрії та Німеччини, а ще й такі, що співпрацювали з урядом Віші й боялися відповідальності. Остерігаючись рад. репатріації, до Ч.Л. вплисалося 230 учасників Буковинського Куреня (батальйону), що в 1944 перебував у Франції й у вересні того ж року воював проти німців на боці франц. партизанів.

В 1940-50-их рр. українці – чл. Ч.Л. продовжували воювати у франц. колоніях в Півн. Африці (Альжир, Марокко, Туніс), а також були перекинуті до Індокитаю (В'єтнам). За деякими даними, чл. Ч.Л. українців було кілька сот осіб; в Індокитаї чимало їх згинувло не лише в боротьбі з повстанцями, а й від малярії. Всі вони прикривалися анонімністю й прагнули бути далеко від рад. впливів. За даними ІРО, протягом п'яти повоєнних років з Німеччини й Австрії лише до франц. Марокко переселилося близько 60 українців, в тому ч. деякі приєдналися до Ч.Л. Намагання укр. організацій або окремих діячів в діаспорі встановити з ними контакти досить рідко доводили до успіху. Зокрема, 1948 одному з керівників Укр. Громади в Бен Метірі (Туніс) Володимирові Савчакові вдалося нав'язати листовний контакт з українцями – чл. Ч.Л., що перебували в містах Ужда (Марокко), Ель-Кеф (Туніс), Сайда, Філіпфіль і Арзев (Альжир). Їм висилались укр. газети. Було кілька випадків, що легіонери відвідували українців у Бен Метірі. Потім зв'язок з ними урвався. Більшість українців – чл. Ч.Л. безіменно згинула, дехто повернувся з підірваним здоров'ям та психічно хворий.

Лит.: Небелюк М. Під чужими прапорами. Париж-Ліон, 1951; Сурмач М. Історія моєї Сурми. Спогади книгаря. Нью-Йорк, 1982.

В.Троцинський

ЧУМАК Юрій, див. *Борець Юрій*.

Ш

ШАНХАЙ (кит. Shanghai), м. в сх. Китаї, у провінції Чянсу; розташоване на р. Гуанпу (права притока р. Янцзе), за 70 км від Сх.-Кит. моря. Великий морський порт, вузол залізничних, автомобільних та повітряних шляхів, що зв'язують узбережжя з внутр. провінціями Китаю та закордоном. Один з найбільших пром., торг. і культ. центрів Китаю. Нас. 7,5 млн (1990). З документальних джерел відомо, що перша Укр. Громада в Ш. постала ще 1905. Серед її чл. були заможні купці та службовці тодішніх рос. установ. Ця організація заявила себе тим, що збирала й переслала до Петербургу 400 карбованців на фонд видання укр. мовою Св. Євангелії. Шойно 1932 в Ш. була засн. нова Укр. Громада, яка проіснувала до поч. 1949, але вже під зміненою назвою. До її складу входили політ. емігранти з Сибіру та Зеленого Клину, а також ряд діячів з числа харбінських українців. На 1938 Громада нараховувала майже 250 чл. Вона була досить зорганізованою і вельми активною. В цьому їй посприяло керівництво концесії International Settlement, на

чий території вона мала осідок. 1941 в Ш. створюється Укр. Нац. Колонія, діяльними в якій були П.Бойко-Сокольський, О.Вітковський, О.Дроб'язко, Г.Тоцький та ін. Дроб'язко 1942 очолював ще й Укр. Нац. Комітет у Ш.

З 1939 в Ш. діяв також Укр. Еміграційний Комітет як орган опіки не лише над укр., але й грузинськими та тюрксько-татар. емігрантами. Після окупації Ш. японцями останні визнали повноваження комітету офіційно. 1942 він був перейменований на Укр. Представницький Комітет. Головне завдання цього комітету полягало в тому, щоб забезпечити евакуацію українців з Китаю перед приходом ком. військ. Його очолювали: спочатку Г.Тоцький, а потім С.Василіів. У зв'язку з тим, що Укр. Представницький Комітет змушений був через деякий час припинити діяльність, його функції перебрав відновлений "Укр. Клуб". До правління клубу входили І.Світ (гол.), П.Густавський, Г.Мельниченко, Я.Ніколів та О.Шайдицький.

У Ш. видавалось кілька укр. пресових органів: "Шанхайська Громада"

(1937, 2 чч.), "Український Голос на Далекому Сході" (1941-44, 29 чч.), "Вісник Укр. Нац. Колонії" (1942), The Call of the Ukraine (1941-42, 7 чч.); 1941-42 виходила в етер також укр. радіограма.

Є свідчення, що у 1920-40-их рр. загальна кількість українців в Ш. сягала бл. 4 тис. осіб. Весною 1949, після того, коли основна маса укр. біженців покинула Ш. й, зокрема, трьома групами була вивезена на Філіппіни (щоб потім попрямувати далі – до Австралії, США, Канади, Аргентини), в м. залишилось лише кілька десятків українців, доля яких невідома.

В.Троциньський

ШАХИ (Chess), гра, вид спорту, поєднаний з інтелектуально-аналітичними здібностями й мист. уявою гравців. Ш. поширені в Україні з давніх часів; практикуються елітарно і популярно (серед ширшої публіки) в діаспорі. В багатьох країнах люди укр. роду творять власні клуби, проводять турніри або беруть участь у загальнодерж. шахових підприємствах.

В Австралії укр. любителі почали плекати Ш. спочатку індивідуально, згодом організовано. Виникали шахові клуби, серед перших – *Український Шаховий Клуб* в Сіднеї (засн. 1952). Початково клуб існував як шахова ланка при спортовому т-ві "Лев", з 1955 як самостійний клуб. Гол. шахової ланки був Я.Шевчик, кол. активіст Т-ва Укр. Шахістів у Львові, та Богдан Дяків (вони обидва довгий час очолювали клуб). Укр. шахісти Сіднею брали участь у багатьох турнірах м. та НПВ, здобувши ряд провідних місць у клясах "А" і "Б". Вони гостили на турнірах ін. европ. еміграцій, а також власних турнірах загальноновизнаних гравців Австралії. З ініціативи М.Ковальчука в передмісті Сіднею – Кабраматті створено філіял клубу (шахову секцію спортивного клубу "Київ"), а так само шаховий клуб в м. Ньюкастль, НПВ. Серед укр. шахістів в НПВ є кілька майстрів та чемпіонів. С.Бородайко

Турнір Укр. Шахового Клубу в Сіднеї, 1988 р.
Серед тих, що стоять, третій праворуч Я.Шевчик

був віцечемпіоном Сіднею (1957), Я.Шевчик – чемпіоном НПВ (1959 і 1966), М.Свищ – чемпіоном м. Ньюкастель (1966), В.Дзюран – переможцем чемпіона НПВ (1966). Перемагали у міжклубових турнірах НПВ Віктор Хіцяк, О.Дикий, П.Намурен, О.Радкевич та ін.

В 1952 постав укр. шаховий клуб в Мельборні, де відзначилися такі шахісти: Л.Авдіїв (перші місця у чемпіонатах Вік. 1953 і 1956); П.Ігнатенко (чемпіон Вік. з блискавичної гри 1962); П.Тимошенко (кол. чемпіон ЗА в Перті за клуб "Дніпро"), з 1957 здобув ряд перемог в Мельборні.

Укр. шахісти зорганізували свій клуб також в Аделаїді (1962, з ініціативи Ярослава Михайлишина та М.Кіналя). С.Ваврин брав участь у міжстейтових турнірах. 1968 дружина укр. шахового клубу в Аделаїді здобула третє місце в чемпіонаті ПА, а 1976 – перше місце в класі "А" ПА. Серед шахістів і діячів клубу в Аделаїді – М.Кіналь, Я.Чорний, О.Найка. Крім згаданих, добрими шахістами в Австралії є ще М.Лугов'як, І.Малнич, С.Плескун, Я.Рудюк, В.Ступницький, Є.Онцук, З.Новосільський та ін. Шахова преса Австралії містила багато матеріалів про досягнення укр. шахістів.

Лит.: Семенко Ю. Шахи в Україні. К., 1993.

Р.Микитович

ШЕВЦІВ Іван (Ivan Szewciw), кат. святи, журналіст; н. 1.11.1926 у с. Гарбузів Зборівського пов., Галичина. У Львові закінчив Малу духовну семінарію (1941-44). Налезав до 1-ої Укр. Дивізії, був полоненим у Риміні, Італія. У Римському Університеті Урбанеум здобув ступені бакаляра філософії та ліценція богослов'я (1951). Тоді ж еп. І.Бучко рукоположив його на святи. В Англії був душпастирем округи Лондону (1952-56), де заснував і редагував місячник "Наша Церква" (1953-58). До Австралії приїхав у травні 1959; став душпастирем-помічником у Сіднеї (1959-61) та Аделаїді (1961-62). Заснував і був ред. журн. "Церква і Життя" (1960-67). Як парох у Перті (1962-67) очолив будову церкви, школи з залєю та парафіяльного дому, а як парох Сіднею (від 1967) – подібних установ у Канберрі (1983-85). У Сіднеї збудував парафіяльний дім, школу з залєю, монастир Сестер Василіянок і дім пенсіонерів. Засн. братську кредитову кооперативу "Карпати" (1971).

Тоді ж став "мужем довір'я" (trustee) УКЦ в Австралії. 1980 патріарх Йосиф Сліпий іменував Ш. митратом. Його обрано гол. австрал. обла-

о. І.Шевців

сти Т-ва священників ім. св. Андрея. З 1964 звич. чл. НТШ в Австралії. Автор зб. статей "За єдність церкви і народу" (М., 1973); брошур: Україне: а Christian Nation (М., 1973), "Святі тайни в укр. обряді" (С.-М., 1982) і Millenium of Christianity in Ukraine (С., 1987); статей в журн. і газ. "Нива" (Рим), "Визвольний Шлях" (Лондон), Unitas (Рим), "Церква і Життя" та ін. Відомий як ревний святи. і здібний організатор.

М.Павлишин

ШЕВЧИК Олена (Olena Shewchuk), з роду Ковальчук, дружина Шевчика Ярослава інж.-хемік, гром. діячка; н. 10.4.1920 в с. Миколаївка, пов. Бучач, Галичина. Здобула диплом Львівської Політехніки у 1944. Тоді ж емігрувала спочатку до Словаччини (Тренчин), потім Австрії (Лінц) і Німеччини (Регенсбург). В Австралії від 1948, поселилася в Сіднеї. Доповнивши студії прикладної хемії в Університеті НПВ (1958-60), працювала в 1960-79 відповідальним хеміком у міжнар. фармацевтичній фірмі Ваєт (Wyet Pharmaceuticals). Бере активну участь у гром. житті. 1955 на посаді культ.-осв. референта Об'єднання Укр. Громад НПВ організувала курси українознавства у Сіднеї. Гол. СУ НПВ (1956-57), від 1983 тричі переобиралась гол. крайової управи СУА та заступницею гол. Світ. Федерації Укр. Жіночих Організацій. Вчителька укр. суботніх шкіл.

М.С.

ШЕВЧИК Ярослав (Jaroslaw Shewchuk), хемік, гром. діяч, шахіст;

н. 25.12.1909 в Старому Самборі, Галичина, п. 15.9.1981 в Сіднеї. У Львівській Політехніці одержав диплом інж.-хеміка (1938). На еміграції з 1939 в Польщі, згодом в Австрії (з 1944). 1949 приїхав до Австралії, де працював хеміком у броварні в Маджі, НПВ, потім на олійній фабриці в Грен Девіс, а 1951-75 в Сіднеї у відділі дослідження вугілля в Наук.-Пром. Організації Досліджень Коммонвелту. Був одним з дир. кооперативи "Дніпро", чільним діячем АБН. Відомий шахіст, переможець кількох австрал. та міжнар. шахових турнірів, у яких брали участь міжнар. майстри; організатор, засновник та доволітний гол. Українського Шахового Клубу, співавтор книги "Шахи в Україні" (Мюнхен, 1980).

О.Б.

ШЕВЧУК Анісія (Вероніка) (Anisia Veronica Szewczuk), кат. монахиня; н. 9.11.1937 в м. Апостолес провінції Місіонес, Аргентина. Закінчила учительський семінар у Беріссо (Berisso) б. Буенос Айреса (1959), студіювала теологію (1962-63), філософію та педагогіку (1964-66) в Ля Платі (La Plata). 1958 вступила до Чину монахинь Василіянок, вічні обіти склала 1961. Була вчителькою (1960-65), керівником школи (1961-64) та магістром новичок (1965-66) при монастирі Матері Божої Неустаючої Помочі в Беріссо. Як чл. першої групи укр. монахинь Василіянок приїхала до Сіднею (1967). 1970 переїхала до Мельборну, де стала першою настоятелькою монастиря Матері Божої Неустаючої Помочі. Від 1971 навчає релігії в укр. школах, керує друкарнею єпархіяльного вид-ва "Просвіта". Від 1975 очолює дитячий садок при Братській Школі ім. митр. Шептицького.

о.І.Ш.

ШЕГЕДИН Мирослав (Myrosław Shegedyn), учитель, політ. і гром. діяч; н. 4.12.1913 в с. Денисів, пов. Тернопіль, п. 20.9.1989 в Мельборні. Сер. освіту здобув у Тернополі і Львові, потім працював у кооперації та вчителював у Тернополі. Як активіст ОУН переслідувався поляками. 1944 емігрував до Австрії (Відень, Ляндек, Інсбрук), а згодом переїхав до Вангену в Німеччині. Тут заангажувався на гром. полі: спочатку як заступник гол. Зонального Представництва Укр. Еміграції на франц. зону, а потім як гол. В 1950 переїхав до Мельборну, де продовжував гром. працю. Був гол. контрольної комісії

Об'єднання Українців Австралії (1951), згодом гол. СУОА (1954-55) і гол. контрольної комісії СУОА (1964-68). Чл. контрольної комісії СКВУ (1969-74). Діяч ЗЧ ОУН в Австралії, організатор і гол. Укр. Делегатури АБН, яку згодом переорганізував на *Українську Антибольшевицьку Лігу*. Організатор і видавець журн. Ліги "Наш Фронт". Виховник і почесний чл. СУМ в Австралії, меценат катедри українознавства в Австралії.

М.Б.

ШЕМЕТ Богдан (Bohdan Shemet), інж.-агроном, гром. і політ. діяч; н. 17.7.1903 на Полтавщині, п. 15.4.1992 в Мельборні; небіж *Шемета Сергія*. З 1920 на еміграції; вищу освіту здобув в Університеті Геттінгену, Німеччина (1927). У молодому віці включився в гетьманський рух, жив у Німеччині й Чехії (до кін. 2 світ. війни), Франції (одразу ж по війні) та в Австралії (з 1949). Ш. активний у гром. житті – гол. УГВ (1952-54, 1960-61), заступник гол. СУОА (1954-55) та гол. (1958-59). Звич. чл. НТШ в Австралії, чл. багатьох його управ, в 1972 – гол. Очоловав довгий час голову управу СГД в Австралії.

В.М.

ШЕМЕТ Сергій (Serhii Shemet), інж., землевласник, гром. і політ. діяч; н. 6.6.1875 в Олександрівці Полтавської губ., п. 5.5.1957 в Мельборні. Походив з коз. шляхетського роду. Студював в Політехн. Інституті в Петербурзі. З молодого віку брав активну участь в укр. гром. і культ. житті. Вже до революції співпрацював з М.Міхновським, Д.Донцовим, В.Липинським, І.Леонтовичем та ін. Один із засновників газ. "Хлібороб"

(Лубни, 1905) та Укр. Партії Хліборобів-Демократів у Лубнах (1917); виступав за українізацію уряду П.Скоропадського, але проти антигетьманського повстання у листопаді 1918. На еміграції з 1919 у Тарнові (Польща), Відні, Берліні, Парижі й після 1952 в Австралії. Разом з Липинським співзасновник Укр. Союзу Хліборобів-Державників, співроб. журн. "Хліборобська Україна" (1920-25) та ін. гетьманських видань. Особистий секретар Скоропадського в Берліні та чл. ради присяжних СГД. Був провідною постаттю гетьманського руху на еміграції. Виступав у пресі, автор праці "Занепад укр. державности". В Австралію приїхав до свого небожа Богдана. Незважаючи на поважний вік, Ш. цікавився суспільним життям; його обрано почесним чл. УГВ.

В.М.

ШЕХОВИЧ Богдан (Bohdan Shehovuch), лікар, гром. діяч; н. 13.6.1921 в Перемишлі. Вчився у гімназії в Перемишлі, студював медицину в Берліні (1940); в'язень нім. концтаборів. Студії продовжив в Ерлангені, Німеччина, де здобув докторат (1950). До Австралії приїхав 1951 і в Сідней нострифікував свої мед. кваліфікації (1957). Один із ініціаторів і перший гол. *Українського Лікарського Товариства Австралії* (1976-82), один із заступників гол. Світ. Федерації Укр. Лікарських Т-в; діяч Пласту та ін. гром. організацій, співзасновник укр. спортивного т-ва "Сокил" (1962). Від 1962 гол. Укр. Товариського Клубу в Сідней.

Р.М.

ШЕХОВИЧ Роман (Roman Shechowycz), інж.-лісівник, гідролог; н. 6.2.1909 в с. Топільниця, пов. Тур-

ка, Галичина, п. 17.4.1973 в Індонезії; похований в Чикаго, США. Вищу освіту здобув у Львівській Політехніці (1937), навчався також у Варшавській Політехніці (1938) і Вищій Техн. Школі у Ганновері (1948). В серпні 1950, разом з родиною, прибув з Німеччини до Цейльону (сьогодні Срі Ланка), де до 1960 працював у Gal Oya Development Board – держ. інституції, що займалася гідрологією суші. Обіймав посаду керівника лісово-інженерного департаменту. У 1961-65 очолював розробку лісових та іригаційних проєктів у Пакистані, а в 1969-73 (після кількарічного перебування у США) – в Індонезії. Заслужений громадянин Цейльону (1956), д. чл. НТШ, чл. Т-ва Укр. Інженерів, чл. багатьох чужоземних фахових т-в. Автор понад 30 наук. праць різними мовами, в тому ч. розділу про Цейльон в *A World Geography of Forest Resources* (Нью-Йорк, 1956).

В.Т.

ШКІЛЬНИЦТВО (Schools). Ш. (освіта) українців в Австралії стало від поч. органічною формою існування і діяльності організованої укр. спільноти. Окрім церк. і гром. установ, майже з перших років поселення організовувались рідні школи. Їх було започатковано в *переселенччх таборах*, де тимчасово проживали родини новоприбулих емігрантів з малими дітьми. З ініціативи батьків та завдяки настанові учителів-емігрантів, перев. жінок, поставили школи в таких перехідних таборах: Бонегілля, Батгерст, Скайвіл, Чулора. Шойно після переселення з таборів до більших і менших міських осередків школи почали працювати з чіткішою й узгодненою структурою та програмою навчання. На 1950-ті рр. припадають цілеспрямовані зусилля щодо організації укр. Ш. в Австралії.

Вікторія

Першою школою в Австралії стала *Українська Братська Школа ім. митр. А.Шептицького* в Мельборні, засн. 1951 на базі групи рел. навчання (1950, о. І.Прашко). Крім неї, було організовано понад 20 шкіл в різних місцевостях стейту. З часом менші школи закрилися або злучилися з більшими. Школа в Бродмедовсі існувала протягом 1952-71 з 2 класами навчання. Найдовше працювали учителі Н.Кудринська, М.Цюпак,

Учні укр. школи в Гленрой, Вік., зі свящ. Б.Стасишиним, 1950-ті рр.

Д.Пирогів. Школа ім.Т.Шевченка в Ньюпорті постала 1952, з 1960 примістилася в нар. домі; бл. 60 дітей, в 1965 перший випуск 7-ої класи, припинила існування в 1981. Вчили довголітні педагоги М.Дейко та Д.Нитченко. З 1952 до 1961 проіснувала школа в Паско Вейл, в якій було до 75 учнів; перша вчителька Ю.Гринкевич.

Школа ім. І.Франка в Саншайн-Ардірі постала в березні 1953 з 2 класами; в 1960 ч. учнів доходило до 160. Додано дворічні курси українознавства, а в 1962 відкрито дворічні пед. курси, які до 1965 закінчили 7 студентів. 1956 перенесено школу до

Учні школи при УГ у Кабраматті, 1954 р.

приміщень нар. дому. Першим керівником був Дмитро Носяра; пізнішими: Г.Вишневий, І.Брозницький, Володимир Муц, Оля Юрца, від 1990 Марія Цікоя. В Сейнт Албансі відкрито Школу ім. Т.Шевченка 1953 спочатку в міській залі, а згодом в австрал. кат. школі і приватних будинках. 1961 перенесено її до нар. дому. 1965 в школі було 85 учнів. 1980 вона перестала існувати. Учителями були: Катерина Добротвір, Софія Завалинська, Т.Демидовська, Г.Вишневий, М.Дякун, І.Ворона. Школа ім. Л.Українки в Гленрой постала з ініціативи о. Б.Сташишина спочатку з 2 класами, згодом з шістьма. Ч. учнів в 1957-68 доходило до 35. Працювали вчителі: Т.Венгринович, М.Соловей, Г.Ілляк, о. диякон В.Досенко, Н.Досенко, Н.Гриневич. 1969 школа була закрита.

Школа ім. Л.Українки в Нобл Парку розпочала навчання 1954 з 8 учнями в бараці Т.Сліпецької, а пізніше в австрал. кат. школі. В 1965 кількість учнів досягала 65, а в 1973 – 102. Від 1975 школа готує учнів до держ. іспиту з укр. мови (матрикульований предмет) для одержання сер. освіти. В школі приділяється багато уваги мист. діяльності учнів: діяв квартет "Со-

ловейки", гурток вишивання. Артистка І.Залеська вела при школі Ритмо-пластичну студію, яку продовжують О. і М.Яреміяки; функціонували школа гри на бандурі І.Якубовича та шкільний хор під керівництвом О.Радивил. Видається учнівський щорічний журн. "Слово Школяра" (до 1993 – 18 вип.). Навчання відбувається щосуботи в Укр. Нар. Домі-Рідній Школі від 1969. В школі працюють вчителі – її вихованці, які закінчили тут і пед. курси, а деякі трьохрічний лекторат україністики в Університеті ім. Моноша. Учителі з багаторічним стажем: Євген Стефин (15 рр.), Оріся Стефин (17), Романа Гілюта (11), Б.Коваленко (23), Р.Федевич (23), Н.Грушецький (24), Марія Якубович (26), Надія Михайлишин (21), Віра Шевченко (27), Т.Сліпецька – незмінний керівник школи (40).

У 1954-73 діяла Школа ім. І.Франка в Белл Парку; розпочала працю з 40 учнями в бараці, потім перейшла до австрал. кат. школи з 55 учнями (1956). В 1960-их рр. кількість учнів зменшилася. 1974 злучилася зі Школою ім. Т.Шевченка в Джілонгу. Учителі: Марія Панченко, Віра Омельченко, Н.Шаравара, Віра Грабайло. В Нідрі постала Школа ім. Б.Грінченка у 1954 і проіснувала до кін. 1960-их рр. Спочатку було 2 класи, а в 1965 відкрито 7-му класу. Учителі: Євгенія Булка, С.Лисенко, Юлія Олійник. Школу спонорував СУМ.

З 1954 працювала Школа ім. Т.Шевченка в Ньюборові з найвищим ч. учнів понад 50, згодом їх кількість зменшилась до 30 (1965). Серед

учителів: Богдан Баран, Надя Павлишин, М. і Ф.Башуки, І.Брозницький. Школа ім. Т.Шевченка існувала також в м.Водонга у 1955-64 на поч. з 35 учнями, ч. яких зменшувалось. Керував школою Василь Товстоп'ят. Відносно пізно постала школа у Джілонгу (1956) з 20 учнями в приватній хаті; через відсутність приміщення навчання було тимчасово припинене. Відновлено у 1962 в нар. домі під опікою громади, а від 1964 – батьківського комітету. В 1965 – 25 учнів, в 1988 – понад 50. Серед учителів: М.Ганусин, Н.Цибульська, В.Омельченко, М.Клос, Б.Назар.

З малих шкіл, що проіснували коротко, слід згадати, зокрема, Школу ім. Л.Українки в Баллараті (1956-65). Кількість учнів ніколи не перевищувала 30. Учителі: Ярослав Гвоздецький, А.Овчаренко, К.Костенко. Школа ім. І.Багряного діяла в Томасвіні (засн. 1956). Учителі Любов Михайлів та Л.Гаєвська-Денес. УАПЦ відкрила малі школи в Карлтоні (1963), Беналлі (1957) та в Ессендоні при Святопокровській парафії (1965), якою керувала І.Дзись (бл. 30 учнів). Ін. короткотривалі школи: в Сеймурі (1954-57), Альтона-Альтона (1956, 7 учнів), Мілдрорі (1956, 13), Ферфільді (1958-60, 15), Шеппертоні (11-14 учнів), Мафрі (11), Френкстоні (14), Таламаріні (бл. 20), Меклеоді (20). Один-два роки діяли малі школи з кількома учнями в місцевостях Сейл, Вангаратта, Бендіго, півн. Карлтон, Марулбарк.

Стан. Ш. в стейті Вік. на 1965: шкіл – 19, учителів – 62, учнів – 726.

Закінчили дворічну школу українознавства: в Саншайні – 38 (1962-

Другий з'їзд укр. учителів в Аделаїді, 1959 р.; у першому ряду провідні освітні діячі: П.Лопата, Б.Шемет, Д.Нитченко, Т.Пасичинський, М.Дейко, І.Рибчин

65), Братську школу – 30, в Нобл Парку – 9, в Томаставні – 2. Разом – 79.

Закінчили дворічну педагогічну школу й отримали диплом учителя: в Саншайні – 7, в Братській школі – 2.

На рівні сер. школи українознавчі предмети можна вивчати в Школі модерних мов Вік. (University High School), відкритій у 1975. Ч. укр. студентів коливається між 70 і 90. Матуральний курс досі закінчило бл. 350 студентів. Спочатку керував курсами Г.Вишневий, з 1990 – Грина Цабанюк.

Новий Півд. Велс

Укр. школи в НІВ також беруть початки у переселених таборах, а згодом поставали при громадах, відділах СУА та церквах. В Чулорі організувалася перша школа, яка проіснувала до 1961. Вчили Л.Гаєвська-Денес і Василь Шкурупій. В Сідней діяла школа при т-ві УМСА (1951-53); пізніше вона приєдналася до Школи ім. І.Франка в Сефтоні, що працювала протягом 1952-70. Ще одна мала школа постала 1952 в Ферфілді. Учителі шкіл сіднейських міських районів нерідко переходили з однієї школи до іншої. 1953 засн. школи в Кабраматті, Горнсбі, Редферні, Оренджі, Майтленді і в Квінбіені, 6. Канберрі (діяла до 1972, а потім злучилася зі школою в Канберрі). В Ньюкастелі 1951 виникла укр. школа, що в 1965 прийняла назву

учнями. 1954 створено Школу ім. Т.Шевченка в Блектавні (проіснувала до 1965); учителів за увесь час 16, найдовше працювали Іванка Суховерська, В.Майковський, Осип Гриневич. У Воллонгонгу донині діє Школа ім. Володимира Великого; учителів змінилось понад 15. В другій пол. 1950-их рр. коротко існували такі малі школи: в Греті (1955-59, працювало 5 учителів), в Бересфілді (1956-58), в Майтленді (1956-63, 4 учителі), в Тунгебі (1956-71, 6 учителів). Два роки проіснувала школа в Кардіффі (1957-59, 2 учителі).

1959, у висліді закриття ряду малих шкіл в Сідней, виникла в Лідкомбі спільна укр. Центр. Рідна Школа ім. кн. Ольги, яка існує досі. Першим її керівником була Віра Проць (від 1959), потім Тихін Корінець (від 1976) та Іван Жестовський (від 1982). Довголітні вчителі: Т.Корінець, Марія і Володимир Карени, Валентина Тиндик, Людмила Саракула.

В 1960-их рр. виникали нові школи і класи: школа українознавства в Лідкомбі (вищі класи, 1962-68 включилися до Центр. Школи ім. кн. Ольги); школа в Друїт (1966-70, 5 учителів); правос. Школа ім. митр. В.Липківського в Блектавні (1962-64 та 1979-84) і Школа його ж імені в Ньюкастелі (1969-72, 1982-86). 1969 створено кат. Братську Рідну Школу св. Андрія, яка сьогодні є найбільшою укр. школою НІВ.

трально" й перетворившись в найбільшу укр. школу стейту (див. *Центральна Українська Школа ім. І.Франка* в Аделаїді). Коротко існувала школа в Роял Парку (1955 – 29 учнів), що приєдналася 1955 до центр. школи. В тому часі школа в Аделаїді мала філії в Оттовей (28 учнів) та Енфілді (17). В 1958 додалася ще філія в Говлер (25 км від Аделаїди). Крім центр. школи в Аделаїді, діяла також школа при Святомиколаївській парафії УАПЦ

Таблиця 2. Статистичні дані про розвиток Ш. в ПА у 1951-65 рр.

Роки	1951	1955	1960	1965
Учителів	6	14	17	20
Учнів	41	258	334	359

(1952-60) в Сірон Парку. Школу провадили С. і Л.Онїшки. 1960 всі школи в ПА сконсолідувалися в єдиній центр. школі.

В цьому часі у школах ПА закінчили сім клас 130 учнів.

Зах. Австралія

1952 постали малі й короткотривалі школи у передмістях Перту (Мелвіл Парк, Інглвуд, Гайгейт). Пізніше (1956) працювали також малі школи в Бесботер, Бассендін, Бел'ю і Редкліф. 1958 школи в Перті об'єдналися в Центр. Школу ім. Т.Шевченка. Вона приміщувалася в нар. домі, згодом у зручніших приміщеннях австрал. кат. школи. Ч. учнів на поч. 1960-их рр. доходило 70-80, у 1988 – 35; 1965 відбувся перший випуск із сьомої класи (11 учнів). У центр. школі в Перті працювало 35 учителів, серед них найдовше: М. і О.Менцінські, Н.Мандичевська, В.Мандичевський, З.Дошак, Одарка Меклін та Мирослава Стасів.

Другою школою в ЗА була Школа ім. Т.Шевченка, засн. 1952 спочатку в перехідному таборі Гольден, згодом в Нортгамі (в австрал. кат. школі, потім в нар. домі). Найбільше учнів (понад 50) припадає на 1958-59. До 1965 повних сім клас закінчило 13 учнів, а пед. курс двоє. До 1971 через школу в Нортгамі перейшло 17 учителів, в т.ч. довголітніх: В.Мандичевський, Роман Гуменяк, Петро Гунців, Ілля Сокл, Марта і Я.Микитюки. Школу розв'язано 1971 через брак учнів.

Квінсленд

Перша укр. школа (ім. І.Франка) в цьому стейті постала 1954 в Окслей;

Таблиця 1. Статистичні дані про школи НІВ станом на 1965 р.

Місцевість	Учителів	Учнів	Випускників (закінчили 7 кл.)
Блектавн (ім. М.Шашкевича)	3	43	14
Блектавн (ім. В.Липківського)	2	12	–
Воллонгонг	1	10	–
Горнсбі	2	18	–
Грета	1	11	–
Кабраматта	3	85	14
Квінбіен	2	28	–
Лідкомб	5	75	24
Меррілендс	3	33	8
Ньюкастель-Адамставн	2	29	–
Сефтон	4	74	29
Тунгебі	2	25	3
Разом шкіл - 12	30	443	92

ім. М.Шашкевича й примістилася в будинку укр. кат. церкви (існує досі). За 40 рр. в школі працювало понад 30 учителів. В Сідней у 1953 нараховувалось 6 шкіл з понад 120

Півд. Австралія

Перша укр. школа виникла з ініціативи СУА у жовтні 1951 в Аделаїді, прибравши згодом назву "цен-

до неї ходили також діти, що мешкали в Даррі та Вайкол. Керівники школи: С.Горський, Іван Панасюк, Юрій Одлига, Анна Веприк. Дворічний курс українознавства закінчило 5 осіб в 1963. 1955 створено Школу ім. Л.Українки в Брізбані, яка згодом була приміщена в нар. домі. Серед 29 учителів, які до 1990 працювали в школі, найбільший стаж мають: С.Слободян, Іван Головацький, О.Павлишин, Р.Павлишин, П.Гупало, І.Бринза, Алла Бринза, Катерина Керик. У 1956-58 коротко існувала школа в Даррі. 1956 в трьох школах стейпу нараховувалось понад 100 учнів, у 1960 в двох школах – 115. До 1965 закінчили 7-му класу 63 учні, а курси українознавства – 22. 1990 обидві школи в Квінс. мають разом менше ніж 20 учнів.

В *Канберрі* створено Школу ім. Л.Українки в 1953. Її керівниками були: Ліда Петрушевська, В.Зданович, Наталія Жуківська, О.Теодорович та ін. 1992 в школі навчалось 16 учнів.

В *Тасманії* існувало рідношкільне навчання в Гобарті (Школа ім. Л.Українки, 1965 – 20 учнів) та в Лонсестоні (бл. 10).

Найплідніший період розвитку укр. Ш. в Австралії припадає на 1957-71, коли кількість шкіл зросла з 25 до 54, учнів – з 1380 до 2150, вчителів – з 84 до 146.

Долучена таблиця (3) характеризує піднесення укр. Ш. в 1950-60-их рр. та його спад у 1980-их рр. Не змінився пед. персонал шкіл. 1990 на одного учителя припадало 6 дітей.

Таблиця 3.

Рік	Кількість шкіл	Учителів	Учнів
1955	39	73	1604
1961	50	132	2146
1971	25	146	1377
1981	19	139	1061
1991	15	122	760

Шкільна система і навчальний процес в укр. Ш. Австралії зформувалися досить оригінально, враховуючи досвід України, зах. країн проживання укр. діаспори, вплив австрал. шкільної системи та особливості розвитку укр. спільноти на цьому континенті. Вони перейшли різні стадії: від імпровізації на поч. до стрункої організації й укр.-австрал. "моделю" сьогодні. До 1959 школи були семирічними, а від 1960, після ухвали 2

Учні укр. школи в Редферні, НПВ, 1950-ті рр.

учительського з'їзду, – дев'ятирічними (бо навчання було продовжене на 2 роки під назвою "школа українознавства"). Від 1984, у висліді збільшення навчання ще на 1 рік, школи почали називатися десятирічними.

Після визнання австрал. міністерством освіти укр. мови предметом до матури в трьох стейтах (ПА, НПВ і Вік.) організовано матуральні курси для підготовки учнів. До визначення укр. мови як матрикулярного предмету видатно спричинилася в НПВ Марта Зибачинська.

Навчання відбувається щосуботи від 9 ранку до 1-2 год. пообіді. Крім мови, літератури, історії, географії та культури України, викладаються релігія (кат. і правос.) та спів. При деяких школах навчають також танців та гри на бандурі. Таким чином, у більшості осередках навчання в укр. школах триває 12 рр., враховуючи рік дитячого садка і рік дошкільця. У зв'язку зі зміною загальної освіти в австрал. школах 1991 учні укр. шкіл, щоб закінчити українознавчу освіту одночасно з австрал. сер. школою, вписуються до 1 класу в шестирічному віці.

На перших порах учні укр. шкіл Австралії користувалися підручниками, публікованими в ін. країнах зах. діаспори. Але скоро виникла потреба власних підручників, які було видано в 1960-их рр. Авторка й укладач *М.Дейко* підготувала високофахові підручники для нижчих класів, які вживаються в укр. школах також поза Австралією. Останнім часом стали доступними й підруч-

ники з України. Низка допоміжних навчальних матеріалів видається під егідою Укр. Центр. Шкільної Ради, особливо в її "Інформативно-Методичному Листку".

Проблема учительських кадрів була задовільно розв'язана завдяки тому, що серед емігрантів на поч. було достатньо вчителів; до того ж інтелігенція ін. фахів радо включалася в учительську роботу. Згодом виховувалися під проводом досвідчених педагогів молоді вчителі, випускники пед. курсів при укр. школах. В останні роки включилися в працю шкіл також молоді особи (народжені в Австралії), що закінчили українознавчі студії в Університетах ім. Монаша і Макворі.

Спочатку вчителі одержували мінімальну зарплату від батьків або спонсорів школи, а то й працювали безкоштовно. Пізніше укр. Ш. включено в програму багатокультурності Австралії, на підставі чого австрал. уряд сприяє фінансово (в сумі 35 дол. на учня) укр. школам. У висліді, платня учителів сягає прибіл. від 3 до 7 дол. за одну академічну годину.

Учителі не мають своєї професійної організації, а діють через *Українську Центральну Шкільну Раду*, котра, як автономна установа в системі СУОА, здійснює керівну та контрольну функції над усім укр. Ш. Австралії. Центр. Рада діє через стейтові шкільні ради, а де їх нема, – через керівників шкіл. Учителі відбувають свої місцеві (стейтові) наради та загальноучительські з'їзди раз на три роки. При школах активно працюють батьківські комітети.

Учасники 12 з'їзду вчителів укр. шкіл Австралії, Нобл Парк, Вік., 1991 р.

Головною проблемою укр. Ш. у 1980-90-их рр. є невинне зменшення учнів, викликане рядом факторів у житті самої діаспори – спад народжуваності серед укр. сімей, зростання ч. мішаних подруж, асиміляція, розпорощення укр. родин по Австралії і великих міських метрополіях та поширення серед другої генерації австрал. українців утилітарної ментальності (мовляв, яка практична користь для їхніх дітей з укр. освіти). Потенційно цю (останню) настанову може дещо змінити факт існування незалежної Української держави, як також укр. Ш. могло б багато скористати від допливу якогось ч. емігрантів з України.

Укр. Ш. в Австралії протягом свого майже півсторічного існування відіграло ключову роль в нац. вихованні молоді. Як мало котра ін. спільнота, малочисельна укр. діаспора в Австралії доклала надзвичайних зусиль, щоб затримати укр. мову, культуру та ідентичність. Це

визнають ін. нац. групи та австрал. держ. і гром. чинники. Свідома укр. молодь поступово перебирає керівництво в організованому житті діаспори та стає в ряди гром. діячів, провідників, вміло виконуючи свої обов'язки.

Лит.: Брозницький І. Укр. шкільництво в Австралії. Зб. Укр. А.

Т.Сліпецька

ШКОЛА ГРИ НА БАНДУРИ, див. *Ансамбль Бандуристів ім. Лесі Українки.*

ШКОЛА ЮНИХ БАНДУРИСТІВ у Сідней (School of Young Bandura Players), також відома як Сіднейська Школа Юних Бандуристів; засн. 1972. Згодом адміністративно влилася в Укр. Центр. Школу ім. св. Ольги. Керівник Ансамблю Бандуристів ім. Г.Хоткевича П.Деряжний увійшов до вчительського складу центр. школи. Учні Ш.Ю.Б. виступали спільно з ансамблем. В 1976 керівництво перебрав випускник школи *В.Мишалов*, а згодом

Роксоляна Мишалова. Опісля керував школою гол. батьківського комітету Євген Кульчицький. В школі існують три групи – початківці, сер. і старш. групи.

О.Т.

ШУМСЬКИЙ Володимир (Wolodymyr Szumsky), журналіст, видавець, гром. діяч; н. 19.5.1922 в с. Коріньця Ярославського пов., Галичина. Гімназію закінчив в Ярославі; чл. ОУН (С.Бандери), учасник похідних груп. Арештований німцями 1942-43 в Рівному. У Німеччині з 1944, студював в УТП та мови у Франкфуртському Університеті. В Австралії з 1948; спочатку в Беррі, НПВ, згодом в Сідней. Організатор, пізніше видавець і ред. газ. "*Вільна Думка*" (з 1949). Автор контроверсійних статей; надає місце в газеті різним поглядам. Ініціатор Фундації Українознавчих Студій, м. ін. його зусиллями відкрито такі студії в Університеті Макворі в Сідней. Активний в СУМ, головно при спорудженні Дому Молоді.

О.Б.

ШУМСЬКИЙ Сергій (Serhiy Shumskyi), правос. свящ.; н. 17.11.1903 в с. Ратне Луцького пов., Волинь, п. 17.7.1989 у Брізбані. Був висвячений перед 2 світ. війною і душпастирював в с. Заболоття та ін. правос. парафіях Волині. Приїхавши до Австралії 1949, розпочав організувати рел. життя в еміграційному таборі в Еноггера (Enoggera), передмісті Брізбану. Перший настоятель парафії УАПЦ св. Покрови в Брізбані. Співзасновник Укр. Громади Квінс. і гол. контрольної комісії. На поч. 1960-их рр. вчитель укр. суботньої школи в передмісті Дарра. Митрофорний протоієрей УАПЦ.

Ю

ЮВІЛЕЙ ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ, днів. *Тисячоліття Хрещення України-Руси Ювілей*.

ЮРКІВ Люся (Lusya Yurkiv), солістка-сопрано, вчителька музики; н. 15.6.1962 у Мельборні. Муз. студії закінчила в Консерваторії ім. Мельби, Мельборн (1977-81), отримавши пропам'ятну стипендію ім. Мельби. Здобула ряд перших місць, стипендій та відзначень у муз. конкурсах Вік. Як чл. Вікторіанської Стейтової Опери (1986-90) виступала у постановках "Турандот", "Андре Шенє" та "Аїда", а також у постановках ін. мельборнських оперних компаній і т-в. Брала участь в укр. і австрал. концертах; відбула два турне по місцях проживання укр. спільноти в Австралії (1982, 1990). 1983 записала платівки для Укр. Центр. Шкільної Ради Австралії; 1990 видала платівку "Рідна мати

моя". Від 1988 керівник власної муз. школи в Мельборні з 50 учнями. *О.Т.*

ЮРКІВ-ЯРОЦЬКА Маруся (Magusia Jarockuj), з роду Юрків, архітект, маляр; н. 25.7.1951 у Бюрі (Bury), Англія. Архітектурні студії закінчила в Манчестерському Університеті (1969-74). 1981 емігрувала з родиною до Австралії і поселилася в Мельборні.

З 1985 працює в муніципальному уряді мельборнського району Бродмедовс (Broadmeadows); останнім часом як керівник відділу будівництва. Чл. Бріт. та Австрал. королівської палати архітектів. Автор проєктів спортивних комплексів, басейнів, дитячих садків, гром. центрів, монастиря Сестер Василіянок у Мельборні. Малює під впливом кубізму і конструктивізму. Широко репродукована графіка "Чорно-

бильська Мадонна". З 1969 до поч. 1970-их рр. чл. вокальної групи

М.Юрків-Яроцька

(тріо) "Конвалія", яка виступала по бріт. радіо і телебаченню.

М.П.

Я

ЯВОРСЬКИЙ Ілля (Elia Jaworsky), гром. і церк. діяч; н. 2.8.1897 в Бориславі, Галичина, п. 17.1.1964 в Мельборні. Був поручником в австр. армії (1914-18), провів 3 рр. в італійському полоні. Закінчив Торг. Академію у Відні (1919-23). У Бориславі був заступником посадника м. і гол. Українбанку. Відомий політ. та церк. діяч, належав до УНДО. Перебував у таборах ДП в Австрії. 1949 переїхав до Мельборну. Тут спочатку активізувався на церк. відтинку і, як перший гол. укр. кат. братства св. Петра і Павла (1949-55), організував першу суботню школу та Шкільну Раду Вік. Діяльний в гром. і політ. житті: гол. контрольною комісії СУОА (1961-63) і, коротко перед смертю, діючий гол. управи СУОА (1963-64), довголітній гол. Т-ва Сприяння УНРаді в Мельборні (1952-64).

М.Б.

ЯВОРСЬКИЙ Нестор (George Jaworsky), педагог, гром., пластовий і спортовий діяч, син *Яворського Іллі*; н. 5.5.1940 в Бориславі, Галичина. В Австралії з 1949. Закінчив Технологічний Інститут у Мельборні, учитель математики й адміністратор сер. шкіль. Бере активну участь у пластовій праці, кількразовий командант таборів. Діяльний в УГВ та СУОА, зокрема в зовн. зв'язках; організатор контактів на держ. рівні між представниками України й Австралії, в тому ч. у спортовій галузі.

ЯПОНИЯ (япон. Nihon або Nippon), держава в зах. частині Тихого океану, розташована на островах, що простягаються вздовж сх. узбережжя азійського материка. У складі Я. чотири великі остр. – Гоккайдо, Гонсю, Кюсю, Сікоку та кілька тис. дрібних. Площа понад 372 тис. кв. км, нас. 124 млн 310 тис. (1992).

Через відсутність систематизованих даних важко простежити укр.-япон. зв'язки від їх початків до нинішнього дня. На думку І.Світа, можливо, що перша згадка про Україну в Я. містилася в датованому прибл. першою чвертю 18 ст. япон. рукописі

"Сеї йо кі-бун". В ньому мова про участь воєнних сил країни "Сакмені" у рос.-шведській війні. На підставі аналізу тексту про цю війну, а також япон. правопису назви "Сакменія", І.Світ зробив припущення, що тут, мабуть, йшлося про Україну.

Українці входили до складу різного роду рос. місій в Азії, в тому ч. і в Я. Напр., на рос. дипломатичній службі в Я. був мандрівник і перекладач укр. роду Йосиф Гашкевич. Учасник кругосвітньої експедиції адмірала Путятіна, він брав активну участь в укладенні договору між Росією та Я., і, за обоюсторонньою домовленістю, став консулом в м. Гокодате. 1857 Гашкевич, за допомогою японця К.Тачибана, видав рос.-япон. словник, котрий протягом довшого часу залишався єдиним й до того ж вельми кваліфікованим рос.-япон. словником. Є відомості про те, що київський лікар Микола Судзиловський під іменем д-ра Рассела (прибраним

Обкладинка підручника
укр. мови

після еміграції до Америки) редагував в Я. під час рос.-япон. війни 1904-05 часопис для рос. військово-полонених.

В період існування УНР японці мали в Києві свою військ. місію (містилася в буд. ч. 9 на вул. Караваївській) на чолі з ген. Такаяначі, а в Одесі діяло япон. консульство. Водночас у Києві перебували япон. журналісти. В такий спосіб уряд Я. одержував досить повну інформацію про тодішні події в Україні.

У 1920-30-их рр. зв'язки з японцями з укр. боку підтримувались на рівні: 1) політ. чинників із середовища УНР; 2) керівних діячів організованого укр. руху на Далекому Сході, зокрема, в *Манджурії*; 3) проводу ОУН. Напр., екзильний уряд УНР наприкінці 1920-их рр. встановив добрі контакти з японцями через *В.Мурського*, укр. дипломата в Царгороді. Мурський заприятелював там з цікавим, добре обізнаним з рад. політ. лаштунками, япон. військ. аташе підполк. Гарою. У дружніх стосунках з япон. військ. аташе у Варшаві полк. Янагітою перебував військ. мін. уряду УНР ген. В.Сальський. 1938 япон. посольство у Варшаві вислало до Львова свою дипломатичну місію на чолі з урядовцем Гото, котра деякий час вивчала там суспільно-політ. ситуацію.

Значно ширші можливості для налагодження контактів з низкою впливових япон. діячів мали провідні кола укр. еміграції в Манджурії, передовсім у *Харбіні*. Такі контакти встановлювалися в процесі журналістичної та ділової співпраці ще до япон. окупації Манджурії і створення буферної держави Манджу-Го. З япон. боку інтерес до укр. справи проявили у той час, зокрема, деякі япон. журналісти та науковці, а також співроб. харбінського представництва півд.-манджурської залізниці, контрольованої Я. Між ними були: Н.Гундзі, Китагава, С.Накамура, К.Окура, Оцука, М.Симамура, К.Такахата, К.Фукуї та ін. Особливу роллю в налагодженні укр.-япон. зв'язків відіграв К.Горіє, відставний капітан япон. армії, одружений з українкою із Приморщини, котрий спочатку працював в екон. відділі харбінського представництва півд.-манджурської залізниці, а потім, у 1933-38, був референтом укр. справ у япон. військ. місії в Харбіні. Стосунки з К.Горіє не завжди були стабільними, що відбивало суперечливе ставлення японців до укр. еміграції взагалі.

На поч. 1930-их рр. перші контакти з японцями встановив провід ОУН. Після цього вони почали на'язуватися

через япон. амбасади в різних столицях Європи, особливо в Берліні. 1934 англ. мовою було підготовлено ґрунтовну довідку на тему "Україна як фактор розвалу Росії", що її представник ОУН Є.Ляхович передав япон. амбасадорові у Варшаві Н.Іто. Згодом у Берліні відбулись переговори між полк. Є.Коновальцем та ген. М.Капустянським, з одного боку, і військ. аташе япон. амбасади, з другого. А ще пізніше до столиці Німеччини прибув япон. старшина ген. штабу, який розпрацював плян координації дій Я. і ОУН на випадок війни з СРСР. Водночас у зв'язку з плянами дій ОУН на Далекому Сході її провід вислав 1934 до Манджурії свого представника О.Хмельовського, а 1935 – М.Митлюка та Р.Корду-Федорова. 1937 сюди прибули чл. ОУН М.Гнатів, Г.Купецький і Г.Файда. Після смерті Митлюка (1936) представником ОУН на Далекому Сході став М.Мілько. Завдання групи ОУН, висланої на Далекий Схід, полягало в тому, щоб завоювати впливи серед українців в Манджурії й на в'язати співпрацю з японцями в розрахунку на війну з СРСР. Із вступом в Манджурію рад. військ. праця ОУН на Далекому Сході припинилася.

Недостатньо вивчене питання про укр. присутність на власне япон. етнічній території. Хоча безперечним є те, що вона мала радше спорадичний, ніж сталий характер. Певне місце займають тут подорожі в Я. укр. мист. колективів. Першою серед них, що відвідала Я. ще 1916, була укр. театр. трупа К. Кармелюка-Каменського. Ця трупа дала тоді вистави в містах Кобе, Токіо, Йокогама та ін., всюди зустрічаючи велику прихильність і гостинність.

Деякий час з перервами (до революції 1917 і по ній) в Я. проживали випускники Владивостоцького Орієнтального Інституту українець Б.Воблий та німець з України Т. фон Віккен. В Токійській правос. семінарії одержав освіту українець з Приморщини – Незнайко. Всі вони добре володіли япон. мовою, займалися перекладами. Зокрема, Б.Воблий зредагував япон. мовою книжку про Україну, що вийшла 1939 в Харбіні, а Т. фон Віккен опрацював і видав лекції п. з. "Грамматика япон. розговорного язика". Окремі (незоровані) українці були в Я. поміж утікачами з Росії після 1917.

У 1914-21 в Я. жив (з перервами) визначний письмен., музикант та подорожник укр. роду В.Єрошенко. Він викладав у Токійському Університеті есперанто й водночас працював у школі для сліпих. Тут вийшла низка його літ. збірок, а в 1959-61 двічі перевидавався тритомник вибраних творів.

В Я. побував також укр. письмен. і мандрівник С.Левинський зі Львова, котрий від 1936 працював як референт госп. справ у поль. консульстві в Харбіні. Перфектно володіючи япон. мовою, котру вивчив у Держ. Школі Східних Мов у Парижі, Левинський написав біографічну новелю "З япон. дому", зробив переклад япон. спогадів "Годжюкі", збірки япон. казок тощо. Останнім його твором стали "Враження з Японії" (1942-44). Перебуваючи в Харбіні, Левинський брав участь у редагуванні укр.-япон. словника, виданого там же 1944. Поряд з цим йшла праця над складанням, редагуванням і перекладом на япон. мову зб. про Україну та укр. Далекий Схід, який включав статтю про Т.Шевченка, япон. переклад "Заповіту" та низку ін. матеріалів. Однак япон. військ. місія, з огляду на змінені політ. обставини, не дала дозволу на друк цього зб.

Серед японців в Європі були особи, які цікавились укр. історією, мовою та літературою. Напр., 1934 один з япон. правників, висланих на наук. студії до Європи, брав консультації з укр. цивільного права в проф. УВУ С.Дністрянського у Празі. У 1937-38 в Женеві проживав японець М.Інагакі, котрий виявив інтерес до укр. проблематики й мав публікації з цієї ділянки в тодішній япон. пресі.

В час війни й тихоокеанських операцій в лавах амер. військ. сил були амер. українці, з яких чимало згинulo в боях. По закінченні 2 світ. війни українці перебували в Я. у складі амер. окупаційних військ, як канад. і рад. дипломати, журналісти та науковці. В амер. розвідці працював журналіст В.Душник, а в 1973-78 першим секретарем канад. посольства в Токіо був Микола Світуха. У 1980-их рр. япон. українознавець Казуо Накаї навчався в Укр. Наук. Інституті при Гарвардському Університеті.

З кін. 1960-их рр. у Токіо постійно мешкав журналіст й відомий мандрівник укр. роду Р.Турияський, автор численних публікацій на теми своїх доволосвітніх й континентальних подорожей, в результаті яких він побував у більш ніж 150 країнах. Одна з його книг япон. мовою має назву "По 48 роках – повернення на рідну землю Україну".

Мав місце літ. обмін. В Я. переклали і видали твори Т.Шевченка, П.Тичини та ін. Поезії Шевченка, до речі, стали відомі ще на поч. 20 ст. 1926 поет Сібуя Тейсуке опублікував зб. "Пісні в полі", де вміщено вірші про Шевченка. В 1950-их рр. вийшли "Кобзар", а також поеми "Кавказ", "Сон", "Наймичка", "Єретик" у перекладі С.Комацу. На Україні перекладено і видано твори Т.Теру, Т.Сунао, К.Такідзі, Ф.Сейкіті та ін. япон. письменників. Переклад япон. гайок в діяспорі зробив Ігор Шанковський. В Гоккайдському Університеті м. Саппоро плідно працює українознавець Сейджі Фукуока, який навчався в Києві, а в Інституті чужих мов м. Кобе досліджує творчість Шевченка Каматсу Катсусукі. 1991 у вид-ві Університету м. Осака з'явився підручник укр. мови. 1992 при

Конференція Світ. Антик. Ліги в Токіо, 1982 р.; зліва направо сидять Ярослав і Слава Стецьки, Р.Турияський

Токійському Університеті створено лекторат укр. мови, який веде проф. Кадауо Накаї. Останній став засновником Япон. Асоціації Українознавців, заходами якої та Япон.-Укр. Т-ва дружби наприкінці 1994 у приміщенні Токійського Університету відбулась перша конференція українознавців Японії. Крім Накаї, доповідачами на конференції були ін. япон. українознавці, зокрема Е.Фудзі та Н.Суедзава, а також киянин А.Накорченський, що вже кілька років живе в Японії й перекладає укр. мовою стародавні буддійські сутри, та українець з Польщі Стефан Костик – довголітній співроб. Міжнар. Університету м.Судзука.

Після проголошення незалежності України (у січні 1992) між двома країнами встановлено дипломатичні відносини. Першим послом Я. в Україні став Суміо Адамура; 1993 призначено нового посла – Суедзава Сьодзю. Перший укр. посол в Токіо – Михайло Дашкевич.

Лит.: Світ І. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972; Організація Укр. Націоналістів 1929-1954. На чужині, 1955; Рудницький Я. З подорожі довкола світу 1970-1971. Вінніпег, 1972.

В.Троцький

ЯРЕМОВИЧ Мирослав (Myroslaw Jaremovych), правник, гром., церк. і кооп. діяч; н. 25.10.1908 у с. Попелі Дрогобицького пов., Галичина, п. 7.5.1988 у Перті. По закінченні юридичних студій у Львові працював адвокатом у Дрогобичі. Чл. ОУН з молодих літ. Творив самоосв. гуртки для селянської молоді на Дрогобиччині. Емігрував до Німеччини; 1945 у Геттінгені співпрацював в організуванні укр. табору ДП і тут у таборівій гімназії вчив лат. мови. До Австралії приїхав 1949 і поселився в Нортгемі, ЗА, де працював урядником міністерства шляхів. В цьому м. був керівником укр. школи, гол. укр. кат. братства, очолював комітет будови укр. кат. церкви. 1975 переїхав до Перту, де став секретарем управи УГ ЗА; діяльний у кат. братстві і СУМ. Ініціатор укр. кредитової кооперативи "Калина" і перший гол. її дирекції (1977-86). Співроб. газ. "Церква і Життя" (Мельборн).

р.м.

ЯРОШЕНКО Василь, див. *Єрошенко Василь*.

ЯСЬКЕВИЧ Сава (Sava Jaskevych), військ. і гром. діяч; н. 1.8.1897 в Житомирі. Гімназійну освіту здобув там же. Служив у рос. армії, закін-

чив військ. школу в Києві; 1917 був поранений на півд.-зах. фронті. Революція і творення Укр. держави застали Я. в Астрахані, звідки він переїхав на Україну і зголосився до Армії УНР. Став курсовим старшиною у військ. школі в Житомирі, а згодом у юнацькій військ. школі в Кам'янці Подільському. Інтернований в Польщі, дістався до Галичини. Закінчив гірничу школу в Бориславі (1928) і працював на Бориславському нафтодовижі. 1941-43 секретар Укр. Допомогового Комітету в Дрогобичі. Зголосився до дивізії "Галичина", у складі якої в ранзі сотн. брав участь у бою під Бродами, де був поранений. 1945 попав у полон в Ріміні (Італія); 1947 призначений брїт. військ. владою комендантом табору полонених. З вояками дивізії переїхав до Англії, а в 1949 з родиною емігрував до Австралії. Тут активно включився у гром. життя Сіднею і НПВ: гол. Ради Громад НПВ (1950-52, 1962-63), ініціатор і чл. управи Союзу Укр. Комбатантів НПВ, наступник гол. Об'єднання Українців Австралії (1951-53). Багато уваги приділяв зовн. зв'язкам громади; чл. правління Об'єднаної Ради Нац. Організацій (United Council of Migrant from Communist Dominated Europe). Зв'язковий від українців до австрал. Ліберальної партії, діяльний в управі Укр. Товариського Клубу при Укр. Нар. Домі в Лідкомбі. Екзильний уряд УНР надав йому різні відзначення та ордени, включно з рангою "ген.-хорунжого військ УНР". Я. належить до найпомітніших гром. постатей в НПВ.

О.Бучацький

ЯСЬКЕВИЧ Тарас (Taras Jaskewycz), хемік, гром. і політ. діяч; н. 22.7.1920 в с. Лацьке Шляхотське Товмачького пов., Галичина. З 1940 в Німеччині, де у 1943-49 студював хемію у Геттінгені й Дармштадті. Приїхавши до Австралії 1949, продовжив фахову освіту в Університетах Аделаїди (1949-55) та Мельборну (1964-66); докторська дисертація – Photolysis of L-Histidine. Працював 15 рр. у хем. лабораторії Албрайт і Вілсон (Albright and Wilson) в Мельборні. Я. – автор наук. публікацій і 14 хем. патентів. Винахідник, м.ін. синтези нових більників для тканин і процесу їхньої фабрикації. З 1972 д. чл. Королівського Хем. Інституту Австралії.

Співзасновник і організаційний референт Укр. Академічного Т-ва в Аделаїді (1949-55); керівник зовн.

зв'язків в управах УГ ПА (1952-55) і Вік. (1956-63, 1967-77), СУОА (1969-75), Делегатури АБН на Австралію (1956-63), чл. крайового комітету Тижня Поневолених Народів (1978-80). Належав до крайової управи НГШ в Австралії (1967-77). В австрал. політ. житті чл. ексекутиви Дем. Лейбористської партії у Вік. (1957-74). Як публіцист Я. наголошував, зокрема, важливість укр.-поль. і укр.-єврейського порозуміння. Допишував до укр. часописів в Австралії ("Єдність", "Вільна Думка", "Церква і Життя"), а також в США, Англії, Німеччині, Франції й Аргентині. На теми укр.-поль. взаємин писав у поль. пресі. Автор праці "Проблеми укр. державности" (М., 1991).

М.П.

ЯХНЕНКО Наталія (Natalia Yachpenko), псевд. Н.Зибенко-Пирогової, дочка *Пирогова Миколи*, письм.; н. 1903 в Ковелі на Волині. 1949 з Німеччини прибула до Нової Зеландії. Автор новель, друкованих у "Віснику" (Львів), та мемуарів "Від бюро до Бригідок. Трохи спогадів з 1939-1941 рр." (1986). Публікувалася в журн. "Визвольний Шлях" (Лондон), "Київ" (Філадельфія), "Пороги" (Буенос Айрес). Дістала другу нагороду на літ. конкурсі СУОА в 1954.

ЯХНО Павло (Pavlo Yakhno), гром. діяч; н. 1895, учасник визвольних змагань на Далекому Сході (Зеленому Клині). 1918-21 уловноважений секретаріату Укр. Далекосхідної Ради у Владивостоці. Засуджений більшовиками до ув'язнення на процесі в Читі (1923-24), згодом переїхав до Манджурії. Гол. керівництва Укр. Нац. Дому в Харбіні та адміністратор "Манджурського Вісника" (1932-37), один із провідних діячів Укр. Нац. Колонії в Харбіні. Після 1945 доля невідома.

ЯЦЕНКО Лука (архимандрит Леонтій), церк. діяч і письм.; н. 18.10.1729 на Полтавщині, п. на поч. 1807 в Істамбулі (Константинополі). 19-річним юнаком вступив до Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря і став ієромонахом; 1764 виїхав на Схід, до Єрусалиму. Повертаючись назад, зупинився в Константинополі й у сані архимандрита (під ім'ям Леонтія) посів місце настоятеля рос. посольської церкви. Володів франц., грец. і тур. мовами. Крім іншого, залишив опис своєї подорожі в 13 тт., написаний під впливом В.Григоровича-Барського.

Енциклопедія Української Діаспори.

(В 7 томах). Гол. ред.: Василь Маркусь. Вид. 1-е. Київ, «ІНТЕЛ», 1995. Т. 4 (Австралія — Азія — Африка). 1995. 250 с. з ілюстраціями.

ISBN - 5 - 7702 -1069 -9

У томі вміщено 8 сторінок кольорових вклейок (видрукувані на Київській нотній фабриці), 2 кольорові карти на форзацах (діапозитиви виготовлені на Державній картографічній фабриці у м. Вінниці, надруковані в АТ «Книга»). В тексті 10 черно-білих карт і плянів, 7 таблиць, 274 черно-білі ілюстрації.

Науково-довідкове видання

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ.

(В 7 томах).

Т. 4 (Австралія — Азія — Африка). 1995.

Підписано до друку 15.11.1995. Формат 84 x 108 1/16.
Друк офс. Папір офс. Обл.-вид. арк. 40,0 (+0,5 вкл).
Умовн. друк. арк. 26,9 (+0,5 вкл). Умовн. фарб.-відб. 45,6.
Тираж 10 000 прим. Зам. 5-273.

Видавництво «ІНТЕЛ». 252021, Київ, вул. Шовковична, 12.

Видавництво «ФЕНІКС». 252032, Київ, вул. Желянська, 87/30, корпус 105,
свідоцтво № 319-МП/08 від 08.04.91.

Акціонерне товариство «КНИГА». 254053, Київ, вул. Артема, 25.

АВСТРАЛІЯ. ФІЗИЧНА КАРТА

Масштаб 1:15 000 000

- **КАНБЕРРА** Столиця Австралії
- **Перт** Інші населені пункти
- Норалові рифи
- а) Озера: а) прісні; б) солоні, що пересихають
- б) Річки: а) постійні; б) що пересихають
- Піски

ШКАЛА ВИСОТ у метрах

нижче 0 200 500 1000 2000 вище

